Seria "Paul Féval - tatăl & fiul"

Proiect RI – Colecţia "Paul Féval – tatăl & fiul"

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] vol. 4 & 5:

Secretul Fracurilor Negre

Cuvânt înainte

Prezentul roman este cu totul independent de celelalte patru care-l precedă — *Mănuşa de Oţel*, *Inimă de Oţel*, *Înghiţitorul de Săbii* şi *Turnul Crimei* — şi, pentru a urmări întâmplările dramatice pe care le relatăm, nu trebuie neapărat să cunoaşteţi vreuna din acele lucrări. Cu toate acestea, socotim util să dezvăluim aici, în câteva cuvinte, modul real de funcţionare al temutei asociaţii pe care hazardul uneia dintre acele confruntări judiciare denumite "procese celebre" i-a prezentat-o publicului sub un fals aspect.

Falsificările apar pretutindeni, chiar şi în lumea ocnei şi a eşafodului. Într-una din zile, câţiva nemernici au luat loc pe băncile Curţii cu Juri, unde au mărturisit, nu fără o naivă mândrie, că ei erau Fracurile-Negre. Asta era o lăudăroşenie: dacă ar fi fost Fracurile-Negre, tribunalul nu i-ar fi judecat.

Într-adevăr, însăşi baza asociaţiei a cărei parolă erau cuvintele "*Se va lumina de ziuă mâine?*"o constituia securitatea aproape miraculoasă de care se bucurau toţi membrii săi, datorită mecanismului savant care "*plătea legea*" pentru ei. Timp de trei sferturi de secol, justiţia şi poliţia au asediat acea ciudată fortăreaţă, fără a reuşi vreodată să pătrundă în ea; părea a fi înconjurată de un zid magic şi, dacă nu ţinem seama de cei câţiva găinari care, sub conducerea unui autor de vodeviluri fără succes, veniseră să joace la Palatul de Justiţie ultima scenă a lamentabilei sale comedii, s-ar putea spune că în nici una din grefele din Europa nu există vreo urmă a societăţii, intrată în legendă în mod atât de dureros şi denumită "Fracurile-Negre".

Şi totuşi, se ştie prea bine că acea confrerie îşi muta cartierul general când la Paris, când la Londra. În timpul Monarhiei din iulie[1], marile oraşe germane Viena, Berlin, Dresda, München, i-au oferit terenuri bune de jefuit. Pe vremea Restauraţiei, Napoli, care era leagănul ei, o văzuse reînflorind sub faimosul Beldemonio, Stăpânul tovarăşilor Tăcerii. Cu douăzeci de ani în urmă, în Anglia, un personaj complex şi misterios, Thomas Brown (Jean Diable) făcuse să reînvie Marea Familie *(The Great Family)* a hoţilor Londrei, dându-le Gentilomilor Nopţii noul nume de *Black-Coats* (Fracurile-Negre).

---

[1] *Monarhia din iulie*, denumirea dată perioadei de guvernare a lui Louis-Philippe (1830–1848), deoarece a fost constituită ca urmare a revoluţiei franceze din iulie 1830. (n.t.)

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] – 04-05
Secretul Fracurilor Negre

De ce oare rămăseseră invizibili şi cu neputinţă de prins toţi acei bandiţi, şefi ai unor armate numeroase? Pentru ce scutul care părea să-i apere în faţa legii îi proteja chiar şi pe locotenenţi şi până şi pe soldaţii lor? Explicaţia este că, folosind legea împotriva ei însăşi, un ticălos genial inventase, pentru ei, asigurarea împotriva crimei.

Când m-am legat pentru prima dată de acest mister atât de ciudat, mi s-a adus acuzaţia că mă joc cu focul, dar răspunsul meu a fost purul adevăr: procedeul era cunoscut de către toţi răufăcătorii, singurii care încă nu-l ştiau rămăseseră doar oamenii cinstiţi.

În timpurile noastre moderne nu se mai promulgă legi fundamentale. Romanii sunt cei care au construit marile monumente ale căror pietre, bine cimentate, au rezistat deteriorărilor datorate secolelor. Cu rare excepţii, legiuitorii noştri se adăpostesc în case gata construite. Vechii romani, concişi şi rigizi ca spadele lor scurte, se exprimau în axiome, turnând în acelaşi bronz adevărul şi minciuna. Ei sunt cei care au inventat minunata apoftegmă[2] "Excepţia confirmă regula", cu ajutorul căreia dialecticianul Tartuffe şi-ar putea vârî în buzunar logica universală. Ei îşi închipuiau că nu ucid decât excepţia, însă, prin acea minciună îndrăzneaţă, asasinau însăşi regulă. În felul acesta, în legile lor ei porneau adesea de la un oarecare fapt contestabil, pe care-l ridicau la rangul de dovadă solemnă.

Aceste considerente, în aparenţă abstracte, nu ne îndepărtează de subiectul nostru. Societatea "Fracurile-Negre" se baza pe unul dintre cele mai celebre dictoane ale jurisprudenţei romane — *Non bis în idem*[3] — care, spre a deveni inteligibil, trebuie să fie parafrazat în felul următor: "Nu pedepsiţi doi oameni pentru o singură crimă."

E posibil ca, în principiu, să fi fost doar o barieră în faţa proverbialei lăcomii a doamnei Themis, dar se poate spune că nicicând vreo regulă n-a fost confirmată de excepţii mai deplorabile.

Axioma păcătuieşte prin două greşeli: în primul rând, ea presupune infailibilitatea judecătorului (încă o regulă pe care nişte excepţii cumplite — erorile judiciare — o confirmă, din păcate, de prea multe ori); apoi, ea se bazează pe naivitatea bandiţilor, ceea ce este mai mult decât o copilărie. Crima a devenit prudentă şi instruită; se şcoleşte. De când cuvintele: "Fă-l pe altul s-o încaseze în locul tău, şi cu asta, gata" — înscrise pe uşa ce duce către supliciu — le-au arătat pentru prima dată doctorilor în ticăloşie care ar fi soluţia, citi nevinovaţi, împinşi cu forţa sau atraşi prin viclenie, n-au păşit peste pragul fatal!

Pragul odată trecut, legea plătită bifează crima la rubricile "debit" şi "credit" din

---

[2] *Apoftegmă* — aforism, maximă, sentinţă. (n.t.)

[3] *Non bis în idem* (lb. latină) — Nu de două ori pentru acelaşi lucru. Axiomă de jurisprudenţă, potrivit căreia nu poţi fi judecat de două ori pentru acelaşi lucru. (n.t.)

marele său registru. Apoi, Themis, împăcată sufleteşte, după ce a pus ordine în scripte, doarme sprijinită pe sabia sa, care nu se poate înşela niciodată.

Niciodată! Aşa a stabilit legea, iar capetele tăiate nu vorbesc. Există unele excepţii mai cunoscute decât un cal breaz — de exemplu Lesurques — care dorm alături de lege şi par destinate să confirme regulă până la sfârşitul veacurilor!

Italia a fost întotdeauna tărâmul clasic al tâlhăriei. Către finele secolului trecut, faimosul Fra Diavolo a reunit sub conducerea sa cea de-a doua şi cea de-a treia Camorra, ambele alcătuite din bande calabreze şi siciliene, cărora li s-au alăturat proscrişii refugiaţi pe versantul Apeninilor care coboară spre Capitaneta. Spaima răspândită în populaţie i-a făcut în curând celebri datorită costumului pe care-l adoptaseră — haina neagră. Guver-nanţii din Napoli şi Roma au scos la mezat capul şefului lor, ceea ce nu l-a împiedicat de fel pe cardinalul Ruffo să-i înroleze milităreşte şi să-i asmută împotriva soldaţilor noştri în 1799.

Aşa-numitele *Veste-Nere* (Vestele-Negre) au luptat şi au jefuit în împrejurimile oraşului Napoli de pe la 1799 până în 1806, epocă în care Michele Pozza (unii îi spun Pozzo sau Bozzo), supranumit "Fra Diavolo", a murit pe eşafod. Aşa scrie în cărţi, dar în sudul Italiei cu totul altceva istorisesc localnicii: chiar a doua zi după execuţie, se pare că Fra Diavolo trecea înălţimile Abruzzi şi urca pe cărările de munte.

Se crede că mai mulţi şefi, fie prin impostură, fie prin simplul drept de succesiune, au purtat numele de "Fra Diavolo". Ultimul a plecat din Napoli înainte de căderea regelui Murat şi şi-a cumpărat în insula Corsica, pe bani peşin, un domeniu destul de mare, fostă proprietate a călugărilor din confreria Milei. Cele o mie de trecători care străbat munţii, de la Ascoli până la Cozenza, n-au devenit prin asta cu nimic mai sigure — deoarece banditii pasionaţi de flintă şi de chitară cresc acolo ca din pământ într-o înspăimântătoare abundenţă — dar temutele Veste Nere au dispărut.

În schimb, a început să se vorbească despre *Habits Noirs* în Franţa şi despre *Black Coats* în Anglia, traducerea ambelor denumiri fiind Hainele sau Fracurile-Negre. *Cedant arma togae*[4]*!* Societatea punea punct nebuniilor sale din tinereţe. După Romulus, care nu ştie decât de spadă, vine întotdeauna un paşnic Numa, al cărui rol este de a înlocui violenţa sterilă prin eforturi inteligente şi profitabile. Ajunsă la acea perioadă de maturitate, confreria Fracurilor-Negre şi-a păstrat scopul, schimbându-şi metodele. Crima continua să fie singura sa îndeletnicire, dar nu mai era crima brutală, săvârşită pe riscul răufăcătorului. *Stăpânul*, sau, pentru a folosi limbajul profesional al Fracurilor-

---

[4] *Cedant arma logae!* (lb. latină) = "Fie ca armele să lase locul togei!" — primele cuvinte ale unor versuri pe care Cicero şi le-a închinat spre propriul elogiu, în memoria consulatului său. Sunt folosite pentru a spune că guvernarea militară, reprezentată prin arme, trebuie să cedeze locul guvernării civile, reprezentată prin togă. (n.t.)

Negre, *Tatăl-tuturor* (îl Padre d'ogni) — un om impasibil şi viclean, nobil prin născare, de multă vreme ruinat prin jocuri de noroc, dar care-şi păstrase aparenţe măreţe — avea tocmai ceea ce trebuia pentru a organiza cumplita cetate a tâlhăriei internaţionale.

Împrejurările l-au favorizat; restaurarea Bourbonilor a adus tulburări în Europa chiar la începutul acţiunii întreprinse de el, transformând Parisul într-un târg cosmopolit în care intrigile cele mai îndrăzneţe puteau fi puse la cale fără riscul vreunei pedepse.

În acea epocă de aur a fraudei — când contele Pontis de Sainte-Hélène, un ocnaş evadat, comanda o legiune a gărzii naţionale pariziene şi o trecea în revistă în curtea palatului Tuileries — a fost organizată cu uşurinţă, în mijlocul harababurii politice, ceea ce am putea numi "comandita[5] generală a omorului şi a furtului".

Istoria acelui ciudat cartel este total lipsită de documente justificative, deoarece însuşi principiul organizării sale ridica o barieră între el şi tribunale. Aproape întotdeauna, instrucţia proceselor penale este cea care adună sau creează materialele scrise a căror totalitate conferă o amprentă istorică faptelor de vitejie ale răufăcătorilor, dar în cazul acesta — neant. Fracurile-Negre n-au avut niciodată nici un proces, datorită acelui sistem ingenios şi periculos care, pentru fiecare dintre ticăloşiile lor, dădea întotdeauna pradă Legii un nevinovat. Ucideau de două ori. De exemplu, îl ucideau pe Pierre pentru a-i lua punga şi-l ucideau pe Paul în angrenajele justiţiei, care alerga să-l prindă pe cel ce furase punga lui Pierre. Treaba era ca o lovitură de secure care anula o lovitură de cuţit.

Cu toate acestea, deşi documente oficiale nu există, dovezile transmise de legendă abundă, şi orice persoană care, spre propria-i nefericire, a depăşit vârsta de cincizeci de ani îşi aminteşte de panica şi spaimele care au făcut să tremure Parisul sub domnia lui Charles[6] al X-lea şi a lui Louis-Philippe[7].

Parisul traduce în felul său orice cuvânt a cărui adevărată etimologie îi este necunoscută. După ce-i zgândăriseră curiozitatea, cele două cuvinte reunite — Fracurile-Negre — au căpătat pentru el o semnificaţie ameninţătoare. Fracul negru este uniforma oamenilor de lume; Parisul a presupus că banda *fashionable* (distinsă) se denumise astfel pentru a marca bine diferenţa care o despărţea de marea majoritate a ticăloşilor, a căror toaletă este în general puţin îngrijită. Imaginaţia i s-a înfierbântat şi Parisul a fabricat el însuşi tipul unei societăţi misterioase, care-şi recrutează prozeliţii în cele mai

---

[5] Comandită — societate comercială în care o parte din asociaţi aduc capital fără a participa la gestiune; asociaţie cooperatistă. (n.t.)

[6] Am modificat Carol al X-lea, aşa cum este în ediţia română, cu Charles al X-lea conform ediţiei franceze. La fel am procedat şi la regele Ludovic, pe care l-am înlocuit cu regele Louis. (nota lui BlankCd)

[7] Romanul *Arma Invizibilă* sau *Secretul Fracurilor Negre* a fost scris de Paul Féval în anul 1869, iar domnia lui Louis-Philippe a durat între 1830 şi 1848. (n.t.)

de sus clase sociale.

Parisul nu, se înşela în întregime. În consiliile Fracurilor-Negre se aflau câţiva gentilomi decăzuţi, o contesă veritabilă şi un pretendent la tron (Louis al XVII-lea), care-şi încerca norocul prin cartierul Saint-Germain.

În afară de asta, Stăpânul era un om de vază, a cărui influenţă răzbătea sus şi departe. El cheltuia cu nobleţe venituri mari, şi bătrâneţea îi era înconjurată de respectul public.

La drept vorbind, sediul societăţii nu se afla nicăieri, el urmărea scapularul — însemn al şefiei, ales de Tatăl-tuturor în amintirea călugărilor din confreria Milei. Fosta mănăstire a acestora, situată în insula Corsica, în ţinutul Sartène, servea drept fortăreaţă a asociaţiei. Stăpânul înfiinţase acolo un spital în care-şi găseau adăpost soldaţii răniţi sau compromişi ai tenebroasei armate.

Această prezentare preliminară constituie rezumatul explicaţiilor date în cele patru romane al căror subiect comun îl constituie Fracurile-Negre. Cele ce urmează ţin de drama noastră.

Şi încă ceva: prietenul şi confratele meu Emile Gaboriau a făcut celebru numele unuia dintre personajele noastre, şi anume cel al domnului Lecoq.

Nu pretind defel că dânsul mi-ar fi luat acest nume, dar deoarece nu vreau deloc să fiu acuzat că eu sunt cel care i l-ar fi luat, arăt aici că *Afacerea Lerouge*, în care Gaboriau vorbeşte pentru prima dată despre al său domn Lecoq, a apărut la doi ani după *Fracurile-Negre*, în care domnul Lecoq *al meu* deţinea deja un rol important.

Partea întâi — Arma invizibilă

Bibliografia ciclului "Fracurilor Negre"

Mănuşa de Oţel — Paris, Haschette, 1863 — 2 volume.
Inimă de Oţel — Paris, Hachette, 1866 — 2 volume.
Turnul Crimei — Paris, E. Dentu, 1868 — 2 vol. Acest al 3-lea episod a apărut după episodul 6.
Arma Invizibilă sau Secretul "*Fracurilor-Negre*" — Paris, E. Dentu, 1869.
Mama Léo, urmare la *Arma Invizibilă* — Paris, E. Dentu, 1870.
Înghiţitorul de Săbii — Paris, E. Dentu, 1867 — 2 vol. Acest al 6-lea episod a apărut înaintea episodului 3.
Cavalerii Tezaurului — Paris, E. Dentu, 1872 — 2 vol.
Banda Cadet — Paris, E. Dentu, 1875, 2 vol.
Misterele Londrei — Paris, Comptoir des imprimeurs unis,
1844 — 11 vol. Apărut sub pseudonimul Sir Francis Trolopp.
Cavalerii Tăcerii — Paris et Halle, W. Schmidt, 1857 — 8 vol. Se pare că prima parte a apărut în două volume, sub titlul de *Frumosul Diavol*, începând din 1851, la editura Pormain, Paris.
Jean Diable — Paris, E. Dentu, 1863 — 2 vol.

Francis Lacassin

Cronologia ciclului "Fracurile Negre"

Către 1722 — *Banda Cadet* — naşterea colonelului.
1739 — *Banda Cadet* — naşterea colonelului, după datele înscrise pe epitaf.
1750 — *Mănuşa de Oţel* — Boerhave îl declară pe colonel condamnat, în urma unei boli de plămâni, "în adolescenţă".
1770 — *Jean Diable* — naşterea Hélènei Brown (care va fi mama lui Jean Diable).
1775 — Se naşte, la Arras, François Vidocq (prototipul lui Lecoq).
1783 — *Mănuşa de Oţel* — naşterea lui David Heimer (care va deveni Johann Spurzheim).
1786 — *Jean Diable* — "La Londra exista o familie bogată de berari": Nicolas Brown (principalul asociat, tatăl Hélènei), Franck Turner şi William Robinson.
1788 — *Jean Diable* — Hélène Brown e condamnată pentru furtul unor diamante de la reşedinţa ducesei de Devonshire, apoi e graţiată, ca minoră.
1790 — *Arma Invizibilă* — naşterea lui Lecoq (Toulonnais l'Amitié) — contradicţie cu 1795 şi 1803.
Către 1792 — *Inimă de Oţel* — naşterea domnului Baruque.
1793 — *Jean Diable* — naşterea contelui Henri de Belcamp.
1795 — *Turnul Crimei* — naşterea lui Lecoq, (Toulonnais l'Amitié) — contradicţie cu 1790 şi 1803.
Către 1798 — naşterea lui Échalot şi a lui Similor (contradicţie cu 1813).
Câţiva ani după 1795 — *Inimă de Oţel* — naşterea lui Joulou, conte du Brébut de Clare.
Între 1795 şi 1801 — *Misterele Londrei* — naşterea lui Fergus O'Breane.
1799 — Execuţia colonelului, la Neapole, "după cum spun biografii". (Dar n-a fost "spânzurat cum trebuie")
Între 1798 şi 1803 — *Arma Invizibilă* — Se naşte Léocadie, (văduva Samayoux, văduva Canada, prietena lui Échalot).
Între 1795-1805 — *Cavalerii Tezaurului* — Naşterea lui Lecoq (Toulonnais l'Amitié) — contradicţie cu 1790.
Către 1800 — *Banda Cadet* — naşterea doctorului Samuel.

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] – 04-05
Secretul Fracurilor Negre

1801 — *Cavalerii Tăcerii* — Mario Monteleone se căsătoreşte cu Maria des Amalfi. Se naşte primul lor fiu (Fulvio Coriolani).

1802 — *Cavalerii Tăcerii* — Mănăstirea Milei (din regiunea Sartène, Corsica) adăpostea deja bandiţi.

Între 1802 şi 1804 — *Inimă de Oţel* — Naşterea lui Roland Fitz-Roy, duce de Clare (Inimă de Oţel). Puţin probabil. Contradicţii cu 1811–1812.

1803 — *Mănuşa de Oţel* — Naşterea lui Lecoq (Toulonnais l'Amitié). Contradicţie cu 1790 şi 1795. Complotul celor şapte şefi ai "Fracurilor Negre" împotriva Tatălui-tuturor în mănăstirea Milei. Toţi vor fi executaţi.

1805 — *Jean Diable* — "O femeie, pe nume Hélène Brown, făcând parte din banda lui Jean Diable — pe vremea aceea Thomas Paddock — a fost arestată şi condamnată la închisoare pe viaţă. Intendent era Gregory Temple."

Cavalerii Tăcerii — Naşterea lui Julien Monteleone (al doilea fiu al lui Mario).

Ferdinand de Bourbon pleacă din Neapole şi vine să-l viziteze pe Mario Monteleone.

Mănuşa de Oţel — Naşterea Giovannei-Maria Reni (ramură din Sartène, înrudită cu ramura Bozzo-Corona, din Bastia), care va deveni Julie Maynotte şi Julie Schwartz.

Între 1803 şi 1808 — *Mănuşa de Oţel* — Naşterea lui Piquepuce (mama sa era sora mai mare a reginei Lampion).

1806 — *Mănuşa de Oţel. Turnul Crimei* — Michel Pozza sau Bozzo — respectiv Fra Diavolo — este spânzurat la Neapole[8].

1807 — *Cavalerii Tăcerii* — Naşterea Célestei Monteleone, fiica cea mai mic a Mariei.

Arma Invizibilă — Colonelul, care a îmbătrânit, vine să se instaleze în subteranele mănăstirii Milei (Corsica) (posibilă contradicţie cu 1803). I se spune "Tatăl-tuturor" şi "Fra Diavolo".

1808 — *Jean Diable* — ***Mai.*** Constance Bartolozzi promite lui William Robinson că-l va lua în căsătorie.

Arma Invizibilă — Naşterea lui Remy d'Arx.

Cavalerii Tăcerii — Mario Monteleone şi cavalerii săi se opun influenţei franceze (napoleoniene) şi pleacă în Sicilia ca să se pună în serviciul lui Ferdinand de Bourbon.

15 august. Notă pe o carte: "Maria m-a dăruit lui Mario, în ziua de Sfânta Maria, 15 august 1808".

---

[8] Evenimentul este real. Cel care l-a condamnat la spânzurătoare pe Fra Diavolo a fost generalul Hugo, fratele lui Victor Hugo. (n.t.)

1809 — *Jean Diable* — ***Mai***. Constance Bartolozzi îi promite lui Franck Turner că-l va lua în căsătorie.

1810 — *Jean Diable*. Generalul O'Brien cade în dizgraţia organizaţiei Rosenkrenz, care i-a jurat răzbunare eternă. "Henri de Belcamp, în vârstă de şaptesprezece ani, îşi susţine examenul de licenţă, pe tema metodei de investigare aplicate în ştiinţele metafizice şi obţine un adevărat triumf."

1811 sau 1812 — *Inimă de Oţel*. Sadoulas, locotenent de infanterie, aduce din Spania o aragoneză cu care se va căsători. Naşterea lui Roland Fitz-Roy, duce de Clare (*Inimă de Oţel*). (Cel mai probabil. Contradicţie cu 1802-1804).

1812 — *Jean Diable* — ***16 martie***. Generalul O'Brien o regăseşte pe Madeleine Surrisy. *Inimă de Oţel*.

Sfârşitul anului. Se naşte Marguerite-Aimée Sadoulas (viitoarea contesă de Clare).

1813 — *Jean Diable*. Asasinarea la Praga a generalului Maurice O'Brien (tatăl lui Robert Surrisy), de către Jean Diable.

Către 1813 — *Arma Invizibilă*. Naşterea lui Échalot (contradicţie cu 1798). Naşterea lui Maurice Pagès.

1814 — *Inimă de Oţel*. ***11 februarie.*** "Există un general, duce de Clare, care comanda o divizie la Montmirail; acesta era Raymond, în vreme ce un alt general de Clare aştepta alături de regele Louis al XVIII-lea, la Hartwell — e vorba de Guillaume.

6 aprilie. Generalul-duce Raymond de Clare îşi petrece convalescenţa alături de soţia sa, Thérèse, şi de fiul lor, Roland, în vârstă de doi-trei ani, în urma unei răni grave, primite la începutul campaniei de o sută de zile. Generalul se află în castelul său de la Nau-Fabas, în parohia Bontcharra, nu departe de graniţa cu Savoia.

Între 1813 şi 1818 — *Mănuşa de oţel*. Naşterea lui Cocotte.

1815 — *Turnul Crimei*. Naşterea lui Paul d'Arcis Jean Diable.

August. Hélène Brown şi fiul ei, Tom Brown, arestaţi la o orgie, într-un cartier de elită, într-un restaurant din Oxford Street, unde se serveau stridii, sunt conduşi la Newgate şi de-acolo trimişi la Nouvelle-Galles du Sud.

Cavalerii Tăcerii — **Vara.** Agitaţie în Sicilia. Ferdinand de Bourbon vrea să-şi recapete regatul Neapolelui. Manuele Guidicelli străbate toată Sicilia, împreună cu Julien şi Céleste Monteleone, apoi se opreşte la două leghe de Catania şi lasă copiii la o mânăstire.

Începutul lui octombrie. Mario Monteleone e readus în triumf în Calabria.

După treisprezece zile, Joachim Murat debarcă în regatul Neapole, dar este înfrânt.
13 octombrie — Mario Monteleone oferă adăpost lui Joachim Murat, fost rege al Neapolelui, alungat de pe tron de către Ferdinand de Bourbon.
15 noiembrie — Mario Monteleone este executat la castelul Pizzo, la ora nouă şi jumătate seara, imediat după regele Joachim Murat.

1816 — *Inimă de Oţel* — Moartea lui Raymond, duce de Clare (tatăl lui Roland = "Inimă de Oţel").
Arma Invizibilă — Mathieu d'Arx (tatăl lui Remy) e numit procuror general pe lângă Curtea regală din Ajaccio.

1816 sau 1817 — ***29 septembrie.*** Se naşte, la Rennes, Paul Féval.

1817 — *Jean Diable*. Anul acţiunii principale din *Jean Diable*.
Ianuarie. Cum Reynier a murit, fratele său, Frédéric de Boehm, pleacă la Londra, unde îl întâlneşte pe Henri de Belcamp, sub Podul Londrei. Ia apoi o birjă şi se duce la doamna Constance Bartolozzi, în Regent Street, unde e aşteptat de Consiliul de Eliberare.
Inimă de Oţel. ***Începutul anului.*** Lady Stuart se retrage în mănăstirea Bon-Secours, luându-şi numele de maica Francisca d'Assisi.
Jean Diable. ***Începutul anului.*** Henri de Belcamp, alias James Davy, evadat de la Nouvelle-Galles du Sud, îl întâlneşte pe Napoleon I, la Longwood (Sfânta-Elena).
3 februarie. Asasinarea Constancei Bartolozzi.
Începutul lui martie. Publicarea *Cărţii uluitoarelor aventuri ale quakerului Jean Diable*.
14 martie. Gregory Temple, intendent superior al Biroului central al Scotland Yard-ului, cercetează dosarul quakerului Jean Diable şi primeşte vizita lui James Davy.
Mai. Richard Thompson o întâlneşte pe Sarah O'Neil la Colisseum-ul din Paris.
Sfârşitul lui septembrie. Gregory Temple îl întâlneşte pe marchizul de Belcamp, căruia îi declară că se înşeală şi că existau doi Brown.
Sfârşitul anului. "La sfârşitul anului 1817, amiralitatea engleză a început construcţia primei nave de război, acţionate cu aburi".
Cavalerii Tăcerii — Beldemonio primeşte numele de Porporato.

1818 — *Turnul Crimei*. Naşterea Ysolei de Champmas.
Mănuşa de Oţel. Numeroase atentate ale "Fracurilor Negre", la Paris, împotriva unor persoane fizice şi proprietăţi, (contradicţie cu 1828)
Inimă de Oţel. Ducele Guillaume de Clare, fratele lui Raymond, unchiul lui

Roland ("Inimă de Oţel") se căsătoreşte cu unică fiică a prinţului d'Epstein. Din căsătorie vor rezulta două fiice: Raymonde şi Nita.

1819 — *Mănuşa de Oţel*. Se naşte Fanchette, nepoata colonelului (contradicţie cu 1820).

Inimă de Oţel. Se naşte Raymonde de Clare, fiica lui Guillaume, duce de Clare, prinţesă d'Eppstein.

Arma Invizibilă. Se naşte Marie-Amélie d'Arx, (= Valentine de Villanove), sora lui Remy d'Arx (contradicţie cu: după 1820)

Între 1815 şi 1821 — *Misterele Londrei* — Fergus O'Breane trece în insula Sfânta Elena şi are o întrevedere "de patru ore cu învinsul de la Waterloo".

Între 1819 şi 1821 — *Cavalerii Tezaurului*. Naşterea lui Reynier, fiul lui Julian Bozzo-Corona (el însuşi nepot al colonelului) şi fiu adoptiv al lui Vincent Carpentier.

1820 — *Cavalerii Tăcerii* — Este semnalat la Neapole un anume doctor Gioja (se pare că nu există nici o legătură între el şi vicontele Annibal Gioja, dar nu se ştie niciodată!)

Cavalerii Tezaurului — Se naşte Fanchette, nepoata colonelului (posibilă contradicţie cu 1819)

1820 sau 1821 sau 1822 — *Turnul Crimei*. Se naşte Suavita de Champmas.

După 1820 — *Arma Invizibilă*. Se naşte Marie-Amélie d'Arx (= Valentine de Villanove), sora lui Remy d'Arx (contradicţie cu 1819).

1821 — *Mănuşa de Oţel*. Moartea lui Sébastien Reni, tatăl Giovannei Maria (= Julie Maynotte), şef al ramurii din Sartène, în vreme ce colonelul este şef al ramurii din Bastia. "Fracul Negru" (să fie colonelul?) se află în închisoarea din Caen, acuzat de uciderea unei englezoaice, fosta actriţă Sarah Potler, văduva lui John Mason, esq.

Între 1815 şi 1835 — *Misterele Londrei*. Fergus O'Breane pleacă la Londra.

1823 — *Arma Invizibil*ă. ***13 iulie.*** Asasinarea lui Mathieu d'Arx, tatăl lui Remy.

Cavalerii Tăcerii. *Anul* acţiunii principale din *Cavalerii Tăcerii*.

Vara. Ruta Marsilia-Neapole este asigurată de un pachebot cu pânze, "Pausulippe", care îşi face intrarea în Neapole, într-o dimineaţă de vară, avându-l la bord pe Peter-Paulus Brown.

15 octombrie. "Battista Grubbetti, din Monteleone, se întorcea din micul port Palmi, aducând în *carozza* lui cea nouă patru călători. "Cavalerul d'Athol (= prinţul Coriolani, fiul cel mare al lui Mario Monteleone) era aşezat lângă căruţaş; în trăsură stăteau fratele său, Julien, sora sa Céleste şi domnul David Heimer (care va deveni Johann Spurzheim).

Către 1825 — *Turnul Crimei*. Lecoq îl întâlneşte pe Antoine Labre (tatăl lui Jean şi al lui Paul).

1825 — *Mănuşa de Oţel*. Anul începerii acţiunii principale din *Mănuşa de Oţel*.
14 iunie. Soseşte la Caen Jean-Baptiste Schwartz, care vine de la Guebwiller.
Noaptea de 14 spre 15 iunie. Jaful comis asupra băncii Bancelle, la Caen.
De la 2 iulie la 9 august. Scrisori trimise de André Maynotte (aflat în închisoarea din Caen) soţiei sale, Julie.
9 august. André Maynotte evadează din închisoarea din Caen.

1826 — *Mănuşa de Oţel*. ***De la 25 ianuarie la 12 septembrie***, Scrisori trimise de André Maynotte, aflat la Jersey, soţiei sale, Julie.
A doua jumătate a lunii septembrie. André Maynotte revine în Normandia, apoi la Paris, Asistă la căsătoria Juliei cu J.-B. Schwartz, la biserica Sainte-Roch, apoi pleacă la Londra, unde ajunge în închisoare.

1827 — *Inimă de Oţel*. Marguerite Sadoulas, în vârstă de cincisprezece ani, este trimisă la pension de unde fuge cu profesorul de pian.

1828 — *Inimă de Oţel*. Moare, la nouă ani, Raymonde de Clare, prinţesă d'Eppstein, sora Nitei de Clare.
Arma Invizibilă. Remy d'Arx devine avocat. "Fracurile Negre" şi Tatăl-tuturor pleacă din Corsica şi operează în Europa (puţin probabil şi în contradicţie cu 1818). Numeroase atentate la Paris, apoi, sub numele de "Black Coats", la Londra.
Banda Cadet — ***4 august.*** La Briars (Selkirk, Scoţia) se oficiază căsătoria dintre William-George-Henry Fitz-Roy Stuart de Clare de Souzay şi domnişoara Françoise-Jeanne-Angele de Trepinier de Beauge.

1828 — **1829**. Se publică *Memoriile* lui Vidocq (prototipul lui Lecoq).

1829 — *Banda Cadet*. ***30 mai.*** Se naşte, la Glasgow, Albert-William-Henry Stuart de Clare de Souzy, fiul ducelui de Clare şi al Angèlei Trepinier.
Inimă de oţel. Moartea soţiei lui Guillaume, duce de Clare, mama Nitei de Clare. Soseşte la Paris, sub numele de Thérèse Marcelin, văduva lui Raymond, duce de Clare, împreună cu fiul ei, Roland.

1830 — *Inimă de Oţel*. Julien, fratele lui Abel Lenoir, soseşte la Paris, unde se îndrăgosteşte de Marguerite Sadoulas. Este ucis în duel de contele Joulou du Bréhut de Clare.

1831 — *Turnul Crimei*. Moartea lui Hébrard, soţul Mathurinei, născută Goret, ţărancă din cătunul Nouettes (Orne).

Către 1832 — În copilăria lui Reynier, Tatăl-tuturor avea în preajma sa pe marchizul Coriolan (nepotul său cel mare), Nicholas Smith şi pe alţi opt, dintre

care preotul Gian Paolo.

1832 — *Inimă de Oţel*. ***Într-o noapte, pe la jumătatea postului Paştelui***: începutul acţiunii din *Inimă de Oţel*.
"În acea vreme, baronul Schwarz era deja unul dintre cei mai importanţi bancheri."

1832 — *Turnul Crimei*. Arestarea generalului de Champmas.
Arma Invizibilă. La petrecerea dată de Ludovic-Filip, Jean-Paul Samayoux, primul soţ al Léocadiei, cântăreşte 150 de kilograme.

Între 1830 şi 1836. *Misterele Londrei*. Perioadă în care se desfăşoară acţiunea principală din *Misterele Londrei*.

1833 — *Turnul Crimei*. ***Sfârşitul anului.*** Condamnarea generalului de Champmas.

1834 — *Turnul Crimei*. Începutul acţiunii din *Turnul Crimei*. Ascensiunea contesei de Clare (Marguerite). Contesa îl primeşte pe vicontele Annibal Gioja, frecventează pe baronul Schwarz şi este "favorita colonelului".

1835 — *Turnul Crimei*. Paul Labre salvează viaţa Suavitei de Champmas.
Iunie. Domnul Lecoq vine în Normandia, unde o întâlneşte pe Mathurine Hébrard, zisă şi "madam Goret". "Avea cam patruzeci de ani".
Banda Cadet. Naşterea domnişoarei Clotilde.
Cavalerii Tezaurului. Începutul acţiunii din *Cavalerii Tezaurului*. Vincent Carpentier construieşte ascunzătoarea pentru tezaurul colonelului. Lecoq (Toulonnais l'Amitié) este secretar general al colonelului. Are "între treizeci şi patruzeci de ani".

1836 — *Mănuşa de Oţel*. Căsătoria dintre Fanchette, nepoata colonelului, şi contele Corona.

1837 — *Arma Invizibilă*. Ingres pictează portretul lui Remy d'Arx.

1838[9] — *Arma Invizibilă*. Anul acţiunii principale din *Arma Invizibilă*.
Lecoq "se apropie de cincizeci de ani". (Contradicţie cu 1795)
Cocotte are între douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani; Piquepuce e cu zece ani mai mare.
Échalot şi Similor are "vreo patruzeci de ani". Saladin e bebeluş. (Contradicţie cu anul naşterii, 1840)
Colonelul pretinde că are mai mult de nouăzeci de ani. "Domnia colonelului durase mai mult de o jumătate de secol".
Sfârşitul lui septembrie, într-o seară de vineri. Lecoq îl întâlneşte pe Hans Spiegel, după care merge la cabaretul *L'Épi-Scié*.

---

[9] În acel an s-au petrecut o mulţime de evenimente! Au apărut doi Ludovic (Louis conform ediţiei franceze) al XVII-lea. (n.t.)

Începutul lui octombrie. Furtul diamantelor Benetti. Asasinarea lui Hans Spiegel de către Coyatier. Arestarea lui Maurice Pagès.
Octombrie. Moartea lui Remy d'Arx.
Începutul lui noiembrie. Reluarea acţiunii (*Mama Léo*).
Sfârşitul anului. Complotul împotriva colonelului, care ordonă să fie executat Portal-Girard (doctor în drept), "Louis al XVII-lea" şi doctorul Samuel (acesta va supravieţui).
Turnul Crimei. Anul acţiunii principale din *Turnul Crimei*.
21 septembrie. Consiliul "Fracurilor Negre" pleacă spre La Ferté-Macé (Orne).
Sfârşitul lui septembrie sau octombrie. Arestarea lui Nicolas, "fiul lui Louis al XVII-lea".
12 decembrie. Domnul Nicolas apare în faţa tribunalului.
Către sfârşitul lui decembrie. Clampin, zis şi Pistol, face aluzie la Trei-Labe.
Ultimele zile ale lui decembrie. Evadarea domnului Nicolas, care este executat de Coyatier, zis şi *Marchef*, din ordinul lui Lecoq.

1840 — *Inimă de Oţel*. ***Către mijlocul anului.*** Se naşte Saladin (tatăl: Amédée Similor; mama: Ida Corbeau).
Banda Cadet: *Prologul* de la *Banda Cadet*. Într-o seară de iarnă, Échalot intră la postul de poliţie din stradă Culture-Sainte-Catherine, lângă palatul Fitz-Roy, unde lasă un pachet, înfăşurat în hârtie de ambalaj (Saladin).
Moartea ducelui de Clare.
Doctorul Samuel are "aproape patruzeci de ani".

1841 — Publicarea primei povestiri a lui Paul Féval, *Clubul Focilor*, în *Revue de Paris*.
Banda Cadet — Moartea colonelului (după datele de pe epitaf).
Cavalerii Tezaurului. Reluarea acţiunii din *Cavalerii Tezaurului*.
Saladin e hrănit cu biberonul.
Reynier, fiul lui Julian Bozzo-Corona (el însuşi nepot al colonelului) şi fiu adoptiv al lui Vincent Carpentier, are între douăzeci şi douăzeci şi doi de ani.
Asasinarea colonelului de către nepotul său, Julian (cavalerul Mora). Acesta este, prin urmare, cel ce pune capăt afacerii Schwarz-Maynotte (*Mănuşa de Oţel*).

1842 — *Turnul Crimei*. Mănăstirea Milei, din Sartène, continuă să fie un refugiu pentru "Fracurile Negre" din Franţa şi "Black Coats" din Londra.
Mănuşa de Oţel. ***Ultima duminică din septembrie***. Reluarea şi finalul

acţiunii din *Mănuşa de Oţel*.

Octombrie. Moartea şi înmormântarea colonelului. Fanchette este asasinată de soţul ei, contele Corona.

Noiembrie. Moartea lui Lecoq (Toulonnais l'Amitié), decapitat de uşa seifului Bancelle.

Cavalerii Tezaurului. Cavalerii Tezaurului îl asasinează pe contele Corona.

Inimă de Oţel. Reluarea acţiunii din *Inimă de Oţel Decembrie*. Conversaţia dintre Jaffret şi Comayrol, după moartea lui Lecoq.

Către 1842 — *Banda Cadet*. Cadet l'Amour îl ia cu el pe Georges, pe care mama să îl dăduse în ucenicie pe lângă un marmorar din cimitirul Montmartre.

1843[10] — *Inimă de Oţel*. Dată neprecizată şi care ar trebui mai curând plasată spre sfârşitul lui 1842. Înţărcarea lui Saladin — are doi ani şi câteva luni — acesta fiind hrănit direct cu cârnaţi. Nu mult după aceea, are loc marea spargere a casei de bani Bancelle, la Jaffret.

Marţi, 3 ianuarie. Bal mascat la palatul Clare. Moartea Margueritei, contesă de Clare (contradicţie cu ultimul episod din *Cavalerii Tezaurului* şi cu *Banda Cadet*, 1853).

Cavalerii Tezaurului. — Finalul *Cavalerilor Tezaurului*. Scena din Père-Lachaise. Asaltul asupra comorii (cu Marguerite, deci contradicţie cu 3 ianuarie şi cu 1853).

1843 — *Turnul Crimei*. Ysole Soulas se căsătoreşte cu prinţul Woronslof, aghiotant al Maiestăţii Sale, împăratul Rusiilor.

Înghiţitorul de Săbii — Naşterea lui Hector de Sabran.

1844 — Sub pseudonimul de "Sir Francis Trolopp", Paul Feval publică *Misterele Londrei*.

1847 — *Înghiţitorul de Săbii*. Justén de Vibray, student, locuieşte la palatul Corneille şi o întâlneşte pe Lily, la Barbe Malheur.

Turnul Crimei. **Toamna.** Moartea generalului-conte de Champmas.

Între 1843 şi 1853 — *Banda Cadet*. André Maynotte şi Julie pleacă în Australia, de unde vor sosi certificatele lor de deces (au fost asasinaţi de "Fracurile Negre").

1848 — *Turnul Crimei*. Câteva luni înainte de revoluţia din 1848, Paul Labre şi soţia lui, Suavita, o întâlnesc pe Ysole Soulas, rămasă văduvă, la mormântul generalului-conte de Champmas (La Ferté-Macé, Orne).

1848 sau 1849 — *Înghiţitorul de Săbii*. Se naşte Marguerite Baumspiegelnergarten (= domnişoara Guite, falsa Justine de Chaves).

---

[10] Deci anii 1842 şi 1843 sunt martorii unor evenimente comune unui număr de şase din cele şapte romane ale ciclului principal, (n.t.)

1849 sau 1850 — *Înghiţitorul de Săbii.* Se naşte Justine de Vibray (Domnişoara Saphir).

1852 — *Banda Cadet.* Saladin se dovedeşte "un mare tâlhar, de mic copil".
Înghiţitorul de Săbii. Începutul acţiunii din *Înghiţitorul de Săbii.*
Sfârşitul lui aprilie. Saladin, "saltimbanc şi derbedeu", între doisprezece şi cincisprezece ani.
Înghiţitorul de Săbii. ***30 aprilie, ora opt şi jumătate seara.*** Saladin o răpeşte pe micuţa Justine şi se duce la Théâtre Français et Hydraulique, unde o vinde pe o sută de franci doamnei Canada (Léocadie-Amandine), care o va boteza Saphir.
Mai. Ducele de Chaves părăseşte Franţa, cu destinaţia Brazilia.
Banda Cadet. Domnişoara Clotilde are optsprezece ani. Colonelul se apropie de o sută treizeci de ani.

1853 — *Banda Cadet.* Acţiunea principală din *Banda Cadet.*
5 ianuarie. Reunirea bandei Cadet: Adèle Jaffret, Marguerite (contradicţie cu 1843), Doctorul Samuel şi Comayrol.
Noaptea de 5 sau 6 ianuarie. Asasinarea celor două bătrâne domnişoare Fitz-Roy de Clare, în Rue de la Victoire, numărul 67.
6 ianuarie. Clément-Ciungul e acuzat de complicitate în asasinarea domnişoa-relor Fitz-Roy de Clare şi intră la ocnă.
Aprilie. Échalot "nu are mai mult de patruzeci de ani." Clampin, zis şi Pistol, lucrează pentru doctorul Lenoir (poate şi pentru cavalerul Mora).
Înghiţitorul de Săbii — Lily se căsătoreşte cu ducele de Chaves, în Brazilia.

1854 — *Înghiţitorul de Săbii* — Marchizul de Rosenthal (= Saladin) se pare că ar fi făcut o călătorie la Posen, ca să-şi vadă familia (poveste inventată de Saladin).

1857 — Paul Féval publică romanul *Cavalerii Tăcerii*. La Bruxelles, moare François Vidocq (prototipul lui Lecoq).
Înghiţitorul de Săbii. Marchizul de Rosenthal (= Saladin) în trecere prin Alençon şi Dornfront, o salvează pe domnişoara Saphir (poveste inventată de Saladin).

1858 — *Înghiţitorul de Săbii.* ***Sfârşitul lui mai.*** Domnişoara Saphir învaţă să danseze pe sârmă.

1859 — *Înghiţitorul de Săbii.* ***August.*** Théâtre Français et Hydraulique e înlocuit de Teatrul domnişoarei Saphir.
Sfârşitul anului(?) Intră în scenă contele Hector de Sabrun.

1863 — Paul Féval publică *Jean Diable* şi *Mănuşa de Oţel.*

Paul Féval-tatăl

Înghiţitorul de Săbii. *Decembrie*. Începutul *Memoriilor* lui Échalot.

1866 — Paul Féval publică *Inimă de Oţel*.

Finalul acţiunii din *Înghiţitorul de Săbii*.

Înghiţitorul de Săbii. *August*. Saladin, devenit marchizul Franz de Rosenthal, locuieşte într-o cameră din stradă Neuve-Saint-Georges.

***19 august*.** Doamna de Chaves (Lily) fuge călare cu contele Hector de Sabran. În aceeaşi zi, taica Justin (= Justin de Vibray) îi împrumută douăzeci de ludovici lui Barbe Malheur.

(?)Saladin, la douăzeci şi şase de ani, devine şeful suprem al "Fracurilor Negre".

1867 — Paul Féval publică *Înghiţitorul de Săbii*.

1868 — Paul Féval publică *Turnul Crimei*.

1869 — Paul Féval publică *Arma Invizibilă sau Secretul* "*Fracurilor Negre*".

1872 — Paul Féval publică *Cavalerii Tezaurului*.

1875 — Paul Féval publică *Banda Cadet*.

1876 — Revenirea lui Paul Féval la catolicism.

1887 — ***8 martie*.** Moartea lui Paul Féval, la Paris.

François le Lionnais

Capitolul I - Diamantele domnişoarei Bernetti

Într-o seară de vineri, spre sfârşitul lui septembrie, în 1838, la căderea nopţii, ajutorul vânzătorului de mărfuri la mâna a doua a cărui prăvălie se afla la intersecţia străzilor Dupuis şi Vendôme tocmai închidea magazinul, când un cupeu elegant se opri în faţa uşii. Dughenele din cartierul Temple primesc adesea vizite la fel de simandicoase ca şi magazinele la modă; locuitorii din cartierele Saint-Germain şi Chaussée-d'Antin au învăţat încă de mult drumul către acest târg şi vin aici pe furiş, fie spre a cumpăra, fie pentru a vinde.

Ajutorul de prăvălie lăsă pe trotuar oblonul pe care-l ridicase deja pe jumătate şi aşteptă, crezând că portiera cupeului avea să se deschidă.

Dar portiera nici gând de aşa ceva, iar storul stacojiu ce apăra de priviri curioase interiorul trăsurii rămase coborât. Vizitiul — un flăcău ferches cu tenul viu colorat — îşi înfipse biciuşca în suportul ei, ca şi cum ar fi ajuns la capătul cursei, şi-şi scoase din buzunar o pipă pe care-o umplu pe-ndelete.

Deşi era originar din Alsacia, micul vânzător cunoştea bine obiceiurile pariziene, căci se întrebă:

— Acolo, înăuntru, să fie oare un domn care aşteaptă o doamnă, sau o doamnă în aşteptarea unui domn?

Şi, mai înainte de a se ocupa din nou de oblon, dădu colţul spre strada Vendôme, spre a vedea cărui sex îi aparţinea persoana întârziată; dar se pomeni deodată nas în nas cu un tătuc grăsun care şosea cu mâinile vârâte în buzunare şi care-l salută cu un zâmbet blajin.

— Ia te uită! Ia te uită! se miră băiatul, ăsta-i domnul l'Amitié, care vine să-l viziteze pe patron! N-aveţi noroc, moş Koenig şi doamna lui tocmai au plecat spre grădiniţa lor de la Saint-Mandé. Doar sunt proprietari, nu? Ăştia nu-s fericiţi decât la ei la ţară; un petic de iarbă nu mai mare decât o batistă şi o duzină de cozi de mătură, fiecare cu câte trei frunze bolnave... Va trebui să-i spun patronului ceva din partea dumneavoastră?

Domnul l'Amitié îl dădu la o parte cu o mişcare a cotului şi-şi continuă drumul, după ce-i făcuse un semn prietenesc din cap.

Dacă nu te-ai fi uitat decât la ochii lui vioi şi zâmbitori, l-ai fi luat drept un om încă tânăr, dar avea o barbă căruntă, foarte neîngrijită, care trăda apropierea vârstei de cincizeci de ani. Sub faldurile unei mantii îmblănite, cam jerpelită şi foarte largă, părând că provine direct de pe străduţa Judengasse[11] din Frankfurt, i se putea ghici remarcabila lăţime a umerilor puternici. Păşea fără zgomot într-o pereche de ghete îmblănite, din cele pe care călătorii le puneau peste încălţămintea lor, pe vremea diligenţelor.

Trecând pe lângă vizitiu — mult mai bine îmbrăcat decât el însuşi — clătină uşor din cap, apoi intră în dugheană.

— Păi, dacă vă spun că patronu'-i plecat... bodogănea în urma lui vânzătorul alsacian.

Domnul l'Amitié, ţinându-şi mâinile tot în buzunare, străbătu magazinul plin de tot felul de lucruri prăpădite, printre care totuşi s-ar fi putut găsi câteva mobile de preţ şi stofe scumpe. Ajungând la uşa din fund, o deschise fără o vorbă şi-şi continuă drumul.

— Da' ce-i asta? Da' ce-i asta?! strigă alsacianul. Eşti surd, omule? Dacă-ţi spun...

Nu-şi termină fraza. Domnul l'Amitié se oprise în sfârşit. Îşi puse mâna pe umărul băiatului, îl privi drept în faţă şi rosti şoptit următoarele cuvinte:

— *S-a luminat de ziuă.*

Alsacianul se dădu câţiva paşi înapoi şi chipul lui naiv exprimă cea mai totală uimire.

— Ăsta chiar că-i ghinion! bombăni înfigându-şi mâinile în păr. Să mă vâr într-un asemenea bucluc, tocmai când primisem şi eu de-o băuturică! La Paris, înainte să vorbeşti cu cineva, ar trebui să-i ceri actele.

Domnul l'Amitié dădu aprobator din cap şi-şi alese un fotoliu vechi dar confortabil, în care se aşeză comod.

— Vorbeşti ca din carte, amice Meyer, spuse pe un ton blând şi jovial. Ai cheile de la pivniţă?

Meyer ridică din umeri şi domnul l'Amitié continuă:

— Nu? Moş Koenig este un om prudent... Atunci, du-te la cârciumă şi adu-mi o sticlă de vin de Maçon sigilată, de-acu' douăzeci şi cinci de ani.

Alsacianul se îndrepta către uşă, când domnul l'Amitié îl opri.

— Aşteaptă, îi zise, îţi voi da toate instrucţiunile deodată. Adineauri ai făcut tu însuţi constatarea că stăpânul tău are o slăbiciune pentru plăcerile câmpeneşti; prin urmare, n-avem de ce ne teme că am fi deranjaţi. Deocamdată, sunt aici ca la mine-acasă...

— Cum, la dumneata?! încercă să-l întrerupă Meyer.

— Taci din gură. Urmează să vină un tânăr cumsecade, de vreo treizeci de ani, puţintel şchiop şi care se ajută în mers de un baston barosan cu măciulie de fildeş. Te va

[11] *Judengasse* (lb. germană) = Aleea Evreilor. (n.t.)

întreba dacă domnul Koenig este acasă — îi vei spune că da.

Alsacianul protestă printr-o mişcare energică, dar îşi plecă ochii sub privirea domnului l'Amitié, care continuă:

— Şi adresându-mi-te, vei spune: "Patroane, iată cineva care-ar vrea să vă vorbească". Eu voi consimţi să-l primesc pe respectivul vizitator şi, deoarece îmi este trimis de către un prieten, îl voi pofti să bea un pahar de vin. Atunci, tu vei aduce, ca şi cum ai fi scos-o din pivniţă, sticla cu vin de Mâcon sigilată. S-a-nţeles?

— Şi de ce toate astea? întrebă Meyer.

— S-a-nţeles? repetă domnul l'Amitié.

Alsacianului îi scăpă un gest de furie neputincioasă:

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, îţi închizi oblonul şi te duci să te plimbi.

— Dar dumneata?

— Nu-ţi face griji pentru mine, răspunse domnul l'Amitié.

— Vei dormi aici?

— Mai există şi portiţa de la alee, fiule.

— Aia e-nchisă.

— Iată cu ce se descuie.

Meyer rămase cu gura căscată, zgâindu-se la cheia ruginită pe care i-o arăta interlocutorul său.

— Da' moş Koenig e-n combinaţie? îngăimă.

— Poate că da, replică l'Amitié, vârându-şi din nou mâinile în buzunare.

Obrajii lui Meyer se înroşiseră până la urechi.

— Ascultă, aproape strigă, toate astea nu miros a bine, şi dumneata eşti în stare să faci o treabă urâtă. Eu sunt om cinstit — te poftesc să ieşi pe uşă-afară, şi încă imediat, altminteri chem paza!

Domnul l'Amitié îşi puse unul peste altul picioarele călduros încălţate şi se instală cât mai comod cu putinţă în fotoliu.

— A fost odată — spuse fără a ridica glasul — a fost odată un băieţel care se prefăcea că doarme pe o masă din cârciuma *Conul de brad*[12] în timp ce, în sala alăturată, era asasinat casierul băncii…

— Dormeam! strigă Meyer îngrozit, jur în faţa lui Dumnezeu că dormeam! Eram beat pentru prima oară în viaţa mea.

— Băiatul acela este căutat, continuă domnul l'Amitié… Ai văzut vreodată bileţele de amor ca ăsta, piciule?

Mâna i se cufundă sub reverele pelerinei îmblănite şi o hârtie pe care era imprimată

[12] *Conul de brad* denumirea cârciumii în limba franceză este *La Pomme de Pin.* (n.t.)

o ştampilă mare căzu la picioarele lui Meyer.

Nefericitul tânăr se aplecă să vadă mai bine, apoi genunchii i se înmuiată de parcă ar fi fost lovit în cap.

— Un mandat de arestare! rosti cu glas gâtuit. Da, mi-e cunoscut — am fost servitor la grefa din Colmar[13]... Şi numele meu!... Numele meu scris cât se poate de clar!... Dar cine eşti dumneata de fapt?

— Poate un inspector în exerciţiul funcţiunii, replică domnul l'Amitié, al cărui zâmbet deveni crud. Să vorbim limpede: eu sunt azi pe cale să pescuiesc un peşte mai mare decât tine. Dacă te porţi cum trebuie, voi închide un ochi şi vei avea timp s-o ştergi. Poftim, uite un ludovic, du-te să cumperi vinul şi păstrează-ţi restul pentru călătorie. Dacă vrei să mă asculţi, în noaptea asta ar fi bine să dormi pe drumul spre Germania.

Meyer ieşi clătinându-se. Simţea că părul de pe cap i se ridică măciucă.

Un sfert de oră mai târziu, domnul l'Amitié, aflat încă în încăperea din spate a prăvăliei lui moş Koenig, vânzător de vechituri la mâna a doua şi amator de bucurii câmpeneşti, stătea în faţa unei măsuţe pe care erau puse o sticlă începută, două pahare pline şi o lumânare de seu.

De cealaltă parte a mesei şedea vizitatorul misterios ale cărui semnalmente i le dăduse lui Meyer.

Meyer dispăruse.

— Sunt foarte bucuros — spunea domnul l'Amitié, care acum vorbea cu un uşor accent german — să cunosc un compatriot şi un coreligionar. Cum o mai duc bunii noştri prieteni din Karlsruhe, dragă domnule Hans?

— Unii — bine, alţii — rău, răspunse vizitatorul, al cărui chip trăda puternic tipul israelit.

L'Amitié îşi plesni palmele încântat.

— Iată răspunsuri pe placul meu! exclamă. Dincoace de podul Kehl, nu mai întâlneşti decât nebuni care vorbesc pe şleau, nu-i aşa, frăţioare?

Hans nu răspunse decât printr-un semn aprobator din cap. Era un tânăr cu trăsături ascuţite şi înfăţişare bolnăvicioasă. Expresia lui era un amestec de îngrijorare, duritate şi neîncredere.

— Să bem! continuă l'Amitié, care afişa, dimpotrivă, o francheţe extraordinară. În sănătatea lui Moise, a lui Iacob, a lui Isac, a lui Ieroboam, a lui Nathan, a lui Solomon şi a celorlalţi.

Paharele se ciocniră şi l'Amitié adăugă:

— Şi vasăzică, frate dragă, vrei să-mi vinzi o grămăjoară de vechituri. Îmi închipui că nu sunt mobile, căci transportul ar fi scump, din marele ducat şi până aici. N-o fi mai

---

[13] *Colmar*, oraş în Alsacia, devenit în 1698 capitala sa judiciară. (n.t.)

curând vorba de un lot de stofe? Ah! Zâmbeşti, amice? Pariez că este şi dantelă! În fiecare an trece pe la Baden în valoare de milioane, şi crede-mă, pe umeri tare drăgălaşi. Dar dumneata, Hans Spiegel, eşti, desigur, un om înţelept — dumneata laşi umerii şi nu te ocupi decât de dantele.

Poate că Hans Spiegel zâmbea în sinea lui, dar chipul îi rămânea posomorât şi necăjit.

— Mi s-a spus — şopti, după ce-şi înmuiase buzele în paharul său, fără a bea — că sunteţi în măsură să negociaţi cu bani gheaţă o afacere de o oarecare importanţă.

— Cu bani gheaţă, repetă l'Amitié în loc de a răspunde, cu bani gheaţă, asta depinde. Banul este fricos, se ascunde. Ce numeşti dumneata, frate Hans, o afacere importantă?

Spiegel se înroşi uşor şi replică, coborând şi mai mult glasul:

— O afacere cam de o sută... două sute... poate cam trei sute de mii de franci.

— Doamne Sfinte! exclamă l'Amitié, aşadar umerii aceia drăgălaşi erau al naibii de încărcaţi?

Spiegel tuşi, făcând o mutră nemulţumită.

— De obicei, ripostă sec, oamenii cu meseria noastră şi de religia noastră nu glumesc când discută afaceri.

L'Amitié răspunse privirii lui aspre printr-o sclipire ironică a ochilor săi lăcrimoşi.

— Bine! Bine! se învoi. Nu-ţi place să râzi, frate Hans? Fiecare cu firea lui. Eu, unul, nu sunt niciodată melancolic când e vorba să câştig cinstit nişte bani... Aşadar, să vorbim serios, tinere, şi ia dă-mi să-ţi văd pietricelele.

Hans Spiegel se agită pe scaunul lui şi se uită spre uşă.

— Prietene, continuă l'Amitié, mă port după placul dumitale, acum îţi vorbesc limpede pentru că aşa ai dorit. Vrei să spunem lucrurilor pe nume? Fie! Frate Hans, dumneata nu vii de la Karlsruhe. Dacă ai fi de cealaltă parte a Rhinului, ai rămâne acolo şi i-ai da şi jumătate din preţul diamantelor domnişoarei Bernetti omului care ţi-ar oferi mijloacele de a trece frontiera.

Din roşu cum era, Hans Spiegel deveni palid şi murmură:

— Jupâne Koenig, nu ştiu ce vrei să spui.

— Ticăloasele alea, continuă l'Amitié fără a se lăsa oprit de acest protest, le fac acum necazuri enorme duceselor. Cunosc pe cineva care avusese înaintea dumitale ideea loviturii, dar dumneata, domnule Spiegel, eşti un tânăr activ şi plin de talent; ai fost mai iute la treabă decât noi. Cât ceri pe sipetele numitei Bernetti?

Chipul bolnăvicios al evreului se întuneca. Privirea lui era cea a vulpii laşe care, când este încolţită, devine curajoasă şi înfruntă copoii.

L'Amitié îl studia cu coada ochiului. Îşi turnă un pahar de vin.

— N-am încotro şi trebuie să beau singur, zise, dacă dumitale nu ţi-e sete.

Şi punând pe masă paharul pe care-l golise dintr-o sorbitură, adăugă:

— Drăguţ, bastonul dumitale, camarade.

Cu o mişcare instinctivă, Spiegel îşi strânse între picioare bastonul cu măciulie de fildeş.

Dar l'Amitié era mult mai vioi decât părea a fi. Îşi repezi trupul înainte, ca un scrimeur care fandează adânc, şi braţul său întins peste masă ajunse la baston, care-i rămase în mână.

Urmă o scenă mută şi rapidă ca fulgerul. Nu se ştie cum, din buzunarul lui Spiegel ţâşni un pistol. El ochi, dar se prăbuşi mai înainte de a fi apucat să apese trăgaciul.

L'Amitié, râzând blajin, asigură pistolul cu piedica şi-l azvârli în celălalt capăt al încăperii.

— Nu mai am douăzeci şi cinci de ani, murmură, dar pumnul mi-a rămas puternic. Hai, ridică-te, camarade, şi dacă mai ai şi altă jucărioară ca asta, păstreaz-o pentru un prilej mai bun.

În timp ce vorbea, deşuruba măciulia de fildeş a bastonului şi o scutură ca pe o cutiuţă. Un mare număr de diamante demontate, dintre care cele mai multe erau de o mărime apreciabilă, se rostogoliră, împrăştiindu-se pe cuvertura jerpelită.

Spiegel rămăsese nemişcat şi părea pietrificat.

L'Amitié luă la întâmplare trei sau patru pietre şi le cercetă cu o expresie indiferentă.

— Cu astea, zise, un băiat ca dumneata, care nu are obiceiuri proaste, se poate înapoia în satul lui, să se însoare cu Lischen sau cu Gretchen, să cumpere o fermă, ba chiar un conac şi să-şi capete locul său în consiliul municipal, când barba îi va încărunţi. Dar, mai întâi, trebuie să vândă marfa asta pe care n-o poate duce la piaţă; trebuie, apoi, să treacă bariera Parisului, unde sunt întinse plase; în fine, mai are de trecut frontiera Germaniei, pe toată lungimea căreia telegraful a trimis informaţii cu semnalmentele viitorului consilier municipal… Nu-ţi port pică pentru năzbâtia dumitale, frate Hans, fiecare-şi apără averea aşa cum se pricepe, or asta-i averea dumitale, de vreme ce ai furat-o, dar nu-ţi dai seama de ceea ce faci: fără mine ai fi fost pierdut.

Şi deoarece privirea evreului exprima o neîncredere înciudată, l'Amitié adăugă:

— Aşadar, nu ţi-au ţiuit urechile? Astăzi, cam pe la ora patru, ţi s-a aflat isprava la birourile Siguranţei. Diamantele Carlottei Bernetti proveneau din răsărit şi din apus, de la miazăzi şi de la miazănoapte; posedă o diademă ce aparţinuse familiei prinţilor Berezov; o brăţară împodobise mâna unei soţii de lord, o broşă strălucise pe pieptul unei nobile de la Curtea Spaniei. Este o colecţionară şi, potrivit propriului ei calcul, flecuşteţele ei valorează mai mult decât o jumătate de milion.

— Pe puţin! şopti Spiegel, care-şi regăsea firea israelită.

— Bravo! exclamă l'Amitié, iată că ne trezim. Când se pornesc să ţipe, domnişoarele din speţa Carlottei Bernetti au voci care se aud pe o rază de trei leghe, la fel ca şuieratul locomotivelor. În jurul acestui instrument principal şi superstrident s-au adunat glasuri mai bărbăteşti, aparţinând domnului prinţ, domnului conte, domnului preşedinte, domnului mareşal şi chiar vreunui amărât de agent de schimb. Cei de la Siguranţă aproape că şi-au pierdut capul. Rezultatul a fost cel prevăzut: la ora cinci, se dispunea de tot ce era necesar pentru a pune mâna pe bastonul precum şi pe persoana dumitale.

— Şi dumneata eşti cel însărcinat să mă aresteze? întrebă Spiegel cu destul calm.

L'Amitié izbucni în râs.

— Ba nici gând! replică. Doar ţi-am spus că eu îţi sunt salvarea! Nu aparţin câtuşi de puţin poliţiei, dar poliţia îmi aparţine întrucâtva, fiindcă eu trec din floare-n floare, ca fluturii. Meseria noastră nu-i uşoară, domnule Spiegel, cu cei care, ca dumneata, nu vor să dea de necaz din prima dată. Ai izbutit o lovitură extraordinară, foarte adevărat, dar care-i folosul dacă beneficiul net pe care ţi-l aduce este un sejur de douăzeci de ani la Brest sau la Toulon?! Noi, ăştilalţi — căci nu mă laud, eu sunt doar membru al unei societăţi care se bucură de un oarecare credit pe-aici — noi, ăştilalţi, acţionăm cu prudenţă, uitându-ne de două ori, nu numai o dată, unde călcăm cu piciorul. Nu improvizăm nimic, combinaţiile noastre nu se pun în practică decât după ce-au fost verificate cu cea mai mare grijă. Eu, care-ţi vorbesc, dac-aş vedea un milion atârnând într-un copac în pădurea Boulogne, i-aş da de o duzină de ori ocol înainte de a încerca să-l iau de-acolo. Să revenim însă la problema dumitale — te afli în mâinile mele, frăţioare. Aş putea să-ţi cer o răscumpărare, dar nu vreau. Obiceiul casei noastre este de a se mulţumi cu un beneficiu cinstit: îţi ofer cincizeci de mii de franci şi un paşaport pentru străinătate. Nu-i convenabil?

— Dă-ncoace! strigă Spiegel cu grabă. Accept.

Domnul l'Amitié izbucni din nou în râsul său blajin.

— O clipă! — zise, punând diamantele unul câte unul, la loc în bastonul scobit. Am depăşit vârsta zăpăcelii. Eu, ce să zic, nu mă pricep defel la toate flecuşteţele astea, şi dumneata ai putea foarte bine să-mi dai, în schimbul celor cinci sute de ludovici ai mei, bucăţele de sticlă valorând treizeci de scuzi. Afacerile sunt afaceri, domnule Spiegel. Vei lua înapoi totul, ceea ce constituie o bun dovadă că n-am de gând să te păcălesc, şi chiar la noapte, un slujbaş de-al nostru, expert în bijuterii, va merge la domiciliul dumitale, va examina pietrele şi-ţi va număra banii.

Evreul rămase o secundă nehotărât.

— Ah! Ah! exclamă l'Amitié, văd bine c-ai prefera s-o iei la sănătoasa imediat, şi te-nţeleg. Dar fii pe pace, ţi se va indica mersul lucrurilor. Dacă vei urma punct cu punct

instrucţiunile mele, te vei bucura de o noapte odihnitoare, iar mâine vei călători pe drumul către iubita noastră patrie. Când pleci de-aici, du-te să iei masa unde pofteşti şi nu te grăbi. Îţi închipui, desigur, c-ar fi o nebunie să te întorci acasă în momentul acesta. Pe la miezul nopţii, dar nu mai înainte, du-te pe strada Oratoire-des-Champs-Élysées şi cere camera pe care moş Koenig a reţinut-o pentru dumneata în căsuţa din fundul curţii de la numărul 6. La ora două dimineaţa — bagă de seamă, la două fix — vei auzi că zgârie cineva la uşa dumitale; vei întreba cine e şi ţi se va răspunde: *bijutierul*. Nu-i nevoie să-ţi explic restul. După ce-ţi vei fi primit banii, poţi să dormi până la prânz sau s-o ştergi, la dorinţă... Ne-am înţeles?

Îi întinse lui Spiegel bastonul. Acesta-l luă şi replică:

— Ne-am înţeles.

— Perfect! sublinie l'Amitié privindu-l în ochi. De-acum înainte, ce-i acolo înăuntru îţi frige degetele, aşa că nu mă tem c-ai putea încerca să speli putina.

Se ridică şi deschise uşiţa ce dădea spre alee.

— Dar vezi, murmură Spiegel cu o mutră ruşinată, vezi că, pentru a-ţi executa instrucţiunile, ar trebui să am cu ce-mi plăti o cină.

— Pe cuvântul meu! exclamă l'Amitié, bănuiam eu asta! Ai postit, bietul meu băiat, având buzunarele pline de diamante! Ei, hai, că nu eşti prea grozav! Ia-ţi înapoi pistolul şi ţine zece ludovici! La revedere! Îţi urez mult noroc!

Spiegel îl părăsi la capătul aleii şi se îndreptă către piaţa din cartierul Temple. Îşi ascunsese faimosul baston sub redingotă şi mergea cu pas întins, privind îngrijorat în jurul lui.

Domnul l'Amitié coti, dimpotrivă, la colţul străzii Vendôme, îndepărtându-se liniştit, cu amândouă mâinile în buzunare.

Vizitiul cupeului, care părea să doarmă, îşi luă imediat biciul, îi arse una calului şi-l urmă la o distanţă de câţiva stânjeni.

Capitolul II - Confesionalul lui Toulonnais-l'Amitié

Era în jur de ora opt şi bulevardul Temple — acel centru de distracţii şi plăceri care rămâne în amintirea tuturor parizienilor, în ciuda scuarului lugubru ce l-a înlocuit — zbârnâia de zgomote vesele. Mulţimea se înghesuia în jurul teatrelor a căror reclamă promitea râsul său lacrimile; târgul negustorilor de mărunţişuri îşi aprindea lanternele, şi chiar aceia care n-aveau trei bănuţi pentru a intra la regretatul Lazari reuşeau să-şi petreacă seara gratis în faţa barăcii vreunui succesor al lui Bobèche.

Când, după ce părăsise locuinţa lui moş Koenig, ciudatul personaj căruia i se spunea "domnul l'Amitié" ieşi de pe strada Charlot şi intră pe bulevard, acesta ajunsese la apogeul veseliei sale cotidiene; dar, după câte se părea, bucuriile acelea nu erau pe gustul omului nostru, cel cu mantia îmblănită evreiască, deoarece nu aruncă nici măcar o privire celebrelor lumini ale bâlciului, ci coti scurt în direcţia "coloanei din iulie".

Cupeul cu storuri coborâte îl imită, mergând încet în lungul trotuarului.

Pe vremea aceea, costumul ales de domnul l'Amitié putea fi întâlnit în cartierul Temple mai des decât în zilele noastre. Aspectele caracteristice au tendinţa de a se atenua tot mai mult şi bătrânii vulturi ce iau camătă mare pe termen scurt se îmbracă astăzi ca nişte funcţionăraşi oarecare. Uneori, cei tineri îşi comandă hainele la vreun croitor din împrejurimile Operei.

Aşadar, domnul l'Amitié îşi putea continua plimbarea fără a suscita în mod deosebit atenţia trecătorilor. Mergea cu un pas domol, moale ca blana de miel ce-i căptuşea ghetele şi cânta cu jumătate de glas o binecunoscută melodie, care n-a avut niciodată un caracter glumeţ:

Plouă, plouă, păstoriţă
Hai, adună-ţi oile...[14]

[14] Textul în lb. franceză este:
Il pleut, il pleut, bergère
Ramanez vos moutons... (n.t.)

Dar, în timp ce fredona, se gândea, iar reveria sa nu semăna defel cu cântecul.

"Colonelul", gândea, "mi-a trasat drumul centimetru cu centimetru şi, ca de obicei, rolul meu este cel al unei marionete. Şi asta durează de mult. La început mă amuză să-i ghicesc tertipurile, care sunt cusute tu aţă albă, dar am ghicit prea multe, şi bătrânul mă plictiseşte. La urma urmei, ar fi timpul să le facă puţin loc şi tinerilor, cu atât mai mult cu cât tinerii ca mine încep să devină cam copţi. Ce-i cu toţi banii aceia care rămân îngropaţi într-o ascunzătoare, acolo departe, în Corsica? Şi la ce bun să continuăm cu afacerile, dacă suntem destul de bogaţi pentru a trăi împărăteşte? Sunt drăguţe combinaţiile individului; au trei, şase, nouă compartimente, ca şi camerele închiriate de proprietarul meu, dar aşa nu mai ajungem niciodată la lichidare, iar urciorul nu merge de multe ori la apă..."

Se întrerupse şi se apropie de bordura trotuarului, căutând un loc prielnic pentru a traversa strada.

Un poliţist care mergea în urma lui spuse abia şoptit:

— Bună-seara, domnule Lecoq.

Înainte de a-i răspunde, l'Amitié privi de jur-împrejur:

— Bună-seara, amice.

— La prefectură — continuă sergentul — se spune că-n noaptea asta pregătiţi o afacere tare de tot.

— Vezi-ţi de treaba ta, replică brusc l'Amitié, pornind repede pe pavajul noroios.

— Pe cuvântul meu, mormăi printre dinţi, nu există pălăvrăgii mai mari decât indivizii ăştia! Cu ei, rişti la fiecare pas să te compromiţi. Tatăl-tuturor stă foarte liniştit să-şi joace whistul[15], în timp ce alţii se spetesc. S-a jurat pe toţi dumnezeii că treaba cu domnul Remy d'Arx, judecătorul de instrucţie, va fi ultima lui afacere, dar uite că se împlinesc zece ani de când tot repetă acelaşi lucru. Eu sunt răbdător şi ascultător; dar să mă ia dracu' dacă, de data asta, înţeleg gândirea bătrânului, cu diamantele lui şi cu toate chiţibuşurile pe care le-a născocit în legătură cu ele. Când l-am întrebat, mi-a răspuns aşa cum j-am zis eu sergentului: "Vezi-ţi de munca ta!"

Se opri pe partea cealaltă a bulevardului şi trase concluzia:

— Vom face treaba, Tăticule, dar toate au un sfârşit şi, când treaba va fi *făcută*, îl ştiu eu pe unul care-ţi va cere să-i închei plata, şi încă răspicat!

Zgomotul şi vânzoleala care, odinioară, dădeau o înfăţişare aşa de deosebită bătrânului bulevard Temple nu ajungeau până atât de departe. Oricine îşi poate aminti că împrejurimile Galiotei, într-o parte, şi Castelul de Apă, în cealaltă, erau locuri relativ pustii.

---

[15] Whist sau vist s. n. Joc de cărţi care se joacă între trei sau patru persoane. – Din engl., fr. whist. (nota lui BlankCd)

Galiote[16] era numele dat ultimei case de la colţul dintre bulevard şi strada Fossés-du-Temple, din cauză că întreprinderea de poştă fluvială de pe canalul Ourcq îşi avea acolo birourile.

În spatele Galiotei şi foarte aproape de locul în care faţada Circului luminează acum acel cartier, odinioară atât de mizerabil, pornea, printre case dărăpănate şi maghernițe cu înfăţişare sătească, o străduţă îngustă care, după un traseu lung şi întortocheat, ajungea la strada Faubourg-Saint-Martin, cam în dreptul actualei primării.

Străduţa aceea nu avea nici un nume oficial, decât în punctul în care tăia cartierul Temple, în spatele şantierelor Malte. Acolo, o tăbliţă indicatoare o intitula strada "Haut-Moulin"; dar oriunde în altă parte i se spunea, în mod familiar, Chemin-des-Amoureux.

Prima casă de pe Chemin-des-Amoureux, când veneai de strada Fossés[17], era o cârciumă prăpădită, a cărei firmă constituia un calambur îndrăzneţ: *Cafeneaua L'Épi-Scié*[18]. Localul acela, ce-şi câştigase un foarte prost renume şi în care poliţia făcea razii frecvente, avea faţada spre bulevard, din cauza unei cotituri bruşte a străduţei.

Din locul în care se oprise, domnul 1'Amitié putea vedea prin perdelele roşii ale celor două ferestre luminile din sala de biliard. Acolo se juca "poule"[19] — potrivit unui mic afiş, scris de mână şi pus sub lanterna roşie care le aducea la cunoştinţă trecătorilor de pe bulevard preţurile pentru *gloria*[20] şi pentru jumătatea de ceaşcă: zece şi douăzeci de centime.

Masa de biliard — întinsă ca o câmpie, cu picioare înalte şi acoperită cu un postav foarte slinos — era instalată în mijlocul unei săli spaţioase dar scunde. De jur împrejur, mese de lemn, sprijinite doar în câte două picioare, se rezemau cu cealaltă latură pe o bară prinsă de perete.

Vis-à-vis de uşa de intrare se afla o tejghea de cârciumă, la care trona o matroană corpolentă, cu o faţă violacee şi a cărei bonetă, împodobită cu panglici roşii, lăsa să-i scape şuviţe de păr cărunt.

Numele ei era doamna Lampion; în tinereţe, împinsese la ruină câţiva cărăuşi de apă.

"Găina", bine hrănită, strânsese în jurul ei o duzină de jucători ale căror costume erau destul de neasemănătoare. Unii purtau bluzoane, alţii — paltoane, mai mult sau mai puţin jerpelite; în fine, alţii — costume din stofă bună, aproape curate şi îndeajuns

[16] Galiote (lb. franceză) = navă-cabotier (n.t.)

[17] În lb. română, denumirile acestor străzi ar fi: *strada Morii Înalte* şi, respectiv, *Calea Îndrăgostiţilor* şi *strada Gropilor*. (n.t.)

[18] Jocul de cuvinte, intraductibil în lb. română, constă în faptul că *L'Épi-Scié* înseamnă *Spicul tăiat cu ferăstrăul*, dar se pronunţă la fel ca l'Épicier, cuvânt ce se traduce prin *băcanul*. (n.t.)

[19] *Poule*: joc de biliard cu miză. În limba română, denumirea se traduce prin "găină". (n.t.)

[20] *Gloria*: amestec de cafea cu ţuică. (n.t.)

de arătoase.

De altminteri, îmbrăcămintea părea să fie aici un element prea puţin luat în consideraţie; erau unii zdrenţăroşi care vorbeau de sus şi care obţineau zâmbetele doamnelor, în timp ce vreo redingotă pasabilă păstra timiditatea soldatului primit la masa furierilor. "Leul" — căci pretutindeni există un favorit care dictează moda — era un tânăr de douăzeci-douăzeci şi cinci de ani, cu o şepcuţă pusă într-o parte pe o tufă de păr blond şi creţ.

Juca ţinându-şi mânecile suflecate. Avea cizme, iar pantalonul lui încreţit pe şolduri îi încingea mijlocul ca o rochie de femeie.

El era cel care "bloca" cele mai multe bile şi care făcea cele mai multe "spirite". Succesul său era total; toţi bărbaţii îl admirau, toate doamnele îl mângâiau din priviri. Cocotte — acesta era numele care i se dădea — accepta aceste omagii ca pe ceva ce i se cuvenea şi câştigă voios paralele *partner*[21]-ilor săi zdrenţăroşi.

Din întreaga adunare, numai două persoane păreau să nu se ocupe deloc de el. Mai întâi, doamna Lampion, care, potrivit obiceiului ei, moţăia majestuos în spatele tejghelei sale; apoi, un bărbat cu o statură herculeană, al cărui chip jigărit şi nefericit se ascundea pe jumătate sub părul răvăşit. Bărbatul acesta ocupa masa cea mai depărtată de centru, în dreapta uşii, şi în jurul lui exista un mare vid, atât în stânga cât şi-n dreapta. Ceruse să i se servească un păhăruţ de tărie, care rămăsese intact. De când intrase, stătea nemişcat, cu capul sprijinit în mâinile lui puternice.

Privirile pe care jucătorii ce constituiau galeria i le aruncau acestui personaj erau rare şi exprimau totodată dezgust şi teamă. Cocotte fusese singurul care, la intrare, îi spusese:

— Bună-ziua, *marchef*, ce mai faci?

Dar adăugase cu glas coborât:

— Am încurcat-o, dac-a venit Coyatier! Când cobea asta iese din vizuina ei, păzea! Pariez că la noapte o s-avem noutăţi!

Aşa încât, atunci când uşa se deschise spre a lăsa să intre silueta iudaică a domnului l'Amitié, avu loc un *efect* gata pregătit, aşa cum se spune în teatru.

Conversaţiile amuţiră în jurul meselor, bilele se opriră pe postav şi, trecând din grup în grup, ai fi putut auzi un nume rostit cu glas şoptit: Toulonnais-l'Amitié.

— Ce vă spuneam? adăugă tânărul domn Cocotte, făcându-le cu ochiul celor din jur. Necazuri.

Noul-sosit închisese uşa şi zise cu un glas gros şi blajin, pe care nu l-am fi putut recunoaşte, căci acum vorbea pe alt ton decât în dugheana lui moş Koenig:

— Bună-seara, prieteni, vă merg treburile după plac? Treceam pe-aici, în plimbare,

[21] *Partner* (în lb. engleză în text) = partener. (n.t.)

şi m-am gândit să intru, ca să aflu ce credeţi despre cursul de la Bursă şi despre problemele politice.

Urmă un hohot de râs oarecum silit, ba chiar unele doamne îndrăzniră să spună:

— Ce glumeţ este domnul l'Amitié!...

Bărbatul cu statura atletică, singur în colţul lui, nu se clintise, iar doamna Lampion continua să doarmă.

Schimbându-şi glasul, l'Amitié îşi schimbase şi manierele şi expresia feţei. Manierele îi erau bruşte, iar privirea — îndrăzneaţă şi sinceră.

— Ne aduci de lucru, patroane? îl întrebă Cocotte, pe un ton supus şi aproape mângâietor.

— Vom vedea, scumpeteo, vom vedea... Nu-l zăresc pe prietenul tău Piquepuce, ce-i cu el?

— N-a venit în seara asta.

— Va veni... avem de discutat... Hei! Iubito — adăugă scuturând umărul masiv al vânzătoarei de limonadă, care-şi deschise, tresărind, ochii cu pleoape înroşite — plătesc un rând de vin fiert pentru toţi drăguţii ăştia, ca să-şi mai răcorească gâtlejul.

Se râse din nou, dar în mijlocul râsetelor, se auzi un glas lugubru — era omul din capătul sălii, care-şi ridicase capul şi spunea:

— Domnul Lecoq, eu nu mă aflu aici ca să mă amuz. Mi s-a poruncit să vin şi am venit. Spuneţi-mi imediat ce se doreşte de la mine.

— Habar n-am, răspunse l'Amitié. Fiecare la rândul lui; va veni şi rândul tău. Bea un pahar de vin fiert, *marchef*, dacă vrei, şi ai răbdare. În seara asta mai sunt şi alţii, în afară de tine, care nu se află aici spre a se amuza.

Atletul îşi reluă imobilitatea posomorâta şi împinse la-o parte un pahar plin pe care i-l întindea chelnerul.

— Iubito, continuă l'Amitié, revenind către matroana de la tejghea, pune să se lumineze *confesionalul*.

Şi, adresându-i-se lui Cocotte:

— Hai, micuţule, urcă.

— De acord — se învoi cel mai elegant dintre jucătorii de "poule" — da' bila asta a mea face pe puţin un franc şi şapte'şcinci.

— Îţi dau eu doi frânţi, replică l'Amitié, şi i-o ofer bunului Coyatier.

— Nu jucăm cu *marchef*-ul declarară ceilalţi într-un glas.

Omul nu răspunse, dar ochii i se deschiseră larg, fixându-se, pe rând, asupra fiecăruia din cei care vorbiseră.

Nici unul dintre ei nu putu susţine acea privire tristă şi totodată înspăimântătoare.

L'Amitié rânjea.

— Când va sosi domnul Piquepuce — adăugă îndreptându-se către o scară îngustă în spirală, situată în spatele tejghelei — va trebui să-l trimiteţi la spovedanie.

Cocotte îl urmă.

Îndată după ce se îndepărtaseră, jucătorii, în loc să-şi continue partida, precum şi băutorii se adunară într-un singur grup şi începură să vorbească în şoaptă.

Rezumatul discuţiilor ar putea fi redat în felul următor:

— Cocotte, Piquepuce şi *marchef*-ul! Asta-i o combinaţie spectaculoasă!

Locul pe care bunul domn l'Amitié îl numea "confesional" era, pur şi simplu, o cameră rezervată, situată la primul etaj. Unica fereastră a acelei mici încăperi, destinată a sărbători amorul în zdrenţe şi un Bachus contrafăcut, dădea spre străduţă şi oferea o privelişte a bulevardului. O uşă dublă, nou-nouţă şi bine capitonată, contrasta cu sărăcia jegoasă a mobilierului. Luxul acesta i se datora lui Toulonnais-l'Amitié, care transformase camera într-o sucursală a diverselor sale agenţii de afaceri.

Căci l'Amitié era un om extraordinar de ocupat.

În momentul în care Cocotte trecea pragul, se auzi un glas strigând din josul scării:

— Nu închideţi, vin acuşica să iau ordinele!

În clipa următoare, Toulonnais stătea pe un divan vechi, între cei doi acoliţi ai săi.

Deşi cu vreo zece ani mai în vârstă decât fercheşul Cocotte, domnul Piquepuce era veşnic nedespărţit de acesta. Virgiliu, mai înaintea noastră, stabilise aceeaşi diferenţă de vârsta între Nisus şi Eurial[22]. Înfăţişarea domnului Piquepuce era cea a unui guzgan certăreţ, îngâmfat şi romantic; purta păr lung, care-i ascundea gulerul unei haine roase.

— Dă-i drumu'! îi spuse l'Amitié. Micuţul nu-i în plus. E de dorit să cunoască o parte din toată povestea.

— Ei, bine! începu Piquepuce, dându-şi importanţă. Tânărul nostru se află la Paris.

— Nu, zău! replică Toulonnais ridicând din umeri. Dacă vrei, îţi spun adresa lui.

— Dacă ştiţi mai multe decât mine... încercă să protesteze Piquepuce.

— Tot ce se poate, amice, îl întrerupse l'Amitié, dar tu te afli aici pentru a răspunde, nu ca să te burzuluieşti. Ai văzut-o pe îmblânzitoare?

— De la ea vin. Îşi are baraca în piaţa Walhubert, în faţa Grădinii Botanice, şi urmează să-şi facă poimâine bagajele, spre a se duce la târgul de la Les Loges[23].

— Îşi aminteşte de Fleurette?

— D'apăi cum! Dacă nu de alta, măcar din gelozie!

— Aha! exclamă l'Amitié înviorat, ia să vedem asta... Bătrânul Tată are, în mod cert, o baftă nemaipomenită!

— Aşadar, continuă Piquepuce, i-am plătit o cafeluţă îmblânzitoarei, la cafeneaua

---

[22] *Nisus şi Eurial*: personaje troiene din *Eneida*, de Virgiliu, a căror prietenie a devenit proverbială. (n.t.)
[23] (*Les*) *Loges*: localitate în departamentul Seine-Inférieure (Franţa). (n.t)

din gara Orléans. Este o femeie încă plăcută, deşi prea trupeşă. Se pare că-i cam căzuse cu tronc tânărul Maurice, ba chiar chestia asta i-a rămas, cu toată trecerea timpului. Se ştie doar, îmblânzitoarele de animale sălbatice sunt aproape întotdeauna nişte femei romantice. Doamna Samayoux nu-şi are perechea de languroasă ce-i, deşi, odinioară, în joacă şi fără nici un gând rău, şi-a băgat soţul în spital, cu o lovitură de ghiulea în urma căreia, sărmanul a mierlit-o după cinci săptămâni de suferinţe! Se pricepe să compună versuri ca nimeni alta, cu excepţia ortografiei, şi ciupeşte chitara în stil spaniol...

L'Amitié izbi din picior.

— Nu-i vorba de doamna Samayoux, se răsti, ci de Maurice şi de Fleurette.

— Tocmai ajungeam la ei. Când au venit s-o caute pe micuţa la baracă, din partea părinţilor ei, ca s-o facă un fel de contesă sau aşa ceva — şi doamna Samayoux spune că şi asta-i o poveste tare ciudată, căci copilul n-avea nici un semn, nici măcar vreo cruciuliţă de la maică-sa, cu ajutorul cărora să se poată face o recunoaştere în toată regula — aşadar, când au venit s-o ceară, tânărul Maurice a fost cât pe-aci să-nnebunească. Poate că ştiţi, sau poate nu, că era fiul unor părinţi cumsecade şi că se angajase la alde Samayoux pentru trapez, ghiulele şi prăjină din cauza Fleurettei, pe care o adora. Pe vremea aceea, micuţa era "somnambulă extralucidă" şi făcea pe ghicitoarea. Trebuie să fi fost totuşi un vis bizar, când a văzut venind trăsura s-o ia pentru a o duce într-un palat de pe Champs-Élysées, unde, actualmente, are rochii de mătase şi caşmiruri... Nu vă pierdeţi răbdarea... Vasăzică, tânărul Maurice a făcut cum l-a tăiat capu'. Deşi doamna Samayoux îi propunea să-l ia de bărbat, lăsându-i prin contract baracă, instrumentele şi animalele ei, s-a înrolat soldat şi a plecat în Africa. Şi cine-a plâns? Îmblânzitoarea. Ba chiar s-ar fi sinucis cu cărbune, dacă nu era un muzicant din orchestră ei, care i-a îndulcit pentru un timp durerea.

— Da' ştiu că ai talent să relatezi lucrurile cu claritate! mormăi Cocotte.

— Şi fetiţa?întrebă l'Amitié, dând noi semne de nerăbdare.

— Tocmai ajungeam la asta. Au trecut cinci sau şase luni fără ca doamna Samayoux să audă vorbindu-se despre fetiţă; nu ştia nici măcar unde se afla, fiindcă i se plătise o sumă frumuşică pentru a-i fi luată domnişoara Fleurette, însă odată plecată — n-aude-n-a-vede, totul se făcuse cu cel mai mare mister. Într-o bună dimineaţă, la bâlciul de la Saint-Cloud, doamna Samayoux, după ce-şi înghiţise stacana de vin alb, se pregătea să le dea de mâncare jivinelor ei, când a văzut intrând un maldăr de tafta, de jais-uri, flori şi dantele — era Fleurette, care i s-a aruncat de gât, strigând: "Unde-i el? Voi muri, dacă nu vrei să-mi spui unde-i el!"

— Vă zic eu că are! exclamă l'Amitié, plesnindu-şi palmele una de alta, are o grămadă!

Piquepuce îl privi mirat, nepricepând nimic, dar Cocotte îi explică:

— Patronul se referă la baftă... zi-i înainte.

— Aşadar, bătrânului pe care l-ai pomenit îi pasă dacă domnişoara Fleurette şi tânărul domn Maurice se adoră unul pe altul? întrebă Piquepuce. Atunci, în ceea ce-l priveşte, totul merge ca pe roate, căci micuţa domnişoară a revenit de mai bine de zece ori, cu riscul de a se compromite, şi numai şi numai ca să vorbească despre el. Nu se compară nimeni cu îmblânzitoarele, din punct de vedere al sensibilităţii: maniei Samayoux i se sfâşia inima văzând simpatia reciprocă a celor doi tineri, dar se interesa de dragostea lor ca şi cum ar fi fost o piesă de la teatrul Gaieté, ba chiar a compus, cu subiectul ăsta, o romanţă pe care voia musai să mi-o cânte. Ea este cea care i-a scris tânărului în Africa, spunându-i: "Revino, eşti aşteptat", dar fără a-i dezvălui misterele tărăşeniei, pentru că domnişoara Fleurette zice că-n jurul ei sunt o groază de pericole... şi dumneata, patroane, trebuie să ştii dac are sau nu dreptate. Da' nu-i totdeauna la fel de uşor să te-ntorci din Africa, pe cât este să te duci acolo; însă tânărul a sfârşit prin a izbuti să-şi ia tălpăşiţa şi, mai adineauri, doamna Samayoux era ca ieşită din minţi, deoarece chiar azi urmează să vină la ca domnul Maurice, ca să afle, în fine, cum stau lucrurile.

Domnul Piquepuce tăcu şi l'Amitié rămase o clipă pe gânduri.

— Poftim! şopti. Încerc caramboluri absurde şi cele trei bile ale individului revin întruna în colţ!... E rândul tău, Cocotte, adăugă apoi brusc. Domnul Piquepuce a terminat, şi acum se poate duce jos, să vadă dacă nu cumva suntem pe-acolo.

Cel la care se referise îi dădu ascultare pe loc, şi de îndată ce uşa dublă se închise în urma lui, l'Amitié continuă:

— Între noi doi, micuţule, şi nu tu eşti cel care va vorbi, ci eu, şi ia scama să asculţi cum se cuvine. Treaba ta nu-i grea, deoarece ai mai participat la ea, dar trebuie să fie făcută cu grijă — scopul este de *a plăti legea*. Pe strada Oratoire-du-Roule, la numărul 6, foarte aproape de Champs-Élysées, se află un apartament mobilat...

— Ştiu cum arată: două corpuri de clădire, îl întrerupse Cocotte. Am cunoscut o doamnă care locuia în spate; ca să ajungi la ea, urcai printr-o curte în pantă, iar fereastra ei era la o înălţime de cinci picioare deasupra pavajului, pentru că doamna marchiză d'Ornans n-avea chef ca cineva să privească în curtea dumisale.

— Perfect, micuţule, cu atât mai bine dacă-ţi sunt cunoscute locurile. E vorba despre al doilea corp de clădire, unde locuia doamna. Există acolo, la etajul al doilea, două camere alăturate.

— Numerele 17 şi 18, mai zise Cocotte.

— Exact. Îţi vei lua cu tine trusă şi vei deschide uşa de la 17.

— O clipă! obiectă tânărul bandit, portarul m-a văzut deja de mai bine de douăzeci de ori.

— Îţi vei aranja mutra, asta te priveşte.

— Da' dacă-n camera cu numărul 17 va fi cineva?

— Nu va fi nimeni. Când un îndrăgostit se întoarce din Africa şi găseşte vreun suflet căruia să-i vorbească despre iubita lui...

— Că doar n-o fi?... începu Cocotte.

— Gura! îl opri domnul l'Amitié pe un ton poruncitor. Şi notează-ţi în carneţel numele pe care ţi-l voi spune: domnul Chopin. Este un amărât de ciocănitor de clape, care dă lecţii particulare de muzică la domiciliul elevilor. Dacă portarul te lasă să treci, nu zici nimic; dacă te opreşte, îi arunci numele ăsta de Chopin — are ore seara. Ai priceput?

— Am priceput.

— Bravo! Iată-te, aşadar, intrat la numărul 17...

— Deschizând uşa cu şperaclu'?

— Da, dar cu mare grijă şi fără a lăsa urme. La mijlocul peretelui din stânga, cum intri şi foarte aproape de pat, se află o uşă blocată, care dă spre camera 18. Te plătim gras, micuţule, pentru că eşti unul dintre cei mai buni spărgători din Paris — trebuie să ne faci o treabă îngrijită. Mai întâi, vei scoate şuruburile celor două zăvoare, apoi vei sparge broasca.

— Tot fără a lăsa urme?

— Ba nu! Dimpotrivă! De data asta, joci rolul unui hoţ începător; totul trebuie să fie făcut grosolan, iar dovezile de efracţie să sară-n ochi. Numai că — şi aici îţi vei demonstra talentul — este necesar ca lucrurile să rămână toate la locul lor şi să pară a fi în stare bună, până când cineva s-ar atinge de uşa blocată, s-ar sprijini de ea, o va împinge şi... Mă-nţelegi?

— Da, răspunse Cocotte zâmbind, vă-nţeleg... şi pe urmă?

— Pe urmă, laşi un şperaclu sub un scaun, un cleşte la piciorul patului, închizi frumuşel uşa de intrare şi o ştergi spunându-ţi: "Iată o seară care mi-a adus o bancnotă de cinci sute de franci"... Acum întinde-o şi spune-i *marchef*-ului să urce.

Când intră Coyatier, domnul l'Amitié stătea în picioare. Păli întrucâtva văzându-l pe atlet cum închide, pe rând, cele două uşi — şi, desigur, avea şi de ce.

În menajeria doamnei Samayoux, cu siguranţă nu exista nici o fiară sălbatică în stare să se compare cu acesta.

Era un bărbat înalt şi corpolent, ale cărui membre masive păreau să fie extraordinar de puternice; capul lui turtit se înfigea, aproape fără gât, între doi umeri enorm de laţi. Era urât, era trist, era înspăimântător.

Cu toate acestea, dacă-l priveai mai bine, nu avea deloc ceea ce se cheamă o expresie rea, şi din trăsăturile lui brutale se degaja un fel de durere resemnată.

Fusese soldat — un bun soldat, ba chiar subofiţer, după cum se deducea şi din porecla lui: *marchef*. Nu-şi istorisea nimănui povestea, dar se spunea că fusese înşelat de o femeie şi c-o ucisese într-un acces de gelozie. În urma crimei, fugise, iar rivalul fusese găsit zăcând pe o şosea, cu capul sfărâmat.

După ce închise uşile, rămase nemişcat lângă prag.

— Amice, i se adresă l'Amitié, încercând să adopte un ton dezinvolt, avem de lucru: la noapte *se va lumina de ziuă*.

Coyatier nu răspunse.

— Nu eşti mai vorbăreţ decât de obicei, continuă l'Amitié cu mai multă siguranţă în glas, dar eşti un băiat cu bun simţ şi ştii bine că noi ţi-am pus zgarda la gât o dată pentru totdeauna. Atâta timp cât vom fi mulţumiţi de tine, orice-ar zice şi orice-ar face justiţia, tu n-ai a te teme de nimic; dar în ziua în care nu ne-ai da ascultare...

— Aştept! îl întrerupse *marchef*-ul cu asprime.

— Bravo, suntem de acord. Vasăzică, strada l'Oratoire-du-Roule, numărul 6.

— Scrieţi adresa pe un petic de hârtie, zise *marchef*-ul, în ultima vreme nu prea mai am ţinere de minte.

L'Amitié îi îndeplini dorinţa şi continuă:

— Pleci imediat, căci drumul e lung; intrând acolo, îi vei spune portarului: "La domnul Chopin, pentru lecţia de seară".

— Scrieţi şi asta, zise din nou *marchef*-ul.

— Fie! Apoi vei traversa curtea. Domnul Chopin locuieşte la etajul al treilea, în spate. Vei urca la al patrulea, unde-i podul, şi te vei ascunde în rezerva de lemne de foc, în dreapta scării.

— În dreapta scării, repetă *marchef*-ul, e-n ordine.

— Acolo o să ai de aşteptat ceva timp, fiindcă lecţia domnului Chopin se încheie la ora zece şi trebuie să ajungi înainte de sosirea elevilor; pe de altă parte, treaba nu urmează a fi făcută decât la ora două spre ziuă.

— Ora două spre ziuă, repetă din nou Coyatier, bine!

— La palatul Ornans există un orologiu, îl vei auzi de parc-ar bate în rezerva ta de lemne. Fix la ora două, vei coborî până la palierul etajului doi şi vei ciocăni la uşa din stânga.

— La al doilea — zise *marchef*-ul — uşa din stânga, am reţinut.

— Vei fi întrebat: "Cine-i acolo?" şi vei răspunde: "*Bijutierul*".

— Aha! încuviinţă Coyatier, bijutierul... bine!

— Ţi se va deschide şi te vei pomeni în faţa unui bărbat înarmat.

— Înarmat... bun!

— Pentru a intra în problemă, îl vei doborî trăgându-i un pumn în cap, căci, dacă i-ai

arăta cuţitul, ţi-ar zbura creierii.

Coyatier aprobă din cap.

— Apoi, continuă l'Amitié, îl vei lichida cum vei pofti.

— Bine. Şi ce va trebui să iau?

— Nimic, decât un baston cu măciulie de fildeş, pe care-l vei găsi pe undeva, prin cameră. Caută repede, fiindcă-n încăperea vecină va fi cineva.

— Bine! Şi după ce voi avea bastonul cu măciulie de fildeş?

— Vei pleca.

— Pe uşă?

— Nu, există o fereastră care dă spre palatul Ornans, şi zidul este îmbrăcat, de jos până sus, într-o plantă agăţătoare; vei putea coborî ca pe o scară. Odată ajuns în grădină, vei porni pe prima potecă la dreapta, la capătul căreia se află o poartă ce te va scoate pe terenurile Beaujon.

— Va trebui s-o forţez?

— Iată cu ce s-o deschizi.

Fără a se apropia de *marchef*, l'Amitié îi azvârli o cheie înfăşurată într-o bancnotă. Atletul o prinse imediat, din zbor. Despături hârtia, privi valoarea bancnotei şi spuse:

— Cât voi mai primi, când treaba va fi împlinită, domnule Lecoq?

— Încă pe-atât, răspunse l'Amitié.

Marchef-ul făcu stânga-mprejur, deschise cele două uşi şi plecă fără a mai adăuga vreun cuvânt.

L'Amitié răsuflă uşurat.

— Am mereu impresia, şopti, că-ntr-o bună zi, mistreţul ăsta o să-mi înfigă râtul lui în pântece, dar, dacă nu ţin seama de inconvenientul acesta, ce mai exemplar! Dacă l-ai face pe comandă şi tot n-ai putea obţine unul la fel!

Coborî din nou scara în spirală şi străbătu iar sala cafenelei *L'Épi-Scié*, unde "găina" era în plină activitate.

— Ce mai faci, iubito? i se adresă grăsanei de la tejghea, ce le-am putea oferi de băut tuturor acestor copii cuminţi? O picătură de punci? Haide! Ne-am hotărât pentru punci, vreme ce vinul fiert a fost băut.

Puse pe tejghea un dublon şi se îndepărtă însoţit de aclamaţiile generale.

Câţiva paşi mai departe, la colţul clădirii Galiote, cupeul cu storuri lăsate îl aştepta credincios. Urcă, spunându-i vizitiului:

— Palatul Ornans, Giovanni, şi să iasă scântei din pavaj!

Când cupeul, după ce străbătuse întregul Paris în galopul întins al calului, intră pe eleganta poartă pentru trăsuri a palatului situat pe Champs-Élysées, în dreapta străzii l'Oratoire-du-Roule, nu evreul cu pelerină jegoasă şi cu ghete îmblănite ieşi din el.

Bărbatul care coborî dintr-o săritură pe peron, curat şi proaspăt ras, era încălţat cu ghete de lac şi purta un costum negru încărcat de decoraţii străine.

Trecu prin anticameră cu o ţinută semeaţă, ca un obişnuit al casei, şi fu anunţat la uşa salonului în felul următor:

— Domnul baron de la Perrière!

Vizitiul nu păru deloc uimit de miracolul ce se săvârşise în trăsura lui şi se duse să-şi ia locul printre echipajele înşiruite în lungul trotuarelor marii alei Ètoile.

Capitolul III - Capitol cu portrete

Ne referim la o zonă originală şi care nu se aseamănă întru nimic cu celelalte cartiere ale Parisului. Mai întâi, străzile nu au denumiri ca prin alte părţi: Louis-le-Grand, Bonaparte, aux Ours, de la Chopinette, Chilpéric sau Oberkampf. Potrivit unei idei bizare, li s-au dat nume de poeţi, deşi se află foarte departe de Odéon[24]. Se află aici strada Balzac, strada Chateaubriand, strada Lord Byron.

Este un loc ciudat, în care alinierea necesară de acum înainte fericirii popoarelor şi a domnului prefect al districtului Sena n-a reuşit încă să se facă simţită. Pe-aici urci, cobori, coteşti, ca şi cum bagheta unei zâne ar fi ferit acest mic munte de tăvălugul care-a netezit restul oraşului.

Parisul trece pe la dreapta lui prin bulevardul Haussmann, iar pe la stânga, prin marea alee Champs-Élysées, dar s-ar spune că de pătruns, nu pătrunde acolo. Poţi respira în această parte a oraşului atmosfera paşnică a capitalelor străine. Toţi oamenii sunt fie englezi, fie ruşi sau otomani; bărbaţii pe care-i întâlneşti sunt *grooms*[25], femeile — *school mistresses*[26]; de vândut, nu se vinde nimic, decât, poate, cai de rasă nobilă şi discutabila educaţie din nişte *boarding houses*[27].

---

[24] *Odéon*: Teatru în Paris, înfiinţat în 1797, incendiat şi reconstruit de două ori, devenind, în 1841, cel de-al doilea teatru naţional francez. Numele şi l-a căpătat după un monument din Atena antică, în care se organizau concursuri de muzică şi poezie. În 1959 a fost denumit *Théatre de France*. (n.t.)

[25] *Grooms* (în lb. engleză în text) = grajduri, rândaşi. (n.t.)

[26] *School mistresses* (în lb. engleză în text) = învăţătoare, institutoare. (n.t.)

[27] *Boarding houses* (în lb. engleză în text) = pensiuni. (n.t.)

În 1838, se aflau pe acolo întinse terenuri neconstruite, care făcuseră parte din Folie-Beaujon[28]. Nu se vorbea încă despre bulevardul Friedland. În afară de câteva pensiuni cosmopolite, o celebră casă de naşteri şi vreo trei-patru palate pierdute în mijlocul unor grădini splendide, nu existau construcţii importante decât pe vechile căi de comunicaţie, cum ar fi strada Oratoire şi marea şosea Champs-Élysées.

Cea mai impunătoare clădire era, fără putinţă de tăgadă, palatul locuit de doamna marchiză d'Ornans, văduva unui nobil francez de viţă veche şi sora unui ministru de pe vremea Restauraţiei.

Era o încântătoare construcţie în stil italian, al cărei principal corp de clădire fusese înălţat — după câte se spunea — de către faimosul financiar ce-şi lăsase numele întregului cartier. Era mult mai mare decât micul templu grec, de pe partea cealaltă a străzii, în care a murit Delphine de Girardin[29], dar privirile treceau fără vrere de la o clădire la cealaltă, atrase de o vagă asemănare a stilului.

Colonada albă ce se înălţa deasupra unui peron circular cu înfăţişare monumentală era tot ce se putea zări din palatul Ornans, căci o sumedenie de boschete stufoase şi dâmburile ascundeau în întregime restul domeniului, cu adevărat considerabil.

În spatele clădirii exista o grădină care aproape c-ar fi meritat să fie numită "parc"; o pasarelă încărcată de liane traversa un drum — botezat actualmente cu numele lui Balzac — prelungind fermecătoarea proprietate a marchizei, printre peluze catifelate, tufişuri întunecate şi ronduri de flori, până la zidul dinspre Bel-Respiro.

Palatul a fost dărâmat spre sfârşitul domniei lui Louis-Philippe, iar dependinţele sale au fost împrăştiate, revenind mai multor proprietari.

Doamna marchiză d'Ornans, născută Julie-Uranie de Lamothe-d'Andaye, depăşise deja, la vremea în care se petrece istorisirea noastră, pragul tinereţii. Se coafa fără a-şi vopsi părul cărunt şi nu-i displăcea defel să fie considerată femeie-politician. De asemenea, pretindea că ar avea gust şi înclinaţie spre literatură.

De altminteri, politica ei era mai curând o religie: credea în Louis al XVII-lea.

Este interesant de remarcat înfăţişarea generală, paşnică, a diferitelor personaje — impostori sau nu — care-au jucat rolul lui Louis al XVII-lea. În prima jumătate a secolului al XIX-lea au fost văzuţi mai mulţi din aceştia. Câţiva colecţionari grijulii au numărat, cred, chiar şi o duzină; dar toţi pretendenţii, precum şi susţinătorii lor, aveau, de la primul până la ultimul, înfăţişări blajine.

---

[28] *Folie-Beaujon*: proprietate a marelui financiar francez Nicolas Beaujon (1718–1855), fondator al unui ospiciu. (n.t.)

[29] *Delphine (Gay) de Girardin* (1804–1855): scriitoare franceză, autoare a unor poeme, romane şi cronoci. Soţie a jurnalistului Émile de Girardin, care a revoluţionat presa reducând preţul ziarelor şi transformându-le în organe de publicitate. (n.t.)

Cu ştirea mea, nici unul dintre ei n-a scăpărat prea cu putere bricheta pentru a aprinde flacăra războiului civil. S-ar fi crezut că ambiţia li se limita la a aduna în jurul lor o "bisericuţă" de oameni bogaţi şi creduli, care să-i numească pe şoptite "Majestatea Voastră", asigurându-le, totodată, o masă bună, o locuinţă confortabilă şi haine călduroase.

Cu toate acestea, se poate spune că, în ciuda inerţiei lor, au constituit unul dintre cei mai eficace dizolvanţi ai marelui partid regalist care, bolnav încă de pe timpul Restauraţiei, îşi mai păstrase, şi sub Louis-Philippe, o remarcabilă vitalitate. Ca atare, înţelepciunea burgheză a Guvernului din Iulie se păzea cu sfinţenie să împiedice cât de puţin activitatea paşnică a pretinşilor moştenitori ai regelui martir. Cuvântul de ordine era dat de la un capăt al Franţei la celălalt: orice Louis al XVII-lea se putea plimba prin cartierul Saint-Germain şi în provincie, fără a fi stânjenit câtuşi de puţin.

Li s-ar fi semnat cu plăcere foi de drum şi li s-ar fi acordat ajutoare, spre a i se juca un renghi urât opoziţiei legitimiste. Tot ce se cerea din partea lor era să păstreze stindardul sub cămaşă şi să nu organizeze ceremonia de ungere regală decât în intimitate, în salonul închis al vreunui vechi palat, sau în sufrageria cine ştie cărui presbiteriu.

Doamna marchiză d'Ornans poseda o frumoasă avere şi hrănea un Louis al XVII-lea pe care spera cu ardoare să-l vadă într-o zi stând pe tronul Franţei, dar asta fără o prealabilă vărsare de sânge, ci datorită numai şi numai acţiunii Providenţei care, mai devreme sau mai târziu, redă vederea popoarelor orbite.

Spre a ajuta puţintel Providenţa şi pentru a favoriza restaurarea prinţului său, doamna marchiză d'Ornans organiza, în palatul ei de pe Champs-Élysées, petreceri foarte reuşite, la care invita numai lume bună.

N-am putea repeta îndeajuns de mult că saloanele sale nu aveau nici o culoare politică; puteau fi întâlniţi laolaltă partizani ai guvernului şi oratori ai opoziţiei, câţiva scriitori, câţiva membri ai clerului, o mulţime de femei drăguţe şi o grămadă de oameni la modă, dintre care trebuie să cităm un tânăr magistrat de mare viitor, ce avea onoarea de a fi prieten cu ministrul de justiţie şi care, desigur, s-ar fi retras departe de orice convorbire suspectă: judecătorul de instrucţie Remy d'Arx.

În ciuda lucrărilor sale serioase şi a obligaţiilor ce-l chemau în lumea oficială, Remy d'Arx era un obişnuit al palatului d'Ornans. Marchiza şi cercul său intim îl primeau cu cea mai mare curtenie.

Era mai ales favoritul unui personaj venerabil, care se poate spune că realmente trona la palatul Ornans, împărţind cu "prinţul" respectul religios ce li-l acorda marchiza. Omul era un bătrân împovărat de ani, extrem de bogat şi de neam bun, care-şi constituise din facerea de bine o ocupaţie, ba chiar aproape o carieră. Pe vremuri slujise

în armatele Bourbon-ilor de la Napoli şi, de preferinţă, se prezenta sub rangul său militar. Era numit colonelul Bozzo-Corona.

În intimitatea marchizului, imediat după prinţ şi colonel, urma un al treilea personaj. Era unul dintre acei gentilomi ale căror acte de nobleţe nu trebuie să fie cercetate prea atent, cu atât mai mult cu cât el se ocupă, în mod deschis, de afaceri. Se numea "de la Perrière" şi nu se supăra deloc dacă i se trecea sub tăcere titlul de baron. Încă de multă vreme, marchiza îi încredinţase averea sa, pe care baronul o administra cu o cinste minuţioasă.

Vom adăuga — dar ceea ce spunem este un mare secret — că domnul de la Perrière, care era unul dintre cei mai cunoscuţi oameni din Franţa şi Navarra, avea misiunea de a sonda cetăţenii şi de-a aduna în jurul "prinţului" — fără a compromite ceva şi cu cea mai mare prudenţă — un nucleu de susţinători discreţi.

La marchiză nu se venea niciodată târziu — asta era regula casei — şi, deşi abia bătuse ceasul de ora zece, saloanele începeau să se umple.

În dreapta şemineului din marmură albă cu ornamente aurite se afla un grup alcătuit din domnul de Saint-Louis, cum i se spunea "prinţului", colonelul Bozzo şi un preot bătrân cu părul alb.

Domnul de Saint-Louis nu avea nimic cu adevărat remarcabil, poate doar însăşi personalitatea sa şi interesul acordat îndeobşte unei situaţii romantice. Era gras, ba chiar cam bucălat; nasul său acvilin dar cărnos şi destul de scurt avea întocmai forma pe care toţi erau de acord s-o numească bourboniană; haina lui albastră părea croită după tiparul celei în care gravurile din anii 1810–1815 îl reprezentau pe contele de Provence[30]. Purta părul pieptănat spre spate şi strâns într-o codiţă ce lăsa pe guler uşoare urme de pudră.

Fără îndoială că, în 1838, o asemenea coafură nu putea fi întâlnită pe stradă, dar încă era posibil să găseşti astfel de specimene în vechile palate din Cartierul Saint-Germain.

Preotul era un canonic de la catedrala din Paris, care îşi umplea zilele bătrâneţii adunând materiale pentru o carte intitulată: *Istoria miraculoasă a Delfinului*, *fiul lui Louis al XV-lea*.

Între aceste două figuri neînsemnate, capul energic şi fin al colonelului ieşea puternic în evidenţă.

---

[30] Contele de Provence, titlu aparţinând lui Louis al XVIII-lea, rege al Franţei între 1814–1815, nepot al lui Louis al XV-lea. În iunie 1791 a emigrat, rezidând succesiv în Germania, Italia şi Anglia. Căderea imperiului lui Napoleon i-a permis să revină la Paris, unde Talleyrand îi netezise calea. În timpul celor "O sută de Zile" (durata revenirii lui Napoleon până la cea de a doua eliberare, în iunie 1815) s-a refugiat la Gand, fiind apoi nevoit să accepte al doilea tratat de la Paris. (n.t.)

Era un bărbat de talie mijlocie, slab, îmbrăcat cu simplitatea potrivită vârstei sale, dar purtând cu mare eleganţă fracul. Mulţi oameni credeau că el glumea când se lăuda declarând că ar avea mai mult de nouăzeci de ani. Într-adevăr, în pofida ridurilor, trăsăturile îi rămăseseră limpezi şi armonioase, în tinereţe trebuie să fi fost foarte frumos şi probabil că-şi păstrase multă vreme frumuseţea.

Chiar şi acum, în jurul frunţii lui ca de fildeş, împodobită cu un păr alb rărit, plutea un fel de farmec. Zâmbetul său exprima o bunăvoinţă nelipsită de umor, iar sub pleoapele grele, ochii albaştri, aproape întotdeauna inexpresivi, ca cei ai hipnotizatorilor şi ai diplomaţilor, se aprindeau, uneori, de sclipiri pline de vioiciune.

De cealaltă parte a şemineului, doamna marchiză d'Ornans, fostă femeie drăguţă, cu maniere curtenitoare şi aproape mângâietoare, prezida un mic cerc de doamne, cărora li se alăturau câţiva invitaţi.

Foarte departe de acolo, lângă pianul deschis, se afla un grup de tinere fete ce păreau că aşteaptă ora începerii dansului.

Căci de când revenise din Italia nepoata doamnei marchize, frumoasa, fermecătoarea Valentine de Villanove, la palatul Ornans se dansa.

Într-o bună zi, bătrâna doamnă le spusese numeroşilor săi prieteni: "A sosit nepoata mea", iar opt zile mai târziu, doamna marchiză dăduse primul său bal pentru a-şi prezenta nepoata, care era, cu adevărat, cea mai încântătoare făptură din lume.

Din Italia vin fiinţe din acestea, al căror farmec te vrăjeşte, şi numele domnişoarei de Villanove îi indica îndeajuns de clar originea; şi totuşi, cunoscătorii nu regăseau în ea, pronunţat cu claritate, tipul de italiancă. Frumuseţea ei florentină avea ceva din drăgălăşenia franceză, iar sub admirabila mândrie a privirii sale se ghicea un soi de ghiduşie pariziană.

De altminteri, doamna marchiză oferea o explicaţie foarte firească pentru aceste amănunte: Valentine era fiica domnişoarei sale primare din neamul Lamothe-d'Andaye, care se căsătorise în Italia cu domnul conte de Villanove, demnitar la micuţa Curte din Modena.

Valentine era orfană de tată şi de mamă.

Printr-o fericită întâmplare, acel conte de Villanove se nimerise a fi o rudă destul de apropiată a familiei Bozzo-Corona, drept care colonelul îi arăta Valentinei o iubire părintească.

Asta-i tot ce se cunoştea despre ea; nu se ştia nimic mai mult nici despre situaţia averii sale, dar cei cărora le plăcea să se ocupe cu estimarea probabilităţilor de zestre o cotau pe a ei la un curs dintre cele mai ridicate.

Într-adevăr, doamna marchiză, neavând moştenitori direcţi, nu avea cui altcuiva să-şi lase averea şi o trata pe Valentine ca pe o fiică dragă; pe de altă parte, era uşor de

văzut că, în cazul unei căsătorii, acel nobil Cressus, colonelul Bozzo, avea de gând să aurească din plin zestrea de nuntă.

Nu era nici o grabă, Valentine încă nu împlinise optsprezece ani şi totuşi, un nor de pretendenţi se şi zărea la orizont.

În norul acela care acoperea deja jumătate de cer se aflau toate categoriile. Mai întâi, erau cei care, în cartierul Saint-Germain, sunt numiţi "partide" — un batalion de tineri nobili cumsecade, din cei pe care mămicile îi împing şi-i rostuiesc la casele lor, căsătoria fiind ceva necesar ca vaccinul şi ca circumciziunea; existau apoi simplii calculatori, tineri diplomaţi care considerau *afacerea* din cele două puncte de vedere serioase ale sale: banii şi influenţa; şi, în fine, mai erau îndrăgostiţii, adevăraţii îndrăgostiţi, căci, orice s-ar spune, încă au mai rămas dintr-aceştia; şi chiar dacă n-ar fi existat, Valentine, cu farmecul ei, avea tot ce-i trebuia pentru a reînvia o asemenea specie dispărută.

Fata părea mai curând micuţă, ca toate cele a căror siluetă are proporţii perfecte, dar mersul ei graţios şi plin de o mândrie tinerească. Totul în ea inspira farmec şi — cum să exprimi aşa ceva? — farmecul se schimba dintr-un minut într-altul, mereu atrăgător dar niciodată asemănător cu el însuşi.

Era exact ceea ce se înţelege printr-o fire bogată, diversă, plină de neprevăzut şi de surprize. Avea, rând pe rând şi aproape în acelaşi timp, lenevoasa indolenţă a tinerei fete creole şi exploziile de vioiciune feminine care uluiesc mintea şi uimesc inima, aşa cum privirile caută şi totodată se feresc de strălucirea prea puternică a unor focuri de artificii.

Era veselă, dar visătoare: bucuriile sale copilăreşti se întrepătrundeau cu ciudate tristeţi. Atunci, sclipirea pupilelor sale se voala şi ochii ei mari şi albaştri, limpezi sub arcul sprâncenelor negre, păreau să caute în gol ceva ce doar ea vedea, ceva ce constituia secretul inimii ei nevinovate şi totodată impenetrabile.

Încă din primele zile, noile sale tovarăşe, deşi repede începuseră s-o îndrăgească, declaraseră că este capricioasă; ceva mai târziu, deoarece povestea ei, pe care fiecare spera s-o cunoască înaintea celorlalte, rămăsese incompletă, ca o carte din care ar lipsi numeroase pagini, domnişoarele acelea încercaseră în mod cinstit să-i umple lacunele, şi se întâmplase că mai multe dintre ele, potrivindu-se în gândire, înlocuiseră cuvântul *capriciu* printr-un altul: *necazuri*.

În lumea noastră, care are totuşi pretenţia de a fi pozitivă, întâlneşti tot felul de "romane", şi când începi să vezi limpede prin ceţurile adolescenţei, oare ce nu se poate explica prin acele vagi ecouri ale trecutului cărora li se spune "amintiri"?

Poate că frumoasa Valentine avea amintiri. De ce nu? Dar când tovarăşelor ei, prea curioase, li se întâmpla să-şi pună degetul indiscret pe vreo foaie a reveriei sale, se

retrăgeau ruşinate sau derutate în faţa privirii limpezi a feţei, doar dacă un hohot de râs sincer nu le punea în încurcătură.

Drept urmare, printre domnişoare se numărau câteva persoane mai nerăbdătoare care declarau deja că Valentine era o enigmă.

Adeseori, cuvântul ce dezleagă fermecătoarele enigme de acest fel este un simplu nume.

Printre acele tinere nu lipseau unele care cunoşteau mijlocul de a ghici rebusurile. Ele căutară numele şi sosi ziua în care, toate deodată, crezură c-au făcut marea descoperire.

Numele pe care domnişoarele îl bănuiau că ar putea fi cheia enigmei aparţinea unui tânăr magistrat menţionat deja de noi şi care, în acel moment, se plimba prin sala alăturată salonului împreună cu frumoasa contesă Corona, nepoata colonelului Bozzo.

Aici intervine capitolul portretelor. Nu-l vom face pe cel al Francescăi Corona, făptură nobilă şi nefericită a cărei ciudată poveste am istorisit-o în altă parte[31]. Ea nu joacă nici un rol în această dramă; dar trebuie, dimpotrivă, să-i descriem însoţitorul, pe domnul Remy d'Arx, care este unul dintre personajele noastre principale.

Era un bărbat de treizeci de ani, cu o siluetă înaltă, elegantă, dar puţin cam rigidă. Într-o profesie ca cea a domnului d'Arx, gravitatea poate fi considerată uneori o mască sau, cel puţin, un accesoriu necesar al uniformei, însă era de ajuns să arunci o privire asupra chipului frumos al lui Remy pentru a lăsa la o parte orice idee de intenţie teatrală.

Caracterul lui îţi sărea în ochi — era o inteligenţă puternică şi activă, însoţită de un suflet sincer până la naivitate. Îl iubeau toţi şi se bucura de o stimă unanimă, iar opinia publică îi acorda mari şanse în domeniul juridic.

Nu întotdeauna trebuie să apreciezi meritele unui om prin gradul pe care-l are. Un general care şi-a căpătat epoleţii ca pe o pleaşcă nemeritată, dă adesea ordine unor simpli ofiţeri de o certă valoare, ce va fi pusă în lumină cu prilejul primului bubuit de tun. Superiorii lui Remy d'Arx ştiau prea bine că ministrul îl avea în vedere şi-l tratau în consecinţă.

Invidioşii se răzbunau spunând că el aparţinea unei puternice familii de oameni ai legii şi că, oricum, va avea succes profesional, datorită acelui soi de drept de succesiune care, din păcate, în Franţa nu este lipsit de influenţă asupra carierelor juridice.

De altfel, exista o împrejurare ce le permitea profeţilor să-şi exprime prezicerile cu toată certitudinea, acordând o mare importanţă titlurilor de care Remy d'Arx s-ar fi putut prevala pentru avansarea sa. Tatăl său, procuror general la unul din tribunalele din sud, murise de moarte violentă în exerciţiul funcţiunii şi, oarecum, pe baricade.

---

[31] Vezi volumul *Mănuşa de Oţel* de acelaşi autor (n.t.)

Povestea era foarte dramatică.

Dar putem spune că tânărului judecător de instrucţie nu-i păsa prea mult de toate acestea.

Poate că, dintre toţi oamenii legii din districtul Senei, era omul pe care problema avansării profesionale îl interesa cel mai puţin. Nu solicitase nimic, niciodată; îşi îndeplinea funcţiunile cu zel, pentru că vocaţia sa de magistrat era foarte puternică, şi mergea drept, pe drumul său, fiind onoarea personificată; dar departe de a căuta prilejurile de a se înfige în faţă, părea să fugă de personalităţile sus-puse, ocupându-şi ceasurile pe care îndatoririle sale profesionale i le lăsau libere cu o muncă îndârjită a cărei natură le rămânea tuturor un mister.

Se va spune că şi aceasta este o modalitate de a parveni. O lucrare în domeniul doctrinelor sau al jurisprudenţei bine alcătuită, bine documentată şi lansată la momentul potrivit constituie o cheie excelentă pentru a deschide calea prin care deseori, unele reputaţii serioase răsar ca ciupercile din pământ.

Dar oricare ar fi fost că, munca lui Remy d'Arx semăna cumva cu cea a Penelopei: continua fără încetare şi nu se încheia niciodată.

În legătură cu acea muncă, cel mai bun prieten al lui Remy d'Arx, excelentul colonel Bozzo-Corona, dădea cu plăcere de înţeles că el ar şti ceva mai multe decât alţii. Când era întrebat în legătură cu asta, zâmbea cu blândeţe, mângâia cutia de aur emailată şi împodobită cu portretul ţarului Rusiei, care i-o dăruise personal, şi şoptea încetişor:

— De mult nu mai căuta nimeni piatra filozofală!

Dar, imediat, căpătând o expresie serioasă, adăuga:

— Va ajunge departe, credeţi-mă! Şi dacă o caută, pe altul în lume decât pe el nu-l ştiu în stare s-o găsească.

Şi într-adevăr, frumosul Remy d'Arx, cu chipul său palid, cu privirea lui inspirată, cu fruntea lată deja înălţată de părul ce începea să se rărească şi sub care părea că se dă o luptă tăcută între pasiune şi raţiune, avea, într-o oarecare măsură, înfăţişarea pe care imaginaţia noastră le-o atribuie persoanelor oarecum mistice dedicate marilor opere.

În ciuda aparenţei sale gravităţi, spiritul de aventură nu murise în el. Avusese o tinereţe foarte agitată; se cunoştea, în legătură cu Remy, cel puţin un duel, cu prilejul căruia împinsese bravura până la nebunie; era blând ca o femeie, dar toţi cavalerii sunt aşa, şi sub faldurile togei sale poate încă mai exista o sabie.

Vom adăuga că, independent de ceea ce-i promitea viitorul, domnul Remy d'Arx avea venituri de şaizeci de mii de lire.

Înainte de sosirea Valentinei, nu puţine fuseseră frumoasele doamne, dintre cele ce frecventau palatul Ornans, care încercaseră să pună gheara pe acest tânăr minunat; nu rareori vreo mamă i-l arătase fiicei sale cu un deget discret, pronunţând cuvintele utile

ce deschid ochii fecioarelor, fără a le întina totuşi albul imaculat al rochiei — totul fără nici un rezultat. Remy trecea blând şi indiferent prin acea lume în col atrăgeau marchiza însăşi, veche prietenă a mamei sale, colonelul Bozzo, faţă de care simţea un respect filial, şi fermecătoarea contesă Corona, pe care o iubea ca pe o soră.

În primul moment, s-a putut crede că prezenţa domnişoarei de Villanove nu avea să modifice în nici un fel situaţia, cel puţin în ceea ce-l privea pe Remy d'Arx. În ochii acelui mic univers care-l considera ca pe un favorit, singurul său defect era un piculeţ de sălbăticie. Impresia generală a fost că devenise puţin şi mai sălbatic, dar atâta tot.

În ziua în care una dintre domnişoare a descoperit că Valentine — spre a folosi cuvântul atât de prudent şi expresiv adoptat în lumea bună — îl "remarcase" pe domnul Remy d'Arx, bineînţeles că vestea cea mare a fost făcută publică în toate colţişoarele, şi multe zâmbete s-au schimbat pe furiş, căci răceala domnului Remy era prea bine cunoscută. S-ar fi putut merge chiar mai departe: vizitele sale la palat se răreau din ce în ce şi, cu acele prilejuri, abia dacă-i adresa domnişoarei de Villanove cuvintele impuse de simpla politeţe.

Dar oricât de clarvăzătoare ar fi în general domnişoarele când este vorba de intrigi mărunte şi mici romane de duzină, ele se pot totuşi înşela în cazul manifestărilor necunoscute ale unui fenomen foarte rar: o dragoste mare şi puternică.

Capitolul IV - Colonelul

Lângă pian, tinerele râdeau şi sporovăiau vrute şi nevrute. În jurul şemineului, conversaţia lâncezea, căci se aştepta aranjarea mesei pentru whist. Ici şi colo, în restul salonului, grupurile discutau noutăţile zilei.

În seră — prin care, când şi când, se plimbau câteva persoane — convorbirea dintre Remy d'Arx şi contesa Corona devenea tot mai însufleţită.

Tânărul judecător de instrucţie era foarte palid şi vorbea cu o înflăcărare reţinută; frumoasa contesă se oprea uneori să-l asculte, ba râzând în hohote, ba adânc emoţionată şi aproape uluită.

Fie din întâmplare, fie dinadins, Valentine, ale cărei degete albe alunecau într-o joacă discretă pe clapele pianului, se aşezase în aşa, fel încât să nu piardă nimic din cele ce se treceau în spatele grilajului serei.

La rândul lor, domnişoarele nu pierdeau nimic din ce se întâmpla pe fermecătorul chip al Valentinei. Puteau trăncăni indiferent ce, cuvintele n-aveau nici o semnificaţie, căci interesul general era în altă parte: oare Valentine nu-şi ridică, împotriva propriei voinţe, ochii ei mari, pe care ar fi vrut să-i ţină plecaţi? Şi nu-i fusese oare surprinsă încruntarea sprâncenelor delicate?

Marie de Tresme, un îngeraş blond, încheie o discuţie pe teme muzicale declarând:

— Oricum, eu îl prefer pe Schubert. Părerea mea este că *Roi des Alunes* este un deliciu.

Şi, din vârful buzelor, adăugă:

— Dar ce spiritual este domnul Remy d'Arx, în seara asta cu contesa!

Valentine închise pianul şi se-ntoarse cu spatele spre seră.

Se auzi vocea puţin răguşită a doamnei marchize, întrebând:

— Şi în luna aceasta, vom avea din nou un proces celebru?

— Un succes colosal, replică doamna Tresme, mama blondei Marie. Nu se vorbeşte nici despre Rachel, nici despre Duprez, nici de Marie, nici de Grisi — totul se învârte în jurul Fracurilor-Negre!

Un bărbat trupeş, care stătea lângă marchiză, interveni:

— Ne ocupăm de ele şi în Saumur.

— Dar ce sunt, de fapt, aceste Fracuri-Negre? întrebă pe un ton nepăsător domnul

de Saint-Louis, de cealaltă parte a şemineului.

Aceste fu momentul în care valetul îl anunţă pe domnul baron de la Perrière, care-şi făcu intrarea rapid şi ca un om binecrescut.

— Iată cel puţin a douazecea oară când, astăzi, aud punându-se această întrebare, spuse, după ce o salutase pe marchiză. Chestia asta îi va înnebuni pe parizieni şi niciodată, de când cu girafa, nu s-a pomenit o asemenea vogă!

Câteva persoane se apropiară şi graţiosul grup de lângă pian începu să asculte.

— Îmi este greu să cred, continuă bărbatul trupeş — care era văr cu marchiza şi locuia în provincie, ocupându-se cu îmbunătăţiri funciare — îmi este greu să cred că aceste Fracuri-Negre ar fi la fel de importante că banda lui Châtelin, sau, mai ales, a bandiţilor ale căror ticăloşii ne-au fost relatate în *Gazeta Tribunalelor*.

— În *Gazeta Tribunalelor* sunteţi prezentat ca un om important în Saumur, domnule de Champion, constată domnul de la Perrière, strângându-i mâna şi zâmbindu-i.

— Bursa merge bine, răspunse grăsanul, bitumul meu a săltat cu trei franci.

Apoi, adoptând deodată un mod de vorbire oratoric, câştigat în practica discuţiilor din consiliile agricole, adăugă:

— *Gazeta Tribunalelor*, domnule baron, satisface o necesitate a epocii noastre. De multă vreme căutam, pentru fiica mea, un organ de presă care să nu vorbească nici de politică, nici de religie, nici de morală şi, mai ales, nici de literatură, căci toate acestea sunt ruina familiilor. *Gazeta Tribunalelor* îndeplineşte în mod admirabil toate condiţiile necesare.

— A fost creată, evident, pentru recreerea domnişoarelor, murmură domnul de la Perrière, încercând să pară serios.

— Înainte de a mă abona, continuă vărul din Saumur, m-am informat prin notarul meu, căci fusesem victima mai multor publicaţii care dăduseră faliment după ce-mi încasa-seră banii.

— Se spune, îl întrerupse din nou domnul de la Perrière, că Fracurile-Negre aveau un ziar oficial!

— *Gazeta Tribunalelor*, replică foarte nevinovat bărbatul trupeş, nu menţionează atare amănunt. Informaţiile pe care mi le-a dat notarul au fost excelente, mi s-a dovedit că situaţia firmei era înfloritoare şi, de optsprezece luni, primim această publicaţie cu adevărat interesantă, din care domnişoara de Champion ne citeşte, după cină, unele articole.

— Trebuie să fie o tânără persoană foarte instruită, aprecie doamna de Tresme, cu surâsul său binevoitor.

Vărul din Saumur o privi cu o expresie uşor neliniştită.

— Este de la sine înţeles, doamnă — spuse coborând glasul — că eu însemnez cu

creionul, spre a nu fi citite, articolele scrise în mod special pentru sexul nostru, cum ar fi afacerile referitoare la avorturi sau atentate la pudoare.

Grupul de lângă pian nu se clinti nici cât ar fi făcut-o dacă s-ar fi vorbit în latină. Marchiza avu o criză de tuse, iar doamna de Tresme îşi agită evantaiul.

— Voi parizienii, izbucni domnul de Champion în timp ce un râs discret făcea încet înconjurul salonului, preferaţi să citiţi romane. Întotdeauna inutile, dacă nu chiar periculoase, sau vă place să devoraţi atacurile incendiare pe care condeiele opoziţiei le îndreaptă împotriva guvernului. Fiecare cu gustul său! Noi, la Saumur, respectăm bunele moravuri şi ştim să apreciem binefacerile ordinii publice.

— Sunt întru totul de părerea domnului de Champion, interveni fiul nerecunoscut al lui Louis al XVI-lea, căruia marchiza îi oferea o carte de joc pentru whist. Provincia este ultima speranţă a civilizaţiei noastre bolnave.

Marchiza se apropie de vărul din Saumur şi-i spuse pe şoptite, în timp ce-i întindea pachetul de cărţi de joc:

— Este înţelepciunea întruchipată, şi vezi bine că împărtăşeşte opiniile din Saumur.

Domnul de la Perrière se apropiase de colonelul Bozzo.

— În seara asta nu jucăm whist, îi strecură repede la ureche. Concentraţi-vă întreaga atenţie: *s-a luminat de ziuă*.

Pleoapele grele ale bătrânului se plecară spre a stinge scânteia ce i se aprinsese în ochi.

— Domnule abate, zise cu glasul său mângâietor şi blând, fiţi atât de milostiv şi eliberaţi-mă de cărţile acestea. Obişnuinţa este o a doua natură — când mi se oferă o partidă de whist, accept întotdeauna, fără a mă gândi la vederea mea, care nu mi-o mai îngăduie. Luaţi-le, vă rog, îmi faceţi un serviciu.

Se sprijini apoi de braţul baronului. Îndreptându-se împreună cu acesta către seră.

În trecerea lor, îi auzeau pe toţi discutând despre Fracurile-Negre.

Când este vorba de un proces, nu se pot face distincţii între diferitele clase ale societăţii pariziene. Aşa ceva interesează şi pasionează pe oricine în aceeaşi măsură. Conversaţia se aprinsese ca o dâră de praf de puşcă — fete drăguţe, bărbaţi tineri şi persoane pline de gravitate participau cu egală înflăcărare.

Este clar că vărul din Saumur era mult mai puţin naiv decât părea atunci când declara că *Gazete Tribunalelor* satisface o necesitate a epocii noastre. Suntem nebuni după crime şi este cunoscută întâmplarea cu editorul care le spunea scriitorilor săi: "Nu mai avem nevoie de cărţi care nu cuprind două sau trei asasinate în fiecare capitol."

Fapt este că toată lumea avea o provizie de informaţii de felul celor care, la noi, se culeg cu grămada din ziare, din cafenele, din saloane; toţi cunoşteau numele unor mizerabili, necunoscuţi până în ajun, dar care, de a doua zi, sunt înconjuraţi de un fel de

glorie populară.

Se spune că, în temniţa lor închisă, zvonul acestei celebrităţi hidoase ajunge întotdeauna până la ei şi că le exaltă până la delir trufia sălbatică.

— Să fie adevărat? întrebă blonda Marie, pronunţând numele şefului bandei, ca şi cum ar fi vorbit despre un soldat curajos sau despre un poet la modă. Este adevărat că domnul Mack Labussière e un bărbat drăguţ?

— Foarte drăguţ, i se răspunse. Este de origine daneză şi se trage din cea mai înaltă nobilime. Îşi comandă hainele la Haumann, era un obişnuit al culiselor de la Operă şi se zice că două dintre cele mai la modă "elegante" ale noastre s-ar fi întâlnit la uşa închisorii sale...

— Ia te uită la curioasele astea! spuse doamna de Tresme, încercând să moralizeze relatarea.

— Dar *domnul* Mayliand?

— Oh! Acela avea intrare liberă la Curte, în mod făţiş!

— Ba mai mult, colabora cu domnul Scribe!

— Sunt clienta negustoresei de la care-şi cumpăra mănuşi; folosea o duzină şi jumătate de perechi pe săptămâna.

— Doamna Mayliand se îmbrăca într-un mod încântător...

— Există, aşadar, o doamnă Mayliand?

— Da, foarte bună prietenă cu soţia unui cunoscut deputat.

— Şi se ocupă cu binefacerile.

— Hébert, cel căruia i se spune conte de Castres, când a fost arestat era pe punctul de a se căsători cu o zestre de cincisprezece mii de franci, plus alte perspective.

— Domnul Mayliand este cel cunoscut sub porecla de Cancan, nu-i aşa? întrebă Marie.

Se opri ruşinată că doamna Tresme o fulgeră cu privirea.

— Şi care şi dansa can-can! exclamă un proaspăt absolvent de colegiu, cuprins de entuziasm. L-am văzut anul trecut, la balul Musard...

— Cum?! Te duci la balul Musard, domnule Ernest!

În mijlocul acestui tir încrucişat de replici, Valentine rămânea tăcută. Oare asculta? Pe buze îi flutura un zâmbet slab şi dac-ai fi privit-o de departe, cum stătea aşa, cu pleoapele pe jumătate plecate, cu capul înclinat, ai fi zis că este o fermecătoare statuie.

Tresări uşor, când un glas rosti în spatele ei:

— Unul care ştie multe despre toate acestea este domnul Remy d'Arx.

Fata îşi ridică ochii şi văzu fixată asupra ei privirea afectuoasă a marchizei.

— Să fim atenţi la joc, doamnă, îi spuse acesteia din urmă domnul de Saint-Louis, aţi tăiat şaptele meu de caro, care era major.

Marchiza îşi ceru scuze zâmbind. Înainte de a părăsi salonul, colonelul îi vorbise la ureche şi, de atunci, devenise visătoare.

— Fetiţo, i se adresă de departe Valentinei, când vei vrea, poţi organiza un dans.

— La Saumur, constată vărul, nimeni n-ar îndrăzni să danseze de faţă cu un membru al clerului. Nu mai există atuuri şi treflele mele sunt majore. Aşa-i c-am jucat bine, domnule canonic?

Îşi înşiră cele trei cărţi pe masă.

— În ceea ce priveşte dansul, răspunse bătrânul preot, la Paris facem şi noi cum putem. Dar n-aţi numărat bine atuurile, stimate domn, adăugă tăind, şi uite c-aţi pierdut două levate prin greşeala dumneavoastră.

Valentine şi Marie, stând la pian, atacau deja un cadril la patru mâini.

— Şi totuşi e adevărat, spuse domnişoara de Tresme în timpul preludiului, domnul d'Arx trebuie să cunoască o mulţime de lucruri, căci lui i-a fost încredinţată instrucţia procesului. Dar este omul misterelor, niciodată nu poţi scoate nimic de la el.

În seră nu se mai aflau decât două perechi — colonelul Bozzo şi domnul baron de la Perrière, lângă uşa de intrare, şi Remy d'Arx şi contesa Corona, tocmai în celălalt capăt şi ascunşi după un boschet înverzit.

Domnul baron îşi părăsise aparentul respect pe care i-l arăta cândva bătrânului şi-i vorbea cu o familiaritate aproape obraznică.

Colonelul însă nu se schimbă niciodată; avea mereu acelaşi calm discret şi blând.

— Poftim! spuse baronul, toate afacerile dumitale se aranjează întotdeauna ca printr-un făcut; ai o baftă dată dracului, Tătucule!

— Dragul meu Lecoq, răspunse colonelul, afacerile nu se aranjează niciodată cu de la sine putere, ci le aranjezi. Vederea ta nu-i slabă, dar ţi-ar trebui nişte ochelari pe care nu-i ai, pentru a vedea unde şi cum îmi ţes firele urzelii. În tinereţea mea îţi semănam: mă repezeam ca o cioară care dă jos din copac nucile: dar într-o bună dimineaţă, când aveam cam patruzeci şi unu de ani, mi s-a întâmplat, la Castel-Vecchio din Napoli, să privesc un păianjen care-şi vedea de lucru. Păianjenii sunt animale foarte inteligente şi, poţi să mă crezi, când prind o muscă nu-i vorba nici de noroc, nici de ghinion — este doar talent, talent şi-atâta tot.

— Şi atunci, exclamă Lecoq pierzându-şi răbdarea, vrei să mă faci să cred că toate astea au fost pregătite din timp; tânărul din Algeria, fata de la bâlci şi toate celelalte — toate pentru a înhăţa la mâna a doua diamantele Carlottei Bernetti!

Colonelul râse pe tăcute.

— Când nu voi mai fi aici, şopti, mă veţi regreta. Nu-mi pasă de diamantele Carlottei mai mult decât de un fir de praf. Dac-ar fi fost vorba doar de a realiza un jaf pentru bani, doamna marchiză d'Ornans este gata coaptă, n-am avea decât s-o culegem de pe o zi pe

alta; dar nu asta ne interesează, iubitule; în partida în care suntem angajaţi, miza este mai mare — e o problemă de viaţă şi de moarte, nu pentru alţii, ca de obicei, ci, de data asta, pentru noi înşine. Mă înţelegi?

— Nu încă, ripostă Lecoq.

Glasul bătrânului devenise mai puternic. Vorbea încet, dar limpede.

— Pe urmele noastre se află un copoi, spuse. Un copoi cu nasul fin. Nu încerca să ghiceşti, nu-i unul din lumea în care te-nvârţi tu şi nu l-ai întâlnit niciodată pe coridoarele din strada Ierusalim, domnule de la Perrière.

— Atâta rău! protestă Lecoq, cu un zâmbet îngâmfat. Eu frecventez mai multe soiuri de lumi, Tată, şi n-ar trebui să-ţi închipui că eşti singurul care vede mai departe de vârful naşului său.

Colonelul îl privi pe sub pleoapele pe jumătate închise.

— Ai multe calităţi, dragul meu, rosti abia şoptit şi pe un ton mângâietor. Ştii bine că pe tine te iubesc cel mai mult şi ţie-ţi păstrez moştenirea mea. Hai să vedem dac-ai nimerit-o: unde socoţi că se află copoiul de care-ţi vorbesc?

— La dracu'! exclamă Lecoq, iată-l colo, vorbind cu Fanchette.

Degetul său întins îl arăta pe domnul Remy d'Arx, de braţul căruia frumoasa Francesca Corona se sprijinea, acum serioasă şi atentă.

— Ia te uită, ia te uită! murmură bătrânul, pe tonul unui profesor pe care progresele elevului său îl surprind în mod plăcut. Întotdeauna am spus că eşti un element bun, fiule. Ai lovit în ţintă de la prima încercare.

— Şi dac-aş fi în locul dumitale, îl întrerupse Lecoq, nu mi-aş face griji din cauza individului ăstuia, ascultă-mă pe mine.

Sprâncenele colonelului se încruntară uşor; un zâmbet dispreţuitor îi flutura în ridurile gurii.

— Sunt foarte bătrân, spuse vorbind rar, şi abia când nu voi mai fi se va şti cât valoram. Individul ăsta, cum îi spui, este cea mai cumplită primejdie sau, şi mai bine zis, singurul pericol real care a ameninţat vreodată asociaţia, de când am înfiinţat-o. În vine îi curge sânge corsican şi a jurat vendetă împotriva noastră. Sunt zece ani de când lucrează în tăcere. E un căutător, aproape un vrăjitor. Dacă întâmplarea nu i-ar fi scos în cale un om mai tare decât el — şi omul acela sunt eu — la ora actuală am fi morţi cu toţii.

Lecoq holbă nişte ochi cât roata carului.

— N-ai glumi cu mine în legătură cu un astfel de subiect, Tată, mormăi. De ce n-ai prevenit consiliul?

— Consiliul este convocat pentru mâine. Nu-mi mai cerc socoteală — vegheam, şi eu sunt Stăpânul.

— Dar, pe toţi dracii! strigă Lecoq, aşadar el ştie multe de tot?

— Ştie mai multe decât tine şi aproape tot atâta cât mine, iar dacă eu nu m-aş fi aflat aici, ca un obstacol în faţa ochilor lui şi înşelându-i calculele prin respectul pe care mi-l poartă, ar cunoaşte deja de multă vreme şi oamenii, la fel de bine cum cunoaşte faptele.

— Vasăzică, ar fi de ajuns o întâmplare?... începu Lecoq, cuprins de îngrijorare.

— Nu este nevoie de întâmplare, îl întrerupse colonelul, însăşi logica muncii sale riguroase şi implacabile îl va conduce spre adevăr.

— Dar atunci... zise Lecoq, privindu-l pe bătrân în ochi.

Nu-şi sfârşi vorba: un gest de o brutală expresivitate îi traduse gândul.

Colonelul stătea pe un scaun şi-şi răsucea degetele mari, cu un aer blajin.

— Iată care-i necazul! şopti oftând. Nu-i poţi împiedica pe dracii ăştia de dramaturgi să-şi facă meseria, dar, uneori, au idei foarte periculoase. În piesa *Turnul Nesle* există, în actul cu închisoarea, o invenţie cât se poate de sâcâitoare pentru nişte persoane care, aşa ca noi, au câteodată nevoie să scape de cineva. Precauţia lui Buridan este simplă şi la îndemâna oricui, chiar şi un copil poate recurge la ea: şmecherul are mâinile legate, ştreangul e în jurul gâtului său, i s-a proptit cuţitul de gât şi totul pare să meargă uns, dar nici gând! El prevăzuse situaţia şi instalase undeva, într-un loc sigur, o armă care s-ar descărca dacă ar fi ucis. Prietenul meu d'Arx n-a fost nevoit să-şi frământe imaginaţia, pur şi simplu îl imită pe Buridan, şi dacă, azi sau mâine, ar fi suprimat de către omul nostru, mâna pe care a montat-o ar sări în aer, iar noi am zbura ca un dop de şampanie. Asta este!

În timpul tăcerii ce urmă acestei declaraţii făcute pe un ton fără replică şi sec, prin frunzişul nu prea des al plantelor ornamentale se putu auzi glasul contesei Corona, spunând:

— Dar este de neînchipuit! Te ascult având impresia că citesc un roman. Eşti mai înduioşător decât un elev de colegiu şi mai timid decât o fetiţă!

Remy d'Arx răspunse:

— O iubesc aşa cum niciodată n-a fost iubită vreo femeie. Atâta vreme cât nu-i vorbesc, îmi păstrez speranţa şi mi se pare că dacă mi-aş pierde speranţa, aş muri.

Colonelul îşi frecă uşurel palmele, în timp ce, cu capul, bătea ritmul cadrilului dansat în salonul alăturat.

— Căpitanul Buridan — îşi reluă vorba cu veselia lui senilă şi blajină — nu avea de-a face decât cu Marguerite de Bourgogne, o femeie cu purtări foarte urâte. Bunul colonel Bozzo nu era cu nimic amestecat în toate acelea. Pentru un profesor de scrimă — şi pe vremea mea eram un spadasin bunişor — nu există lovitură secretă care să nu-şi aibă pararea. Să revenim la oile noastre, l'Amitié: ai vizitat tu însuţi cele două camere vecine?

— Este ca şi cum ar fi fost construite special. Le ştiam dinainte.

— Pe cine l-ai însărcinat pentru lucrarea de efracţie?

— Pe Cocotte.

— Am văzut cum lucrează, se pricepe… şi pentru execuţie, pe cine-ai ales?

— Pe *marchef*.

Colonelul se înfioră ca o femeie şi spuse printre dinţi:

— O brută necioplită care mă înspăimântă, dar care nu-şi greşeşte niciodată treaba!

— Şi în felul acesta, îl întrebă Lecoq, a cărui intonaţie exprima un amestec de curiozitate şi teamă, crezi că-l vei opri pe om?

— Pe cine? Pe Buridan? exclamă înveselit colonelul. Atâta vreme cât mai sunt aici, nu te teme, iubitule. Stăpânesc legile la fel de bine cum stăpâneşte Thalberg pianul. La noapte vom pune în mişcare o maşinărie cu diverse compartimente şi resorturi, ale cărei detalii şi le voi explica altă dată. Cu ajutorul acestui sistem drăgălaş sunt convins că-l voi avea pe Buridan în buzunarul de la ceas.

— Pricep pe jumătate, zise Lecoq. Dacă fata acceptă…

— Este pierdut, fiule.

— Dar dacă refuză?

— Îţi spun, fiule, este pierdut!

Lecoq îi aruncă o privire în care se citea invidie şi admiraţie. Colonelul i-o surprinse şi o expresie de mulţumire naivă îi lumină chipul împovărat de ani.

— Aceasta va fi ultima mea afacere, spuse, şi vreau să fie *Capodopera* mea!

Se întrerupse spre a-şi consulta ceasul şi exclamă:

— Ora unsprezece! Cocotte trebuie să-şi fi terminat lucrarea pregătitoare, şi *marchef*-ul aşteaptă deja în rezerva de lemne. E timpul să-mi încep scena cu Buridan. Întoarceţi-vă în salon, *domnule de la Perrière*, şi vă rog să-i spuneţi marchizei că, în curând, căsătoria domnişoarei de Villanove… Ba nu, spuneţi-i numai că totul merge ca pe roate.

Capitolul V - Cererea în căsătorie

Se făcuse o pauză între două cadriluri şi câteva grupuri se întorceau în seră. Colonelul le prinse în trecere pe Marie de Tresme şi pe o altă tânără, spre a se sprijini părinteşte de braţele lor.

— Oare dansul v-a făcut să uitaţi de Fracurile Negre, dragele mele copile? le întrebă.

— Ba nici gând! replică blonda Marie, şi tocmai veneam să-i dăm târcoale domnului Remy d'Arx, spre a încerca să-i smulgem vreun secret interesant... căci — adăugă cu maliţiozitate — sunt foarte convinsă că, de când discută cu doamna contesă, nu vorbesc decât despre Fracurile Negre!

Colonelul o mângâie pe obraz şi spuse, ridicând glasul:

— Remy, copile, iată doi diavoli fermecători care o acuză pe micuţa Fanchette de crimă de acaparare.

Frumoasa contesă se întoarse imediat, zâmbitoare, dar Remy se înroşi la faţă de parcă i s-ar fi adresat un reproş grav.

— Nu-i aşa — exclamă domnişoara de Tresme cu nevinovăţia ei îndrăzneaţă — nu-i aşa că aţi discutat despre Mack Labussière, despre Mayliand şi despre contele de Castres?

— Nu, răspunse Francesca fără a-şi părăsi surâsul. Între noi era vorba despre lucruri mult mai interesante şi îmi cer mii de scuze, frumoasele mele, dacă vi-l răpesc pe bunicul meu, dar avem să-i încredinţăm un mare secret.

— Să plecăm! se resemnă Marie eliberând braţul colonelului. Nu vom afla nimic. Ah! Tare-aş vrea să fim din Saumur!

— Dar pentru ce? se miră colonelul.

— Pentru că toate domnişoarele din Saumur au *Gazeta tribunalelor* pe noptiera lor.

Şi în vreme ce râdeau cu toţii, adăugă:

— Sau aş vrea să fiu ca Valentine, pe care curiozitatea n-o chinuie niciodată, deoarece altceva îi umblă prin cap.

O zbughi repede, aruncându-i lui Remy d'Arx o privire drept în ochi, ca o săgeată a partului[32].

— Ia să vedem despre ce mare secret e vorba, spuse colonelul, părând încântat.

În sinea lui triumfa, gândind: "Lecoq este cel mai tare, dar nu-mi ajunge nici până la gleznă. Zice că aşa ceva se numeşte baftă! Dar eu susţin că asta înseamnă să joci bine, iată diferenţa!"

---

[32] *Săgeată a partului*: expresie ce caracterizează o vorbă cu subînţelesuri, o "*împunsătură*" spusă pe neaşteptate şi cu intenţia de a răni. Originea expresiei o constituie manevra războinicilor parţi (popor scit al căror regat a durat între anii 250 î.e.n. – 224 e.n.) care se prefăceau că fug, spre a se întoarce brusc, trăgând săgeţi în urmăritorii lor. (n.t.)

Remy luase ambele mâini ale contesei.

— Vă implor, doamnă, şopti, părând obosit şi descurajat. Pentru dumneavoastră, care-mi sunteţi cea mai bună prietenă, mi-am dezvăluit străfundurile inimii, aveam nevoie să mă destăinuiesc puţin, dar efortul acesta m-a zdrobit şi simt că astăzi n-ar fi bine să mi se mai atingă rana.

În privirea colonelului se citea un strop de sarcasm, îmblânzit de o înduioşare foarte vizibilă.

— Iată — rosti el nici tare, nici în şoaptă — iată un magistrat serios, iată-l pe cel mai savant şi mai clarvăzător dintre tinerii noştri jurişti. Aş putea paria că până-ntr-un an va fi consilier şi, pe la patruzeci de ani, se va pomeni, într-o bună dimineaţă, ministru de justiţie. Dar, *sangodemi*[33]*!* Când nu mai e vorba de Codul Civil sau de Pandecte[34], îşi pierde tare uşor capul şi devine cu adevărat cel mai fricos îndrăgostit pe care l-am întâlnit în viaţa mea!

— Bunicule! interveni contesa, cu reproş.

— Dumneavoastră nu ştiţi... începu Remy d'Arx.

— Ştiu, îl întrerupse colonelul, că nu vreau să ştiu nimic. Nu-mi place să forţez, confidenţele prietenilor mei şi toate poveştile acestea nici nu mai sunt de vârsta mea. V-aş ruga să vorbim despre altceva. Remy, copile dragă, am citit de la un capăt la altul remarcabila lucrare pe care mi-ai încredinţat-o. Eu, care cunosc ţinutul Corsicei si despre care se poate spune că am fost martorul principalelor întâmplări descrise de dumneata, sunt foarte impresionat de prezentarea si de concluziile dumitale; dar, dacă mă gândesc din punct de vedere al ministrului şi chiar şi al publicului, trebuie să-ti mărturisesc că mi-e teamă că ansamblul faptelor n-ar fi luat în serios, din cauza unei nuanţe oarecum romanţioase.

Contesa schiţă un gest clar de nerăbdare.

— Bunicule, îi spuse, îţi jur că, în momentul acesta, puţin ne pasă de ministru şi de public.

— Lasă, copila mea, replică aproape cu asprime colonelul, vezi bine că domnul Remy d'Arx mă ascultă.

Într-adevăr, tânărul judecător de instrucţie asculta. Îşi ţinea ochii plecaţi şi o roşeaţă puternică înlocuise paloarea obişnuită a obrajilor săi.

— Vă mulţumesc, iubit şi bun prieten, răspunse. Am vrut să capăt, cu privire la acea lucrare, sfaturile bazate pe experienţa dumneavoastră. Faptele sunt de o riguroasă exactitate; datorită lor, procesul ce urmează să fie judecat la Tribunalul districtului Sena

[33] *Sangodemi!* (lb. italiană): expresie argotică provenind din *sangue de mi* care se traduce prin "pe sângele meu", având înţelesul "pe sufletul/cinstea mea!" (n.t.)

[34] *Pandecte* (jur.): culegere de hotărâri ale jurisconsulţilor romani. (n.t.)

capătă un interes foarte actual. Sunt hotărât să înaintez memoriul meu forurilor în drept — de-ar fi şi numai pentru a împiedica justiţia să se rătăcească pe un drum greşit. Nu există nici măcar un singur Frac-Negru în banda care Ic poartă numele şi, vreţi să ştiţi părerea mea? Marea, teribila asociaţie de răufăcători pe care mi-am asumat misiunea de a o urmări va profita cu siguranţă de acest *qui-pro-quo* judiciar.

— Dacă te temi de aşa ceva, ripostă cu vioiciune colonelul, pentru ce nu ai păstrat instrucţia procesului ce-ţi fusese încredinţat?

— Poate că am greşit, recunoscu Remy gânditor, dar nu găseam în el nimic din tot ce căutam. Este o bandă nu prea numeroasă de bandiţi ordinari, care nu cunosc nici statutul, nici parola Fraţilor Milei. Simt că mă aflu pe pista cea bună şi că fiecare ceas mă apropie de o ţintă urmărită cu ardoare, aşa încât n-am vrut să mă abat de la drumul meu.

— Dispui de vreun fapt nou, de când mi-ai înmânat memoriul dumitale? îl întrebă colonelul, pe un ton calm.

— Am primit scrisorile pe care le aşteptam de la Sartena, răspunse tânărul judecător de instrucţie. Voi întreprinde călătoria la faţa locului, şi de-ar fi să intru eu însumi în vizuina lor...

Colonelul clătină din cap.

— Din două lucruri — unul, zise cu răceală. Acolo ori există un bârlog de lupi, ori nu există; dacă nu există, nu-i nimic de făcut; dacă există, a te vârî în el este cea mai proastă metodă de prins lupi.

— N-am spus totul, adăugă Remy d'Arx. Mâine urmează să primesc vizita unui informator.

— În legătură cu bandiţii din Corsica?

— În legătură cu bandiţii din Paris.

Poate că un observator foarte atent ar fi observat o tresărire de revoltă în multitudinea de riduri ce se întretăiau pe chipul colonelului, dar totul durǎ o secundă şi el repetă cu o voce perfect calmă:

— Mâine! Ah! Mâine! Iată că lucrurile se precizează. Ascultă-mă pe mine, copile dragă, nu neglija nici o precauţie şi ai grijă să fii înarmat cu prilejul acelei întrevederi. În ceea ce priveşte lucrarea dumitale, te rog să mi-o mai laşi vreo zi, două; mi-am notat deja unele lucruri care ar putea să-ţi fie utile; buna mea cunoaştere a ţinutului va da o oarecare valoare mărturiei mele, mai ales în faţa Excelenţei Sale, care, sub domnia lui Charles al X-lea, era inspector al închisorilor şi care, cu ocazia ultimului său control, a binevoit să accepte modesta-mi ospitalitate la castelul Bozzo. La vârsta mea, ştii bine, amintirile nu vin cu grămada, ci se prezintă una câte una, iar eu le scriu pe măsură ce-mi revin.

Remy deschidea deja gura spre a mulţumi din nou, acceptând cu plăcere amânarea propusă, când contesa Corona, ale cărei unghii trandafirii băteau darabana pe geamul serei, se întoarse spre ei şi spuse, într-o adevărată explozie de mânie:

— Ei bine, dar de-a ce ne jucăm aici? Oare domnul Remy d'Arx şi-a bătut joc de mine vorbindu-mi timp de două orc — două ore pe ceas! — despre martiriul său, de temerile şi speranţele lui, în fine, despre dragostea lui ce se revărsa în cuvinte îmbălsămate, dulci şi curate ca un cântec de privighetoare?

— În numele cerului!... îngăimă tânărul magistrat.

— Aici nu-i vorba de nici un cer! sau, mai curând, cerul este albastru ca flacăra ce te înfierbântă, iar mie lucrurile trebuie să-mi fie clare. Ai fi în stare să reîncepi mâine, şi cu nu vreau să fac în fiecare zi o asemenea risipă de milă. Nu te revolta, bunicule — adăugă, întinzând fruntea spre a primi sărutarea colonelului. Dumneata ai spus cuvântul potrivit: acest mare om este fricos ca un iepure. A prins din zbor conversaţia dumitale despre Fracuri Negre, bandiţi, bârloguri şi memorii de consultat, anume pentru a mă împiedica să aduc în discuţie problema, dar nu se scapă de mine atât de uşor, şi cred că am meritat un premiu pentru răbdare. Aşa, că-şi declar, bunicule, că frumosul nostru prieten, aici de faţă, se topeşte de dragoste, că pentru a muri n-are nevoie de Fracurile Negre şi că, dacă refuzi să-i vii în ajutor, nu ne mai rămâne decât să-i purtăm doliul.

— Ia stai, ia stai, o opri colonelul, tu n-ai obiceiul de a fi atât de crudă Fanchette.

— Sunt crudă, continuă contesa, fiindcă vreau să fiu crudă; un medic nu trebuie să aibă o inimă prea miloasă. Avem un bolnav pe care suntem datori să-l vindecăm cu orice preţ; tot ce pot face este să scurtez operaţia, spunându-ţi, dintr-o dată, că Remy o iubeşte la disperare pe domnişoara de Villanove şi că, dacă nu i-o dai, este convins că va muri de supărare.

— Valentine! murmură bătrânul, mimând la perfecţie mirarea. Cum? Este vorba de Valentine, şi prietenul nostru nu mi-a spus nimic?

Remy d'Arx ridică spre el o privire deznădăjduită, în vreme ce Francesca îşi recăpăta suflul.

— Nu-ţi va spune nimic, continuă apoi, luând ambele mâini ale tânărului magistrat şi strângându-le afectuos într-ale sale. Tremură de febră; inspiră milă... Ah! Este o dragoste puternică, bunicule, adăugă pe un ton schimbat. Aş fi vrut să-l auzi adineauri. Pasiunea izvora din sufletul lui ca un val de elocvenţă şi poezie. Iubirea îl făcea să fie atât de frumos, încât plângeam, şi totodată atât de ridicol, încât râdeam ca o nebună!

O lacrimă i se rostogoli pe obraz, în timp ce-şi urma vorba:

— Un om puternic! Poate cel mai puternic dintre cei pe care i-am întâlnit şi admirat. Şi, acum câteva clipe, l-am văzut mai timid decât o tânără fată, mai nehotărât decât un

copil şi bolborosind, printre elanuri sublime, dulceagul imn al lui Céladon[35]. Două ceasuri! Îţi spun, două ceasuri întregi! Mi se părea că nu-l mai văzusem niciodată — era frumos ca un arhanghel; glasul lui avea vibraţii de harpă. Ce poet! Şi ce copilandru timid!... Prietene, mult-iubitul meu prieten, iartă-mă, mă răzbun pentru faptul de a fi fost într-atât de emoţionată.

Se întoarse către colonel şi încheie, reţinându-şi un suspin adânc:

— Există oameni fericiţi! Valentine a noastră va avea parte de o iubire rar întâlnită.

Nimeni nu era de faţă pentru a sublinia latura comică a situaţiei.

Colonelul îşi calcula jocul cu sânge rece, prefăcându-se că este cuprins de emoţia contagioasă ce făcea să palpite sânul Franccscăi. Remy îndrepta spre ei, pe furiş, o privire timidă şi deja recunoscătoare.

Primul care rupse tăcerea fu colonelul.

— Ah! Sărmana mea căpriţă, spuse luându-şi batista pentru a-şi şterge ochii uscaţi, tu nu te-ai bucurat de prea multă fericire în menaj, este adevărat. Dacă ţi-aş fi dat o perlă, aşa ca dragul nostru Remy!... Dar, ia stai, ia stai, suntem lipsiţi de raţiune, iubiţii mei. Treburile nu se aranjează cu smiorcăieli. Mai întâi şi-ntâi, pe mine, căsătoria asta m-ar încânta: Remy şi Valentine! Dragii de ei ar câştiga, amândoi deodată, un loz mare la loteria viitorului. Ce pereche drăguţă şi, de asemenea, ce mariaj bun, căci amândoi sunt bogaţi. Îmi sunt cunoscute intenţiile doamnei d'Ornans cu privire la zestrea Valentinei, precum şi cele ale unei alte persoane pe care este inutil s-o mai numim... Să vorbim scurt şi limpede: bunul nostru Remy i-a declarat sentimentele sale tinerei persoane?

— Oh! exclamă magistratul, niciodată!

— Dar uită-te la el! izbucni contesa, şi nu-i pune o asemenea întrebare! Declaraţiile mi le adresează mie — cuvinte înflăcărate, care ar înduioşa până şi o tigroaică.

— Dar vezi că nu-i acelaşi lucru, spuse colonelul. Are măcar vreun indiciu cu privire la starea în care se află inima Valentinei noastre?

— Dac-aş fi avut cea mai mică speranţă... începu Remy pe un ton deznădăjduit.

— Asta-i pedeapsa talionului, îl întrerupse Francesca. Sărmane domn d'Arx! În viaţa dumitale ai ţinut atâţia oameni pe jar; iată că ţi-a venit rândul să fii supus unui interogatoriu!... Dar eu sunt cea care trebuie să fie interogată, bunicule, se corectă apoi. Dacă doriţi, aş jura în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor că, după cum văd eu lucrurile, n-ar fi cu neputinţă că draga copilă să-şi fi îndreptat frumoşii ochi către acuzat.

— Fie-vă milă, doamnă, nu vă bateţi joc, se rugă Remy, a cărui disperare ajunsese la culme.

— Nu ai cuvântul, replică veselă Francesca. Bunicule, mi-am dat de multe ori seama

[35] *Céladon*: personaj din romanul pastoral *Astreea*, al lui Honoré d'Urfe. Este tipul îndrăgostitului timid şi fidel. (n.t.)

că ai o vedere deosebit de pătrunzătoare...

— Pentru vârsta mea, preciza colonelul. Este drept că încă mă pot lipsi de ochelari.

— Întreabă-ţi amintirile, n-ai remarcat adesea că Valentine devine foarte visătoare atunci când domnul Remy d'Arx deţine rolul principal în conversaţia din salon?

Colonelul izbucni într-un râs blajin.

— Biată pisicuţă, îi răspunse, acesta-i punctul în care vederea îmi slăbeşte. Orice-ai spune, nu mai am ochii necesari pentru a vedea astfel de lucruri şi mă simt, într-adevăr, tare încurcat, căci mă aflu între două păreri contrare: tu vezi totul în roz, iar sărmanul Remy vede totul în negru; ca să ne lămurim, ne-ar fi necesar un al treilea arbitru — alegeţi-l. Ce-aţi zice de marchiză, sau chiar de Valentine, ea însăşi?

Contesa i se aruncă de gât şi-i dădu o sărutare răsunătoare.

— Nimeni pe lume nu-i atât de fermecător ca tine, bunicule, dragul meu bunic, exclamă. Dacă eşti de partea noastră, bătălia este câştigată. Îngenunchează, Remy, şi mulţumeşte-i salvatorului dumitale!

— Nebună ce eşti! spuse colonelul. Eşti singura care te bucuri; nu vezi că Remy rămâne tăcut?

Timp de o clipă tăcură toţi trei, apoi, contesa continuă, încercând să-ţi păstreze voioşia:

— În întregul univers nu există doi bărbaţi ca acesta. Iubeşte cu atâta patimă, încât înseşi chinurile sale îi sunt dragi, şi-i este frică să nu regrete suferinţa incertitudinii sale.

— Toate astea-s bune şi frumoase, declară colonelul, şi poate că aşa am fost şi eu în urmă cu şaptezeci de ani; dar recunosc că nu-mi mai amintesc. Îl întreb, pur şi simplu, pe domnul d'Arx dacă-i convine să vorbesc eu în favoarea dânsului.

— Colonele, replică Remy d'Arx îndreptându-şi trupul şi vorbind cu un glas mai ferm, vă cunosc prietenia plină de devotament şi vă sunt profund recunoscător; de altminteri, ştiu că n-aş putea alege un avocat mai bun decât dumneavoastră. Procedaţi, aşadar, cum este mai bine şi primiţi mulţumirile mele anticipate. Sunteţi îndreptăţit să mă acuzaţi de laşitate; vă mărturisesc că aş fi vrut să întârzii momentul în care-mi va fi pronunţată sentinţa — sentinţa mea de viaţă şi de moarte. Orice s-ar întâmpla, vă rog să nu-mi ascundeţi adevărul, iar răspunsul domnişoarei de Villanove să-mi fie transmis chiar în cuvintele pe care le va rosti. Voi aştepta aici; aş dori să fiu singur.

Astfel concediată, contesa luă braţul bunicului său şi-l conduse spre salon. Îşi mai întoarse o dată privirile către Remy d'Arx, care se aşezase în spatele boschetului ornamental, cu capul sprijinit în mâini, şi şopti pătrunsă de o puternică şi geloasă admiraţie:

— Aşadar, poţi fi iubită în felul acesta!

Colonelul era unul dintre actorii care nu se bâlbâie niciodată pe scenă şi-şi joacă

rolul până şi în culise.

— Ce va spune marchiza? murmură el, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi.

— Oh! Bunicule, exclamă Francesca, marchiza e pregătită, marchiza va fi încântată. În toată treaba asta, dumneata eşti singurul surprins. Şi ştii — adăugă — ceea ce-ţi spuneam adineauri este chiar adevărat: drăguţa de Valentine îi soarbe domnului d'Arx cuvintele de îndată ce vorbeşte. Într-una din serile trecute, când discuta despre acea misterioasă asociaţie, care mă înspăimânta pentru că seamănă cu nişte lucruri vagi, de care-mi amintesc sau pe care le-am visat pe vremea când locuiam în Corsica, îi pândea pur şi simplu fiecare cuvinţel. Nu sunt singura să-mi fi dat seama de acest lucru: toate domnişoarele vorbesc despre asta în şoaptă şi râd.

— Ah! Domnişoarele!... ripostă colonelul cu o expresie distrată. Iată ceva grav. Ce ciudată e şi tinereţea! Eu, unul, n-am văzut absolut nimic.

Salonul era plin, iar micul bal se desfăşura cu voioşie.

Valentine, însufleţită de dans, strălucea de frumuseţe.

Marchiza tocmai câştigase trei robere[36] la whist; îi cedă cărţile sale vărului din Saumur, ca urmare a celor ce-i şoptise colonelul la ureche:

— Doamnă, aş dori să vă vorbesc, chiar acum, între patru ochi.

Colonelul îi oferi braţul şi se îndreptară spre budoar, a cărui uşă se deschidea către seră.

— Şi-a făcut declaraţia? întrebă marchiza.

— Cât se poate de clar.

— Atunci, vom vorbi cu dragă micuţă chiar mâine.

— Îi vom vorbi chiar în seara aceasta.

— Cum?! În seara asta? se miră doamna d'Ornans.

— Stimată doamnă, răspunse colonelul Bozzo — care luase loc pe un scaun în poziţia lui favorită, cu picioarele încrucişate unul peste altul şi răsucindu-şi degetele mari ale mâinilor — nici n-aveţi idee de cât de puternică e pasiunea asta — un adevărat incendiu.

— Oare? zise marchiza râzând. Te pomeneşti că superbul Hippolyte şi-a găsit-o pe iubita lui Aricie[37]!

— Ce este? întrebă Valentine, trecând pragul budoarului. Francesca mi-a răpit cavalerul tocmai în momentul în care ne pregăteam să începem cu cotilion[38]. Mi-a spus

---

[36] Róber *s. n.* cele două jocuri din care se compune o partidă de bridge sau de vist (sau whist). (< engl. *robber*) (nota lui BlankCd)

[37] *Hippolyte şi Aricie*, referire la personajele unei tragedii lirice, scrisă de Rameau (1733), pe un libret de Pellegrin, una dintre capodoperele operei franceze. (n.t.)

[38] Cotilión, *cotilioane*, s. n. Dans de bal cu ritm de marş sau de cadril, cu figuri şi cu scene mimice foarte

că sunt aşteptată aici pentru o comunicare importantă.

Subliniind ultimele cuvinte, fata veni să se aşeze pe un taburet, între marchiză şi colonel.

Aceştia surâdeau amândoi. Cea care luă cuvântul fu marchiza.

— Eşti o copilă încântătoare, îi spuse, toţi te adoră; dar chiar şi cei care te iubesc cel mai mult nu ştiu întotdeauna cum să procedeze cu tine. Cel mai bine-ar fi să-ţi mărturisim de-a dreptul că este vorba despre a te căsători.

— Bravo! şopti colonelul, asta zic şi eu diplomaţie!

Valentine rămase o clipă mută de uimire, apoi zise:

— Deja "mamă"? Mă gândeam eu că va veni şi asta într-o bună zi, dar credeam că mai este timp până atunci.

Apoi, cu voioşie şi alintându-se, adăugă:

— Oare vreţi amândoi să mă necăjiţi? Dar, zău aşa, sunt fericită aici, iar draga mea mătuşă este, pentru mine, cea mai bună dintre mame...

Luă o mână a marchizei, o sărută şi, sigură de răspunsul ei, o întrebă:

— Poate că nu mă mai vrei, mamă?

Colonelul îşi scoase cutiuţa de aur şi-i ciocăni uşor capacul, cu o expresie gânditoare.

— Iat-o deja pe buna marchiză cu ochii înlăcrimaţi, zise. După pisoi, fata tânără este cel mai graţios animal creat de Dumnezeu. Aşadar, pisicuţo, nu vrei să te căsătoreşti?

— Nu m-am gândit prea mult la asta, răspunse Valentine. Cine-i acela dintre micuţii dumneavoastră gentilomi care mi-a făcut cinstea de a-mi cere mâna? Căci, la urma urmei, poţi să-l accepţi pe unul dar poţi să refuzi un altul.

— Ai cea mai mare dreptate, aprobă marchiza, ai cărei ochi umezi râdeau. Judeci ca un înger! Aşadar, există printre ei măcar unul pe care l-ai accepta fără a-ţi repugna?

— Pentru a dansa, replică Valentine, îi ştiu pe vreo trei sau patru care nu sunt prea stângaci, dar pentru a-i lua de soţ...

Se opri şi privirea ei, care trecea, cu o expresie poznaşă, de la colonel la marchiză, se umbri deodată.

— Există unul care nu dansează, continuă cu glas scăzut. Acela...

Se întrerupse din nou şi rămase visătoare.

Marchiza se aplecă mult spre ea şi apropie fruntea drăgălaşei copile până la buzele sale.

— Şi dac-ar fi domnul Remy d'Arx? îi şopti cu un sărut.

Valentine simţi ceva asemănător cu un şoc. Obrajii îi păliră, devenind mai albi decât gulerul ei brodat. Păstră un moment tăcerea, ochii rămânându-i ţintuiţi de podea.

---

variate; melodie după care se executa acest dans. [Pr.: *-li-on*] – Din fr. cotillon. (nota lui BlankCd)

— Ei, bine! întrebă colonelul, nu răspunzi, pisicuţo?

Deja triumfătoare, marchiza murmură:

— Ce bine ghicisem noi!

Pieptul Valentinei tresaltă, în ciuda puternicului efort pe care-l făcea pentru a-şi stăvili bătăile inimii. Ridică spre marchiză o privire îndrăzneaţă în care strălucea o lumină întunecată.

— Ce anume ghiciseşi, mamă? o întrebă aproape cu asprime.

Mirată şi jignită, marchiza tăcu. Colonelul îşi deschise cutiuţa de aur şi mormăi printre dinţi:

— Ciudată fetiţă! Ciudată fetiţă!

Valentine aşteptă o clipă, apoi, pe un ton serios şi cumpănit, vorbi din nou:

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă, n-am vrut să fiu lipsită de respect faţă de dumneavoastră. Ştiţi bine că vă iubesc ca şi cum aţi fi cu adevărat mama mea.

Pentru a doua oară, marchiza o strânse la piept, în timp ce colonelul, gânditor, priza câteva firicele de tabac.

— Se vor iubi prea mult, spuse râzând răutăcios. În micul menaj, sărutările vor avea dinţi, iar mângâierile — gheare.

Valentine îşi încruntă sprâncenele, dar sfârşi prin a zâmbi. Îşi regăsi încântătoarea dulceaţă a glasului pentru a spune abia şoptit:

— Bunul meu prieten, dac-aţi putea vedea în adâncul inimii mele, nu v-aţi bate joc de mine.

Şi, pe un ton şi mai scăzut, adăugă:

— Să fie oare adevărat? Domnul Remy d'Arx mi-a cerut într-adevăr mâna?

— E cât se poate de adevărat, dragă, replică marchiza. Ţi-ai putut închipui c-am avea inima să glumim în legătură cu un astfel de subiect? Vrei să mai chibzuieşti, să te sfătuieşti cu cineva? Îţi trebuie o zi, poate două?

— Nu, declară Valentine ridicându-se dreaptă în picioare, n-am nevoie să mă sfătuiesc cu nimeni, sunt hotărâtă.

Pronunţase cuvintele cu o asemenea intonaţie, încât doamna d'Ornans îl privi neliniştită pe colonel.

Acesta nu fusese nicicând mai calm.

— Ei, bine! Iubito, îi spuse, dacă eşti hotărâtă, dă-ne răspunsul tău, spre a i-l putea transmite bunului nostru prieten, care aşteaptă!

— Ah! exclamă Valentine, a cărei voce părea înăbuşită de o emoţie inexplicabilă. Domnul Remy d'Arx îmi aşteaptă răspunsul?

Ezită, apoi plecă brusc, declarând:

— I-l voi duce eu însămi.

Capitolul VI - Cea dintâi întrevedere

Marchiza rămase de-a dreptul uluită şi nici n-avu glas s-o cheme pe domnişoara de Villanove, care străbătea deja salonul, îndreptându-se către sera în care se afla, singur, Remy d'Arx.

— Dar opriţi-o! strigă buna doamnă, de îndată ce-şi veni în fire. Eu, una, sunt complet năucită! Copila asta o să mă înnebunească. Valentine! Valentine! Poftim, nici nu m-aude!

— Ciudată fetiţă, comentă colonelul, fără a se mişca din loc.

Marchiza izbuti să se ridice în picioare; se clătina şi tremura.

— Vă admir calmul, spuse cu ciudă, dar îmi este cu neputinţă să-l împărtăşesc.

— Dragă marchiză, răspunse colonelul, eu n-am avut nervi niciodată. Dac-am avut cândva, cu siguranţă s-au topit cu timpul.

— Dar aşa ceva nu se cuvine! exclamă doamna d'Ornans, în culmea agitaţiei. Nu ţin eu prea mult la convenienţe, dar asta depăşeşte limitele!... O fată la vârsta ei!

— Peste trei săptămâni va fi o femeie, buna mea prietenă.

— Ce va face?

— Habar n-am.

— Trebuie să alergăm acolo.

— Nici să nu vă gândiţi. Vă pot oferi cu plăcere braţul meu, căci vă văd într-o stare demnă de plâns, dar aş face-o pentru a vă conduce înapoi la masa dumneavoastră de whist. Ştiţi bine că eu sunt puţin medic şi vă cunosc în amănunt temperamentul. Vă prescriu un rober şi o ceaşcă de ceai cu lapte.

În timp ce vorbea, se ridicase la rândul său şi, galant, îşi prezenta braţul bătrânei doamne, care-l privea mânioasă.

— Dragă prietenă, continuă el, să vorbim ceva mai raţional. Nu putem s-o plămădim din nou, nu-i aşa? Fata este elegantă, fină, spirituală; sper că are o inimioară foarte bună; într-un cuvânt, va purta cu perfectă demnitate — vă garantez, eu asta — numele soţului pe care i-l veţi da. Dar ştiţi prea bine de unde am luat-o!... Am cunoscut cândva o copilă încântătoare care suferise de dansul sfântului Guy[39], la vârsta la care boala poate

[39] *Dansul sfântului Guy*: denumirea vulgară a unei boli ale cărei cauze sunt necunoscute şi care este caracterizată prin mişcări dezordonate, involuntare, parţiale sau generale. Apare rareori după vârsta de 20

apărea; s-a vindecat, dar niciodată n-a fost ca toată lumea. Întâmplarea romantică datorită căreia iubita noastră Valentine a rămas atât de multă vreme ruptă de lumea în care ar fi trebuit să trăiască face cât două sau trei duzini de dansuri ale sfântului Guy. La urma urmei, departe de a ne plânge, ar trebui să-i mulţumim Providenţei care, în locul uneia dintre fetele acelea grosolane, atât de des întâlnite prin locurile în care Valentine şi-a petrecut copilăria, ne-a ajutat să regăsim o fermecătoare făptură — originală, este adevărat, dar ce mare rău e-n asta? — voluntară — dar cu atât mai bine! Va fi stăpână în casa ei — bună şi, în sfârşit, nu mai ignorantă decât orice altă domnişoară de vârsta ei; ştiind să aibă ţinută, atunci când vrea; spirituală, când binevoieşte să fie bine dispusă, şi, pe lângă toate astea, cinstită cât o întreagă congregaţie de mici puritane!

— Desigur, desigur — încuviinţă marchiza, consolată datorită orgoliului — a câştigat mult de când este la mine şi, în cercul nostru, nu văd nici o altă tânără cu care ar putea fi comparată. Dar ideea aceasta, de a se duce să aibă un tête-à-tête cu domnul Remy d'Arx, este de o îndrăzneală!...

— Ca tot ceea ce face, dragă prietenă, nici mai mult nici mai puţin. Merge drept înaintea ei, la fel ca sălbaticii, şi dacă este să credem ce ne învaţă geometria, acesta-i cel mai scurt drum. Ceea ce vi se pare o enormitate n-ar fi nici măcar remarcat, dacă aţi lăsa lucrurile să decurgă în voie. Mai adineauri întrebaţi: "Ce va face?", iar eu vă răspundeam: "Habar n-am." Este purul adevăr, dar, vreţi să mă credeţi? Nu există nimeni mai priceput să-şi conducă barca prin strâmtori dificile decât aceste mici ştrengăriţe. Aşa că nu vă faceţi griji şi, între timp, pregătiţi trusoul de nuntă.

Se întoarseră în salon. Colonelul atinse cu degetul umărul vărului din Saumur, care avea în mână şase atuuri, dintre care trei erau onoruri.

Marchiza îşi reluă locul ce-i aparţinea în mod legal şi câştigă jocul, deşi prin geamul serei îi putea zări pe Remy şi pe Valentine, prinşi într-o discuţie însufleţită, în spatele boschetului ornamental.

De îndată ce colonelul fu liber, domnul baron de la Perrière, care părea să-l fi aşteptat, veni în întâmpinarea sa.

— Ei, bine! zise după ce-l salutase respectuos, merg toate aşa cum doreai, Tată?

— Ştii, îi răspunse bătrânul cu îngâmfare, eu m-am născut cu căiţă[40], am o baftă nebună şi nu ştiu ce-i acela ghinion. Vom câştiga şi partida asta, ba chiar cu uşurinţă, şi va fi ultima mea afacere.

— Vom vorbi despre retragerea dumitale din afaceri peste cincizeci de ani, Tată,

---

de ani şi este frecventă la fete. (n.t.)

[40] Căiţă, *căiţe,* s. f. (Reg.) 1. Bonetă, scufie, căciuliţă. 2. (Pop.) Membrană care înveleşte capul unor copii nou-născuţi, tichie. ◊ Expr. *Născut cu căiţă* (*pe cap*) = se spune despre un om norocos. 2. (Reg.) Placentă (1). – Din scr. kaica. (nota lui BlankCd)

replică Lecoq. Nu-mi purta pică din cauza unei vorbe proaste. Adevăraţii maeştri, la biliard, sunt cei care joacă bine şi care, în plus, şi câştigă. Iată că trece de miezul nopţii, ai să-mi dai ceva ordine?

— După mine — răspunde colonelul sprijinindu-se cu familiaritate pe umărul lui — tu, l'Amitié, eşti cel care reuşeşti cele mai multe caramboluri, aşa că tu îmi vei succeda, ţi-am promis asta; ţi-am jurat şi-ţi voi da în scris oricând vei voi. Am uitat să te întreb pe cine-ai ales pentru a avea grijă de flagrant-delictul de la numărul 6.

— M-am ales pe mine însumi, replică Lecoq. Când este vorba de a te seconda, nu am încredere decât în mine. Mă duc chiar acum să mă culc pe pat, aici alături, în camera mea, la etajul al treilea al casei cu numărul 6, uşă-n uşă cu domnul Chopin, profesorul de muzică, a cărui voce este în stare să trezească întregul cartier. Te poţi bizui pe mine: la primul strigăt al lui Chopin, toată casa va fi în picioare.

Colonelul îi luă mâna şi i-o strânse.

— Dragul meu, îi spuse emoţionat, cel pe care-l slujeşti nu este un ingrat şi, când va veni momentul, te vei convinge că bătrânul tău stăpân te iubea cu o dragoste sinceră.

Se despărţiră şi Lecoq părăsi palatul Ornans spunându-şi:

— Dacă nu l-ai cunoaşte pe bătrânul vampir, ar fi în stare să te facă să vezi stele în plină zi!

* * *

Valentine intrase în seră cu un pas rapid şi hotărât şi se dusese drept la Remy d'Arx. Dar copiilor li se întâmplă deseori să li se înfierbânte capul, să dea fugă, în neştire, să atace o problemă simţindu-se foarte siguri pe ei, pentru ca, apoi, să se oprească deodată, lipsindu-le fie cuvintele, fie curajul.

Valentine era o copilă. Văzându-l pe tânărul magistrat care, la apropierea ei, se ridica-se şi-şi aţintea spre că privirea foarte tulburată, fata se opri ruşinată şi tăcută.

Ochii lui Remy erau arşi de febră; citeai în ei teama datorată îndelungatei sale aşteptări, dar ceea ce exprimau, mai ales, era o mirare de nespus.

Tocmai această mirare fu cea care îngheţă temerarul curaj al Valentinei.

Cuvintele pe care avea de gând să le rostească nu-i mai veneau pe buze şi amândoi rămaseră o clipă faţă-n faţă, el intrigat până la deznădejde, ea — încercând zadarnic să-şi recapete prezenţa de spirit pierdută.

— Ar fi fost mai bine să nu vin, spuse într-un târziu fata. Mă veţi judeca, poate, cu asprime.

— Eu?! îngăimă Remy, împreunându-şi fără vrere mâinile.

În gestul său şi în acel cuvânt simplu era atâta dragoste, încât Valentinei i se

strânse inima. Îi întinse mâna lui Remy şi-i zise:

— Aveam atâtea lucruri să vă spun!... Credeam că mă dispreţuiţi.

— Eu! repetă Remy cu un glas abia inteligibil.

— Niciodată nu-mi adresaţi cuvântul, mi se părea că mă evitaţi.

Remy făcu un mare efort şi răspunse:

— Nu vă înşelaţi, domnişoară; m-am luptat cât am putut, cu energie, cu disperare!

— Pentru ce? întrebă ea cu blândeţe?

O privire negrăit de dulce se strecură printre pleoapele ei pe jumătate plecate.

Remy răspunse din nou:

— Fiindcă, din prima clipă, am ghicit că aici era nenorocirea vieţii mele.

— Dar de ce? repetă Valentine cu vioiciune.

— Ceva îmi spunea: "Nu vei fi iubit."

— Şi asta era tot? şopti Valentine, aproape zâmbind. Spuneţi sincer, nu era decât asta?

Deoarece răspunsul tânărului se lăsa aşteptat, fata adăugă, nerăbdătoare:

— Aşadar, nu mă recunoscuseţi?

Remy o privi uluit.

— Sunt foarte sigur că nu v-am văzut niciodată, replică, până în seara în care doamna marchiză d'Ornans mi v-a prezentat.

— Până în acea seară! repetă domnişoara de Villanove cu o intonaţie ciudată. Dar, după aceea?

Remy îşi cercetă cu sârg amintirile.

— Când nu ghiceşti de prima dată, continuă fata pe un ton hotărât, trebuie să renunţi. Vă voi ajuta, domnule d'Arx, cu atât mai mult cu cât acesta constituie un prilej de a vă plăti datoria mea: o tânără fată singură, noaptea, într-un cartier pustiu...

— Pe cheiul de la Grădina Botanică! izbucni Remy, crezând că visează. Să fie oare cu putinţă?!

— Da, pe chei, în lungul grădinii. Fata purta un voal pe care studenţii puşi pe şotii voiau să i-l smulgă; ea încerca să ajungă la trăsura care o aştepta la o depărtare de câţiva paşi, dar tinerii nebunatici îi barau drumul. Din fericire, un trecător i-a auzit strigătele... şi mulţumită unui hazard cât se poate de norocos, trecătorul era unul dintre aceia care pot fi timizi în faţa unei femei, dar care, în faţa primejdiei, devin lei. S-a năpustit ca un trăsnet asupra celor ce-o insultau, şi tânăra necunoscută, condusă cu respect la trăsură, abia dacă a avut timp să bâiguie câteva cuvinte de recunoştinţă.

— Trebuie să cred că eraţi dumneavoastră? întrebă Remy cu glas foarte coborât.

— Trebuie să credeţi, domnule d'Arx, de vreme ce vă mulţumesc din toată inima, dându-vă dreptul de a mă întreba pentru ce eu, domnişoara de Villanove, am avut

nevoie de ajutorul dumneavoastră, la acea oră şi în acel loc.

Remy duse la buze mâna pe care i-o ţinea.

— Mai curând m-aş îndoi de mine, decât să vă bănuiesc dumneavoastră de ceva rău, spuse. Nimic nu vă obliga să faceţi aluzie la evenimentul acela care era deja pierdut în amintirile mele.

— Vă înşelaţi, ripostă Valentine, a cărei voce deveni gravă. Faptul de a fi cerută în căsătorie de un bărbat ca dumneavoastră este o foarte mare onoare şi o imensă fericire. Am vrut să vă dau eu însămi răspunsul, pentru a vă spune nu numai cât apreciez prietenia dumneavoastră, dar, mai ales, pentru a vă explica motivele unui refuz, obligatoriu, ce-mi va lăsa în inimă un real regret.

O paloare de moarte acoperi chipul lui Remy, care-şi duse mâna la piept, spunând:

— Îmi presimţeam nenorocirea!

Se lăsă să cadă pe un scaun şi Valentine se aşeză lângă el, adăugând:

— Domnule d'Arx, îmi este interzis să vă fiu soţie.

Cuvintele fură rostite cu o asemenea intonaţie, încât tânărul magistrat se cutremură şi ridică spre ea nişte ochi îngroziţi.

Dar privirea în care-l învălui era limpede ca cea a îngerilor.

— Oh! spuse fără mândrie şi cu un zâmbet blând, nu-i ceea ce credeţi; sunt o fată cinstită şi pot, la fel de bine, garanta că voi fi o soţie cinstită, dar, în afara acestor două puncte ce nu depind decât de mine, tot ceea ce se referă la persoana mea este problematic şi incert. Lăsaţi! Nu mă regretaţi! Trecutul meu, pe care-l veţi cunoaşte — doresc acest lucru — l-ar putea înspăimânta pe un bărbat cu poziţia dumneavoastră, şi chiar ar fi posibil să-i distrugă cariera, viitorul...

— Un cuvânt, un singur cuvânt! o întrerupse Remy cu un elan pătimaş. Aveţi în inimă o altă dragoste?

— Da, răspunse Valentine.

Remy îşi lăsă capul în jos. Ea îl privi cu tristeţe, apoi întrebă:

— Vreţi să fiu sora dumneavoastră?

— Pentru Dumnezeu! izbucni tânărul magistrat cu glasul frânt de durere, lăsaţi-mă! Nu vedeţi cât sufăr?

— Ba da, replică fata, şi rana dumneavoastră mă doare cumplit, dar nu stă în puterea noastră, domnule d'Arx, să ne despărţim în felul acesta. O legătură pe care n-aş putea-o lămuri ne ţine strâns uniţi. Mâine mă veţi cunoaşte, v-am spus: vreau acest lucru. Eu, fără ştirea dumneavoastră, vă cunosc; ştiu în slujba cărei misterioase opere de răzbunare v-aţi închinat tinereţea; îi urmăriţi pe asasinii tatălui dumneavoastră... Ah! — se întrerupse deodată — vă treziţi, în sfârşit. Aţi tresărit?

Ochii lor se întâlniră din nou. Lui Remy niciodată nu i se păruse mai frumoasă.

Valentine continuă:

— Aveţi o inimă curajoasă, o inteligenţă cutezătoare; aţi căutat bine, dar ei se pricep să fugă ca indienii sălbatici, ascunzându-şi urma paşilor. Cine ştie? Dacă pentru dumneavoastră eu nu pot fi *iubirea*, ar fi posibil să fiu *răzbunarea*...

Remy o contemplă cu înflăcărare.

— Aşadar, îi cunoaşteţi pe cei pe care-i caut? o întrebă.

Ea răspunse:

— Îl cunosc cel puţin pe unul dintre ei.

— Numele lui! strigă tânărul magistrat.

Fata îi puse un deget pe buze.

— Nu aici, îl opri coborându-şi vocea până ce nu fu decât o şoaptă. Am spus deja prea multe în această casă în care zidurile au urechi. Trebuie să vă revăd mâine. Vreţi să-mi acordaţi această întrevedere?

— În ce loc? întrebă Remy.

— La dumneavoastră acasă.

— La mine! repetă tânărul magistrat.

— Vom fi singuri, continuă domnişoara de Villanove pe un ton hotărât. Cu începere de la ora şase seara vă veţi încuia uşa. Vedeţi, domnule Remy d'Arx — adăugă ridicându-se, în timp ce zâmbetul i se impregna de tristeţe — sunt o fată ciudată pe care n-o veţi regreta multă vreme. Pe mâine seară! Voi fi la dumneavoastră la ora şase.

Capitolul VII - Prima îmblânzitoare

Iată o poveste care-o aminteşte mult pe cea a împărătesei Ecaterina a Rusiei: Jean-Paul Samayoux, primul dresor de la Curtea reginei Portugaliei şi inventator al prafului insecticid pentru domni, doamne şi animale, se afla cu menajeria sa în oraşul Saint-Brieuc, capitala departamentului Coastei-de-Nord.

Îşi pierduse de curând tovarăşa de viaţă — care era "femeie cu barbă", "înghiţitoare de flăcări", ghicitoare în cărţi şi "sălbatică".

Saint-Brieuc este un orăşel cenuşiu şi tăcut, înconjurat de un ocean de câmpuri cultivate cu varză. Locuitorii săi sunt blânzi şi buni ca legumele cu care-şi câştigă traiul, dar dispreţuiesc nimicurile şi nu se duc niciodată la spectacole.

În zadar răgeau fiarele sălbatice ale lui Jean-Paul Samayoux în baraca lor, instalată în spaţiul din faţa Pieţii; zadarnic enumera Jean-Paul însuşi, în porta-vocea lui, dovezile de admiraţie pe care i le decernaseră diverşii suverani din Europa — băncile slinoase din mica lui sală rămâneau goale, iar la capătul a trei zile nu vânduse nici măcar un singur pachet din praful său insecticid.

O nenorocire nu vine niciodată singură. Tocmai când, foarte întristat, îşi strângea bagajele pentru a căuta tărâmuri mai ospitaliere, osia căruţei sale se rupse.

Ar fi fost necesar să se salte baza acesteia, astfel încât să poată fi montată o osie nouă.

Jean-Paul Samayoux încercă, dar era moleşit de necazurile văduviei şi de ghinioanele ce se abătuseră asupra lui. Un soldat binevoitor nu avu nici el mai mult succes, şi un hamal nu izbuti nici pe atât.

O fată traversa piaţa purtând pe cap florile specifice ţinutului, într-un coş pentru varză atât de înalt şi atât de mare încât dădea impresia unui munte care umblă.

Tânăra se opri spre a afla motivul aglomeraţiei. După ce-i privise cu milă pe militar, pe hamal şi chiar pe Jean-Paul Samayoux, îşi lăsă jos povara, se strecură între cele două roţi şi, dintr-o singură opintire din şale, ridică scândurile rupte ale căruţei, pe care-o susţinu cât timp fu nevoie pentru a monta o altă osie.

Samayoux ar fi putut să-i dea aur — în cantitate mică, este adevărat, căci abia de-i mai rămăseseră bani din încasări. Preferă însă să-i ofere mâna şi inima sa.

Dacă n-ar fi fost acea întâmplare, fata, al cărei nume era Bastienne, ar fi trăit şi ar fi

murit printre verze. În loc de asta, după ce o luase de nevastă în faţa lui Dumnezeu, pe şoseaua ce leagă Saint-Brieuc de Rennes, o boteză Léocadie, îi dărui bluza cu paiete a defunctei şi o numi "primă îmblânzitoare a principalelor Curţi regeşti din Europa".

Fu un menaj model. Léocadie, care era o persoană frumoasă, în ciuda extraordinarei sale forţe, readuse în casa rulantă, odată cu veselia ei, şi norocul.

Îl făcu pe Jean-Paul, omul acela cumsecade, atât de fericit încât la sărbătorirea lui Louis-Philippe, în 1832, putu să îndeplinească, la bâlci, rolul omului-colos, oferind publicului spectacolul mereu atrăgător a 150 kilograme de grăsime îndesate într-un corp omenesc. Cât despre Léocadie, ea se lupta cu mâinile goale cu ursul ei şi-şi purta tigrul pe umeri, ca pe un viţel.

Îi plăcea să exerseze în orele de pauză, şi Samayoux, din motive de sănătate, îi ţinea isonul.

Asemenea momente erau prilej de vesele turniruri — turniruri în care loviturile, date prieteneşte dar cu mâna de maestru, sporeau stima reciprocă pe care şi-o purtau cei doi soţi.

Într-o seară, pe când se zbenguiau aşa după cină, lui Samayoux îi veni ideea de a se juca puţin cu ghiulelele înlănţuite de 64 de kilograme, care-i serveau la exerciţiile de forţă.

Se distrau ca nebunii şi Léocadie, râzând în hohote, azvârli pentru ultima dată ghiulelele, ţintind atât de bine, încât Jean-Paul se prăbuşi cu un geamăt de bou înjunghiat.

Acesta fu sfârşitul partidei. Jean-Paul Samayoux nu se mai ridică de jos. Era doborât de-a binelea.

După cum le-a declarat mai târziu tuturor tovarăşilor săi din bâlci, Léocadie a fost mai necăjită decât el, căci n-o făcuse dinadins. Cheltui o grămadă de bani cu înmormântarea, iar justiţia nici măcar nu-şi vârî nasul în acea întâmplare, într-atât era de evident că sărmanului Samayoux îi crăpase capul de-atâta râs.

După o lună, Léocadie compuse o melodie tragi-comică, referitoare la incident, pe care o cântă ea însăşi în baracă, acompaniindu-se la chitară, căci era înzestrată cu toate talentele. La capătul a şase săptămâni, declara cu oarecare amărăciune:

— Ce omu-şi face, nici dracul nu desface; mi s-ar fi putut întâmpla mie acelaşi lucru. Ce tâmpenie!

Era deja consolată, în mod asemănător cu marea Ecaterina — despre care am amintit, nu fără motiv. Fire foarte sensibilă, ea îşi lăsă inima să vagabondeze potrivit înclinaţiilor sale fireşti şi nu vru cu nici un chip să-şi lege soarta de cea a unui nou soţ.

— S-ar putea întâmpla un accident, spunea ea, şi asta-ţi crează prea multe necazuri.

Ca urmare a acestei decizii, avu, rând pe rând, o serie de prim-miniştri care, este drept, nu se numeau nici Poniatovski, nici Orlov, nici Potemkin, dar care, jucând întrucâtva acelaşi rol, veneau şi plecau, potrivit capriciului inimii ei atât de bune.

Cu toate acestea, imperiul prosperă şi, în luna septembrie a anului 1838, o regăsim pe văduva Samayoux instalată — cu menajeria sa, tot prima din Europa — pe terenurile din vecinătatea pieţei Walhubert, unde avea să se clădească gara de cale ferată Orléans.

Construcţia firmei sale, de curând reînnoită, părea un palat faţă de barăcile alăturate şi purta, la cele două capete ale galeriei în care se făcea parada vedetelor, două afişe enorme care anunţau cu emfază că animalele din Grădina Zoologică nu erau decât nişte prăpădituri în comparaţie cu fiarele fioroase şi nemaivăzute ale doamnei Samayoux, "prima îmblânzitoare, prima ghicitoare şi prima cântăreaţă de la Curtea regală a Portugaliei şi de la toate Curţile europene la un loc".

* * *

Este aproape ora nouă seara.

Câţiva saltimbanci amărâţi încercau să bată tobă şi să înşire reclame sforăitoare spre a atrage publicul rebel, care nu venea în acel cartier pierdut.

Baraca doamnei Samayoux, dimpotrivă, îşi închidea cu mândrie uşile în spatele unui afiş ce anunţa că a doua zi, joi, va avea loc o mare reprezentaţie în folosul locuitorilor Parisului, al călătorilor străini şi a domnilor elevi ai Colegiilor.

Interiorul însuşi al barăcii era pustiu şi tăcut. Întreaga trupă avea concediu, cu excepţia paznicilor de la menajerie, care dormeau în faţa cuştilor.

Cu toate acestea, la fereastra casei montate pe roţi şi alipită de baracă ardea o lumină şi, de afară, s-ar fi putut vedea siluetă cu adevărat atletică a Léocadiei, trecând încoace şi-ncolo în spatele geamului.

Locul în care se agita astfel avea o înfăţişare destul de originală pentru a merita o descriere. Prin plafonul scund şi micimea proporţiilor, semăna îndeajuns de bine cu cabinele marilor vapoare ce navighează pe Sena şi în care nu rareori se întâmpla să vezi o familie numeroasă mâncând, dormind şi făcându-şi menajul într-un loc unde şi cel mai puţin pretenţios dintre muncitorii parizieni ar refuza să se culce chiar şi singur, de teamă să nu se asfixieze. Era totuşi ceva mai larg şi mult mai caracteristic: vedeai aici o încercare de a i se da o aparenţă de lux şi un soi de etalare vanitoasă, contrazisă de-o dezordine de nedescris.

Încăperea era un salon, căci două fotolii din lemn de mahon stăteau de o parte şi de alta a unei mici canapele din lemn vopsit, acoperită de o splendidă husă persană cu un desen reprezentând ramuri împletite.

Avea, de asemenea, rol de bucătărie, după cum dovedea un cuptor instalat lângă perete şi pe care sfârâia o tigaie acoperită cu un capac.

Îndeplinea şi funcţia de dormitor: puteai vedea alcovul cu micul său pat ce părea incapabil s-o conţină pe stăpâna casei, rochiile mai mult sau mai puţin obosite, atârnând în spaţiul dintre pat şi perete, precum şi noptiera cu accesoriile sale împrăştiate, fără ruşine, la vedere.

Servea, în fine şi drept sufragerie, de vreme ce masă aştepta gata pusă pentru două persoane.

În plus, mai era şi cabinet de toaletă, aşa cum arătau oala cu apă, ligheanul, pieptenii, periile şi alte ustensile şi mai intime.

Ca şi cum toate acestea n-ar fi fost de ajuns pentru a aglomera un spaţiu atât de mic, o plasă ce atârna din plafon conţinea rufe, pachete cu boarfe împodobite cu paiete, legume, fructe, sticle, cizme, încălţări de damă, o chitară şi o umbrelă veche.

Léocadie Samayoux, imensă ca un turn dar vioaie şi uşoară în mişcări, părea să se simtă foarte în largul său în mijlocul acelei harababuri. Acum era o femeie între treizeci şi cinci şi patruzeci de ani, al cărei chip prea viril păstra rămăşiţele unei frumuseţi apuse.

Deşi, în momentul acela, era pe post de menajeră şi de bucătăreasă, costumul ei nu era lipsit de o oarecare eleganţă. Purta o fustă de lână roşie sumeasă şi care-i plesnea în jurul şoldurilor solide; o bluză de catifea neagră, cu multe volane bordate cu paiete, îi încorseta uimitoarele comori ale bustului, iar în păr — încă negru şi foarte frumos — se încolăcea un şirag de perle false.

Împreună cu ea, în încăpere se aflau alte două personaje care, la drept vorbind, ocupau extrem de puţin loc şi păreau să adulmece cu poftă aburul ce ieşea din tigaie. Ambele aveau aceeaşi vârstă — patruzeci de ani — şi acelaşi aspect de sărăcie, dar la atât li se limita asemănarea.

Într-adevăr, unul dintre ele, în picioare, lângă uşă, zâmbea cu o expresie încrezută şi-şi aducea spre tâmple două şuviţe de păr gălbui, pe care le-ai fi bănuit că sunt unse cu un capăt de lumânare.

Era îmbrăcat cu o redingotă prăzulie văduvită de nasturi, un pantalon ecosez găurit în ambii genunchi şi cizme fără tocuri, ale căror vârfuri se ridicau în sus, ca un cioc de corabie.

Mâna sa stângă, cu unghii lungi şi îndoliate, ţinea o pălărie a cărei culoare, cândva cenuşie, bătea în ruginiu şi ale cărei boruri ferfeniţite stăteau pleoştite ca o umbrelă.

Purta aceste zdrenţe cu un orgoliu naiv, tot aşa cum faţa lui turtită şi urâtă exprima o vanitate copilăroasă. Îşi cambra cu mândrie picioarele musculoase, iar zâmbetul pe care i-l adresă doamnei Samayoux n-ar fi fost deloc deplasat pe buzele lui don Juan.

Dimpotrivă, celălalt îşi ascundea picioarele, îmbrăcate cu un biet pantalon negru,

lucios de lustruit ce era, şi-şi arăta pieptul puternic, ce se bombă sub o jiletcă — neagră şi ea. Un şorţ cu bretele, ca cel pe care-l poartă infirmierii, îi întregea costumul.

Acest personaj şedea umil pe un scaun de bucătărie şi-şi pusese pe pardoseală, lângă el, o tolbă ce părea să conţină un obiect destul de voluminos.

— Stau ca pe jăratic, spunea Léocadie, tot agitându-se între cuptor şi masă. Aştept pe cineva la a cărui vizită n-aş renunţa nici pentru o jumătate de Paris. Fiecare cu ideile lui, nu-i aşa?

— Aveţi perfectă dreptate, stimată doamnă, replică elegantul cu pălăria cenuşie.

Iar omul umil şi cu alură de infirmier adăugă încetişor:

— Aşa se cuvine.

— Şi, în plus, continuă Léocadie, nu-mi vine a crede că vom putea face afaceri împreună, fiindcă trupa mea este completă, în ceea ce priveşte şi munca, şi muzica. Unde mai pui că, în vremurile de azi, nu câştigi cu sutele şi cu miile. Însă eu, una, îi respect pe artişti şi nu v-am închis uşa-n nas, tocmai ca să nu se poată spune că văduva Samayoux a gonit, aşa, pe oricine, fără a şti ce gânduri au respectivele persoane. Cum vă cheamă şi ce slujbe aveţi?

— Vorbeşte tu primul, Amédée, spuse cu modestie omul cu tolba.

Filfizonul îşi trecu mâneca peste fetrul pleşuv al pălăriei sale cenuşii şi răspunse:

— Numele meu este Similor, destul de cunoscut în Paris, iar prenumele îmi este Amédée, cum a precizat bătrânul. Mă ocup cu dansul în saloane — posedând toate brevetele respective, în bună regulă — mă pricep la lupta cu bastonul, pozez pentru pictori, particip la tablouri vivante, la nevoie ştiu să bat tobă şi pot fi june-prim în comedii. Am ochi buni, femeile mă plac, şi sunt iscusit în a juca scenete înainte de spectacol — aşa-zisele "avanscene".

Léocadie scăpase din mână coada tigăii şi-l privea cu gura căscată.

— Mare ţi-e minunea, Doamne! aprecie izbucnind într-un hohot de râs binevoitor şi sincer. Aha! Vasăzică tu, înfoiatule, faci avanscene? La noi nu avem nevoie de aşa ceva.

— La dumneavoastră, replică Similor cu o imperturbabilă încredere în sine, le-aş atrage, în civil, pe micile burgheze, iar în haină militară, pe guvernantele de copii.

— Aşa se şi cuvine, aprobă omul modest, întorcând capul spre a-şi sufla nasul cu discreţie, în colţul şorţului său.

Veselia doamnei Samayoux nu era lipsită de admiraţie.

— Am văzut mulţi hazoşi în bâlciuri, murmură, dar ăştia sunt de prima mână. E rândul tău, farmacistule. Vorbeşte, puişorule.

— Poate credeţi că glumiţi, doamna patroană, replică umilul însoţitor al lui Similor. Ei, bine! Aţi nimerit drept la ţintă: am practicat cu succes meseria de farmacist, a cărei uniformă o port, neavând, de atunci încoace, posibilitatea de a-mi schimba garderoba.

Mai puţin celebru decât Amédée, care place prin manierele sale cuceritoare, eu sunt mai serios decât el şi totuşi am şi cu reputaţia mea în capitală. Norocul este cel care-mi lipseşte. Am încercat de toate, de la agenţia de afaceri până la biroul de plasare şi la comerţul cu contramărci. Dac-aţi avea uneori nevoie de cel care primeşte palme la uşă şi lovituri de picior în fund, m-aş mulţumi cu slujba asta, pentru început — sunt nevoit să câştig, spre a mă întreţine pe mine şi familia mea.

— Ah! exclamă doamna Samayoux, care se întorsese la cratiţele ei, ai familie?

Échalot răspunse suspinând:

— Pentru care, aşa cum se şi cuvine, mi-aş da şi sângele în folosul subzistenţei şi al viitorului său. Zău aşa, cu studiile melc, v-aş fi foarte util în menajeria dumneavoastră, dacă vreunul din animale s-ar îmbolnăvi...

— L-ai înlocui?

— Chiar şi asta, pentru a vă fi pe plac.

— Pari a fi un băiat bun, îi zise doamna Samayoux, scoţând din buzunar un ceasornic mare de argint, dar n-am nevoie de nimeni şi, uite, e ora *rendez-vous*-ului meu.

Échalot întinse mâna să-şi ia tolba, dar Similor îl opri pe un ton poruncitor:

— Atacă problema leului de mare, hai, dă-i zor.

Ascultător, Échalot şopti:

— Dacă nu-i altceva de lucru, doamna patroană, aş lua fără scârbă pielea focii şi m-aş cufunda în bazin, deşi ultimul dumneavoastră peşte n-a durat mult, din câte am auzit.

— Chestia asta, bătrâne — replică doamna Samayoux, care devenise nerăbdătoare şi trăgea cu urechea la toate zgomotele de afară — n-o mai vreau, din cauza poliţiei. Cică-i imoral să ţii un om în apă de dimineaţa până seara, dându-i să mănânce limandă[41] crudă. Adevărul este că fostul meu leu de mare a murit paralizat din cauza multiplelor răceli. Aşa încât, în numele umanităţii, am renunţat la el, deşi constituia un spectacol atrăgător, ce plăcea ambelor sexe şi aducea conducerii menajeriei un beneficiu frumuşel.

Îl împinse fără fasoane la o parte pe Similor, spre a deschide uşa şi a cerceta cu privirea piaţa. Similor se apropie iute de Échalot.

— Umflă-mi slujba asta, îi spuse, este treabă sedentară şi în care nu te omori cu munca. Grăsana tânjeşte să aibă un leu de mare pentru a-şi face afişul mai atrăgător, asta-i limpede; spune-i că mănânci cu plăcere peşte fezandat şi că a sta în apă toată ziua este ceva ce ţine de temperamentul tău... şi cere-i un acont de doi franci.

La auzul ultimelor cuvinte, ochii sărmanului Échalot sclipiră:

---

[41] *Limandă* (iht.): peşte plat, comestibil, cu lungime de aproximativ 40 cm, ce trăieşte în Canalul Mânecii şi în Oceanul Atlantic. (n.t.)

— Patroană, strigă, solicit slujba, în ciuda pericolelor pe care le implică!

— Îngeraşul se lasă aşteptat al naibii de mult, bombăni doamna Samayoux reintrând în "casă", cu ceasul în mână.

— Totul depinde de firea omului, adăugă cu căldură Échalot. Vocaţia mea este să fiu animal amfibiu!

— Ba chiar, întări Similor, aşa i-a recomandat şi doctorul!

Léocadie nu mai asculta deloc. Aruncă o privire distrată spre maşina ei de gătit şi se postă în faţa unui ciob de oglindă agăţat de perete, spre a-şi aranja coafura cam deteriorată ca urmare a treburilor gospodăreşti.

În momentul acela şi fără ca cineva să bage de seamă, Similor trase o lovitură de picior în tolbă, din care izbucni imediat un strigăt răguşit, urmat de scâncete.

— Asta ce mai e? sări ca arsă Léocadie.

Échalot îşi scoase din buzunar o sticlă în dopul căreia era înfiptă o ţevuşoară făcută dintr-o pană.

— Iertare, scuzaţi, zise deschizând cu grabă tolba, este familia despre care era vorba şi pentru care accept postul de viţel de mare la dumneavoastră, la firma dumneavoastră.

— Un copilaş! exclamă îmblânzitoarea, deja înduioşată.

Similor îşi încrucişase braţele pe piept.

— Sperasem că va fi cuminte, zise cu ipocrizie, şi că nu ne va obliga să arătăm toată grozăvia nenorocirilor noastre intime.

Între timp, Échalot extrăgea din sac o amărâtă de făptură pipernicită, urâtă şi palidă, căreia îi vârî în gură capătul penei.

— Asta-i înlocuieşte sânul sărmanei sale mame, spuse cu ochii înotând în lacrimi.

Nici nu era nevoie de atâta pentru a face să se înmoaie inima herculeană a Léocadiei.

— Şi când te gândeşti că eu n-am putut avea niciodată un puişor drăguţ ca ăsta! Nici cu Samayoux, nici după aceea, spuse sincer emoţionată. Aşadar, nu mai are mamă?

— Este în ceruri, biata de ea! răspunse Échalot.

— Şi dumneata eşti tatăl?

— Potrivit legilor naturii, nu. Amédée, aici de faţă, îi este tată, dar am şi eu unele drepturi părinteşti, căci l-am hrănit cu laptele meu, întotdeauna pe cheltuiala mea şi în condiţiile celei mai grele strâmtorări. Simţeam o atracţie platonică pentru mamă, dar niciodată, nici un pic de gelozie faţă de Similor, care fusese mai norocos decât mine. Ea avea o situaţie bună — se ducea să râdă cu invalizii pe esplanadă — şi un singur cusur — băutura. Asta a ucis-o. Sper că din înaltul Câmpiilor Elizee vede ce fac spre binele orfanului ei, rămas singur aici, pe pământ.

— N-are a face că-i urât ca dracu' — declară Léocadie, în timp ce-l privea pe copil cum suge — îţi stârneşte interesul... Poate că va deveni un voinic!

Échalot îl sărută pe micuţ cu o duioşie maternă şi spuse, legănându-l:

— După cum se şi cuvine, are cui semăna! Amédée şi cu mine îl destinăm carierei teatrale, dar trebuie să-i asigurăm fragila existenţă şi, dac-aţi vrea să-mi încredinţaţi slujba fixă de peşte, la dumneavoastră...

— Având şi bunătatea — îl întrerupse Similor — de a ne oferi un mic avans, nu pentru noi, ci pentru doica acestui nevinovat.

Doamna Samayoux, care se aplecase asupra copilului, se ridică deodată dreaptă pe picioarele ei puternice, şi săritura pe care-o făcu zgudui întreaga baracă. Se repezi cu impetuozitate spre uşă.

— Este comoara! strigă strălucind de bucurie, i-am recunoscut pasul după doi ani de absenţă.

Şi, alergând spre cuptor, adăugă:

— Voi ăştilalţi, dracu' să vă ia, cu maimuţa voastră cu tot, dacă mi s-a ars friptura împănată!... Nu, tocana miroase bine... Ei, lasă! Sunteţi băieţi buni, şi micuţul e drăguţ.

Scotoci prin buzunarul în care-şi ţinea ceasul laolaltă cu o mulţime de alte obiecte şi scoase din el un pumn de monede.

— Uite, continuă, eu sunt bucuroasă şi toţi trebuie să-şi aibă partea de bucurie. Aşa-i artistul — inimă largă. Să mai veniţi să discutăm, o să vă găsesc un loc dacă voi putea; dar, pentru moment, valea! Acuşi vine comoara, ştergeţi-o!

Unind vorba cu fapta, îi împinse afară atât de energic, încât Similor coborî ca pe săniuş scara alcătuită dintr-o scândură.

Tocmai atunci şosea un tânăr frumos, îmbrăcat în uniforma ofiţerilor de spahii.

Léocadie coborî în întâmpinarea lui, îl strânse pe după mijloc şi-l ridică în braţe până-n cabină, sporovăind într-o revărsare nebună de tandreţe:

— Maurice! Dragul meu Maurice! Fiul meu, Dumnezeul meu, lumea mea toată! Nici nu mai pot de atâta bucurie! Să ştii că încă mai sunt în stare să ridic cincizeci de kile cu braţul întins; însă acum, ei, bine! Picioarele îmi tremură, inima mi se înmoaie, şi cred că aşa te simţi când eşti pe cale să cazi în nesimţire.

Capitolul VIII - Supeu la baracă

Am auzit deja acest nume — Maurice — la cafeneaua *L'Épi-Scié*, în cabinetul de la mezanin, rostit de gura banditului Piquepuce, în timp ce-i dădea raportul lui Toulonnais-l'Amitié.

Maurice era, într-adevăr, un ostaş tare frumos, iar uniforma de spahiu îi venea de minune. Putea să aibă în jur de douăzeci şi cinci de ani; faţa lui zâmbitoare şi îndrăzneaţă purta urmele soarelui african fără ca totuşi să-şi fi pierdut delicateţea naturală; tenul i se bronzase într-atât încât devenise brun închis, dar el nu se îngrăşase deloc şi nuanţele acelea arămii se potriveau bine cu fineţea bărbătească a trăsăturilor lui.

Avea fruntea înaltă sub un păr blond, tăiat scurt; nasul acvilin, modelat cu linii nete şi ascuţite, îşi agita nările la cea mai mică emoţie; gura îi era fermă, devenind deosebit de blândă când zâmbea, dar fiind şi severă atunci când era cazul, şi oarecum posomorâta datorită curbei energice a bărbiei.

Ochii săi negri străluceau şi ardeau, apăraţi de nişte gene mătăsoase ca cele de femeie, iar buza superioară abia dacă-i era umbrită de puful unui început de mustaţă.

Şi mai era şi înalt, graţios, cu o statură sveltă şi bine făcută, a cărei remarcabilă agilitate putea fi ghicită din cele mai neînsemnate mişcări ale sale.

— Te previn, mamă Léo, spuse răspunzând din toată inima îmbrăţişărilor îmblânzitoarei, că dacă mă strângi în halul acesta, îmi iau înapoi demisia şi mă înapoiez în Africa. Este un adevărat noroc că arabii n-au tot atâta forţă-n mâini ca dumneata, altminteri n-aş avea plăcerea de a te revedea.

— Fiindcă, bineînţeles, le-ai cam dat de furcă, nu-i aşa, Maurice dragă? exclamă buna femeie, a cărei voce era dulce ca un solo de clarinet. Am citit toate astea în ziare. Şi, închipuieşte-ţi, la început nu te recunoscusem: ne ascunsese-şi numele tău, răule!

— Doamne! ripostă Maurice, ca să intru în cuşca tigrului şi pentru a mă bâţâi pe trapezul american, nu puteam...

— Ah, da! Acum ai ajuns să dispreţuieşti meseria asta!

— Nu prea mult, de vreme ce iată-mă la dumneata, mămica mea grasă şi dragă!

— Adevărat. Dar — adăugă ea suspinând — nu pentru mine te afli aici, şi ai vrea deja să-ţi vorbesc despre ca, om fără inimă ce eşti!

Tânărul ofiţer o îmbrăţişa din nou, spunându-i:

— Eşti bună ca pâinea caldă. Da, de ce ţi-aş ascunde adevărul, dacă-l cunoşti atât de bine? Am venit pentru a-ţi vorbi despre ea, nu mă gândesc decât la ea. O iubeam mult şi altădată, nu-i aşa?

— Ba chiar o iubeai prea mult, replică Léocadie, al cărei piept tresăltă, ridicat de un oftat adânc.

— Iar acum, o iubesc de o sută de ori mai mult; o iubesc de o mie de ori mai mult, şi vin la dumneata fără teamă, căci inima îmi spune că nici ea nu m-a uitat.

Doamna Samayoux îl privi uimită.

— Inima ta! repetă. Aşadar, n-ai primit scrisoarea mea?

— N-am primit nimic, răspunse Maurice. Nu ştiu nimic despre ea, decât cele ce ştiam în momentul în care ţi-am părăsit casa spre a mă înrola în armată, din cauză că mă simţeam despărţit de ea, deoarece — aşa cum presimţeam — în loc de a face parte dintr-o familie sărmană, ea era copila unor părinţi nobili şi bogaţi care-o căutaseră, o găsiseră şi veniseră s-o ceară.

— Na, poftim că doar ce te-ai gândit la ea şi te-ai şi făcut alb ca varul, şopti Léocadie. Cât de mult o iubeşti, Maurice! Ia spune-mi, dacă n-ar fi fost ea, m-ai fi iubit şi pe mine vreun pic?

— Mamă Léo, replică vesel tânărul ofiţer, nu ai decât acest mic defect, dar este mare. Ştii bine că te iubesc ca un fiu.

— Nu spune aşa ceva! îl întrerupse îmblânzitoarea acoperindu-i gura cu mâna. Asta mă face să par mai bătrână, comoara mea!

— Ca un nepot...

— De parcă nepoţii ar fi drăgăstoşi! Nu, să spunem, mai bine, ca un frăţior iubit. Ţi-e foame? Mai ţii minte fripturile mele împănate şi condimentate cu măcriş, să-ţi lingi degetele, nu alta? Eu, una, nu ţi-am uitat gusturile şi, de cum am aflat că vei sosi, şi-am pregătit o pulpă de viţel care-ar fi demnă de zeii din poveste. Şi alături, o salată, struguri de Fontainebleau, brânză de Brie şi vinişorul ăla vechi de Mâcon, ştii tu?

— Poate că-mi va fi foame, mamă Léo, spuse Maurice, deoarece n-am dus-o prea bine în ultimele zile, dar, mai înainte, trebuie să ştiu tot. Nu mă lăsa să tânjesc, nu-ţi cer să-mi povesteşti multe, spune-mi ce este, unde se află, şi dacă încă mă mai iubeşte.

Léocadie luă tigaia şi-i răsturnă conţinutul pe o farfurie.

— În cazul acesta, vom putea mânca imediat, răspunse cu o expresie maliţioasă, căci nu-mi va trebui mult timp spre a-ţi răspunde la întrebări. Ceea ce este? Păi, e mare domnişoară, nepoată de ducesă sau de marchiză, nu ţi-aş putea preciza. Unde se află? Habar n-am, dar te va lămuri ea însăşi. Dacă te mai iubeşte? Da, la nebunie, căci o nebunie este ca, în situaţia ei, să părăsească palatul mătuşii sale, seara, pentru a veni

cu trăsura la văduva Samayoux, numai şi numai ca să discute despre şeful de stat major Maurice Pagès.

— A făcut ea una a asta! exclamă tânărul ofiţer, sărindu-i de gât.

— Da, domnule locotenent. Am zis *şef de stat major* pentru că, ultima dată când a venit, nici ea, nici eu nu ştiam dacă ai primit vreo gradaţie. Acu' pot servi mâncarea?

Maurice îşi şterse transpiraţia de pe frunte şi, apăsându-şi mâna pe inimă, spuse:

— Serveşte-o, mamă Léo. Cei care pretind că bucuria îţi taie pofta de mâncare sunt nişte mincinoşi. La masă! O să înfulec ca unul dintre tigrii dumitale!

Cât ai zice peşte, platourile aburinde îşi făcură apariţia, iar Léocadie, care, odată aşezată, ocupa o întreagă latură a mesei, începu repede să taie feliile de friptură.

— Aşa! zise. Ştiu că preferi bucata din stânga. De fiecare dată când mâncăm o fripturică de-asta, mă gândeam la tine şi-mi spuneam: "Poate că acolo, la capătul deşertu-lui, n-are parte de o mâncărică aşa de bine pregătită." Ce zici, e bună?

— Delicioasă, o asigură Maurice, cu gura plină.

— Ei, bine! În timp ce mesteci, vei binevoi, dragul meu, să mă laşi să vorbesc puţin despre ceea ce constituie cea mai mică grijă a ta — adică despre tine. De ce ţi-ai dat demisia, dacă nu primiseşi scrisoarea mea în care te chemăm să vii în galop?

— Pentru că nu aveam nevoie de nici o scrisoare ca să nu mai am pic de linişte. Voiam s-o văd cu orice preţ, mamă, aş fi turbat acolo.

— Întotdeauna am visat să fiu iubită în felul ăsta! suspină doamna Samayoux. Cât timp ai fost ofiţer?

— Trei zile. Nu-mi dădusem atâta silinţă decât pentru a-mi căpăta gradul, şi nu-mi doream gradul decât pentru a câştiga dreptul de a-mi da demisia. Şefii mei m-au cicălit destul de mult, ba chiar cu severitate, dar, ca să vin la Paris, aş fi trecut şi peste trupul mareşalului.

Léocadie îi umplu cu vin un pahar mare.

— Este ciudat, zise. Auzindu-te cum vorbeşti, îmi face şi plăcere dar mă şi doare! Şi totuşi, crede-mă, încerc să ascult de raţiune! Sunt puţin cam prea plinuţă pentru tine, lăsând la o parte anii care sunt şi ei mulţi, pe când cu Fleurette, aţi face cea mai drăguţă pereche de inimioare. Dar, cum vine asta, ia zi-mi?! Să-ţi dai demisia peste trei zile, după ce ţi-ai câştigat gradul în doi ani! Ştii că nicicând nu s-a mai văzut aşa ceva? Doar Lamoricière[42] mai figură la fel de des ca tine în rapoarte şi în ziare! Când dai dovadă de atâta zel, treaba e mult mai rapidă decât dac-ai trece prin şcoala din Saumur[43]. Da' ştii că te prinde grozav soarele ăsta care ţi-a pârlit obrajii! Şi, poţi să mă crezi, eu, una, mă

---

[42] *Lamoricière* (Louis Juchault de) (1806–1865): general francez care s-a distins în Algeria. (n.t.)

[43] *Saumur*: capitala departamentului Marne-et-Loire (Franţa), în care se află o binecunoscută şcoală militară de aplicaţii de cavalerie şi armate blindate, înfiinţată în 1825. (n.t.)

topesc după ofiţerii blonzi care se bronzează în Alger!

— Încă o felie, mamă, o întrerupse Maurice.

— Ah! Cupidon! exclamă matroana într-un elan de entuziasm. Pentru a fi demnă de tine, ţi-ar trebui o zeiţă din Olimp, zău aşa! Şi multe strofe în versuri am mai compus, când abia mijeau zorile, slăvind beţia dragostei de care voiam să-mi vindec inima robită de tine. O să-ţi cânt una mică, vrei? Că doar nu te supără cu nimic, îţi poţi vedea de mâncare. Vom vorbi despre *ea* după aceea, fii liniştit.

Se ridică în picioare cu impetuozitate şi luă din plasa ce slujea drept pod chitara cea veche care zăcea între cartofi şi umbrelă. În timp ce-i strângea corzile slăbite, Maurice declară pe un ton de supremă îndurare:

— Cântă, mamă, ai o voce nemaipomenit de frumoasă.

Şi în strâmta cabină izbucni ceva asemănător cu un tunet languros.

Cu ochii înălţaţi spre cer şi cu pieptul agitat ca de o furtună, Léocadie se porni să urle, pe melodia dulceagă a unei romanţe demodate, următoarea poezie, rod al propriei sale inspiraţii:

Mai lesne îmblânzeşti un leu, sau chiar un tigru fioros,
Decât pe tânărul ostaş de dragul căruia suspin;
El este plin de calităţi, seducător şi prea frumos.
Dur nu îi pasă că, de dor, eu mă topesc în chin.

— Bravo! exclamă Maurice, are stil!

— Râzi, om fără inimă! replică Léocadie. Dar, oricum, există persoane care se pricep la aşa ceva şi care mi-au spus că aş fi putut s-o tipăresc la negustorii de muzică.

Apoi continuă, cu mai puţină vigoare dar cu mai multă sensibilitate:

Ah! De-ar putea a mele fiare să mă mănânce, deodat',
Decât să mai dureze mult supliciul meu, pierdutu-mi vis!
Nu suferi îndelung când eşti de animale devorat.
În schimb, călăul adorat va fi, mereu, al meu Maurice[44]

---

[44] Versurile ambelor strofe. În textul original în limba franceză, sunt următoarele:

Les lions et les tigres est plus facile à dompter
Que le jeune militaire dont mon âme soupire;
Il est séduisant par toules se qualités,
Mais ça lui est égal que je souffre le martyre.

Ah! puissent mes betes féroces un jour me dévorer

— Bravo! Bravo! o felicită din nou tânărul ofiţer, dar ajunge de astă dată, mamă. Mai dă-mi, te rog, o felie.

— Aş prefera să fiu în locul fripturii, de vreme ce-a avut norocul să-ţi placă, murmură Léocadie servindu-l, dar nu vreau să fiu plictisitoare cu văicărelile mele melancolice. Destul cu chitara, deşi mai sunt încă nouăsprezece cuplete, unul mai reuşit ca altul. Îţi spuneam, deci, drăguţă, că la început nu te recunoşteam în ziare, fiindcă ne ascunseseşi numele tău de familie, dar toţi cei care se numesc Maurice îmi atrag atenţia. Când am citit în *Journal du Commerce* prima drăcovenie a spahiului Maurice Pagès, mi s-a stârnit curiozitatea; câteva săptămâni mai târziu, nou tur de forţă: caporalul Maurice Pagès capturase, el singur, douăzeci şi cinci de Beni Zug-Zug; ceva mai apoi, altă faptă de vitejie a brigadierului Maurice Pagès! Şi o droaie de fripturici de arabi şi tocăniţe de kabili, toţi gătiţi cu sos de către acelaşi Maurice Pagès! Ei, drăcie! La urma urmei, treaba începea să mă sâcâie. Îmi spuneam: "Măcar dacă mieluşelul meu de Maurice..." Până-n momentul în care am primit prima ta scrisoare semnată Maurice Pagès, brigadier. Ah! Pe Dumnezeul meu! Am jucat la loterie trei numere, paisprezece ani de-a rândul, dar şi dacă mi s-ar fi anunţat c-au ieşit câştigătoare, n-aş fi fost mai mulţumită.

Tânărul locotenent îi întinse paharul gol spunând:

— Te rog, de vreme ce eşti cea mai bună dintre femei, mamă Léo!...

— Aşa, care va să zică! Scrisoarea nu vorbea deloc despre mine, ci numai şi numai despre ea, da' nu-ţi puteam răspunde la întrebări fiindcă, pe vremea aceea, nu ştiam nici eu mai multe decât tine.

— Dar acum?

— Acum, lucrurile s-au schimbat. Ai ajuns la cafea?

Maurice îşi împinse la o parte farfuria şi-şi rezemă coatele pe masă.

— Da, mamă, dar fă-o dublă, te rog. Ceea ce-mi doresc, este adevăratul meu desert.

Léocadie suspină din nou, dar începea să se resemneze, caci, punându-i în faţă o ceaşcă de porţelan gros şi un păhăruţ, spuse:

— O să ţi se dea, desertul tău, şi de murit nu moare omul decât când îi sună ceasul, ştii asta? Doamne! O piatră-i inima băiatului ăstuia — cel puţin în ceea ce mă priveşte pe mine personal.

Şi, în timp ce-i umplea cana, continuă:

— Cu toate acestea, există alţii care încă nu mă găsesc prea rablagită, şi nu mă

Plutôt que de cuntinuer dans un parcil supplice!
Ou ne souffre pas longtemps à être mangé,
Et c'est pour toujours que men bourreau est Maurice! (n.t.)!

refer la primul venit, o! Nu! Îmi este îngăduit să aleg, dacă vreau, între un pompier cu grad de ofiţer, un savant de la Grădina Botanică, unde este paznic al animalelor, şi unul micuţ, cu ochelari verzi, cam la treizeci şi şase de ani, care-i ceva pe la un depozit. Nu, domnule, nu toată lumea o dispreţuieşte pe doamna Samayoux, aşa să ştii. Caută să vezi dacă găseşti măcar vreun fir de vată sub corsetul ei; tot părul de pe cap e veritabil şi — zău aşa! — culorile din obraji nu provin de pe fundul oalei cu vopsea roşie! Cât despre resursele ei materiale, poţi vedea: baraca-i nou-nouţă, renumele ei e vechi, firma cea mare a fost pictată proaspăt de curând, tigrul se simte perfect, după ce i s-a făcut cauterizarea, iar leului, de când ai plecat, nu i-au căzut decât trei dinţi. Am un struţ mascul, care stârneşte admiraţia amatorilor, şi ursul meu alb din oceanele polare suscită gelozia guvernului. Tu ai încredere în fondurile publice? Eu, una, nu. Prefer mica mea agoniseală din saltea. Dar, să mă ierte Dumnezeu! Doar să vreau şi m-aş putea bucura de rente. Îţi spun toate astea, micuţule, pentru că-i mai bine să provoci invidie decât milă. Este drept că nu-ţi ofeream lambriuri aurite; nu am trăsuri strălucitoare, diamante, perle şi nici caşmiruri, dar...

Se întrerupse brusc şi izbi tare cu pumnul în masă.

— Da' tu nici nu m-asculţi! — continuă apoi — şi eu nu-s decât o imbecilă. E tare caraghios cum ţi se înfig în inimă toate chestiile astea sentimentale! Dar, gata! Ţi-ai sorbit cafeaua, ai râs un piculeţ, acum îţi vom servi dulcele de la sfârşitul mesei, comoaro!

Îşi dădu peste cap, dintr-o înghiţitură, paharul pe jumătate plin cu ţuică şi-şi urmă vorba, ceva mai liniştită:

— Uite care-i povestea: se întâmpla cam la trei-patru zile după prima ta scrisoare. Eram singură în camera mea, deşi nu duc lipsă de oameni care să-mi ţină companie. Când, deodată: Cioc! Cioc! "Intră" Şi cine-a intrat? Desigur, ghiceşti: o rochie din tafta neagră, o pălărie de catifea neagră, un voal de dantelă neagră — da', ştii, un voal mare, nu glumă, şi atât de plin de broderie, încât nu se vedea nimic din mutrişoară. "Cine este?" "Eu sunt", a răspuns un glăscior dulce care m-a făcut să mă gândesc imediat la tine, fiindcă-i lucru sigur, îi cam purtam pică fetiţei. Dar cum naiba să rezişti şi să n-o iubeşti? "Dumneata, cine?", am întrebat-o totuşi. Ea mi s-a aruncat de gât şi m-a sărutat de nu mai ştiam de mine. "Bună mea mamă Samayoux!..." "Fleurette!..." "Unde-i el? Ce face? M-a uitat?"

Maurice, nemişcat, îşi ţinea respiraţia.

— Exact întrebările tale, continuă doamna Samayoux, şi dac-ai şti ce mutră inocentă ai, cum stai aşa, ascultând toate astea!... Un ipocrit, ce mai!

— Dă-i drumu', mamă, răzbună-te, replică Maurice, ai cărui ochi se umeziseră, dar vorbeşte, te implor, vorbeşte!

— Vorbeşte, bună Léocadie, vorbeşte! repetă doamna Samayoux susurându-şi vocea pe cât îi îngăduiau puternicii ei plămâni. Tot aşa spunea şi pisicuţa, că doar sunteţi la fel de prostuţi şi unul şi altul. Şi eu vorbeam, pe cinstea mea! Ştiam că-i voi îndurera inima, dar gelozia te face să devii rău. Ea nu avea habar de nimic, te credea încă la baracă. De la primele cuvinte, poftim că începe să plângă că o Magdalenă[45]. Oh! Da' ce mai plângea, ce mai hohotea! În aşa hal, încât am luat-o în braţe, întocmai ca pe un copilaş, şi am potolit-o cu sărutări, spunându-i: "Haide, lasă, Algerul nu-i la capătul pământului." "Şi dacă mi l-ar omorî!" a strigat ea. "Doamne," — i-am răspuns, neputând împărtăşi întru totul copilăriile acelea — "deocamdată, asta face parte din riscurile statutului său, dar până acum, nu pe el îl omoară alţii, ci el este ăl de-i masacrează pe-ceilalţi." "Va să zică, Maurice este viteaz, sărmanul meu Maurice!...", şi o grămadă de prostii dintr-astea. Ce mai! Suntem toate la fel, atât cele care cântăresc cincizeci de kile, ca don'şoara ta, cât şi cele mai solide, aşa ca mine, care aveam o sută şai'şpe, ultima dată când m-am suit pe cântar de sfântul Cloud. Ţi-ar face plăcere să fumezi o ţigară?

— Dar asta nu poate fi tot! se revoltă Maurice. Mamă Léo, buna mea Léo, te rog să nu-mi ascunzi nimic!

— Nu există fiinţe mai egoiste decât bărbaţii! bombăni îmblânzitoarea. Tu, pofticiosule, nu bei decât lapte dulce, şi nici măcar nu-ţi dai seama că, pentru mine, el se transformă în oţet. Ei, bine! Restul, la naiba! Se ghiceşte destul de lesne, şi anume că este ţinută acolo ca o bijuterie în vată, dar că binefacerile bogăţiei nu sunt suficiente pentru a fi fericit. Sufletul trebuie să aibă ceea ce-şi doreşte inima. Şi, drept urmare, nemaiputând rezista şi înfruntând toate primejdiile, ca a părăsit domiciliul ducesei sau al baroanei, sau ce-o mai fi, urcându-se într-o trăsură pentru a veni după veşti...

— Dar ţi-a spus, într-adevăr, că mă iubeşte? insistă tânărul locotenent.

— Până la moarte! răspunse cu nobleţe doamna Samayoux, şi că iubirea ei nu se va sfârşi decât odată cu ultima-i suflare!

— Ce înger eşti, mamă! şopti Maurice. Dar, ia stai, nu se poate să nu-ţi fi dat câteva informaţii cu privire la ea însăşi?

— Am descusut-o destul, drăguţă, ardeam să cunosc amănunte, fiindcă nu mai avusesem nici o veste de când venise bătrânul domn — ţii minte, acela căruia i se spunea "colonel" şi care semăna cu o mumie egipteană montată pe arcuri. N-am de ce mă plânge de el, bineînţeles. Când a luat-o pe Fleurette, ale cărei acte la avea toate, în buzunarul lui, mi-a făcut un cadou frumuşel, dar asta-i o poveste veche. Îţi voi spune pe scurt tot ce mi-a zis micuţa, şi vei şti tot atât cât mine: acum, numele ei mic este Valentine...

---

[45] *A plânge ca o Magdalenă* (în lb. franceză = *pleurer comme une Madeleine*): expresie ce descrie plânsul nestăvilit al Mariei-Magdalena, femeia păcătoasă convertită de Isus (v. Biblia). (n.t.)

— Valentine! repetă Maurice cu glasul ca o mângâiere.

— Îţi place, asta-i bine, Fanfan[46]. Ea este fericită; dac-ar vrea, n-ar avea decât să aleagă, în scopul ştiut, dintr-o grămadă de tineri marchizi, toţi cu trăsuri, cu cai de curse, cu casă în oraş şi la ţară. Ducesa ei e putred de bogată, colonelul nu-şi socoteşte averea decât în milioane, iar ea mi-a vorbit despre un prinţ, care-i este naş sau aşa ceva, destinat a-l înlocui pe Louis-Philippe, în cazul în care evenimentele s-ar dovedi prielnice. Ah! Din punct de vedere al vorbăriei, apăi micuţa chiar că-i vorbăreaţă, şi-i tare agitată, neputând sta locului, părând mereu că se gândeşte la nu ştiu ce — când cu ochii aprinşi ca nişte lampioane, când cu o mutră tristă, obosită, de-ai zice că tocmai i s-a întâmplat o mare nenorocire, un accident... Dar, iată-te şi pe tine abătut, comoaro! Ce nu-ţi convine?

— Dacă este chiar atât de bogată... spuse cu glas scăzut Maurice.

— Aha! Ăsta-i necazul, nu-i aşa? Nu va merge totul ca pe roate.

Maurice tăcu o clipă, apoi reluă vorba:

— Îmi pomeniseşi de o scrisoare?

— Este-n drum spre Oran, replică doamna Samayoux, era ultima ta adresă şi, dacă asta-ţi poate reda ceva curaj, află că micuţa nu bănuieşte nimic. Ea este cea care mi-a dictat scrisoarea în care-ţi dădeam sfatul de a te înapoia imediat, în plin galop. Era încă şi mai răscolită decât de obicei, în ziua aceea. N-o văzusem niciodată atât de palidă, şi aş fi jurat că-i era teamă.

— Teamă, de ce? întrebă repede Maurice.

— Nu mi s-a spovedit, comoaro. Dar nici cu nu-s proastă, nu-i aşa? Am văzut, pe vremuri, la teatrul *Ambigu*, o piesă plină de pericole şi de primejdii. Se petrec lucruri ciudate în Parisul ăsta. La urma urmei, noi nu suntem aici la tribunal, cu un grefier care ia notiţe pentru a-ţi aduce mai pe urmă învinuiri: am avut impresia că, atunci când ţi-a scris să te întorci, dorea să aibă alături pe cineva care s-o apere.

O mulţime de gânduri se învălmăşeau în mintea tânărului locotenent. Cunoştinţele sale referitoare la viaţa pariziană nu erau vaste, dar, având bun simţ, întrebă:

— La ce soi de pericol poate fi expusă o fată cu situaţia ei?

— Ghiceşte singur! replică Léocadie. Doar nu puteam să-i smulg vorbele cu cleştele, ce părere ai! Vei şti mai multe dacă-şi dă drumul la gură faţă de tine, dar, oricum, este destul de ciudată însăşi povestea oamenilor acelora care-au venit s-o dibuiască aici. Îţi aminteşti de un vagabond care dădea târcoale în jurul barăcii, cam în urmă cu doi ani, tocmai pe vremea când ne-a părăsit micuţa — unu' care semăna a student bătrân sau a ajutor de uşier în şomaj, şi care-avea un nume caraghios: Piquepuce?

— Da, răspunse Maurice, mi-l reamintesc vag, dar ce ne pasă de el?

---

[46] *Fanfan* (la Tulipe): erou al unui cântec popular francez, tipul ostaşului căruia îi plac vinul şi femeile tot atât cât şi gloria şi care-i întotdeauna gata să apere cauzele drepte. (n.t.)

— S-ar putea să nu fie nimic, zise îmblânzitoarea, pe gânduri, dar toată treaba asta mă sâcâie şi, fir-ar al naibii! N-aş vrea să ţi se-ntâmple vreo nenorocire. Piquepuce ăsta a revenit astăzi. Pe moment, n-am bănuit nimic rău, şi mi s-a părut foarte normal să mă invite la o gustare. Ne cunoscusem, nu-i aşa, în societate, iar individul are o conversaţie plăcută. Ba un compliment, ba nişte politeţuri. Dar, acum când te văd, îmi dau seama: este clar că venise pentru a mă trage de limbă. Mi-a vorbit despre vremurile — şi ce vremuri bune erau! — când Fleurette şi cu tine atrăgeaţi la baracă lume din capitală. "Da' ce s-a mai întâmplat cu micuţul? Dar cu micuţa, ce mai e?" Şi dă-i şi dă-i. Eu îmi închipuiam că o făcea ca să aibă ce trăncăni, dar acum, că mă gândesc mai bine, mă tem că am vorbit prea mult. Când i-am spus, foarte deschis, povestea voastră, a amândurora, începând cu victoriile şi cuceririle tale din Algeria şi până la escapadele fetiţei, care fuge cu trăsura în timp ce toţi o cred în patul ei, ochii îi străluceau ca nişte cărbuni aprinşi.

— Nu cred — ripostă Maurice, care nu împărtăşea defel frământările văduvei Samayoux — nu cred că numitul Piquepuce frecventează prea îndeaproape lumea în care trăieşte acum Fleurette a noastră. De altminteri, nici nu i-ai putut spune numele ei adevărat, de vreme ce nu-l cunoşti.

— E-n ordine, mormăi Léocadie, cu atât mai bine dacă mă înşel, dar fiecare vede lucrurile-n felul lui. Aş fi făcut mai bine să-mi tai limba înainte de a-i spune că ai revenit, că fetiţa te iubeşte la nebunie şi că te aşteptam în seara asta.

Din toate acestea, Maurice nu auzi decât o singură propoziţie. Se ridică triumfător şi strigă:

— Mă iubeşte la nebunie! Asta-i tot ce mă interesează! S-a făcut târziu, mamă Léo, iar eu locuiesc la capătul pământului. Mai înainte de a-ţi spune la revedere, trebuie să-mi dai încă o informaţie, cea mai importantă dintre toate: unde aş putea s-o întâlnesc?

— Aici, răspunse îmblânzitoarea, cu o expresie distrată.

— Când?

Léocadie rămase mută. Îşi turnă ţuică, dar dădu la o parte paharul fără a bea.

— Când va reveni, la naiba! răspunse în cele din urmă, cu obidă.

— Vine deseori? întrebă Maurice zâmbind, căci atribuia uşoara ei mânie unui acces de gelozie.

— Da, da, replică doamna Samayoux pe acelaşi ton, a venit şi ieri, şi spunea că-ţi va scrie ca însăşi, pentru că tu nu răspundeai.

— Şi când va veni din nou?

— Mâine.

— Atunci — se bucură tânărul locotenent — mâine o voi revedea!

Doamna Samayoux răspunse tăios:

— Nu, nu mâine.

— De ce nu? întrebă Maurice, păstrându-şi voioşia.

Dar îşi pierdu surâsul la auzul replicii rostite cu bruscheţe de către îmblânzitoare:

— Pentru că nu va fi înştiinţată. Eu, micuţule, ţi-am vorbit sincer, ţi-am spus că te iubeşte; cred asta, sunt convinsă, dar, vezi tu, noi femeile, încă de pe vremea mamei Eva...

Se întrerupse, apoi adăugă:

— Ce să mai lungim vorba, Fleurette va veni mâine, este adevărat, dar nu va veni pentru tine.

Capitolul IX - Valet de caro, nouă de pică

Maurice deveni atât de palid, încât Léocadie se repezi să-l sprijine.

— Ei, na-ţi-o! Ei, na-ţi-o! zise. Fără glume proaste, băiete! Ai de gând să faci o criză de nervi sau o sincopă cu leşin? Dac-aş fi ştiut că soldaţii din Africa sunt nişte domnişoare, aş fi cumpărat o sticluţă cu săruri. Am spus adevărul, dar poate că nu-i cazul să-ţi pierzi cumpătul pentru atâta lucru. Trebuie să vedem...

Îl ajută pe Maurice să se aşeze pe micul divan.

— Mamă Léo, şopti el pe un ton schimbat, dacă ai vrut să loveşti spre a te răzbuna, ai izbit prea tare; dacă, dimpotrivă, acuzaţia dumitale este serioasă...

— Mai întâi, n-am acuzat pe nimeni, îl întrerupse văduva Samayoux.

— *Rendez-vous*-ul acela despre care ai vorbit...

— N-am vorbit despre vreun *rendez-vous*. Nu la mine ar fixa ea *rendez-vous*-uri, şi dacă fixează sau nu, eu nu ştiu nimica, băiete. Un singur lucru am spus şi nu mă dezic: mâine va veni aici, dar nu pentru tine.

— Din felul în care te exprimaseşi, mamă — oftă Maurice, gata să se liniştească — înţelesesem că urma să vină pentru un altul decât mine.

— Şi pricepuseşi bine, întări văduva cu un glas ferm, dar blând. Încearcă să fii bărbat. Fleurette va veni aici mâine pentru altul, nu pentru tine.

— Dar atunci?

— Dar atunci, asta-i tot. Asta şi nimic altceva: domnişoara Valentine are secrete

faţă de mine, deşi se slujeşte de mine. Dacă va avea şi faţă de tine, habar n-am, este treaba ta. Îmi reproşezi că am vorbit; poate că ai dreptate, dar, la urma urmei, sunt femeie, şi mă cunosc. Nu te supăra că mă compar cu cea pe care o iubeşti. Femeile de felul meu nu sunt cele mai rele femei — nu se dau în lături să se arunce în apă sau în foc atunci când trebuie să-şi dovedească devotamentul. Pune-mă la încercare şi vei vedea dacă nu spun adevărul. Dar n-are a face, micuţule — adăugă, schimbând tonul — tocmai pentru că mă cunosc, n-am încredere în femei.

Maurice o privea cu spaimă. Întrebă, abia şoptit:

— Dumneata l-ai văzut?

— Pe cine?

— Pe celălalt.

— Niciodată.

— Ea ţi-a vorbit de el?

— Mult.

— Te rog, fie-ţi milă de mine, spune-mi totul...

— Asta şi fac, dar tu leşini la prima frântură de cuvânt.

— Este tânăr? mai întrebă Maurice.

— Îndeajuns — răspunse îmblânzitoarea, şi, după câte se pare, frumos ca Apollo.

— Dar, zău aşa, vrei să mă faci să mor!

— Dimpotrivă! Sunteţi doi, pe tine te iubesc mai mult decât pe ea şi, dacă vreţi să jucaţi împreună jocu' ăla, pe care eu îl ştiu mai bine decât voi, vreau să-ţi pun în mână cărţile câştigătoare, asta-i tot.

Maurice îşi sprijini capul în mână, părând cumplit de abătut.

— Fii bărbat, repetă îmblânzitoarea. Pe lumea asta, nu capeţi nimic fără luptă, iar după părerea mea, domnişoara Valentine merită, într-adevăr, o luptă.

— Dacă nu-i vorba decât de a-l ucide... strigă Maurice îndreptându-şi trupul.

— Nu ştiu, replică îmblânzitoarea. Va trebui să vedem cum stau lucrurile. Dacă simte ceva pentru el — şi cred că da — în mod sigur nu-i ceea ce simte pentru tine, sunt convinsă. Dar, ţi-am spus: în toate astea există mistere şi primejdii, e cât se poate de limpede. Bănuiesc că bărbatul acela e amestecat în mistere şi ghicesc că împărtăşeşte primejdia. Ea caută un apărător, cine-i de vină dacă tu nu erai prezent?

— Acum sunt, spuse tânărul locotenent. Continuă.

— Bravo! Ţi-ai revenit. Vom putea discuta. Vezi tu, bărbaţii care leşină îmi fac rău. S-a terminat cu adevărat?

— Da, s-a terminat.

— Atunci, încep: nu vii aşa, seara, singurică, în spatele Grădinii Botanice, fără a

risca să păţeşti ceva. Nu-i acelaşi lucru cu Chausseé-d'Antin[47], ce crezi! După nouă seara, cheiul de la Hôtel-Dieu[48] şi pân-aici nu-i loc de *rendez-vous*-uri pentru persoane înmănuşate, ah! Nici pe departe! Aş prefera să străbat pădurea Bondy. Şi fapt este că fata venea pe drumul acesta şi-şi lăsa trăsura de cealaltă parte a pieţei Walhubert, din cauza vizitiului, care nu trebuia să ştie unde se ducea ea. În definitiv, nu prea ai de ce te plânge, fiindcă pentru tine venea. Ei, bine! De păţit, a păţit-o, nu mare lucru, după cât se pare, un fleac: vreo cinci-şase vagabonzi, care voiau să se lege de ea. Dar aşa ceva este de ajuns ca să-l plaseze pe un bărbat în rolul de june-prim.

Maurice îşi încleştă pumnii.

— Aşteaptă să-l ai în faţă, drăguţă, pentru a lua poziţia de apărare a boxerului francez, zise îmblânzitoarea, râzând. Ai fi preferat să fie lăsată să se zbată cu pleava aia?

— Şi cel care a apărat-o este insul la care te refereai? şopti Maurice.

— Cu curaj, da, şi i-a pus pe fugă pe vagabonzi, ca pe-un stol de vrăbii. Aşa ceva este întotdeauna de efect într-o aventură.

— Şi pentru ea era un necunoscut?

— Ba nu, şi tocmai asta-i ciudat. Când am revăzut-o, peste două sau trei zile, mi-a spus: "Secretul meu nu-mi mai aparţine." Şi după ce mi-a relatat întâmplarea, a adăugat: "Este cu neputinţă ca domnul Remy d'Arx să nu mă fi recunoscut."

— Remy d'Arx! repetă Maurice. Nu voi uita acest nume.

— Ai dreptate, Fanfan, replică Léocadie, măcar şi numai spre a-i mulţumi pentru politeţea lui în acea împrejurare, căci i-a vorbit micuţei întocmai cum se cuvine. Vezi tu, aşa trebuie să procedezi — a condus-o la trăsură, a salutat-o adânc şi a plecat.

— Şi ea l-a mai întâlnit?

— Păi dacă este unul dintre oaspeţii obişnuiţi ai salonului ducesei!...

— Şi, bineînţeles, nu s-a abţinut să facă aluzie la acea întâlnire?

— Tu chiar că te întorci de la arabi! N-a suflat nici măcar o vorbă. Fleurette îmi spunea încă şi ieri: "Înainte de încăierare, nu-mi vorbea mult, dar de atunci, nu-mi mai vorbeşte deloc. Se ţine departe de mine cu o grijă care mă nelinişteşte; s-ar spune că-i este frică să nu mă facă să roşesc."

— Şi cu cât se preface el că o evită, cu atât mai mult îi trezeşte interesul, gândi cu glas tare tânărul locotenent.

— Fireşte, este conform naturii femeieşti.

---

[47] *Chausseé-d'Antin*: cartier aristocratic în Paris. (n.t.)

[48] *Hôtel-Dieu*: cel mai vechi spital din Paris, situat cândva în piaţa din faţa catedralei Notre-Dame; fondat de către Sfântul Landri, episcop al Parisului. Incendiat în 1772, a fost reconstruit pe acelaşi amplasament. În 1868–1898, un nou Hôtel-Dieu a fost construit de cealaltă parte a pieţei, înlocuindu-l pe cel vechi. (n.t.)

— Dar dacă aşa stau lucrurile, cum se explică întâlnirea pe care urmează să o aibă mâine?

— Ţi-am spus eu că întâlnirea aceea trebuie să aibă loc între Fleurette şi domnul Remy d'Arx?

— Te rog, mamă Léo, nu-mi ascunde nimic!

— Nu-ţi ascund nimic, Fanfan, biata mea comoară, *şi* aproape că regret c-am avut limba prea lungă, căci ai o înfăţişare de parc-ai fi ieşit din spital. Dar nu-ţi pot spune mai mult decât atât cât ştiu eu însămi. Ori am ghicit bine, ori nu, atâta tot. Într-o *zi*, Fleurettei i-au scăpat faţă de mine câteva cuvinte: De ce oare se afla el în locul acela, la acea oră?" Altă dată, mi s-a părut că înţeleg că domnul Remy d'Arx — care este procuror al regelui sau cam aşa ceva — părăsindu-şi ciripitorii şi jandarmii lui, pornise singur, prin Paris, într-una din acele partide de vânătoare în care-ţi poţi lăsa pielea. Îmi vei spune că pentru astfel de vânători există domnul Vidocq, şi că trebuie să-l laşi pe fiecare să-şi facă meseria lui, dar Remy d'Arx ăsta s-a înverşunat, şi se pare că, aşa sever cum arată a fi, este mai cutezător decât un zuav[49]. Nu cunosc numele bărbatului care urmează să vină mâine şi care a mai venit şi altă dată; are o înfăţişare neplăcută, şi pentru ceea ce face cere bani — am văzut-o pe Fleurette dându-i o bancnotă. Despre ce-i vorba în întrevederile lor, habar n-am, mi se spune să plec, dar am surprins un cuvânt, un nume: Coyatier.

Numele fu rostit cu glas coborât *şi* cu un fel de teamă.

Gândurile tânărului locotenent făcuseră o cotitură. Gelozia îi rămăsese trează, dar, fără a-şi da seama, era cuprins de curiozitate, ceea ce-i calma oarecum rana. Pe măsură ce relatarea bunei femei devenea fără voia ei tot mai confidenţială, Maurice asculta cu o aviditate crescândă. Aşteptase mai ales, cu un soi de îngrijorare, să fie rostit numele misteriosului vizitator căruia Fleurette îi dăduse nişte bancnote. Auzindu-l, resimţi pur şi simplu o dezamăgire.

— Numele acesta — Coyatier — nu-mi spune nimic, zise cu indiferenţă.

— O să-ţi schimbi părerea în curând, răspunse îmblânzitoarea, întredeschizând uşa şi aruncând o scurtă privire în galerie, ca şi cum s-ar fi temut de vreo ureche indiscretă.

— Nu poţi fi niciodată sigur, adăugă închizând la loc uşa, nu-i bine să vorbeşti prea tare când ai de-a face cu indivizi dintr-ăştia. Ia loc încă puţin — termin în cinci minute. După ce-ţi voi spune pentru ce numele Coyatier se pronunţă în şoaptă, vei şti exact tot atât cât ştiu şi eu cu privire la rebusurile astea din care nu pricep nimic şi, după aceea, n-ai decât să te culci, dacă ai chef.

Dădu exemplul aşezându-se într-un fotoliu care gemu sub greutatea ei.

— Iată! îşi continuă vorba. Bâlciul este o lume ciudată, semănând într-o oarecare

[49] *Zuav*: soldat dintr-un corp de infanterie creat în Algeria în 1831. (n.t.)

măsură cu menajeria mea. La noi, poţi găsi de toate, cu excepţia, totuşi, a marilor seniori francezi şi a bancherilor milionari. Cunosc aici o grămadă de oameni cinstiţi, pe cuvântul meu de onoare, dar se şi vorbeşte mult despre treburile de la Curtea cu Juri. Subiectul acesta îi ocupă, îi amuză, ai zice că-i zahăr. De fiecare dată când se aduce în discuţie o poveste cu hoţi, toată lumea ciuleşte urechile şi, poţi să mă crezi, în spatele barăcilor se dezbat cu glas tare nişte fapte diverse care i-ar face pe cei de la poliţie să-şi caşte ochii. Dacă numele lui Coyatier nu-ţi spune nimic, acelaşi lucru este şi în ceea ce-l priveşte pe cel de "Fracurile Negre", comoara mea?

— Aceia sunt la închisoare, o întrerupse Maurice, am citit în ziare.

— Bine, bine, i-o reteză văduva Samayoux, ziarele scriu şi ele ce pot, iar Prefectura lasă să se spună ceea ce-i este avantajos. Undeva, pe la bariera Italiei, există un culegător de zdrenţe care nu bea decât apă, în zilele în care nu înghite ţuică, atâta cât ar fi necesară pentru a îmbăta zece bărbaţi: ăsta-i Coyatier. Ia seama! Te înspăimântă, când îl vezi cu capul lui zbârlit ca o coamă de mistreţ; nu vorbeşte niciodată cu nimeni şi toată lumea îl evită, chiar şi cei care au ceva pe conştiinţă. Eu, una, nu l-am văzut decât o singură dată — este un bărbat grozav. În ziua aceea, un băieţel plângea fiindcă spărsese sticla în care ducea vinul părinţilor săi. Drept consolare, trecătorii îi spuneau că-i un imbecil. Coyatier i-a pus în palmă o monedă de argint şi a vrut să-l mângâie, dar copilul a luat-o la goană cu bănuţul lui. Înţelegi ceva din asta? În urmă cu un an, într-o noapte întunecoasă, o biată pisicuţă se îneca sub pod, pe-aici pe aproape. Era o fată înşelată şi părăsită, care voia să moară pentru că nu mai avea cu ce-şi hrăni copilaşul. Coyatier a scos-o din apă şi a luat-o la el, unde a îngrijit-o timp de o lună, fără a spune nimănui nimic, cu excepţia doctorului căruia îi plătea vizitele. Îţi poţi închipui că pisicuţa şi copilul îl iubeau aşa cum îl adori pe Dumnezeu. Totu-i foarte simplu, nu-i aşa? Dar pisicuţa s-a însănătoşit şi, într-o zi, s-a dus să se aşeze pe o bancă, la capătul bulevardului Spitalului. Acolo, oamenii i-au vorbit despre cel căruia îi datora totul. Ea s-a întors acasă la el, şi-a luat boarfele şi a şters-o, fără a-l mai aştepta pe Coyatier să-i spună "mulţumesc" sau "la revedere". Ce zici de toate astea? Nu vreau să lungesc vorba, Fanfan, omul acesta nu-i un lepros, dar e ca şi cum ar fi — banii pe care-i cheltuieşte îi câştiga cu cuţitul său şi lucrează pentru Fracurile Negre.

— Şi aşa ceva se spune cu voce tare! exclamă Maurice uluit.

— Nu, replică Léocadie, aşa ceva se spune şoptit. În lumea noastră, îi cunoaştem pe poliţai tot atât de bine cât îi cunoaştem şi pe cei pe care-i caută ei. Nimic nu transpiră, în primul rând pentru că nu iubim poliţia, iar în al doilea, fiindcă fiecare ştie prea bine ce l-ar costa dac-ar trăncăni. Au fost unii care erau consideraţi prea vorbăreţi, şi acum nu mai sunt văzuţi. Cine are urechi de auzit să audă! Ceilalţi ştiu că dacă pălăvrăgeşti, mori, aşa că, pe cinstea mea! Îşi ţin gura.

Mama Léo fu prima care se ridică şi-i întinse mâna lui Maurice, că spre a-l îndemna să plece.

— Unde locuieşti? îl întrebă, ajungând în prag.

— Pe strada Oratoire, în Champs-Élysées, la numărul 6, răspunse Maurice.

— E un hotel?

— Nu, Africa nu-i California — fondurile mele sunt foarte căzute şi, când am sosit, eram chiar destul de strâmtorat...

— Ce proastă sunt! exclamă Léocadie cu căldură, nici nu mă gândisem la asta! Odinioară m-ai ajutat totuşi să câştig mulţi bani, vrei să-ţi dau ceva?

— Îţi mulţumesc, replică tânărul, am de ajuns cât să aştept până mâine, şi s-ar putea ca mâine să-mi reiau foaia de drum spre Marsilia. Voiam doar să spun că sunt nevoit să fac economii, deoarece, nemaiavând dreptul de a purta uniforma de locotenent, îmi trebuie un costum civil.

— Şi dacă te-ai întoarce acolo, ce-ai fi?

— Soldat. Norocul a făcut să întâlnesc o veche cunoştinţă, îţi aminteşti, cu siguranţă, de omul acela vesel care venea cândva la baracă şi căruia i se spunea "comis-voiajorul"?

— Domnul Lecoq! confirmă îmblânzitoarea. Ce om de viaţă!

— Mi-a făcut rost de o cămăruţă mobilată, nu prea scumpă, într-o casă care nu-i frumoasă, dar pare a fi foarte liniştită.

— Aşadar, comoaro, totul este cum nu se poate mai bine, zise doamna Samayoux. Noaptea-i un sfetnic bun, aşa că gândeşte-te, şi fără acţiuni pripite.

Maurice făcu un pas să iasă, dar ea nu-i dăduse drumul la mână şi-l reţinu în mod autoritar.

— Domnule locotenent, îi spuse, ai refuzat banii mamei Léo. Eşti supărat pe ea, îţi închipui că a-ncercat să-ţi vâre în creier idei proaste! Ea nu-i în stare de aşa ceva, băiatule, a vrut doar să toarne ceva plumb în capul tău zăpăcit. Şi e lucru ştiut, pofta vine mâncând — ţi-a spus mai mult decât avusese de gând, dar totuşi nu ţi-a spus prea mult. Rezumatul este următorul: fata te iubeşte; dar există un valet de caro, iar nouarul de pică e şi el în joc. Concluzie generală: fii atent şi ţine-ţi bine cărţile, altminteri vei fi obligat, aşa cum ai spus fără a fi tu însuţi convins, să-ţi reiei, fie mâine, fie mai târziu, foaia de drum spre Marsilia. Sărută-mă, şi zi-mi mulţumesc!

Îi scutură mâna cu o vigoare de-a dreptul bărbătească şi-l trase, aproape cu forţa, în braţele sale.

— Mulţumesc, mamă, spuse Maurice încercând să zâmbească.

Cu un sărut într-adevăr matern, îmblânzitoarea îi şopti:

— Ce-ai de gând să faci?

În loc să răspundă, tânărul ofiţer întrebă:

— La ce oră trebuie să se întâlnească la dumneata necunoscutul acela şi Valentine?

— La patru după-amiaza.

— Bine, replică Maurice. Voi chibzui, aşa cum mă sfătuieşti. Încă nu ştiu dacă o voi vedea pe Fleurette, dacă-i voi vorbi, dar ceea ce ştiu este că, dacă va fi cazul, nu va avea nevoie de un apărător oarecare: voi fi prezent spre a veghea asupra ei.

Capitolul X - Biografia lui Maurice

Acel frumos Maurice nu era chiar un prinţ deghizat, deşi naşterea şi educaţia lui nu l-ar fi destinat carierei artistice căreia i se închinase cu atâta succes la doamna Samayoux.

Avea drept tată un burghez cumsecade, fost notar la Angoulême, care ieşise la pensie cu o oarecare bună-stare, dar care rămăsese împovărat de greutăţile unei familii numeroase.

Fraţii lui Maurice nu erau mai puţin de cinci, el fiind cel mai mare; între doi fraţi succesivi, se strecurase câte o surioară — asta totaliza zece copii.

Dumnezeu binecuvântează familiile numeroase. Dovada este că-l înzestrase pe tata Pagès cu o remarcabilă capacitate de prevedere şi cu un real talent de a calcula şansele viitorului.

Încă de la cea mai fragedă copilărie a băieţilor săi, tata Pagès întocmise, privitor la oraşul Angoulême, o statistică profesională, alcătuită după propriile vederi, cuprinzând vârsta titularilor şi observaţii referitoare la sănătatea lor. S-ar fi zis că-i făcuse fiecăruia asigurare pe viaţă, sau că-i era moştenitor în caz de deces.

Această ultimă ipoteză se apropia oarecum de adevăr. Nu pentru că tata Pagès ar fi avut pretenţii asupra patrimoniului lor, ci fiindcă privirile lui vultureşti cântăreau toate meseriile, considerându-le ca asigurând, într-o zi viitoare, pâinea zilnică a feciorilor săi.

Se întâmplă că, dintre cei trei medici mai solicitaţi din oraş, unul tuşea urât, altul avea un ten prea congestionat, iar al treilea, în fine, suferea de o fistulă.

Tata Pagès era incapabil să dorească moartea cuiva, dar, încrezător în Providenţă, îşi trimise fiul la Facultatea de Medicină din Paris, spunându-şi:

— Iată aranjată soarta băiatului ăstuia, şi ar trebui să-şi vâre dracul coada dacă n-ar fi în stare să asigure zestrea uneia dintre surorile sale.

Şi-şi reîncepu calculele pentru a "aranja" soarta celui de-al doilea fiu al său, cel mare fiind de-acum rezolvat în mod sigur.

Când a ajuns în cartierul universitar, Maurice avea ceva mai mult de douăzeci de ani. Îi plăceau caii, zgomotul, vânătoarea, petrecerile; devenise maestru în toate exerciţiile fizice şi, la colegiu, nu câştigase, deocamdată, decât premii de gimnastică.

De altfel, era un fânar frumos, bun la suflet până la slăbiciune, puţin mai zăpăcit decât cei de vârsta lui şi nevinovat ca o domnişoară.

La plecarea de-acasă, tata Pagès îi spusese:

— Ţi-am ghicit gustul pentru studiile medicale. Este cea mai de seamă dintre toate profesiunile, atunci când e îndeplinită cum trebuie. Du-te, dragul meu, nu sunt cu omul care să-ţi stea în calea carierei; munceşte cu zel, cheltuieşte puţin şi adu-ţi aminte că norocul şi averea sunt în mâinile tale.

Maurice nu se obosi să-şi verifice acea vocaţie care, până atunci, nu-l chinuise prea tare.

Gândul de a vedea Parisul, de a trăi la Paris, îi încântă şi le dă aripi tuturor copiilor.

În studiile acelea necunoscute pe care nu şi le dorise dar de care nici nu se temea, Maurice nu văzu nimic altceva decât viaţa la Paris, a cărui atracţie au simţit-o chiar şi cei mai ignoranţi, în străfundurile provinciei lor.

Şi-a plătit primele taxe de înscriere, a urmat cursurile cu o asiduitate moderată, şi-a făcut prieteni şi, în mod firesc, a aflat o mulţime de lucruri ce nu erau indispensabile pentru a asigura succesiunea celor trei doctori din Angoulême.

După şase luni, îi scrise tatălui său că cea mai fierbinte dorinţă a lui era de a fi ofiţer de husari.

Tata Pagès i-a răspuns cu poşta următoare că orbirea adolescenţilor este cunoscută ca fiind ceva proverbial, că numai părinţii ştiu bine ce le trebuie copiilor lor şi că, dacă nu-şi va lua primul examen, el, tata Pagès, nu-i va mai trimite nimic nedemnului său fiu, nici măcar blestemul lui.

Există firi revoltate din naştere. Maurice nu era de fel una dintre acestea. N-ar fi dorit altceva decât să fie ascultător, dar avea un cap uşuratic, o inimă înflăcărată şi un dezgust de neînvins faţă de sălile de disecţie.

Până la examene îi rămăsese un răgaz de trei luni.

Îl folosi petrecând fără a face prea multe nebunii şi, când bea, nu ajungea să se îmbete, ci doar adormea.

Hotărârea să fusese luată, regimentul şi-l alesese. În ultima zi a lunii în care se dădeau examenele, trebuia să se ducă să discute cu colonelul regimentului de husari,

aflat în garnizoană la Versailles.

Aşadar, la 30 august 1835, Maurice Pagès, fost student la Facultatea de Medicină, având în buzunar ultima monedă de cinci franci primită de la Angoulême, se duse pe Champs-Élysées şi luă loc într-o trăsurică pe două roţi, angajată să-l poarte până-n oraşul construit de Louis al XIV-lea.

Tocmai în ziua aceea, unul dintre cei trei doctori din Angoulême marcaţi cu o cruciuliţă prin grija tatălui Pagès trecea în nefiinţă. Fusese cel cu fistula. Ceilalţi doi erau şi ei pe ducă.

Maurice merse direct la colonel, dar acesta lipsea pentru moment.

Era sărbătoarea localităţii Versailles.

Spre a-şi omorî timpul, viitorul nostru husar se duse în piaţa mare, unde-şi înălţaseră corturile nişte saltimbanci.

Am spus deja că Maurice era foarte îndemânatic la toate exerciţiile fizice.

Fiecare se îndreaptă încotro se simte atras.

Oprindu-se, din întâmplare, în faţa barăcii doamnei Samayoux. Maurice intră, nu pentru menajeria ale cărei înspăimântătoare exemplare de fiare erau reprezentate pe panou, şi nici măcar pentru tânăra fată cataleptică, pe care tot panoul o arăta realizând uimitoarea figură de suspensie orizontală, ci, de fapt, pentru un voinic în maiou de culoarea pielii care, pe acelaşi panou-reclamă, zbura la treizeci de picioare deasupra pardoselii, în jurul unei bare de trapez.

Se întâmplă că Maurice fu dezamăgit în aşteptările lui. Gimnastul anunţat atât de pompos era un amărât neîndemânatic şi fricos, care încerca timid figurile pe care şi copiii le execută la şcoală.

Veţi vedea că această împrejurare a influenţat soarta locotenentului nostru.

Dar, iată că, dimpotrivă, fata cataleptică îl interesă în mare măsură, nu atât din cauza miracolului suspensiei aeriene, cât datorită drăgălăşeniei propriei sale persoane.

Nu este nevoie să facem aici nici un portret: fata era Valentine de Villanove, la vârsta de cincisprezece ani.

În viaţa sa de student, Maurice avusese unele "cunoştinţe" cum se spunea pe atunci în Cartierul Latin.

De plăcut îi plăcuseră multe fete, dar nu iubise nici una.

Înfăţişarea Valentinei, care la bâlci purta numele de Fleurette, îl impresiona puternic şi, la început, tulburarea care-i cuprinse întreaga fiinţă îl zăpăci.

Numeroşi oameni neagă simpatiile fulgerătoare socotindu-le, cu dispreţ, de domeniul romanului.

N-au decât!

Dovada există, bătându-şi joc de zeflemitori şi, în treacăt fie zis, eu, unul, nu cunosc

nimic pe lume care să fie mai apropiat de realităţile vieţii decât un roman bine conceput şi bine alcătuit.

La ieşirea din teatru, Maurice semăna cu un om beat.

Gândurile îi erau răvăşite. Umbla ca în vis.

Merse aşa îndelung, pe una din imensele alei ce pornesc radial de la palat spre câmpurile împrejmuitoare.

Când se înnopta, el încă mai mergea, frânt de oboseală fizică, aproape înspăimântat de emoţia ce-l stăpânea şi nereuşind să pună cap la cap două idei care-ar fi avut aparenţa unui plan cât de cât închegat.

Cu toate acestea, în mod automat, porni spre casa colonelului, dar trecu de trei ori prin faţa uşii fără a ridica ciocanul să bată.

Firea lui era cea a unui om cu hotărâri bruşte. Avea ceva şi de copil, şi de aventurier.

Fără a şti încă în mod sigur ce avea de gând să facă, îşi ascultă instinctul care-l atrăgea din nou către locul în care simţise prima, singura mare emoţie a tinereţii sale.

Tot gândindu-se, dădu ocol menajeriei ambulante.

Pe uşa din spate era lipit un mic afiş.

Maurice se apropie şi citi următoarele cuvinte, scrise de o mână ce dispreţuia atât caligrafia cât şi ortografia: *Se caută bărbat puternic pentru prăjină şi trapez*.

Transpiraţia îi şiroi pe tâmple, căci chipul demn şi cumsecade al tatălui Pagès îi trecu prin faţa ochilor. Dar o altă imagine, fermecătoare, încântătoare, se interpuse între el şi bunul om: văzu cei cincisprezece ani ai Fleurettei şi uşa fu împinsă.

Dumnezeule, da, soarta lui Maurice era de a se angaja în seara aceea; dar în loc de a încheia contractul cu colonelul regimentului de husari, se înţelese cu văduva Samayoux.

Ceea ce a urmat, cunoaştem sau, cel puţin, cititorul a ghicit: păstrând un atom de prudenţă, Maurice nu-şi spuse decât numele de botez, în aşa fel încât fostul notar din Angoulême fu scutit de durerea supremă de a-şi auzi prietenii şi vecinii cerându-i veşti despre fiul său parizianul, care devenise celebru în toate bâlciurile din Franţa şi Navarra, nu numai în calitate de trapezist, ci şi ca echilibrist cu prăjina, om cu ghiuleaua etc.

Douăsprezece luni trecură ca un fulger.

Lui Maurice nu-i păsa nici de familia lui, nici de tot restul lumii. Era fericit, mai fericit ca un rege. Inima îi era plină de o mare iubire şi avea certitudinea că este iubit.

La capătul unui an, cu prilejul aceleiaşi sărbători a Versaillesului care-i deschisese porţile paradisului, Maurice primi un şoc ca o lovitură de măciucă.

Într-o dimineaţă, îmblânzitoarea spuse: "Fleurette a plecat, rudele ei au venit s-o ia."

De câte ori nu se gândise Maurice la asta! De câte ori nu-şi repetase că Fleurette nu aparţinea acelei lumi în care o aruncase întâmplarea!

Fata avea gesturi de mândrie, de delicateţe, ce păreau să aparţină altei caste. Se instruise singură — vorbea frumos, cu un glas dulce şi distins, iar înţelepciunea ei nu era doar cea a unei copile sărace, ci onoarea mândră şi calmă a acelora cărora respectul le este datorat.

Maurice nu spuse decât atât:

— De asta mă temeam!

Şi planul său din anul precedent fu executat pe moment.

Deveni soldat; doar că, deoarece dorea să fie ucis, se înrola într-un regiment din Africa.

În seara aceasta, părăsind cabina îmblânzitoarei după doi ani de absenţă, Maurice era ca beat şi-şi simţea mintea zdruncinată la fel ca-n prima zi în care începuse s-o adore pe Fleurette.

Întrevederea sa cu Léocadie nu-i lăsase decât impresii vagi şi contradictorii. Mai ales două gânduri i se ciocneau în cap, întunecându-i judecata.

Fleurette încă îl mai iubea — o dovedise vizitând baraca în ciuda riscurilor şi primejdiilor.

Dar un alt bărbat stăpânea gândurile Fleurettei, iar vizitele ei la baracă nu-i erau destinate numai lui Maurice.

Ce puteai să crezi?

Partea misterioasă a informaţiilor furnizate de Léocadie — Fracurile-Negre, pericolele, povestea trunchiată cu banditul sângeros şi milostiv, strângătorul de zdrenţe Coyatier — toate acestea se învârtejeau prin faţa ochilor tulburaţi ai lui Maurice.

Totul îi părea de neînţeles şi se întreba dacă Léocadie, ea însăşi, pricepea ceva.

Un singur punct luminos şi limpede strălucea în noaptea lui, aşa cum o lamă de oţel sclipeşte mocnit în beznă — numele care, fără voia sa, îi răsuna neîncetat în urechi: Remy d'Arx.

Simţea o ură nebună împotriva bărbatului necunoscut ce purta acel nume; şi-ar fi dat jumătate din sânge pentru a-l vedea în faţa lui, cu spada în mână.

Între Grădina Botanică şi împrejurimile Arcului Étoile drumul este nesfârşit, necesită traversarea întregului Paris.

Lui Maurice distanţa i se păru scurtă, iar orele parcă zburară. Fu foarte mirat când, în momentul în care străbătea rotonda dintre strada Montaigne şi Aleea Văduvelor (*des Veuves*), auzi orologiul de la Élysées bătând ora unu noaptea.

— O voi vedea, îşi spunea, rezumând gândurile dezlânate ale visării sale. Trebuie s-o văd, ăsta-i principalul. Cu atât mai bine dacă există primejdii, o voi apăra. Şi totuşi, ce

pot spera? Familia ei mă va goni. Ei, bine, speranţa mea este şi a ei. Trebuie s-o văd, ca să ştiu ce speră ea. Dacă m-ar iubi îndeajuns de mult încât să renunţe la toată acea nobleţe, la toată averea... probabil că are un plan, de vreme ce a venit.

Se opri pe la mijlocul şoselei Champs-Élysées şi se aşeză pe o bancă, sprijinindu-şi fruntea încinsă în mâini, care-i erau îngheţate.

— Dar acel Remy d'Arx! şopti cu glasul înăbuşit. Fără îndoială, el este bogat, e dintre aceia cu care te căsătoreşti fără a-ţi părăsi familia, fără a renunţa la societate...

O clipă lăsă să se aştearnă din nou tăcerea ce domnea în aleea pustie, dar, imediat, se ridică brusc în picioare şi, reluându-şi drumul cu paşi grăbiţi, spuse:

— Sunt nebun! Sărmana mamă Samayoux o judecă după propria-i măsură. Dar e cu putinţă o comparaţie între ele? Este clar că mă iubeşte, deoarece mi-o spune, şi fiindcă nu există nimic mai adevărat şi mai loial pe lume decât ea! Îşi va întinde fruntea frumoasă spre a-mi primi sărutarea! Dacă domnul Remy d'Arx... Ei, bine! Arabii încă mai au gloanţe în puştile lor şi, de data aceasta, nu mă voi mai osteni să mă apăr.

La colţul străzii văzu şirul de trăsuri ce staţionau în faţa portalului unui palat cu înfăţişare bogată.

Era pe punctul de a trece repede pe lângă palat, căci, în noaptea aceasta, opulenţa şi fericirea îl făceau să simtă o chinuitoare gelozie, dar se opri brusc în loc din cauză că un valet, deschizând poarta şi înaintând câţiva paşi pe trotuar, strigă cu glas puternic:

— Să vină trăsura domnului Remy d'Arx!

Capitolul XI - Asasinatul

La auzul acelui nume pe care întâmplarea i-l trimitea ca pe un ecou al urii sale. Maurice rămase nemişcat. Părea că o forţă necunoscută îi ţintuise picioarele de pământ.

Ca răspuns la chemarea valetului, un cupeu elegant părăsi şirul echipajelor şi urcă drumul pavat ce traversa trotuarul, pentru a intra în curtea palatului.

Maurice mai stătu o clipă imobil, apoi se gândi: "Sunt la prea mare distanţă, nu-l voi vedea!"

Şi, dintr-un salt, ajunse la poarta cea mare destinată trăsurilor.

După ce-şi luase stăpânul de pe peron, cupeul cobora din nou panta, în pas mărunt. Cele două portiere erau închise, căci la acea oră nocturnă aerul era răcoros.

— Păzea! îi spuse vizitiul lui Maurice, care bara drumul.

Tânărul se dădu imediat la o parte, dar atât de puţin, încât roata îl atinse în trecere.

Îşi întinse capul dornic să vadă, dar privirea i se izbi de geamul portierei, aburit de umiditatea nopţii.

Poate fără a şti ce face, porni în urma trăsurii, atât de aproape încât îi atingea cu cotul peretele lateral.

— Păzea! repetă vizitiul, în momentul în care dădea colţul spre a porni pe şosea, dând bice cailor.

Maurice începu să alerge în josul străzii, dar, după un timp, se ruşină şi reveni înapoi.

"Sunt nebun!" îşi spuse în gând.

Echipajul gonea spre piaţa Concorde.

Tânărul locotenent se opri pe strada Oratoire. În faţa porţii cu numărul 6. Tâmplele îi erau ude de transpiraţie, iar inima obosită îi bătea atât de tare încât simţea că se sufocă, îşi spunea: "Nu, nu sunt nebun, mi-aş da sângele pentru a-l vedea şi a-l putea recunoaşte dintr-o mie, fie chiar şi la capătul pământului!"

Bătu în poartă.

Portarul veni să-l privească printr-o ferestruică grilajată.

— Ah! zise, poftim că-ncepe! E ofiţerul din Africa, ăl de-a-nchiriat numărul 17, la al doilea etaj, în spate, şi tot aşa o să fie în fiecare zi!

Trase cordonul soneriei, adăugând:

— Locatarii domnului Chopin! Elevii domnului Chopin! Treabă, cu grămada! Dar cât despre profit, vezi să nu! Acesta vă este obiceiul, domnule ofiţer, să vă înapoiaţi acasă la asemenea ore?

Maurice, care nici măcar nu-l auzea, trecu fără a răspunde.

— Buun! continuă portarul, iată unul care măcar e politicos! Un coate-goale de soldăţoi, care va aduce în casă pe cine ştie cine! Unde mai pui că celălalt, vecinul lui de palier, are o mutră de strigoi din Brest! Şi, în seara asta, doi elevi pentru domnul Chopin: un dihor care s-a strecurat — unde naiba am mai văzut eu figura asta? — şi un soi de urs căruia nici n-am îndrăznit măcar să-i spun că nu are înfăţişarea unuia care învaţă muzica!... Nu l-am revăzut ieşind, ursul ăla urâcios... dar, oricum, m-am săturat până-n gât de domnul Chopin şi de clienţii săi. O să-i spun proprietarului. Cu tot acest du-te-vino prin casă, n-ar fi nici o mirare să se întâmple vreo nenorocire.

Tocmai când se pregătea să intre în cabina sa, se întoarse deodată, deoarece dinspre curte se auzea un glas.

Era Maurice, care se plimba încoace şi-ncolo, cu braţele încrucişate, cu capul plecat şi spunând:

— Este bogat, este frumos, şi eu îl urăsc; oh! Îl urăsc!

— Pe cine v-a căşunat aşa? îl întrebă portarul, care auzise doar ultimele cuvinte.

Maurice dispăru în aleea celui de al doilea corp de clădire, iar portarul închise uşa lojei sale mormăind:

— Dacă spun că-s nişte sălbatici! Va trebui să facem curăţenie în casa asta, altminteri o să se-ntâmple ceva.

Locotenentul urcase grăbit cele două etaje până la camera lui. Vru să introducă cheia în broască, dar mâna îi tremura şi nu izbutea să nimerească gaura.

Fiind lipsit de ferestre, palierul era foarte întunecos. Doar între pragul şi uşa vecinului se strecura o rază de lumină.

Maurice ciocăni uşor şi întrebă:

— Dacă sunteţi încă treaz, vreţi să fiţi bun să-mi faceţi puţină lumină?

Nu primi nici un răspuns.

I se păru că aude zgomotul prin care cineva sufla într-o lumânare şi lumina dispăru.

Tot bâjbâind, sfârşi prin a găsi broasca şi, fiind complet istovit, se aruncă pe pat aşa îmbrăcat, fără măcar să aprindă lampa.

Oboseala trupească nu era nimic pe lângă cea a minţii. De fiecare dată când încerca să se concentreze, gândurile i se împrăştiau în mod dureros şi avea senzaţia că inteligenţa îi este zdrobită.

De îndată ce se întinse pe pat, se cufundă într-un somn chinuit, întretăiat de treziri

dese şi bruşte.

Când i se întâmpla să deschidă ochii, vedea o rază de lună proiectând pe peretele din faţa lui umbra frunzelor tremurătoare ale unui copac rămas aproape golaş.

Când reînchidea ochii, în întuneric se ivea un chip, mereu acelaşi: faţa bărbatului pe care nu-l văzuse niciodată, dar pe care imaginaţia lui i-l înfăţişa mândru şi frumos; a bărbatului al cărui nume îl aflase de câteva ore şi care-i era duşman de moarte.

La un moment dat, se ridică sprijinindu-se în coate şi-şi frecă pleoapele. Lumina remarcată la sosire pe sub uşa vecinului neospitalier strălucea acum printre scândurile prost îmbinate ale peretelui din dreapta, către care raza de lună cobora încet.

Numărul 18 îşi reaprinsese lumânarea.

Maurice, cu mintea din ce în ce mai ameţită, fu cuprins de o poftă copilărească: avu chef să vadă, printre scânduri, cine era omul acela şi ce anume făcea.

Dar ar fi trebuit să-şi părăsească patul în care moleşeala lui părea să-l ţintuiască. Capul îi recăzu greoi pe pernă şi el adormi, de data aceasta, de-a binelea.

Avu un vis agitat şi absurd. Pe lângă urechile sale se auzeau voci care şopteau numele lui Remy d'Arx.

Într-o cameră cu draperii somptuoase, Fleurette se afla singură, cu fruntea sprijinită în mâini; plângea.

Apoi, se făcea că un coridor lung ducea spre acea cameră şi un bărbat îl străbătea cu paşi de lup.

Maurice auzea scârţiitul parchetului, iar Fleurette îl auzea şi ea, căci îndrepta spre uşă priviri înspăimântate.

Se auzi un orologiu bătând. Ora două. Maurice ştia bine că era ora două noaptea. Şi-şi spunea: "Nu visez, de vreme ce am auzit bătând ora unu când eram pe Champs-Élysées."

Scârţiitul pardoselii încetă, dar zgomotul a trei ciocănituri uşoare în uşă ajunse desluşit la urechile lui Maurice.

Fleurette se ridica, tremurând, pregătindu-se să se ducă să deschidă uşa, când visul se întrerupse pe neaşteptate.

Un glas bărbătesc, îngrijorat dar reţinut, întrebă:

— Cine e?

Şi altă voce răspunse de afară:

— Eu sunt, bijutierul.

Oamenii care dorm stăpâniţi de febră îşi judecă visurile şi, aproape întotdeauna, încearcă să alunge iluziile prea ciudate.

Maurice se întoarse mânios pe partea cealaltă.

Dar visul se încăpăţâna.

O cheie scârţii într-o broască şi auzi scrâşnetul unor balamale ruginite.

Între cel ce-şi deschidea astfel uşa şi nou-venit nu se schimbă nici un cuvânt. Cu toate acestea, Maurice, ca străbătut de un şoc electric, se ridică în capul oaselor şi-şi încorda auzul.

Acum nu mai dormea.

Un geamăt înfundat, a cărui intonaţie lugubră îi era prea bine cunoscută, îl înfiora din creştet până-n tălpi.

Nu doar o dată auzise, în Africa, horcăitul scurt şi răguşit al omului care cade spre a nu se mai ridica.

Să fi fost tot vis?

Maurice asculta, gâfâind. Lumina continua să strălucească printre scândurile peretelui despărţitor.

Un pas greu şi nepărând deloc să se grăbească străbătu camera vecinului; fu deschisă o fereastră.

Maurice se dădu uşurel jos din pat şi întrebă:

— Vecine, ţi s-a întâmplat ceva?

Nu răspunse nimeni. De afară se auzi foşnetul unor frunze strivite, în vreme ce un al doilea vaiet, mai slab, îl făcu pe Maurice să-şi simtă părul ridicându-i-se măciucă.

Luna călătorise pe cer. Raza ei lumina acum o uşă de comunicaţie aflată la mijlocul peretelui din dreapta patului pe care Maurice îl părăsise.

De cealaltă parte a acelei uşi se auzi un suspin adânc, apoi se aşternu tăcerea, cu excepţia unui zgomot de paşi ce răsunau în curte.

Maurice se repezi spre uşa de comunicaţie şi-i pipăi broasca, în care găsi înfiptă o bucată de metal.

În acelaşi timp, picioarele sale întâlniră, pe pardoseală, un alt obiect de care se împiedică.

Cât despre broască, nu se poate spune că se deschise — ar fi prea puţin, căci ea căzu literalmente demontată şi dislocată, lăsând uşa pe jumătate deschisă.

La bâlci înveţi să cunoşti o mulţime de lucruri, iar Maurice trăise timp de doi ani într-un bâlci.

Obiectul de care i se lovise piciorul era un cleşte de oţel.

Maurice putea da un nume tehnic tijei de fier înfiptă în broască — era ceea ce hoţii numesc un "şperaclu".

Un gând rapid ca fulgerul îi trecu prin minte. Se întrebă: "Oare toate pregătirile acestea fuseseră pentru mine şi asasinul s-o fi înşelat cu privire la victimă?"

Căci, încă mai înainte de a vedea interiorul încăperii vecine, ştia că se afla la doi paşi de un om asasinat.

Nu era momentul potrivit să cugete. Împinse uşa şi se pomeni în prezenţa nefericitului Hans Spiegel, evreul german care, în ajun seara, venise în camera din spate a prăvăliei de pe strada Dupuis, spre a-i propune falsului negustor de marfă la a doua mână Koenig diamantele Carlottei Bernetti, ascunse într-un baston cu măciulie de fildeş.

Hans Spiegel încă mai ţinea în mână un pistol cu două focuri, gata armat.

O urmă vânătă ce-i înconjura încheietura mâinii explica pentru ce nu se putuse sluji de el. Zăcea, cât era de lung, cu ceafa pe pardoseală, cu ambele braţe întinse lateral. La mărul lui Adam avea o rană îngrozitoare, lată de patru degete şi din care se scursese deja o baltă de sânge.

Fusese ucis aşa cum se înjunghie un bou şi murise scoţând unicul geamăt al boului doborât. Cuţitul măcelarului se afla încă acolo.

Lupta fusese atât de scurtă şi atât de decisivă, încât în cameră nu se vedea nici o urmă de dezordine. Bastonul cu măciulie de fildeş lipsea, dar Maurice îi ignoră existenţa.

Cei mai mulţi dintre ofiţerii care nu şi-au câştigat gradele plimbându-se prin oraşele de garnizoană ştiu să evalueze gravitatea unei răni şi chiar s-o panseze.

Maurice văzuse dintr-o privire că lovitura dată de răufăcătorul necunoscut era mortală; dar avu sentimentul profund uman care-l împinge pe omul de inimă să încerce imposibilul şi să acorde ajutor chiar şi atunci când ajutorul a devenit inutil.

De altminteri, te poţi înşela, şi înşişi doctorii nu renunţă la acel ultim efort, fie şi pentru a avea conştiinţa împăcată.

Maurice îngenunche lângă rănit, sau, mai bine zis, lângă cadavru, şi se apucă să panseze rana.

Dar n-avu timpul necesar. Pe scară, apoi în coridor, se auziră paşi ce păreau a fi numeroşi şi grăbiţi.

Prima impresie a lui Maurice fu un fel de uşurare, căci gândea că i se aduc ajutoare sau, cel puţin, o descărcare a responsabilităţii sale. Dar când se ridică să deschidă uşa exterioară spre a-i lăsa el însuşi să intre pe nou-sosiţi, se opri uluit, ca şi cum un trăsnet ar fi căzut la picioarele lui.

Un glas înspăimântat se auzea pe palier, spunând:

— Cum de n-ai auzit? Înainte de a cădea, sărmanul evreu a strigat "ajutor!" de mai bine de zece ori. Spunea: "Îndurare, locotenente, ce ţi-am făcut?"

— Care va să zică, evreul avea bani? întrebă un alt glas.

Iar un al treilea zise:

— Portarul nu s-a-ncurcat cu vorba, a izbucnit imediat: "Nici nu mă miră! Am spus cu că se va-ntâmpla o nenorocire în casa asta! Când s-a întors azi-noapte, africanul era foarte schimbat la faţă. I-am vorbit, dar el nici măcar nu mi-a răspuns, şi stătea acolo, în curte, gesticulând ca un nebun şi bolborosind: "Îl urăsc, ah! Cum îl urăsc! Nu mai pot,

trebuie să-i vin de hac omului ăstuia!"

Era fals, dar era şi ceva adevărat.

O dată mai mult, chipul palid al lui Remy d'Arx trecu prin faţa ochilor lui Maurice, care-şi aminti vag că, în noaptea aceea, gândise de mai multe ori cu glas tare: "De ce nu mă aflu în faţa lui, cu spada în mână?! Îl urăsc, ah! Cum îl urăsc!"

Dar de unde restul, acele pretinse chemări în ajutor lansate de un om care se prăbuşise lăsând să-i scape abia un geamăt şi de unde cuvintele, fără îndoială inventate: "Locotenente, ce ţi-am făcut? Fie-ţi milă de mine!"

Maurice ieşise dintr-un vis iraţional spre a intra într-un coşmar şi mai înspăimântător, şi mai nebunesc.

Judecata i se clătina. Un soi de paralizie îi cuprindea membrele şi raţiunea. Cu toate acestea, un gând încerca să-şi croiască drum în mintea lui, gândul unui complot de neînchipuit, condus de nişte oameni pe care nu-i cunoştea, împotriva libertăţii, poate chiar a vieţii sale.

Durează mult să relatezi toate acestea, dar evenimentele se succedau mai iute ca fulgerul. Nu trecuseră nici două minute de la trezirea lui Maurice, iar cele ce urmează nu durară mai mult de câteva secunde.

Primul glas care vorbise pe coridor continuă:

— Eu, unul, nu dormeam, am auzit începutul. Mai întâi, ofiţerul de la 17 a forţat uşa de comunicaţie şi a spart broasca. La primul strigăt, l-am trezit pe domnul Chopin. Când am coborât la portar, totul trebuie să fi fost terminat.

— Da, zise un glas cinstit, ce-i aparţinea probabil profesorului de muzică, nu se mai auzea nimic.

— Portarul a pornit fuga-fuguţa spre postul de poliţie şi cele trei calfe ale brutarului, care încă aveau de lucru la cuptor, fac de pază pe teren, acolo, în faţa porţii mici a palatului Ornans. Locotenentul e prins ca un şoarece în cursă!

Maurice îşi strânse fruntea între palme. În decursul vieţii sale dăduse destule dovezi de bravură de nestăvilit. În cadrul armatei din Africa, bazată pe minuni de vitejie, el trecea drept unul dintre cei mai îndrăzneţi; fusese văzut înfruntând moartea cu zâmbetul pe buze, şi nimeni nu dusese mai departe decât el acel curaj nebunesc francez, care se exaltă în beţia înflăcărată a spadei.

Astăzi îi era teamă, o teamă cumplită. O sudoare îngheţată îi inunda tâmplele, iar picioarele, nesigure, îi tremurau nestăpânit.

Fiecare cuvânt rostit i se părea o lovitură de măciucă.

Aveau dreptate cei care vorbeau dincolo de uşă: se simţea prins în capcană şi rămăsese nemişcat, zdrobit, conştient de faptul că era în mod cert pierdut.

Desigur că-i venise ideea de a se repezi afară şi de a striga: "Este o minciună! Un

altul a ucis; cu am venit spre a da ajutor!"

Dar tulburarea sa, remarcată de portar, precum şi cuvintele ce-i scăpaseră din cauza mâniei, cât şi uşa forţată şi broasca spartă îl acuzau...

Şi, mai ales, toate precauţiile luate de duşmanii săi invizibili — cleştele de oţel, cheia falsă — vădeau o conspiraţie urzită împotriva lui!

Totul îl strivea şi era lipsit de orice apărare; nu mai avea nici cuvinte, nici putere, iar mâinile lui tremurătoare îi răscoleau părul ridicat măciucă pe cap.

— Comisarul! strigă cineva pe scară, iată-l pe comisar!

Maurice aruncă în jurul său o privire disperată. Mai multe voci spuseră laolaltă:

— Domnule comisar, n-am vrut să deschidem înainte de sosirea dumneavoastră.

Mâna lui Maurice, tremurând ca cea a unui bătrân de o sută de ani, împinse uşurel zăvorul în interiorul camerei lui Spiegel. Răsuflă uşurat, mulţumit de acea fragilă barieră dintre el şi cei ce-l persecutau.

Paşi noi răsunară pe palier şi cineva bătu în uşă, rostind:

— În numele Legii, deschideţi!

Maurice se retrase puţin. Ochii i se umeziră de lacrimi. Îşi privi uniforma pătată de sânge, de când încercase să ridice cadavrul.

Somaţia legală fu repetată încă o dată şi, în acelaşi timp, se porni atacul dinafară, nu numai asupra broaştei de la numărul 18, ci şi asupra celei de la 17 — propria cameră a lui Maurice.

Îşi aminti că, întâmplător, o închisese când se înapoiase acasă.

În poziţia în care se afla, cât mai departe de uşă cu putinţă, simţea un curent rece pe creştet. Se întoarse şi privi în sus — deasupra lui se afla o fereastră deschisă.

Pe palier, toate glasurile vorbeau deodată, fiindcă fiecare dădea detalii comisarului.

"A fugi înseamnă a-mi recunoaşte vinovăţia!" gândi Maurice.

— Avem un judecător de instrucţie care conduce lucrările puţin cam de-a-ndoaselea, spuse comisarul. S-ar zice că în loc să-i caute pe vinovaţi, caută nevinovaţi. Dar dacă africanul vostru se află aici, aşa cum spuneţi, voi constata pur şi simplu flagrant-delictul, şi să fiu al dracului dacă, de data asta, n-o să aibă de lucru călăul!

Maurice îşi îndreptă trupul. Se făcuse cea de a treia somaţie şi uşa de la camera 17, cedând sub împingere, se deschidea cu zgomot.

Dintr-un salt, Maurice se prinse de marginea ferestrei, care era foarte sus deasupra pardoselii, şi dispăru prin deschizătura ei.

Chiar în acel moment, oamenii de pe coridor năvăleau în cele două camere, dintre care prima era absolut goală; cea de-a doua nu conţinea decât cadavrul evreului asasinat.

Capitolul XII - Colonelul veghează

Micile petreceri de la palatul Ornans se încheiau, de obicei, printr-un supeu intim, la care nu erau primiţi decât prietenii foarte apropiaţi şi jucătorii de whist ai marchizei.

Toţi jucătorii aceştia erau oameni din secolul trecut: Louis al XVII-lea era legat de o dată certă, iar bunul colonel Bozzo se lăuda că, în tinereţea lui, ar fi flirtat cu doamna de Pompadour care, după spusele lui, era o femeie foarte amabilă.

Doamna d'Ornans însăşi, deşi mult mai puţin în vârstă, agrea moda de odinioară.

Desigur, acele mici supeuri nu semănau defel cu cele de pe vremea Regenţei, dar cu prilejul lor se discuta liber, mai ales după ce Valentine fugea, ducându-se să se refugieze în camera ei.

Şi toţi ajungeau să se culce în zori, pentru a nu se trezi decât la Dumnezeu ştie ce oră.

Marchiza — femeie ce ducea o viaţă discretă şi cât se poate de regulată — mărturisea că de pe vremea tinereţii sale nu mai auzise bătând ceasul de amiază.

Colonelul, dimpotrivă, auzea bătăile tuturor orelor din zi şi din noapte.

Acel bătrân fermecător şi blând avea o caracteristică fanatică: se spunea că niciodată nu se culcă în pat.

La patruzeci de minute după ce modestul lui cupeu părăsise curtea palatului Ornans, l-ai fi putut găsi în halat, stând la biroul său auster, în casa de pe strada Thérèse, pe care o transformase în instituţie de binefacere.

* * *

În noaptea aceea, invitaţii marchizei îşi luară rămas bun mai devreme, poate pentru că domnişoara de Villanove — care era sufletul acelor mici petreceri — se retrăsese la ea în cameră imediat după convorbirea cu domnul Remy d'Arx.

Dansul îşi pierduse din antren. Frumoasa contesă Corona nu era femeia care să facă onorurile unei reuniuni de fete tinere — de îndată ce un subiect foarte interesant şi actual nu o mai distrăgea de la necazurile sale, devenea tristă, iar drama vieţii ei o preocupă mult prea intens pentru ca ea să poată lua parte la nişte amuzamente aproape

copilăreşti.

La ora supeului, doamna marchiză se aşeză la masă destul de prost-dispusă. Din întâmplare, astăzi nu avea drept comesean decât un singur prieten fidel, colonelul Bozzo, priceput la vorbă dar mediocru ca mesean, fiindcă mânca chiar mai puţin decât dormea — o mierlă ar fi postit, dacă ar fi fost condamnată la regimul lui.

Cu toate acestea, luă loc cu voioşie în faţa vechii sale prietene şi declară că, în noaptea asta, era dispus să facă un mic exces.

— Ce v-a spus domnul d'Arx? îl întrebă marchiza servindu-i o felie de piept de pui subţire ca o coală de hârtie pentru scrisori.

— Nimic, răspunse colonelul, bietul băiat era completamente năuc; avea expresia unui om care tocmai a căzut de la al treilea etaj.

— Dar, în fine, ceva aţi putut ghici?...

— Da, marchiză, câteva lucruri excelente. Mi-a aruncat o privire înspăimântată şi a luat-o la fugă mai repede decât dacă ar fi fost urmărit de diavoli.

— Şi asta ce v-a făcut să presupuneţi?...

— O reuşită totală. Îl cunosc eu: când e fericit devine sălbatic, şi când e vesel pare melancolic.

Se porni pe un râs molcom şi-şi întinse paharul peste umăr, cerându-i servitorului care servea:

— O adevărată orgie, Germain! Mă simt vesel ca un cintezoi şi vreau să beau o jumătate de deget de vin pur.

— Eu una, nu sunt veselă, bunul meu prieten, continuă marchiza cu nerăbdare. Există momente în care toate şaradele acestea mă obosesc. Mă îngrijorează foarte mult domnişoara de Villanove.

— Mulţumesc, Germain, îi spuse colonelul valetului.

Apoi, apropiindu-şi paharul de buze, adăugă:

— Ciudată fetiţă!

Sorbi o înghiţitură.

— Cu aprecierea aceasta, şopti marchiza, s-ar părea că aţi spus totul.

— Eh! Eh! Eh! râse uşurel colonelul, ştiţi cu ce se ocupă ea acum?

— Cred că s-a culcat.

— Nu, pur şi simplu îşi face corespondenţa.

Marchiza fu cât pe-aci să se înece cu mâncarea, căci trebuie să recunoaştem că, în ciuda suferinţei nervilor săi, nu pierdea nici o înghiţitură.

— Dar cui poate să-i scrie aşa? întrebă cu adevărat mânioasă.

— Buna mea prietenă, răspunse liniştit colonelul, n-am reuşit să-i citesc scrisoarea prin gaura cheii.

— Cum?! V-aţi uitat prin gaura cheii!

Felul în care fură accentuate aceste cuvinte dădeau o oarecare asprime reproşului pe care-l conţineau. Colonelul îşi frecă mâinile şi replică:

— Nu vă puteţi închipui cât de mult mă interesează copila aceasta. Nu sunteţi singura bolnavă de curiozitate, dragă prietenă. M-am dus sus în timp ce încă se dansa; uşa era închisă pe dinăuntru; mi-am strecurat o privire de strămoş — nu, de stră-strămoş, căci ar putea fi cu uşurinţă strănepoata mea — şi credeţi-mă, marchiză, privirea asta face cât cea a unei mame.

— Cu inima dumneavoastră bună, ştiţi să le aranjaţi pe toate, spuse doamna d'Ornans.

— Sunt lipsit de nervi, atâta tot, răspunse bătrânul cu maliţiozitate. Aţi întrebat cui putea să-i scrie? Vă închipuiţi că i s-ar putea suprima viaţa a-i trecută? Şaisprezece ani din optsprezece! Aproape nouăzeci la sută, cum ar spune financiarul nostru, domnul de la Perrière. Este foarte probabil că dragă copilă să aibă micile sale secrete.

Se întrerupse şi-şi împinse la o parte farfuria.

— Aşa! zise, se poate spune că am mâncat ca un vânător... Dacă m-aş duce să-mi mai fac o dată rondul, poate că aş aduce noutăţi.

— Vreţi să mă lăsaţi singură! protestă marchiza, scuturată de un uşor frison.

— Oare vă este frică? o întrebă colonelul râzând.

În acelaşi timp, îşi sprijini amândouă mâinile pe braţele fotoliului său spre a se ridica încet şi cu precauţie.

— Dumnezeule, replică doamna d'Ornans, nu ştiu, de mult n-am mai avut o seară atât de posomorâtă. Toate poveştile acelea cu hoţi... Aţi auzit ce istorisea domnul de Champion — dibăcia de neînchipuit cu care Fracurile-Negre intrau în casele izolate?

Colonelul, care se ridicase în picioare, îl chemă pe Germain şi-i spuse:

— Ia o halebardă şi stai de pază lângă doamna marchiză, în vreme ce eu voi ieşi spre a-l recunoaşte pe inamic.

Valetul îl privi cu gura căscată, iar doamna d'Ornans îşi exprimă dezaprobarea pe un ton ofensat:

— Este, într-adevăr, prima dată, bunul meu prieten, când vă aud făcând o glumă de prost gust.

Colonelul dădu înconjur mesei şi-i sărută mâna cu o veselie sporită:

— Ce vreţi! Urmările unei destrăbălări! Vinul are asemenea efecte asupra mea... Rămâi aici, Germain, mă întorc numaidecât.

Străbătu sufrageria cu un pas lent şi greoi, dar de îndată ce ajunse pe scară, urcă cu agilitatea unei pisici. Picioarele lui, care până adineauri se mişcau atât de anevoie, nu produceau nici un zgomot pe parchetul celui de-al doilea etaj.

Uşa apartamentului domnişoarei de Villanove era prima de pe coridor. Colonelul se apropie de ea fără a fi făcut să scârţâie nici măcar o scândură şi, imediat, îşi lipi ochiul de gaura cheii.

"Scrisoarea e lungă", comentă în gând. "Da, da, fetiţă drăguţă, veghez asupra ta, grija mea este tot atât de mare cât cea a unei mame; te pândesc şi am eu motivele mele pentru a face asta!"

Se îndepărtă de uşă, ba chiar coborî două-trei trepte ale scării, dar le urcă din nou lăsând la o parte orice precauţie, apoi reveni spre apartamentul Valentinei, neferindu-se de a-şi face auzit fiecare pas.

— Te-ai culcat, micuţo? întrebă.

— Nu, răspunse fata.

— Nu vrei deloc să vii la masă?

— Nu mi-e foame.

— Atunci, deschide-mi, drăguţă, căci sunt prea bătrân pentru ca o fetiţă de vârsta ta să mă lase să aştept pe palier.

După două sau trei secunde, uşa se deschise.

— Aş fi dorit să fiu singură, spuse Valentine pe un ton rece şi aproape grosolan. Ce doriţi de la mine?

— Nu poţi goni pe cineva în mod mai limpede decât aşa, murmură colonelul, care adăugă, sărutând-o pe frunte: — Ciudată fetiţă!

Intră şi închise uşa în urma lui.

Privirile i se îndreptară numaidecât spre biroul frumos la care, cu puţin mai înainte, domnişoara de Villanove fusese ocupată cu scrisul. Biroul era închis, iar scaunul pe care stătuse Valentine fusese tras lângă perete.

— Ce făceai aici? o întrebă colonelul, cu o intonaţie plină de mângâieri părinteşti.

— Mă gândeam, răspunse Valentine.

— La cine? La frumosul Remy d'Arx?

— Da, confirmă Valentine.

— Şi doar la el te gândeai?

Fata păstră tăcerea. Bătrânul se aşeză pe un scaun şoptind:

— Sunt douăzeci şi două de trepte de la sufragerie şi până aici, aşa că dă-ţi seama cât sunt de obosit.

Sprâncenele delicate ale domnişoarei de Villanove erau încruntate.

— V-am întrebat ce vreţi de la mine, spuse.

— Eşti gata să ridici baricade, şi căsătoria propusă nu-ţi convine, aşa-i? Ciudăţenia este că încăpăţânatele ca tine sunt întotdeauna adorate. Faci mare greşeală că te revolţi, drăguţo, căci cei care-ar trebui să-ţi poruncească îţi dau ascultare; tu eşti regina

aici, nimeni nu vrea nimic decât să-ţi afle capriciile pentru a li se conforma cu umilinţă. L-ai refuzat pe Remy?

— El v-a spus asta? întrebă Valentine.

— Nu! Am ghicit eu, aşa cum ghicesc tot ceea ce te priveşte... cu excepţia unui lucru, totuşi: nu ghicesc pentru ce l-ai refuzat pe bărbatul pe care-l iubeşti.

Din nou, domnişoara de Villanove tăcu.

Colonelul o luă de mână, o sili să se aşeze alături de el şi continuă pe un ton calculat în mod savant şi care îmbina o nuanţă de severitate cu cea mai duioasă afecţiune:

— Linişteşte-te drăguţo, nu te voi reţine mult şi, deoarece te scutesc de a-mi răspunde, discuţia noastră va fi cu atât mai scurtă. Inima fetelor se poate lesne înşela; întreabă-ţi-o pe a ta cu multă grijă, ascultă bine cele ce-ţi va răspunde. Doamna marchiză te înconjoară cu iubirea unei mame, iar eu nu trebuie să-ţi mai spun cât te iubesc. Dacă tânărul căruia îi scriai adineauri... nu te cutremură, fii liniştită, micuţo, nu-i nici o vrăjitorie în faptul că ştiu... dacă tânărul pentru care şi-ai păstrat inimioara este demn de tine, bizuie-te pe mine. Mă-nţelegi, nu-i aşa? Mai presus de orice, ţin la fericirea ta.

Apăsă mâna Valentinei care rămânea, rece, între ale sale, şi o trase până pe pieptul său, în dreptul inimii.

— Iată ce voiam de la tine, adăugă, dându-i un sărut. Voiam să-ţi spun că nu ai de ce te teme, că dorinţele tale sunt legi pentru mine şi că-mi iau sarcina de a o convinge pe marchiză să considere drept bun, convenabil, perfect, tot ceea ce tu, cu înţelepciunea ta, vei fi hotărât. Şi cu acestea, domnişoară de Villanove, încheie el părăsindu-şi scaunul, îţi urez noapte-bună, cerându-mi mii de scuze că te-am deranjat.

Pieptul Valentinei se zbătu sub bătăile puternice ale inimii; din ochi îi izvorâră lacrimi; se aruncă de gâtul bătrânului, împinsă de un elan irezistibil.

Prudenţa diplomatică a colonelului nu putu împiedica apariţia unei sclipiri de speranţă în ochii săi.

Dar speranţa fu spulberată: Valentine nu spuse nimic, sau, mai curând, nu rosti decât câteva cuvinte, pe un ton de o răceală de neînţeles:

— Vă mulţumesc, bunul meu prieten.

Îl conduse pe colonel până la uşă, pe care o închise în urma lui.

În timp ce cobora scara, colonelul fredona printre dinţi un cântec din Italia.

— Ei, bine? îl întrebă marchiza după ce-i făcuse semn lui Germain — garda sa de corp — să plece. Îmi veţi spune şi altceva decât: "Ciudată fetiţă"?

— Aveam cuvintele astea pe buze, replică bătrânul. *Sangodemi!* Chiar mai ciudată decât vă închipuiaţi, frumoasă doamnă!

— Dar ce mai este? Mă neliniştiţi...

— Un simplu fleac: ştiu pentru cine era scrisoarea.

— Pentru Remy?

— Nu, pentru Maurice.

Marchiza sări în sus de pe scaun.

— Cine mai e şi Maurice ăsta? strigă.

— Un locotenent de cavalerie.

— Un locotenent! repetă doamna d'Ornans cu o veritabilă oroare.

Colonelul îşi privi ceasul, care arăta ora două fără un sfert.

— Şi nu vreţi — continuă el cu un zâmbet bizar, pe care-l avea în împrejurări deosebite — nu vreţi să spun: ciudată fetiţă!

— Îl iubeşte pe tânărul acela? îngăimă marchiza.

— Pe cinstea mea, aşa s-ar zice, frumoasă doamnă. Cu toţii avem o inimă. Dar, dacă binevoiţi, să lăsăm deoparte aceste amănunte, principalul este să grăbim cumpărarea tru-soului de nuntă.

— Cum?!... încercă să-l întrerupă marchiza, uluită.

— Pentru că, îşi urmă bătrânul vorba, cu un calm imperturbabil, mulţumită locotenentului de cavalerie, căsătoria bunului nostru Remy cu domnişoara de Villanove va avea ioc poate mai repede decât ne închipuiam noi doi.

Capitolul XIII - Arestarea

Camera era vastă şi-decorată potrivit stilului din primii ani de domnie ai lui Louis al XVI-lea. Dădea impresia mai mult a unui castel, decât a unei locuinţe pariziene. Mobilele erau de epocă şi nu fuseseră schimbate de la construirea palatului.

Lambriurile sculptate lăsau libere suprafeţe mari de perete acoperite cu goblenuri reprezentând scene de vânătoare tratate în manieră mitologică şi corelate cu motivele frizei, în care câini şi cerbi alergau de jur-împrejurul plafonului.

Scaunele, tapiţate tot cu goblenuri, aveau spătare decorate cu medalioane inspirate din vânătoarea cu câini modernă.

Acesta fusese apartamentul unicului fiu al marchizei d'Ornans, fiu ce murise — o

coincidenţă — tocmai într-un accident de vânătoare.

Cele două ferestre, acum închise, dădeau spre grădină, ale cărei splendide boschete erau luminate de lună.

Apartamentul cuprindea şi un cabinet spaţios, închis doar cu o draperie, şi a cărei uşă deschisă lăsa să pătrundă foşnetul frunzişului mişcat uşor de vânt.

Domnişoara de Villanove stătea pe un scaun, lângă un birou de stil Boule — chiar acela al cărui capac îl închisese când venise colonelul.

La celălalt capăt al camerei, între perdelele ridicate ale alcovului, se vedea patul, a cărui cuvertură nu fusese dată la o parte.

Valentine însăşi era îmbrăcată cu toaleta sa de noapte, sub un capot brodat ce-i acoperea umerii, iar frumosul ei păr negru, despletit, îi atârna în bucle dezordonate.

Colonelul Bozzo tocmai plecase. Valentine îşi rezemă cotul pe birou, lângă o mapă de hârtii de scrisori. O pagină era deja scrisă pe trei sferturi. Fruntea i se sprijinea pe mână.

Lumina lămpii îi cădea pe faţa foarte palidă dar având, spre umerii obrajilor, două pete de un roşu aprins.

Cearcăne vinete îi înconjurau ochii arşi de febră.

Un pictor ar fi căutat mult înainte de a găsi un model mai încântător pentru a reda splendorile delicate şi pline de graţie ale vârstei de optsprezece ani, dar un poet ar fi şovăit, neştiind dacă, vorbind despre ca, ar fi trebuit să spună: "fată fermecătoare" sau "tânăra femeie adorabilă".

Rămase aşa vreme îndelungată, gânditoare sau, mai curând, absorbită în gânduri.

Era ceasul la care Parisul tace.

În depărtare încă se mai auzea zgomotul nedesluşit şi profund ce se aseamănă cu glasul mării, dar glasul acela se pierdea cu încetul şi, din când în când, se stingea.

Uneori, un suflu de briză agită brusc frunzele, pe care septembrie, uscându-le, le făcuse deja sonore.

Alteori, Valentine asculta sunetele misterioase ale nopţii şi un tremur uşor îi agita frumosul trup, sub muselina capotului său.

După câteva minute, buzele i se întredeschiseră:

— Remy d'Arx! şopti, poate fără a-şi da seama că vorbise cu glas tare. Maurice!...

Îşi înălţă capul. Trăsăturile îi exprimau o suferinţă nelămurită. Vru să recitească începutul scrisorii sale, dar, înainte de a sfârşi primul rând, luă tocul şi, cu un gest violent, îl înmuie în cerneală. Scrise:

"Sunt singură. Ceva, în mine, îmi spune: «Eşti pierdută.» Pentru ce sunt singură la ceasul primejdiei? De ce nu eşti aici? Ar

fi trebuit să te rechem mai repede. Mi-a fost frică de lume — am fost învăţată să cunosc legile, convenienţele societăţii. O clipă, mi s-a părut că trebuia să mă supun lor.

Dar ce importanţă au toate acestea! Ai fi venit, sunt convinsă, şi mi-ai fi spus: «Curaj!»

Curaj!... Împotriva cui? Ce mă ameninţă oare? Ei mă înconjoară cu căldură şi mă iubesc, nici n-apuc să-mi exprim o dorinţă şi mi-o îndeplinesc.

Dar, îmi amintesc, există unele lucruri pe care nu le-am spus nimănui, nici măcar ţie. Încerc să-mi închipui că, în copilărie, am avut un coşmar îngrozitor... oh! Îngrozitor!

Cei care se ocupă de o fată tânără o supraveghează, nu-i aşa? El mă supraveghează, are acest drept, vrea să-mi dea o parte din averea lui; este cel mai bun prieten al celei care-mi ţine loc de mama.

Adineauri a venit pe neaşteptate, aşa cum obişnuieşte să facă totul. Vede prin ziduri, nu-i poţi ascunde nici un secret. Mi-a vorbit cu bunătate şi duioşie, iar eu am rămas zdrobită, ca şi cum m-aş fi luptat împotriva unui duşman neîndurător!

Oare poţi respecta astfel un om, aproape ca pe un tată, şi totodată să te temi de el mai mult ca de un demon?... Vezi, mâna îmi tremură. Îmi vei putea citi scrisul?... Mi-e frig până-n măduva oaselor, şi totuşi am nevoie de fereastra aceasta deschisă, de vântul nopţii care-mi răcoreşte fierbinţeala frunţii.

Sub fereastră se află o grădină frumoasă, plină de flori, şi ale cărei ziduri se spune că le sărea tânărul meu văr, Albert d'Ornans, spre a-şi vedea de amorurile şi plăcerile sale.

Nu l-am cunoscut, dar locuiesc în camera lui, şi ceva din el mă

înconjoară. Portretul său se află în salon — era un tânăr frumos, îndrăzneţ şi vesel ca şi tine.

Odată, de la castelul său din Sologne, i-a scris mamei sale o epistolă în care spunea cam aşa: «Eşti foarte sigură de cei din jurul tău? Cunosc lucruri grave pe care nu vreau să le încredinţez hârtiei. În ziuă sosirii mele, invită-l la masă pe Remy d'Arx.»

Remy d'Arx este un judecător. M-ai face fericită, Maurice, dacă ai deveni prietenul lui.

Dar oare de ce-ţi spun asta? Oh! Bietul meu cap!

Pentru tânărul marchiz d'Ornans, ziua sosirii sale n-a mai apucat să răsară. Peste câteva zile s-a primit vestea morţii lui. Un glonţ de puşcă, tras în pădure. Nu i se cunoştea nici un duşman, şi accidente de acest fel se întâmpla atât de des la vânătoare...

Dar, dacă s-ar fi înapoiat, ce i-ar fi spus mamei sale şi lui Remy d'Arx?

Probabil mă crezi nebună, încă nu ţi-am vorbit despre tine. Mi-e teamă. Dincolo de grădină se întind vaste terenuri pustii; zidurile grădinii sunt înalte, dar, de vreme ce vărul meu le sărea, alţii ar putea face aceiaşi lucru.

Şi cred că eu însămi sunt nebună, în fiecare clipă mi se pare că aud paşi. Uite! Chiar în momentul acesta aş jura... poate din cauză că întreaga seară, în salon, n-au vorbit decât despre hoţi şi asasini... despre Fracurile Negre. Doar numele acesta şi este de ajuns să mă înfior, şi dac-ai şti de ce!... Îmi este frică, tot aşa cum le e teamă copiilor care se culcă în pat cu mintea plină de tâlhari şi de fantome.

Eu, care odinioară eram atât de curajoasă, mai ţii minte? Dar astea sunt gânduri datorate febrei, căci am febră. Aş vrea să n-am

decât temerile acestea. Adevărata primejdie nu se află sub ferestrele mele.

Maurice, trebuie să-mi vii în ajutor. Maurice, *dragul meu* Maurice, *am nevoie de tine şi te iubesc! Oh! Orice s-ar întâmpla, să nu te îndoieşti niciodată de inima mea — te iubesc! Sunt sigură că te iubesc!*

Chiar astăzi am fost cerută în căsătorie, şi el a fost acela... Ascultă! Îţi jur în faţa lui Dumnezeu că nu te iubesc decât pe tine! Remy d'Arx *este prietenul meu, aliatul meu firesc, am nevoie de ajutorul lui, după cum şi el are nevoie de al meu. Cum aş putea explica aşa ceva într-o scrisoare? Dacă ai fi aici, mi-ai vedea în ochi sufletul, ţi-aş arăta diferenţa dintre iubirea înflăcărată ce ţi-o port şi afecţiunea calmă care mă atrage către domnul d'Arx. Tu, tu eşti inima mea toată, eşti soţul meu, vreau să fii soţul meu; lui i-am refuzat mâna mea fără ezitare, fără regret...*"

După ce scrise ultimul cuvânt, tocul i se opri şi rămase o clipă în aer. Pieptul i se zbătea; o lacrimă îi străluci pe pleoapele plecate.

— Dumnezeule, şopti. Te iau drept martor, ceea ce spun este adevărat: nu-l iubesc decât pe Maurice!

Îşi lăsă tocul spre a-şi încălzi mâna îngheţată ducându-şi-o la fruntea încinsă.

— Şi totuşi, continuă cu un fel de tristeţe, gândul la domnul d'Arx există şi el în mine, cu încăpăţânare, tenace... dar nu-i acelaşi lucru, şi pot spune cu mâna pe inimă: dacă domnul d'Arx şi tot restul lumii ar fi de-o parte şi Maurice, singur de cealaltă, Maurice ar trage mai greu în cumpănă!

* * *

Orologiul palatului bătuse de curând ora două.

În tăcerea nopţii, devenită mai adâncă, se auzise un zgomot înspre partea răsăriteană a grădinii, către strada Oratoire, dar Valentine era atât de puternic stăpânită de gândurile sale, încât nu-l sesizase.

Peniţa sa alerga pe hârtie:

"*Mult-iubitul meu Maurice, am coborât în mine însămi, am privit până în adâncul inimii mele: numai pe tine te vreau, sunt toată a ta.*

Ascultă-mă, când vei reveni, prima noastră întrevedere va avea loc la buna Léocadie, dar nu vom avea decât o singură întâlnire de acest fel. Hotărârea mea este luată definitiv, nimic n-ar putea s-o schimbe; te voi aduce cu mine la palat, în mod deschis, aş putea spune în triumf, căci sunt mândră de tine, mândră că te iubesc. Te voi lua de mână, vom urca împreună la doamna marchiză. Cu atât mai bine dacă bătrânul colonel Bozzo va fi acolo! Ei doi sunt singurele persoane care au drepturi asupra mea.

Dac-ar fi vorba de orice altă fată, tot ce urmează ar părea o copilărie sau un roman, dar situaţia mea nu este aceeaşi cu a celorlalte tinere — crede-mă pe cuvânt, am cugetat adânc şi-ţi vorbesc foarte serios.

Le voi spune doamnei marchize şi colonelului — căci o poţi considera pe cea dintâi ca pe mama mea adoptivă, iar pe celălalt îl poţi privi ca pe tutorele meu: «Iată-l pe Maurice. Nu este nici bogat, nici nobil, dar îl iubesc şi vreau să fiu soţia lui.» Dacă acceptă, Domnul fie binecuvântat! Vom fi copiii lor; şi nu-ţi fă absolut nici o grijă — lumea ne va primi cu braţele deschise, fiindcă suntem bogaţi. Dacă refuză, voi redeveni Fleurette. Pe Fleurette o iubeai tu, nu pe domnişoara de Villanove. Suntem amândoi tineri şi putem face şi altă meserie decât cea de saltimbanc; vom munci şi vom fi fericiţi. Nu te teme că alături de

tine aş regreta vreodată somptuosul palat în care am petrecut doi ani. În amintirile mele, toate astea vor fi ca un vis — strălucitor, este adevărat, dar prea adesea dureros..."

Se întrerupse deodată şi-şi încorda auzul.

S-ar fi zis că poarta cea mică a grădinii, cea care dădea spre terenurile fostei vile Beaujon, se deschisese şi se reînchisese.

Fata privi cadranul pendulei, care arăta ora două şi zece minute.

"Este timpul să mă odihnesc", îşi spuse, "scrisoarea aceasta nu va pleca decât mâine. Va fi pe drum către Algeria, când îl voi vedea pe domnul d'Arx."

Mai scrise totuşi:

"*Aşadar, la revedere, dragul, mult-iubitul meu Maurice. Începând din clipa aceasta voi număra zilele. Poate că eşti deja pe drum, deoarece trebuie să fi primit scrisoarea Léocadiei, dar m-am temut nu cumva să n-ai aceeaşi încredere şi am vrut să-ţi trimit chiar vorbele mele, semnate cu adevăratul meu nume. Te aştept, te iubesc, şi ceva îmi spune că vom avea parte de fericire.*"

Semnă şi-şi aruncă tocul cu un fel de mânie.

"Oare asta-i adevărat?" gândi. "Fericire? Nu, presimţirile mele sunt dureroase, dar la ce bun să-i împărtăşesc nişte temeri pe care nimic nu le justifică?"

Prin fereastra deschisă a cabinetului se auzi un strigăt slab şi îndepărtat, urmat de un zgomot a cărui natură Valentine n-ar fi putut-o explica.

Era o fată curajoasă, ne-a spus-o ea însăşi, iar slăbiciunea care o tulbura în noaptea asta nu era deloc caracteristică firii sale.

Trecu în cabinet, spre a arunca afară o privire scrutătoare.

Noaptea era frumoasă, o briză agită uşor arborii, iar razele lunii, străbătând frunzişul, aşterneau pete slabe de lumină.

Zgomotul nu provenea din grădină, care era pustie şi liniştită. Dar în casa situată în dreapta boschetelor, la colţul dinspre strada Oratoire, era o vânzoleală neobişnuită.

Valentine văzu lumini alergând la etajul al treilea al casei, iar pe scară, la al doilea, se afla o fereastră iluminată.

În momentul acela, un murmur de glasuri răzbătu până la ea.

"Vreun biet bolnav", gândi înapoindu-se spre patul său.

Îngenunche spre a-şi face rugăciunea, căci nu o trecea cu vederea în nici o seară, şi primele cuvinte ale Léocadiei, atunci când colonelul venise să o ceară pe Fleurette, fuseseră: "Întotdeauna mă gândisem că draga copilă n-a fost adusă de barză; nu acceptă niciodată vreun păhăruţ, fie de orice-ar fi, şi este pioasă ca o mică domnişoară."

Dar, în seara aceasta, gândurile Valentinei nu se puteau concentra asupra rugăciunii.

Abia îngenunchease şi teama ei nedesluşită o cuprinse din nou. Regretă că nu închisese fereastra.

Zgomotele care, adineauri, i se păruseră fireşti şi cărora ca însăşi le găsise o explicaţie probabilă îi păreau acum cu totul altfel.

Aşa este frică, iar Valentinei îi era frică.

Vru să se încăpăţâneze, căutând să fie atentă la cuvintele rugăciunii, dar ciulind urechea şi reţinându-şi respiraţia.

Mai multe glasuri se apropiau, de data aceasta nu dinspre strada Oratoire, ci de pe terenurile Beaujon, şi i se păru că distinge un cuvânt care-o făcu să-i îngheţe sângele în vine: "asasin".

Exista o împletitură de lemn ce susţinea plantele agăţătoare destinate să ascundă zidul casei cu numărul 6 de pe strada Oratoire. Iluzie sau realitate, şipcile împletiturii scârţâiră. Zgomotul era limpede şi trosnetul se repetă de mai multe ori. Or, grilajul acela ajungea până la un tei înalt, al cărui creştet depăşea cu mult acoperişul palatului, ramurile ajungându-i la prima fereastră a camerei Valentinei. De la acea fereastră şi până la cea a cabinetului, se întindea un balcon ce reunea astfel toate trei ferestrele.

Valentine nu mai încercă să se roage. Se ridică tremurând toată, mirată şi iritată de groaza de nespus ce-i paraliza mişcările, căci voinţa ei ar fi fost să alerge în cabinet spre a baricada fereastra, dar picioarele sale nesigure refuzau să facă fie şi un singur pas.

Nu mai exista nici o îndoială, în apropierea ei se petrecea ceva cu totul neobişnuit; trosnetele împletiturii de şipci încetară, dar ramurile teiului se mişcau, zguduite de un efort care nu i se datora vântului.

Iar glasurile răsunau din toate părţile, portiţa grădinii se deschidea cu zgomot, şi pe alei se auzeau paşi şi alergătură.

— Trebuie să fie aici! — se spunea. Tâlharul, asasinul! Cu siguranţă s-a căţărat în copac.

— Este-n stare să treacă peste terasă şi să ajungă pe Champs-Élysées...

— Puneţi scara! Dacă reuşim să ajungem la balcon, îl prindem.

În momentul acela, izbituri puternice răsunară în poarta cea mare pentru trăsuri şi, în curând, o zarvă imensă se porni în interiorul palatului.

Gâfâind, Valentine asculta.

Totul era clar ca o poveste istorisită punct cu punct: un ucigaş încerca să fugă; se afla acolo, în copac, şi greutatea sa era cea care scutură crengile.

În clipa în care capătul scării se proptea de marginea balconului, ramurile încetară să se mai mişte şi un zgomot se auzi chiar pe balcon, lângă prima fereastră. Imediat apoi, o umbră alunecă în spatele geamurilor.

Înspăimântată, Valentine se repezi s-o închidă; dar era prea târziu, silueta întunecată se înălţă în faţa ei şi i se opuse efortului.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zise un glas rugător, sunt nevinovat, fie-vă milă de mine!

Poate că Valentine nu auzi nimic. Era ca înnebunită. Nu văzu nimic, decât ceea ce-i arătă imaginaţia ei delirantă: o fiinţă hidoasă, mânjită de sângele semenului său — un asasin.

Scoase un ţipăt cumplit, care-i făcu pe oamenii de afară să creadă că fusese comis un al doilea omor, şi merse de-a-ndăratelea până la uşa dinspre coridor, de care spinarea i se izbi cu putere.

Împinsă de instinct, căci gândire nu mai avea, deschise uşa strigând:

— Ajutor! Ajutor! Este aici!

Coridorul era intens luminat. Domnişoara de Villanove se pomeni în prezenţa tuturor slujitorilor palatului, care soseau precedaţi de colonelul Bozzo, acesta ţinând în mână un sfeşnic.

Alături de colonel se afla un personaj ce purta eşarfa tricoloră şi al cărui chip ca de gheaţă contrasta cu emoţia generală. Era comisarul de poliţie.

El fu cel care intră primul, în momentul în care oamenii din grădină, care se căţăraseră cu ajutorul scării, săreau zgomotos pe balcon.

— Unde este? întrebă comisarul.

Degetul tremurător al Valentinei arăta spre cabinetul de lucru. Nici nu era nevoie de asta — în cabinet se desfăşura deja o luptă şi, după câteva secunde, un grup învălmăşit, alcătuit din asasin şi câţiva din adversarii săi, fu împins în dormitor.

Însuşi asasinul era cel care-i tira după el pe agresorii lui.

De îndată ce trecu pragul, făcu un efort puternic şi se eliberă din strânsoarea lor.

O singură clipă fu văzut singur, deşi înconjurat din toate părţile. Nu încerca deloc să fugă; îşi încrucişa braţele pe piept şi rămase aşa, luminat de flăcările a zece făclii.

— Locotenent Maurice Pagès, rosti comisarul înaintând cu un pas spre el, în numele Legii eşti arestat.

Restul formulei nu putu fi auzit, întreruptă fiind de un ţipăt sfâşietor.

Domnişoara de Villanove, care-şi sprijinise capul pe pieptul colonelului, tocmai

deschisese ochii şi privirile sale se aţintiseră asupra tânărului palid ce stătea în picioare, în mijlocul camerei.

— Maurice! strigă, târându-se către el, cu chipul livid şi cu ochii înnebuniţi.

Glasul i se înecă în gâtlej.

Capul tânărului locotenent, până mai adineauri atât de semeţ, se aplecă spre piept. Şopti:

— Fleurette!

Fata ajunse până la el şi i se agăţă de gât spunând:

— Eşti nevinovat! Oh! Eşti nevinovat!

— Da, ţi-o jur, răspunse Maurice, sărutând-o. Sunt nevinovat.

Comisarul lansă o chemare:

— Domnule Mégaigne, domnule Badoît!

Doi oameni, dintre cei care escaladaseră balconul, înaintară dând astfel la iveală silueta domnului Lecoq, care se retrase imediat în umbra cabinetului.

Braţele Valentinei se desprinseră de Maurice, iar ea căzu în genunchi.

— Nu auziţi?! se rugă frângându-şi mâinile. Este nevinovat! A jurat, iar eu vă jur că spune adevărul!

Cei doi agenţi îl luau deja pe Maurice.

— Şi eu — strigă Valentine în culmea disperării — eu sunt cea care l-am trădat... care li l-am dat pe mână... care l-am ucis!

Maurice îşi întoarse privirile, căci lacrimile îl orbeau.

Valentine vru să se ridice, poate pentru a-l apăra, căci agenţii îl târau cu ei. Îşi întinse spre el sărmanele braţe tremurânde, apoi se prăbuşi, capul izbindu-i-se de pardoseală, pe care rămase ca moartă.

Capitolul XIV - Trezirea

Mijeau zorile. Ne aflăm tot în camera domnişoarei de Villanove, care fusese purtată şi culcată pe pat.

Valentine încă nu-şi venise în simţiri.

Doctorul Samuel, un medic foarte îndemânatic pe care colonelul îl prezentase de

puţină vreme la palatul Ornans, declarase imediat că criza putea fi îndelungată.

În preajma patului Valentinei, al cărei cap palid era înconjurat de bogăţia pletelor sale, se aflau colonelul, doctorul şi doamna marchiză.

Doctorul, în picioare lângă căpătâiul patului, îşi îndeplinea îndatoririle profesiunii sale; colonelul şi marchiza, stând mai la o parte, discutau în şoaptă.

Bună doamnă părea să fi ajuns în ultimul hal de agitaţie, în vreme ce colonelul, nu din cale afară de emoţionat, privea portretul ţarului Rusiei de pe capacul cutiuţei lui de aur.

— Au trecut mai bine de patru ore de când zace fără cunoştinţă, spunea doamna d'Ornans. Un leşin atât de prelungit nu se poate să nu fie periculos.

— Sunteţi, într-adevăr, cea mai bună femeie din lume, replică bătrânul colonel.

— Oh! Asta nu mă-mpiedică să fiu mânioasă, sau, mai curând, profund îndurerată, căci trecutul sărmanei noastre micuţe îndreptăţea temerile că o aventură de felul acesteia ar fi posibilă — mă refer la situaţia socială a tânărului — ofiţeraş, mic funcţionar sau cam aşa ceva. Dar cum să poţi crede una ca asta?!... Uite ce este, dragul meu prieten, de îndată ce-şi va reveni în simţiri, mă voi culca în pat şi voi zăcea douăzeci şi patru de ore, poate chiar opt zile, căci mă cunosc bine, după un asemenea şoc, voi fi îngrozitor de bolnavă.

— Asta-l priveşte pe prietenul Samuel, zise colonelul.

— Şi doar atât vă afectează, dragul meu Bozzo? Constat că deveniţi puţin cam egoist.

— Aşa am fost întotdeauna, frumoasă doamnă, numai că mă descurc astfel încât prietenii mei să nu-şi dea seama prea bine.

Marchiza îi întinse mâna, încă albă şi fină, pe care bătrânul o duse curtenitor la buze.

— Ei, bine! Doctore, continuă ea, ce părere aveţi?

— Este o sincopă nervoasă de o oarecare gravitate, replică medicul. Încleştarea tetanică a maxilarelor nu a îngăduit ingerarea medicamentului în cantitate suficientă. Cu toate acestea antispasticul pe care i l-am administrat începe să-şi facă efectul. Pulsul continuă să fie foarte slab, dar intermitenţele se reduc. Se constată o uşoară ameliorare.

— Şi nu consideraţi că există pericol?

— Nici un pericol, doar dacă aceleaşi cauze n-ar provoca un efect analog.

— Pe scurt, îl întrerupse colonelul, ar fi necesară liniştea, nu-i aşa?

— Multă linişte.

— Şi cum să-i asiguri linişte sărmanei copile!... oftă marchiza. Aşa ceva nu se vinde la farmacie.

Colonelul îşi puse un deget pe gură şi murmură:

— Frumoasă doamnă, doctorul nu ştie nimic, decât atât cât mi-a convenit să-i spun. Este inutil să fie pus la curent cu întreaga situaţie, cu atât mai mult cu cât domnul Remy d'Arx este pacientul său.

— Speraţi ceva din partea aceasta? îl întrebă doamna d'Ornans.

— Cum, dacă sper?! Nu v-am recomandat să pregătiţi trusoul de nuntă?

— Dar... după cele ce s-au petrecut?...

Colonelul îşi întredeschise cutia de aur şi o închise la loc fără a scoate nimic din ea, gest pe care-l făcea deseori, fiind duşman al oricărui exces.

— Sunt un egoist ciudat, spuse încetişor. Niciodată nu mi-am făcut prea bine propriile afaceri, dar, când este vorba de ale celorlalţi, mărturisesc că-mi dau toată silinţa.

— Domnişoara de Villanove — spunea în acel moment doctorul, insistând în problema calmului necesar — nu este deseori expusă riscului de a trăi emoţii de felul celei din noaptea aceasta; nu în toate zilele sunt arestaţi asasini în palatul Ornans.

— Adevărat, adevărat, aprobă marchiza, slavă Domnului!

Apoi, pentru colonel, adăugă:

— Domnişoara de Villanove! Fiica surorii mele! Un asasin! Orice-aş face, în fiecare clipă îmi vine să cred că toate acestea nu-s decât un vis. Cântăresc împrejurările şi cumplita nenorocire în urma căreia, tânăra fiind, a fost smulsă din locul naşterii sale şi dusă departe de mediul în care protectorii ei fireşti ar fi putut veghea asupră-i. Nu neg, ne puteam aştepta la necazuri de diferite feluri. Când eram singură şi mă luptam cu gândurile, nu o dată mi s-a întâmplat să tremur la perspectiva de a vedea sosind, într-o dimineaţă, cine ştie ce băiat simpluţ, răsucind între degete borurile pălăriei sale şi întrebând, cu o expresie timidă, de domnişoara Fleurette.

— Marile doamne au un mod fermecător de a exprima ororile acestea, murmură colonelul, punându-şi unul peste altul picioarele lui slabe şi răsturnându-se în fotoliu.

— Orori, într-adevăr! repetă marchiza. Dar atunci, cum altfel să caracterizezi ceea ce ni se întâmpla? Este ceva atât de diferit de accidentele, ba chiar de catastrofele care pot fi prevăzute...

— Este de domeniul imposibilului, frumoasă doamnă, o întrerupse colonelul, şi tocmai acest fapt ne salvează.

Privirea marchizei deveni întrebătoare.

— Dar chiar dumneavoastră mi-aţi spus... începu ea.

— Desigur, desigur, o întrerupse pentru a doua oară bătrânul, v-am spus adevărul, ca întotdeauna, purul adevăr. Am fost martor şi, la vederea personajului, biata copilă nu şi-a ascuns, fără-ndoială, nici disperarea, nici dragostea; dar repet, există lucruri imposibile. Dat fiind firea hotărâtă a nepoatei dumneavoastră, un mic slujbaş din

comerţ, un muncitor, chiar şi un saltimbanc ne-ar fi pus într-o încurcătură de nerezolvat, însă acesta...

— Dumnezeule! Dumnezeule! se vaită doamna d'Ornans cutremurându-se. Un asasin!

— Nimic de zis, încuviinţă colonelul reţinându-şi un căscat uşor, este înspăimântător, dar aşa ceva tranşează problema, iar legea va lua ea însăşi asupra ei grijă de a ne scăpa de încurcătură.

Marchiza oftă din adânc.

— Şi ce va zice lumea? gemu ea. Prinţul, care avea amabilitatea de a-i arăta atâta interes, va afla întreaga întâmplare, şi foţi prietenii noştri, şi întregul Paris...

— Ei, na, acum! ripostă colonelul fără a-şi ascunde proasta dispoziţie. Să nu exagerăm nimic. Neverosimilitatea unui asemenea roman şi căsătoria cu un bărbat onorabil vor da o dezminţire răsunătoare zvonurilor pe care numai reaua-voinţă le-ar putea colporta[50].

Mâna marchizei îi tăie vorba, apăsându-i-se pe braţ.

— Un bărbat onorabil! repetă şoptit.

— Vă îndoiţi oare de domnul d'Arx?

— Nu, dimpotrivă, dar tocmai din cauza stimei deosebite ce i-o port, mă întreb dacă ne permite conştiinţa să-l angajăm într-o atare căsătorie.

De data aceasta, picioarele colonelului îşi modificară poziţia.

— Ei, nu, că asta-i bună, stimată doamnă, exclamă cu o mânie admirabil prefăcută, te pomeneşti că veţi pleda împotriva propriei dumneavoastră nepoate? Iar eu voi fi, probabil, bănuit că-mi atrag într-o capcană pe cel mai bun prieten? Până acum, îmi făcuseţi cinstea de a avea o oarecare încredere în mine, ba chiar îmi recunoşteaţi o anumită înţelepciune, şi deseori v-am auzit spunând că eu singur, din toată lumea, o cunosc bine pe domnişoara de Villanove.

— Încrederea mea în dumneavoastră nu s-a micşorat, vru să intervină marchiza, dar...

— Îngăduiţi-mi! Există un raţionament foarte simplu pe care ar fi trebuit să-l faceţi, stimată doamnă. Aţi fi putut să vă spuneţi — de vreme ce aveţi amabilitatea de a mă considera a fi un om curtenitor — că, dacă persist în intenţia de a o căsători pe nepoata dumneavoastră cu acel tânăr, nu numai onorabil, dar şi respectabil şi care, pentru mine, este un fiu, un fiu mult-iubit, o fac pentru că, prin această căsătorie, îi voi asigura fericirea.

În toate împrejurările, doamna d'Ornans era puternic dominată de inteligenţa

---

[50] Colportá, *colportez,* vb. I. Tranz. A răspândi ştiri, zvonuri etc. (false). – Din fr. colporter. (nota lui BlankCd)

aceasta, mult superioară celei proprii.

— Să vă audă Dumnezeu! spuse totuşi. Sunt obişnuită să vă dau crezare, dar n-ar fi bine să-i pun câteva întrebări copilei, când îşi va reveni? Aş vrea să ştiu ce simte în adâncul sufletului ei.

— Este cât se poate de firesc, stimată doamnă, replică bătrânul, ridicându-se şi luându-şi pălăria. Dar, în acest caz, vă înaintez demisia mea şi am onoarea să vă salut.

— Dar de ce? se miră marchiza. Ce v-a apucat aşa, dintr-o dată?

— Eu lucrez singur, buna mea prietenă — răspunse colonelul pe un ton hotărât — sau nu lucrez deloc. Mă declar prea bătrân să vă mai trag căruţa, dacă vă amuză să vă puneţi singură beţe-n roate. Cunoaşteţi reţeta recomandată de *Manualul bucătăresei burgheze* pentru prepararea vânatului cu sos de vin: mai întâi, îţi trebuie un iepure. Ei, bine! Pentru a realiza o căsătorie, este nevoie de o mireasă. Doctorul, care s-ar putea să considere că aparté[51]-ul nostru prelungit nu prea e politicos, ne-a spus adineauri că salvarea domnişoarei de Villanove se va obţine cu preţul unei linişti absolute, iar prima dumneavoastră idee este de a o supune unui interogatoriu, mai bine zis, de a o chinui. Cu oricâtă bunătate, cu oricâtă delicateţe aţi pune întrebările, nu vă daţi seama că emoţia va reveni, că va fi tulburată, şocată de amintirile redeşteptate în mod atât de imprudent?

Îşi ridicase vocea şi-l privea pe furiş pe doctorul Samuel.

Acesta era, desigur, în stare să prindă înţelesul unui semn făcut din ochi, căci îşi agită mâinile şi, cu o mină speriată, spuse:

— Vă rog, nu atât de tare! Ne apropiem de momentul critic.

— Vedeţi, doamnă, continuă colonelul, coborându-şi din nou vocea până la nivelul unui murmur.

Şi luând mâna marchizei, adăugă:

— Să nu ne stricăm relaţiile pentru asta, dar iată ultimul meu cuvânt: care dintre noi doi se va retrage? Sub nici un pretext nu vă vreau la căpătâiul Valentinei în clipa aceasta primejdioasă în care-şi va recăpăta cunoştinţa.

— Plec, spuse repede doamna d'Ornans, şi continuaţi să fiţi alături de noi, drag prieten, avem mare nevoie de interesul pe care ni-l purtaţi.

El îi oferi braţul şi o conduse până la uşă.

— Şi lăsaţi-vă de o parte grijile, stimată doamnă, zise ajungând în prag. De vreme ce am mâna liberă, îmi iau întreaga răspundere. Ia să vedem, aveaţi intenţia de a vă odihni puţin; vă acord patru ore de somn bun, până la prânz. Dar după ce veţi lua masa,

---

[51] Apárte adv. În mod separat, deosebit (de...). ♦ (În teatru, ca indicaţie pentru actori). Ca şi cum ar vorbi cu sine însuşi, dar cu glas tare. ♦ (Adjectival) Deosebit, special, anumit. *Trăsătură aparte.* – A^3 + parte (după fr. *à part*). (nota lui BlankCd)

să vi se pregătească echipajul şi să alergaţi întreaga după-amiază ocupându-vă de trusou.

— Vasăzică, vorbiţi serios? întrebă marchiza, neîncrezătoare şi tristă.

Colonelul îi sărută mâna repetând:

— Trusoul! Toate celelalte treburi încetează! Trusoul, trusoul!

Se înapoie în încăpere şi închise uşa.

Părăsind patul Valentinei, doctorul Samuel veni imediat spre el.

Era un bărbat în jur de cincizeci de ani, foarte palid, cu nasul coroiat, cu buze supte, cu ochi lipsiţi de strălucire, cu părul răvăşit.

Nopţile de veghe laborioasă produc uneori acelaşi rezultat fizic ca şi viaţa dezordonată şi excesele.

Doctorul îi datora clientela sa nobilă colonelului, care, la început, avusese dificultăţi pentru a-l introduce într-o anumită societate; dar acum, reputaţia lui era bine stabilită, iar încrederea pe care i-o dovedea domnul de Saint-Louis îi consacrase succesul.

— O vom trezi când vom dori, spuse abia şoptit, dar dac-ar fi preferabil să nu se mai trezească deloc, totul s-ar petrece în modul cel mai firesc din lume.

Colonelul ridică din umeri şi întrebă:

— Este adevărat că, în starea în care se află, poate auzi şi înţelege?

— Se citează diverse cazuri care stabilesc şansele pro şi contra, răspunse medicul, dar remarcaţi că eu vorbesc foarte încet. Cum facem? O trezim, sau trebuie să doarmă pentru totdeauna?

— Pe cuvântul meu, ripostă colonelul, s-ar zice că ne petrecem viaţa visând numai fapte de vitejie! Cu toate acestea, bătrâne Samuel, încă nu ţi-am cumpărat multă otravă pentru şobolani!

— Deoarece este moştenitoarea marchizei… începu doctorul.

— Sunteţi toţi nişte copilaşi, îl întrerupse colonelul, ilar nu sunteţi prea deştepţi. Nici Lecoq nu-i mai isteţ decât ceilalţi, cu toate aerele pe care şi le dă, iar când va trebui să-mi aleg succesorul, pe tine te-aş prefera, fiule, poţi fi sigur de asta. Îngrijeşte-o bine pe această tânără persoană, auzi? Pentru noi valorează de trei sau patru ori mai mult decât moştenirea marchizei.

— Aşadar, o avere frumuşică, aprecie doctorul.

— De zece, de douăzeci de ori cât moştenirea marchizei, continuă colonelul.

Îşi scoase ceasul şi adăugă:

— Uite că se face ora opt. La zece fix, consiliul se va întruni la mine. Nu cumva să lipseşti — vei afla lucruri ciudate. Iar acum, trezeşte-mi-o pe copila asta cu precauţii. Ştii că răspunzi în faţa mea pentru ea!

Valentine era tot nemişcată, ca o frumoasă statuie culcată.

Doctorul se apropie de ea, dar în loc să-i dea medicamentul pe care i-l administrase până atunci, scoase din buzunar o sticluţă şi vărsă într-o linguriţă câteva picături din conţinutul ei.

Cu un gest familiar celor din profesiunea lui, apăsă cu două degere obrajii bolnavei, a cărei gură se întredeschise.

Dinţii ei, mai albi decât fildeşul, erau încleştaţi; o uşoară presiune pe nări provocă o scurtă descleştare, de care doctorul profită pentru a introduce vârful linguriţei.

Apoi, îşi puse lucrurile la locul lor şi aşteptă.

Colonelul îl imită.

Se aşezase din nou pe scaun, dar mai aproape de pat, şi ochii lui blajini o priveau pe fermecătoarea bolnavă, în timp ce-şi învârtea degetele, potrivit obiceiului său.

După scurgerea a trei sau patru minute, doctorul se aplecă până spre chipul Valentinei. Îşi scoase din nou sticluţa şi i-o dădu să inspire.

— Aşa! zise ridicându-se.

Aproape în aceeaşi clipă, un suspin slab ieşi de pe buzele fetei, apoi cuvertura se săltă şi coborî, deoarece inima reîncepea să-i bată.

Doctorul îl privi pe colonel.

— Este necesar să rămâi aici? îl întrebă acesta din urmă.

— V-am spus, replică Samuel, o nouă emoţie ar putea provoca un nou accident. Dar voi aştepta într-o cameră alăturată.

Colonelul îi arătă uşa, dar nu-l lăsă să plece fără a adăuga:

— La ora zece, în strada Thérèse, fii punctual. Va fi interesant, foarte interesant.

Uşa se deschise şi se închise la loc.

Colonelul era singur cu domnişoara de Villanove, care-şi revenea încet în simţiri. Bătrânul îşi apropie fotoliul de căpătâiul patului şi se instala ca unul care vrea să stea cât mai comod.

Ochii fetei se deschiseră, însă păreau incapabili să vadă.

"La teatru" — gândi colonelul — "în situaţii asemănătoare cu aceasta, ele spun, în general: «Unde mă aflu? Ce s-a-ntâmplat?» sau alte prostii de felul ăsta. Aş prefera să scurtez preliminariile. Ia să vedem!"

Tuşi uşor, ceea ce avu efectul de a fixa asupra lui privirea domnişoarei de Villanove. Fata făcu imediat un efort spre a se ridica de pe pat, dar nu fu în stare.

— Cum te simţi, drăguţa mea? o întrebă colonelul pe cel mai afectuos ton cu putinţă.

Valentine îşi roti privirile înspăimântate în jurul camerei.

— Da, da, rosti cu blândeţe bătrânul, n-ai ce zice, treaba-i proastă!

— Acolo! şopti Valentine, al cărei deget tremurător se întindea, acolo era!

Şi arăta locul în care, ceva mai înainte, stătuse Maurice în picioare, cu braţele încrucişate la piept.

— Într-adevăr, acolo, repetă colonelul, acolo a spus el: "Fleurette!" iar dumneata ai răspuns: "Maurice!", adăugând şi alte cuvinte tot atât de imprudente în situaţia dumitale.

Valentine îşi ascunse faţa-n palme.

— Din nefericire, continua colonelul, erau prezenţi martori. Dar prietenii dumitale sunt bogaţi, frumoasa mea micuţă, şi cu bani se amuţesc multe bârfe.

— Eu n-am nimic de ascuns! protestă domnişoara de Villanove, înălţându-şi chipul mândru şi aproape sfidător.

— Desigur, desigur, în primul moment se spun lucruri dintr-astea, dar până la urmă...

Valentine îl întrerupse, întrebând:

— Domnule, vi s-a dat sarcina de a mă supune unui interogatoriu? Nu va dura mult: îl iubesc şi-l voi iubi întotdeauna.

— În ceea ce mă priveşte, replică foarte blând colonelul, nu-mi displace să te aud vorbind aşa. Asta dovedeşte inimă, generozitate; nu dispreţuiesc ateste defecte. Dar, vezi dumneata, fetiţă bună ce eşti, inima, generozitatea, chiar şi nebunia nu slujesc la nimic atunci când e vorba de un om aflat în situaţia amantului aceluia.

— Este nevinovat! strigă cu impetuozitate Valentine.

— Pentru ce te superi, îngerul meu? continuă colonelul. Eu, unul, nu doresc altceva decât ca el să fie nevinovat. Este un tânăr drăguţ, însă, ce să-i faci! Aparenţele sunt al naibii de împotriva lui: un voinic, sărac ca Iov, căci nu i s-a găsit în buzunar nici măcar mărunţişul unui ludovic, îndrăgostit de o tânără persoană considerată, pe drept sau pe nedrept, ca fiind milionară; un om asasinat, nu unul oarecare, ci un tăinuitor sau un hoţ, care avea în posesia lui diamantele faimoasei Carlotta Bernetti — frumoasă pradă dintr-o azvârlitură de plasă! Nici nu mai ştiu câte sute de mii de franci! — Şi, pe deasupra, flagrant-delict, sau ceva ce-i seamănă ca două picături de apă, căci ucigaşul a fost urmărit pas cu pas, a fost prins fără a fi fost pierdut o clipă din vedere şi când încă nu avusese timp să-şi spele de sânge nici hainele, nici mâinile.

Capul Valentinei recăzu pe pernă.

— Va fi şi acesta un proces celebru, adăugă colonelul. Plouă cu dintr-astea, şi cred...

Se opri şi, printre pleoapele întredeschise, strecură o privire spre Valentine.

— Da, mai zise, şi desigur aceasta va fi latura romanţioasă a procesului: cred că cel însărcinat cu instruirea lui va fi prietenul nostru, domnul d'Arx.

Valentine redevenise la fel de palidă ca mai înainte de a-şi recăpăta cunoştinţa.

— De regulă, îşi urmă colonelul vorba, liniştit de parcă nimic grav nu s-ar fi petrecut,

mie nu-mi plac căsătoriile forţate. Am avut în familia mea un exemplu cât se poate de trist — fiica mea, care era totuşi o făptură minunată, a cam silit-o pe biata şi draga noastră Fanchette, nepoata mea, cu prilejul căsătoriei sale cu vărul ei, contele Corona... Desigur, în cazul marchizei, nu avem a ne teme de nimic asemănător şi, de altminteri, cum să-l compari pe Remy d'Arx cu un individ dubios ca nepotul meu Corona! Remy d'Arx este o perlă de bărbat şi nu-mi închipui nici o dovadă de devotament de care să nu fie în stare.

Se opri din nou. Valentine stătea nemişcată, mută şi rece ca o statuie.

— Doamne Sfinte, continuă bătrânul, în viaţa mea am fost martorul celor mai uimitoare aventuri. Există multe furtuni care ameninţă dar nu izbucnesc. Trebuie să mă întorc la marchiză, şi ea aproape tot atât de tulburată, aproape tot atât de nefericită ca şi dumneata, biata mea copilă. Nu mai e necesar să-ţi spun ce lovitură cumplită a primit. Însă, înainte de a te părăsi, aş vrea să te las într-o stare de spirit mai calmă.

Se ridică şi luă mâna domnişoarei de Villanove, care, la atingerea lui, fu străbătută de un fior.

— Pentru dumneata există un lucru cert şi consolator, spuse bătrânul pe un ton de binecuvântare, şi anume faptul că eşti înconjurată de suflete bune, de inimi devotate. La vârsta dumitale, îţi vâri uneori în cap idei de revoltă. Chibzuieşte, gândeşte-te la cei care te iubesc, la cei pe care nefericirea dumitale i-ar arunca în disperare.

Se aplecă şi sărută fruntea Valentinei.

Era o frunte ca de marmură. Fata nu schiţă nici o mişcare, nu rosti nici un cuvânt.

Ducându-se cu paşi rari spre uşă, colonelul îşi spunea: "Ciudată fetiţă! Sunt convins că are deja o idee a ei."

Înainte de a trece pragul, îi trimise încă o sărutare, însoţind-o cu cuvintele:

— Fii liniştită! Veghem asupra dumitale şi te iubim!

Pe coridor se afla o subretă care se îndepărtă grabnic, nelăsând nici o îndoială că ar fi ascultat la uşă.

— Suzon! o chemă colonelul cu glas coborât. Sidonie! Vino odată, Marion!

Subreta se apropie spunând:

— Victoire, cu voia dumneavoastră, domnule colonel.

— Fie cum zici, Victoire! Ia spune-mi, şi nu minţi, tu eşti cea care te duci să aduci trăsura, în serile în care domnişoara de Villanove iese prin poarta mică a grădinii?

Victoire îşi împreună mâinile şi vru să protesteze.

— Bun, zise colonelul, tu eşti, bănuiam eu. Ei bine, fata mea, dacă se va întâmpla cumva ca-n seara asta domnişoara de Villanove să te trimită să cauţi o trăsură...

— În halul în care se află, cum vă-nchipuiţi, Dumnezeule mare!

— Da, în halul în care se află.

— Voi avea grijă să nu... începu Victoire.

— Să nu refuzi, o întrerupse colonelul. Şi ai avea dreptate, trebuie să-ţi asculţi stăpânii.

Îi strecură în mâna doi ludovici şi, deoarece Victoire îl privea uluită, adăugă:

— Din păcate, fata mea, la vârsta pe care o am, ai văzut de toate şi n-ai mai putea fi sever.

— Să fie cu putinţă să existe oameni atât de buni! exclamă subreta. Ce-mi porunciţi, domnule colonel?

— Să-i aduci dragei noastre frumoase o trăsură, dar nu pe prima venită. Eu îl protejez pe un vizitiu al cărui cupeu îl vei găsi pe aici, prin apropiere, ceva mai în afara staţiei de trăsuri. Spre a fi sigură că nu te înşeli, îi vei spune... Căci vorbeşti puţină italiană, nu-i aşa?

— Altminteri, domnişoara nu m-ar fi angajat.

— Îi vei spune vizitiului aşa: "Giovanni-Battista." E numele lui.

— Şi el îmi va răspunde?

— Rostindu-l pe al tău, care-i fermecător ca şi tine: "Vittoria."

Îi mângâie uşor bărbia şi rămaseră o clipă privindu-se zâmbitori.

— Acum, adăugă colonelul, du-te de-l eliberează pe doctorul Samuel, care aşteaptă aici, alături. Spune-i să-i facă o scurtă vizită frumoasei noastre dragi şi — fii atentă — spune-i, mai ales, să nu lipsească de la *rendez-vous*-ul despre care ştie: la ora zece fix. Va fi interesant. Spune-i că va fi foarte interesant.

Capitolul XV - Consiliul Fracurilor Negre

Ne aflăm într-o cameră spaţioasă, foarte înaltă şi ale cărei lambriuri întunecate amintesc de o mănăstire. De altfel, construit spre a sluji drept sucursală doamnelor de la Port-Royal[52], pe un teren dăruit de către familia de Choiseul.

Încăperea în care am intrat este la etajul întâi, în partea din spate a clădirii, şi are trei ferestre grilajate ce dau spre o grădină mică, dar plantată cu arbori bătrâni.

Drept mobilier, există scaune tapiţate cu piele neagră şi două canapele identice, de o parte şi de alta a unui şemineu impunător.

În centru se vede o masă lungă, acoperită cu postav verde, aşa cum se întâlnesc în toate locurile în care se întrunesc comitete sau comisii de administraţie.

Nimic nu lipseşte din cele ce, în mod obişnuit, se află pe cele două mese consacrate, nici uneltele de scris, nici călimara, nici cele două talere mici de lemn conţinând: unul — batoane de ceară de sigilat, celălalt — pulbere de cenuşă, nici măcar clopoţelul prezidenţial, destinat să menţină ordinea în timpul deliberărilor.

Cu toate acestea, masa este înconjurată, mai curând, de un consiliu de familie, căci colonelul Bozzo, stând într-un fotoliu, s-a încălţat cu nişte papuci îmblăniţi, comozi, şi este înfofolit într-o călduroasă haină de casă.

Dacă-i socoteşti pe participanţi, adunarea e alcătuită din opt persoane, majoritatea fiind aşezate în jurul mesei şi doar două rămânând mai retrase.

Am fi regăsit aici pe câteva dintre cunoştinţele noastre, printre alţii pe domnul Lecoq şi pe doctorul Samuel, aşezaţi în dreapta şi-n stânga preşedintelui. Dar ar fi trebuit să ne punem la muncă inteligenţa spre a-l recunoaşte pe acel Louis al XVII-lea din palatul Ornans în persoana unui individ voinic de treizeci şi cinci-patruzeci de ani, ce-şi rezema coatele pe masă în faţa colonelului.

Nu întâlneşti în fiecare zi actori care să posede în mod firesc şi în întregime înfăţişarea fizică a rolului lor. Tenebroasa comandită al cărei administrator era colonelul Bozzo folosise deja mai mulţi Louişi al XVII-lea la Paris, în provincie şi în diferite capitale

---

[52] *Port-Royal*: mănăstire de călugăriţe întemeiată în 1204, în apropiere de localitatea Chevreuse, Situată cam la 30 km sud-vest de Paris şi mutată, în 1625, la Paris. În 1635 a devenit focarul jansenismului. Cu începere din 1656, abaţia a fost supusă unor persecuţii — călugăriţele au fost expulzate, iar mănăstirea — demolată, (n.t.)

europene.

Domnul de Saint-Louis era un martir de ocazie şi era nevoit să se machieze ori de câte ori intra în scenă.

Încă nu i-am văzut pe ceilalţi membri ai consiliului şi anume un bărbat foarte palid, cu trăsături dure, cu fruntea pleşuvă înconjurată de câteva şuviţe cărunte, căruia i se spunea "abatele" şi un grăsan vesel ce purta un costum neglijent şi care era numit "doctorul în drept".

În stânga şemineului, un băiat destul de frumos, încă tânăr dar având bine întipărite pe chipul răvăşit urmele pe care, în general, le lasă obişnuinţa orgiei, zace mai curând decât şade, pe una din canapele — este contele Corona, nepot prin alianţă al colonelului şi soţ al frumoasei Francesca.

Pe cealaltă canapea stă o femeie îmbrăcată cu o eleganţă fără cusur şi a cărei faţă este ascunsă sub un voal. Femeia nu e, aşa cum s-ar putea aştepta cititorul, contesa Corona.

Într-un fel blestemată prin funestul hazard al naşterii sale, desigur că Francesca nu scăpase de fatalitatea păcatului originar, dar inima ei generoasă şi bună n-ar fi suportat de bunăvoie anumite complicităţi.

Nu fără dreptate, ceilalţi nu aveau încredere în ca şi, deşi trăia în mijlocul răului, că ignora cu totul misterul de nedreptăţi ce apăsa asupra ei şi care grăbea drama tinereţii sale spre un deznodământ tragic.

Frumoasa doamnă ce stă pe canapea putea fi luată, dimpotrivă, drept una dintre cele mai active membre ale asociaţiei. Se numea Marguerite Sadoulas, dar era contesă de Clare prin căsătorie legitimă. Am istorisit în altă parte[53] ciudata poveste a acestei femei care, timp de o clipă, a ocupat o poziţie de prim rang în societatea pariziană.

Colonelul pare foarte bine dispus. Ridurile de pe chipul lui zâmbesc şi pergamentul obrajilor săi are, cu adevărat, nuanţe roz.

Îşi freacă uşor mâinile, privind cu coada ochiului hârtiile aranjate în faţa lui, printre care se află un caiet destul de voluminos.

Chiar în momentul în care pendulul arată ora zece, el agită clopoţelul şi spuse:

— Copiii mei, să punem punct conversaţiilor particulare. Şedinţa este deschisă; vă promit că va fi interesantă, şi deoarece e posibil să se prelungească, vă rog să-mi acordaţi întreaga atenţie.

Privirea sa plină de bunăvoinţă şi voioşie făcu înconjurul încăperii.

— Vă mulţumesc tuturor, continuă el, pentru punctualitatea cu care aţi binevoit să răspundeţi la apelul meu. Draga noastră contesă are trebuşoarele ei, care ar fi de ajuns spre a obosi trei mari cochete, doi notari şi o jumătate de duzină de avocaţi; nepotul

---

[53] Vezi romanul *Inimă de Oţel* de acelaşi autor. (n.t.)

meu Corona, care stă acolo într-o atitudine puţin convenabilă, nu pare să fie beat decât pe jumătate; bunul Samuel şi-a părăsit pacienţii; Lecoq şi-a sacrificat pentru noi biroul, sau mai curând birourile, căci progresează băiatul, şi nu peste multă vreme îl vom vedea ajuns om important; în fine, şi savantul nostru profesor de drept penal şi-a întrerupt lucrările, fără a mai vorbi de prinţ, care i-a dat zor cu absintul, biftecul şi cotletul lui. Sunteţi toţi nişte bomboane şi mă bucur de pe acum să vă fac o surpriză drăguţă care vă va răsplăti pentru silinţa voastră.

Acest discurs de deschidere fu primit cu oarecare răceală.

Guvernele care durează prea mult nu mai inspiră entuziasm, iar guvernarea acestui om cumsecade durase mai bine de jumătate de veac.

Îşi urmă vorba, clipind din ochi cât se poate de şmechereşte:

— Suntem cam apatici, mă aşteptam la asta. În jurul meu există mereu puţină gelozie din cauză că proverbul "Urciorul nu merge de multe ori la apă" nu mi se poate aplica. Mergeam deja la apă pe vremea mareşalului de Saxe[54] şi încă n-am nici o crăpătură. O baftă porcească, nu-i aşa, iubiţilor? Şi noroc cu ghiotura!

Îi făcu un semn abatelui, care se apropie, şi-i şopti la ureche:

— Vreau să-ţi vorbesc după şedinţă. Ştii că n-am încredere decât în tine. Cel care-i destinat să-mi succeadă trebuie să cunoască mai multe decât ceilalţi.

— Acum, continuă cu glas tare, voi da cuvântul lui l'Amitié, care în toată povestea asta s-a comportat minunat.

Mâna lui uscată mângâie urechea lui Lecoq, aşa cum fac profesorii de şcoală cu elevii care-i aduc cele mai frumoase cadouri, şi încheie:

— Dragul de el vă va expune partea materială şi istorică a afacerii; după acestea voi da, eu personal, câteva explicaţii, şi sper că acestea vor avea darul de a vă interesa. Ai cuvântul, prietene. Fii scurt dar clar, şi fără falsă modestie.

Domnul Lecoq de la Perrière — un soi de Proteu[55] care împingea până la eroism talentul său de a-şi schimba chipul şi înfăţişarea — se arăta aici aşa cum îl făcuse Dumnezeu.

Era un individ voios şi robust, om destul de chipeş de altfel, dar cu totul comun, vulgar în purtările sale, aparent sincer şi vesel într-un mod gălăgios. Aparţinea, fără putinţă de tăgadă, categoriei stâlpilor de cafenea şi întruchipa tipul comis-voiajorului, aşa cum l-au descris scriitorii din timpul domniei lui Louis-Philippe.

În dimineaţa aceasta purta costumul său preferat, cel pe care-l alegea şi-l îmbrăca

---

[54] *Mareşalul de Saxe* (Maurice, conte de) (1696–1750): unul dintre cei mai mari căpitani de oşti ai veacului său, învingător la Fontenoy, la Raucoux şi la Lawfeld, avansat mareşal în 1744. (n.t.)

[55] *Proteu* (mitol.): zeu al mării, care primise de la tatăl său, Poseidon, darul de a face profeţii şi de a-şi schimba, la dorinţă, înfăţişarea. (n.t.)

de îndată ce o misiune specială nu-l obliga să se deghizeze: jachetă de catifea albastră, cu cute pe şolduri, vestă de catifea în carouri de culori mergând de la tonuri pastelate până la cele mai ţipătoare, pantalon de culoare "flacăra Infernului" croit în stil "husar" şi nelăsând să se vadă decât vârful ghetei.

Pălăria sa era de forma numită "buzingo" — înaltă, ascuţită, cu boruri largi, iar nodul cravatei sale depăşea cu mult dimensiunile obişnuite.

La această vestimentaţie, ar fi trebuit să tină în mâna vreun soi de baston triumfal, o măciucă ameninţătoare sau o bâtă cu sculpturi oribile, dar toaleta sa era lipsită de un asemenea accesoriu.

Bastonul pe care-l ţinea între picioare ar fi putut fi folosit de către un rentier din cartierul Marais. Era un baston solid, împodobit cu o măciulie de fildeş.

Luă cuvântul ce i se dădea şi, conform recomandării făcute de preşedinte, relată pe scurt, cu o precizie remarcabilă, ciudata poveste de hoţie care constituie subiectul primelor capitole ale acestei istorisiri.

Operaţiunea astfel descrisă în amănunt, începând de la măsurile luate pentru a-l aduce pe Hans Spiegel — omul care furase diamantele Carlottei Bernetti — în dugheana lui Koenig, pretinsul vânzător la mâna a doua, şi până la trecerea sângeroasă a *marchef*-ului (bijutierul) prin camera 18, semăna cu un mecanism construit cu dibăcie, căruia i se demontau, rând pe rând, multiplele angrenaje. Totul era prevăzut, cântărit, reglat; nimic nu era lăsat în seama întâmplării, iar pentru că victima marcată să scape de soarta ce-i era hărăzită ar fi fost necesar un miracol.

Consiliul îl asculta pe Lecoq cu interes, însă fără nici un alt sentiment de surpriză.

Atenţia ce i se acorda putea fi comparată cu cea a membrilor academiilor noastre, când se dă citire unui raport bine întocmit şi care tratează subiecte oarecum ciudate.

Atâta tot.

Dacă academiile noastre sunt blazate de ciudăţeniile ştiinţei sau ale artei, dacă fiecare dintre membrii lor, privindu-şi cu răceală colegii, se înfierbântă numai când în joc se află propria persoană, se poate spune că suntem în prezenţa unor oameni mai sătui de ticăloşii de soi decât sunt înşişi academicienii faţă de noile descoperiri şi capodopere; în plus, se poate afirma, fără a-i lipsi pe academicieni de respectul cuvenit, că, în dimineaţa asta, pătrundem în aulă unei academii *sui generis*, relativ mai puternică şi mai bine selectată decât orice alt institut purtând acest nume glorios.

Atâta doar că, în loc de a avea drept scop binele sau frumosul, tenebrosul institut al cărui prag îl trecem folosea un mare volum de cunoştinţe, o cantitate impresionantă de inteligenţă şi un întreg mănunchi de voinţe ferm hotărâte să perfecţioneze ştiinţa de a face rău.

Toţi cei de acolo erau nişte virtuozi ai crimei, laureaţi ai furtului şi ai omorului. Nu

credem că ar fi fost posibil să se găsească în întregul univers o adunare de scelerați mai înrăiți, o societate de bandiți mai de temut.

Când Lecoq își încheie expunerea, deșurubă măciulia de fildeș a bastonului ce-i aparținuse nefericitului Spiegel și-i răsturnă conținutul pe postavul verde. Și toți se apropiară să cerceteze cu privirea diamantele Carlottei.

— Nu-i rău, aprecie doctorul în drept, dar trebuie să recunoaștem că imbecilul care *va plăti legea* a făcut tot ce-i stătea în putință pentru a se prinde cât mai bine în undiță. Fuga lui a fost pur și simplu o gogomănie.

— Sunteți un profesor savant, replică bătrânul colonel, dar cunoașteți mai bine codul decât sufletul omenesc. Nu există nici un om care, prins în capcană fiind, să nu comită vreo prostie. În asta constă forța noastră: prima lovitură de măciucă îi zăpăcește și-i face să-și piardă sângele rece; altminteri, oricât de bine ne-ar fi întinse plasele, din când în când ne-ar mai scăpa câte un vânat. Or, de scăpat, nu ne scapă nici unul.

— Iată un briliant care are *broască*, remarcă abatele, utilizând un termen tehnic de șlefuitor de pietre scumpe.

Doamna contesă de Clare se ridicase, ca toți ceilalți, pentru a examina prada.

— Într-adevăr, spuse ea din vârful buzelor, ființele acestea sunt de-a dreptul uimitoare! Carlotta Bernetti nu-i tânără, și cunosc destule mult mai drăguțe ca ea...

— Tu, de exemplu, nu-i așa, pisicuțo? o întrerupse președintele.

Replica îi fu dată cu semeție:

— Presupun că nu mă comparați cu fata aceea... Voiam să spun, pur și simplu, că eu, contesa de Clare, nu am asemenea diamante.

— Este revoltător! zise colonelul fără să râdă.

Aruncând înapoi pe postav un pumn de briliante pe care le studiase cu atenție, contele Corona întrebă:

— Cât poate valora asta, la grămadă?

— În reclamația făcută de Bernetti, răspunse Lecoq, importanța furtului este evaluată la patru sute de mii de franci.

— Patru sute de mii de franci! repetă doamna de Clare. O Bernetti!

— Și la ce ne servește nouă — mai întrebă contele Corona, care, în mod evident, căuta un prilej de a-și manifesta o mânie cu greu reținută — la ce ne servește să avem patru sute de mii de franci de adăugat milioanelor pe care Tatăl le păstrează într-o ascunzătoare?!

Întrebarea aceasta stârni ecouri printre membrii consiliului.

— Fapt este, spuse contesa de Clare, că suntem săraci, cu toată bogăția noastră. Nici unul dintre noi nu știe unde se află comoara, și dacă Tatălui i s-ar întâmpla o nenorocire...

Colonelul îşi agită clopoţelul. Indignarea făcea să-i tremure mâna.

— Nu mi se va întâmpla nici o nenorocire! strigă ca un copil iritat. Mă simt bine, sunt puternic ca un turc şi vă voi înmormânta pe toţi...

Şi, întrerupându-se, zise:

— Ia vino-ncoa'!

Printr-un semn al mâinii îl chema pe doctorul în drept, căruia-i spuse rapid, pe şoptite:

— Tu ştii, asta te priveşte, dispoziţiile mele sunt luate: eşti singurul meu moştenitor.

În acelaşi timp atinse genunchiul lui Lecoq şi-i strecură la ureche:

— Apără-ţi patrimoniul, fiule, tu eşti legatarul meu universal!

Ochii săi pe jumătate închişi împărţiră o privire semnificativă între domnul de Saint-Louis şi doctorul Samuel.

— Vreţi să mă retrag? continuă cu glas tare. Consideraţi că am trăit prea mult? Unde este paricidul care va ridica mâna împotriva părului meu alb? *Sangodemi!* Ce mare lucru aţi câştiga, dragii mei? Trădătorul care mi-ar străpunge inima crede, aşadar, că ar găsi scapularul pe pieptul meu? Scoateţi-vă asta din minţi — e multă vreme de când pun scapularul la loc sigur, ori de câte ori vin să prezidez adunările voastre! Ha! Ha! Printre voi există, deci, revoltaţi! Aceştia uită că eu sunt cel care am realizat averea Confreriei; nu se gândesc că numai eu posed secretul şi că măruntaiele mele spintecate nu le-ar spune care-i drumul ce duce la comoară.

După o mică pauză, continuă, îndreptându-şi degetul spre Marguerite:

— Îţi poruncesc să taci! Când ai venit la noi, nu diamante cereai, ci pantofi cu care să-ţi încalţi picioarele goale. Cine te-a făcut contesă de Clare, dacă nu eu? Erai o Bernetti, dar în loc de caşmiruri, purtai zdrenţe. Ţie, Corona, ţi-am dat-o pe micuţa mea Fanchette, pe sărmanul meu înger; ştii că dacă, în momentul acesta şi în ciuda soarelui care ne luminează, aş spune: "*Este noapte!*", n-ai mai trece viu pragul acestei camere?

Corona era palid, însă contesa zâmbea.

Lecoq îşi puse mâna pe braţul bătrânului, care se opri imediat şi privi în jurul său ca un om care se trezeşte.

Samuel, doctorul în drept, abatele şi prinţul îl înconjurau, nemişcaţi ca nişte statui.

Lecoq spuse:

— Tatăl este Tatăl. Corona, ca întotdeauna, n-a vorbit bine, iar Marguerite îşi regretă obrăznicia.

Cei patru membri ale căror nume le-am citat se înclinară cu gravitate.

Gestul constituia un vot.

Corona se înapoie la canapeaua sa bombănind, iar doamna de Clare, ridicându-şi voalul, veni să-şi ofere mâna colonelului.

— Tatăl ştie cât de mult îl iubim, murmură ea.

— Tatăl este foarte bătrân, zise acesta, a cărui voce, abandonând diapazonul mâniei, exprimă deodată o emoţie plângăreaţă. Are slăbiciunile vârstei sale. Adineauri, fanfaron ca toţi cei care nu mai au putere, spunea: "Vă voi înmormânta pe toţi!..." Ah! Sărmanii mei copii, zilele ce-mi mai rămân de trăit sunt numărate Credeţi-mă, aşteptarea nu vă va cere multă răbdare. Marguerite, tu eşti frumoasă, eşti tânără, ai dreptate să fii ambiţioasă; doreşti aur, mult aur — vei avea; vrei să fii ducesă — vei fi.

O trase lângă el şi-i strecură la ureche, dându-i o sărutare:

— Prostuţă ce eşti, nu ştii că te-am instituit unica mea moştenitoare?

Apoi, cu glas tare, continuă:

— Copii, dragii mei copii, iertaţi-l pe acela care vă iubeşte ca şi cum aţi fi familia lui. Chiar şi Corona să uite nişte cuvinte poate prea aspre; purtarea faţă de micuţa mea Fanchette îmi adună multă amărăciune în inimă. Ah! Dacă i-aş fi dat acel înger lui l'Amitié, sau prinţului, sau poate bunului Samuel, sau, cine ştie, stimatului nostru profesor!... Dar ce s-a făcut e bun făcut şi, la urma urmei, Corona este nepotul meu. Să trăim în pace... Şi să nu pierdem timpul, continuă schimbând tonul. Nu sunt încă orb, am văzut bine că vorbele dragei noastre revoltate coincideau cu o dorinţă unanimă. Fiţi liniştiţi, aceasta este, în mod cert, ultima mea afacere.

Mâna sa se întinse, acoperind cu palma hârtiile din faţa lui, rămânând astfel apăsată.

— Aşadar, mai e şi altceva? întrebară mai multe glasuri.

— Veţi vedea, răspunse bătrânul, reluându-şi înfăţişarea de patriarh fericit să le facă o surpriză celor dragi din jurul său. Diamantele Carlottei Bernetti nu sunt decât un episod mititel în povestea noastră, oarecum prologul ei, iar piesa urmează să înceapă. Ia să vedem, chiar aţi putut crede că aş vrea să mă mulţumesc şi să închei cu un fleac de patru sute de mii de franci? Am spus: "Este ultima mea afacere" şi am spus adevărul. Însă ultima mea afacere trebuie să merite osteneala, iubiţii mei, şi dacă vreţi să o evaluaţi voi înşivă, vă voi pune la dispoziţie datele. La cât apreciaţi voi capetele pe care le avem pe umeri, toţi câţi suntem aici?

Membrii consiliului se uitară unii la alţii. Colonelul era un bun comediant, dar abuzase de loviturile de teatru. Şovăiau cu toţii, deşi li se trezise neliniştea.

Cu jumătate de glas, Lecoq zise:

— Ascultaţi! Este într-adevăr vorba de viaţă şi de moarte.

Colonelul ridică mâna, lăsând-o să cadă pe hârtii.

— Aici sunt capetele voastre, rosti rar, şi al meu de asemenea. Eu nu sunt decât un biet om, foarte aproape de a recădea în copilărie, dar, — vă previn — dacă moartea m-ar lovi astăzi, voi toţi aţi fi tare bolnavi! Capetele voastre se află aici, nu atârnă decât de un

fir, iar firul este în mâna mea! Ultima mea afacere va consta în a vi le înapoia întregi şi tefere, împreună cu comoara pe care mi-aţi încredinţat-o. Când va fi înfăptuit acest lucru, tatăl familiei îşi va mai aduna o dată laolaltă copiii şi le va spune: "Sarcina mea a fost îndeplinită, mi-am câştigat dreptul de a mă odihni, de vreme ce v-am salvat de primejdia supremă."

Luă caietul pe care toţi ochii se aţintiseră cu groază şi i-l întinse lui Lecoq, adăugând:

— Citeşte, l'Amitié, astfel că fiecare să-şi dea seama de mărimea primejdiei. Când vor cunoaşte bine boala, vom vedea care dintre noi va aduce cel mai bun remediu.

Capitolul XVI - Manuscrisul lui Remy d'Arx

Lecoq luă caietul şi citi:

"*Raport către Excelenţa Sa Ministrul de Justiţie*

Domnule Ministru,

Rog pe Excelenţa Voastră să binevoiască să mă ierte dacă-mi iau libertatea de a-i supune atenţiei o lucrare încă neterminată. Urgenţa este mare, căci procesul pendinte[56] *în faţa Curţii cu Juri a departamentului Senei şi pe care gura lumii îl denumise deja Fracurile-Negre îmi pare de natură să îndrume pe o cale greşită opinia publică şi, ceea ce este şi mai grav, însăşi justiţia.*

[56] Pendínte adj. invar. 1. Care este subordonat cuiva, care depinde de... 2. Care n-a fost încă soluţionat, care urmează să fie rezolvat; (despre probleme în litigiu) care este în curs de cercetare, care aşteaptă să fie judecat. – Din lat. pendens, -ntis, fr. pendant. (nota lui BlankCd)

Am abandonat instrucţia acestei cauze care îmi fusese încredinţată şi care nu este decât o umbră, pentru a mă ocupa de realitate.

Faptele pe care voi avea onoarea de a le aduce la cunoştinţa ministrului, şef al magistraturii tării mele, sunt deosebit de importante, şi încerc să fac apel la toată atenţia sa. Este vorba despre Fracurile-Negre, nu acei oameni care se află actualmente în mâna Legii, ci adevăratele Fracuri-Negre, adică, în credinţa mea, despre cea mai primejdioasă asociaţie de răufăcători care a existat vreodată.

Excelenţa Voastră nu trăieşte în lumea în care această denumire este deja populară, iar administraţia, care ar fi în măsură să ridice vălul, pare înclinată să creadă că ar fi vorba de o legendă de cartier, de o poveste de creat groază, de felul acelora ce se inventează în drojdia societăţii pariziene.

Domnul prefect al poliţiei, căruia m-am adresat mai întâi, desigur că n-a depăşit, faţă de mine, limitele bunei-cuviinţe, dar ajutorul său mi-a lipsit cu desăvârşire şi am avut impresia că mă lua drept un visător.

Cauza acestei erori este cât se poate de simplă şi o scot în evidenţă imediat, astfel încât Excelenţa Voastră să nu poată cădea în aceeaşi capcană: pentru justiţie, Fracurile-Negre nu există; niciodată n-au fost aduse în faţa ei; însăşi baza organizării lor îi pune la adăpost de paloşul Legii.

Iată tocmai ceea ce pare de necrezut şi ceea ce voi explica foarte clar în cursul prezentei lucrări.

Cu ştirea mea — şi am pretenţia de a cunoaşte aproape totul în acest domeniu care mi-a ocupat zilele şi nopţile, încă de când

am ajuns la vârsta bărbăţiei — o singură dată a înfruntat misterul asociaţiei un risc serios, din cauză că trei dintre membrii săi au fost aduşi în faţa unui tribunal. Mă refer la afacerea Quattrocavalli, care l-a costat pe tatăl meu viaţa.

Prezint aici o scurtă expunere istorică:

La 30 august 1816, domnul Mathieu d'Arx a fost numit procuror general la curtea regală din Ajaccio. În luna octombrie a aceluiaşi an, a luat cuvântul într-un proces important, în care erau implicate unele persoane care ocupau o poziţie înaltă arondismentul Sartena.

Primarul unei capitale de canton era acuzat de complicitate *într-un* asasinat comis de către fraţii Quattrocavalli, binecunoscuţi *ca* făcând parte din banda susnumitelor «Veste-Nere»..."

Aici, Lecoq se întrerupse şi întrebă:

— Ce rost au semnele astea cu creionul roşu?

— Astea vor să spună: "Treci peste", fiule, răspunse colonelul. Este partea ştiinţifică a lucrării. Cunoaştem cu toţii propria noastră istorie şi am marcat paragrafele pe care e bine să le sari. Altminteri, am prelungi şedinţa până mâine.

Raportul lui Remy d'Arx făcea, într-adevăr, referiri amănunţite la *Camorre*-le din sudul Italiei şi la originea primelor "Fracuri-Negre". Aceste detalii sunt consemnate în cuvântul ce prefaţează istorisirea noastră.

Lecoq întoarse două sau trei pagini şi continuă:

"... Prim-judecătorii au decis achitarea. La recursul Procuraturii, procesul a ajuns în faţa tribunalului din Ajaccio, unde fraţii Quattrocavalli au fost achitaţi pentru a doua oară, în ciuda unui ansamblu de acte probatorii pe care Excelenţa Voastră le-ar considera, fără îndoială, zdrobitoare. Ţin aceste documente la dispoziţia domniei-voastre.

În toată această afacere, domnul Mathieu d'Arx se confruntase

cu dificultăţi de o natură inexplicabilă.

Doi tineri din oraşul Sartena, care în ochii săi erau în mod evident nevinovaţi, fuseseră acuzaţi, cu intenţia de a îndruma greşit instrucţia procesului, iar probele fabricate împotriva lor dovedeau o dibăcie extraordinară.

Juriul mergea cu ochii închişi pe acel drum fals, iar opinia publică, în oraş, era manipulată pe ascunsă în acelaşi sens. În toate acestea se simţea o influenţă puternică şi ocultă, care nu întârzie să facă o impresie adâncă şi durabilă asupra minţii domnului d'Arx.

Nu se poate spune că ar fi ghicit chiar de la început adevărul, cu toate detaliile sale ciudate şi neverosimile, dar simţise efectul şi a căutat cauza, iar eu am găsit, în documentele sale, note incomplete ce păreau a fi elementele unui raport analog celui pe care am onoarea de a-l prezenta astăzi.

Notele despre care vă vorbesc şi pe care încă le posed sunt puţine şi trunchiate; într-adevăr, n-am putut decât să adun spice după strângerea recoltei; căci cu prilejul catastrofei care i-a curmat viaţa, biroul tatălui meu a fost violat, şi documentele lui — distruse în mare parte.

Cât priveşte raportul însuşi, mă îndoiesc să fi ajuns vreodată la ministrul de justiţie din acea vreme. Cel puţin, în arhive nu a rămas nici o urmă a lui.

Între decembrie 1816 şi aprilie 1820, asupra persoanei tatălui meu s-au săvârşit trei tentative de asasinat, iar la 22 iunie, în acel ultim an, pardoseala biroului său s-a prăbuşit, în timp ce el stătea la masa lui de lucru.

A cerut şi a obţinut schimbarea din post, nu pentru a fugi de

propria-i soartă, căci toţi cei din familia mea ştiu că tatăl meu se resemnase să accepte moartea violentă, care avea săi lovească în curând, ci, dimpotrivă, pentru a continua războiul în care se angajase cu energie, cu încăpăţânare.

Se gândea că, odată plecat din ţinutul Corsicii, mişcările îi vor fi mai libere şi nu se va mai lovi de aceleaşi obstacole ridicate între el şi forurile centrale.

În timpul călătoriei pe care a făcut-o de la Marsilia la Toulouse, unde urma să conducă Parchetul, o împuşcătură, trasă, în plină zi, din spatele unui gard viu, a spart geamul portierei poştalionului în care se afla.

Eram acolo, încă, foarte tânăr, împreună cu mama şi cu sora mea — copil în leagăn.

Am fost înscris la colegiul regal din Toulouse. În vacanţa din 1822, l-am regăsit pe tatăl meu îmbătrânit cu douăzeci de ani. Plângând, mama mi-a spus că, în urma unui dineu oficial la Prefectură, tata fusese cât pe-aci să moară şi că, de atunci, îşi pierduse sănătatea..."

Lectura raportului fu întreruptă în acest punct de un râs sec şi scurt ce venea din fotoliul prezidenţial.

Colonelul îşi răsucea degetele. Spuse cu veselie:

— Îmi amintesc de dineul acela, eram prezent.

Şi adaugă:

— Ha! Ha! Bătrânul Mathieu d'Arx se agăţa zdravăn de viaţă!

Lecoq continuă:

"... La 14 iulie 1823, la ora nouă dimineaţa, un servitor a venit să mă ia de la colegiu. N-a îndrăznit să-mi spună ce cumplită nenorocire se întâmplase acasă. Am găsit-o pe mama stând în

sufragerie; m-a privit, dar nu m-a recunoscut — înnebunise. Tata fusese asfixiat în patul său, alături de care dormea surioara mea, pe atunci în vârstă de trei ani şi jumătate.

La început, asasinii nu văzuseră copilul; poate că acesta se trezise în timpul săvârşirii crimei şi probabil că ţipase.

O răpiseră — sau o uciseseră.

Am fost primul care a intrat în biroul tatălui meu.

Biroul, secretaire-ul, dulapurile, totul era răvăşit. Se furaseră şi bani, deşi economiile foarte modeste ale austerului magistrat nu putuseră fi scopul unei asemenea crime. Actuala mea avere mi-a venit târziu după aceea şi din partea familiei mamei.

Am relatat în două cuvinte, domnule ministru, acest ultim episod al unei poveşti lugubre, deoarece faptele vă sunt cunoscute. Ele au emoţionat profund întreaga magistratură, şi mulţi oameni pretind că acea mare nenorocire ar fi ia originea bunăvoinţei pe care mi-o dovedeşte Puterea.

Un biet om, un fost servitor al familiei noastre, a fost acuzat, judecat, condamnat şi executat pe eşafod. Afirm pe cuvânt de onoare că sărmanul era nevinovat..."

— Ei, na-ţi-o! izbucni cu grosolănie Corona, oare pentru a auzi această poveste, veche de când cu potopul, am fost chemaţi aici?

— Fapt este, adăugă contesa de Clare, că toate acestea nu au nici o legătură cu noi.

Ceilalţi păreau să-i împărtăşească opinia. Lectura raportului anunţat că fiind aşa de teribil lăsa auditoriul indiferent şi aproape somnolent.

Colonelul îşi roti asupra lor privirea felină în care sclipea o luminiţă crudă.

— Aveţi puţină răbdare, iubiţii mei, spuse. Întâmplările în sine vă sunt străine, căci n-a mai rămas nimeni din vremurile acelea, cu excepţia lui l'Amitié, care era micul meu servitor şi care, de atunci, a mai crescut. Toţi s-au dus, numai eu am rămas; şi cum m-am mai folosit de acei buni prieteni!... Răbdare! Autorul acestui raport are în vine sângele corsican al mamei sale, care era o Adriani. Toată treaba este, pur şi simplu, o

micuţă şi drăguţă "vendetta". Eu, unul, găsesc că raportul e destul de bine întocmit; poate un pic prea sec, dar trebuia lăsat loc pentru cele ce urmează. Sper că acestea vor avea darul de a vă plăcea mai mult. Să auzim şi restul. Dă-i drumul, l'Amitié, citeşti îngereşte!

În momentul în care Lecoq deschidea gura să continue lectură, colonelul îl opri:

— Încă un cuvânt, dragii mei, spre a stabili bine poziţia acestui băiat faţă de noi. Domnul Remy d'Arx este tânăr şi înflăcărat; deţine în mână Legea, aşa cum un soldat îşi înalţă ameninţător spadă; are talent, protecţii şi, în plus, mai are şi bani. Noi i-am ucis tatăl şi el o ştie; mama lui a murit nebună; iar în ceea ce-o priveşte pe sora lui, pe cinstea mea, detaliul acesta îmi scapă oarecum, dar cred, că, dacă mai trăieşte, trebuie să fie departe de aici. Iată-l, aşadar, singur — noi i-am luat tot ce iubea. Aşa că nu vă miraţi dacă este întărâtat. Asta am avut de spus.

Îi făcu semn lui Lecoq, care începu din nou să citească:

"... Domnule ministru, nu voi adăuga nimic la relatarea acestei catastrofe. Adolescenţa mea a fost tristă. Am căutat o mângâiere în muncă; mi-am terminat studiile, am urmat dreptul şi am devenit membru al baroului în 1828.

Mi-am petrecut vacanţa din acest an pe o mare moşie ce ne aparţine, în apropiere de Arcanchon. Acolo o văzusem pentru ultima dată pe mama. Nu-şi recăpătase niciodată raţiunea, dar în nebunia ei, care era paşnică, se ocupase să adune, tot ce rămăsese din hârtiile şi cărţile tatălui meu.

Sufeream de o depresiune puternică, medicii mă condamnaseră, şi vedeam cu o bucurie ascunsă apropiindu-se sfârşitul existenţei mele. Îmi petreceam orele singuratice în bibliotecă, unde mama adunase mica ei comoară. Îmi amintesc că priveam prin fereastră oceanul îndepărtat, dincolo de tânăra pădure de brazi ce fusese plantată în scopul asanării lagunei.

Alegerea unei cariere pe care s-o urmez mă lăsa indiferent, sau, mai curând, nu-mi doream nici o carieră. Când şi când,

citeam lucrări de drept, mai cu plăcere pe cele ce tratau probleme de criminalistică şi, în mod special — Excelenţa Voastră va înţelege acest instinct — pasajele referitoare la erorile judiciare.

În acest domeniu, colecţia alcătuită de mama mea era bogată, căci, din motive asemănătoare celor ale mele, Mathieu d'Arx suferise aceeaşi atracţie.

Într-o seară, în timp ce parcurgeam culegerea de memorii referitoare la procesul Lesurques, am ajuns la faimoasa consultaţie semnată de Berryer-tatăl, de profesorul Toullier, de Pardessus şi de Dupin cel mare. La pagina ce conţinea enumerarea şi ciudata aglomerare de dovezi acumulate de hazard împotriva pretinsului asasin al curierului din Lyon, am încetat deodată să mai urmăresc testul, deoarece câteva rânduri, scrise pe margine de mâna tatălui meu, îmi atrăsesem atenţia."

Nota era astfel concepută:

"«Lăsând la o parte faptul cu totul întâmplător al asemănării dintre nevinovat şi vinovat, există aici un ansamblu de circumstanţe care trebuia să-l deruteze pe judecător. Consider acest proces ca fiind punctul de plecare al unui sistem inventat de banda Vestelor-Negre. Ceea ce, în cazul acesta, este numai opera hazardului, a fost reprodus în mod voit şi cu inteligenţă în afacerea Quattrocavalli. În mod evident, Fracurile-Negre au găsit mijlocul de A CREA eroarea judiciară, însă, de acum înainte, cineva le cunoaşte secretul, iar Dumnezeu, veghează...»"

Citind acest pasaj, glasul lui Lecoq se încetinise.

— Lucrurile încep să se-ncingă, zise colonelul, iar Marguerite a noastră şi-a deschis frumoşii ochi.

— Dumnezeu n-a vegheat bine, de vreme ce omul a murit, murmură contesa.

— Are un moştenitor. Să mergem mai departe, Toulonnais, să mergem mai departe, fiule.

"... *Medicii*", continuă memoriul lui Remy d'Arx, "*apreciaseră bine condamnându-mă, însă nu putuseră prevedea extraordinara reacţie pe care a produs-o în mine citirea acelor rânduri. Mi sa părut că de pe ochi mi-a fost luat un văl, şi cu asta nu spun totul: un sânge nou părea să-mi curgă în vene. Aveam un scop, voiam să trăiesc, trăiam!*

A doua zi dimineaţa, răsăritul soarelui m-a găsit răsfoind cărţile preferate ale tatei. Într-adevăr, îi distrusesem corespondenţa, notele, manuscrisele, dar nu se gândiseră şi la volumele din bibliotecă.

Am petrecut trei zile şi trei nopţi cufundat într-o muncă ingrată dar febrilă. Poate că n-am adunat la un loc cât să umple două pagini, dar era de ajuns: aveam moştenirea tatălui meu, iar gândul ce lua naştere sub formă latentă, în mintea mea, devenea tot mai clar. Voiam nu numai să-l răzbun pe tatăl meu, dar şi să urmăresc, să hăituiesc, să zdrobesc monstruoasa asociaţie care, transformând crima într-o ştiinţă exactă, o multiplică prin ea însăşi; care creează în mod sistematic eroarea judiciară şi sfidează Legea fără riscul pedepsei, făcându-şi un depozit de sânge nevinovat, întotdeauna gata să plătească sângele victimelor sale."

Colonelul clătină din cap şi, mângâind portretul ţarului Rusiei de pe capacul cutiei sale de aur, şopti:

— Iată o frază deosebit de importantă! Băiatul ăsta are pricepere şi este capabil. Am colaborat puţin cu el, fără a-l lăsa s-o simtă. Dă-i drumul, l'Amitié.

"... *După zece ani de muncă neîntreruptă, încă nu pot săi spun*

Excelenţei Voastre că aş fi ajuns la un rezultat decisiv cu privire la persoane, însă referitor la lucruri, declar că-mi este cunoscut secretul Fracurilor-Negre înseşi.

M-am dus să-i caut la locul lor de origine, în Corsica; le-am luat urma în diversele ţinuturi europene şi am ajuns la convingerea că cea mai bună apărare este însăşi neverosimilitatea combinaţiilor lor machiavelice.

Nimeni nu vrea să creadă într-un asemenea exces de perversitate, iar ei pot să-şi extindă fără încetare cercul hidoasei lor afaceri, fiind adăpostiţi în spatele chiar a incredulităţii celor inteligenţi şi puternici.

Pentru ei, conceperea oricărei crime este dublă: pe lângă curierul din Lyon, care este jefuit şi ucis, trebuie un Lesurques care să plătească datoria pe eşafod. În momentul precis în care Dubose a fost lovit, în deplină siguranţă, căci fuga criminalului era pregătită, Lesurques soseşte, în mod fatal, la locul crimei. Trebuia să treacă pe acolo, nu putea trece prin altă parte — un fir misterios l-a condus, şi zece martori — vreau să spun zece martori onorabili — vor veni la nevoie să declare că el a plecat de la o afacere sau de la o petrecere spre a se strecura către acel loc blestemat.

Căci forţa Fracurilor-Negre nu rezidă numai în ei înşişi, iar geniul care ţese vălul sub care se acoperă este cu adevărat infernal: cei mai buni complici sunt aceia care nu-i cunosc şi cărora manevrele lor sângeroase le-ar stârni oroare.

Aceşti complici de o zi, de o oră, de un minut, sunt vecinul meu, prietenul meu, eu însumi şi, vă rog să mă iertaţi, domnule ministru, sunteţi poate chiar domnia-voastră, căci ei se strecoară

pretutindeni, în susul şi-n josul societăţii, şi nimeni nu poate fi sigur că n-a atins vreodată mâna vreunuia dintre ei..."

Colonelul izbucni într-un mic acces de veselie.

— Iertaţi-mă, iubiţilor, le spuse, asta mă face să râd pentru că, prima dată când am citit pasajul acesta, tocmai mă întorceam de la un dineu la ministru.

"... Iată-l, aşadar, pe Lesurques la postul său", continua raportul, "Am spus Lesurques pentru ai da o personalitate ne-fericitului ce va fi azvârlit pradă răzbunării publice. Lesurques nu ştie pe ce teren păşeşte, nu bănuieşte capcana întinsă în faţa lui; el se află exact în locul în care trebuie să se afle, şi asta e de ajuns spre a-l pierde.

Poliţia soseşte, îl percheziţionează; fără ştirea lui, el are asupra sa câteva documente compromiţătoare; pistolul fumegând sau cuţitul însângerat sunt încă la picioarele sale; în ajun, a făcut ceva lipsit de însemnătate, iar care, dintr-o dată, are urmări nefaste — s-a plâns de cineva, într-un moment de proastă dispoziţie, a şoptit câteva ameninţări, sau poate a lăsat să se înţeleagă că ar avea nevoie ie bani, că ar fi îngrijorat în legătură cu plata unei scadenţe.

Toate acestea se grupează, se înlănţuie; totul îl înconjoară şi-l strânge; verosimilitatea apare, creşte şi se preschimbă în certitudine; este pierdut şi el o ştie. Este atât de bine deghizat în vinovat încât, în conştiinţa lui înspăimântată, îşi spune: «Dacă aş fi magistrat, dacă aş avea de judecat un om în situaţia în care mă aflu, l-aş condamna!»

Asta este ceea ce ei, în limbajul lor, numesc "armă invizibilă". Ea dă lovituri una după alta, tot de atâtea ori de câte ori loveşte

arma asasinului; răneşte în moi sigur şi, printr-o maşinaţie care constituie culmea sacrilegiului, Legea, întotdeauna Legea este aceea care le aplică lovitura de graţie celor pe care i-a rănit.

Dar arma invizibilă poate ucide şi ea însăşi, înlocuind celelalte arme tocite sau insuficiente.

Există oameni blindaţi: Achile, invulnerabilul, sau Mithridate[57] care-şi bătuse joc de otrăvuri. Împotriva lor, mijloacele materiale sunt neputincioase; trebuie să fie scoasă din teacă arma invizibilă, care străbate prin ochiurile cuirasei făurite din cel mai dur oţel. Înseşi apele Styx-ului nu te feresc de ea, iar Mithridate ar căuta în zadar un antidot pentru otrava diabolică în care a fost înmuiată.

Această armă este cuvântul sau — şi mai subtil — gândul, bănuiala, invidia, ambiţia, teroarea, dragostea şi, ce pot eu să ştiu? Cei care manevrează arma asta cumplită şi de neînlăturat sunt numeroşi, posedă aur, iar omenirea orbită le devine complice...

Ei stăpânesc vechea organizaţie a Camorre-lor care, la rândul lor, le aminteau pe cele numite Sfintele Vehme[58], precum şi asociaţiile secrete din Lombardia. Marele-Maestru sau Tatăl este înconjurat de un Senat, ai cărui membri se numesc Maeştri sau fraţi ai Milei. Sub acest stat-major, urmează un corp ofiţeresc, admis într-o oarecare măsură în iniţiere — aceştia sunt hoţi activi şi inteligenţi, care pot fi chemaţi în consilii, dacă împrejurările o

[57] *Mithridate (al VI-lea Eupator, zis cel Mare)* (către 132–63 î.e.n.): rege al Pontului, celebru prin cuceririle sale din Asia şi prin războaiele cu romanii, care au durat, aproape fără întrerupere, douăzeci de ani. Spre a se feri de asasinare prin otrăvire, şi-a obişnuit trupul să reziste la diferite otrăvuri, luând încontinuu doze mici. Învins în cele din urmă de Pompei, i-a poruncit unui soldat să-l ucidă, pentru a nu fi luat prizonier. (n.t.)

[58] *Sfintele Vehme* sau *Vehmele*: organizaţii de origine germanică, asemănătoare cu tribunalele franc-jude-cătorilor, existente în secolele XII–XVI. (n.t.)

cer.

Cu astfel de prilejuri, Maeştrii poartă un văl negru. Cu excepţia Tatălui şi a membrilor consiliului, nimeni nu le vede vreodată chipul.

Încă şi mai jos, există soldaţii, sau membrii "de rând", care se supun ca nişte maşini, îşi primesc plata pentru sinistra lor muncă şi nu cunosc nici un secret.

Loja centrală se află la Paris, putându-se deplasa. Era la Londra în timpul îndrăzneţei tentative care-a fost cât pe ce să ruineze rezervele băncii Angliei.

Când a fost comis un furt răsunător şi când emoţiei publice îi trebuie lăsat un timp spre a se linişti, loja centrală dispare şi se retrage la odihnă, în sediile din Corsica. Poate că în Corsica voi obţine indiciul important ce va da, în sfârşit, Fracurile-Negre pe mâna justiţiei.

Actualmente — sau cel puţin, la data ultimelor mede informaţii — loja centrală este alcătuită din Tatăl şi zece Maeştri. Nu le cunosc numele. Afiliaţii de la care am cumpărat sau am obţinut prezentele dezvăluiri nu fac parte dintre Maeştri şi nu i-au putut vedea pe aceştia decât cu vălul negru; pe de altă parte, funcţionarii superiori ai poliţiei, deşi nu uită niciodată respectul ce-l datorează robei mele, s-au încăpăţânat în scepticismul lor şi nu mi-au acordat decât un ajutor iluzoriu.

Dar, deşi nu am putut obţine nici portretele, nici numele principalelor Fracuri-Negre, nu-mi lipsesc cu totul informaţiile cu privire la persoanele lor şi, cel puţin, ştiu cât de cât ceea ce sunt.

Tatăl este un bătrân foarte în vârstă, extraordinar de bogat, strecurat atât în societatea de la Curte cât şi în saloanele din

cartierul Saint-Germain. Asociaţia îl înconjoară cu un respect superstiţios. Dibăcia sa ţine de vrăjitorie; cu şirul nesfârşit al crimelor pe care le-a săvârşit sau le-a poruncit, reuşind să păstreze, în exterior, un renume de cinste de netăgăduit şi aproape de sfinţenie, s-ar putea alcătui un volum impresionant de gros..."

— După cum vedeţi, copii, portretul meu este destul de măgulitor, spuse cu glas blajin colonelul. Nu vă miraţi prea mult — l-am retuşat şi eu, pe ici pe colo, şi sper că şi ale voastre vă vor fi pe plac. Acum, nu mai sunt nevoit să vă recomand să ascultaţi. Slavă Domnului! Sunteţi numai urechi.

"... Un om ai cărui ultimi ani sunt încununaţi de veneraţia tuturor," continuă raportul, "un vechi prieten al tatălui meu, care posedă imense proprietăţi în Corsica, chiar în districtul în care Fracurile-Negre au avut cu siguranţă, sau poate încă îşi mai au locul de refugiu — colonelul Bozzo-Corona — a binevoit să facă apel la amintirile sale şi să-mi comunice o serie de legende. S-ar părea că şeful Fracurilor-Negre n-ar fi altul decât cel mai celebru dintre bandiţii italieni, ajuns la o vârstă înaintată. În loc de a se face pustnic, diavolul Calabriei şi-ar fi mărit, dimpotrivă, aria ticăloşiilor sale şi ar fi abandonat muscheta, devenită prea grea, spre a lua arma infernală despre care vorbeam adineauri.

Alături de el, se pare că se află un nemernic de mâna a doua, dar deosebit de primejdios, un evadat din ocnă, fost servitor, fost comis-voiajor, actualmente agent de afaceri în Paris..."

Lecoq se întrerupse cu de la sine putere şi întrebă brusc:

— Ai colaborat şi la descrierea mea, Tată?

— Nu, răspunse colonelul, am lăsat-o aşa cum era, ca şi pe cele ale iubiţilor noştri prieteni. În jocul de-a v-aţi-ascunselea pe care l-a început împotriva noastră, Remy d'Arx

este foarte aproape de a câştiga — putem spune că "frige", şi am vrut să vedeţi şi voi înşivă acest lucru.

Lecoq îşi continuu lectura. Era palid şi sprâncenele i se încruntaseră.

"... Nu sunt departe de a crede că acest mizerabil are, într-un fel oarecare, legături cu poliţia. Nu intră în atribuţiile mele să-mi dau părerea cu privire la anumite alianţe-adultere, dar refuzul de ajutor al administraţiei trebuie să aibă o cauză, pe care mi s-a întâmplat uneori s-o caut. Mă tem că am găsit-o. Chiar sper acest lucru, căci, dacă am ghicit corect, în mai puţin de opt zile voi smulge masca acelui om..."

După ce citi acest ultim paragraf, Lecoq lăsă pe masă manuscrisul şi-l privi pe colonel drept în ochi.

— Tată, spuse cu un glas coborât, în ceea ce mă priveşte, eu nu mai am nevoie să văd mai mult. Dacă ceilalţi doresc, vor citi cele ce se referă la ei. Mie îmi este de ajuns şi-ţi aştept explicaţiile.

Colonelul îi făcu un mic senin cu capul, zâmbindu-i, şi luă, la rândul său, manuscrisul.

— Pe vremuri, zise, v-aş fi citit o dramă în cinci acte dintr-o singură suflare, căci în tinereţea mea am jucat teatru, ba chiar am cântat arii de tenor; dar acum răguşesc atât de repede! Nu poţi *să fii* şi totodată *să fi fost*. Portretul lui l'Amitié vă pare reuşit, iubiţii mei?

Membrii consiliului îşi modificaseră atitudinile şi expresiile. Toţi erau atenţi şi însuşi Corona asculta cu o îngrijorare vizibilă.

— Lecoq a fost dibuit, constată contesa. Este limpede că acestui Remy d'Arx nu-i mai rămâne decât să întindă mâna ca să-l înhaţe.

— Ei bine, drăguţa mea, replică bătrânul, portretul tău e şi mai detaliat decât al bunului nostru l'Amitié — este o adevărată fotografie. Abatele e pictat în picioare, l-ar recunoaşte până şi un jandarm. Portretul lui Corona doar că nu vorbeşte, cât despre cel al lui Samuel, îl sfătuiesc ca, dacă vreodată este chemat de Remy d'Arx, să roage un confrate să-l înlocuiască, fiindcă, zău aşa, a fost făcut tot atât de asemănător ca şi perele mâzgălite pe ziduri, cu favoriţii şi moţul din frunte al lui Louis-Philippe[59]. Dar

[59] Referire la forma de pară a capului lui Louis-Philippe, cu frunte îngustă şi fălci puternice, şi la şuviţele de păr de pe creştetul său, care au fost luate de caricaturiştii vremii drept pretext pentru desenele lor. (n.t.)

capodopera este cea referitoare la eminentul nostru profesor de drept, cel care ne dibuieşte unelte în cele cinci coduri de legi, cel care, pentru prima dată, ne-a spus: "Trebuie să te pricepi să foloseşti Legea aşa cum Paganini îşi foloseşte vioara; când cunoşti modul în care s-o utilizezi, Legea este un instrument cu care jefuieşti şi ucizi."

— Şi eu? întrebă prinţul, cu glas tremurător. Ticălosul meu de rol este ca un afiş pe care-l port în spinare — sunt cel mai uşor de recunoscut.

— Şi tocmai de aceea, ripostă colonelul, când Remy d'Arx a avut buna inspiraţie de a-mi încredinţa manuscrisul său, la portretul tău m-am grăbit să mă uit. Ai noroc, fiule, şi noi împreună cu tine, căci, în ultimile două luni, frumosul nostru judecător de instrucţie ne-a văzut, în fiecare seară, împreună, la palatul Ornans. Cea mai mică bănuială în legătură cu tine ar fi dat cheia pentru tot restul, dar omul care i-a furnizat informaţiile este în întârziere cu o jumătate de an. La capitolul Louis al XVII-lea nu există decât un singur cuvânt: Mort.

Îşi drese glasul şi continuă pe un ton de bună dispoziţie ce contrasta cu tulburarea generală:

— Bunii noştri prieteni vor fi, poate, încântaţi să vadă cu propriii lor ochi. Fă să circule manuscrisul, l'Amitié, pentru ca fiecare să-şi poată citi elogiul său.

Memoriul trecu din mână în mână. În jurul postavului verde domnea o tăcere plină de tristeţe. Numai colonelul îşi păstra expresia mulţumită. Îşi înmuiase tocul în cerneală şi desena omuleţi caraghioşi, cu trupuri mici şi capete mari, pe hârtia albă din faţa lui.

După ce memoriul făcuse înconjurul mesei, îşi puse jos tocul.

— Ei bine, mult-iubiţii mei — spuse cu un calm atât de sfidător, încât un fulger se aprinse în ochii tuturor — vă anunţasem o şedinţă interesantă, nu mă puteţi învinui că nu mi-aş fi respectat cuvântul. Ce credeţi despre toate astea?

— Am fost trădaţi, este clar, răspunse doctorul în drept.

— Acum, adăugă contesa de Clare, omul acesta e atât de aproape de noi, încât ne-ar putea atinge şi numai dac-ar întinde mâna.

— Cu atât mai mult, draga mea, întări colonelul, cu cât are braţul lung. Este drept că Prefectura de Poliţie îl cam încurcă, deoarece nu-i sunt pe plac oamenii care intră în concurenţă cu că — se aseamănă cu Academia, care refuză să admită orice n-a inventat ea însăşi. Însă prezentul memoriu are tocmai scopul de a antrena Prefectura.

Luă manuscrisul şi-l întoarse pentru a ajunge dintr-o dată la ultima pagină.

— Iată concluziile, continuă. Sunt lungi, precise, şi mi se pare că ministrului i-ar fi foarte greu să le respingă. Ascultaţi numai:

"... Îi cer, aşadar, Excelenţei Voastre ajutorul direct al guvernului. Am nevoie de agenţi ai Administraţiei dar, în acelaşi

timp, îmi trebuie o totală libertate de mişcare şi o independenţă absolută, mai ales în ceea ce priveşte Prefectura de Poliţie.

Pun în balanţă, cu bună ştiinţă, întregul meu viitor profesional. Dacă m-am înşelat, sunt un neruşinat şi un nebun şi mă condamn eu însumi la a-mi da demisia.

Dacă, dimpotrivă, afirmaţiile mele sunt corecte, nu solicit nimic, fiindcă nu voi fi făcut nimic mai mult decât atât cât este de datoria unui magistrat. Rog pe Excelenţa Voastră să-mi acorde trei lucruri: un titlu care să mă autorizeze să acţionez, libertatea de a-mi alege agenţii, mână liberă în relaţiile cu Prefectura şi, în termen de cincisprezece zile cu începere de astăzi, mă oblig să-i dau pe şefii Fracurilor-Negre pe mâna justiţiei..."

— Mai există şi *marchef*-ul! interveni aproape strigând Corona. Suntem ameninţaţi că vom fi înecaţi într-un pahar cu apă. Să fim noi primii care vor lovi şi cu asta încheiem.

Colonelul răsfoi rapid caietul.

— Desigur, desigur, zise, aceasta-i prima idee care se prezintă. Judecătorul nostru de instrucţie nu este nici Achile, nici Mithridate. Dar am găsit un mic pasaj care dă răspuns şi la aşa ceva... îmi permiteţi? Am, într-adevăr, un mic pasaj referitor la asta... îmi daţi voie? Mă tem, sincer, să nu abuzez de bunăvoinţa voastră... Va fi ultimul citat pe care-l fac.

Şi citi:

"... Fracurile-Negre mă cunosc, mă înconjoară; ştiu şi, mai ales, simt acest lucru — din propria-mi voinţă mă joc astfel cu focul. Omul care mi-a furnizat cele mai sigure informaţii este un ucigaş, călăul, asasinul plătit al marelui consiliu al Fracurilor-Negre..."

Cuvintele fură primite cu un murmur de uimire şi numele lui Coyatier veni pe buzele tuturor.

Colonelul clipi din ochi cu maliţiozitate.

— În cine să te mai încrezi! şopti. Dumnezeule, da, bruta cea mai obtuză pe care-

am întâlnit-o în viaţa mea, *marchef*-ul, a avut o idee, poate chiar două: ideea de a se pocăi şi aceea de a se îmbogăţi, căci diavolul acesta de Remy seamănă argintii de parcă ar avea în buzunar minele din Peru. Dar îngăduiţi-mi să închei:

"... În orice zi pot împărtăşi soarta tatălui meu; numai că pe mine nu mă vor lichida în întregime. Mi-am luat toate precauţiile, opera mea îmi va supravieţui. Într-adevăr, prezentul memoriu a fost copiat în trei exemplare, ce au fost depuse în trei mâini diferite, toate la fel de sigure. În cazul în care mi s-ar întâmpla o nenorocire, cei trei depozitari ai mei sunt obligaţi să nu lase să piară ceea ce am întreprins eu, iar prima lor acţiune ar fi să înmâneze acest document scris, căruia moartea mea i-ar conferi o gravitate solemnă, mai întâi domniei-voastre, domnule ministru, în al doilea rând ducelui d'Orléans, moştenitor al Coroanei, şi în al treilea rând regelui însuşi..."

Colonelul închise caietul, îl puse pe masă şi, strângându-şi pe pieptul înfrigurat reverele halatului său călduros, spuse:

— Vedeţi, scumpii mei, e simplu ca bună-ziua, chiar şi un copil ar înţelege: a-l ucide pe băiat în împrejurările în care ne aflăm, ar însemna, nici mai mult, nici mai puţin, să dai foc unui butoi cu pulbere.

Tăcu. Toţi membrii consiliului îşi ţineau capul plecat. Lecoq, care părea cel mai puţin îngrijorat, zise:

— Ia mai lasă, Tată, nu eşti niciodată pierdut când ai un stăpân aşa ca dumneata. Nu ne lăsa să ne perpelim, fii ca întotdeauna Providenţa noastră. Cu siguranţă, ai dumneata soluţii la toate.

— Mai încet cu lauda! replică bătrânul cu o modestie exagerată. Mă bizui mai curând pe voi, iubiţii mei copii. Sunteţi în puterea vârstei, aveţi talent, îndrăzneală, tot ce trebuie spre a combate, pe când eu sunt în regres... mi-aţi dat de înţeles asta de câteva ori... şi nu aveam nevoie de avertismentele voastre pentru a vedea că rolul meu pe pământ s-a încheiat.

— În picioare toată lumea! porunci Lecoq pe tonul ofiţerilor ce comandă executarea exerciţiilor militare. Drepţi! Doi paşi înainte! Îngenuncheaţi! Suntem în prezenţa Dumnezeului nostru, trebuie să-l adorăm!

— Îţi baţi joc, Toulonnais? îl întrebă bătrânul aruncându-i o privire atât de tăioasă şi de pătrunzătoare, încât Lecoq îşi lăsă ochii în jos.

— Nu, pe cinstea mea, se bâlbâi el. Şi mai bine, ia priveşte: eşti înconjurat de mâini împreunate.

— Tată, adăugă cu umilinţă contesa de Clare, aveai dreptate, capetele noastre sunt acolo, în caietul acela; ne clătinam pe marginea unei prăpăstii, eşti singurul în stare să ne salveze, salvează-ne!

Colonelul Bozzo îşi îndreptă trupul şi, timp de o clipă, craniul său, lustruit ca fildeşul, domină toate frunţile înclinate.

— Aha! zise, şi glasul lui îşi recapătă vibraţiile sonore, aveţi nevoie de mine şi de bafta mea? Se pare că bătrânelul încă mai trăieşte. De cum vă ia casa foc, alergaţi la mine, mereu la mine, pentru că tot eu sunt cel mai puternic, chiar şi când suflarea îmi este gata să se stingă. Bine faceţi, dar şi mai bine aţi face dacă n-aţi uita niciodată cine sunt eu şi cine sunteţi voi. Nu mai ţin minte numele celor care luau loc aici, în locul vostru în urmă cu zece ani. De douăzeci de ori consiliul s-a reînnoit în jurul meu. Ceilalţi mor, *eu trăiesc!* Eu sunt sufletul, iar voi — trupurile. Voi nu ştiţi nimic, iar eu ştiu totul! Aveaţi pe buze zâmbetul ignoranţei incredule, în timp ce ascultaţi lectura acelei pagini care vorbea despre armă invizibilă şi despre oameni invulnerabili; cu toate acestea, iată-ne în prezenţa unui om pe care nici fierul, nici otrava nu-l pot ataca, împotriva lui este nevoie de *arma invizibilă*: unde se află aceasta? Care dintre voi o cunoaşte? Cine ar putea s-o ascută şi s-o mânuiască?

— Numai dumneata eşti acela, Tată, răspunse contesa cu convingere.

Ceilalţi adăugară:

— Stăpâne, numai dumneata eşti acela.

Bătrânul păru să se bucure o clipă de triumful său, apoi flacăra din ochi i se stinse şi pleoapele lui grele se lăsară peste ei ca un văl.

— Prieteni, continuă reluându-şi vorba blajină, în curând veţi şti tot atât cât mine. Mi-au rămas puţine zile! Este ultima mea afacere. Nu există nici o altă familie mai unită decât a noastră; voi sunteţi copiii mei, moştenitorii mei mult-iubiţi, şi vă închipuiţi că, pentru a vă apăra, v-am aşteptat rugămintea? Nu, eu vegheam asupra voastră şi a averii voastre. Ceea ce constituie tăria inamicului vostru, sunt cele trei exemplare ale demersului său. Eu posed unul şi le voi căpăta pe celelalte două. Dar, până atunci, nu vă temeţi. *Arma invizibilă* a fost scoasă din teacă; ea a atins deja pieptul lui Remy d'Arx;' el va trăi, fiindcă moartea sa rapidă v-ar ucide; dar va trăi înlănţuit: i-am legat inima!

Capitolul XVII - Remy d'Arx

În 1838, judecătorii de instrucţie erau găzduiţi chiar şi mai rău decât sunt astăzi. Încă nu fusese începută restaurarea Palatului de Justiţie, şi cabinetul lui Remy d'Arx, situat tocmai la capătul lungului coridor ce se întinde în partea de sus a Conciergeriei, prezenta un aspect destul de jalnic.

Era o încăpere spaţioasă, dar pardosită ca o mansardă şi nu se bucura în nici un fel de confortul sever al casei Sfântului Louis. Fereastra, îngustă şi înaltă, dădea spre curtea bisericii Sainte-Chapelle, pe vremea aceea aglomerată de pietre de construcţie.

Tavanul era plin de crăpături, lambriurile ar fi avut nevoie să fie spălate, iar înfăţişarea generală dădea impresia unor ruine.

În mijlocul camerei se afla o masă pătrată, instalată pe o rogojină şi plină de hârtii în neorânduială — ai fi zis că-i masa unui poet.

O altă masă, din lemn negru, dotată cu un pupitru şi cele necesare scrisului, era aşezată transversal faţă de cea dintâi, ca bara unui T.

Peretele din faţa ferestrei era ascuns de nişte dulapuri compartimentate, conţinând dosare etichetate. Placa de deasupra căminului susţinea bustul lui Louis-Philippe, iar de o parte şi de alta a uşii principale se vedeau, în dreapta — o pendulă veche, în stânga — un barometru cu cadran.

Orice castel îşi are dependinţele sale: acestea erau dependinţele castelului zeiţei Themis.

Remy d'Arx era singur, în picioare, cu pălăria pe cap, stând în faţa ferestrei, pe ale cărei geamuri înguste şi murdare degetele lui băteau distrat darabana.

Privea, fără a-l vedea, un ulm bătrân, cu ramuri desfrunzite, care murea cu încetul printre dărâmăturile şi pietrele de construcţie îngrămădite în curtea bisericii Sainte-Chapelle.

Ulmul acela îşi avea renumele său. Era unul dintre cei trei arbori cântaţi, în timpul Restauraţiei, de către domnul de Jouy, ca slujind drept pensiune vrăbiilor pariziene.

Unul dintre ei, cel mai ilustru şi care crescuse în strada Coq-Héron, încă mai trăia în urmă cu un an; celălalt murise în 1860, ucis prin demolările de pe cheiul Grève.

Orologiul din turn tocmai bătuse ora zece seara.

Nici un burghez rostuit la casa lui nu este mai punctual decât o vrabie în ceea ce priveşte momentul culcării.

Mii de păsărele se porniseră să vină în zbor, din toate colţurile cerului. Timp de

câteva minute, în arborele ospitalier domni o forfotă gălăgioasă — agitaţie şi piuituri, poate sărutări la urarea de "somn uşor", poate gâlcevi, certuri cu lovituri de cioc sau de aripi pentru cele mai bune locuri de pe ramuri.

Dar, treptat, mişcările dezordonate se potoliră, ciripitul ascuţit coborî cu un ton, apoi tăcu; după un sfert de oră, cei douăzeci de mii de oaspeţi ai hanului aerian dormeau ca nişte vrăbioi cumsecade.

Remy d'Arx stătea nemişcat de multă vreme. Tăcerea aceea păru că-l trezeşte şi-şi scoase pălăria spre a-şi şterge fruntea cu mâna.

În orele crepusculare ale dimineţii şi ale serii, când ziua vine şi când pleacă, obiectele îşi schimbă formele şi mai ales culorile. Poate că înserarea era aceea care adâncea ridurile săpate între sprâncenele tânărului judecător de instrucţie şi care-i aşternea pe obraji acea paloare de moarte.

Se întoarse cu gesturi lente, îşi puse pălăria pe o mobilă şi făcu prin cameră câţiva paşi nesiguri.

După un timp, se opri spre a despături o hârtie mototolită pe care o ţinea în mână.

— N-am spus nimănui nimic, şopti. Ieri aş fi putut afirma că nu mi-o spusesem nici mie însumi. Gândul la o fericire atât de mare numirii trecuse niciodată prin minte. Nu speram, eram sigur că voi fi învins mai înainte chiar de a începe lupta. A fost nevoie de sfaturile Francescăi, de obsesia, aş putea spune şi de norocul ce mi l-a purtat colonelul Bozzo, ca să-mi combat atât presimţirile prea bine întemeiate, cât şi temerile, care s-au adeverit atât de repede.

Se apropie de masă şi se aşeză într-un fotoliu, punând hârtia cocoloşită alături de alte două scrisori ale căror plicuri zăceau pe jos.

— Cine poate să-mi scrie astfel? continuă, şi pentru ce-mi scrie ca şi cum căsătoria ar fi un lucru posibil, public, cert? Oamenii care-mi adresează aceste calomnii ştiu ceva, însă nu ştiu tot. Au ghicit secretul dragostei mele, pe care nu l-aş fi încredinţat nici celui mai bun prieten al meu, dar par să creadă că sunt fericit în dragostea mea şi încearcă să-nu otrăvească bucuria cu fiere...

Luă în mână cele trei scrisori, pe care privirile lui, încărcate de o imensă oboseală, le parcurseră pe rând.

— Bucuria mea! repetă cu o amărăciune amestecată cu spaimă. Ah! Dac-ar fi adevărat, dacă Valentine mi-ar fi lăsat o speranţă, i-aş sfida să-mi tulbure triumful!... Oare nu ştiu tot atât de bine ca şi ei că în viaţa ei există un mister? Nu mi-a spus-o ea însăşi şi nu s-a oferit chiar ea să mi-l dezvăluie?

Se întrerupse, citind cu jumătate de glas şi poate fără a-şi dea seamă cele câteva rânduri ale primei scrisori:

"Te-ai înşelat, pasiunea te orbeşte, fata aceea este dintre cele cărora un bărbat cinstit nu-i poate da numele său..."

"... Ia seama", spunea o altă scrisoare, "misiunea dumitale pe acest pământ este gravă şi sacră. Aminteşte-ţi de cei ce au murit şi nu pune această aventură ruşinoasă între dumneata şi răzbunarea dumitale. Cea pe care o vei lua în căsătorie va fi un obstacol în faţa paşilor dumitale; cei pe care-i urmăreşti sunt puternici şi mânuiesc arme necunoscute. Dragostea este o otravă: ia seama..."

Cea de-a treia scrisoare suna astfel:

"Doamna Samayoux, de meserie saltimbanc şi proprietară a unei menajerii de bâlci, îşi are baraca instalată, actualmente, în piaţa Walhubert. Du-te să-i ceri veşti despre Fleurette şi vei afla cine este domnişoara de Villanove."

Degetele tânărului magistrat se crispară şi, cu o mişcare violentă, aruncă cele trei scrisori în cămin.

— Armă necunoscută! gândi cu glas tare. Armă invizibilă! Toate astea provin din arsenalul lor misterios? Oare sunt deja în jurul meu? Încearcă să-mi ucidă sufletul, pentru că mi-am pus la adăpost de atacul lor viaţa trupului meu?

Îşi sprijini capul în mâini şi din piept îi scăpă un hohot de plâns.

— Oh! Valentine! Valentine! murmură. Ce-mi pasă de toate acestea? Oare, de acum înainte, pentru mine mai există pe lume alt gând decât cel îndreptat spre tine? Nu ura lor mă zdrobeşte şi încă nu şi-au construit ei arma în stare să mă rănească de moarte. Cel puţin una dintre scrisori spunea adevărul: dacă încă n-am dezertat de la sarcina pe care mi-am asumat-o, sunt deja lipsit de puterea şi elanul necesare pentru a o duce la îndeplinire. Valentine! Ea este mereu aici, în faţa ochilor mei, ameţitoare ca dragostea ce mă macină; îi urmăresc privirea divină care se îndreaptă spre un altul şi gelozia mă chinuie, apoi reîncep să trăiesc, luminat de strălucirea zâmbetului ei. Urma să vină la mine, căci în sufletul ei există o ciudată milă. S-ar spune că suferă din cauza durerii pe

care mi-o provoacă. La mine, nu va găsi pe nimeni — am fugit, şi bine am făcut, nu vreau s-o văd. Ce-aş putea afla de la ea? Există oare pe lume vreo dezvăluire în stare să vindece boala inimii mele?

Palmele lui alunecară pe obraji, dând la iveală un chip descompus, înlăcrimat.

— Recunosc, continuă cu glasul frânt, îmi este ruşine, dar nu mai combat, fiindcă luptă este imposibilă — o iubesc chiar împotriva voinţei mele! O voi iubi şi când va fi a altuia! Chiar şi dacă ar fi vinovată, tot aş iubi-o; chiar şi dacă cei care pot totul ar veni aici şi mi-ar spune: "Pentru a o cuceri, trebuie să săvârşeşti o crimă..."

Nu-şi încheie gândul şi sângele revoltat năvăli să-i înroşească obrajii, în timp ce, descurajat, îşi înclina din nou fruntea.

În uşă se auziră trei ciocănituri scurte şi un om din Palatul de Justiţie apăru în prag, întrebând:

— Vrea domnul judecător de instrucţie să-l interogheze pe acuzat?

Remy îl privi zăpăcit. Nu mai ştia despre ce-i vorbea omul.

— Ce acuzat? îngăimă.

— Asasinul de pe strada Oratoire, răspunse slujbaşul. Documentele se află pe masa domnului judecător şi se pare că se doreşte urgentarea instrucţiei în afacerea aceasta.

Remy îşi aruncă ochii pe un dosar de lângă el, pe a cărui copertă erau scrise două nume: Hans Spiegel, Maurice Pagès.

Numele mortului şi al ucigaşului.

Abia atunci deveni conştient că, încă de dimineaţă, fusese înştiinţat că instrucţia acelei afaceri îi fusese atribuită.

— Mai am de notat unele lucruri, spuse, peste o jumătate de oră voi fi gata.

Slujbaşul ieşi. Remy trase spre el dosarul şi-l deschise. Conţinea patru piese principale: procesul-verbal al comisarului de poliţie, raportul inspectorului Badoît, cel al inspectorului Mégaigne şi o dublă foaie volantă, nesemnată, care purta ştampila diviziunii a doua a prefecturii.

Remy d'Arx desfăşură acele documente pe biroul său. Încercă să citească procesul verbal, dar de îndată ce trecu de formulele cunoscute care, în acte de acest fel, precedă întotdeauna expunerea faptelor, sensul începu să-i joace înaintea ochilor.

Fără a-şi da seama, recăzu în cea mai adâncă visare.

Îşi închipuia că lucrează, însă gândul îl aducea din nou la seara din ajun. Se vedea la braţul contesei Corona, descărcându-şi pentru prima dată prea-plinul inimii; se auzea pe el însuşi mărturisindu-şi înflăcărarea, timiditatea, durerile şi bucuriile acelei iubiri care, fără voia lui, îi pătrunsese în viaţă şi care, de acum înainte, era însăşi viaţa lui.

Îşi reamintea totul; mirarea Francescăi, interesul atât de aprins şi de sincer cu care-i împărtăşise suferinţa; până şi glumele sale de femeie de lume, plină de admiraţie şi de

compasiune.

— Aşa ceva nu s-a văzut de pe vremea potopului! spusese contesa.

Şi chiar era adevărat, cel puţin Remy aşa credea. Ceea ce văzuse, ceea ce citise nu-i oferea nici un punct de comparaţie. Nimic nu se asemăna cu îndrăgita, arzătoarea tiranie exercitată asupra întregii sale fiinţe de acea dragoste a cărei putere i se părea de neînvins. Era o boală, o febră, un delir care-i asalta în aceeaşi măsură simţurile, imaginaţia şi sufletul.

Imaginea evocată a Valentinei îl cufundă într-un extaz de nespus, în care simţea că moare de prea multă viaţă. O vedea frumoasă că strălucirea destinului său înlănţuit, asculta în depărtare armoniile pătrunzătoare ale glasului ei şi se îmbăta, în sorbituri lungi, cu elixirul magnetic ce-i izvora din ochi.

Cei a căror tinereţe a fost austeră sunt uneori incendiaţi, în felul acesta, de trăsnetul care loveşte tardiv.

Veselele zile ale primăverii vieţii — anii însoriţi pe care alţii îi cheltuiesc în mici amoruri nebunatice, Remy d'Arx îi închinase în întregime sumbrei munci care, vreme atât de îndelungată, constituise singurul ţel al vieţii sale.

Adolescenţa lui nu risipise nimic în afară. Tot ce arde într-un bărbat se adunase în el pe tăcute, şi prima scânteie de iubire care-l atinsese aprinsese un vulcan.

Ceea ce, în ajun, o uimise într-atât pe Francesca Corona fusese violenţa de neînchipuit şi naivitatea fără pereche a pasiunii lui.

El iubea totodată că un copil şi ca un bătrân, cu efervescenţa primei vârste, cu adorarea sterilă şi disperată a ultimelor zile. În el nu rămăsese nimic decât acea flacără tristă şi atotputernică, zadarnic combătută de neputincioasă voinţă de a-şi continua opera.

Totul îi vorbea despre Valentine, dar Valentine însăşi, intrând pe neaşteptate în vechea lui viaţă şi aducându-i un ajutor nesperat, nu putuse reaprinde în el focul stins al răzbunării.

Valentine, vorbind despre asasinii lui Mathieu d'Arx, despre acele Fracuri-Negre pe care Remy le urmărea de atâţia ani, Valentine promiţând să facă lumină în noaptea pe care atâtea eforturi nu o putuseră împrăştia, abia fusese ascultată.

De la Valentine, Remy nu o voia decât pe ea însăşi, iar revelaţia făgăduită îl revolta, căci o considera oferta unei despăgubiri derizorii.

Citea toate acestea, adică amintirile lui tulburi şi spaima din gândul său, printre rândurile întortocheate pe care comisarul, de poliţie le aşternuse pe hârtia ştampilată.

Timpul trecea, neatenţia lui tot mai tiranică sfârşea prin a-i trezi în minte o vagă remuşcare pentru faptul de a-şi fi neglijat îndatoririle de judecător, când zgomotul unor paşi grei se auzi pe coridor.

Jumătatea de oră se scursese şi escorta prizonierului se apropia.

De data aceasta, Remy d'Arx se trezi tresărind. Cu siguranţa privirii pe care o dă obişnuinţa, parcurse în fugă documentele înşirate în faţa lui.

Procesul-verbal al comisarului şi rapoartele celor doi inspectori concordau în întregime. Erau clare, concise şi aproape identice, în aşa măsură reieşeau izbitor împrejurările crimei şi constatarea flagrant-delictului.

În momentul în care se deschise uşa, ochii tânărului magistrat treceau la cea de-a patra piesă a dosarului, cea care nu era semnată.

Documentul acesta, care consta într-o coală de hârtie acoperită în întregime cu un scris mărunt şi înghesuit, se încheia astfel:

"Observaţie importantă: asupra acuzatului nu s-au găsit bani, cu excepţia unei sume neînsemnate. Se va dovedi că el îşi făurise speranţa romantică de a se căsători cu o tânără fată aparţinând nobilimii şi a cărei zestre probabilă se ridică la mai mult de un milion."

Funcţia îl stăpâneşte pe om şi-l înalţă.

Timp de o clipă, Remy d'Arx îşi recăpătase întreaga luciditate a gândirii, căci în el se trezise din nou judecătorul. Privirea îi rămase aţintită asupra acestei pagini care, pe lângă dovadă, adăuga surplusul inutil al prezumţiei.

O îndoială de un anume fel îi trecu prin minte, o îndoială ce nu-i putea aparţine decât lui şi care se lega de cercetările sale obişnuite.

Se gândi: "O notă asemănătoare se afla în dosarul nefericitului care *a plătit datoria* după uciderea tatălui meu."

Nu l-aţi fi recunoscut când îşi ridică ochii strălucitori şi limpezi asupra acuzatului care tocmai intrase, lăsând pe cei doi paznici în afara camerei.

În privirea tânărului magistrat ce citea o foarte intensă curiozitate şi ceva ce semăna a simpatie.

Ieşind dintr-o încăpere alăturată, grefierul se strecurase la măsuţa lui şi deja îşi înmuia tocul în călimară.

Acuzatul se opri la trei paşi de masa principală şi rămase în picioare, cu braţele lăsate în jos, cu capul înălţat semeţ, dar fără nici o afectare de fanfaronadă. Avea mâinile libere şi nu purta, din costumul de prizonier, decât haina, sub care se vedea pantalonul uniformei sale.

Era palid şi cu trăsăturile descompuse. Cu toate acestea, privirea lui bărbătească nu

lăsa să se ghicească nici o slăbiciune.

Când acea privire — care, în deplinul înţeles al cuvântului, era cea a unui om cinstit — se întâlni pentru prima dată cu cea a lui Remy d'Arx, sprâncenele tânărului magistrat se încruntară fără voia lui, iar pleoapele lui Maurice se plecară.

Interogatoriul începu imediat.

La cererea judecătorului, Maurice îşi spuse numele, prenumele şi datele personale.

Grefierul, un omuleţ slab, cu ochelari fără braţe, foarte pretenţioşi, scria gândindu-se la propriile-i probleme. În domeniul instrucţiei judiciare, se credea mult mai tare decât Remy şi, sătul de bârfele din tribunal, considera acel omor, ce nu data decât de câteva ore, ca pe o poveste veche.

Îşi formase deja o părere şi în sinea lui îl şi condamnase pe Maurice la eşafod sau cel puţin la ocnă, în cazul în care juraţii ar avea slăbiciunea de a admite circumstanţe atenuante.

Maurice rămase tăcut câtva timp, înainte de a răspunde la prima întrebare referitoare la faptă.

Grefierul avu tot răgazul să-l studieze pe deasupra ochelarilor şi să-şi mărturisească sieşi că ghicea prea bine instinctele rele ale acestui băiat frumos, dincolo de masca de blândeţe şi sinceritate.

În cele din urmă, Maurice răspunse cu glas coborât:

— Ştiu bine că sunt pierdut, ce rost mai au toate acestea?

— Este o recunoaştere? întrebă Remy, a cărui voce gravă căpătă, fără ştirea sa, o intonaţie de compasiune.

— Nu, replică Maurice cu înflăcărare, jur în faţa lui Dumnezeu că sunt nevinovat. Dar ce importanţă are, dacă nu mă puteţi crede?

Tânărul magistrat rosti rar:

— Eu nu ştiu nimic, nu cred nimic, mă aflu aici pentru a descoperi adevărul. Viaţa dumitale trecută pledează pro şi contra: ţi-ai părăsit studiile care te pregăteau pentru o carieră onorabilă, angajându-te într-o trupă de saltimbanci, dar, de atunci, ai purtat uniforma militară, iar purtarea dumitale în Algeria a fost cea a unui ostaş viteaz. Priveşte-mă în ochi şi vorbeşte nestingherit. Dacă ai căzut într-o capcană, spune-mi, te ascult.

Din nou, ochii lui Maurice îi întâlniră pe cei ai lui Remy d'Arx şi el şopti:

— Domnule, să vă răsplătească Dumnezeu. Nu speram să găsesc atâta bunătate la dumneavoastră, dar nu mai am nici o speranţă.

Grefierul îşi înfipsese tocul după ureche şi-şi spunea: "Care va să zică, aşa se interoghează acum? S-avem iertare!"

Maurice continuă:

— De douăsprezece ore de când stau singur în închisoarea mea, m-am gândit profund. Tot ceea ce s-a petrecut mi-a revenit în minte punct cu punct şi mi se părea că eram propriul meu judecător. Nenorocirea care m-a lovit este mare; am suferit cumplit astăzi, dar nu mi-am pierdut capul şi sunt stăpân pe propria-mi raţiune. Cunoaşteţi, domnule judecător, trista poveste a tinereţii mele. Eu nu vă cunosc şi nu vă ştiu nici numele. Dar dacă în mine s-ar putea naşte o scânteie de speranţă, aceasta mi-ar veni de la dumneavoastră. Legea vă interzice să mă ascultaţi între patru ochi?

— Legea impune ca interogatoriul să fie înregistrat de către grefier, răspunse Remy d'Arx, şi această condiţie constituie garanţia acuzatului, dar Legea nu impune nici o limită liberului arbitru al judecătorului, ce-şi poate alege mijloacele de a-şi lămuri conştiinţa.

Se întrerupse şi adăugă, adresându-i-se grefierului:

— Lăsaţi-ne singuri, domnule Préault, dar nu vă îndepărtaţi; vă voi chema când voi dori să reiau interogatoriul legal.

Domnul Préault îşi aranjă hârtiile, puse jos tocul şi se duse spre uşă, repetându-şi: "S-avem iertare! Toate astea prevestesc nişte metode de casaţie foarte drăguţe."

Uşa fu închisă cu zgomot, căci domnul Préault era prost-dispus.

— Locotenent Pagès, continuă judecătorul ridicându-se, nu ne ascultă nimeni. Te afli aici în prezenţa singurului om care te-ar putea înţelege. Am motive să te cred nevinovat.

— Să fie adevărat?... exclamă Maurice uluit.

Remy îi întinse mâna, adăugând:

— Este posibil să mă înşel — dumneata mă vei lămuri. Dacă am ghicit, sunt prietenul dumitale, locotenente, fiindcă avem aceiaşi duşmani.

Capitolul XVIII - Interogatoriul

Acum, Remy d'Arx şi Maurice stăteau pe scaune, unul în faţa celuilalt. Maurice vorbea; Remy, aplecat peste documentele răsfirate ale dosarului, asculta cu atenţie şi lua note.

Nu mai era omul de adineauri. Ceva din vechea lui pasiune se redeştepta în el şi timp de o clipă redevenise el însuşi.

Ascultându-i ordinul, Maurice începuse istorisirea amănunţită a vieţii sale, cu începere de la plecarea din Angoulême şi până la întoarcerea din Africa.

În timp ce-l asculta, Remy consulta piesele de instrucţie şi părea să compare spusele tânărului locotenent cu informaţiile culese de poliţie.

Rana pe care i-o făcuse *arma invizibilă* era adâncă şi, poate, mortală; mâna care-l lovise era experimentată — izbise drept în inimă. Dar rănile sufleteşti sunt la fel cu cele trupeşti şi un anumit remediu care nu are puterea de a vindeca, poate măcar să coboare febra şi să producă o calmare, fie ea şi trecătoare.

Aşa se întâmpla cu Remy d'Arx, care, o clipă, îşi uita spaimele şi-şi îndrepta trupul, reanimat de o diversiune neprevăzută.

Ogarul muribund încă mai sare dacă i se arată urma cerbului. Remy dăduse, pe neaşteptate, de pista celor care-i uciseseră tatăl. Fracurile-Negre erau acolo, simţea acest lucru. Sângele corsican, reaprins deodată, îi fierbea în vine ca-n zilele tinereţii sale. Nările dilatate îi tremurau, ochii îi străluceau.

Când Maurice aborda episodul vieţii lui în care, greşind uşa, intrase într-o baracă de saltimbanci în loc de a se duce să se culce la cazarmă, Remy îl întrerupse printr-un gest şi luă în mână raportul nesemnat.

— Iată o lucrare admirabil făcută, şopti, chiar prea bine făcută. Este aproape un miracol. Crima a fost înfăptuită azi-dimineaţă, şi în seara aceasta avem deja la dosar ceva ce ar putea fi intitulat: "Memoriile acuzatului". Găsesc aici tot ceea ce-mi povesteşti, locotenente Pagès, cu detalii încă mai intime referitoare la văduva Samayoux, patroana dumitale, cât şi la tânăra care purta numele de Fleurette. Probabil că i-au fost puse întrebări unui prieten al dumitale, unui prieten căruia nu-i ascundeai nimic.

— Am camarazi buni la regiment, replică Maurice, dar niciodată n-am încredinţat

cuiva problemele mele.

— Atunci, îl întrebă judecătorul, cu un zâmbet triumfător pe buze, cum se poate explica această minune? Poliţia merită rareori să fie învinuită c-ar fi prea abilă. În câteva ore, a fost necesar să se culeagă toate aceste informaţii care, într-adevăr, par a fi date chiar de dumneata însuţi, într-atât sunt de exacte şi complete. În plus, a trebuit să se întocmească raportul, să fie scris limpede şi depus la Prefectură, iar aceasta l-a trimis spre a-mi parveni aici înainte de sosirea mea. Există unele cerneluri cu uscare rapidă, ştiu asta, dar scrisul de pe acest document nu pare să fie prea proaspăt. S-ar crede că peste acest exemplar a trecut o noapte.

În timp ce vorbea, Maurice îl privea cu mirare.

— Domnule judecător, spuse cu glasul încărcat de emoţie, oare încercaţi, cu adevărat, să mă consideraţi nevinovat?

— Îi caut pe vinovaţi, replică Remy d'Arx, aţintindu-şi asupra lui privirile pătrunzătoare. Dumneata încă nu-i cunoşti, şi totuşi mă vei ajuta să-i găsesc. Domnule Pagès, piesa aceasta din dosar a fost fabricată înainte de săvârşirea crimei.

— Credeţi?!... exclamă tânărul locotenent, uluit.

— Sunt convins. Au atins un asemenea grad de dibăcie, încât, uneori, îşi depăşesc ţinta, iar perfecţiunea operei lor devine o semnătură. Eu, care-ţi vorbesc, recunosc tot ceea ce iese din această cumplită fabrică.

Ochii lui Maurice îl priveau întrebători, cu o vagă nelinişte.

— Fii pe pace, îi spuse Remy răspunzând acelei priviri, îmi păstrez întreg sângele rece şi vei înţelege în curând sensul cuvintelor mele. Îţi repet, totul era pregătit. Raportul acesta era redactat chiar în timp ce un alt actor, jucând în aceeaşi comedie, profita de absenţa dumitale pentru a sparge la dumneata acasă o broască şi spre a lăsa în camera dumitale două scule de felul celor ce nu le aparţin decât hoţilor de profesie.

Maurice rămase o clipă cu gura căscată, apoi îngăimă:

— Nu v-am spus nimic din toate acestea, cum de le ştiţi?

Judecătorul de instrucţie zâmbi din nou şi, în loc de a răspunde, continuă:

— Cine a putut da informaţii referitoare la viaţa dumitale de până acum? Caută bine, este imposibil să nu găseşti un mijloc prin care să mă pui pe pista cea bună.

— N-am nevoie să caut, replică Maurice, izbit deodată ca de o lumină. Aseară, am văzut-o pe văduva Samayoux, fosta mea patroană.

— Evident, îl întrerupse Remy, ea trebuie să fie.

Maurice scutură din cap.

— Vă înşelaţi, domnule judecător, spuse, este cea mai cinstită fiinţă din lume. Pe de altă parte, capul ei nu are isteţimea necesară. Mi-a mărturisit ea însăşi că cineva venise, îi dăduse târcoale şi o trăsese de limbă în legătură cu mine.

— De curând?

— Ieri, în cursul dimineţii.

— Vezi bine! exclamă magistratul, bătând din palme ca şi cum ar fi aplaudat. Ţi-a spus numele celui care i-a dat târcoale?

— A rostit două nume, răspunse Maurice, şi nu mai ştiu care dintre ele se referea la povestea asta: Piquepuce şi Lecoq.

Remy îşi descheie repede redingota şi scoase din buzunar un carnet pe care-l consultă repetând:

— Piquepuce... Lecoq!

Trase brusc cordonul soneriei ce atârna lângă biroul lui.

— Lecoq! spuse încet, pentru a doua oară.

Adresându-i-se băiatului ce venise în fugă la chemarea soneriei, adăugă:

— Treci imediat pe la Prefectură şi spune-i şefului diviziei a 2-a că am nevoie de agentul Lecoq. Ai înţeles? Imediat!

Băiatul plecă. Remy rămase pe gânduri.

Lui Maurice îi venea să creadă că este prada unuia dintre acele visuri tulburi în care incidente bizare se amestecă şi se îngrămădesc obosind somnul bolnavilor chinuiţi de Febră.

Coridoarele Palatului de Justiţie comunicau cu cele ale Prefecturii; băiatul trimis urgent reveni după câteva minute şi anunţă:

— Domnul şef al diviziei a 2-a cere un ordin scris.

Remy înălţă din umeri furios şi peniţa lui scârţii pe hârtie.

— Imediat! mai repetă o dată, dând băiatului plicul. Refuzul domnului şef de divizie ar fi pe propriul lui risc.

Se ridică şi, în aşteptarea înapoierii trimisului său, străbătu încăperea în lung şi-n lat cu paşi mari.

Maurice, care nu îndrăznea să-l întrebe, îl auzi şoptind:

— Administraţia... asta-i rana! Veşnicul obstacol!

Remy d'Arx se opri în faţa uşii spre a asculta paşii mesagerului său pe coridor şi primi din mâinile băiatului un plic identic cu al lui.

Conţinutul era următorul:

"Nici în serviciul meu general, nici în serviciul garnizoanei nu există vreun agent cu numele de Lecoq."

Remy mototoli cu violenţă hârtia şi o aruncă; dar răzgândindu-se repede, o reluă şi o introduse în carnetul său, pe care şi-l puse în buzunar. Apoi, se aşeză din nou la masă

şi-i spuse lui Maurice:

— Nu mai există nimic ce mi-ai putea aduce la cunoştinţă. Raportul acestui Lecoq este exact şi l-am citit. Ai părăsit Franţa într-o clipă de disperare, luând cu dumneata o amintire scumpă. În Africa, ţi-ai riscat nebuneşte viaţa pentru a-ţi câştiga epoleţii, şi pe aceştia nu-i doreai decât pentru a avea dreptul de a demisiona. Ai revenit; cea pe care o iubeşti este nobilă şi bogată — nu mai am nevoie să ştiu ce anume sperai: eşti iubit, ceea ce este suficient pentru a-ţi justifica întoarcerea. Mi-am format opinia. Îl voi chema pe grefier, astfel încât întrebările mele şi răspunsurile dumitale să fie consemnate conform cerinţelor legale. De acum, nu mai e vorba decât de o simplă formalitate. Eşti nevinovat, locotenente Pagès, am această fermă convingere, şi nu mai trebuie să te temi de nimic.

Maurice vru să mulţumească, dar judecătorul îi impuse tăcerea, arătându-i uşa ce se deschidea.

Domnul Préault îşi reluă locul la măsuţă. Acum era în mod vădit foarte prost-dispus.

Interogatoriul lui Maurice nu conţinea nimic care să nu fie deja cunoscut. Transcriind răspunsurile lui, domnul Préault, în calitatea lui de vechi funcţionar al Palatului de Justiţie, nu ascunse defel neîncrederea pe care i-o inspirau.

Când tânărul locotenent vorbi despre efracţia săvârşită dinainte, despre şperaclu şi cleştele introduse la el în cameră fără ştirea lui, grefierul nu-şi putu reţine un surâs batjocoritor.

Maurice continuă:

— Tocmai toate aceste circumstanţe laolaltă mi-au dat, sau mai curând mi-au impus gândul de-a fugi. Simţeam cursa întinsă, vedeam capcana care se va închide prinzându-mă; cuvintele pe care le auzeam dincolo de uşă erau zdrobitoare, îmi ucideau până şi voinţa de a mă apăra. Se spunea: "Asasinul e acolo!", iar eu, într-adevăr, acolo mă aflam, căci mă dusesem să-mi ajut nefericitul vecin, şi sângele lui îmi păta mâinile şi hainele. Portarul casei repeta întruna o frază cumplită, pronunţată realmente de mine şi care se referea la cu totul altceva, dar venea în sprijinul urzelii de indicii ce fuseseră îngrămădite în jurul meu, părând să întregească dovada. Ar fi trebuit să rămân, ştiu bine, şi să înfrunt vitejeşte primejdia — asta mi-e meseria de soldat. A fugi este acelaşi lucru cu a striga: "Sunt vinovat!" Dar fusesem lovit pe neaşteptate, nici un fulger nu precedase trăsnetul ce mă zdrobise. Trebuie să spun că un singur lucru mă obseda: faptul că eram conştient de aparenta mea vinovăţie. Picioarele îmi tremurau, privirea mi se înceţoşa, şi în urechi îmi răsuna un murmur oribil, murmurul mulţimii, strânsă în jurul eşafodului. Mi-a fost teamă că-mi voi pierde minţile. În momentul în care cei de pe coridor intrau simultan prin uşa camerei 17, care era a mea, şi prin uşa de la 18, unde zăcea cadavrul, eram ca nebun. Am sărit pe pervazul ferestrei fără un plan anume. Cred

că mă gândeam să sar în grădină, dar piciorul meu a întâlnit barele unei împletituri de şipci pe care se prindeau nişte plante agăţătoare. Fiind foarte îndemânatic la toate exerciţiile de gimnastică, nu mi-a fost deloc greu să pornesc pe acel drum aerian şi, în câteva secunde, am ajuns la un copac mare în care, la început, am încercat să mă ascund. Dar în grădină se aflau deja oameni. Pe unde intraseră? Ce făceau acolo? Drama al cărei actor tocmai fusesem trecuse, rapidă ca gândul. Sunt sigur că nu se scurseseră nici zece minute între primul strigăt al victimei şi momentul respectiv. Aşadar, oamenii aceia veniseră în grădină de mai înainte. Capcana fusese, deci, întinsă atât din afară, cât şi dinăuntru.

— Notaţi acest lucru cu grijă, domnule Préault, nu uitaţi nimic, spuse judecătorul, care luase din dosar un plan de situaţie, desfăşurându-l în faţa lui, pe masă.

— Unde este copacul? îl întrebă pe Maurice.

— Aici, răspunse tânărul locotenent, punându-şi degetul pe hârtie. De acolo, îi vedeam pe cei care alergau prin grădină şi pe cei care, deja, se înghesuiau la ferestre. Fusesem zărit, luminat fiind de razele lunii, căci toţi strigau deodată: "Priviţi! Uite-l! L-am prins!"

Maurice îşi trecu mâna peste fruntea brobonită de o sudoare rece. Ochii lui Remy, îndreptaţi mai întâi asupra porţiunii de plan ce indica drumul luat de acuzat, cuprindeau acum ansamblul desenului.

Planul reprezenta un unghi drept, una din laturile acestuia având înscrisă legenda: *Strada Oratoire*. Cealaltă: *Aleea Champs-Élysées*.

— Dar acesta-i palatul Ornans! şopti cu mirare Remy d'Arx.

— La naiba! zise grefierul.

Şi în sinea lui adăugă: "Iată cum se studiază dosarele! Indivizii ăştia nu-şi câştiga prea greu leafa!"

Judecătorul părea cuprins de o nouă curiozitate, şi acum ascultă cu o atenţie sporită.

— Să fug! continuă Maurice. În mine nu mai există decât nenorocitul gând de a fugi! Eram înconjurat din trei părţi; privirea mi s-a îndreptat către cea de-a patra şi am văzut o casă mare, foarte aproape de mine. La mijlocul faţadei erau două ferestre luminate. Prin muselina perdelei distingeam silueta unei femei ce se ruga, îngenuncheată. În continuarea celor două ferestre luminate şi dând spre acelaşi balcon rămăsese întredeschisă o a treia fereastră...

"Apartamentul Valentinei!" gândi judecătorul.

Grefierul îşi spunea:"Treaba asta pare să-l amuze. Dac-aş fi în locul acuzatului, aş cere un pahar cu apă îndulcită."

— N-aş putea preciza ce anume speram, îşi urmă Maurice povestirea. Uneori

femeile sunt miloase. Aveam o şansă la o mie să găsesc o trecere prin acea casă şi să ajung pe Champs-Élysées. Am ales o cracă mai apropiată de clădire, m-am căţărat pe ea cu grijă şi mi-am dat drumul să cad pe balcon, în văzul tuturor celor de jos. Îi auzeam cum spuneau: "Izbiţi în uşa salonului mare! Să se înconjoare prin strada Oratoire, ca să fie anunţat portarul! O scară! Terminăm repede cu el!" Am împins fereastra întredeschisă — cea a unui cabinet — tocmai când tânăra femeie pe care o văzusem în genunchi se repezea să iasă din cameră, speriată de zgomot. Fără îndoială, auzise repetându-se de mai multe ori, afară, cuvântul "asasin". Când m-a văzut, a fugit în camera alăturată, scoţând un ţipăt puternic. Desigur că cei din grădină nu avuseseră timp să facă înconjurul prin Champs-Élysées, şi totuşi, o uşă se deschise lăsând să intre mai mulţi oameni care repetau şi ei: "Asasinul, asasinul!" Femeia — cea în care-mi pusesem speranţa — şi-a îndreptat degetul spre mine, strigând: "Iată-l!" Am fost încercuit, căci se găsise o scară şi oamenii din grădină intrau prin cabinet. Atunci, am privit-o pe fata care mă predase şi inima a încetat să-mi mai bată. N-am putut rosti decât un cuvânt: "Fleurette!"

— Fleurette! repetă judecătorul, reţinându-şi respiraţia şi devenind de o paloare cadaverică.

— M-a recunoscut şi ea, continuă Maurice cu glasul schimbat, căci mi-a pronunţat numele şi s-a apropiat, căzându-mi în braţe.

— În braţe! repetă din nou Remy d'Arx.

Ochii săi priveau în jos, buzele îi erau contractate. Maurice nu observa deloc schimbarea expresiei lui, căci emoţia îl orbea.

— Ce poziţie ocupă acea Fleurette în palatul Ornans? întrebă năucit judecătorul. Se află în serviciul marchizei sau în cel al domnişoarei de Villanove?

Maurice răspunse:

— Acea Fleurette este însăşi domnişoara Valentine de Villanove.

Se lăsă o tăcere adâncă. Grefierul îi privi pe rând pe cei doi interlocutori şi exclamă:

— Domnului judecător i s-a făcut rău!

Într-adevăr, Remy d'Arx se clătinase în fotoliul său.

— Nu-i nimic, spuse.

Şi, cu un efort cumplit, adăugă:

— Locotenente Pagès, ai spus totul?

— Tot, replică Maurice, cufundat în propriile-i gânduri.

— Atunci, domnule grefier, rosti cu greutate Remy, daţi citire interogatoriului, să-l audă acuzatul.

În timp ce-şi aduna foile şi-şi potrivea ochelarii, domnul Préault se întreba: "Ce dracu' se-ntâmplă?"

Şi începu:

"În ziua de vineri 22 septembrie 1838, în faţa domnului judecător de instrucţie Remy d'Arx a compărut..."

Dar nu sfârşi, căci la auzul numelui de Remy d'Arx, Maurice sărise în picioare.

Printr-o mişcare identică şi involuntară, tânărul magistrat îşi împinse la o parte fotoliul şi se ridică brusc.

Cele două priviri se întâlniră ca într-un şoc sinistru.

Nu fu rostit nici un cuvânt.

Maurice fu primul care se aşeză din nou. Remy d'Arx îl imită, spunând:

— Grefier, continuă-ţi lectura.

Capitolul XIX - Valentine

În seara aceea, grefierul Préault cina la bodega *Copiii lui Apollo*, a cărei clientelă era alcătuită aproape în întregime din persoane cu profesii din domeniul judiciar, cărora li se adăugau totuşi câţiva administratori de la Pompele funebre.

Oamenii aceştia lugubri sunt deosebit de nebunatici când petrec. Domnii îmbrăcaţi în negru care poartă cocarde şi merg în fruntea convoaielor compun cântece care te fac să mori de râs, şi nu puţine dintre piesele de teatru ale căror bâiguieli hazlii ne-au stârnit hohote de veselie au ajuns pe scenă ieşind din cimitir.

Când, după citirea interogatoriului, Maurice părăsi Prefectura spre a se întoarce la închisoare, grefierul se duse în propriul birou să-şi aranjeze puţin toaleta şi-i spuse ajutorului său:

— Domnul d'Arx a suferit un şoc şi încă unul zdravăn! Am văzut adineauri o scenă care ar avea succes la teatrul *Ambigu*. N-am priceput chiar totul, dar în poveste este amestecată o doamnă, şi treaba promite să fie dură. Până la bariera Maine trebuie să-mi compun cupletele, aşa că stai aici, să primeşti ordinele de la domnul d'Arx.

Îndată după plecarea şefului său, ajutorul de grefier îşi perie redingota, îşi potrivi la cămaşă un guler tare şi-şi lustrui pălăria.

— Bernard, îi spuse băiatului care făcea curat prin birou, am o problemă de familie, nu pleca până nu iei ordinele de la domnul d'Arx.

Nu ştim dacă Bernard era aşteptat, dar de îndată ce ajutorul de grefier îşi întorsese spatele, el îşi luă şapca şi închise biroul.

Ceva asemănător se petrecea în anticamera cabinetului; nu se veghează până târziu la Palatul de Justiţie şi moravurile, aici, sunt patriarhale.

Remy d'Arx nu-şi dădea seama că tăcerea din jurul său devenea treptat tot mai adâncă.

De multă vreme nu se mai auzea nici un zgomot de uşă închisă sau deschisă, nici un pas nu mai răsuna pe coridoare.

Orologiul Palatului bătu ora nouă.

Remy stătea în acelaşi loc în care l-am lăsat; îşi sprijinea capul în mână; lumina lămpii îi cădea pe frunte, pe care se săpau cute adânci; ochii lui, larg deschişi şi posomorâţi, priveau în gol.

Nu se clintise din momentul plecării lui Maurice, iar gândurile i se frământau atât de puternic, încât faţa îi părea ca de piatră.

Când buzele i se mişcară în sfârşit, rosti aceste cuvinte:

— Pe el îl iubeşte!

Şi aproape imediat, adăugă:

— Dacă n-ar fi el, m-ar iubi!

Îşi coborî pleoapele şi degetele i se încleştară în păr.

— Aşa mi-a spus ea, continuă vorbind tare fără să-şi dea seama şi lăsând pauze lungi între fraze. Între noi există o legătură, ceva o împinge către mine, şi primejdia luptei în care m-am azvârlit cu capul înainte o înspăimânta. De ce oare? Este adevărat că i-am făcut un serviciu, dar ea se interesa de mine şi înainte de asta: pentru ce?

Dosarul lui Maurice rămăsese deschis în faţa lui. Îl dădu la o parte printr-o mişcare obosită şi repetă cu un glas în care se simţeau lacrimi:

— Pe el îl iubeşte!

O spaimă ascuţită îi sfâşie brusc inima, căci, deodată, obrajii palizi i se împurpurară şi-şi duse mâna la piept.

— Este foarte tânăr, şopti. Ce mi-a făcut el mie? Măcar ştia că exist? Câtă fericire i-ar putea reda un cuvânt scris de mâna mea! Dar pentru ce aş scrie acel cuvânt? Fericirea mea, toată fericirea mea, el mi-a luat-o! Şi dacă n-aş fi eu, n-ar fi oare condamnat? Există dovezi, pe lângă flagrant-delict. Cu oricare judecător, altul decât mine, este un om mort.

Un zâmbet amar îi flutură pe buze, în timp ce continuă:

— Nici măcar nu trebuie să spun: "Este vinovat." Este de ajuns să renunţ la

instrucţie, altcineva va prelua sarcina mea rămasă neîncheiată şi...

Se întrerupse.

— Şi în felul acesta l-aş ucide! rosti aproape în şoaptă şi înfiorându-se.

Cu degete tremurătoare, trase mai aproape dosarul, răsfoind documentele spre a-l găsi pe cel fără semnătură. Îl despături şi citi cu glas scăzut ultima frază:

"Se va dovedi că el îşi făurise speranţa romantică de a se căsători cu o tânără fată aparţinând nobilimii şi a cărei zestre probabilă se ridică la mai mult de un milion."

— Aici este mâna lor, spuse după o tăcere. Îi recunosc! Voi deveni oare complicele celor ce mi-au asasinat tatăl?

Se ridică brusc şi rămase o clipă imobil.

"Este foarte tânăr", gândi în timp ce mâinile îi apăsau fruntea dureroasă. "Privirea lui cinstită îmi stăruie în faţa ochilor. Există oameni ale căror inimi sunt înfrăţite şi pe care soarta îi obligă să se urască... Mâna mea a atins-o pe a lui, i-am promis să-l salvez!"

Se îndreptă cu paşi lenţi către fereastra ce dădea spre curte, spre Sainte-Chapelle.

Un felinar fumegând, instalat deasupra porţii clădirii învecinate cu Prefectura proiecta umbra alungită a materialelor împrăştiate pe pavaj; copacul îşi înălţa silueta neagră printre dărâmăturile albicioase.

Pe cer alergau nori de furtună, descoperind când şi când luna, care plutea pe un lac de azur.

La nici o fereastră nu mai era lumină; ziua de muncă a lucrătorilor din justiţie se încheiase.

Palatul de Justiţie dormea.

Remy n-ar fi văzut nimic din toate acestea, dacă printre pietre n-ar fi sesizat o mişcare.

O femeie — mai curând o umbră — se strecură prin spatele dărâmăturilor şi străbătu curtea.

Remy îşi frecă ochii şi se depărta de fereastră, spunând:

— O văd pretutindeni! Vorbesc despre el, dar la ea mă gândesc. Zadarnic lupt, degeaba mă zbat, dragostea aceasta e mai puternică decât mine, mă târăşte cu sine, voi muri nebun sau, poate, criminal!

Starea de adâncă depresiune care-l doborâse mai înainte era înlocuită de agitaţie. Parcurgea camera cu paşi repezi, în timp ce de pe buze îi ţâşneau cuvinte întretăiate.

Şoptea:

— Nu cumva sunt deja nebun? Ce este nebunia, dacă nu un mod de a vedea lucrurile cu totul diferit de opinia celorlalţi? Dac-aş spune în faţa unui tribunal: "Este nevinovat", judecătorii, juraţii, publicul mi-ar răspunde: "E vinovat! Faptul sare în ochi, raţiunea însăşi strigă acest adevăr, numai un nebun poate susţine contrariul!"

Se lăsă să cadă pe un scaun şi continuă:

— Şi totuşi, Dumnezeule, Dumnezeule! Este nevinovat, sunt convins, iar viaţa lui se află în mâinile mele, pentru că eu sunt singurul care ştiu acest lucru. În zadar încerc să mă înşel eu însumi; mi-aş da averea, mi-aş da tot sângele pentru a găsi în mine o îndoială cât de mică, dar nu există nici una! Şi Valentine îl iubeşte! Şi decât să renunţ la Valentine, mai curând mi-aş călca în picioare conştiinţa şi onoarea!

Ultimele cuvinte îi scăpaseră cu un geamăt şi capul i se prăbuşi greoi pe masă.

Rămase aşa timp îndelungat, cu fruntea sprijinită pe braţele încrucişate, ca un om doborât de beţie.

Când şi când, întregul trup i se cutremură, zguduit de o tresărire dureroasă. Uneori, buzele sale murmurau numele Valentinei.

La uşa dinspre coridor se produse un zgomot, dar el nu-l auzi. O mână îngheţată o atinse pe-a sa — crezu că visează şi nu se mişcă.

Dar un glas dulce şi grav rosti, lângă el:

— Eu sunt, domnule d'Arx, vă promisesem că voi veni.

Îşi înălţă privirea şi începu să tremure. În faţa lui se afla domnişoara de Villanove.

— S-ar spune că vă sperii? şopti ea cu un zâmbet trist.

Şi într-adevăr, ochii lui Remy exprimau o spaimă ciudată.

Primele sale cuvinte îi trădară gândul:

— Am vorbit cu glas tare! bolborosi. M-aţi auzit...

— N-am auzit nimic, domnule d'Arx, răspunse Valentine cu blândeţe, n-aţi vorbit deloc. Dar este oare posibil să rostiţi cuvinte pe care eu nu trebuie să le aud?

Pleoapele judecătorului se plecară, iar pe chip i se aşternu o expresie dură.

— Cum aţi pătruns până aici? o întrebă.

Remy d'Arx era om de lume în cel mai bun înţeles al cuvântului, curtoazia să elegantă devenise proverbială în cercul în care trăia Valentine. Cu toate acestea, fata nu păru nici mirată, nici jignită. S-ar fi zis că se aştepta la asprimea acestei primiri.

— Mi-a fost destul de greu, replică ea cu un fel de umilinţă. Mai întâi, m-am dus la dumneavoastră acasă, aşa cum ne înţelesesem. Germain, servitorul dumneavoastră, nu voia să mă lase să aştept, dar eram atât de palidă, încât i-a fost milă de mine.

— Aşa este, gândi cu glas tare Remy, sunteţi palidă, domnişoară de Villanove, şi de azi-dimineaţă, trebuie să fi suferit cumplit.

— N-am murit din asta, ripostă Valentine, cu o expresie atât de sfâşietoare, încât Remy îşi întoarse capul spre a-şi ascunde o lacrimă.

Tânăra continuă:

— Am aşteptat două ceasuri şi valetul dumneavoastră mi-a spus: "Cred că se află la Palatul de Justiţie, pentru afacerea aceea din strada Oratoire."

Vocea Valentinei tremura ca şi cum ar fi fost cuprinsă de frig.

Ochii lui Remy se uscaseră.

— Am luat o trăsură până la Palatul de Justiţie — continuă fata, în vorbirea căreia se simţea o mare oboseală — şi am cerut să fiu condusă la dumneavoastră, dar asta nu se putea, domnule d'Arx, eraţi ocupat, îl interogaţi pe acuzat.

Se clătină şi judecătorul abia avu timp s-o sprijine. O clipă, o ţinu în braţe — şi el tremura mai tare decât ea.

O aşeză în propriul său fotoliu. Genunchii i se îndoiră şi căzu prosternat la picioarele ei. O privea cu mâinile împreunate, fără a rosti o vorbă.

— Luaţi loc, domnule d'Arx, îi spuse ea, arătându-i un scaun. Mă simt încă foarte slăbită, azi-dimineaţă era cât pe ce să mor.

Judecătorul se trase înapoi de parcă ar fi fost pălmuit. Sentimente contradictorii se succedau în el cu o cumplită repeziciune.

— Trebuie să mă ascultaţi cu răbdare, continuă Valentine, am multe de spus şi aş vrea să am puterea de a ajunge până la capăt. Am aşteptat în trăsură sfârşitul interogatoriului; un slujbaş al Palatului de Justiţie avea sarcina de a mă preveni; n-a venit, poarta a fost închisă, şi când m-am prezentat la ghişeu, mi s-a răspuns: "Nu se mai intră." Eu spuneam: "În numele cerului! Lăsaţi-mă să trec, trebuie să-l văd!" Oamenii mă priveau, se formase deja aglomeraţie pe trotuar; vizitiului meu, pe care nu-l cunoşteam, i s-a făcut milă de mine, ca şi valetului dumneavoastră. M-a tras spre trăsură şi mi-a spus: "*Signora*, vă scot eu din încurcătură." Este un italian. Nu ştiu cum de-a ghicit că şi eu vin din Italia. Trăsura m-a condus pe chei, până la o uşă despre care mi-a spus că este cea a Prefecturii de Poliţie. Vizitiul şi-a lăsat echipajul în paza cuiva şi m-a ajutat să intru. Am traversat mai multe coridoare. Ghidul meu a chemat un om şi i-a vorbit. Omul i-a răspuns: "Îmi risc postul — vă costă zece ludovici". I-am dat punga mea şi astfel am ajuns în curtea bisericii Sainte-Chapelle, unde mi s-a indicat o fereastră luminată şi mi s-a spus: "Acolo e."

Remy nu mai asculta; cu ochii aţintiţi în pământ, zise:

— Aţi venit să-mi cereţi viaţa lui!

— Am venit să vă afirm — replică Valentine, a cărei voce deveni fermă — că este nevinovat şi că dumneavoastră ştiţi acest lucru.

— Ştiu! o întrerupse Remy d'Arx cu o furie bruscă. Eu, care am piesele dosarului sub

ochi! Eu, care tocmai am citit ansamblul zdrobitor al mărturiilor!

— Ştiţi! îl întrerupse Valentine, la rândul său.

Şi cuvântul fu rostit cu o asemenea autoritate, încât judecătorul tăcu.

Valentine rămase şi ea tăcută.

Într-un duel pe viaţă şi pe moarte, momentul cel mai solemn este cel în care cei doi adversari se odihnesc, rezemaţi în spadele lor însângerate.

Cea care reîncepu convorbirea fu Valentine.

Printr-un puternic efort de voinţă, îşi readusese pe buze zâmbetul resemnat care-o făcea frumoasă ca o sfântă.

— Ce departe de noi este seara de ieri, domnule d'Arx! spuse. Ieri, mi-aţi cerut mâna, iar eu v-am răspuns printr-un refuz, adăugând că voiam să vă explic motivele mele şi într-un fel să mă spovedesc în faţa dumneavoastră, fiindcă nici o altă persoană pe lume nu mi-a inspirat atâta stimă, o atât de profundă simpatie ca dumneavoastră. De ieri, între noi a căzut trăsnetul. Domnule d'Arx, Maurice este acuzat de asasinat, şi dumneavoastră sunteţi judecătorul lui Maurice. L-aţi interogat, desigur el v-a răspuns cu sinceritate, căci de pe buzele lui niciodată n-a ieşit o minciună. Acum cunoaşteţi cel puţin o parte din cele ce voiam să vă spun, şi romantica poveste a Fleurettei îşi va fi pierdut, pentru dumneavoastră, atracţia noutăţii. Vă anunţasem, de asemenea, şi dezvăluiri de altă natură. Întâmplarea a pus sub ochii mei lucrarea pe care i-aţi încredinţat-o colonelului Bozzo, şi la bătălia în care sunteţi angajat, domnule d'Arx, făceam aluzie când vă spuneam: "Sunt, ca şi dumneavoastră, victima acestei redutabile asociaţii; între dumneavoastră şi mine există o legătură misterioasă." ...Ei bine! Aceeaşi legătură vă uneşte acum de Maurice Pagès. Veţi refuza oare să-l apăraţi împotriva acelora care v-au ucis tatăl?

Remy nu îndrăzni s-o privească, în timp ce-i răspunse pe un ton ca de gheaţă:

— Am crezut toate acestea, domnişoară, dar acum nu le mai cred.

— Nu minţiţi! strigă Valentine cu asprime. Continuaţi să credeţi la fel şi tot aşa veţi crede până în ultima zi a vieţii dumneavoastră!

Luă mâna lui Remy, care încercă să şi-o retragă.

— Fie-vă milă de dumneavoastră înşivă, îi spuse implorându-l cu privirea, o nenorocire cumplită s-a abătut asupra lui Maurice şi a mea, dar dumneavoastră sunteţi cel pe care-l plâng, şi nu acuz decât fatalitatea. De două ori l-am ucis pe cel iubit de mine, dându-l pe mâna justiţiei şi inspirându-vă dragostea funestă ce vă orbeşte conştiinţa.

Remy reţinea mâna pe care i-o întinsese fata. Mâna ardea. Şi-o apăsă cu patimă pe inimă.

— Sunt în Infern, şopti, dar acesta-i totodată Paradisul! Fiecare cuvânt al

dumneavoastră mă îmbată şi mă chinuie. Vă iubesc! Oh! Vă iubesc aşa cum nicicând n-a fost adorată vreo făptură omenească! Aţi venit spre a hrăni din nou focul ce mă devorează, sunt singur cu dumneavoastră, ţin mâna dumneavoastră într-a mea — ştiţi de ce poate fi în stare delirul unei asemenea febre?

O împinse cu violenţă departe de el şi-şi trase înapoi scaunul.

— Oh! Pentru ce aţi venit? adăugă gemând.

— Am venit — răspunse Valentine, învăluindu-l într-o privire calmă şi limpede — fiindcă vreau să-l salvez şi pentru că vreau să mă răzbun.

— Aşadar, îl iubiţi şi dumneavoastră la nebunie? îngăimă Remy, cu buzele crispate într-un rictus sarcastic.

— Îl iubesc mult, replică simplu Valentine.

— Căci asta înseamnă nebunie, continuă judecătorul, să speraţi ajutor de la mine, după toate cele ce v-am zis. Vreţi să auziţi mai multe? Ceea ce v-am spus nu explică nici a mia parte din suferinţele inimii mele. Aşa-mi recunoşteam mai adineauri mie însumi, de ce v-aş ascunde dumneavoastră? Nu mă mai prefac! Omul acela e nevinovat, dar el constituie obstacolul ce mă desparte de dumneavoastră — va muri! Spuneţi că-i o crimă laşă şi concepută cu sânge rece; că magistratul este un preot — ar fi un sacrilegiu. Iată cât vă iubesc — va muri!

Mâinile lui se încleştau pe braţele fotoliului şi glasul îi gâfâia, epuizat.

Privirea domnişoarei de Villanove era mai tristă, dar nu-şi pierduse nimic din blândeţe.

— Nu, spuse ea ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi, nu-l iubesc în felul acesta şi el nu şi-ar dori o asemenea iubire. Aţi pronunţat un cuvânt, domnule d'Arx, care mă linişteşte şi totodată vă scuză. Sunteţi cuprins de delir, delirul este cel ce vorbeşte, nu cred ce spune el. Sunt calmă, vedeţi doar; mai întâi, ascultaţi-mă în linişte. Maurice nu este un obstacol între dumneavoastră şi mine.

Ochii judecătorului deveniră ficşi, îşi închipui că nu auzise bine.

— Înţelegeţi-mă bine, continuă Valentine, v-am spus: "Vreau să-l salvez şi vreau să mă răzbun." Este limpede şi clar: *asta vreau!* Dumneavoastră sunteţi stăpân pe viaţa lui, eu sunt stăpâna pe mâna mea; vă ofer mâna mea pentru viaţa lui.

Ochii lui Remy o priviră rătăciţi.

— Feriţi-vă, îşi urmă Valentine vorba, de a da cuvintelor mele de ieri un înţeles pe care nu-l aveau. Vă spuneam că nu puteam fi a dumneavoastră şi am ridicat trecutul meu ca pe o barieră în calea cercetărilor dumneavoastră. O parte a enigmei v-a fost dezvăluită: înainte de a mă numi domnişoara de Villanove am fost Fleurette, cea de la bâlci. Dar v-am spus şi: "Fleurette era o fată cinstită, domnişoara de Villanove va fi o soţie cinstită."

— Nu visez, bolborosi Remy d'Arx.

Valentine scoase de sub mantia sa un sul de hârtie şi-l puse lângă el.

— Trebuie, adăugă, s-o cunoaşteţi în întregime pe cea care vă va purta numele. Iată aici toată viaţa mea, şi declar în faţa lui Dumnezeu că aceste pagini conţin purul adevăr. Veţi găsi în ele o dezvăluire ce vi se datorează, v-o promisesem. Din documentul acesta veţi vedea că duşmanii noştri sunt aceiaşi. Ura dumneavoastră e deja veche, iar eu o slujeam deja, înainte ca a mea să se fi născut. De ce oare mă îndreptam către dumneavoastră? Nu ştiu. Poate că acesta-mi era destinul. Dar acum, am nevoie, şi eu, de răzbunarea mea. Aceasta intră în pactul dintre noi: îi veţi pedepsi pe oamenii care mi-au răpit fericirea.

— Fericirea dumneavoastră!... repetă Remy copleşit.

— Oh! spuse Valentine, pe un ton liniştit şi cu fruntea sus, să vorbim deschis, domnule d'Arx: vă ofer un târg; v-am spus condiţiile — răspundeţi-mi la fel de sincer: îl acceptaţi?

Capitolul XX - Cadoul de nuntă

În vorbele Valentinei nu era nici cea mai mică nuanţă de dispreţ. Spunea realitatea, în adevăratul înţeles al cuvântului: ceea ce propunea era un târg.

Acţiona de bună-credinţă, fără scrupule şi fără falsă ruşine. Desigur că alţii ar fi răsucit lucrurile astfel încât să le facă să pară mai acceptabile, dar Valentine se purta potrivit firii sale, care o îndemna să aleagă drumul drept.

Era o fată ciudată, şi inima ei avea frumuseţea eroică a chipului său.

Oricare i-ar fi fost originea — căci nu exista nici o certitudine cu privire la naşterea ei, şi vom vedea că ea însăşi se îndoia de dreptul său de a purta numele de Villanove — sângele ce-i curgea în vine trebuie să fi fost un sânge rece şi mândru.

În cele mai îndepărtate sate există suflete din acestea tari, pe care nimic nu la opreşte şi nimic nu le abate din drumul lor; le poţi întâlni şi în oraşe.

Cei cărora le place să măgulească poporul susţin că mansardele sunt pline de asemenea exemplare. Lingăii celor puternici nu îndrăznesc să pretindă că s-ar găsi cu duiumul prin budoare.

Realitatea este că ele există. Au fost văzute, dar sunt rare, atât în josul, cât şi în susul scării sociale.

La drept vorbind, Valentine nu aparţinea nici budoarului, nici mansardei. Mediul sărăcăcios în care îşi petrecuse copilăria şi tinereţea nu ţine, într-adevăr, nici de una, nici de alta.

Oamenii de la bâlciul din care făcuse cândva parte, deşi nu li se asemăna prin nimic, o admiraseră şi o îndrăgiseră.

Societatea nobilă în care intrase ieşind de acolo, fără nici o tranziţie, o studiase zadarnic cu cele mai severe şi pătrunzătoare priviri ale sale — în ea nu rămăsese nimic ce-ar fi putut trăda lunga călătorie făcută în ţara saltimbancilor.

Este adevărat că nici nu se asemuia defel cu fermecătoarele sale tovarăşe de salon, aşa cum nu semănase nici cu sărmanele ei prietene de la baracă, însă era atât de demnă şi decentă în originalitatea ei, încât cei sus-puşi din palatul Ornans, cât şi oamenii mărunţi de la bâlci o simpatizau şi o admirau.

Ea nu era altceva decât ea însăşi; acţiona după propriile imbolduri, nu cerea sfaturi decât de la gustul ei delicat şi sigur, pentru lucrurile frivole; decât de la conştiinţa sa,

pentru cele serioase.

În împrejurările bizare în care se afla astăzi, poate că, ţinând seama de scopul urmărit, ar fi fost preferabil să procedeze altfel, dar ea nu cunoştea decât un singur drum şi Pe acela mergea.

Remy d'Arx era şi el un singuratic şi, în mod asemănător, nici calea să nu se abătea de la potecile bătute. Cu toate acestea, el se izbea prea de aproape de viaţa de toate zilele pentru a nu fi surprins şi jignit de aparenta brutalitate a acelei oferte care, în fond, îi împlinea arzătoarea, unica lui dorinţă.

Am mai spus, nu exista nici un strop de dispreţ în tonul Valentinei; însă propunerea ei, în sine, implica un dispreţ atât de cumplit, încât Remy d'Arx rămase înlemnit.

Pasiunea lui — însăşi viaţa lui — suferea un fel de prăbuşire. Chiar atunci când, printr-un miracol, abisul ce-i făcea imposibilă orice speranţă părea să dispară dintr-o dată, ultima licărire de speranţă se stingea pentru el.

Orgoliul său, profund umilit, încerca să se revolte împotriva acelei iubiri care nu mai era nimic altceva decât o spaimă de moarte, dar care sporea prin însăşi durerea ce i-o provoca şi care-l apăsa ca mâna unui uriaş.

Cu îndrăzneala naivă a sacrificiului său, Valentine îşi repetă întrebarea. Glasul ei nu pierduse nimic din inflexiunea lui sonoră şi calmă.

Sângele năvăli în obrajii lui Remy d'Arx; făcu un efort să vorbească; ochii i se injectară.

În clipa aceea, un puternic elan de ură îi străbătu iubirea. Frumuseţea Valentinei căpăta în ochii lui străluciri supraomeneşti ce-i măreau supliciul, îi otrăveau martiriul.

Simţea în el o imensă furie. Ceea ce-l smulse din amuţire fu un gând de răzbunare şi un cuvânt îi ţâşni din gâtlej:

— Accept!

Valentine păli, dar zâmbi.

— E-n ordine, murmură, aveţi încredere în mine şi vă mulţumesc.

— Pe când nunta? o întrebă brusc Remy.

Intonaţia lui încerca să fie sarcastică.

— Când veţi voi, domnule d'Arx, răspunse Valentine, ai cărei ochi se plecară pentru întâia oară.

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine, nu-i aşa? şopti printre dinţi judecătorul.

Valentine replică:

— Poate că v-am supărat. Spuneţi asta ca şi cum v-aţi bate joc sau aţi ameninţa.

Remy îşi şterse transpiraţia de pe frunte.

— Să-mi bat joc! zise vorbindu-şi sieşi. Pot prea bine să-mi bat joc de mine, este ultima mea resursă; dar de ameninţat! Cum s-ar putea? Eu sunt sclavul, iar

dumneavoastră — regina.

Privirea îi deveni rugătoare şi adăugă:

— Ascultaţi-mă! Durerea prea mare te face să fii rău, mi-am dat seama de acest lucru adineauri. Inima îmi este atât de zdrobită, încât aş fi vrut să vă fac să suferiţi puţin.

Privirea Valentinei se întrista, dar rămase tăcută.

— Răspundeţi, continuă Remy d'Arx. Sunt convins că nu ştiţi să minţiţi — spuneţi-mi, ce gândiţi în sinea dumneavoastră?

— N-am nici un gând ascuns, rosti cu glas coborât domnişoara de Villanove. După ce-l voi fi salvat pe bărbatul pe care-l iubesc şi după ce-l voi fi răzbunat, între el şi mine totul se va încheia. Am cumpănit bine sarcina pe care mi-am impus-o şi o voi îndeplini. Sunt sigură de mine.

— Dar bărbatului care vă va fi acceptat sacrificiul, pronunţă cu timiditate Remy, lui ce-i veţi da?

— Deocamdată, îi dau credinţa mea; în viitor...

Se opri şovăind.

— În viitor?... repetă Remy.

Şi cum ea întârzia să răspundă, el îngenunche în faţa ei, cu toată pasiunea redeşteptată:

— Oh! Valentine, Valentine! Nu sunteţi ca celelalte femei, iar eu, ce am eu comun cu ceilalţi bărbaţi? Dacă lumea întreagă ar fi luată drept judecător, m-ar condamna să refuz. Dar ştiu ei, toţi cei din lume, ce este aceea o mare, o irezistibilă iubire? Sunt târât de o forţă ce mă subjugă; am încercat să lupt — fiecare efort al meu înteţeşte focul ce mă arde. Vă iubesc aşa cum nimeni n-a iubit vreodată. Sunteţi conştiinţa, sunteţi onoarea mea. Fără dumneavoastră, pentru mine nu există nimic altceva, nici în viaţa aceasta, nici în cealaltă. Sunt profund convins că întreaga mea existenţă va fi consacrată fericirii dumneavoastră! Aţi vorbit despre viitor. Valentine, ştiu bine că v-aş face cea mai fericită dintre femei, dacă în viitor m-aţi iubi; ştiu că v-aş aduce cerul pe pământ! Nu este un vis, nu. Dragostea naşte dragoste. Adoraţia mea ar sfârşi prin a vă înmuia inima. Până atunci, vă jur, Valentine — şi iată felul în care accept — vă jur să rămân alături de dumneavoastră respectându-vă regretele, consolându-vă durerile ca un frate... şi vă jur din nou, aş muri tot astfel, răbdător, resemnat, dacă nu va sosi ziua în care buzele dumneavoastră se vor pleca, de voia lor, către cele ale soţului dumneavoastră prosternat.

O lacrimă tremura pe genele Valentinei. Pentru prima dată zâmbi:

— Vă mulţumesc, domnule d'Arx.

Apoi, schimbând tonul şi învăluindu-l iar cu frumosul ei surâs, adăugă:

— Suntem logodiţi; vă voi cere cadoul meu de nuntă.

— Vorbiţi, strigă Remy, chiar de-ar fi să cereţi imposibilul!...

Ea îi luă mâna şi-l îndemnă să se ridice.

— Domnule d'Arx, îi spuse, vreau să-l văd pentru ultima dată pe Maurice.

Fu ca un bulgăre de gheaţă căzut în inima judecătorului.

— Ah! gemu cu amărăciune. Ar fi trebuit să mă aştept la asta! Constat că răspundeţi provocării mele: îmi cereţi imposibilul!

Fără a-şi părăsi blândeţea, dar cu fermitate, fata repetă:

— Trebuie să-l văd pe Maurice.

Mai palid decât era, Remy nu putea deveni, dar trăsăturile i se descompuseră.

— Ştiţi bine — spuse cu glas foarte coborât, căci mânia reţinuţi îl speria chiar şi pe el — ştiţi bine că nu vă pot refuza. Mai târziu... mâine...

— Astăzi, îl întrerupse Valentine, în seara asta.

— La o oră atât de târzie! protestă Remy. Nu cunosc nici un precedent...

Ea îl întrerupse din nou:

— Domnule d'Arx, sunteţi judecător de instrucţie. În legătură cu acuzatul pe care Legea vi-l încredinţează, puterea dumneavoastră este nelimitată.

Remy îşi înclină capul. Respira cu greutate. După o clipă, luă brusc lampa şi zise:

— Dacă binevoiţi, urmaţi-mă.

Porni spre uşă, Valentine mergând după el, la o distanţă de doi paşi.

În clipa în care ajunse în prag, două cuvinte îi scăpară de pe buze, poate fără ştirea lui:

— *Arma invizibilă!* rosti.

Valentine i se alătură şi-i prinse braţul.

— Vă clătinaţi, domnule d'Arx, îi spuse. Sprijiniţi-vă de mine. Da, arma invizibilă v-a lovit tot aşa cum m-a lovit pe mine. S-ar părea că, chiar înainte de binecuvântarea ce trebuie să ne unească, Dumnezeu a creat între noi o legătură fatală. Am citit — continuă ea răspunzând întrebării mute a lui Remy — am citit paginile în care este rezumată munca întregii dumneavoastră vieţi, şi bine aţi făcut că le-aţi multiplicat în trei exemplare. Parcă ştii oare în cine te poţi încrede? V-am adus şi eu confesiunea mea, citiţi-o. Veţi vedea, fiecare din noi cunoaşte câte o jumătate din întunecatul secret; acesta e motivul pentru care primim, deopotrivă, loviturile armei invizibile.

Remy nici nu-şi dorea altceva decât să întâlnească un obstacol în calea pe care mergea împotriva voinţei sale. Se oprise.

— În documentul ce se află acolo, pe masa dumneavoastră — continuă Valentine — veţi găsi explicaţia cuvintelor mele. De acum înainte, izvorul periculos din care vă extrăgeaţi informaţiile a secat. Mi-a fost teamă pentru dumneavoastră, domnule d'Arx, cu începere încă de la întâlnirea nocturnă cu prilejul căreia v-am rămas datoare. Ştiam

prea bine cât de puternică este asociaţia pe care curajul dumneavoastră v-a îndemnat s-o înfruntaţi. Am vrut să-l văd pe cel numit de ei *marchef*.

— L-aţi văzut pe Coyatier! exclamă judecătorul. Dumneavoastră!

— L-am văzut, şi dumneavoastră nu-l veţi mai vedea. În noaptea aceasta s-a vărsat sânge...

— El să fi fost!... îngăimă Remy.

— Oh! zise domnişoara de Villanove, fără precauţia pe care aţi luat-o de a pune în trei mâini diferite exemplarele memoriului dumneavoastră, n-ar fi fost nevoiţi să folosească arma invizibilă pentru a vă distruge. Coyatier ar fi fost de ajuns... Căci sunteţi bogat, domnule d'Arx, dar Coyatier avea un lanţ în jurul gâtului şi, oricât de bogat aţi fi, Fracurile-Negre ar fi putut să mărească de o sută de ori miza dumneavoastră.

— Fiţi mai explicită... o rugă Remy.

— Să mergem, replică fata. Toate acestea nu adaugă nimic certitudinii pe care o aveţi cu privire la nevinovăţia lui Maurice. După ce şi-a făcut treaba, Coyatier a dispărut, dar nu-l regretaţi, el nu vă spusese totul, fiindcă unele lucruri nu le ştia. Documentul ce vi l-am pus acolo vi le va dezvălui.

Valentine se întoarse şi degetul ei întins arătă masa pe care se afla sulul de hârtie. Apoi îl trase pe Remy spre coridor.

În momentul în care uşa anticamerei se închidea în urma lor, cealaltă uşă, cea prin care ieşise grefierul Préault după interogatoriu, se deschise fără zgomot.

Cabinetul judecătorului de instrucţie nu mai era luminat decât de o slabă licărire ce venea de la felinarul aprins din curte.

Doi bărbaţi intrară cu paşi de lup.

— Ciudată fetiţă! spuse unul dintre ei. Se răsuceşte că un peşte-n tigaie. Va trebui să-i dăm un premiu lui Giovanni Battista, ştii?

— Ne jucăm cu focul, Tată, răspunse celălalt. Nu-i locul potrivit să stăm de vorbă, miroase a Curte cu Juri.

În timp ce vorbea, mâna lui bâjbâia pe masă, sfârşind prin a găsi sulul de hârtie pus de Valentine.

— Iată obiectul, spuse, s-o ştergem... Dar, pe toţi dracii, ce faci acolo, Tată?

Cel care vorbise primul se instalase în fotoliul lui Remy d'Arx. Cu râsul acela senil pe care i l-am auzit de atâtea ori, răspunse:

— O mică ticăloasă ca asta face cât două sau trei duzini de Coyatier, aşa-i, l'Amitié? ... Şi zici că Remy a trimis să te cheme de la divizia a 2-a?

— Ar trebui să am treizeci şi şase de nume, replică Lecoq ridicând din umeri. Probabil că văduva Samayoux o fi vorbit. Poate că dumneata o să mai scapi din toată afacerea asta, şi noi de asemenea, patroane; dar coarda începe să fie cam prea întinsă,

şi cel mai bine-ar fi să lichidăm, de vreme ce suntem bogaţi.

Colonelul se ridică.

— Fiule, îi spuse, avem timp înaintea noastră. Aventuri dintr-astea nu întreprinzi decât când ai treizeci de ani. *Sangodemi!* Tare-s mulţumit că am pătruns în sanctuarul justiţiei! Hai să plecăm pe unde-am venit. Prefectura este un loc de sejur la fel de plăcut şi te simţi bine când ai prieteni pretutindeni.

Ieşiră. În timp ce treceau prin biroul grefierului, s-ar fi putut auzi aceste cuvinte rostite de colonel:

— Ciudată fetiţă!... Ah! Uitam să-ţi spun un lucru destul de important: sunt pe urmele celorlalte două exemplare ale faimosului memoriu. Uneori trebuie să ajuţi puţin armă invizibilă. Ehe! l'Amitié, cui îi va servi trusoul de nuntă? Nu se va putea spune că n-am condus prompt o afacere!

* * *

Remy d'Arx şi Valentine mergeau în lungul coridoarelor singuratice. Nu întâlniră nici ţipenie între Prefectură şi scara ce cobora spre Conciergerie. Drumul era scurt, dar le păru foarte lung. Remy abia mergea şi nu odată fu obligat să se oprească.

Acum tăceau amândoi.

Primul paznic pe care-l întâlniră veni repede spre ei, dar, recunoscându-l pe judecător, se întoarse, salutând cu mâna la şapcă.

Ajungând la acea parte a închisorii rezervată deţinuţilor care-şi plăteau întreţinerea, Remy porunci să i se deschidă celula locotenentului Pagès. Ordinul fu primit cu mirare, dar nu întâmpină nici o obiecţie — magistraţii însărcinaţi cu instrucţia afacerilor penale au acolo, la concurenţă cu avocaţii apărării, o putere absolută. Responsabilitatea lor o înlătură în mod legal pe cea a funcţionarilor administrativi, oricare ar fi gradul acestora.

Ceea ce suscita uimirea era prezenţa Valentinei, precum şi disperarea vizibilă întipărită pe figura judecătorului.

Când paznicul purtător al cheilor descuie broasca, Valentine fu nevoită să-l sprijine pe Remy, acesta fiind gata să leşine.

— Curaj, domnule d'Arx, îi spuse. Suferiţi, însă pentru clipa asta de suferinţă eu vă dau viaţa mea întreagă.

Intrară.

Auzind zgomotul uşii, Maurice, care zăcea pe pat, îşi ridică nepăsător capul.

La vederea Valentinei sări în sus şi se repezi spre ea, dar înfăţişarea lui Remy îl opri, încremenit de uimire.

— Împreună! şopti.

Remy rămăsese lângă prag şi se rezemă de uşa închisă.

Poate că Valentine ar fi vrut să se stăpânească. Nu reuşi — inima o împinse înainte. Alergă în întâmpinarea lui Maurice şi-i înlănţui gâtul cu braţele, izbucnind în hohote de plâns.

Rămaseră astfel îmbrăţişaţi vreme de un minut, care pentru Remy dură cât un secol.

Valul de gelozie furioasă dar neputincioasă îi năvălea spre creier. Îşi ascunse sub reverul hainei mâna cu care-şi sfâşia pieptul pentru a se împiedica să izbucnească într-un urlet. În acelaşi timp, îşi încorda auzul cu lăcomie, spre a prinde şi cel mai mic cuvânt rostit; dar nu surprinse decât următoarele vorbe rămase fără răspuns:

— Maurice, domnul d'Arx ştie că eşti nevinovat. A promis să te salveze.

Este drept că Valentine adăugase încet de tot:

— Te iubesc. Nu mă judeca; sunt a ta, nu voi fi decât a ta.

Se îmbrăţişară încă o dată, şi gurile lor se întâlniră într-o sărutare rapidă ca fulgerul.

Apoi Valentine se desprinse şi reveni către judecat spunând:

— Să ieşim, sufăr mai mult decât dumneavoastră.

Trecu pragul prima.

În loc de-a o urma, Remy făcu un pas spre prizonier.

— Locotenente Pagès, îi spuse cu un glas lent ce se frângea la fiecare cuvânt, eşti nevinovat, cred acest lucru. Vei fi salvat, promit. Doamna Remy d'Arx nu te-a înşelat.

— Doamna Remy d'Arx! repetă Maurice retrăgându-se de parcă l-ar fi lovit trăsnetul.

Buzele livide ale judecătorului zâmbiră. Din abisul agoniei sale, triumfa.

— Îmi aparţine, adăugă. Am cumpărat-o. Te scutesc de eşafod, dar o fac pentru a avea dreptul de a alege armele, iar dumneata nu-mi datorezi nimic. A doua zi după ce vei fi eliberat, te voi ucide.

Capitolul XXI - Confesiunea Valentinei

Era ora două noaptea. Colonelul Bozzo tocmai se culcase, iar frumoasa contesă Corona, după ce-i înnodase şireturile unui soi de scufie ce-i înfofolea capul, îi potrivea, plină de atenţii, pledul, aşa cum îi îngrijeşti pe copii.

Bătrânul tremura uşor, pătruns de răceala aşternutului, şi scufia lui moţată îi dădea înfăţişarea unei femei bătrâne şi friguroase.

Dormitorul era de o simplitate aproape austeră. Fără îndoială, cei care ştiau că ruina aceasta temătoare era comandantul suprem al unei armate de asasini trebuie să se fi întrebat ce mânie bizară şi de neexplicat îl împingea să verse sânge spre a cuceri aur.

Aur! Nu putea face nimic cu el; de multă vreme nu-i trebuia nimic din tot ce poate cumpăra aurul — în el muriseră pasiunile ce se potolesc cu aur. Nu cheltuia nimic, şi salariul celui mai din urmă slujitor al său ar fi depăşit de trei ori necesarul întreţinerii lui.

— Pune lemne pe foc, dragă, îi spuse contesei, este uimitor câtă risipă fac pentru căldură, şi suntem abia în septembrie! Era multă lume la marchiză, în noaptea asta?

— Ca de obicei, răspunse Francesca, dar lipsea Remy Arx. Era aşteptat cu nerăbdare, din cauza incidentului de dimineaţă.

— Hm! mormăi bătrânul, trăgându-şi pledul până sub nas. Ce mai poveste şi asta! Şi într-un cartier atât de liniştit de obicei.

— Şi dumneata ai fost regretat mult, bunicule, continuă Francesca. Se pare că erai de faţă la arestarea nefericitului aceluia.

— Încă şi-acum mă simt zguduit, replică frisonând colonelul, şi tocmai din această cauză am stat acasă astăzi.

— Se spune — adăugă Francesca — se spune că este un tânăr frumos.

— Înalt şi puternic, da, dar cu o expresie prea obraznică.

— Şi se zice că Valentine l-ar fi recunoscut?

— Ce vrei? oftă colonelul, va trebui ca lumea să afle, în fine, romanul tinereţii ei. Este neplăcut, dar asta explică totul. Acel tânăr răufăcător a fost saltimbanc, împreună cu ea, la, îmblânzitoarea de fiare sălbatice… Cum spuneai c-o cheamă?

— Doamna Samayoux, bunicule.

— Întocmai, aşa. Noroc că lângă Valentine a noastră se află acum cineva care are grijă de ea. A anunţat marchiza nunta?

— Da, şi toată lumea o felicita, dar se revenea mereu la asasinatul de pe strada Oratoire. E foarte ciudat, omul care a fost ucis era un hoţ şi avea, într-un baston cu măciulie de fildeş, diamantele fetei aceleia despre care se vorbeşte atâta, Carlotta Bernetti.

— Într-adevăr, mormăi colonelul, ziarele vor avea ce trăncăni multă vreme de-acum înainte... Şi ce zicea Valentine a noastră?

— N-a venit decât foarte târziu.

— La ce oră?

— Între unsprezece şi miezul nopţii.

— Şi ce expresie avea?

— Expresia ei de toate zilele... poate puţin obosită... S-a purtat perfect cu cei care-o felicitau pentru căsătoria ei. Ştii, bunicule, Valentine are o ţinută mai bună decât toate domnişoarele acelea care totuşi n-au fost în pensiune la văduva Samayoux!

— Este o fetiţă ciudată, replică zâmbind colonelul. Du-te să te culci, îngerul meu. Mi-e somn.

Contesa veni imediat să-l sărute şi plecă urându-i noapte bună.

Abia trecuse ea pragul uşii principale, că cineva zgârie uşor afară, în spatele căpătâiului patului.

— Intră, l'Amitié, spuse colonelul.

O mică uşă mascată se deschise şi-şi făcu apariţia domnul Lecoq.

— Ultimile ştiri! strigă intrând. Marea scenă din celula de la Conciergerie a avut loc, dar cu trei personaje. Unul dintre ele era Remy d'Arx! Îţi imaginezi cum a fost? Valentine asta e în mod hotărât, o fiinţă foarte originală. Scena n-a durat mult, dar a fost atât de dramatică, încât, la ieşire, frumosul nostru judecător de instrucţie a leşinat ca o muiere!

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă colonelul scoţându-şi capul curios din pleduri. Povesteşte.

— Vom afla detaliile mai târziu, Tătucule. Îţi repet doar ce-am auzit vorbindu-se prin Conciergerie. Domnul Remy d'Arx, în nesimţire, a fost ridicat, şi domnişoara de Villanove a poruncit să fie purtat pe braţe până la trăsura ei. Aşadar, Giovanni Battista a avut cinstea de a-i conduce pe viitorii soţi la locuinţa judecătorului de instrucţie. Acesta îşi recăpătase cunoştinţa. Când au ajuns, domnişoara de Villanove n-a îngăduit că alt braţ decât al ei să-i ajute să urce la el. L-a culcat pe un şezlong şi nu s-a decis să-l părăsească decât după sosirea medicului. Se făcuse aproape ora unsprezece când ea i-a poruncit lui Giovanni Battista să pornească în galop spre palatul Ornans.

— Şi la ora unsprezece şi jumătate, spuse colonelul, intra, în toaletă de gală, în salonul marchizei, spre a primi cu un calm impresionant felicitările pentru căsătoria ei. O copilă ca asta, dresată de mine pe vremea când încă mai aveam mult sânge în vine, ar fi

devenit ceva grozav, nu crezi, l'Amitié?

— Da, răspunse Lecoq, îl are pe vino-ncoace, şi nu puţin, dar acum, c-am spus tot ce era de spus, de vreme ce te văd culcat, mă duc şi eu, Tată, să trag un pui de somn.

— Ba nu! strigă bătrânul, ridicându-se într-un cot. N-am spus totul, ai uitat rezultatul expediţiei noastre de aseară, la grefă.

Scoase de sub perna lui sulul de hârtie pe care Valentine i-l încredinţase domnului d'Arx.

Lecoq schiţă o strâmbătură.

— Va dura mult, bombăni, şi nu-i nici o grabă.

— Va fi treabă de cel mult o jumătate de oră, ripostă colonelul, cât despre urgenţă — este, şi încă mare. Mă bate gândul că ştim trei sferturi din ce scrie acolo, dar al patrulea sfert ar putea fi de cea mai mare importanţă.

Desfăşurase caietul rulat şi i-l întindea lui Lecoq.

— O să mă ridic în şezut, continuă, tu o să-mi salţi puţin pernele şi mi le vei potrivi, ca altădată, când îmi făceai lectura... Ehe! Ticălos mic ce eşti, ai promovat de-atunci încoace! Micul servitor a devenit stăpân. N-aş da partea ce-ţi revine din patrimoniu pentru zestrea pe care Louis-Philippe a plătit-o spre a-şi căsători cu un rege fiica.

— Cred şi eu, zise cu dispreţ Lecoq, un amărât de milion!

— Fără a pune la socoteală, încheie colonelul, că tu eşti singurul meu moştenitor, la să vedem; iată-ne stând comod, poţi începe, vom sări peste detaliile inutile.

Îşi frecă mâinile. În timp ce zbârciturile lui se lăţeau într-un zâmbet fantastic între bărbie şi scufie.

Stând la căpătâiul patului, Lecoq începu să răsfoiască paginile caietului.

— Asta seamănă a spovedanie generală, constată. Domnişoara începe povestea de la Adam şi Eva. Ia ascultă, dacă aşa ceva te amuză:

"Prima mea amintire este despre mine însămi, copilă mică şi foarte tristă, la ţară, în regiunea Romei, în mijlocul unei trupe de muzicanţi ambulanţi.

Vreau să spun, prima mea amintire clară, căci, de atunci, mi-au revenit şi altele, care datează dintr-o epocă anterioară..."

— Ia te uită, ia te uită! se miră colonelul.

— Să continui? întrebă Lecoq.

— Vorbeşte şi despre acest soi de amintiri?

— Nu, îşi povesteşte viaţa ei printre cimpoieri.

— Atunci, treci peste.
Lecoq întoarse câteva foi cu o plăcere evidentă şi-şi continuă lectura:

"... Noul meu stăpân era un echilibrist pe sârmă care, scârbit de Italia, unde cu greu câştiga o pâine neagră, s-a hotărât să treacă în Franţa..."

— Sări peste călătorie, îl întrerupse colonelul.
Din nou trecu Lecoq peste câteva foi, apoi reluă cititul:

"Împlinisem de curând treisprezece ani, şi doctorul Sartorius mă învăţase să mimez somnul hipnotic. Aveam şi darul de a ghici viitorul şi făceam exerciţii de suspensie cataleptică aeriană. În jurul meu auzeam spunându-se că deveneam drăguţă. Dar continuam să încasez bătăi..."

— Mai departe, mai departe!

"... Odată, am simţit o senzaţie ciudată: baraca noastră era instalată într-o piaţă largă, nu departe de tribunal. Îmi terminasem exerciţiile şi mă odihneam la fereastra locuinţei noastre rulante, când am văzut ieşind dintr-o casă cu înfăţişare bogată o guvernantă ce ţinea de mână o fetiţă de doi sau trei ani. Atâta tot, însă repet, mi se părea că o cunosc; ba chiar mai mult, aveam impresia că fetiţa aceea eram chiar eu, într-altă epocă. Mi-am şters cu furie ochii înlăcrimaţi din cauza unei emoţii de neînţeles..."

— Ia te uită, ia te uită! comentă pentru a doua oară colonelul.
— Trebuie să mai continui toată vorbăria asta? întrebă Lecoq căscând.
— Da, răspunse colonelul, dacă mai aminteşte de bonă şi de fetiţă.
— Bona dă colţul străzii, iar domnişoara Fleurette se gândeşte la altceva.

— Atunci, sări!

Lecoq întoarse mai multe pagini şi, tot răsfoind, spunea:

— Iat-o scăpată de Sartorius, doctorul acela; apoi intră la doamna Samayoux; elogiu călduros al acestei "prime îmblânzitoare de la primele Curţi europene"...

— Cunoaştem asta, sări.

— Sosire în orăşelul Versailles a tânărului student Maurice vrea să se facă soldat şi devine clovn; idilă bucolică şi pastorală, cu totul imaculată între junele-prim şi ingenua care a ajuns, în mod clar, în starea de fată foarte drăguţă — şase pagini pe care o mătuşă i-ar îngădui nepoatei sale să le citească.

— Economiseşte-ţi umorul, zise colonelul, şi treci mai departe. Cred că ne apropiem.

— Posibil. Intrare în scenă a colonelului Bozzo-Corona şi a doamnei marchize d'Ornans, formidabilă peripeţie dramatică şi romantică a moştenitoarei unei familii nobile, răpită cândva de nişte ţigani, sau cam aşa ceva, şi regăsită în mod miraculos prin grija Providenţei. Micuţa pare, într-adevăr, să păstreze unele îndoieli cu privire la autenticitatea acestei recunoaşteri din care lipsesc actele de stare civilă şi chiar şi cruciuliţa mamei sale.

— Îmi pui răbdarea la încercare, l'Amitié, se văită bătrânul pe un ton copilăresc. Nu te mai strădui să faci spirite şi să ne terminăm treaba, mi-e somn.

Se întrerupse spre a-l privi pe Lecoq, care-şi îndreptase spinarea şi ale cărui buze întredeschise lăsau să se audă un fel de fluierat prelung. Era maniera lui de a-şi exprima o uimire bruscă şi profundă.

— Ce-ai păţit? îl întrebă bătrânul, deja speriat.

Ochii lui Lecoq nu se desprindeau de hârtie. Nu mai râdea, iar privirea sa parcurgea manuscrisul cu lăcomie.

— Să mă ia dracu', spuse abia auzit, niciodată n-am mai văzut o baftă că a dumitale, Tată! Dacă n-am fi pus mâna pe hârtiile astea, acum chiar că ne-ar fi sărit în aer toată asociaţia!

— Şi aşa ceva numeşti tu baftă?

— Doamne! În loc să lase obiectul pe masă, domnul d'Arx ar fi putut foarte bine să-l vâre-n buzunar şi să plece cu el. Ascultă numai:

"... Doamna Samayoux m-a chemat şi m-a condus în camera ei, unde se aflau un bărbat foarte în vârstă şi cu înfăţişare respectabilă şi o doamnă pe care, la început, am luat-o drept mama mea, căci de două-trei zile surprinsesem câteva cuvinte şi mă aşteptam la un eveniment neobişnuit.

Doamna Samayoux mi-a spus: «Fleurette, iată-ţi rudele, ne vei părăsi.»

Vizitatoarea m-a luat în braţe şi m-a sărutat cu duioşie. Bătrânul îşi întorcea degetele murmurând: «Ce mult seamănă cu sărmana noastră contesă!»

Asta a fost tot. M-au luat cu ei. Nici măcar n-am avut timp să-mi iau rămas bun de la Maurice... "

— Şi ce ţi se pare atât de extraordinar în asta? întrebă colonelul. M-ai speriat!

"... Când am rămas singură în apartamentul meu din palatul Ornans" — continuă Lecoq fără a răspunde — "îmi amintesc că mi-am închis ochii pentru a privi înlăuntrul meu. Lucru ciudat, nu la Maurice mă gândeam; revedeam palatul acela din piaţa Tribunalului, de unde ieşise guvernanta ţinând de mână o fetiţă, şi-mi spuneam: «E chiar adevărat, eu eram aceea.»

Amintirile mele încercau să se trezească, însă atât de tulburi, atât de schimbătoare! Cel mai mic suflu le spulberă.

Eram foarte sigură că pe doamnă n-o mai văzusem niciodată; în schimb, bătrânul îmi făcuse o impresie ciudată — ceva asemănător cu ecoul atenuat al unui strigăt de spaimă. Îmi chinuiam mintea şi nu găseam nimic, decât o teamă sfâşietoare şi inexplicabilă..."

Colonelul îşi scoase braţele de sub pleduri şi-şi sprijini în mână capul cu scufie, spre a asculta mai bine.

— Ei, haide! Ce faci? întrebă, văzând că Lecoq întorcea două-trei foi.

— Încerc să ajung la partea mai importantă, răspunse Lecoq. Pasajele peste care trec se pot rezuma astfel: pe când era copil, frumoasa dumneavoastră nepoată văzuse lupul, şi spaima pe care-o avusese c-ar putea fi mâncată de el încă-i mai dădea fiori. Dumneata eşti foarte iscusit, dar şi ea are fler, mult fler. Doamna marchiză d'Ornans nu

i-a inspirat niciodată nici umbra unei îndoieli sau nelinişti; ea o deosebeşte net de colonelul Bozzo care, dimpotrivă, i-a dat serios gândit. După câte spune, dumneata eşti bun, eşti fermecător, ea-i gata în fiece clipă să te iubească — şi dac-ai şti ce bine exprimat e totul în micul ei poem! Ah! Are talent, copila asta! — însă, la urma urmei, nu te poate suferi şi, când te vede, i se face pielea ca de găină, fiindcă semeni cu lupul care-a comis greşeala de a-şi arăta toţi colţii dar fără a o mânca.

— Fapt este, oftă bătrânul, că întotdeauna am avut o inimă prea miloasă.

Lecoq izbucni în râs şi-i trimise o sărutare din vârful degetelor.

— Să ajungem la ce-i mai frumos, spuse brusc, căci ai fi în stare să crezi că adineauri am trişat, când ţi-am anunţat o mare surpriză. Atenţie! I-auzi ce zice fetiţa:

"... Am rămas mult timp cu un văl pe ochi, un văl pe care nu-l puteam ridica, dar care era îndeajuns de transparent pentru a irita neputinţa memoriei mele. Sunt puţine zile de când vălul s-a sfâşiat — în urmă cu o săptămână m-am dus la colonelul Bozzo spre a-l felicita de ziua lui; valetul credea că se află în cabinetul său, în care, aşa cum obişnuiam, am intrat fără a ciocăni.

Colonelul nu putea fi departe, căci fotoliul lui mare rămăsese în faţa tăbliei trase în afară a secretaire-ului.

În aşteptarea lui, m-am aşezat în acel fotoliu, căutându-mi de lucru. Eram extrem de departe de a presimţi ceea ce avea să urmeze.

Cu totul întâmplător, privirile mi-au căzut pe un manuscris ce se afla, deschis, pe tăblie... "

Colonelul îşi izbi fruntea cu palma.

— *Sangodemi!* şopti, coborâsem în salon pentru a-l cicăli pe ticălosul de Corona.

— Vezi, aşadar, replică Lecoq, că nu doar domnul Remy d'Arx îşi uită hârtiile pe mese. În ziua aceea, Tătucule, îţi rătăciseşi bafta pe undeva.

Pe un ton plângăreţ, colonelul se văită:

— Când mi se-ntâmplă o nenorocire vă bucuraţi. Adevărul este că mă urâţi cu toţii... Şi a răsfoit manuscrisul lui Remy?

— Înclin să cred că l-a devorat de la un capăt la altul, ia ascultă:

"... Cuvintele Fracurile-Negre ce săreau în ochi, subliniate, la mijlocul paginii, m-au frapat. Mi s-a trezit curiozitatea şi n-am avut nici un scrupul, căci îmi închipuiam că este vorba despre afacerea în curs la Curtea cu Juri, despre care discuta toată lumea. Dar nu intrasem serios în lectura lucrării dumneavoastră, domnule d'Arx, că mi s-a şi strâns inima. Mi s-a părut că găsisem cheia pentru enigma amintirilor mele tulburi.

Domnule Remy, eu i-am văzut pe acei oameni cu măşti negre. Le-am auzit cumplita parolă: «S-a luminat de ziuă!» Erau adunaţi nu ştiu unde, într-un pod întunecos, iar eu, biată copilă pe care o credeau adormită, ascultam, priveam.

Erau unii care spuneau: «E prea mică spre a înţelege şi a-şi aminti.» Alţii răspundeau: «Prudenţa impune ca ea să moară.»

Despre mine vorbeau.

Vălul celui care era Stăpânul a căzut..."

— Minţi! îl întrerupse colonelul cu un glas ce tremura de furie şi de spaimă. Aşa ceva nu scrie! Niciodată n-am lăsat să-mi cadă masca!

În acelaşi timp, braţul lui slab se întinse cu o vigoare neaşteptată şi smulse manuscrisul din mâinile lui Lecoq, împingându-l cu violenţă pe acesta. Întregul trup i se agita sub pleduri, în vreme ce-şi apropia de ochi documentul.

Parcurse rândurile în tăcere. În timp ce citea, sprâncenele, la început încruntate, i se destinseră încetul cu încetul şi un rânjet cu adevărat diabolic îi lăţi buzele.

— Ne-a venit o idee, Tătucă? întrebă Lecoq, care-i urmărise cu ochi curioşi schimbarea expresiei.

— Ce vrei, l'Amitié? replică bătrânul cu o umilinţă vădit prefăcută, fiecare dintre aceşti doi dragi copii posedă câte o jumătate a secretului. Reunind ceea ce ştiu amândoi, se alcătuieşte un întreg, iar noi nu suntem altceva decât nişte bieţi mieluşei duşi la măcelărie.

— Dar Remy d'Arx încă n-a citit asta, se grăbi să riposteze Lecoq. Este de ajuns să-i împiedicăm pe el şi pe Valentine să se mai întâlnească.

— Păi dacă sunt logodiţi, l'Amitié!

— Prostii! A trecut vremea când puneam la cale comedioarele astea, acum e vorba de a ne salva pielea, şi iată sfatul meu: mai întâi, să ardem afurisita asta de hârtie; apoi, ne vom ocupa de Remy d'Arx şi de Valentine a lui.

Colonelul învălui într-o privire mângâietoare manuscrisul pe care-l ţinea în mână.

— Fiule, îi spuse cu blândeţe, dintre toţi ai noştri, tu eşti cel mai inteligent şi cel mai capabil. Eu îmbătrânesc, sunt atât de bătrân încât creierul mi se fărâmiţează. Singurul lucru care mă mai ajută este bafta mea — ştii tu, bafta mea porcească. Treaba asta-i periculoasă, recunosc, foarte periculoasă, dar aşa sunt toate otrăvurile. Consideră bine situaţia, care nu s-a modificat: împotriva lui Remy d'Arx nu putem face nimic, atâta vreme cât nu posedăm celelalte două exemplare ale memoriului său. Nu mă întrerupe, le voi avea, sunt convins, dar îmi trebuie timp. Până atunci, singura noastră sursă este *arma invizibilă*. Ei, bine! Înmuind arma invizibilă în otravă aceasta (bătea cu degetul în manuscris), s-ar putea ucide cincizeci de tauri, amice. Or, noi n-avem de-a face decât cu un judecător de instrucţie şi cu o domnişorică.

Privirea i se încrucişă cu cea a lui Lecoq. Acesta fu primul care şi-o plecă, murmurând:

— De-o sută de ori am spus-o: eşti dracul gol!

Primind acest compliment, colonelul zâmbi şi, ascunzând sulul de hârtie sub pernă, spuse:

— *Mâine se va lumina de ziuă*, drăguţă. Acum, vom face nani-nani; bună-seara!

— Uităm, zise Lecoq, o informaţie pe care mi-a dat-o domnul Préault, grefierul. Locotenentul Pagès şi judecătorul au început, ieri, prin a fi cei mai buni prieteni şi, o clipă, Préault a crezut că, în ciuda dovezilor, domnul d'Arx avea să dea o hotărâre de scoatere de sub urmărire. Locotenentul şi judecătorul său discutaseră mai bine de o jumătate de oră fără a şti, nici unul dintre ei, cine era celălalt. Tocmai la sfârşitul interogatoriului a ghicit domnul d'Arx că se afla în faţa iubitului Valentinei, şi doar când s-a dat citire protocolului procesului-verbal a auzit locotenentul numele de Remy d'Arx. Domnul Préault zice că ochii lor aruncau fulgere şi că niciodată n-a văzut doi oameni atât de aproape de a se sfâşia unul pe altul.

Colonelul îşi puse din nou capul pe pernă.

— Asta e! mormăi cu un glas pe jumătate adormit. Există unii oameni care au întotdeauna chintă servită. Cunosc mai mulţi în decursul istoriei: Alexandru-cel-Mare, Cezar, Charlemagne, Napoleon... şi eu!

Capitolul XXII - Trusoul de nuntă

Abia trecuseră cincisprezece zile şi deja era ajunul căsătoriei. Când ai un prieten de valoarea colonelului Bozzo, lucrurile merg repede şi bine. Considerase că pe cea mai importantă afacere a lui acea unire care-i apropia pe nepoata sa iubită şi pe cel mai drag prieten al său, pe acela pe care-i plăcea să-l numească fiul său adoptiv — domnul Remy d'Arx.

Toate formalităţile fuseseră scurtate, toate dispensele fuseseră obţinute atât de la primărie cât şi de la biserică, şi bunul — colonel venise astăzi la palat, încă de dimineaţă, spre a se felicita reciproc cu doamna marchiză d'Ornans, foarte fericită de promptitudinea cu care se obţinuse un rezultat atât de total.

Casa marchizei era deschisă pentru vizite matinale. Faimosul trusou de nuntă era expus pe un soi de altar în salonul de vară, iar de jur-împrejur fuseseră puse la vedere rochiile miresei, caşmirurile şi dantelele.

Totul era de o bogăţie fermecătoare. Marchiza făcuse adevărate nebunii, colonelul se prinsese şi el în întrecere, iar domnul de Saint-Louis, depăşindu-i pe toţi, trimisese cadouri demne de un prinţ.

Prietenii casei se extaziau de-a dreptul, admirând cu glas tare încântătoarea privelişte, dar în şoaptă se despăgubeau muşcând tot ce se putea muşca.

Marchiza nu auzea decât complimentele şi, din timp în timp, îi spunea colonelului, care nu cedase nimănui cinstea de a-i fi cavaler:

— Ah! Dragul meu prieten, ce bine-ai orânduit lucrurile!

— Uranie — răspundea bătrânul, dezgropând cu acel prilej numele ei de botez care, pe vremuri, fusese poetic — recompensa mea va fi fericirea iubiţilor noştri copii.

— Toate astea au stil, sunt artistice, sunt scumpe, dar nici trusourile noastre, de la Saumur, nu-s mai prejos, spunea domnul de Champion.

În celălalt capăt al salonului se făcea auzită vocea maestrului Constance-Isidore Souëf, notarul care redactase contractul. Ştia pe dinafară cifrele stipulate şi preciza totalurile pentru oricine voia să-l asculte:

— Din partea doamnei marchize, casa de pe strada Richelieu, cu un venit anual de treizeci şi cinci de mii de franci net şi scutire de impozit; cele cinci ferme din Picardia, care pot fi evaluate în bloc la o mie de ludovici, şi palatul de pe strada Varennes, în care va locui tânăra pereche; din partea colonelului Bozzo-Corona, pământurile din Normandia care, la viteza de creştere a cursului terenurilor agricole, vor valora o

jumătate de milion în mai puţin de doi ani, plus o înscriere de rente de cinci la sută la un capital de patru sute de mii de franci; din partea domnului de Saint-Louis, plantaţia sa din Île-de-France, ai cărei venit nu poate fi evaluat la mai puţin de cinci mii de piaştri, echivalaţi aproximativ cu un scud de cinci franci piastrul. Toate astea, laolaltă cu averea personală a soţului, dau un mic total care depăşeşte cu uşurinţă o rentă de două sute de mii de lire!

— E cât se poate de drăguţ, pentru a întemeia o familie, declară doamna de Tresme, nu fără o uşoară nuanţă de amărăciune.

— Ca să nu mai punem la socoteală speranţele, spuse în trecere domnul baron de la Perrière, care tocmai intrase şi se îndrepta către colonel.

— Ce deliciu! exclamă Marie de Tresme, rămasă în contemplaţie în faţa unei paruri împodobite cu pietre diverse.

Aplecându-se la urechea unei alte domnişoare, adăugă totuşi:

— Oare o va pune pentru a pleca cu trăsura?

Cealaltă râse cu răutate, răspunzând:

— Vorbeşti cu păcat! Nu va mai fi nevoită să plece cu trăsura, de vreme ce tâlharul ei se pricepe să intre pe fereastră.

Pe deasupra acestor şoapte, cuvintele de laudă răsunau în toate colţurile salonului:

— Fermecător! Delicios! Încântător!

— Ideal! aprecie însuşi domnul Ernest, cel ce terminase colegiul şi care, de două săptămâni, făcuse mari progrese.

— Ce drăguţă va fi cu asta!

— Ea, pe care totul cade atât de frumos!

După ce-o salutase respectuos pe marchiză, baronul de la Perrière îi şopti la ureche colonelului:

— La palatul Meurice a avut loc un mic incendiu, tocmai în camera lordului Francis Godwin, iar azi-noapte s-a profitat de momentul în care generalul Conrad supa la Cafeneaua Engleză pentru a pătrunde la el şi a i se forţa dulapul cu acte. Nu mai există nici un exemplar al memoriului lui Remy d'Arx.

— Baroane, nu ne spuneţi ce părere aveţi despre trusou? replică bătrânul, stăpânindu-şi o tresărire de triumf.

— Delicios, adorabil, de o bogăţie şi de un bun gust rar întâlnite! exclamă de îndată domnul de la Perrière.

Doamna de Tresme discuta cu vărul din Saumur:

— Mai întâi şi-ntâi, eu nici nu cred în toate zvonurile acelea.

— Bârfe! răspunse domnul de Champion. Prostii! Avem, la Saumur, oameni care-şi petrec viaţa născocind poveşti dintr-astea. Nu spun că n-ar fi fost absolut nimic, căci, la

urma urmei, locotenentul a numit-o "Fleurette", şi nu era nici o greşeală, deoarece ea a răspuns: "Maurice!"

— Cine ştie ce întâmplare... zise doamna de Tresme. Evident, şi apoi, ştiţi dumneavoastră, draga noastră Valentine a avut o copilărie...

— Da, da... şi o tinereţe...

— Vedeţi dar! Pe bună dreptate, nu o poţi judeca la fel ca pe domnişoara de Tresme, sau pe domnişoara de Champion. Aţi remarcat cât de schimbat este domnul Remy?

— Pur şi simplu a îmbătrânit cu zece ani în cincisprezece zile.

— Oh! Ce bijuterie de rochie! se extazie Marie. Ce face oare cu toate frumuseţile astea?!

Şi de departe se auzi, ca un ecou persistent, glas maestrului Constance-Isidore Souëf, repetând sfârşitul cântecului său:

— ...Un total care depăşeşte cu mult o rentă de dor sute de mii!

Convorbirea dintre doamna de Tresme şi vărul din Saumur devenise confidenţială.

— Eu, şoptea domnul de Champion, vă repet ce mi s-a spus, în *Gazeta Tribunalelor* nu scrie nimic despre aşa ceva. Se pare că la Palatul de Justiţie a fost un scandal. Lucrurile sunt, de fapt, mai limpezi ca lumina zilei, şi a fost aproape un caz de flagrant-delict.

— Păi, dacă răufăcătorul fusese urmărit din casa de strada Oratoire şi până aici! replică doamna de Tresme. Este o afacere nespus de ciudată!

Câţiva obişnuiţi ai palatului Ornans se apropiaseră de ei şi se alcătuise un grup intim.

— Să fie chiar adevărat? întrebă unul dintre jucătorii de whist ai marchizei, s-a dat ordinul de scoatere de sub urmărire?

— Este atât de adevărat, răspunse domnul de Champion încât la ora actuală, locotenentul Pagès se plimbă prin Paris, liber ca pasărea cerului.

— Nu-i cu putinţă! se minunară cu toţii.

Doamna de Tresme îl chemă printr-un semn cu deget pe domnul Ernest şi adăugă, în chip de explicaţie:

— Băiatul acesta are un frate care lucrează în cadrul Parchetului, vom căpăta amănunte.

Se întrerupse, spre a-i striga fiicei sale care, curioasă, se apropia însoţită de câteva prietene:

— Priviţi şi admiraţi, domnişoarelor, aşa ceva se potriveşte vârstei voastre, dar îndepărtaţi-vă, n-avem nevoie voi aici.

De îndată ce i se puseră întrebări, domnul Ernest îşi luă o postură de om important.

— Nu vă puteaţi adresa nimănui mai bine decât mie, declară. Fratele meu, substitutul, e cel care s-a ocupat de afacerea aceea. O afacere pur şi simplu de necrezut! Domnul Remy d'Arx este un om extraordinar de talentat...

— Într-adevăr! confirmă corul.

— Dar, continuă domnul Ernest, nimeni nu este scutit de posibilitatea unui accident, a unei boli, a unui atac cerebral... În sfârşit, eu, unul, nu ştiu ce-a avut domnul d'Arx, dar ceva a avut.

Corul rămase mut.

— Iată ce s-a petrecut, îşi urmă vorba tânărul, încântat că era ascultat. Procedura era mai limpede ca lacrima, rapoartele poliţiei nu permiteau nici umbra unei îndoieli, diversele mărturii concordau în mod zdrobitor...

— Se exprimă bine, puşlamaua, remarcă vărul din Saumur.

Foarte mândru de această apreciere, domnul Ernest îşi spori elocvenţa.

— Doamnelor, declară *ex professo*[60], probabil nu cunoaşteţi bine procedurile, mecanismul; voi încerca să mă fac înţeles: judecătorul de instrucţie constituie, el singur, un fel de tribunal prealabil...

— Treci ia fapte, la fapte! îl îndemnă domnul de Champion.

— Judecătorul, continuă absolventul de colegiu, îşi rezumă întreaga muncă într-un document numit "ordonanţă"; această ordonanţă sesizează ministerul public, iar procurorul regal deleagă un substitut care să studieze instrucţia; substitutul face un raport, ale cărui concluzii se numesc rechizitoriu...

— Şi copiii ştiu asta! bombăni domnul de Champion. Nu toate doamnele de faţă nu citesc *Gazeta Tribunalelor* cu aceeaşi asiduitate ca domnişoara-fiica dumneavoastră, ripostă cu ţâfnă domnul Ernest. Am fost rugat să vorbesc, vorbesc. Rechizitoriul fratelui meu se încheia prin trimiterea asasinului în faţa Curţii cu Juri, concluzie în contradicţie cu care domnul d'Arx a dat o ordonanţă clară de scoatere de sub urmărire penală. Fratele meu a înaintat un referat şefului său, procurorul regal a făcut imediat recurs, dar domnul d'Arx, uzând de un drept limită, a eliberat — pot spune, spre stupefacţia întregului Parchet — o anulare a mandatului de reţinere, şi locotenentul Pagès este la fel de liber ca mine sau ca dumneavoastră.

— Exact! confirmă domnul baron de la Perrière apropiindu-se, şi toate acestea nu pot să nu li se pară ciudate celor care cunosc...

Fu întrerupt de un murmur ce se isca în salon. Domnul Remy d'Arx intra, dând braţul contesei Corona.

Micul conciliabul prezidat de doamna de Tresme se împrăştie imediat, participanţii săi grăbindu-se să-l înconjoare pe judecător.

---

[60] *Ex professo* (lb. latină): ca unul care-şi stăpâneşte perfect subiectul. (n.t.)

Într-adevăr, spusele doamnei de Tresme nu erau deloc exagerate: în două săptămâni, Remy d'Arx îmbătrânise cu cel puţin zece ani.

Silueta lui elegantă se subţiase; trăsăturile, cândva atât de frumoase, erau adâncite şi obosite; şuviţe cărunte îi înspicau părul negru, iar fruntea i se pleca sub o povară neştiută, ce părea să-i apese întreaga fiinţă.

Îi privi cu ochi tulburi pe cei veniţi să-l întâmpine şi care, în timp ce-şi declarau afecţiunea, îl studiau cu o curiozitate necruţătoare. Expresia lui era temătoare, aproape speriată.

Între intimii palatului Ornans se schimbară multe ocheade cu subînţelesuri. Fiecare remarcă privirea tristă pe care Remy o aruncă trusoului şi darurilor de nuntă.

Ca şi cum ar fi vrut să-i explice starea de spirit mohorâtă, Francesca spuse:

— Iată un om care-i prea fericit!

— Există persoane cărora bucuria le produce acest efect, murmură doamna de Tresme pe un ton foarte serios.

Domnişoara Marie o ciupi de cot pe cealaltă domnişoară.

Marchiza se apropia cu ambele mâini întinse. Colonelul îl îmbrăţişă călduros pe Remy.

Acesta se lăsa în voia lor. Întrebă:

— Dar unde este domnişoara de Villanove?

Nu fu nimeni care să nu observe puternica alterare a vocii lui.

— Îşi face toaleta, răspunse marchiza. Ah! Vrem să ne facem frumoasă pentru ziua aceasta mare!

Remy se îndepărtă, ca şi cum ar fi vrut să evite oboseala unei convorbiri, şi purtarea lui ciudată dădu iar naştere la şuşoteli.

Colonelul atinse braţul Francescăi, iar aceasta răspunse cu glas tare întrebării lui mute:

— Tocmai l-am întâlnit pe Remy la poarta palatului, încă n-am avut timp să discutăm, dar îl voi lua cu mine în seră şi-i voi transmite comisionul dumitale.

— Ce comision? întrebă judecătorul, întorcându-se încet spre ei.

Colonelul îi zâmbi şi-i răspunse pe un ton mângâietor:

— Vei afla, dragul meu copil, du-te cu micuţa mea Fanchette.

Surâzând, contesa strânse braţul lui Remy şi-l conduse spre seră.

— E ciudat, şopti doamna de Tresme.

— Nunta asta seamănă a înmormântare, replică vărul din Saumur.

Continuând să-l conducă pe Remy, contesa străbătu întreaga seră, neoprindu-se decât în capătul cel mai depărtat de salon.

Era chiar locul în care, cu cincisprezece zile în urmă, avusese loc prima convorbire

dintre judecător şi domnişoara de Villanove.

Remy îşi aminti acest amănunt, căci îşi duse mâna la frunte.

— Suferi, îi spuse Francesca aşezându-se lângă el. În propria mea viaţă există atâtea suferinţe, încât am prea puţin timp de oferit acelora pe care-i iubesc cel mai mult. Poate că sunt singură, aici, care nu am habar de ceea ce se petrece de două săptămâni încoace. Te credeam în culmea fericirii, Remy, şi mă felicitam pentru faptul de a fi contribuit întrucâtva la bucuria dumitale. Spune-mi, ce te face să suferi?

Judecătorul îşi ţinea ochii plecaţi. După o scurtă tăcere, răspunse:

— Simt că mă pândeşte o cumplită nenorocire.

— Dar pentru ce? exclamă contesa. Ţi-e mintea rănită...

— Mintea, da... dar şi inima, mai ales inima!

Se opri şi contesa întrebă:

— Nu mai ai încredere în mine?

Judecătorul ridică spre ea o privire descurajată.

— Ar fi trebuit să fug, şopti în cele din urmă, sau să mă omor.

Şi deoarece Francesca repeta ultimele cuvinte cu reproş, el adăugă, sub imboldul unei neînchipuite spaime:

— O iubeam mult! Iubirea aceasta a distrus totul în mine. Nu trăiesc decât prin acesta dragoste şi tot prin ea voi muri — asta-i singura mea speranţă.

— Dar, de vreme ce-ai obţinut-o pe cea pe care o iubeai?!

În timp ce răspundea, trăsăturile lui Remy se contractară.

— N-am săvârşit crima, şi totuşi mă macină o remuşcare cumplită. Sunt curajos, dar mă tem. Oare căsătoria aceasta e cea a unui om cinstit? Spuneţi, mă consideraţi un om cinstit?

— Te consider ca fiind ultimul cavaler, îl asigură contesa luându-i ambele mâini. Eşti bunătatea, loialitatea întruchipată. O cunosc îndeajuns de bine pe Valentine pentru a şti că nu ţi-a ascuns nimic, căci pot să jur, Remy, este demnă de dumneata. Căsătoria aceasta o salvează de ea, însăşi, o apără împotriva lumii...

— Căsătoria aceasta este un târg! pronunţă rar Remy, în a cărui voce se simţeau lacrimi.

Francesca se temu să-i pună întrebări.

— Există unele lucruri — continuă Remy — pe care nu le-aţi putea înţelege şi care, prezentate fără o pregătire prea labilă, vi s-ar părea simptome de nebunie. Însă, din nefericire nu sunt nebun. *Arma invizibilă* atârnă deasupra capului meu, deja m-a rănit, m-a rănit de moarte!

Ochii frumoşi ai Francescăi exprimară îngrijorarea caracteristică pe care o trezesc cuvintele unui bolnav pradă delirului Judecătorul zâmbi cu amărăciune şi spuse abia

auzit:

— Nu ştiu nimic despre Valentine, decât, foarte vag, suferinţele prin care a trecut în copilărie şi dragostea ei pentru ace tânăr... Oh! Nu-i luaţi apărarea, doamnă, sunt departe de a o acuza... Odată, aducându-mi nişte hârtii, Valentine mi-a spus: "Aceasta este confesiunea mea", dar, fără îndoială, s-a răzgândit, căci n-am regăsit acele hârtii acolo unde le pusese şi, de cincisprezece zile, abia dacă am schimbat câteva cuvinte. Mă evită şi, nu trebuie s-o mai spun, cred că şi eu o evit. Unirea noastră se face în afara noastră, prin grija bunului, a excelentului prieten, colonelul Bozzo, bunicul dumneavoastră...

Francesca deschise repede punguţa de catifea brodată cu mărgele de oţel pe care orice femeie elegantă o purta pe vremea aceea. Scoase din ea un plic mare, spunând:

— De data aceasta, dumneata eşti cel care-mi aminteşte! Era să uit din nou de comisionul bunului meu bunic. Tot ce vine de la el este binefăcător; cine ştie, poate că-ţi aduc un remediu la tristeţea dumitale? Când mi-a dat asta pentru dumneata, zâmbea şi mi-a spus: "Mult-iubitul nostru Remy trebuie să citească acest document chiar în dimineaţa aceasta; după ce i-l vei da, să-l laşi singur, draga mea".

Îi întinse judecătorului plicul adăugând:

— Ţi-l dau şi te părăsesc.

Remy nu încercă s-o reţină, ci spuse doar:

— Aş vrea să fiu înştiinţat când domnişoara de Villanove îşi va termina toaleta.

Rămăsese singur, dar încă nu deschise plicul ce-i fusese înmânat.

Murmurul din salon abia ajungea până la el prin sera a cărei uşă fusese închisă de contesă.

Îşi sprijinise mâinile pe genunchi; privea în gol, iar buzele i se mişcau din când în când, şoptind un nume şi două cuvinte:

— Valentine!... *Arma invizibilă!*

După câteva minute rupse cu gesturi maşinale plicul pe care-l ţinea în mână şi spuse:

— Ea... dragostea mea pentru ea este *arma invizibilă!*

Privirea îi căzu pe hârtie şi tot trupul i se cutremură.

— Este de la *ea!* zise. Recunosc scrisul ei, e caietul pe care mi-l adusese! Dar pentru ce dispăruse din cabinetul meu? Şi cum de-mi este înapoiat, acum, prin colonelul Bozzo?

Un slujitor purtând livreaua palatului Ornans intră în seră. Aducea trei scrisori pe o tăviţă.

— Valetul domnului tocmai a venit cu aceste scrisori, care se pare că sunt urgente, spuse.

Remy le luă şi-i făcu semn că poate pleca.

Puse apoi scrisorile lângă el, pe ladă în care se afla planta ornamentală, fără măcar a se uita la adrese.

În clipa următoare, era cufundat în lectura manuscrisului Valentinei.

Capitolul XXIII - Diavolul

Remy d'Arx citea cu aviditate. Scrisul acela drag exercita asupra lui un fel de magnetism. Fiecare rând îi răsucea pumnalul în rană, dar excesul de suferinţă are şi el beţia lui şi se spune că, pe fundul cumplitei cupe, martirul găseşte o picătură de nectar.

Iubea; iubirea lui spera întruna, în ciuda a orice, iar motivele care-ar fi trebuit s-o stingă nu făceau altceva decât s-o înteţească.

Dar acest logodnic aflat în ajunul căsătoriei sale iubea fără speranţă. Ceva îi spunea că tot ceea ce-l înconjura nu era decât un vis şi că pregătirile în vederea nunţii, deşi aceasta părea certă, aveau să dispară ca toate visurile.

Nici însăşi căsătoria nu i-ar fi potolit temerile şi nu i-ar fi risipit îngrijorarea.

Chiar şi în faţa magistratului care-i uneşte legal pe cei doi soţi, chiar şi în faţa preotului care le binecuvântează legătura, ar fi refuzat să creadă.

În conştiinţa lui, o voce strigă: "Toate acestea sunt minciună, nimic nu este adevărat, decât loviturile repetate ale *armei misterioase*..."

Cu fiecare clipă ce trecea, se cufunda tot mai mult în lectura sa; nu auzea zgomotele ce veneau din salon; pentru el, nu exista nimic în afară de gândul care-l fermeca şi totodată îl chinuia.

Paginile acelea erau însăşi Valentine. Citea aşa cum te îmbeţi. Chipul îi devenise livid, pe frunte îi apăruseră broboane de transpiraţie îngheţată, dar continua să citească.

Se opri totuşi, căci ochii i se împăienjeniră când ajunse la pasajul în care Valentine descria primele tresăriri ale inimii ei.

Numele lui Maurice îl izbi ca o insultă. Îşi pierdu puterile şi lăsă să-i cadă din mână manuscrisul.

— Cu ce l-am supărat pe Dumnezeu, şopti, pentru a merita această tortură? O iubesc şi totuşi îi distrug viaţa! Niciodată nu mă va putea iubi şi zadarnic o trag după

mine în nenorocirea mea!

Privirile îi căzură pe cele trei scrisori aduse de servitor. Adresele primelor două erau scrise de doi prieteni. Scrisul celei de-a treia îi era total necunoscut.

Pe aceasta o deschise mai întâi.

Mâna îi tremura când rupse plicul, căci gândea: "Ce-mi va spune ea, când mă voi întoarce după ce-l voi fi ucis? Şi totuşi sunt condamnat să-l ucid!"

În momentul acela, semnătura de pe scrisoare aproape că-l orbi.

— Este de la el! strigă, simţind cum sângele îi năvăleşte în obraji.

Iată conţinutul scrisorii:

"*Domnule d'Arx,*

Vă datorez viaţa şi libertatea. Aş vrea să fiu prietenul dumneavoastră, dar asta nu depinde de mine. Mi-aţi cerut să vă promit că de îndată ce voi fi liber voi sta la dispoziţia dumneavoastră. Deşi îmi repugnă, nu pot să nu-mi respect cuvântul.

Locuiesc la numărul 28, pe strada Anjou-Saint-Honoré. Nu vă voi căuta, domnule d'Arx, dar nu am dreptul de a vă evita."

Era semnată: Maurice Pagès.

În ochii lui Remy se aprinse o flacără.

— Nici măcar nu e gelos pe mine! izbucni mânios. Nu mă urăşte! Scrisoarea nu-şi bate joc, dar este sarcasmul cel mai insultător cu putinţă. Am timp. Mâine, la ora la care Valentine va deveni soţia mea, nu voi mai avea rival.

Fără a-şi da seama, deschise cel de-al doilea plic.

Citi fără prea multă atenţie:

"Dragul meu d'Arx,

A survenit ceva neplăcut. Hârtiile pe care mi le-ai lăsat în păstrare au dispărut azi-noapte, împreună cu alte valori sustrase

din secretaire-ul meu. Am depus, bineînţeles, o reclamaţie, dar am vrut să te înştiinţez pentru eventualitatea că poliţia nu i-ar prinde pe tâlharii noştri. Am pierdut treizeci de mii de franci şi totuşi nu mint spunând că regret mai ales documentele la care păreai că ţii în mod deosebit.

Primeşte, te rog, salutările mele,

General CONRAD"

Fără voia lui, Remy lăsă să-i scape printre buze:

— *Arma invizibilă!*

Mototoli hârtia şi adăugă:

— Aşa cum e de aşteptat, cealaltă scrisoare este de la Godwin. Câtă putere au aceşti oameni?

Despături scrisoarea şi citi:

"Dragul meu prieten,

Un mic incendiu a avut loc la mine, în palatul Meurice, şi hârtiile pe care mi le-ai încredinţat au ars. Nu-mi spuseseşi ce conţinea pachetul, ci doar că trebuia să-l trimit ducelui d'Orléans în cazul morţii dumitale.

Cu toate acestea, urmare a unei simple declaraţii din partea dumitale cum că ar fi conţinut valori, sunt gata să-ţi rambursez suma respectivă.

Yours truly[61],

[61] *Yours truly* (lb. engleză): formulă tipică de încheiere epistolară, însemnând: al dumneavoastră sincer. (n.t.)

— Ghicisem bine! spuse Remy, împăturind la loc hârtia cu destul calm.

Şi adăugă:

— Rămâne colonelul, dar poate că şi casa lui a fost lovită de trăsnet...

Reluă manuscrisul Valentinei şi, cu mai mult sânge rece, continuă lectura.

Cunoaştem acel manuscris, cel puţin unele extrase, până la ultima pagină, la mijlocul căreia Lecoq fusese întrerupt de către colonelul Bozzo.

Era pasajul în care Valentine, trezită de un şoc puternic, regăsea firul amintirilor sale din copilărie.

Pentru ea, ceaţa se risipea. Se revedea în ziua ce urmase sângeroasei catastrofe, singură, fără nici un apărător, înconjurată de nişte oameni ale căror chipuri erau ascunse de văluri şi care discutau despre viaţa sau moartea sa.

Ultimul rând citit de Lecoq fusese următorul: *Vălul celui care era Stăpânul a căzut...* După aceste cuvinte, care-l emoţionaseră atât de puternic pe colonel, manuscrisul Valentinei nu mai conţinea decât o jumătate de pagină şi o transcriem aici:

"Când i-a căzut masca, am văzut un bărbat foarte în vârstă, cu o privire bună şi blajină, cu o frunte ce inspira respect, încununată de păr alb.

Pe omul acela, şeful Fracurilor-Negre, l-am revăzut, îl cunosc, îl cunoaşteţi şi dumneavoastră şi-l iubiţi. Este unul dintre binefăcătorii mei. Am încercat să mă îndoiesc, dar evidenţa mă zdrobeşte. Este acelaşi, e el!

Ezit. Am vrut să-i scriu aici numele şi n-am putut, hârtia poate trăda o asemenea confidenţă.

Dar v-am spus totul, domnule d'Arx. Nu voi avea nici un secret faţă de dumneavoastră. În ziua în care îmi veţi cere acel nume, mă oblig să vi-l spun."

Aceasta era încheierea.

Remy închise manuscrisul şi rămase nemişcat, cu ochii ţintuiţi în pardoseală.

Era într-atât de cufundat în cugetări, încât nu auzi zgomotul uşii deschizându-se. Nu

auzi nici paşii ce răsunară în seră.

Când, în cele din urmă, îşi ridică privirile, îl văzu în faţa lui pe colonelul Bozzo-Corona, stând cu mâinile încrucişate la piept.

Remy îl privi fix şi întrebă:

— Dumneavoastră mi-aţi transmis documentul acesta domnule?

Colonelul afirmă printr-o înclinare a capului.

— Îmi fusese furat din cabinetul meu de la Palatul de Justiţie, continuă Remy. Pentru ce mi-a fost înapoiat?

— N-ai ghicit? şopti colonelul.

— Ba da, replică Remy. Presimt o mare nenorocire. Poate că nu trebuie s-o revăd, căci dac-aş revedea-o, mi-ar spun numele pe care n-a îndrăznit să-l scrie...

Chipul bătrânului merita să fie pictat. Nu exprima nici teamă pentru propria-i persoană, dar pe trăsăturile lui se citea o adâncă, o sinceră compasiune.

— Şi documentele pe care vi le-am încredinţat? întrebă brusc Remy. Şi secretaire-ul dumneavoastră a fost forţat? Să poate că dormitorul v-a ars azi-noapte?

— Nefericit tânăr, rosti colonelul aproape în şoaptă, nici o bănuială din partea dumitale nu mă poate jigni. Te iubesc, te plâng din tot sufletul. Eşti magistrat, Remy d'Arx oricând vei vrea, voi răspunde la întrebările pe care crezi ai dreptul să mi le adresezi, fiindcă aproape un secol întreg de devotament şi de virtute nu m-a putut pune la adăpost de calomnie. Încă o dată te întreb, ai ghicit?

— Am ghicit, răspunse judecătorul cu un glas mai ferm că Stăpânul Fracurilor-Negre joacă aici o ultimă partidă. În ciuda îndrăznelii sale, nu va câştiga.

Colonelul îşi îndreptă trupul.

Pe cei mai mulţi comedianţi nu-i găseşti la teatru. E ceva cu adevărat majestuos în imensa durere exprimată de privirea lui.

— Sunt un exilat, domnule d'Arx, rosti rar. Fără a şti, atingi acum o rană adâncă. Aveam un frate. Oare dumneata vei fi cel care mă va sili să dezonorez memoria celui ce nu mai este?

— Cum?!... strigă judecătorul, îndrăzniţi să pretindeţi...

— Nenorocirea mea este fapt împlinit, îl întrerupse bătrânul cu o ciudată autoritate, a dumitale te ameninţă şi te va zdrobi. Pentru ultima dată, domnule d'Arx: ai ghicit? Fă legătura între date. Valentine are optsprezece ani, avea trei când a văzut un chip de bătrân care semăna cu al meu... iar în ziua în care scena aceea lugubră i-a izbit imaginaţia ei de copil, se afla sub impresia unei tragedii şi mai sinistre. N-a scris asta, dar o ştiu, mi-a spus ea. Ghiceşti?

Ochii lui Remy se închiseră.

— Ghiceşti! continuă bătrânul. Ea asistase la un omor — ce omor? Familia dumitale

locuia la Toulouse, în piaţa Tribunalului...

Un strigăt muri în gâtlejul judecătorului.

Necruţătorul bătrân continuă:

— Ea asistase la uciderea lui Mathieu d'Arx, tatăl dumitale.

— Tatăl meu! gemu Remy.

Apoi, ridicându-se drept în picioare, adăugă, într-un strigăt sfâşietor:

— Aşadar, e sora mea!

După ce rosti acest cuvânt ce-i străpungea gâtul, se clătină şi se retrase până la perete.

Apoi, îl împinse cu putere pe colonel, care înainta spre a-l sprijini.

Străbătu sera alergând ca un nebun.

Salonul era gol.

Remy reuşi să urce fără a fi oprit până la etajul la care se afla camera Valentinei.

Şi această încăpere era pustie. Dar, de îndată ce intră, Remy zări pe masă o scrisoare.

O înhaţă ca pe o pradă. Îi era adresată. O deschise, dar ochii lui orbiţi nu puteau descifra literele.

Se sufoca, simţea că-i arde capul. Se sprijini cu amândouă mâinile pe masă, bolborosind:

— *Arma... arma invizibilă*! Nu voi mai avea timp! Sunt rănit de moarte!

— Isuse! strigă camerista, care tocmai ieşea din cabinet, poftim că domnului d'Arx i se face rău! Vă voi pregăti un pahar cu apă îndulcită.

— Aici! o chemă judecătorul însoţindu-şi vorba cu un gest poruncitor.

— Că doar nu-s câine, bombăni subreta.

Totuşi se apropie şi Remy îi dădu scrisoarea Valentinei, ordonându-i:

— Citeşte-mi asta imediat!

Femeia se supuse, căci chipul răvăşit al judecătorului o înspăimânta.

— Să citim, spuse. Am fost educată, slavă Domnului! Şi scrisul, oricât de mărunt, nu mă sperie.

Începu să citească:

"Au trecut cincisprezece zile de când v-am înmânat confesiunea mea. Nu numai că nu mi-aţi răspuns, dar păreţi chiar să mă evitaţi..."

— S-o evit! repetă Remy gemând.

— Asta-i adevărat, zise Victoire. Zilnic, o dată dacă nu de două ori, domnişoara mă întreba: "Nu cumva a venit domnul d'Arx?"

Şi continuă cititul:

"Cei care au contribuit, fără îndoială, la grăbirea deznodământului au lucrat bine în decursul acestor săptămâni: iată-ne în ajunul căsătoriei.

Domnule d'Arx, încheiasem împreună un târg. În ceea ce vă priveşte, v-aţi îndeplinit angajamentul; însă ce v-am promis eu este peste puterile mele.

Aşa cum văd eu lucrurile, numai moartea te poate absolvi de o datorie de acest fel. Neputând plăti, mor.

Adio!"

— Chiar aşa scrie? întrebă judecătorul gâfâind, şi smulse scrisoarea din mâinile cameristei.

Fără a aştepta răspunsul, o apucă de umeri şi strigă de parcă alţii ar fi putut să-l audă:

— Vă rog! N-o lăsaţi să se omoare! Sunt învins! Ştiu bine asta! Cer îndurare! Nu mai loviţi sau, cel mult, loviţi-mă numai pe mine! Mă predau! Voi sunteţi cei mai puternici; mă predau în mâna voastră!

"Na, c-a înnebunit!" gândi Victoire.

Cu glas tare, se rugă:

— Domnule d'Arx, nu vă faceţi păcat cu mine! Vă jur că nu-s vinovată cu nimic în toate astea!

Printr-un efort extraordinar, Remy îşi adună gândurile şi întrebă:

— De mult a plecat?

— De un sfert de oră.

— Unde?

Rostind aceste cuvinte, îşi aruncă punga cu bani pe masă.

— Asta v-o pot spune, zise Victoire, fiindcă eu am condus-o până la trăsură. Fără mine, zău dac-ar fi putut coborî scara — nici nu se ţinea pe picioare, pe cuvânt! Şi pentru că vorbea foarte încet, am fost nevoită să-i repet vizitiului adresa: strada Anjou-Saint-

Honoré, numărul 28.

— Ah! gemu Remy.

Îşi îndreptă trupul şi, cu un calm extraordinar, cu o voce ce nu-i mai tremura, spuse:

— La el! La Maurice Pagès!

Ieşi din cameră cu pas hotărât.

În spatele lui, colonelul Bozzo, apărut nu se ştie de unde şi cu atenţia încordată ca o pisică pândind un şoarece, coborî scara fără a fi văzut.

La poartă pentru trăsuri se întâlni cu domnul Lecoq, care, arătându-i un cupeu ce staţiona pe cealaltă parte a străzii, îi spuse:

— Domnii aceia sunt acolo şi vă aşteaptă.

* * *

Ne aflăm într-o cameră sărăcăcioasă, la etajul al treilea unei case vechi de pe strada Anjou.

Fereastra oferă priveliştea unor grădini întinse, în care razele soarelui de toamnă se joacă triste prin frunzişul deja ofilit.

Erau acolo amândoi, Maurice şi Valentine, stând unul lângă celălalt şi ţinându-se de mână.

Valentine îşi aruncase pelerina pe scaun. Avea capul descoperit, şi părul despletit i se răspândea pe umeri în bucle bogate.

Frumuseţea ei te vrăjea.

Maurice o contempla în extaz.

Buzele li se uniră într-o lungă şi tăcută sărutare.

— Aş vrea să mă rog, şopti Valentine, căci simt că nu sunt condamnată. Am suferit atât de mult, Dumnezeu mă va ierta!

Pe o masă de lângă ei se afla un pahar plin cu un lichid strălucitor şi auriu ca vinul de Spania.

Nu era decât paharul, neînsoţit de nici o sticlă.

Maurice şi Valentine evitau să-l privească.

Valentine îngenunche.

Maurice rămase în picioare; era palid dar hotărât.

Ceea ce se petrecea aici fusese decis cu sânge rece şi în urma unei serioase chibzuiri.

După ce Valentine îşi încheie scurtă rugăciune, spuse:

— Trebuie să ne grăbim, s-ar putea să vină.

Înconjură cu braţele gâtul lui Maurice şi se sărutară pentru ultima oară, dar sărutul

era sfâşietor ca un rămas-bun.

Apoi, amândoi deodată, întinseră mâinile către cupă.

N-o luă nici unul din ei. Un zgomot neaşteptat şi puternic se auzi în spatele uşii pe care cineva încerca s-o deschidă.

Uşa rezista, era închisă cu cheia, dar se mişca în cadru căci broasca uzată era aproape desprinsă.

O izbitură cumplită izbuti să smulgă încuietoarea.

Părând un spectru, Remy d'Arx se ivi în prag.

Alergarea şi efortul de a deschide uşa îl aduseseră în culmea epuizării. Era atât de înspăimântător la vedere, încât Valentine îl înconjură cu braţul pe Maurice şi-i spuse:

— Nu te apăra, îi aparţinem. E dreptul lui.

Remy străbătu toată încăperea fără a rosti o vorbă. Se sprijinea, în mers, de toate mobilele, ca cei gata să se prăbuşească din cauza beţiei.

Ajungând lângă masă, rămase o clipă nemişcat.

Privirea lui o ocolea pe Valentine. I se adresă lui Maurice:

— Te iert, încearcă să fii fericit.

Apoi, luă paharul şi-i înghiţi conţinutul dintr-o sorbitură.

Căzu ca fulgerat, desigur nu datorită efectului otrăvii, oricare ar fi fost aceea, ci pentru că nu mai avea nimic de făcut pe acest pământ şi fiindcă în decursul unei ore îşi cheltuise întreaga viaţă.

Maurice, ajutat de Valentine, abia avu timp să-l ridice spre a-l transporta pe pat.

Când îşi ridicară privirile, camera era plină de oamenii poliţiei aduşi de Lecoq şi de colonelul Bozzo-Corona.

Doctorul Samuel, care-i însoţea şi el, se grăbi să ia paharul şi să-l miroasă.

Gestul lui, precum şi expresia ce i se aşternu pe chip, erau lămuritoare pentru rezultatul examinării sale.

— Am sosit prea târziu, gemu colonelul, nefericitul meu prieten s-a stins.

Apoi, adresându-i-se comisarului şi arătându-i cu degetul pe cei doi tineri încremeniţi, continuă:

— Am aproape o sută de ani, dar nu-mi aduc aminte ca vreodată, în mult prea lungă mea viaţă, să fi trecut printr-o încercare mai dureroasă. Mă consideram ca un tată al acestei fete, iar mama ei adoptivă este cea mai bună prietenă a mea, însă, chiar dacă sărmana-mi inimă bătrâna s-ar frânge, îmi voi îndeplini o datorie supremă. Locotenentul Pagès şi Valentine de Villanove se iubeau. Remy d'Arx urma să se căsătorească cu Valentine de Villanove. Ea a fugit din palatul Ornans pentru a-şi regăsi amantul şi, în locuinţa în care s-au refugiat, îl găsim pe Remy d'Arx asasinat!

Deşi zdrobiţi, cei doi tineri se pregăteau să-şi strige nevinovăţia, când se simţi o

mişcare dinspre pat, unde doctorul Samuel se agita în jurul victimei.

— Viaţa încă mai luptă, declară medicul.

Colonelul îşi stăpâni o tresărire de spaimă, dar Samuel adăugă:

— A fost otrăvit cu beladonă, va muri nebun.

— Valentine! chemă vocea muribundului, sora mea!...

Domnişoara de Villanove făcu un pas spre el.

— Sora mea! repetă el, ridicându-se pe jumătate.

Remy întinse braţele, dar mâinile lui schiţară imediat un gest de repulsie şi el adăugă cu o groază de nespus:

— Nu te apropia, încă te mai iubesc! Cu tine m-au ucis! Tu erai, oh! Tu erai *arma invizibilă*...

Apoi recăzu pe pat.

Colonelul se aplecă asupra lui. Fu auzit cum hohotea strângându-l pe muribund la piept.

Când se ridică din nou, îşi şterse ochii şi spuse:

— Am cules ultimul suspin al sărmanului meu copil!

Doctorul Samuel şi Lecoq erau mai albi decât mortul.

Cu un glas îndurerat, colonelul adăugă, arătându-i pe Valentine şi pe Maurice:

— Făcusem totul pentru a preîntâmpina catastrofa, aş vrea şi-acum să-i salvez, dar ei aparţin Legii. Domnilor, ea era cea de-a doua fiică a mea. Îngăduiţi-mi să plec înainte de a vă îndeplini datoria.

* * *

Erau trei în cupeul care-l conducea pe colonelul Bozzo înapoi la palatul său de pe strada Thérèse.

Lecoq şi Samuel puteau fi consideraţi pe drept nişte sceleraţi înrăiţi şi totuşi îl priveau cu o groază superstiţioasă pe bătrânul bolnăvicios că tremura de frig, înfofolit în haina lui îmblănită.

— De şaptezeci de ani încoace, aşa s-a întâmplat întotdeauna cu cei care m-au atacat, spuse colonelul. Sunteţi salvaţi iubiţii mei. Pregătiţi-mi cununa, vă rog!

— Dar încă nu sunt condamnaţi, obiectă Lecoq, vorbi...

— Rămâne de văzut! Au un prieten iubitor — îl cunosc bine — care va avea grijă să le parvină tot ceea ce-i necesar pentru a evita ruşinea eşafodului.

Izbucni într-un râs sec, dar acesta nu avu nici un ecou.

Râsul fu urmat de un acces de tuse.

Colonelul îşi duse batista la gură, punând-o apoi alături de el.

După ce coborî din trăsură, Lecoq şi Samuel schimbară o privire.
— Să fie diavolul în persoană? şopti Lecoq.
Samuel luă batista uitată pe perna trăsurii.
— Diavolul nu moare, răspunse.
Şi arătă o pată roşiatică, rămasă pe locul ce fusese atins de buzele colonelului.
— Ce-i asta? întrebă Lecoq.
— Acesta-i sfârşitul, replică doctorul Samuel.
Lecoq privi curios pânza şi zise:
— Nu-i cu putinţă! Credeam că Dumnezeu l-a uitat.
— Aşadar, tu, l'Amitié, crezi în Dumnezeu?
— Nu, dar ar fi totuşi caraghios dac-ar exista cineva acolo, sus.

Partea a doua — Mama Léo

continuare la Arma invizibilă

Capitolul I - Teatrul Universal şi Naţional

Parisul îşi îmbrăcase haina de iarnă; acoperişurile albe străluceau sub cerul ceţos, în vreme ce, pe stradă, pietonii şi trăsurile striveau o zăpadă cenuşie.

Era una din primele zile de noiembrie ale anului 1838, la o lună după catastrofa prin care se încheie romanul nostru, *Arma Invizibilă*. Moartea ciudată a judecătorului de instrucţie Remy d'Arx uimise întreaga capitală, dar la Paris uimirile nu durează mult, şi oraşul se gândea deja la altceva.

Timpurile acelea sunt atât de apropiate de noi[62], încât eziţi, într-adevăr, să spui că nu se aseamănă întru totul cu cele pe care le trăim, şi totuşi este evident că schimbările pe care ultimii treizeci de ani le-au produs în Paris sunt echivalente cu rezultatul unei perioade de cel puţin un veac.

Publicitatea prin ziare exista, ba chiar era considerată ca fiind foarte intensă, aproape scandaloasă, însă nici n-ar fi putut fi comparată cu ceea ce este ea astăzi.

Putem afirma fără teama de a ne înşela că, în 1869, avem zilnic o sută de foi de hârtie tipărită, faţă de zece publicate în 1839.

Acelaşi lucru este valabil în ceea ce priveşte volumul prodigios al demolărilor şi al construcţiilor.

Sub domnia lui Louis-Philippe, întregul Paris se enerva sau se bucura, fiecare după gustul său, la vederea umilei străzi Rambuteau, nou tăiată pe atunci, şi care ar trece, în zilele noastre, cu totul neobservată.

[62] Paul Féval a publicat romanul *Arma Invizibilă* sau *Secretul Fracurilor-Negre* în anul 1869. (n.t.)

Unii se extaziau în faţa îndrăznelii acelei lucrări municipale, alţii preziceau apropiatul faliment al oraşului — era începuturile marii bătălii de astăzi, pornită de la o ciondăneală lipsită de importanţă.

Nu ştiu cu precizie câţi ani au fost necesari pentru termina acea nenorocită de stradă Rambuteau — celebră în analele judiciare — care fusese gândită să fie dreaptă dar a ieşit cotită; însă construirea ei a durat îngrozitor de mult timp de mai multe ierni, spaţiul cuprins între biserica Saint-Eustache şi cartierul Marais a fost cu totul blocat pentru circulaţie.

Pe atunci, nu se progresa prea repede în domeniul construcţiilor. Cei care, spre regretul lor, sunt îndeajuns de bătrâni pentru a fi văzut acele lucruri, îşi pot reaminti vreo patru-cinci barăci de saltimbanci, instalate odată pentru totdeauna pe un teren vast, cam în zona în care, în decursul a cel puţin doi ani şi poate chiar mai mult, alcătuiau acolo un mic bâlci permanent.

* * *

În dimineaţa zilei de 5 noiembrie 1838, pe o vreme întunecoasă şi friguroasă, se încheia construirea celei mai mari dintre acele barăci, situată mai în faţa celorlalte şi având faţada orientată către drumul noroios ce făcea legătura cu strada Saint-Denis.

Locuitorii cartierului, ducându-se la treburile lor, nu prea dădeau atenţie înălţării acelui monument, dar trei sau patru puşti renunţând la jocul cu bile spre a-şi mai încălzi mâinile în buzunare, se tot învârteau prin faţa scării de scânduri ce urca spre galeria destinată paradei artiştilor, discutând aprins despre apropiata deschidere a *Marelui Teatru Universal şi Naţional* condus de doamna Samayoux — "prima îmblânzitoare a Curţilor regale din Europa".

Se vorbea, mai ales, despre leul său, sosit în ajun într-o ladă uriaşă, prevăzută cu găurele pentru respiraţie şi ale cărui răgete răsunaseră pe toată durata dezasamblării cuştii provizorii.

Din cauza lucrărilor de instalare şi amenajare interioară, uşa barăcii era, bineînţeles, închisă. Ba chiar, un afiş mare, proptit în faţă, preciza: "Interzis publicului".

Dar, deoarece noi avem cinstea de a ne număra printre prietenii celebrei îmblânzitoare, ne vom lua libertatea de a ridica fâşia de pânză gudronată ce servea drept barieră şi vom intra la ea, fără multe fasoane.

Spaţiul respectiv era un dreptunghi foarte întins, al cărui acoperiş de scânduri mai avea nevoie, spre a fi terminat, să i se bată câteva cuie. În sală nu existau deocamdată bănci, dar scena era deja parţial montată şi câţiva muncitori, căţăraţi în vârful scărilor lor, pictau frizele şi ancadramentul interior al scenei.

Alţi mâzgălitori se ocupau de cortina întinsă chiar pe pardoseala podiumului.

În mijlocul sălii sfârâia o sobă de fontă, încinsă la roşu. Pe o măsuţă de lângă ea se aflau vreo trei-patru pahare, nişte halbe şi un album destul de mare ale cărui coperţi de carton erau de-a dreptul slinoase.

Unul dintre pahare rămăsese plin. Celelalte două, băute jumătate, aparţineau doamnei Samayoux, stăpâna locului, şi unui bărbat înalt, cu mustaţa tăiată scurt, ca o perie, şi purtând o redingotă încheiată în nasturi până la bărbie. Numele său era domnul Gondrequin.

Cel de-al treilea pahar, cel plin, îl aştepta pe domnul Baruque, colegul domnului Gondrequin, care, în acel moment, lucra cocoţat pe scară.

Domnul Gondrequin şi domnul Baruque erau doi artişti-pictori binecunoscuţi, am putea spune chiar celebri printre directorii teatrelor de bâlci. Aparţineau faimosului atelier *Coeur d'Acier (Inimă de Oţel)* de unde au ieşit aproape toate capodoperele destinate să atragă ochiul în faţa barăcilor saltimbanci.

Domnul Baruque, un omuleţ de cincizeci de ani, slab uscăţiv şi având o fire rece, făcea grosul trebii. Porecla lui atelier era "La-mare-Fix[63]".

Domnul Gondrequin, supranumit "Militarul" — deşi nu fusese înrolat niciodată — din cauza siluetei şi a preferinţei sale pentru tot ceea ce ţinea de ostăşie, aplica tablourilor ultimele tuşe artistice ("şic"-ul final) şi îşi asuma în mod special sarcina de *a lua ochii* muşteriilor. Îşi vâra un fular din bumbac roşu în buzunarul lateral al redingotei, lăsând din nebăgare de seamă — să-i depăşească un colţişor prin butonieră, ceea ce-l făcea să pară decorat cu Legiunea de Onoare.

Avea vervă şi o conversaţie plăcută, în ciuda maniei sale de a se da drept fost ofiţer, şi se lăuda bucuros că, prin firea lui amabilă, ar fi atras, în folosul atelierului, comenzi pentru kilometri întregi de pânză pictată. Nu-i displăcea să spună despre sine:

— Un adevărat soldat, ce mai! Zdravăn, dar atrăgător! Onoare şi voioşie! Ra-ta-ta, ocheşte, foc, trage, bum!

În momentul de faţă, tocmai deschisese albumul jeg şi-i arăta doamnei Samayoux — pe al cărei chip rotofei cumsecade era întipărită o expresie de melancolie — subiecte de tablouri dintre care ca urma să aleagă unul pentru împodobirea faţadei teatrului său.

În tot restul barăcii domnea o activitate confuză deosebit de zgomotoasă. Se făceau simultan o mulţime trebuii. Principalii membri ai trupei, transformaţi în tapiţeri prindeau în cuie, pe pereţi, felurite zdrenţe sau aranjau mănuchiuri de stindarde (necucerite de la duşmani).

Jupiter, zis Floare-de-Crin, un tânăr negru care fusese fiu de rege în ţara lui şi

---

[63] În textul în limba franceză, porecla este *Rudaupoil* care, într-o traducere aproximativă, ar însemna: Straşnic, La-mare-Fix. (n.t.)

lustragiu lângă Poarta Saint-Martin, îşi exersa pe o tobă talentul înnăscut; domnişoara Colombe[64] îndoia şalele surorii sale mai mici şi-i "dezosa" rotulele genunchilor. Copila promitea să devină o bună "femeie fără oase": putea deja să stea trei minute cu capul lăsat pe spate până între picioare şi, în poziţia-aceasta, să execute un cântecel la trompetă.

Cât dura cântecul, domnişoara Colombe exersa lovituri de spadă cu un individ de o cumplită urâciune dar plin de ifose, împopoţonat cu o pălărie cenuşie înfiptă, într-o parte, pe părul lui gălbui şi lins. Acesta se descurca foarte bine la mânuirea sabiei. Când domnişoara Colombe se reîntorcea la sora ei, el se ducea la două fetişcane grase şi roşii la faţă, care înfulecau câte o felie enormă de pâine unsă cu unt şi peltea de struguri, şi le dădea lecţii de dans american.

— Mai târziu — le spunea celor două grăsane, care-i urmăreau indicaţiile cu o lene burzuluită — când succesul vă va fi răsplătit eforturile, vă veţi putea lăuda că aţi luat lecţii de la un tânăr ce posedă toate brevetele pentru poante, contrapoante, salturi cu picioarele încrucişate, reverenţe şi piruete, şi veţi avea şanse să pătrundeţi orişiunde doar spunând: "Suntem elevele unicului Amédée Similor!"

Cititorul îşi aminteşte, poate, de cei doi solicitanţi de posturi care se prezentaseră la Léocadie Samayoux, în vechea sa baracă din piaţa Walhubert, chiar în seara sosirii lui Maurice Pagès din Africa.

Léocadie, extrem de bucuroasă că-şi revedea locotenentul, îi expediase pe cei doi candidaţi, împreună cu copilul pe care bietul Échalot îl purta în tolbă, dar oferta acelui băiat cumsecade, ce consimţea să joace rolul focei pentru a-şi putea hrăni pruncul, înduioşase inima sensibilă a îmblânzitoarei.

În momentul în care se lansa în afaceri pe scară largă şi se pregătea să instaleze un "teatru" cum nu se mai văzuse vreodată prin bâlciuri, Léocadie, căutând în satisfacerea ambiţiei o alinare pentru durerile sale sufleteşti, îşi adusese aminte de protejaţii săi.

Întreaga familie, alcătuită din cei doi taţi şi copil, fusese angajată şi, deocamdată, n-am văzut decât o foarte mică parte din serviciile ce se aşteptau din partea lui Similor "artist la toate".

Cât despre Échalot, îşi afirmase deja talentele, în ciuda modestiei sale. În calitatea lui de fost farmacist, se apucase pe cont propriu, să vindece de reumatism şi podagră un leu ce provenea nu de la Londra, ci din infirmeria de câini din Clignancourt[65].

Leul făcea parte şi el din locuitorii barăcii. Nu mai avea cuşcă, ci doar o simplă sfoară îi lega bătrâneţile foarte înaintate de un cui bătut în pardoseală.

Cândva, acest rege al deserturilor africane trebuie să fost superb. Era un mascul de

[64] *Colombe* (lb. franceză) = Porumbiţa. (n.t.)
[65] *Clignancourt*: cartier periferic al Parisului. (n.t.)

talie foarte mare, însă acum fi putut fi luat drept o monstruoasă grămadă de câlţi, aruncată de-a valma pe un culcuş de paie.

Nu mai avea înfăţişare de animal, şi vegeta jalnic într-o lentă agonie.

Cu toate acestea, Échalot îi aplicase două sau trei medicamente vezicatoare pe care le prepara potrivit tuturor regulii meseriei şi al căror efect încerca să-l mărească prin nişte cataplasme cu muştar puse ca la carte.

În apropierea nobilului bolnav, la o distanţă ce-i permitea să ajungă la el, se afla un lighean plin cu o fiertură de plante.

Departe de a se mărgini la aceste atenţii, Échalot confecţionase o scufie de noapte pe care o punea pe capul leului său, spre a-l feri de răcoarea nocturnă. În plus, îi mai vâra vată în urechi.

Dar deoarece, la urma urmei, întreprinderea doamnei Samayoux nu era un spital, Échalot îşi pregătea leul şi în vederea apropiatului ceas în care urma să apară în spectacol pentru a satisface curiozitatea parizienilor. Fără ştirea doamnei Samayoux şi cu gândul de a-i face o surpriză excelentei sale patroane, el modela în secret, din chit, o falcă formidabilă destinată a înlocui dinţii pierduţi ai leului.

În afară de aceasta, Échalot făcuse rost de câteva cozi de vacă, pe care spera, să le utilizeze cu succes spre a umple dibăcie cheliile pe care vârsta le crease în coama leului.

Ah! Era un băiat cu adevărat util! Iar generozitatea îmblânzitoarei faţă de el merita să fie răsplătită. De o săptămână de când aparţinea firmei, cârpise deja aproape toţi ciorapii patroanei şi-i pusese struţului un cioc nou. În plus, spera că, printr-un procedeu al cărui inventator era, să umfle capul tânărului Saladin, bebeluşul său, fără a-i face nici cel mai mic rău, dar dându-i dragului copil o înfăţişare atât de monstruoasă, încât simpla lui vedere să valoreze zece centime...

— Trebuie să-mi pun la treabă imaginaţia, îi spunea între timp doamna Samayoux lui Gondrequin-Militarul. Asta mă face să-mi uit amintirile şi regretele. Păi, nu, zău! Ai putea spune că cei doi copii, Maurice şi Fleurette, s-au purtat bine faţă de mine?

— Atenţie! replică Gondrequin-Militarul. Ochii la cin'şpe paşi în faţa ta, ceea ce înseamnă nemişcat! N-am fost ofiţer, dar am o bună-dispoziţie ostăşească. Cât priveşte nerecunoştinţa, asta-i în firea omului, şi când te-am văzut, cu prilejul ultimului dumitale tablou, pe vremea când bobocelul acela făcea la dumneata trapez şi prăjină, oftai deja din greu pentru el, într-un fel care amintea de doamna Putifar[66]. Unu, doi!

— Ăsta-i rodul calomniei, ripostă doamna Samayoux ridicându-şi privirile spre cer. Nu spun că inima mea ar fi fost incapabilă să viseze, dar Maurice n-a compătimit

---

[66] *Putifar*: general egiptean, la care Iosif, fiul lui Iacob, a fost sclav. În Biblie se povesteşte că Iosif respinsese avansurile ce i le făcuse soţia lui Putifar; spre a se răzbuna, aceasta l-a acuzat că el voise s-o violeze. În loc să se apere, Iosif a preferat să fugă. (n.t.)

niciodată şi, în relaţiile cu el, am rămas pură ca o floare de lămâiţa... Şi când mă gândesc că, uite, a trecut mai mult de-o lună de când n-am mai auzit vorbindu-se nici de el, nici de Fleurette! Adresa pe care mi-o dăduse mi-a ieşit din minte, iar micuţa — care, aşa cum ştii, este o *domnişoară* — îmi interzisese cu străşnicie să mă duc să i-o cer marchizei sau ducesei ei. Astfel că tot ce am putut face a fost să scriu, dar nu mi s-a răspuns. Să se fi întâmplat ceva în timp ce eram la bâlciul de la Loges? N-am auzit vorbindu-se nimic şi, de când m-am înapoiat, afacerea asta a mea îmi umple capul de griji... Ah! Mare greşeală e să te ataşezi de cineva!

— Pas accelerat, marş! o întrerupse Gondrequin. Să atacăm tabloul din faţă şi din cele două flancuri, spre a te scăpa de gândurile negre. Spuneam, aşadar, că vom face nouă compartimente, trei pe trei, cu opt medalioane — patru în colţuri şi patru în despărţiturile din mijloc, conform ideii domnului Baruque, care n-are pereche în ceea ce priveşte arta de a atrage privirile, dar care-ţi aranjează un ansamblu ca un cârpaci, nimeni nu poate susţine contrariul... Ce doreşti pentru compartimentul din mijloc? Vrei cumva explozia maşinii infernale de pe bulevardul crimei — afacerea Fleshi şi Nina Lassave — pe care o poţi vedea, în miniatură, la pagina numărul 1 din albumul de eşantioane? Ia priveşte-aici! Contemplarea nu costă nimic. Stângu', dreptu'! Pasu' pe loc!

Léocadie se aplecă asupra caietului şi, în timpul tăcerii ce urmă, se auzi glasul domnului Baruque, vorbind cu frizele:

— Există afaceri muşamalizate cu grijă, fiindcă sunt implicaţi în ele oameni bogaţi şi nobili, dar nu-i mai puţin adevărat că judecătorul de instrucţie a fost otrăvit ca un şobolan, pe strada Anjou-Saint-Honoré, n-aude n-a vede, şi că tânărul şi domnişoara au fost arestaţi în flagrant delict de arsenic.

Capitolul II - Alegerea unei reclame de efect

Doamna Samayoux nu era deloc atentă la cele ce se vorbeau în jurul ei. Faţa ei lătăreaţă şi bună, de obicei atât de veselă, exprima o reală durere.

— Chestia asta trebuie să facă un efect al dracului, spuse privind prima pagină a albumului de eşantioane, pe care se afla o schiţă reprezentând explozia maşinii infernale de bulevardul Temple.

La vremea aceea, era un eveniment foarte recent, iar atentatul lui Fleshi încă era prezent în toate, amintirile.

— În ceea ce priveşte atracţia pe care-o exercită asupra publicului, mă pun chezaş, răspunse Gondrequin. Reclame dintr-astea sunt încărcate cu gloanţe de mitralieră, şi ne-am putea înţelege totuşi să ţi-o facem ieftin.

Un suspin adânc umflă pieptul voluminos al văduvei.

— Preţul nu contează mult, replică. Am cheltuit o groază de bani, în negocierile mele cu oraşul, pentru a obţine terenul şi dreptul de a construi aici o baracă stabilă! Pe vremuri, când îi aveam pe Maurice şi Fleurette, pictura era superfluă. Lumea îşi dădea rendez-vous la mine, indiferent unde, la Paris sau la periferie, în ciuda firmei mele, care rămăsese de pe vremea răposatului Samayoux şi care costase, de ocazie, patruzeci de franci. Nimic de zis: mare prostie să te ataşezi de cineva! Şi doar nu le ceream celor doi copii să se vâre toată ziua în baracă, nu-i aşa? Dar o mică vizită de prietenie, când şi când...

— În doi'şpe timpi, la atac! o întrerupse Gondrequin, deşi s-ar putea urgenta în patru mişcări. Sunt unii care au fost la regiment, dar care nu păstrează înfăţişarea mea ostăşească. Jos melancolia! Dacă nu te temi de cheltuială, îţi putem face lucruri grozave, cum nu s-au mai văzut vreodată în capitală.

— Aşa mă gândesc şi eu, şopti îmblânzitoarea, întorcând capul spre a-şi şterge o lacrimă. Am şi început, zău aşa, şi banii mei de la ciorap zboară repede. Dar aici totul trebuie să fie trăsnet! Vreau să fac adevărate nebunii, fără să mă uit la bani, pe cinstea mea! Ca să-mi amorţesc inima. Nimic nu-i prea frumos pentru mine, vreau să fiu prima dintre cele dintâi!

— Atunci, strigă Gondrequin-Militarul entuziasmat, încă nu-i destul de frapant! Mai lipsesc oamenii în tabloul acesta, şi voi adăuga paznici ai ordinii publice şi generali, şi o atracţie specială, executată de mine însumi, aici în faţă, în primul plan! Îmi urcă în creieri o asemenea idee, încât mă apucă strănutul: un ştrengar al Parisului ce şi-a găsit moartea în acea împrejurare este tăiat în două de explozie, iar bucăţile îi sunt culese de părinţii săi înlăcrimaţi, şi anume tatăl — picioarele, iar mama — restul, în timp ce mulţimea îi înconjoară.

— Naiba să mă ia! zise mama Samayoux mai însufleţindu-se, asta chiar că-i o idee drăguţă! Ceea ce mă necăjeşte e că nu voi avea de arătat, înăuntru, nici o maşină infernală.

— Nu poţi avea totul, mamă, replică Gondrequin. Dreptu', stângu'... Să trecem la

altul!

Întoarse cea de a doua foaie a albumului.

— Dă-i 'nainte cu cortină, poruncea în momentul acela domnul Baruque, din poziţia lui de la înălţime, şi mai pun şofran în găleată. Aurul e prea roşcat acolo jos, în dreapta, hei, Peluche!

— În *Audienţa*, îşi reluă vorba unul dintre zugravi, care rămăsese tot la povestea cu asasinatul, scrie că judecătorul instrucţie a avut timp, înainte de-a muri, să-şi facă testamentul.

Altul adăugă:

— Locotenentul din Africa a încercat să se omoare.

Iar un altul:

— Şi domnişoara a-nnebunit.

— Ia mai astupaţi-vă gurile, voi toţi! comandă Gondrequin-Militarul. Nici nu ne putem auzi!

— Da' ce? întrebă de departe domnişoara Colombe, care-o punea din nou pe surioara ei în poziţie de cerc vasăzică n-o să se mai sfârşească niciodată povestea asta, despre care se trăncăneşte în toate colţurile Parisului?

Dacă a existat vreun răspuns, domnişoara Colombe nu l-a auzit, căci surioara tocmai îşi vârâse în gură muştiucul trompetei şi teribilă fanfară izbucnise între picioarele ei.

Când se restabili liniştea, se putu auzi glasul blând şi răbdător al lui Échalot spunând:

— Nu fi rău, Saladin, jevruţă mică, e spre binele tău, şi nu poţi educa un copil fără a-i face unele necazuri în timpul fragedei lui copilării.

Saladin, moştenitorul indivizibil al strălucitorului Similor şi al modestului Échalot, zbiera ca un diavol. Ceea ce se numea educaţia lui era, la urma urmei, o treabă destul de grea. Échalot îl aranja ca monstru şi, cu ajutorul unei băşici de bou lipită într-un anume fel în jurul tâmplelor lui, vopsită apoi în culoarea pielii, împodobită cu nişte peri scurţi şi umflată prin folosirea unui tubuşor confecţionat dintr-o pană, dădea capului copilului proporţii înspăimântătoare.

— Eşti prea sensibil, continua tatăl-doică fără să se supere, ce-ai spune dacă ţi s-ar scoate un dinte cu pistolul? Nimic nu atrage mai mult publicul decât hidrocefalii bine izbutiţi iar un fenomen de vârsta ta, în viaţă, câştigă cu uşurinţă trei franci pe zi... Aşteaptă o clipă să mă duc să-l ajut pe domnul Daniel să se întoarcă pe partea cealaltă.

Domnul Daniel era leul bolnav.

În altă zonă a barăcii, Similor făcea o pauză între lecţii, spre a intra din nou în rolul său de seducător incorijibil.

— Mi se oferă atâtea ocazii favorabile, încât nu le pot face faţă, le spunea celor două fete cu obraji roşii. Dar este mai prejos de mine să înlănţuiesc noi victime la carul meu triumfal, lungind lista, şi aşa numeroasă. Interesul a două comori ca voi este de a frecventa, la începutul carierei lor, un tânăr cunoscut prin talentul său şi care are intrare liberă pretutindeni, chiar şi în societăţile în care se cântă!

— Cel de-al doilea eşantion, îi spunea domnul Gondrequin văduvei Samayoux, reprezintă felurite animale ieşite din arca lui Noe, la sfârşitul potopului. Asta se potriveşte destul de bine pentru menajeria dumitale, şi te-aş pune în mijloc, în costum de primă îmblânzitoare, împreună cu câţiva nobili de la Curtea Portugaliei... Nu-ţi convine? L-am luat! Trecem la al treilea, care-i împărţit în două: în dreapta, *Trecerea Berezinei* sau *Chiciura Rusiei sub Imperiu*, omagiu adus trupelor franceze; în stânga, *Copiii lui Eduard*, ucişi de uzurpatorul Cromwell, care taie, de asemenea, capul nevestei lui, Anna de Boleyn, şi pe cel al nefericitei Maria Stuart. Aşa ceva place, fiindcă reaminteşte câteva succese ale unor piese istorice.

Aici, domnul Baruque coborî de pe scară şi veni să-şi bea paharul de vin. Când îl puse, gol, pe masă, declamă cu frumoasa voce de bas cu care se mândrea:

— "Iată-l, acest pumnal, care, mânjit de sângele stăpânului său..."

— Praf bun şi ieftin contra moliilor! strigă imediat Peluche.

Jupiter, zis Floare-de-Crin, execută un ropot pe toba sa.

Domnişoara Colombe se repezi în mijlocul sălii purtându-şi în braţe surioara care sufla în trompetă. Cele două eleve ale lui Similor veniră mergând în mâini, iar Gondrequin-Militarul, întotdeauna gata să încurajeze voioşia, intona Marsilieza.

Urmă o agitaţie generală. Trupa Samayoux, ocupată cu lucrări de interior, se alătură impetuos mâzgălitorilor atelierului *Inimă de Oţel*, şi o horă infernală ridică praful de pe pardoseala barăcii.

— Trei minute de gimnastică de încălzire! urla domn Baruque, care, din cauza demnităţii sale, se mulţumea să ba ritmul cu piciorul, de unul singur.

Gondrequin izbea cu toată puterea braţelor în toba mare, spunând:

— Artistul şi soldatul ştiu să se distreze cu acelaşi elan. Aprindeţi totul! Cald! Cald!

Din mijlocul dansului îndrăcit se înălţau strigătele diferitelor animale ale creaţiei, imitate la perfecţie de zugravii atelierului *Inimă de Oţel* şi alcătuind un formidabil concert. Similor striga în portavoce, domnul Baruque agita clopotul, Saladin, înspăimântat, scotea urlete, iar domnul Daniel, leul bătrân, înecându-se de praf, avea o puternică criză de tuse.

În toată această veselie nebună, două persoane rămăseseră calme: mai întâi, doamna Samayoux, a cărei melancolic nu putea fi vindecată cu nimic, şi Échalot, foarte ocupat să-şi potolească fiul adoptiv şi animalul său bolnav.

— Gata! ordonă Gondrequin la capătul celor trei minute reglementare. Nu-ţi alegi singur vocaţia, altminteri aş fi avut epoleţi şi Crucea de Onoare. La treabă şi, după vacanţa asta plină de plăceri, să mânuim pensula ca nişte tigri!

Liniştea se restabili imediat, căci nimeni pe lume nu este mai docil decât aceşti copii mari, când ştii să-i conduci.

Domnul Baruque se cocoţă din nou pe scară, iar bidinelele mâzgălitorilor îşi reluară activitatea.

— Ah! şopti doamna Samayoux golindu-şi, cu o strâmbătură, ultimul strop de pe fundul paharului. De acum înainte pentru mine băutura are gust de fiere şi, mai ales atunci când ceilalţi se distrează, simt durerea sufletului meu rănit. Şi momente în care-mi trece prin minte să plec în America, unde marii artişti francezi sunt purtaţi în triumf de către sălbatici dar nici măcar gloria de a-mi vedea orgoliul satisfăcut nu mi-ar împăca inima. Ia să mai vedem tablourile.

— Dacă-i pe-aşa, replică Gondrequin, pot spune că eu am avut partea mea de suferinţă, c-a trebuit să mucezesc în civil, când visul meu era uniforma. Drepţi! Eu, unul, ştiu să-mi stăpânesc regretele, ia exemplu de la mine. Iată o pagină foarte interesantă, pe care sunt detaliate exerciţii de forţă şi de îndemânare: Auriol, cu specialitatea lui, suspensia aeriană, ghiuleaua, cuţitele, trapezul, prăjina...

Îmblânzitoarea îşi prinse capul în mâini şi se porni pe plâns.

— Maurice!... bolborosi. Fleurette!...

Gondrequin întoarse repede foaia şi bombăni:

— Am făcut-o boacănă! Este adevărat că micuţul era cu trapezul şi căpriţa făcea suspensie. Un, doi, la dreapta-mprej'! Bum, bum, iată masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu, cu Charles al IX-lea, din trupul căruia ies vinele pline de sânge, ca nişte viermi ce-i rod trupul drept pedeapsă pentru crima lui, şi moartea lui Coligny, cântată de Voltaire; iată capra savantă a domnului Victor Hugo, în *Notre-dame de Paris*, însoţită de Quasimodo, şi turnurile bisericii, redate după natură, lângă care lucrează Esmeralda, rămasă pură în ciuda activităţii sale; iată pescuitul crocodililor în fluviul Amazon, la care se adaugă un boa constrictor care se hrăneşte cu o oaie întreagă fără s-o mestece; şi răpirea plozilor unei negrese de către urangutanul Braziliei, din La Plată; iată erupţia Vezuviului la lumina lunii, şi moartea familiei banditului, îngropată sub lavă, în timp ce pescarul napolitan îşi trage liniştit năvoadele, cântând o barcarolă; *Janus modern* sau omul cu două chipuri, unul în faţă, celălalt în spate, cu particularitatea că, de la naştere, este lipsit de buric, iar în perspectivă se pot vedea albinosul bând sângele pisicii sălbatice, scheletul viu şi pasărea cu cap de bou.

Deja de multă vreme doamna Samayoux nu mai asculta. Îşi puse mâna pe album şi hotărî:

— Ajunge! Fă tabloul aşa cum crezi.

Apoi, cu glas înăbuşit, adăugă:

— Nu ştiu dacă m-am înşelat, dar mi se pare că am auzit pronunţându-se numele judecătorului Remy d'Arx şi cuvântul "asasinat".

— La naiba! Asta-i istorie veche, zise Gondrequin închizând fără supărare albumul. De mai bine de două ceasuri, domnul Baruque şi ceilalţi nu fac altceva decât să vorbească despre evenimentul ăsta.

Capitolul III - Afacerea Remy d'Arx

Îmblânzitoarea era palidă atât cât putea s-o îngăduie bronzul roşcat al obrajilor săi. În ochi i se citea o spaimă cumplită.

— Îi atrăsesem atenţia, şi nu o dată, murmură printre dinţi.

Încercă să bea, dar îşi puse paharul la loc, pe masă, măcar să-şi fi muiat buzele.

Văzând că ea nu mai spune nimic, Gondrequin-Militarul îşi redeschise albumul şi vru să continue descrierea detaliată a eşantioanelor sale, căci poseda în cel mai înalt grad dubla convingere a neguţătorului şi a artistului. Pentru el, conţinutul caietului slinos constituia cea mai utilă şi cea mai bărbătească expresie a picturii din secolul al nouăsprezecelea.

— Mă bate gândul, mamă Léo — zise izbucnind într-un hohot de râs mulţumit — că nu erai rudă prea apropiată cu domnul judecător de instrucţie. Unde rămăsesem? *Janus modern*... nu, asta am văzut. Iată ceva care chiar că atrage privirile, poftim! Catastrofa de pe podul din Angers care, pentru a se rupe, a ales tocmai momentul când două batalioane ale regimentului 67 trec peste el cu arme cu tot şi cu fanfara în faţă; toată lumea la ferestre, vapoare cu aburi şi uimirea călătorilor...

Îmblânzitoarea îl privi cu o expresie atât de ciudată, încât el rămase cu gura căscată.

— Spui că de două ceasuri vorbeşte despre asta! rosti cu greu femeia. Aşadar, judecătorul Remy d'Arx a fost într-adevăr, asasinat?

— Păi da, mamă, şi-i mai bine de-o lună de când a fost înmormântat.

— De către cine?

— Doamne... presupun că de pompele funebre.

Chipul văduvei Samayoux deveni stacojiu şi în ochi îi scapără un fulger.

— Asasinat de către cine? strigă cu glasul tremurând de furie. Îndrăzneşti cumva săţi baţi joc de mine, geamgiu nenorocit?

Militarul se înroşi mai tare decât îmblânzitoarea — căci, la oamenii cu fire sanguină, mânia se naşte cu o repeziciune nebună.

— Geamgiu! repetă încleştându-şi pumnii. Oare noi doi am păzit ceva împreună, ia spune, mămico?

Dar se întrerupse şi-şi duse mâna la frunte, schiţând salutul ostăşesc. În toiul furiei sale, de altminteri îndreptăţită, îi venise gândul că era pe cale să piardă un muşteriu bun.

— Respect faţă de sexul frumos! spuse. O insultă rostită de buzele unei femei nu prezintă aceleaşi incoveniente ca în cazul în care-ar fi pronunţată de un interlocutor de acelaşi sex cu mine. Rupe rândurile, mamă Léo, fiindcă eşti prost dispusă. Niciodată nam purtat uniforma militară, dar posed curtenia ce-o caracterizează... Beau totuşi în sănătatea dumitale.

Îşi goli paharul. Doamna Samayoux îşi sprijini din nou capul în mâini.

— Asasinat!... repetă iar.

— Vasăzică asta te necăjeşte? continuă Gondrequin recăpătându-şi întregul calm. Timp de o clipă, mă gândisem să folosesc subiectul pentru un tablou, dar evenimentul na avut răsunetul necesar ca să asigure efectul dorit. Lipsesc detaliile şi, nu ştiu de ce, treaba asta nu s-a bucurat de succesul pe care l-ar fi meritat la Paris. În fiecare seară, când îmi beau jumătatea mea de pahar, citesc ziarul şi, la început, mi-am închipuit că o să iasă dandana mare, căci cei de la Faptul Divers păreau să amestece povestea cu cea a domnului Mack Labussière, a lui Mayliand şi a celorlalţi, cunoscuţi sub denumirea de "Fracuri-Negre". Dar, acum, s-a pronunţat hotărârea judecătorească în afacerea "Fracurilor-Negre", care trebuie să fi şi plecat către destinaţiile lor respective. Aşa că, nemaiavând chef să profit de evenimentul acesta folosindu-l ca subiect de atracţie, mam napoiat la treburile mele. Comanda rămâne în picioare, nu-i aşa, mamă?

Îmblânzitoarea înclină capul în semn afirmativ şi gândi glas tare:

— Cum să afli adevărul?

— În chip de cumătră specialistă în bârfe, domnul Baruque nu-şi are pereche, răspunse Gondrequin apropiindu-se. Rândunelele de la palat vin şi ele, uneori, prin bâlciuri, iar respectivul judecător de instrucţie nu făcea nici el excepţie printre cei ce aleargă după mici aventuri galante, dovadă locul în care i s-a făcut de petrecanie. Dacă, din întâmplare, eşti amestecată în trecutul lui, întreabă-l pe domnul Baruque şi va fi ca şi cum ai fi citit toate piesele de dosar de la grefă.

— Domnule Baruque! chemă Léocadie cu voce stinsă.

— Hei! Ia ascultă! La-mare-Fix! o susţinu Gondrequin îndatoririle faţă de doamne! Fă-te-ncoa'!

— "Iată-l, acest pumnal..." replică domnul Baruque zis La-mare-Fix, coborând imediat de pe scara lui şi prezentându-se la ordin, cu pensula într-o mână şi cu găleţica cealaltă.

De îndată ce părăsise înălţimile de unde supraveghe munca subordonaţilor săi, activitatea acestora îşi încetini ritmul ca prin farmec.

— Iată-mă! zise domnul Baruque, ce se doreşte de mine? Nu trebuie să ne lăsăm lucrarea să se usuce.

Se întrerupse spre a adăuga:

— Pari cu totul întoarsă pe dos, mamă Léo!

— Spune-mi tot ce ştii, replică aceasta făcând un efort să-şi îndrepte trupul. Te rog, nu-mi ascunde nimic.

Şi Gondrequin-Militarul, punând punctele pe *i*, explică dorinţa patroanei de a afla în amănunt totul despre afacerea Remy d'Arx.

Domnul Baruque aruncă spre spate privirea lui care pricepea să numere mânuirile de pensulă pe minut.

— Numai că treaba o să lâncezească, şi apoi, nu sunt aici pentru a ne amuza.

— Eu sunt cea care plăteşte, ripostă Léocadie aproape cu asprime.

— Jos armele, înainte marş! comandă Militarul.

— La urma urmei, mie îmi este indiferent, spuse domnul Baruque. Cred că povestea asta o cunosc destul de bine. Vasăzică, la început, domnul Remy d'Arx era un tânăr cu o viaţă curată şi moravuri bune, ba chiar, în lumea lui, i se reproşa că era timid ca o domnişoară de pension. Dar, nici gând! Lucrurile se schimbă repede când ai ghinionul să faci cunoştinţă cu cine nu trebuie, şi vă voi spune imediat, pe şleau, adevăratul motiv pentru care instrucţia cazului nu avansează: asta-i pentru că s-au găsit indicii foarte ciudate, cum că, de exemplu, defunctul judecător de instrucţie, care lua masa la miniştri şi frecventa cea mai bună societate, avea totuşi legături cu ticălosul ticăloşilor, Coyatier, zis *marchef*-ul, care, din momentul acela, n-a mai fost văzut prin împrejurimile barierei Italiei... Ghici ciupercă...!

Aici, Baruque se întrerupse şi, schimbând tonul, izbucni:

— Na, poftim! Ce vă spusesem? Nici n-am istorisit prea mult, şi uite-i pe toţi cum s-au înşiruit s-asculte, ca la paradă!

Într-adevăr, pictorii — dinspre scenă — şi saltimbacii de ambele sexe — din fundul sălii — se apropiaseră în acelaşi timp.

Locul de muncă nu rămăsese păzit decât de leul bolnăvicios şi de tânărul Saladin

care, obosit de atâta plâns, adormise între labele monstrului.

— Puţin îmi pasă dacă se munceşte sau nu, zi-i înainte!

— Stângu'! Dreptu'! Pas accelerat!

— Există mulţi oameni, continuă domnul Baruque, care se prefac că nu văd mai departe de vârful nasului lor şi care spun că Fracurile-Negre de la Curtea cu Juri — domnul Mack Labussière, domnul Mayliand şi baronul de Castres — ar fi fost bandiţi de doi bani faţă de şmecherii ăia cu *se va lumina de ziuă mâine*. Păi, cum?! Aceia sunt ca şarpele de mare — toată lumea vorbeşte despre ei, dar nimeni nu i-a văzut. Eu, unul am ideea mea, şi ideea asta a mea are două capete, ca viţelul-fenomen. Îmi zic: din două una — ori judecătorul Remy d'Arx era un Frac-Negru...

— Oh! exclamară toţi cei din jur.

Pumnul încleştat al doamnei Samayoux izbi în masă spre a impune tăcerea.

— Fără nici un oh! continuă domnul Baruque. Dacă iepurii ăia nu-s găsiţi niciodată, musai să fie adăpostiţi undeva... sau, altminteri — şi acesta-i al doilea cap al viţelului meu — răposatul, care era considerat a fi un copoi iscusit dăduse de urmele bandei. Cei care se pricep la lucrurile astea afirmă că nici un câine nu s-a mai întors de la vânătorile împotriva acelor mistreţi. Fapt este că Parisul trăncăneşte, şi există zvonuri care umblă încoace şi-ncolo. Eram abia începător atelierul *Inimă de Oţel* când am auzit, pentru prima dată, despre căpcăunul căruia i se spune Tată-al-tuturor, şi încă se mai vorbeşte de el, deşi barba mi-a încărunţit. Eu sunt curios din fire, şi am pândit să văd dacă, în cele din urmă, căpcăunul ajunge în faţa justiţiei; şi, când am auzit vorbindu-se, la început, despre banda "Fracurilor-Negre" — vreau să spun cea de luna trecută — mi-am zis în sinea mea: "Bătrâne, să-ţi cumperi ziarul de seară de şapte ori pe săptămână." Am cheltuit banii, dar pofta-n cui! Nu era prea plictisitor, printre şnapanii aceia erau unii care aveau haz, numai că nici urmă de Tatăl-tuturor şi de *se va lumina de ziuă mâine!* Era doar o adunătură de pungaşi ordinari şi, daca-aş fi fost în locul adevăratelor Fracuri-Negre, le-aş fi intentat proces de fals la Tribunalul Comercial.

Aici, Baruque zis La-mare-Fix se opri considerând că ultimele lui vorbe fuseseră drăguţe şi gândind că merită vreun semn de aprobare.

— Şi ce-i cu asta? întrebă doamna Samayoux pe un ton sec. Nu-mi spui nimic din cele ce vreau să aflu.

— Dar ce-ai vrea să ştii, mamă Léo? întrebă domnul Baruque oarecum dezamăgit. Te previn că instrucţia pare să avanseze destul de împleticit, şi că explicaţia întregii istorii este încă în plină ceaţă.

Înainte de a răspunde, îmblânzitoarea şovăi. Privea în jos şi buzele livide îi tremurau. Când, în cele din urmă, vorbi, toţi îşi putură da seama de profundă schimbare a glasului ei.

— Sunt amestecate în toate astea o fată şi un tânăr... zise.

— Ei, na-ţi-o! exclamă domnul Baruque, dar pe ce lume; mai trăieşti şi dumneata, dac-ai rămas la asta?!

În loc de a răspunde, îmblânzitoarea rosti rar:

— Vreau să cunosc numele tânărului şi al fetei care sunt acuzaţi de a-l fi asasinat pe judecătorul de instrucţie Remy d'Arx.

Capitolul IV - Pe ce lume trăia mama Léo

Sentimentul împărtăşit de întreaga asistenţă era o milă destul de adâncă faţă de ignoranţa de neînchipuit a mamei Léo. Într-adevăr, nu este admisibil să n-ai habar de unele lucruri şi, în funcţie de straturile sociale, lucrurile pe care nu ai dreptul să nu le cunoşti diferă.

În capătul de sus al scării sociale, lucrul acela este, de cele mai multe ori, un vodevil, ale cărui personaje sunt, în mod invariabil, domnul duce şi domnul conte, doamna contesă şi doamna ducesă şi, în plus, domnul Arthur, care poate purta toate numele de botez din calendar. Vodevilul este întotdeauna acelaşi şi întotdeauna foarte amuzant, după cât se pare, căci succesul său se prelungeşte veşnic.

La capătul de jos este vorba despre o dramă care variază ceva mai mult decât elegantul vodevil, dar în care nu trebuie să lipsească totuşi un element: sângele. În loc de a tot repeta cronica adulterului condimentat cu diamante, care-i încântă pe cei mari, cei mici repetă cu aceeaşi fidelitate cântecul favorit al crimei.

Asta nu înseamnă că, la noi, virtutea n-ar fi foarte apreciată, dar despre ea nu se vorbeşte niciodată.

Ceea ce trebuie neapărat — altminteri fiind pasibil de pedeapsa prin excomunicare — este să cunoşti, dacă faci parte din lumea bună, înălţimea exactă a ultimului salt periculos al prinţesei, iar dacă aparţii celor sărmani, detaliile precise ale omorului din stradă Pagevin, din stradă Mauconseil sau din stradă Thévenot, inclusiv numărul de lovituri date, felul uneltei folosite, locul rănilor constatate asupra cadavrului, mărimea vânătăilor şi poziţia în care se alia victima când a fost găsită, deja rece, cu membrele contorsionate şi rigide, cu părul îngrozitor de răvăşit, năclăit de sânge şi lipit de cimentul

pardoselii.

Iată care ne sunt poftele în secolul al nouăsprezecelea.

La Paris, ca şi în provincie, vânzătorii de cărţi nu-i mai întreabă pe scriitorii tineri dacă au talent, ci le ordonă, pur şi simplu, să sature monstruoasa idioţenie a acestei lăcomii populare.

Cu o firească uimire, domnul Baruque întrebase:

— Ei, na-ţi-o! Dar pe ce lume mai trăieşti şi dumneata; mamă Léo, dac-ai rămas la asta?!

Şi, deşi bună femeie era o regină în cocioaba ei, auditoriul aproape că zâmbise.

Similor, omul cu pălăria cenuşie şi cu păr gălbui, nu era numai un tip de don Juan foarte reuşit, ci avea, în stare latentă, şi stofa unui curtezan.

— Patroana — zise el, nici tare, nici încet, dar în aşa fel încât să fie auzit de către elevele sale cu obraji roşii — patroana nu dă impresia asta, dar, ca şi mine, lucrează cu capul. Când într-o tărtăcuţă se frământă gânduri măreţe ca cele care-i umplu creierul, nu poţi fi atent la toate măruntişurile cotidiene care preocupă lenea poporului nostru.

Échalot îl privi cu duioşie şi murmură:

— Ce gură de aur! Ah! De-aş avea talentul lui! Dar nu toată lumea se poate bucura de aceleaşi daruri.

— Linişte în rânduri! ordonă Gondrequin-Militarul.

Însăşi doamna Samayoux crezu că le este datoare supuşilor ei cu o explicaţie.

— Băiatul are dreptate, şopti însoţindu-şi vorba cu un gest de aprobare a linguşelii dibaciului Similor, capul meu munceşte, şi asta mi-e nenorocirea. Ai dreptate şi dumneata, domnule Baruque, m-am întors de departe, de mult prea departe. Azi s-ar părea că sunt o străină în sânul patriei mele, de vreme ce nu ştiu nimic despre toate noutăţile pe care şi; cei mai naivi par să le cunoască. Ăsta-i adevărul, înţelegeţi, nu ştiu nimica-nimicuţa, decât atât cât am prins adineauri din zbor, şi-o să vă spun ceva: dacă aş fi avut cunoştinţă, de la-nceput, măcar cât vârful degetului, acum aş fi ştiut tot, căci este vorba de liniştea vieţii mele.

Fără voie, cercul auditoriului se strânse şi putură fi auzite voci care şuşoteau:

— Te pomeneşti că patroana o fi amestecată în afacerile alea?

— Aşa că începe cu începutul, continuă îmblânzitoarea adresându-i-se tot domnului Baruque. Numele!

Gondrequin-Militarul, care avea o inimă bună, îi luă mâna şi i-o strânse cu simpatie.

— A sosit clipa, acesta-i momentul, spuse încet de tot. Drepţi! Şi stai ţeapănă în rând, mamă. Ştiam prea bine totul, dar, ce vrei? N-am avut inima să-ţi spun, şi prefer că şocul să-ţi vină de la domnul La-mare-Fix.

— Numele n-au fost niciodată tipărite în întregime în jurnal, interveni domnul

Baruque, umplându-şi foarte calm pipa. Slavă Domnului! În afacerea asta se umblă cu mănuşi, pentru că sunt implicate familii cu blazon. Chiar şi la răposatul judecător, foile publice fac de obicei referiri prescurtate. Numele domnişoarei este Valentine de V..., asta-ţi spune ceva?

— Da şi nu, răspunse Léocadie. Niciodată n-am ştiut numele, dar persoana...

Glasul îi tremura. Gondrequin îi strânse mâna repetând:

— Drepţi! Şi curaj!

— În ceea ce-l priveşte pe tânăr, continuă domnul Baruque aşezându-se pe masă, i se spune Maurice P...

— Bun! zise doamna Samayoux, reuşind să stea nemişcată şi dreaptă. Îţi mulţumesc, domnule Baruque!

— Eşti o femeie demnă de admirat! şopti Gondrequin.

— Şi în cazul lui, adăugă Baruque, pentru a completa numele nu trebuie să fii prea isteţ, deoarece jurnalele îl tipăriseră în întregime cu prilejul primului omor.

De data aceastǎ doamna Samayoux se clătină pe scaunul ei.

— Primul omor!... bolborosi.

Auditoriul se agită şi unii îşi închipuiră că ignoranţa îmblânzitoarei era prefăcută.

— Primul omor! repetă cu glas plin de lacrimi. Copii, este adevărat că, uneori, v-am muştruluit cam prea dur, dar aşa cere meseria, ştiţi prea bine. Nu vă răzbunaţi, sunt mult prea nenorocită!

Se întrerupse din cauza hohotelor ce-i umplură brusc pieptul.

Ochii lui Gondrequin clipeau des datorită efortului pe care-l făcea să nu plângă. Échalot, bietul de el, îşi trecea, rând pe rând, cele două mâneci peste ochii înotând în lacrimi.

Ceilalţi şovăiau între emoţia neaşteptată şi curiozitate viu excitată.

Doamna Samayoux îşi încrucişase mâinile pe genunchi Acum vorbea pentru sine şi poate nu-şi mai dădea seama de frazele întretăiate ce-i scăpau de pe buze.

— Pare caraghios — spunea cu sărmanul ei glas frânt — dar ăsta-i adevărul, ce vreţi? Nu mai citeam nici un ziar de când nici ele nu-mi mai puteau vorbi despre el. Ah! Vremea când era în Algeria, ziarul aducea în fiecare zi câte veste bună. Ar fi devenit un erou, dragul copil, dacă n-ar fost iubirea care-l stăpânea. Şi atunci, dacă ziarul era mut, căci orice altceva nu însemna nimic pentru mine, interzisesem să mai fie cumpărat... Aş vrea puţină apă... un strop de apă.

Dar în baracă se ducea lipsă de aşa ceva. Una dintre fete se duse să umple un pahar la fântâna de pe strada Saint-Denis. Doamna Samayoux îşi urmă vorba:

— O să-mi spuneţi că n-ai nevoie de ziare că să afli noutăţi: discuţi ba cu unu', ba cu altu', nu-i aşa? Ei, bine! Eu nu mai discutam. Discuţiile îmi făceau rău. Simplul fapt că-i

vedeam pe oameni veseli mă întrista... şi uite cum s-a întâmplat, poftim, vreau să vă spun: el se înapoiase, îi pregătisem cina râzând şi plângând...

— Friptura împănată! murmură Similor, ale cărui nări palpitară.

Échalot adăugă:

— Micuţului Saladin îi era sete în seara aceea, ea a fost cea care ne-a dat cu ce să umplem din nou biberonul.

— Am petrecut o întreagă seară plăcută, continuă doamna Samayoux. A fost, cu siguranţă, ultima mea seară plăcută. Am tăifăsuit. Ah! Dac-aţi şti cât o iubeşte! Aveam presimţiri, este adevărat, şi i-am spus: "Micuţule, ia seama!" Dar el era nebun de bucurie fiindcă urma s-o revadă, şi numele de Remy d'Arx...

Se opri brusc, speriată.

— După ce-a plecat — îşi reluă ea povestirea — casa mi se părea goală. A doua zi trebuiau să vină amândoi... precum şi un altul, dar n-a venit nimeni, şi eu aproape c-am fost mulţumită. În ziua următoare, avusesem de gând să mă duc la bâlciul din Loges. În loc să amân plecarea, am grăbit-o: simţeam nevoia să fug. Mi se părea că, departe de ei, voi fi mai liniştită. Mă temeam — ah! Vă spun adevărul — mă temeam să aud vorbindu-se despre ei, şi totuşi încercam să-mi amintesc rugăciunile de pe vremea când eram fată tânără, în ţinuturile Saint-Brieuc-ului, şi ce reuşeam să mai găsesc prin memoria mea recitam cu mâinile împreunate, rugându-mă pentru fericirea lor!...

Îşi înmuie buzele în paharul cu apă ce-i fusese adus.

— Iată pentru ce nu ştiu nimic, sărmanii mei copii, încheie. Iată de ce am nevoie să mi se spună totul. Vedeţi voi, lucrul cel mai cu neputinţă pe lume este ca Maurice să fie vinovat.

Se opri din nou, deoarece o mişcare de neîncredere agitase auditoriul. Privirile ei făcură înconjurul cercului şi toţi ochii se plecară.

— Nu credeţi asta, le spuse fără mânie. Poate că şi judecătorii vor gândi ca voi, iar eu sunt o femeie mult prea amărâta ca să mă împotrivesc tuturor. Dar, puţin îmi pasă, orice-ar crede ceilalţi, voi merge pe drumul meu!... Acum, vorbeşte dacă eşti amabil, domnule Baruque, şi nu te teme că m-ai face să sufăr. De acum înainte, nimic nu mă poate ucide, de vreme ce am auzit fără să mor cele ce mi-ai spus.

Capitolul V - Triumful domnului Baruque

Nu mai putea fi vorba de muncă. Atelierul *Inimă de Oţel* era celebru, nu numai prin eleganţa produselor sale, dar şi pentru nesăţioasa lui poftă de trândăveală. Cei care-l alcătuiau aveau de două ori dreptul de a rămâne toată viaţa copii, căci aparţineau, în acelaşi timp, ambelor categorii vesele, cea a pictorilor mâzgălitori şi cea a artiştilor de bâlci.

Pauza de lucru fiind oferită şi acceptată, fiecare se instalase cât mai comod. Scara cea mare fusese lungită pe jos, fiind folosită ca divan. Unii aduseseră nişte capre de lemn, alţii stăteau turceşte în praful de pe podea.

Era un răgaz al unor boemieni din Paris. Toată lumea savura binefacerile acestei vacanţe nesperate. Se aflau acolo oarecum ca la un spectacol, iar Similor curăţa de coajă mere pentru "obrajii roşii", spunând:

— Te-apucă mila când vezi cum i se oferă prilejuri unuia care nu-i în stare să profite de ele aşa cum trebuie. Dacă s-ar fi făcut apel la mine, în loc de a se apela la fabricantul de tablouri proaste şi la vopsitorul de zdrenţe, s-ar fi văzut cum mă pricep eu să farmec o adunare prin darul elocvenţei mele!

Échalot îl privea curăţind merele şi gândea: "În prostiile astea îşi vâra resursele pecuniare. Se pare că-i este cu neputinţă să nu zboare întruna din floare în floare, şi asta-i distruge sentimentul patern."

Între timp, domnul Baruque era încântat de a fi în centrul atenţiei. Îşi păstra expresia nepăsătoare ce li se potriveşte atât de bine bărbaţilor scunzi şi încărunţiţi, dotaţi cu o frumoasă voce de bas.

În cazul de faţă, Similor era nedrept, ca toţi cei invidioşi. Domnul Baruque nu fu deloc mai prejos de rolul strălucitor pe care i-l încredinţase norocul. Făcu în mod fluent şi cu toate amănuntele relatarea primului omor — cel săvârşit la numărul 6 de pe strada Oratoire, în Champs-Élysées.

Istorisirea lui nu i-ar fi satisfăcut defel pe cititorii noştri, care cunosc de mai înainte dedesubturile acelei sângeroase comedii, dar era cât se poate de exactă din punct de vedere al datelor aduse la cunoştinţa publicului de către ziare.

Cu adânca ştiinţă a maşinaţiilor lor, Fracurile-Negre scriau istoria chiar în timp ce o făceau. Nu se mulţumeau să-şi joace drama: îşi luau şi sarcina suplimentară de a prezenta o dare de seamă.

Din acea relatare, construită pe baza unor aparenţe cu dibăcie pregătite şi a unor piese de dosar ale unei instrucţii din care numai nefericitul Remy d'Arx — el singur din toată lumea — ar fi putut recunoaşte partea de minciună, reieşea o brutală evidenţă, ce sărea în ochii tuturor.

Când domnul Baruque încheie menţionând hotărârea de scoatere de sub urmărire emisă de răposatul judecător şi punerea în libertate a lui Maurice Pagès, auditoriul fu

străbătut de murmure.

— Asta chiar că era prostie! zise domnişoara Colombe, mai frângând puţin şalele surioarei sale.

Aceasta întrebă:

— Cui i se vor da diamantele din bastonul cu măciulie de fildeş?

Doamna Samayoux rămăsese adâncită în gânduri şi nu spuse decât:

— A fost liber o clipă şi eu nu eram lângă el!

— Diamantele, rosti sentenţios domnişoara Colombe, ca răspuns la întrebarea surorii sale mai mici, sunt întotdeauna confiscate de guvernământ, pentru a le răsplăti pe fiicele de generali şi pe soţiile procurorilor regali.

Domnul Baruque sorbi un pahar de vin. Toţi erau mulţumiţi de el, cu excepţia totuşi a lui Similor, care bombănea într-un colţ:

— Probabil că patroana are o idee a ei, dacă se preface că habar nu are de lucruri dintr-astea. Cum adică! Saladin, puştiul meu, ar fi fost în stare să precizeze detaliile la fel de bine ca individul ăsta care lipeşte afişe!

— Continuă, domnule Baruque, spuse doamna Samayoux cu calmul ei de suprafaţă, sub care se ghicea o sfâşietoare oboseală.

— Atunci, mamă Léo, replică omuleţul, iată-te lămurită cu privire la primul omor, aşa-i?

— Da... sunt lămurită.

— Şi înţelegi pentru ce toată lumea ghiceşte că numele de Maurice P..., tipărit în ziarele care relatează al doilea asasinat, vrea să însemne Maurice Pagès!

— Da, înţeleg.

— E-n ordine! Cât despre domnişoară, asta-i altă mâncare de peşte: Valentine de V..., n-o cunosc! Tot ce se poate spune este că se va afla mai târziu. Aşadar, judecătorul Remy d'Arx îi salvase viaţa, sau cel puţin libertatea lui Maurice Pagès al dumitale...

— Drepţi! îl întrerupse Gondrequin-Militarul, ai grijă cum te exprimi, La-mare-Fix! Chiar dacă n-ar fi vorba de o clientă onorabilă şi care plăteşte cu bani peşin, tot ţi-aş spune. Respectă-i sexul!

— Nu cred că am nevoie de lecţii în ceea ce priveşte convenienţele, ripostă cu mândrie domnul Baruque, şi-i multă vreme de când doamna Samayoux cunoaşte sentimentele pe care le nutresc faţă de domnia-sa. Voiam să spun pur şi simplu atâta: Când între doi bărbaţi există rivalitate, ce mai contează recunoştinţa lor? Nu mai face nici cât o ceapă degerată, după cum veţi vedea.

— Ah! oftă din greu domnişoara Colombe, bărbaţii! Cel care m-a lăsat cu o surioară pe braţe avea totuşi buzunarele burduşite cu bani!

— Poate că, altădată, Maurice Pagès posedase calităţile sufleteşti care-au putut

motiva interesul ce i-l poartă patroana — îşi reluă domnul Baruque povestirea — dar nimic nu stăvileşte revărsarea patimilor. Când a ieşit din Conciergerie, a continuat s-o frecventeze pe domnişoara Valentine de V..., care nu-i cine ştie ce de capul ei, deşi aparţine celei mai înalte societăţi. Trebuie să vă spun — şi mă adresez mamei Léo, căci toţi ceilalţi cunoaşteţi prea bine toate acestea — că era lucru stabilit că domnişoara urma să se mărite cu judecătorul. Contractul fusese semnat şi anunţurile oficiale fuseseră publicate. În treacăt fie zis, o observaţie care-şi are urmării ei. Cert este că nu toţi sunt nişte proşti. Eu sunt dintre aceia care cred că, de fapt, existase un târg, şi că acea căsătorie era preţul slăbiciunii judecătorului faţă de Maurice, care fusese prins în flagrant delict. Probabil că domnişoara spusese ceva de felul acesta: "Salvează-l pe cel ce mi-e drag şi eu voii soţia dumitale". Nu-i prea frumos şi, în plus, pare o prostie. Sunt atât de caraghioşi, cei din lumea bună! Iată unde se petrec lucruri crude şi care nu apar prea des în Curtea cu Juri, datorită bogăţiei relaţiilor celor în culpă. Cei ce cunosc dedesubturile lambriurilor lor aurite susţin că te cutremuri când le afli imoralitatea şi josnicia! Cât despre prostie, păi ascultaţi puţin: de la început şi până la sfârşit, judecătorul acela, cu toată reputaţia lui de savant, s-a purtat mereu ca unul nu cine ştie cât de isteţ... Şi iată că lucrurile mergeau bine — pregătirile pentru nuntă progresau în frumosul palat de pe Champs-Élysées al unei doamne d'O..., cum spun publicaţiile ziaristice, ascunzând şi de astă dată terminaţia numelui. Dac-ar fi vorba de mine sau despre Grondequin-Militarul, numele ne-ar fi scrise cu toate literele, puteţi fi siguri. Dar iată ceva tare caraghios: frumosul palat este situat chiar alături de casa de numărul 6, unde fusese săvârşit primul omor. Oare să nu fi fost un fapt întâmplător? Ghici! Ar trebui să dispui de timp liber ca un pensionar, ca să dezlegi atâtea rebusuri. Partea importantă e că, după hotărârea de scoatere de sub urmărire, Maurice Pagès închinase o mică locuinţă mobilată pe strada Anjou-Saint-Honoré, în spate, situată foarte comod pentru a-ţi permite să faci tot ce vrei, fără ca să te supere vreun vecin. Acolo venea Valentine de V... să stea de vorbă cu el. Chiar în ajunul căsătoriei, domnul Remy d'Arx a primit o scrisoare din partea lui Maurice Pagès, în care acesta-şi dădea adresa, cum s-ar spune în chip de sfidare. S-a întâmplat că, în momentul în care prietenii familiei se adunaseră la palatul de pe Champs-Élysées să admire trusoul de nuntă, aşa cum se procedează în lumea nobilă, care-i mai trufaşă decât un cârd de curci, însăşi domnişoara de V... a lipsit de la apel. Remy d'Arx s-a dus s-o caute în camera ei şi, acolo, o servitoare i-a spus că domnişoara, palidă şi părând distrusă, plecase cu trăsura. Pentru a merge unde? Camerista s-a lăsat puţintel rugată, apoi a dat adresa locuinţei mobilate de pe strada Anjou. Să fi fost oare o capcană, da sau nu? De altminteri, servitoarea a făcut puşcărie. Ce s-a petrecut în locuinţa închiriată — Doamne! Nu mă aflam acolo ca să văd, dar fapt este că justiţia a fost încunoştinţată.

— De către cine? întrebă în momentul acesta doamna Samayoux, ridicându-şi privirile.

— Da, de către cine? repetă Échalot care, de obicei, nu îndrăznea să intervină astfel într-o convorbire.

— Ce importanţă are, de către cine? replică domnul Baruque.

Ochii îmblânzitoarei se plecară şi, în loc să insiste, îl îndemnă:

— Zi-i mai departe.

— Aproape s-a terminat, doar poţi bănui. Justiţia l-a găsi pe judecător otrăvit ca un şobolan într-o pivniţă în care-a fost aruncate grăunţe cu arsenic.

— Asta-i tot? întrebă văduva.

— Asta-i tot, şi cred că-i de ajuns. De data aceasta nu se putea nega flagrant-delictul, fiindcă tânărul şi domnişoara lui erau închişi în aceeaşi încăpere cu cadavrul.

Cei din auditoriu se întrebau:

— Ce-o mai fi vrând în plus patroana?

Iar Similor declară cu jumătate de glas:

— Când femeilor care-au depăşit toamna vieţii le-a căzut cu tronc un june-prim, nu poţi decât să te cutremuri!

Échalot se strecură prin spatele grupurilor şi, apropiindu-se de el, îi puse mâna pe umăr.

— Tu, Amédeé, îi spuse, fă bine şi taci!

— Cum adică?... începu cu semeţie filfizonul zdrenţăros.

— Fă bine şi taci! repetă Échalot, care nu mai semăna cu el însuşi şi a cărui privire umilă căpătase o expresie autoritară. Micuţul era pe moarte, ea este cea care a înlocuit Providenţa. Cu atât mai rău pentru tine dacă eşti lipsit de inimă. Încă un cuvânt şi ne batem!

Similor înălţă din umeri, dar tăcu.

În momentul acela, doamna Samayoux, vorbindu-şi mai curând sieşi decât pentru a ridica o obiecţie, spuse:

— Să loveşti un om, asta se mai poate înţelege, dar ca să otrăveşti pe cineva...

— Trebuie ca acela să bea! strigă Gondrequin. Un, doi la dreapta, alinierea! Niciodată n-am ştiut atâtea în legătură cu întâmplarea aceasta. Dar bunul simţ spune: pentru a otrăvi pe cineva, trebuie ca acela să bea!

— Iar judecătorul — şopti Échalot, reîntorcându-se din expediţia lui — nu prea cred să fi venit acolo pentru a bea ceva răcoritor!

În privirea înlăcrimată pe care i-o adresă doamna Samayoux se citea recunoştinţă.

Sub acea privire, Échalot se retrase şi-şi duse mâna la inimă.

Printre auditori, câteva glasuri declarară:

— Cert este că, în condiţiile respective, judecătorul şi cei doi îndrăgostiţi nu se aflau, unii faţă de alţii, ca între prieteni: "Nu vreţi să serviţi ceva?" Treaba-i dubioasă.

— Şi, în plus, exclamă domnul Baruque, nu prea se cade ca un bărbat care-şi găseşte logodnica în asemenea împrejurări să se prăvălească aşa, cu burta-n sus, dacă are cât de cât bun simţ!

— Este-adevărat, aprobă Gondrequin, dar şi ce-i cu asta?

— Ce-i cu asta?... Păi, dacă-s doi care tabără pe unu' care nu se poate apăra, ce mare lucru e să-i caşte ciocul şi să-i toarne tot ce poftesc! Şi, de altminteri, oare în procesele celebre nu există întotdeauna nişte chestii încurcate pe care nu le poţi pricepe? Tocmai asta le constituie şarmul şi fără el nici n-ar fi nevoie de auditoriu.

— La naiba! Bineînţeles! aprobară cu toţii.

Însuşi Gondrequin păru zdruncinat de acest raţionament atât de clar.

— Şi la urma urmelor, încheie domnul Baruque, am fost întrebat, am răspuns. Mie puţin îmi pasă de toate acestea. Nu mă ocup nici de cum s-au petrecut lucrurile, nici de cauze, spun doar: Pentru a fi otrăvit, trebuie să bei, aşadar a băut, de vreme ce-a murit otrăvit. Să reluăm lucrul?

Timp de o secundă, îmblânzitoarea îl fixă cu o privire rătăcită. Apoi, în loc să răspundă, îşi rezemă coatele pe masă şi-şi ascunse faţa în mâini.

Capitolul VI - Cavalerismul lui Échalot

Niciodată n-am nutrit speranţa ca făcând portretul doamnei văduve Samayoux, cea dintâi îmblânzitoare din Franţa şi din străinătate, să depăşim graniţele cunoscute ale poeziei. Dar nici nu ne-a fost teamă că, făcând acest portret, am exclude orice poezie.

Poezia există pretutindeni; în popor izvorăşte din plin, şi regăsim — este drept, redusă la cea mai umilă expresie a ei — până şi în locurile frecventate de aceia care nu mai constituie poporul, dar care servesc drept bufoni poporului.

În calitatea sa de ultim rege, poporul întreţine bufoni. Numai poporul mai este în stare să-şi ducă mâna la buzunar când Triboulet şi nevasta lui se omoară făcând giumbuşlucuri şi tumbe.

Dar veselia nebunului prinţului avea ceva înspăimântător iar noi nu-l putem vedea decât prin cumplita ironie a lui Victor Hugo. Era un sclav care râdea cu lacrimi, şi lacrimile lui erau însângerate.

Nebunii poporului sunt liberi, mai liberi decât dumneavoastră şi ca mine, liberi printre constrângerile noastre sălbaticii din pădurile americane, liberi printre decenţele noastre ipocrite şi convenienţele noastre puerile, ca păsările neruşinate ale cerului.

Nici o jenă nu le strică biata lor plăcere şi, când râd, o fac din toată inima. Nu respectă nici o etichetă, deşi sunt plini de mândrie. Orgoliul lor, cel mai naiv dintre toate orgoliile, mulţumeşte cu un cuvânt şi cu o aparenţă; ei sunt artişti, fiindcă se cred artişti, şi asta este de ajuns pentru a transforma în vesel carnaval cele douăsprezece luni ale perpetuului lor post.

Aceste personaje naive care amuză naivitatea poporului; trăiesc şi mor rămânând copii. De aceea Dumnezeu, care iubeşte copiii, pune bucurie până şi în sărăcia lor.

Îmblânzitoarea se prăbuşise pe masa din lemn de brad într-o poziţie oarecum lipsită de nobleţe. Îşi ţinea capul între mâini şi respira cu putere, ca cei care încearcă să-şi reţină plânsul.

În jurul ei, saltimbancii şi zugravii rămaseră o clipă tăcuţi. În nemişcarea lor era o nuanţă de respect.

Cu toate acestea, la capătul unui minut, domnul Baruque făcu un semn ce constituia un ordin şi pictorii îşi reluări scările. În acelaşi timp, domnişoara Colombe îşi

luă surioara în colţul ei, spre a-i răsuci picioarele cu faţa-n spate, iar Similor le oferi mâna celor două fete îmbujorate, spunându-le:

— Scumpelor, vom studia dansul de salon, pentru a vedea dacă steaua voastră vă va conduce, din întâmplare, prin saloanele din cartierul Saint-Germain.

Échalot se înapoie lângă leul său paralizat şi-i dădu lui Saladin biberonul. Avea o expresie foarte visătoare şi era profund emoţionat când îi spuse copilului, de parcă acesta l-ar fi putut înţelege:

— Asta trebuie să-ţi slujească drept lecţie şi exemplu, bătrâne. Nu toţi câţi suntem pe pământul acesta ne aflăm aici pentru a ronţăi ciocârlii fripte. Vezi tu, mormoloc urât ce eşti, trebuie să suferi, şi dacă nişte persoane cu poziţia socială a doamnei Samayoux pot avea necazuri atât de mari, ce să mai zicem de noi, care n-avem nici un ban pus deoparte!

În timp ce vorbea, îşi aţintea privirile duioase şi blânde asupra îmblânzitoarei, care nu mai mişca şi a cărei respiraţie devenea mai regulată şi totodată mai zgomotoasă.

Iar turma de copii puşi pe şotii, auzind-o, începea să râdă.

Se mai muncea câte puţin, însă numai de formă.

— Patroana era pornită încă de azi-dimineaţă, zise Gondrequin-Militarul aplicând cortinei câteva bidinele savante. Când am intrat, era deja înmuiată, şi s-o vezi smiorcăindu-se, asta te termină. Dreptu', stângu'! Nu-i pericol! Ce-ar fi să trântim un soare în mijlocul cortinei, ce zici, domnule Baruque?

Domnul Baruque răspunse:

— Ea vrea să ştie tot, dar nu-i în stare să suporte simpla enunţare a evenimentelor. Mama Léo merită titlul de persoană cumsecade, însă i-ar putea fi mamă lui Maurice, şi ce-i ciudat este că, la ea, pasiunea a supravieţuit maturităţii.

Căscă şi adăugă:

— "Iată-l, acest pumnal!"... Pune soarele unde vrei, Militarule, ba chiar şi luna şi stelele — în momentul acesta nu am o părere prea bună despre întreaga afacere. Femeia asta are inimă cât pentru trei şi-i în stare să lase totul baltă din cauza disperării care-a cuprins-o.

Uşa exterioară se întredeschise uşurel, lăsându-i să iasă pe jonglerul indian şi pe un Hercule din nord, care se strecurară afară fără a spune nimic.

— Pe strada Beaubourg — le spuse Similor elevelor sale se află un local în care se serveşte cafea şi un păhăruţ de tărie pentru zece cenţi. Dacă, voi amândouă, aţi avea măcar centime jumate, ne-am putea asigura o seară plăcută.

Uşa se deschise iarăşi. Jupiter zis Floare-de-Crin în zugravul Peluche o şterseră pe tăcute.

Domnul Baruque îşi puse peste bluză un palton vechi de culoarea chitului, pe care-l

cumpărase de ocazie şi al cărui guler şi-l ridică grijuliu.

— Mă-ntorc eu, zise într-o doară. Dacă patroana întreabă de mine, să-i spuneţi c-am dat o fugă să cumpăr tutun.

Gondrequin-Militarul îşi luă imediat albumul.

— Am de făcut nişte cumpărături pentru firmă, mormăi în chip de explicaţie, daţi-i zor cu treabă, dar linişte în rânduri şi n-o treziţi pe buna doamnă Samayoux!

Cinci minute mai târziu, cel din urmă mâzgălitor pleca braţ la braţ cu domnişoara Colombe, care-o ţinea de mâna pe surioara ei.

Échalot rămăsese singur între leul aţipit şi tânărul Saladin, căruia nu-i mai chinuia capul de maimuţă, din respect pentru somnul îmblânzitoarei.

Cu toate acestea, Échalot nu trândăvea. Trăsese de sub paiele pe care moţăia leul un obiect de formă bizară căruia cu greu i-am putea da un nume.

Era din cauciuc şi semăna întrucâtva cu unele produse ce se pot vedea în vitrinele celor ce vând bandaje. Consta din două gheme, mari cât jumătate de palmă şi legate între ele printr-un soi de furtun flexibil de douăsprezece-cincisprezece degete lungime. Fiecare ghem era prevăzut cu un strat de vopsea a cărei nuanţă neutră încerca să imite carnaţia unui trup omenesc.

Échalot începu să privească încântat acel aparat misterios, apoi, după ce aruncă o scurtă privire către patroană, care părea să doarmă în continuare, îşi scoase repede haina, vesta, şi chiar şi obiectul greu de definit ce-i slujea drept cămaşă.

În timpul acestei operaţii, îi spunea cu duioşie lui Saladin, care-şi aţintea asupra lui ochişorii urduroşi:

— Vezi tu, brotăcelule, cu vremea vei deveni un bărbat asemenea mie. Ceea ce ai prilejul să studiezi la mine numeşte, în ateliere, un tors, căci am pozat cu al meu la cei mai mari artişti, întocmai cum Similor, tatăl tău presupus legal şi natural, poza pentru picioare. Noi doi am fi alcătuit un Apollo din Belvedere, el prin partea de jos, eu prin cea de sus, deşi ar fi fost nevoie de un al treilea pentru a obţine chipul, nici unul din noi nefiind prea favorizat în privinţa aceasta.

Deoarece tânărul Saladin încercă să deschidă gura spre a da drumul unuia dintre ţipetele lui jalnice prin care, de obicei, îşi exprima părerea, Échalot îl întoarse cu fundul în sus şi-i vârî capul în paie.

Saladin acesta nu avea copilăria fericită a unui prinţ, dar, uneori, începuturile aspre produc bărbaţi puternici, şi fiindcă fusese dresat, fără îndoială, să facă pe mortul când avea faţa înfundată în paie, nici nu mai clinti.

Suntem convinşi că nu vom răni, acum, nici o pudoare greşit înţeleasă, intrând în câteva detalii tehnice referitoare la o invenţie mai puţin valoroasă decât cea a maşinii cu aburi, dar care poate avea totuşi importanţa sa. I se datora prietenului nostru atât de

modest şi de bun — Échalot, fost ucenic farmacist.

Îşi puse pe buric unul dintre ghemele de cauciuc, prinzându-l cu ajutorul cordeluţelor prevăzute cu mici agrafe care se fixau la spate.

Obiectul era foarte bine realizat. Cordeluţele aproape se confundau cu pielea de pe şolduri şi, dacă n-ar fi fost furtunul pe care-l susţinea, ghemul însuşi ar fi semănat cu o tumoare obişnuită.

Échalot luă un ciob de oglindă şi-l plimbă în jurul mijlocului său, spre a se convinge că totul era aşa cum trebuie.

"Drăguţ lucru, educaţia!" îşi spunea. "Puştiul nu mai are nici o pretenţie, deşi are o fire irascibilă. De îndată ce va avea măcar patru sau cinci ani mai mult, o să-i confecţionez o maşinărie ca asta, proporţională cu vârsta lui, şi cu siguranţă vom reuşi să găsim un alt animăluţ asemănător, pentru a-i echipa împreună. Oricum, culoarea nu-i chiar izbutită şi ar trebui să lipesc câteva fire de păr pe ici pe colo, spre a imita la perfecţie opera Creatorului. Dar când totul va fi pus la punct, eu unul zic că doamna Samayoux n-ar avea de ce să nu fie mulţumită."

Aici, glasul i se îndulci până ajunse un murmur, şi aruncă o privire furişă spre doamna Samayoux, care sforăia straşnic.

— Astea-s misterele inimii omeneşti! gândi cu glas tare. După ce a plâns pe săturate, Saladin adoarme; şi acelaşi lucru se întâmpla şi cu doamnele. Nu contează nici vârsta, nici sexul şi se pare că urmaşii lui Adam trebuie să-şi creeze ei singuri supărări, atunci când acestea nu-s produse de împrejurări. Patroana ar fi mai fericită decât un peştişor în apă, dacă n-ar fi necazul cu pasiunea aceea!

Se apropie de masă în vârful picioarelor.

Cu o mână îşi ţinea invenţia, cu cealaltă — o pensulă veche, cu perii căzuţi şi care fusese dată la rebut de către unul din ucenicii atelierului *Inimă de Oţel*.

Dar aceste obiecte nu făceau altceva decât să sporească emoţia expresivă a gestului său, în timp ce contempla, cu o admiraţie foarte apropiată de adoraţie, spinarea doamnei Samayoux.

Aceasta lăsase să-i cadă în jos una din mâini. Deoarece capul îi rămăsese sprijinit pe cealaltă mână, se vedea profilul din trei sferturi al chipului ei rumen şi rotunjit de grăsime. Părul bogat, dar care pe alocuri îi încărunţise, scăpa în şuviţe de sub baticul cu nuanţe ţipătoare, care-şi pierduse cam de multişor prospeţimea.

Mulţi oameni vă vor spune că, la patruzeci de ani trecuţi, un bărbat tânăr — pentru a folosi modul de exprimare al lui Échalot când vorbea despre el — nu mai poate avea sentimentele unui paj.

Alţii ar putea gândi că Léocadie Samayoux nu prea întruchipa imaginea pe care ţi-o faci despre o castelană.

Cu toate acestea, în afară de comparaţiile cu vremurile şi sentimentele cavalerismului, nu găsesc nimic ce ar putea da o idee despre cultul respectuos, dar înflăcărat, pe care amărâtul acela i-l dedica femeii trupeşe şi cumsecade din faţa lui.

În ciuda obiceiului meu de a spune totul, aş ezita să-mi exprim părerea în această privinţă, dacă ea n-ar fi tot atât de sinceră pe cât este de melancolică. Iat-o:

În secolul nostru cel atât de atoateştiutor, poate că este necesar să te cobori la asemenea profunzimi pentru a găsi un ultim vestigiu al acelor prostii sublime ce se numea "obiceiuri cavalereşti".

În acel farmacist al Mesei Rotunde exista tot ceea ce constituie cavalerismul: vitejie, devotament, veneraţie, ba chiar şi stropul de senzualitate naivă care li se potrivea atât de bine vajnicilor tovarăşi al lui Charlemagne.

Échalot rămase mai bine de un minut în extaz în faţa, mai curând, în spatele îmblânzitoarei, a cărei impresionantă corpolenţă zăcea într-o atitudine de total abandon.

Ochii lui mici aveau o strălucire extraordinară, exprimând un soi de voluptate austeră.

Mâinile sale, ocupate de obiectele pe care le ştim, se apropiau fără vrere, ca spre a se împreuna într-o poziţie de rugă.

— Léocadie! şopti în cele din urmă, cu un lung şi tremurător suspin.

Apoi, lăsând să ţâşnească elocvenţa inimii sale, adăugă:

— Dacă n-ar exista distanţa socială ce ne separă, i-aş fi consacrat toate parfumurile sufletului meu, a căror virginitate am păstrat-o până acum! Similor şi-a satisfăcut toate capriciile, dar cu, necunoscând decât nefericirea, dat fiind că întotdeauna m-am sacrificat pe altarul prieteniei, eu n-am căzut niciodată în frivolitatea libertinajului unor petreceri rafinate.

Înaintă cu un pas; privirile sale, alunecând între vestă şi batic, mângâiară cast gâtul robust al îmblânzitoarei.

— Este grasă, murmură, e sănătoasă, nu se abţine de la nimic, bându-şi sticla de vin la fiecare masă, fără a i se face niciodată rău şi necăzând nici în excesele pe care eu nu le aprob la doamne. Nu are nici o altă slăbiciune decât pe cea a sensibilităţii, ceea ce face ca puţin să-i pese de toate bunătăţile vieţii, în general la îndemâna ei, fiind stăpânită cu totul doar de o singură toană. Recunosc că ar fi o încântare ca, în fiecare zi, să iau micul dejun, prânzul şi cina în tête-à-tête cu divinitatea visurilor mele, şi toate astea la discreţie, dar şi mai mult mi-ar plăcea să sufăr împreună cu ea, să mă azvârl în torent, sau în mijlocul flăcărilor ucigătoare spre a o salva! Ceilalţi au abandonat-o cu egoismul firesc naturii umane, dar eu, eu rămân, jur să n-o părăsesc nici ziua, nici noaptea şi, dacă-i va face plăcere, voi vărsa pentru ea şi ultima mea picătură de sânge! ...

— Vezi, asta-i, spuse doamna Samayoux fără a se întoarce şi pe un ton destul de liniştit. Aşa-i făcută lumea: cei pe care-i iubeşti până la idolatrizare nici nu se uită la tine, iar cei pe care nu-i bagi în seamă se prosternează genunchi în faţa ta, de parc-ai fi un sanctuar!

Échalot simţi cum i se înmoaie genunchii.

— Patroană, bolborosi, credeam că dormi, şi de aceea nu mă jenam să spun prostii. Dar nu te jignesc cu nimic, ştiu prea bine ce sunt eu şi ce eşti dumneata!

Îmblânzitoarea se ridică deodată, scuturându-şi coama creaţă.

— Ce sunt eu! repetă, şi pumnul ei încleştat izbi cu putere masa. E drept că mai există o biată făptură mai jos decât mine, de vreme ce tu mă priveşti de jos, tu, fiinţă bună ce eşti. Dar, ştii? Dacă li s-ar spune că există pe lumea asta cineva care mă respectă, ei ar pufni în râs!

— Şi cine-ar cuteza să-şi permită aşa ceva? întrebă revoltat Échalot.

— Toată lumea, începând cu ultimul dintre cei mai de pe urmă. Stai acolo!

Îi arăta scaunul ocupat mai înainte de către Gondrequin.

Échalot făcu un pas, nevrând defel să nu se supună, şovăind faţă de o onoare atât de mare.

— Stai acolo, repetă doamna Samayoux. Nu dormeam, n-am dormit nici măcar un minut, şi multă vreme de-înainte nu voi dormi. Toarnă de băut!

Pentru a lua sticla, Échalot puse pe masă obiectele care le ţinea în mână.

— Ce-i asta? întrebă îmblânzitoarea.

Ochii îi erau încă plini de lacrimi, dar, ca şi copiii, îşi uita necazul de îndată ce un lucru cât de mic îi stârnea curiozitatea.

Échalot se îmbujoră şi răspunse:

— Chestia asta mai poate fi îmbunătăţită, şi n-aş fi vrut să ţi-o arăt neterminată. Era o surpriză. Avusesem ideea de a realiza o şmecherie care să dea iluzia că sunt unit cu Similor, amândoi goi până la brâu şi reprezentând fenomenul celor doi gemeni siamezi, legaţi unul de altul printr-o greşeală a naturii.

Léocadie luă în mână dispozitivul şi-l cercetă cu un de expert.

— E destul de bine făcut, aprecie. Prin bâlciuri se înghit lucruri şi mai grosolane. Tu eşti inventatorul?

Ochii lui Échalot se umeziră, într-atât se simţea de mândru şi de fericit.

— Nu am inteligenţa lui Amédée, şopti, dar, în speranţa de a-ţi fi pe plac, cred că aş fi în stare de orice!

Léocadie puse la o parte invenţia şi sorbi o înghiţitură de vin, după care puse paharul la loc, pe masă.

— Sunt bolnavă, murmură, vinul îmi pare că-i fiere!

Apoi întrebă:

— Îl cunoşti bine pe Similor ăsta al tău?

— Amédée! exclamă Échalot. El şi cu mine suntem ca fraţii!

— Pari să te bizui pe îndemânarea lui?

— Nu există nimeni mai iscusit ca el.

— La nevoie, ar fi devotat?

Échalot deschise gura spre a răspunde afirmativ, dar cuvintele i se opriră pe buze şi-şi lăsă capul în jos.

— Pentru că mi-ar trebui oameni cu adevărat devotaţi! spuse cu glas coborât îmblânzitoarea.

— Nu are fond rău, replică Échalot, dar se lasă condus de libertinajul lui, zburând mereu de la brună la blondă, printre care se pricepe mereu să se strecoare, datorită eleganţei şi tupeului său. Însă cu mine lucrurile stau altfel. Mi-am înfrânat pasiunile pentru a mă ocupa de Saladin şi spre a-i pregăti cariera. Abnegaţia pe care-o simt faţă de dumneata s-a născut în momentul în care i-ai fost de folos lui Saladin, iar apoi a crescut încetul cu încetul, până ce-a ajuns aşa încât ţi-aş sacrifica bucuros întreaga mea viaţă şi chiar şi onoarea; pentru dumneata m-aş lăsa tocat bucăţele!

Doamna Samayoux îi întinse mâna ei aspră pe care ucenicul de farmacist o duse cu pietate la buze.

— Îţi mulţumesc, îi spuse văduva, e drept că nu eşti prea arătos, dar îmi faci o impresie bună. Nu mă încred în filfizoni ambiţioşi şi în limbile meşteşugite, căci totuşi la oamenii simpli găseşti inimile cele mai sincere. Numai că trebuie să alegi, fiindcă tot există riscul de a găsi şi printre ei destulă pleavă.

Se întrerupse, adăugând apoi, cu o expresie gânditoare:

— Nu, nu, nu dormeam. I-am văzut prea bine cum plecau, unul câte unul, şi te-apucă mila, dacă te uiţi că asta-i specia omenească! Dar puţin îmi pasă, biata mea minte lucrează ca nebuna, căutând un mijloc prin care să înfrunt ameninţările sorţii. Mi-aş pune mâna-n foc până la cot că cei doi copii nu sunt vinovaţi!

— Şi mie mi se pare la fel, declară Échalot cu hotărâre, de vreme ce aşa gândeşti dumneata. M-am dus adesea să mă încălzesc la Curtea cu Juri, şi nu sunt străin de felul în care se petrec lucrurile acolo. Există o parte bună, şi avocatul o va putea folosi din plin, asta-i sigur, iar procurorul regelui ar trebui să fie tare şmecher dac-ar putea dovedi că cei doi îndrăgostiţi l-au silit pe judecător să bea, împotriva voinţei lui.

— Nu-i aşa? exclamă cu vioiciune doamna Samayoux. Când vii să-ţi surprinzi logodnica în flagrant delict cu un rival, nu accepţi să bei prieteneşte un pahar de vin. Dac-aş fi eu jurat... dar, asta e! A fost o înscenare, faptul sare în ochi! Cine-a pus-o la cale? Habar n-am, şi când te gândeşti la ce le poate trece prin minte avocaţilor... mai

întâi şi-ntâi, când e vorba de tribunale, zic că-s o nenorocire! Dac-ar veni să mă aresteze pentru că l-aş fi asasinat pe Louis-Philippe, care n-a murit, sau pe Napoleon, care s-a stins pe insula Sfânta-Elena, nu sunt foarte sigură c-aş scăpa.

Échalot clătină din cap cu gravitate şi spuse:

— Este adevărat că justiţia omenească e fragilă în orbirea ei, dar deasupra slăbiciunii oamenilor veghează ochiul Providenţei.

Doamna Samayoux îl privi şi-şi coborî îndată pleoapele cu modestie.

— Tu — zise regăsindu-şi puţină voioşie, căci prezenţa şi simpatia acelei biete făpturi îi făceau realmente bine — eşti un suflet bun, dar, vezi tu, Providenţa ar trebui să fie ajutată, şi ce putem face noi doi? Zadarnic caut, creierul mi-e gol, şi când mă gândesc că amândoi sunt în închisoare, în celule separate, neputând măcar să-şi alăture plânsul...

Îşi şterse o lacrimă ce-i tremura pe gene. Échalot făcu acelaşi lucru, folosindu-şi pulpana redingotei.

— În momente ca astea, continuă îmblânzitoarea lăsându-şi braţele în jos, ai vrea să fi primit o educaţie îngrijită şi să ai cunoştinţe intime printre cei din înalta societate, spre a fi fă stare să uşurezi suferinţa. Măcar de-aş fi bogată...

— Trebuie totuşi să fi pus deoparte o agoniseală frumuşică, remarcă Échalot pe un ton măgulitor.

Doamna Samayoux înălţă din umeri cu o bruscă enervare.

— Pariez că economiile mele se vor topi în treaba asta până 1a ultimul bănuţ! strigă. Mă mănâncă mâinile să arunc banii pe fereastră, şi dacă asta ar ajuta cu ceva, îţi închipui că mi-aş regreta paralele?

— Bineînţeles că nu, patroană.

— Aş da totul! Şi-n plus, aş face şi datorii! Dar cum să procedez? De unde să încep?

Făcu o pauză scurtă şi continuă cu o descurajare plină de amărăciune:

— Ah! Nu ştiu, nu ştiu! Îmi vine să sparg şi să sfărâm totul! Firma mea — puţin îmi pasă de ea! Reputaţia mea — nu mă mai interesează! Pornisem să pun pe picioare o mare afacere care urmă să-mi aducă profituri cu miile, plătisem primăriei oraşului până şi ochii din cap pentru a obţine localul; niciodată nu s-a văzut prin bâlciuri un teatru aşa cum ar fi fost al meu. Dar s-a sfârşit cu râsul! Voi rezilia contractele artiştilor mei, dându-le cât vor vrea drept indemnizaţie. Îi voi trimite pe la casele lor pe pictori, pe cei ce lipesc afişe, pe dulgheri, toată gaşca! Îmi voi vinde animalele şi n-ar lipsi mult ca să mă arunc peste parapetul podului, na!

Échalot era consternat. Încerca să-i spună cuvinte de consolare stângace, dar nu era ascultat.

Doamna Samayoux se ridicase şi umbla cu paşi mari prin baracă. Părea o leoaică

închisă în cuşcă şi, cu siguranţă, în momentele acelea, doi bărbaţi robuşti ar fi dat dovadă de temeritate atacând-o.

— Dacă n-ar fi vorba decât de zgândărit un tigru, strigă ea, sau de a face o omletă dintr-o jumătate de duzină de militari, pe care i-aş lua de pielea gâtului şi i-aş frământa ca pe paiele cu care umpli scaunele! Ah! Tare m-ar mai linişti să fărâm pe cineva, dar ştii, aşa, cu totul!... Şi cu ce le-ar alin suferinţa, acolo, între cei patru pereţi ai închisorii lor?... Doamne, Dumnezeule! Bieţii copii! Bieţii copii!

Deodată, se opri în faţa lui Échalot zguduindu-l zdravăn:

— Dar dă-mi odată o idee!

— Poţi să-mi scotoceşti creierii, patroană, murmură fostul farmacist, cu ochii plini de lacrimi. Ce-ar fi ca dumneata cu mine să pătrundem în celula în care-s închişi, şi să rămânem în locul lor până ce ei ar evada...

— Aş putea fi eu confundată cu ea? întrebă doamna Samayoux, aproape zâmbind. Iar el! El e atât de frumos!...

— Şi eu atât de urât, nu-i aşa? încheie Échalot. Nu-i nimic patroană, oricum, sunt mulţumit că te-am mai înveselit puţin.

— Da, replică buna femeie, reacţionând la fel de brusc un copil şi a cărei furie se potolise, lăsând locul unei melancolii visătoare. M-ai făcut să râd şi asta nu era uşor lucru, că inima mi-e foarte grea. Ai auzit, adineauri, cum Gondrequin-Militarul mă numea doamna Putifar?

— Vrei să mă duelez cu el? strigă Échalot.

— La ce bun? Nu sunt o mironosiţă, bătrâne, şi sunt de părere că trebuie să existe libertate deplină pentru o femeie văduvă în situaţia mea, care se poate considera deasupra clevetirilor. Cu toate acestea, m-am schimbat tare mult din seara aceea, când l-am văzut pentru ultima dată — mă refer la dragul de Maurice — şi mă hotărâsem să merg drept, fiindcă se născuse în mine un gând care mă făcea să am respect pentru mine însămi. Mă consideram puţintel ca fiind mama lui. E caraghios, nu-i aşa? Nici nu mai era vorba de gelozie, ajunsesem să mă întreb dacă, într-adevăr, putusem spera cândva că el ar ezita între o mămică trupeşă ca mine şi Fleurette bobocul acela de trandafir?

— Există oameni care preferă un trandafir înflorit în locul oricărui boboc, suspină Échalot.

— Taci! Lasă prostiile! Mă ştiu eu bine. Şi o dovadă a faptului că nebunia mi s-a vindecat, este faptul că, de acu înainte, nici nu mi-ar mai trece prin minte să mă gândesc unul din ei fără a gândi şi la celălalt. Ah! Sigur că nu! Nu vreau să-l salvez numai pe el, vreau ca, împreună cu el, s-o salvez şi pe ea! Că doar amândoi sunt copiii mei, zău aşa! Comorile mele mult-iubite! Am nevoie de amândoi, îi vreau fericiţi, şi tot

ce rămâne din speranţa mea este să îmbătrânesc, indiferent unde, în vreun colţişor, de unde să pot privi la fericirea lor.

— Cât de bună eşti! şopti Échalot, înduioşându-se tot mai mult.

— De bună, nu zic nu, ripostă doamna Samayoux cu tristeţe, dar asta nu prea ne face să progresăm, şi degeaba îmi storc creierii, nu găsesc nici un mijloc de a le veni în ajutor.

— Să mai căutăm, patroană.

— Am căutat atâta! oftă îmblânzitoarea, lăsându-se să cadă din nou pe scaunul ei. Când mi-ai vorbit adineauri, tocmai îmi imaginam tot felul de prostii, ca atunci când eşti la capătul puterilor. Mă gândeam la întâmplările care survin tocmai la timp în poveştile cu zâne. Îmi spuneam: Vasăzică, nu mai există duhurile acelea bune care împlinesc dorinţele celor necăjiţi?...

— Doamne!... zise Échalot, crezând că lui i se adresează întrebarea.

— ...care coborau prin coşul sobei — continuă mama Samayoux fără a lua în seamă întreruperea — sau care soseau pe fereastră, sau prin gaura cheii, chiar în momentul în care orice speranţă era pierdută?

— Cine ştie? răspunse iar Échalot.

— Mi se părea că, în sărmana-mi baracă rămasă pustie, aveam să aud, afară, o mânuţă bătând "cioc-cioc" în uşa mea...

— Ia ascultă! exclamă Échalot pălind. Cineva face "cioc-cioc"!

Îmblânzitoarea se ridică drept în picioare. Într-adevăr, în uşa exterioară se auziseră două bătăi discrete.

— Dac-ar fi duhul cel bun! îngăimă Échalot.

Îmblânzitoarea încercă să zâmbească, dar nu izbuti şi, cu un glas gâtuit de emoţie, rosti un singur cuvânt:

— Intră!

Capitolul VII - Domnul Constant

Doamna Samayoux evocase o zână bună; oare zâna bună venea la poruncă? Échalot nu era departe de a gândi aşa şi deja căsca nişte ochi mari. În lumea întreagă, nu există o ţară mai prietenă cu miraculosul şi nici mai credulă decât bâlciul.

Uşa se roti în balamalele ei aproape desprinse. Nu o zână intră, ci un bărbat cu umeri laţi, îmbrăcat într-un pardesiu dintre acelea cărora li se spunea "redingotă de proprietar" încheiat cu nasturi de sus până jos.

Nasul bărbatului lucea ca un rubin deasupra faldurilor unui fular bogat din lina tricotată. Purta o pălărie evazată în partea de sus şi ale cărei boruri largi se rotunjeau în forma denumită *bolivar*.

Avea în mâini mănuşi îmblănite, pe nas — ochelari frumoşi cu ramă de aur, iar deasupra pantofilor — nişte ghetre[67] cu nasturi.

— Să fi ajuns oare la capătul lungii mele călătorii? întrebă trecând pragul. Aici locuieşte doamna Samayoux, zisă mama Léo, întâia îmblânzitoare cosmopolită şi directoare a Prestigiilor Pariziene reunite cu fiarele sălbatice, prin privilegiul special al autorităţilor?

Totul fu debitat cu o emfază batjocoritoare ce amintea destul de bine tonul celui ce scoate măsele, turuindu-şi reclama sforăitoare între două strigăte entuziaste "Şi acum, muzica!"

Doamna Samayoux îşi ridică mâna cu palma desfăcută la ochii puţin orbiţi de lacrimi.

— Eu sunt prima îmblânzitoare, răspunse cu voce seacă, ce doriţi de la ea?

Échalot, care se retrăsese până la leul său, îl studia pe furiş pe nou-sosit, spunându-şi: "Nu-l cunosc pe individul ăsta, dar e ciudat, există unele mutre pe care crezi mereu că le-ai mai văzut pe undeva."

Străinul închise uşa în urma sa şi înainta câţiva paşi în baracă.

— Ne-aţi putea face favoarea de a ne acorda o întrevedere între patru ochi cu

[67] Ghétră, *ghetre,* s. f. 1. Învelitoare de postav, de fetru etc. care acoperă glezna şi partea de deasupra a încălţămintei bărbăteşti. 2. Fâşie de piele care serveşte la proteţia gleznei muncitorilor metalurgişti, în timpul lucrului. – Din fr. guêtre. (nota lui BlankCd)

dumneavoastră? întrebă.

— Nu am chef de glume... începu îmblânzitoarea.

— Şi nici eu, o întrerupse nou-venitul, schimbând tonul. Am auzit povestindu-se că l-ai doborât pe răposatul Jean-Paul Samayoux, soţul dumitale, jucându-te cu el prieteneşte. Sper din toată inima să nu ne jucăm împreună. Dar am a-ţi spune lucruri importante şi numai dumneata singură trebuie să le auzi.

Văduva îi aruncă o privire întunecată.

— Omule, îi zise stăpânindu-şi mânia, a mă mângâia în răspăr într-o zi ca asta ar fi tot una cu a zgândări un tigru. Cine eşti?

Străinul se aşeză pe un scaun pe care-l apropie de sobă, rezemându-şi tălpile de aceasta.

Échalot se prefăcea că pregăteşte biberonul pentru copil, dar gândea: "N-am încredere! Este ca-n seara în care Amédée m-a dus să joc *poule* la cafeneaua *l'Épi-Scié*. De ce oare-mi vine în minte tocmai asta?"

Necunoscutul îşi potrivi cu degetul ochelarii de aur şi, încălzindu-şi picioarele cu o plăcere evidentă, spuse:

— Iarna se anunţă aspră, cinci grade la inginerul Chevalier, la începutul lui noiembrie! Şi am făcut drumul dus şi-ntors la Saint-Germain, ca să-ţi capăt adresa. Nu-mi mai simţeam degetele de la picioare.

Coborând brusc glasul, adăugă:

— Dar era o fantezie a sărmanei domnişoare Valentine, iar doamna marchiză ar fi putut tot atât de bine să mă fi trimis la Pekin sau la Loges.

— Ia-ţi plodul în colţ, acolo, îi spuse văduva lui Échalot, arătându-i cel mai îndepărtat colţ din baracă.

— Pot să plec de tot, dacă sunt în plus, murmură bunul om, cu obişnuita lui supunere.

— Fă ce ţi se spune şi taci!

Échalot îl luă imediat pe Saladin în locul indicat şi începu vorbească încet, de parcă micuţul ar fi putut pricepe.

— Se-ncurcă lucrurile, şopti. Tu, prefăcutule, o să fii mulţumit, căci pariez că multă vreme de-aici înainte nu va mai fi vorba de a-ţi umfla căpăţâna. Şi totuşi, patroana n-are noroc: tocmai când punea pe roate o prăvălie atât de frumoasă!... Şi am fi făcut bani, nu glumă, cu chestia cu cei doi siamezi legaţi din naştere prin pântece; o grămadă de bani!

Cu toată bunăvoinţa sa de a-i da ascultare patroanei dovedindu-se discret, privirile nu i se puteau dezlipi de străin se gândea întruna: "Este uimitor! Aş jura că nu l-am văzut niciodată şi, cu toate astea, mi se pare, în fiece clipă, că-mi voi aminti cum îl cheamă!"

Doamna Samayoux îşi părăsi scaunul şi veni să stea în picioare lângă sobă.

— Te-am întrebat cine eşti, spuse coborând glasul, dacă nu-ţi convine să-mi răspunzi, treaba dumitale. Sunt cumplit de tristă, dar puţinul pe care l-ai spus mi-a dat speranţă. Despre Fleurette ai vorbit, nu-i aşa?

— Am vorbit despre domnişoara Valentine de Villanove.

Îmblânzitoarea îşi reaminti istorisirea domnului Baruque şi şopti:

— Valentine de V..., întocmai.

— Sau, la fel de bine, Valentine d'Arx, continuă străinul deoarece nefericita copilă, de când a înnebunit, şi-a vârât cap că acesta-i adevăratul ei nume.

— A înnebunit! repetă doamna Samayoux, sufocându-se. Şi crede că este soţia omului care-a murit?

— Nu, zise străinul, îşi închipuie că-i sora lui. Ah! Dacă nu ştii nimic, vei afla de la mine lucruri uimitoare...

— Dar, îl întrerupse văduva, dacă-i nebună, i-au dat drumul din închisoare?

— La naiba! Niciodată n-a fost în închisoare.

— Şi Maurice?

— Cu acela-i altă poveste... Dar ia loc, bună doamnă, pe cinstea mea, nu te mai poţi ţine pe picioare!... Iar acum, că mi s-au dezmorţit tălpile, ne vom face comozi bând un pahar de vin, dacă eşti de acord.

Se ridică şi luă braţul văduvei care, într-adevăr, se clătina.

— Să ştii că ai de a face cu un suflet bun, continuă el conducând-o spre masă, şi sunt convins că vom fi prieteni la cataramă, noi doi. La început m-a amuzat să fac pe fanfaronul faţă de o şmecheră ca dumneata, dar, la urma urmei, de vreme ce plângi, nu eşti decât o femeie şi-mi reiau, în purtarea faţă de dumneata, curtoazia sexului meu.

O ajută pe îmblânzitoare să se aşeze, adăugând:

— Nu mă mai întrebi, cu o privire ameninţătoare, cine sunt, aşa că-ţi spun eu: nici culegător de zdrenţe, nici prinţ, ceva cam între astea două; sunt domnul Constant, funcţionar în domeniul sănătăţii (şi mult mai priceput decât o sumedenie de leneşi care şi-au luat diploma), prim-asistent preparator în clinica doctorului Samuel, de a cărui încredere mă bucur şi care mă pune să fac tot ceea ce implică situaţia mea — în mod special, să vânez îmblânzitoare, căci s-au împlinit de trei ori câte douăzeci şi patru de ore de când alerg pe urmele dumitale ca un indian în pădurile virgine din America de Nord; în plus, nu prea bogat, dar amator de tot ce luceşte, astfel încât am purtat ochelari cu rame dintr-un aliaj de cupru ce imită aurul, înainte de a-i schimba cu unii chiar din acest metal preţios. Nu-i asta o adevărată sinceritate? Sunt îndeajuns de ambiţios şi nutresc speranţa că păţania micuţei domnişoare va contribui să-mi dea un avânt spre înalta societate, de vreme ce m-a pus deja în legătură cu nişte oameni de care,

altminteri, nu m-aş fi apropiat niciodată. De exemplu, doamna marchiză d'Ornans, doamna contesă Corona (o mândreţe de femeie, asta, să fiu al naibii!), colonelul Bozzo, care-i de zece ori milionar, domnul de Saint-Louis, care s-ar putea să-i urmeze ui Louis-Pilippe, şi încă mulţi alţii.

— Te rog, spuse încet de tot văduva, vorbeşte-mi despre Fleurette.

— Şi despre Maurice, n-am dreptate? o întrerupse domnul Constant izbucnind într-un râs zgomotos. Nu mai eşti chiar tinerică, dar sunt unele şi mai rablagite decât dumneata, şi se pare că locotenentul este foc de drăguţ. Eu, unul, nu-l cunosc, spun doar că, dacă e pe jumătate tot atât de frumos ca domnişoara Valentine, trebuie să fie un Adonis! Nu-ţi pierde răbdarea, ajung la obiectul vizitei mele.

— Îşi ciocăni fruntea cu degetul — trei mici lovituri distincte şi adăugă:

— Domnul Samuel zice că, în timp, ar fi posibil să se vindece, dacă-i bine îngrijită, dar, deocamdată, este… completamente.

— Sărmana Fleurette! bolborosi văduva, rămânând cu gura căscată.

— Din păcate, da! Ca un iepuraş frumos şi, să fim drepţi avea şi din ce înnebuni o persoană tânără de vârsta asta, deşi n-a fost crescută în vată. Însă nu te necăji prea tare; ştii, este doftoricită ca la mama acasă, şi doctorul Samuel nu-şi are perechea în tot Parisul pentru tratarea bolilor de felul acesta! Fata nu-i rea, toată lumea din casă o adoră, primeşte zilnic vizitele unor viconţi, baroane sau marchize; mănâncă bine, bea bine, doarme bine…

— Nebună! repetă a doua oară doamna Samayoux, căci la început crezuse că-i doar o exagerare verbală. Cu totul nebună!

Domnul Constant clătină grav din cap, în semn de afirmare, şi urmă o tăcere.

De când nou-sositul rostise numele colonelului Bozzo, Échalot îşi întrerupsese activitatea. Îl mânca din ochi pe străin şi-şi încorda auzul cât putea.

Capitolul VIII - Échalot trage cu urechea

Nici doamna Samayoux, nici domnul Constant nu-l băgau în seamă pe Échalot, pe jumătate ascuns în spatele unui stâlp.

Timpul se scursese şi zilele de noiembrie sunt scurte. Baraca începea să devină întunecoasă.

Domnul Constant şi îmblânzitoarea stăteau faţă-n faţă.

Vizitatorul, care părea un om cât se poate de deschis, foarte dispus să se simtă bine, turnase, fără multe fasoane, vin în ambele pahare.

— Nu sunt mai prost ca altul, continuă el, deşi încă n-am fost propus pentru Academia de Ştiinţe, dar cât despre a fi băiat bun, asta da! Din cap până-n picioare! Vei vedea că ne vom împrieteni. În sănătatea dumitale, mamă Léo — aşa îţi spune micuţa domnişoară.

Îmblânzitoarea îl privea cu o expresie nehotărâtă.

— Este drept că pari o persoană cumsecade, spuse, şi dacă ai venit la mine, fără îndoială că n-ai făcut-o pentru a-mi crea supărări, dar îmi vorbeşti ca şi cum eu aş şti ceva, dar zău că habar n-am de nimic.

— Nu-i cu putinţă! exclamă domnul Constant. Bâlciul din Loges nu-i la capătul pământului, şi ziarele au trăncănit destul de mult despre toate astea!

— Chiar astăzi, replică îmblânzitoarea, abia astăzi am aflat ce-au putut spune ziarele. Ar dura prea mult să-ţi explic cum se face c-am rămas fără a afla nimic. Aveam o grămadă de treburi, şi-i posibil să nu fi privit în jurul meu de teamă să nu văd, fiindcă-i sigur că, de câteva săptămâni, n-a fost zi în care să mă trezesc fără să simt o greutate apăsându-mi inima. Se zice că există presimţiri. Dar ceea ce mi s-a istorisit adineauri a fost omorul din camera mobilată de pe strada Anjou. Habar n-am de tot ce a urmat şi dac-ai fi atât de amabil, tare-aş vrea să mă pui la curent.

— Bineînţeles! se învoi asistentul domnului Samuel. Este cât se poate de simplu! Imaginează-ţi, mamă Léo, că deja te iubesc din toată inima. Am intrat aici crezând că voi avea de a face cu un arici uricios care sfarmă totul, iar dumneata eşti blândă ca un mieluşel. Aşadar, vom începe cu începutul. Atenţie! Deşi eşti necăjită, povestea te va amuza. Mai întâi, pe strada Anjou nu s-a petrecut nici un omor...

— Ah! exclamă văduva. Eram sigură!

— La naiba! Ţi-o spune bunul-simţ. Turturelele nu se aflau acolo spre a-i face plăcere judecătorului de instrucţie Remy d'Arx, ci-şi făcuseră planul de a muri împreună din disperare de îndrăgostiţi, asta-i tot. Celălalt judecător de instrucţie, cel care i-a urmat defunctului Remy d'Arx, un anume domn Perrin-Champein, este şiretul şireţilor şi are ochi în faţă, la spate şi pe ambele laturi — un adevărat câine de vânătoare ce mai! Nici măcar n-a adulmecat înspre pista asta, şi când doamna marchiză s-a dus la el să-i ceară protecţie în favoarea domnişoarei, el a răspuns: "Puteţi dormi liniştită. Sunt convins că în aventura domnişoarei — nepoata dumneavoastră — nu sunt numai trandafiri albi şi flori de crin; dar asta-i o problemă care interesează mai mult un consiliu de familie decât o Curte cu Juri".

— Dar atunci, interveni văduva, aproape sufocată speranţă, Maurice trebuie să se afle şi el în afara primejdiei?

— Pentru incidentul de pe strada Anjou, da, mamă. Rămâne însă gluma proastă de pe strada Oratoire, casa cu numărul 6, camera 18, la al doilea. Vezi cât de tare sunt geografie? Ştii dumneata ce-i aceea o comisie rogatorie?

— Nu, răspunse văduva, nu prea ştiu eu multe, zău aşa domnule Constant. Dar bea, te rog, dacă vinul meu nu ţi pare prea prost.

— De acord! Iar dumneata vei ciocni cu mine! O comisie rogatorie este atunci când judecătorii se deranjează, şi domnul Perrin-Champein s-a deranjat să vină la noi s-o interoghez pe mica domnişoară. Spun mică, deşi are o siluetă superbă, dar văzând-o atât de prăbuşită, ai impresia că a redevenit un copil. Ştii, îţi formezi tot felul de imagini despre oamenii care au anumite meserii. Pe domnii de la Parchet eu mi-i închipui cu nişte capete de vultur sau de şoim. Ei, bine! Domnul Champein este întocmai aşa! Are doi ochi sfredelitori care-ţi pătrund în trup ca nişte burghie, o gură mare semănând cu o rană şi un nas ca o sabie. Părea cam furios, pentru că nu putea scoate nimic de la domnişoara Valentine, dar spunea tot timpul: "Instrucţia n-are nevoie de asta!" Şi adăuga: "Cele două camere erau alăturate — într-una, Hans Spiegel; în cealaltă, ex-locotenentul Maurice Pagès; Hans Spiegel furase diamantele Carlottei Bernetti, care valorau o jumătate de milion; Maurice Pagès nu posedă nici un ban şi era îndrăgostit de o tânără persoană foarte bogată; uşa blocată care leagă camera 18 de camera 17 prezintă numeroase urme de efracţie, iar instrumentele care-au slujit la săvârşirea spargerii au fost găsite la numărul 18, unde domicilia ex-locotenentul Pagès..."

— Este adevărat că-i groaznic, îngăimă văduva, ale cărei tâmple erau inundate de transpiraţie.

Échalot se întreba: "Oare ce lovitura pregăteşte ăsta, şi rost are toată vorbăria lui? Este, cu siguranţă, unul dintre ei, care s-a machiat, şi de aceea nu pot să-i nimeresc numele!"

— Stai să vezi, spunea între timp domnul Constant cu glasul lui sincer şi blajin, încă n-am ajuns la capăt. Şi domnul Perrin-Champein mesteca numele locotenentului Pagès de parc-ar fi avut în cioc o bucată din pielea lui. Ah! Ah! Îşi cunoaşte el meseria, şi se putea vedea bine că, în opinia lui, Remy d'Arx nu căpătase decât ceea ce merita. Nu faci înţelegeri dintr-astea particulare în spatele justiţiei, vreau să spun, atunci când eşti magistrat, fiindcă te vei convinge că nu-i doresc răul locotenentului... Dar să nu ne pierdem şirul: Hans Spiegel este înjunghiat ca un bou, întreaga casă se trezeşte la strigătele lui, toţi ies şi se instalează la ferestre şi oamenii îl pot vedea pe locotenent ieşind chiar prin fereastra camerei victimei, căţărându-se în lungul împletiturii de şipci, trecând într-un copac ca o veveriţă (în paranteză fie spus, ştii mamă, cât de tare era la gimnastică!) şi intrând apoi, tot printr-o fereastră deschisă, în palatul Ornans, unde a sfârşit prin a fi arestat... Nu crezi că domnului Champein i s-a servit, pentru debutul său, o afacere drăguţă?

Fruntea văduvei se înclină spre piept. Părea să fie vlăguită.

— Şi dac-i lăsat să procedeze după capul lui — adăugă domnul Constant schimbând tonul — îţi închipui că-i va fi greu să-l bage-n puşcărie pe tânăr?

Doamna Samayoux îşi ridică privirile spre el şi repetă, sperând că n-a auzit bine:

— Dacă-i lăsat să procedeze după capul lui?

— Şmechero! replică asistentul medical pe un ton jovial, doar ghiceşti prea bine cu ce scop am venit. Să fim clari, este lucru cert, nu-i aşa, că n-ai pune mâna-n foc pentru nevinovăţia locotenentului Pagès?

— Te înşeli, protestă cu înflăcărare doamna Samayoux, ridicându-se brusc, cu ochii strălucitori, mi-aş pune-n foc nu numai mâna, ci şi întregul trup şi inima mea!

— E nostim, zise domnul Constant, ai crede c-o auzi pe mica domnişoară!

— Aşa spune şi ea? exclamă văduva cu ardoare. Ah' draga de ea! Care va să zică, am dreptate s-o iubesc! Şi oare nu cumva fiindcă vorbeşte în felul acesta o crezi dumneata nebună?

— Din cauza asta şi dintr-o altă, buna mea doamnă. Bea o-nghiţitură şi fii calmă. Aş minţi dac-aş declara că-ţi împărtăşesc părerea cu privire la nevinovăţia locotenentului, dări nu aceasta-i problema; este vorba de domnişoara Valentinei. Ne-a vrăjit pe toţi, şi faptul este atât de adevărat, încât eu, care am o slujbă importantă în casă, alerg de trei zile pe coclauri să te găsesc, doar spre a-i satisface o dorinţă.

— Aşadar, a vorbit despre mine!

— Nu numai o dată, ci de o mulţime de ori, de-a valma: "Mama Léo în sus, mama Léo în jos! Măcar de-aş putea s-o văd pe mama Léo!"

— Dar astea nu sunt vorbe de nebună! remarcă văduva.

— Aşa crezi? Eu sunt ajutorul doctorului Samuel şi nu-mi vei purta pică dacă, în

materie de medicină alienistă, am mai multă încredere în el decât în dumneata. Suntem specialişti, buna mea doamnă, avem una dintre cele mai frumoase clinici din Paris şi, vezi dumneata, ne pricepem la nebuni. Când te gândeşti că nefericita copilă a început să-l urască pe colonel, cel mai bun prieten al ei, aproape un tată pentru ea, şi pe deasupra şi omul cel mai respectabil din univers! Când te gândeşti că, în delirul ei, îl confundă cu un răufăcător, că-i este frică de eh... de *el*, sfântul sfinţilor!... Dar ce ai?

Văduva tocmai tresărise. Privirile i se îndreptaseră, întâmplător, către stâlpul în spatele căruia Échalot stătea ascuns pe jumătate.

I se păruse că, în întunericul ce devenea tot mai dens, vede ochii bunului băiat aţintiţi asupra ei cu o expresie ciudată. Era sigură că-i desluşise degetul apăsat pe buze, ca pentru a-i transmite un avertisment sau un semnal.

— N-am nimic, îi răspunse domnului Constant.

Acesta continuă:

— Nu prea te impresionează cele ce-ţi spun. Însă dacă l-ai cunoaşte cât de cât pe colonel...

— Îl cunosc, replică îmblânzitoarea. El a fost cel care-a venit la baracă împreună cu marchiza aceea...

— Exact! Şi care şi-a dat bani pentru cât de bine i-ai îngrijit nepoata.

— Şi pentru a mi-o lua, şopti doamna Samayoux.

— Aşa se şi cuvenea. Recunoaşte, la dumneata nu prea era loc pentru o moştenitoare din nobilime. Dar să revin la oile noastre: sărmana domnişoară se poartă cu doamna marchiză d'Ornans ca şi cu colonelul. Nu mai vrea să-i fie nepoată, se crede sora omului cu care consimţise să se căsătorească...

— Asta-i tare ciudat! gândi cu glas tare doamna Samayoux.

— O ţine-aşa morţiş, îşi urmă vorba domnul Constant. Oricui vrea s-o asculte, îi spune: "Sunt domnişoara Valentine d'Arx!" Se luptă cu nişte fantome, acuzându-le de a-i fi ucis nu numai pe pretinsul ei frate, dar şi pe tatăl acestuia, bătrânul Mathieu d'Arx, care-a murit la Toulouse, nu se ştie în ce împrejurări, cu mulţi ani în urmă.

— Ah! se miră văduva, nu se ştie cum a murit?

— Ei, na-ţi-o! constată vizitatorul înveselit, te pomeneşti că te-ai molipsit de la închipuirile fetei?!

— Te ascult şi încerc să-mi formez, o părere.

— Pentru aşa ceva vei dispune de ceva mai bun decât de cuvintele mele, spuse cu bonomie asistentul doctorului Samuel, căci biata copilă, draga de ea, vrea să te vadă, şi orice dorinţă a ei, noi i-o îndeplinim.

— Cum! exclamă văduva. Mi s-ar îngădui să mă duc la ea?

— De ce nu? Credeai c-o ţinem sub cheie? O vei vedea, mamă, şi încă destul de

curând, căci am venit să te iau spre a te conduce la ea.

Profitând de întunericul tot mai adânc, Échalot se apropiase pe nesimţite. Îşi încorda la maximum auzul şi părea stăpânit de o mare nedumerire.

"Este adevărat" — îşi spunea — "că ei îşi schimbă înfăţişarea ca pe-o cămaşă, dar dacă mă înşel? Şi totuşi, n-o pot lăsa pe patroană să se arunce în gura lupului. Niciodată nu m-aş consola dacă i s-ar întâmpla o nenorocire!"

Capitolul IX - Sanatoriul

La ultimele cuvinte ale domnului Constant, doamna Samayoux se ridicase în picioare.

— Să plecăm! spuse. Nimic nu mă reţine şi aş vrea să fiu lângă draga mea fată.

— O clipă! O clipă! ripostă asistentul medical cu blândeţe. Trebuie să fii mai bine pregătită, fiindcă un fleac, zborul unei muşte, o face să-şi iasă din fire. Mai ia loc un piculeţ bună doamnă... Este chiar uimitor cât de mult o iubeşte toată lumea! Eram convins că vei sări în sus de bucurie la gândul de a o vedea! Fără îndoială, are o vrajă în degetul ei mic. Dar te rog să aprinzi un capăt de lumânare, să putem vedea, în timp ce eu voi mai scormoni jarul în sobă. Se pare că nu ai burleţi[68] la uşi, aşa-i?

— Échalot, aprinde o lumină! porunci văduva Samayoux.

— Ia te uită! se miră domnul Constant, care ţinea deja în mână vătraiul, îl uitasem pe omul acela.

Şi adăugă, coborând glasul:

— S-ar fi putut produce o mare nenorocire, dacă cineva ar fi auzit cele ce-mi rămân a-ţi spune.

În momentul acela, Échalot se apropia de masă cu un sfeşnic. Punându-l alături de sticlă şi în ciuda obişnuitei sale timidităţi, îl privi pe domnul Constant drept în faţă.

Ochii acestuia erau aţintiţi asupra lui, pe deasupra ochelarilor. Pleoapele lui Échalot se plecară şi sângele îi năvăli în obraji.

Domnul Constant întinse mâna şi-i atinse umărul.

---

[68] Burlét, *burleţi*, s. m. Şnur gros din bumbac, din cauciuc, din material sintetic, din hârtie gudronată sau din lame metalice, care se pune la uşi sau la ferestre pentru a împiedica pătrunderea frigului. – Din fr. bourrelet. (nota lui BlankCd)

Échalot se trase înapoi.

— Puişorule, îi zise asistentul medical, văd că ai urechi lungi şi tare-ai mai vrea să auzi continuarea.

— Este o făptură simplă şi blândă, interveni văduva.

— Bună doamnă, ripostă domnul Constant cu o oarecare severitate, nu afacerile noastre le tratăm noi aici, şi există lucruri ce nu pot fi încredinţate celor săraci cu duhul. Ia du-te pe-afară, omule, să vezi dacă vine primăvara!

Apoi adăugă:

— Şi ţine minte că întotdeauna e mai bine să taci decât vorbeşti. Am aici semnalmentele tale.

O lovitură scurtă, cu degetul în propria-i frunte, sublinie fraza.

Fără a răspunde, Échalot se îndreptă imediat spre uşă.

De îndată ce trecu pragul, respiră adânc şi-şi scoase şapca, de parcă ar fi simţit nevoia să-şi răcorească tâmplele încinse, în aerul rece de afară.

— Dacă-i el, şopti, nu prea mă văd bine, şi totuşi Amédée nu este în stare să-l crească singur pe Saladin.

Amintindu-şi de copilul rămas în baracă, se întoarse repede, pe punctul de a intra înapoi. Dar nu îndrăzni.

— M-aş angaja în luptă cu oricine, zise, ca şi cum şi-ar fi cerut scuze lui însuşi. M-aş duce să-i caut, pe micuţ sau pe patroană, până şi pe fundul apei, sau în mijlocul flăcărilor, însă oamenii aceia mă sperie, zău aşa! Şi parcă nu mai am sânge-n vine. Câtă vreme patroana este acolo, copilul n-are de ce se teme. Voi sta la pândă şi, de îndată ce ea va pleca, voi intra la el.

Porni în direcţia străzii Saint-Denis. Genunchii îi tremurau şi se împleticea de parcă era beat.

Nu apucă să facă decât un pas. Privirile îi căzuseră pe nişte terenuri din dreapta străzii Rambuteau, asupra unui cupeu la care era înhămat un cal negru; vizitiul, nemişcat, părea să doarmă cu capul înfundat în gulerul îmblănit al redingotei lui.

Cu toate acestea, omul nu dormea, căci, la intervale regulate, un colac de fum dădea naştere unui norişor în jurul capului său.

Când Échalot îşi reluă mersul, picioarele nu-i mai tremurau. Se apropie de trăsură înăbuşindu-şi în zăpadă zgomotul paşilor şi privi cu atenţie calul.

Apoi, alegând soluţia cea mai simplă şi mergând cu mâinile la spate, ca un trecător oarecare, chemă pe şoptite:

— Hei! Giovanni-Battista!

Vizitiul tresări sub redingota lui şi întoarse capul, fără a răspunde.

— Oare Toulonnais l'Amitié are o prietenuţă prin cartierul acesta? mai întrebă Échal-

ot.

De data aceasta, vizitiul zise, cu un puternic accent napolitan:

— Te înşeli, amice, vezi-ţi de drum.

— Pardon, scuzaţi, fără supărare! Vă luasem drept o cunoştinţă, îşi ceru iertare Échalot, dându-i ascultare.

Dar, în loc să-şi continue drumul spre strada Saint-Denis se făcu nevăzut pe terenurile virane, în spatele barăcii doamnei Samayoux.

În interiorul acesteia, îmblânzitoarea îşi reluase locul în faţa domnului Constant, care spunea:

— În treburi dintr-astea, buna mea doamnă, nu m-aş încrede nici măcar în fratele sau în tatăl meu, şi veţi vedeai că cea mai mică imprudenţă ar distruge totul. Doctorul Samuel este o persoană care nu s-ar deranja nici pentru Papa, şi asta-i de-nţeles, deoarece clinica lui este la modă, are o clientelă superbă şi, în plus, a strâns deja o avere frumuşică. Ei, bine! De când micuţa domnişoară se află la noi, şi-a pus propriul apartament la dispoziţia familiei, care umblă încolo şi-ncoace prin casă fără nici o jenă. Este îndrăgostit de copilă ca toţi ceilalţi: asta îi e soarta! Azi e miercuri. Duminica trecută, familia s-a reunit în dormitorul doctorului şi i-a cerut părerea. Eram de faţă. Ei bine! Eu, care-l cunosc ca neavând o fire prea-duioasă, pot să-ţi spun că glasul îi tremura când a răspuns: "Este o biată inimă atât de adânc rănită, încât nici îngrijirile, nici medicamentele nu-i vor fi de nici un ajutor. Fata iubeşte, întreaga ei viaţă depinde de această iubire şi, dacă l-ar pierde pe cel drag, ar muri."

— Ah! exclamă doamna Samayoux care nu se mai sătura ascultându-l, îl ghicesc eu pe doctorul acesta! Am văzut unii de felul lui. Poate fi repezit, poate fi aspru, dar are o inimă de aur.

— Pe cinstea mea, replică domnul Constant râzând, e multă vreme de când îl cunosc, dar nu prea îmi dădusem seama c-ar avea o inimă duioasă. Dar şi o piatră s-ar înmuia văzând-o pe domnişoară, atât de albă şi de frumoasă, zăcând pe patul ei. Ei, şi poţi să-ţi închipui că, după o asemenea declaraţie, familia era ca înnebunită. Doamna marchiză plângea mama focului, domnul de Saint-Louis îşi udase complet batista lui imensă, iar colonelul însuşi uita să-şi mai rotească degetele mari — obiceiul lui. Îi vei vedea pe toţi aceşti oameni, sunt seniori de neam, dar defel trufaşi. Mai e şi un alt doctor, un doctor în drept, ceea ce înseamnă mai mult decât un avocat, şi care, pe deasupra, mai este şi jurisconsult. E cel mai şiret dintre toţi şmecherii! I s-a dat să studieze afacerea, în calitate de prieten al familiei. Doamna marchiză i-a luat amândouă mâinile şi i-a spus: "Nu mai avem speranţă decât în dumneavoastră." Omul a răspuns: "Niciodată n-am înşelat pe nimeni, nu voi începe cu dumneavoastră, care îmi sunteţi prieteni. A obţine pentru acel tânăr achitarea de către un juriu este tot atât de cu

neputinţă ca şi a apuca luna cu dinţii. Există dovezi, a fost prins cu mâţa-n sac, şi cazul lui e ca şi judecat." "Dar atunci", a strigat doamna marchiză, "Valentine va muri!" Iar colonelul, adresându-i-se doctorului în drept, a adăugat: "I-aş da bucuros două sau trei mii de ludovici aceluia care ar găsi mijlocul de a ne scoate din necaz." "La naiba!" — a replicat jurisconsultul — "cu bani poţi face minuni!"... "I-am putea cumpăra pe judecători sau pe juraţi?" a întrebat marchiza. Femeile nu se pricep, asta-i sigur şi, la urma urmei, dacă ai plăti cât trebuie... dar n-are importanţă! Doctorul în drept a răspuns: "Nu la asta mă gândeam, ci la o evadare." Căci oamenii aceia cumsecade, cu tot orgoliul şi cu toate armoariile lor, nu vor şovăi în faţa nici unei dificultăţi, de îndată ce va fi vorba de a o salva pe mica domnişoară. Vei vedea asta cu ochii dumitale.

— Crezi, întrebă doamna Samayoux, că ar merge până la a fi de acord cu căsătoria?

— Sunt convins, răspunse domnul Constant, că s-ar duce cu toţii ca într-o procesiune, cu crucea şi stindardul, să ceară cu umilinţă mâna ex-locotenentului.

— Păi, atunci, îi iubesc pe oamenii aceia! exclamă îmblânzitoarea.

— Ah! De hotărâţi, ei sunt foarte hotărâţi, dar iată care-i necazul: ţi-am spus că toate acestea se petreceau în camera alăturată cu cea în care doarme domnişoara Valentine?

— Nu. Auzise şi ea întreaga discuţie?

— Exact, şi asta a constituit o lovitură de teatru la care nu se aştepta nimeni, îţi garantez. Trecuseră trei-patru zile de când fata nici nu mişcase, nici măcar nu vorbise, decât pentru a pronunţa numele dumitale, buna mea doamnă, şi pe cel al lui Maurice, încet de tot, aproape fără a deschide buzele ca aceia care vorbesc prin somn. O bombă care-ar fi explodat în mijlocul camerei n-ar fi mirat mai mult familia decât glasul Valentinei de Villanove răsunând deodată şi spunând: "Nu vreau!"

— Vorbea prin uşă? întrebă văduva, cu glas tremurător.

— Ba nu! Coborâse singură din pat şi tot singură străbătuse camera ei. Deschisese fără zgomot uşa şi stătea picioare, în prag, palidă ca o statuie de marmură, şi atât frumoasă, încât rămăsesem că orbiţi. Îşi ţinea trupul drept nesprijinindu-se de nimic, şi nimeni nu s-a gândit să se ducă s-o susţină, într-atât de puternică părea.

— Parcă o şi văd! şopti văduva. Oh! Bietul, bietul Maurice!

— "Nu vreau!" a repetat domnişoara. "El este nevinovat, jur în faţa lui Dumnezeu! A mai fugit o dată, deoarece cei nevinovaţi nu ştiu să se apere când hazardul îi acuză; nu vreau ca el să se dezonoreze fugind a doua oară, ca un vinovat."

— Toate astea-s bune şi frumoase... începu îmblânzitoarea.

— Aşteaptă, o întrerupse domnul Constant. Dumneata eşti o persoană cu bun-simţ şi ştii ce-nseamnă să vorbeşti, dar ea, sărmana copilă, nu are nici o experienţă şi, în plus, a suferit un şoc, ba încă unul cumplit!

— Ei nu pot acţiona fără ea?

— Stai puţin! Iată ceva care te va uimi mai mult de tot restul: ei corespondează...

— Cine, ei? îngăimă văduva uluită.

— Cele două turturele.

— Maurice şi Valentine! El — din adâncul închisorii sale; ea — înconjurată aşa cum mi-o descrii, bolnavă, cu minţile rătăcite?!...

— Nu-i ciudat? întrebă domnul Constant cu o expresie binevoitoare. Cum reuşesc asta, habar n-am, îţi dai seama, dar acesta-i adevărul şi l-am aflat chiar de la ea.

— Înseamnă că în sanatoriul doctorului Samuel se află nişte slujbaşi care...

— Fără îndoială, bună doamnă, fără îndoială, cei ce le poartă mesajele nu sunt nişte porumbei călători. Fapt este că-şi trimit unul altuia mesaje, şi draga noastră bolnavă a declarat în mod clar următoarele: "Noi doi nu avem decât o inimă. Atâta timp cât eu nu voi vrea, nici Maurice nu va vrea."

Cu dosul mâinii, doamna Samayoux îşi şterse o lacrimă grea ce i se rostogolea pe obraz.

— Omul Legii, continuă domnul Constant, a încercat să pledeze în faţa ei. I-a demonstrat limpede ca lumina zilei nu numai că Maurice ar fi condamnat cel puţin la închisoare pe viaţă, dar şi că, odată sentinţa dată, nu s-ar mai putea reveni, din cauza dificultăţilor ridicate de Legea franceză împotriva revizuirii proceselor penale. L-a citat pe Lesurques şi pe mulţi alţii, dar totul în zadar, fiindcă micuţa avea ideile ei. Acum, relatez pe scurt. A fost culcată din nou în pat, bineînţeles, iar consiliul de familie s-a întrunit la alt etaj. Acolo, în timp ce marchiza îşi frângea mâinile şi ceilalţi se chinuiau fără succes să găsească o soluţie, colonelul, care este isteţ din cale-afară, a sugerat să fii căutată şi folosită spre a o convinge pe micuţă.

— Ah! exclamă doamna Samayoux, mirată ea însăşi de sentimentul de neîncredere de care se simţea cuprinsă.

— Propunerea li s-a părut a fi o mană în deşert, îşi urmă domnul Constant relatarea. Toţi cei de faţă auziseră de nenumărate ori numele dumitale rostit de buzele scumpei copile. Pe de altă parte, se cunoştea afecţiunea dumitale pentru locotenentul Maurice Pagès. Au decis să mă trimită imediat pe urmele dumitale, care nu erau prea uşor de găsit, ţi-o spun fără reproş. Dar, în sfârşit, te-am găsit, iată-te suficient de informată în legătură cu tot ce se petrece acolo. Vrei să vii în ajutorul unei nobile şi nefericite familii care încearcă să-şi salveze copila?

Văduva lăsă ceva timp înainte de a răspunde. Se gândea.

— Pe Valentine o voi vedea fără martori? întrebă în cele din urmă.

— Ah! Bună doamnă, replică domnul Constant cu multă căldură, nu ţi-ai crea astfel de probleme dacă i-ai cunoaşte pe oamenii aceia! Mai întâi, vino. Dacă nu-ţi convine

ceva, poţi cere explicaţii fără să te jenezi, ţi se vor da. N-ai decât să pretinzi o convorbire între patru ochi cu domnişoara — vor pleca toţi ca nişte copii goniţi. Dar vino, pentru că, pricepi, nu eu sunt stăpânul, şi numai familia îţi poate spune ce avea de făcut când vei fi trimisă la locotenent.

— Îl voi vedea pe Maurice! strigă văduva, apăsându-şi pe inimă ambele mâini.

— Asta-i de la sine înţeles, deoarece vei fi intermediarul nostru. Vei solicita dumneata însăţi permisul de liberă trece conform regulei, dar se va face tot ce trebuie spre a nu-ţi fi refuzat.

Doamna Samayoux se ridicase în picioare, aruncând încă o privire şovăitoare asupra toaletei sale excentrice.

— Asta să nu vă oprească! se grăbi s-o liniştească domnul Constant.

Văduva îşi îndreptă cu hotărâre trupul.

— Ai dreptate, pe Sfântul Dumnezeu! spuse. Sunt ceea ce sunt. Cei care nu fac nimic rău n-au de ce se ruşina. Să mergem!

Ieşind din baracă prin uşa din spate, doamna Samayoux deschise gura spre a-l chema pe Échalot, când îl zări pe bietul om plimbându-se în lung şi-n lat prin zăpadă, cu paşi grăbiţi şi agitându-şi mâinile, să se încălzească.

— Băiete, îi spuse, du-te înapoi şi păzeşte baraca.

Échalot sperase să-i vorbească îmblânzitoarei imediat după plecarea domnului Constant. Vederea acestuia, care postase în faţa uşii şi-şi înfăşura în jurul gâtului fularul lui mare, îi provocă prietenului nostru o serioasă dezamăgire.

— Pleci la ora asta, patroană? o întrebă apropiindu-se. Pe o astfel de vreme şi cu cineva pe care nu-l cunoşti?

Îmblânzitoarea începu să râdă:

— Ţi-e teamă să nu fiu agresată, umflatule?

— Drace! interveni asistentul medical, n-aş risca să încerc un asemenea joc.

Fără a părea c-o face dinadins, domnul Constant tăie drumul lui Échalot, manevrând în aşa mod încât să rămână mereu între el şi văduvă.

— Mă întorc devreme, continuă aceasta. Pe măsură ce ceilalţi vor veni înapoi să se culce, şi să nu mi se consume lumânările!

Luă braţul oferit de domnul Constant şi străbătu astfel întreaga lăţime a barăcii, spre a ajunge la uşa ce dădea către strada Saint-Denis.

Échalot umbla în urma ei, cu capul plecat.

— Şi unde te duci, patroană? mai vru să ştie, în momentul în care ea trecea pragul.

— Dacă te întreabă cineva, replică văduva cu voioşie, vei răspunde că am uitat să te informez.

— Problema este că tare-aş fi vrut să-ţi spun două vorbe… începu Échalot.

Dar deja cei doi se îndepărtau rapid.

— Mergem până la staţia de omnibuz de la Saint-Eustache? se interesă îmblânzitoarea.

— Am trăsura doamnei marchize, replică domnul Constant, oprindu-se lângă cupeu.

— Hei, omule! adăugă trăgând de redingota vizitiului, trezeşte-te şi condu-ne repede.

Vehiculul se puse în mişcare.

Dintr-un salt, Échalot fu lângă grămada de paie pe care dormea micul Saladin, alături de leul bolnav. Luă copilul şi-l vârî dintr-o mişcare în tolba lui, trecându-şi cureaua acesteia pe după gât.

"De-ar fi şi să mor", — gândea — "îi voi urmări. Mi-am dedicat viaţa, până la moarte, Léocadiei, fără a spera să-i plac, şi vreau s-o salvez din primejdiile în care se află, de vreme n-am avut prilejul de a o avertiza."

Când ajunse din nou în prag, trăsura dispăruse.

Coborî în goană treptele, dar nu făcuse nici zece paşi şi se opri spre a-i spune lui Saladin, care urla în tolbă:

— Ai dreptate, ce mai! Iar am făcut o greşeală, trezindu-te degeaba. Dar nu puteam să te las între labele animalului, nu-i aşa? Domnul Daniel nu face multe parale, din cauza decăderii şi a infirmităţilor lui, dar i-ar fi putut trece prin minte să mănânce o bucată de copil, şi mă cutremur doar când mă gândesc la aşa ceva.

Îşi izbi cu putere pumnul în frunte.

— Cât despre a-l recunoaşte pe individul din cafenea l'Épi-Scié, continuă, sunt sigur! În locul meu, Similor ar fi vorbit, căci el are tupeu, doar dacă nu i s-ar fi dat bani să tacă. Ah! Eu sunt mai virtuos decât el, dar mai puţin capabil şi dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire acelei nefericite femei atât de frumoase, ar fi cazul ca eu să am un regret etern!

Se înapoie în baracă şi se aşeză pe paie, fără măcar a încerca să-l liniştească pe micul său Saladin, care zbiera în tolbă, mai mai să-şi piardă glasul.

Între timp, vizitiul pe care l-am văzut tresărind la auzul numelui de Giovanni-Battista îşi îndemna frumosul cal negru pe caldarâmul al cărui acoperământ de zăpadă înăbuşea orice zgomot.

Ieşind din străduţele care şi astăzi se întortochează în jurul halelor, porni pe strada Saint-Honoré şi ajunse în piaţa Concorde.

Nu era mai târziu de ora cinci seara, dar întunericul învăluia deja Parisul, pe care vremea proastă îl transformase în deşert.

Cupeul doamnei marchize intră pe aleea Champs-Élysées, în lungul căreia merse în trap rapid până la strada Chaillot. Acolo coti la dreapta şi coborî din nou către Sena, spre

a ajunge în cartierul — transformat radical de atunci încoace — care se termina la Colina Trocadéro şi permitea ieşirea din Paris prin bariera Batailles.

Sanatoriul doctorului era situat în incinta oraşului, dar acolo se respira deja aerul curat de ţară. Se întindea între două boschete care depăşeau, pe vremea aceea, platforma Chaillot a podului Iena. Priveliştea se deschidea, într-o parte, spre Champs-de-Mars, iar în cealaltă, spre pantele abrupte ale colinei Trocadéro, iar între acestea, pe deasupra sinuozităţilor Senei, se puteau vedea copacii din Passy, până la forturile de la Clamart şi Meudon.

Era o instituţie mare şi frumoasă, fondată de curând, dar e ajunsese la modă imediat.

Succesul atât de rapid putea fi atribuit, desigur, talentului doctorului Samuel. Cu toate acestea, invidioşii adăugau că, în cea mai mare parte, el s-ar fi datorat numeroaselor şi puternicelor relaţii ale savantului medic.

Invidioşii mai spuneau, însă pe şoptite şi fără a-şi sprijini afirmaţiile pe dovezi certe, că doctorul Samuel, pornind de la o poziţie cu totul neînsemnată, se ridicase dintr-o dată foarte sus, împingând complezenţa profesională până dincolo de limitele admise. Obţinuse în felul acesta recunoştinţa multora dintre cei sus-puşi, iar prietenii săi erau, într-o oarecare măsură, complicii săi.

Dar nimeni nu ignoră că Parisul, deşi dispreţuieşte provincia, împărtăşeşte din plin viciile mărunte şi meschinăria invidioasă ce li se atribuie provincialilor. Aproape întotdeauna, Parisul priveşte cu ochi răi averile prea repede făcute şi succesele prea răsunătoare.

Este adevărat că a fost suprimat rugul care, în Evul Mediu, îi ardea pe vrăjitori, adică pe cei puternici, spre marea mulţumire a acelora care niciodată nu pot fi acuzaţi de a fi prea isteţi.

Au trecut vremurile în care marii gânditori erau omorâţi cu pietre, sub pretextul pactului pe care, eventual, l-ar fi încheiat cu Diavolul, dar pietrele şi surcelele au fost înlocuite cu succes prin calomnie — hidra care nu pare să-şi fi pierdut nici unul din colţii ce-i împodobesc maxilarul, nici o picătură din veninul pe care-l avea încă pe timpul lui Beaumarchais[69].

Aşa încât oamenii cinstiţi fug la apropierea ei, astupându-şi urechile, şi se întâmplă un lucru dureros, şi anume că mulţi ticăloşi se strecoară prin lume profitând de discreditarea în care a căzut huiduiala.

Clinica doctorului Samuel era alcătuită din trei părţi distincte, fără a pune la

---

[69] *Beaumarchais* (Pierre Augustin Caron de ~) (1732-1799): scriitor francez, autor, printre altele, al piesei de teatru *Bărbierul din Sevilla*. Folosită de Giacomo Rossini ca libret pentru opera cu acelaşi titlu. Una dintre bijuteriile acesteia este celebra *Arie a Calomniei*. (n.t.)

socoteală pavilionul nou-nouţ prevăzut cu tot confortul în care îşi avea domiciliul privat.

Exista un sector al alienaţilor, un sector al bolnavilor obişnuiţi şi sectorul săracilor, denumit *ospiciul*.

În acest ultim azil, totul era gratuit, căci colonelul Bozzo-Corona, devenit celebru prin filantropia lui luminată, şi domnul de Saint-Louis (Louis al XVII-lea), ilustrul său prieten, fondaseră fiecare câte patru paturi pe care le întreţineau pe banii lor personali.

Intrarea principală a sanatoriului era blocată datorită unor vaste lucrări de reconstrucţie. Trăsura cu domnul Constant şi cu însoţitoarea sa se opri în faţa porţii ospiciului, care se afla în dreptul unui pâlc de arbori din lungul căii Batailles.

Pe toată durata traseului, asistentul sanitar se purtase curtenitor, plăcut şi aproape glumeţ. Umorul său era cu totul pe înţelesul şi pe gustul văduvei.

La sosire, între ei exista deja un oarecare grad de familiaritate amicală.

Bună femeie îşi păstrase, desigur, puţin din tristeţea şi temerile sale, ba chiar şi o oarecare neîncredere faţă de aventura în care era împinsă. Într-adevăr, ea aparţinea unei lumi în care imaginaţia, mereu hrănită cu drame violente şi legende sângeroase, are tendinţa de a da naştere imediat unor gânduri negre.

Dar, pe de altă parte, nimic nu este mai consolator şi încurajator decât acţiunea.

Oricărei fiinţe omeneşti îi place să joace un rol, iar la femei, gustul acesta se dezvoltă adesea până la pasiune.

Léocadie era femeie, în ciuda lăţimii formidabile a umerilor săi şi a talentului de a purta într-o mână greutăţi de şaizeci de kilograme.

În timp ce asculta nesfârşitele explicaţii ale guralivului ei tovarăş, îşi spunea în gând: "Numărul care mi-a ieşit azi la loterie este unul straşnic. Legătura de pe ochi mi-a căzut şi văd limpede cum să-mi aleg drumul. Voiam să ştiu, acum ştiu. Dacă vreau să aflu mai multe, nu trebuie decât să vorbesc, mi va răspunde şi, în plus, în loc să mă obosesc de una singură în colţul meu nenorocit, fără protecţii şi fără relaţii, voi avea de partea mea o întreagă societate de oameni pricepuţi, al căror cuvânt are greutate şi care sunt foarte influenţi!"

Şi răspunzând cine ştie cărei vagi obiecţii a bunului ei simţ înnăscut, adăuga în sinea sa: "Ei bine! Da, este ciudat că mi s-au adresat mie, nu zic nu, dar ăsta-i rezultatul capriciului sărmanei mele Fleurette, care şi-a amintit de vremurile în care încă nu era domnişoara Valentine şi are încredere în inimă bună a mamei Léo. Ştie bine fetiţa că eu aş înfrunta o mie de morţi, când e vorba de Maurice al nostru! Şi apoi, poate că nu sunt nici uşor de păcălit. Dacă văd ceva dubios în toate astea, n-am decât să fiu atentă pe unde calc."

Portarul ospiciului îi primi la intrare şi-i spuse domnului Constant:

— Au venit deja de mai multe ori de la pavilionul cel mare, să vadă dacă n-aţi sosit.

— Şi-or fi zis că mă distrez pe drum, ripostă asistentul medical. Domnişoara se simte cumva mai rău?

— Starea ei e neschimbată.

Domnul Constant îşi pofti însoţitoarea să intre într-o sală lungă, boltită şi cu înfăţişare tristă, cu toate că, în mod evident, era nouă.

Trecând prin faţa lojei portarului, văduva aruncă o privire înăuntru.

În cabină se aflau trei sau patru persoane — poate infirmieri, sau slujitori — care se încălzeau în jurul unei sobe mari de fontă.

Un singur bărbat şedea pe un scaun în mijlocul încăperii, cu coatele rezemate pe masă, chiar sub lampa ce atârna din tavan.

Şapca lui, din care scăpau câteva şuviţe de păr zbârlite, îi ascundea pe jumătate faţa clar lampa îi lumina puternic braţele atletice şi impresionanta lăţime a umerilor.

La vederea acelui om, doamna Samayoux tresări, iar domnul Constant îşi dădu seama de reacţia ei, căci întoarse repede capul.

— Bună-seara, Roblot! salută, continuându-şi drumul.

Roblot era, fără îndoială, numele atletului, care nici nu se mişcă, nici nu răspunse.

— Bărbatului cu şapcă i-ai spus Roblot? întrebă îmblânzitoarea.

— Da, confirmă domnul Constant, îl cunoşti cumva, întotdeauna am bănuit c-ar fi putut fi cândva vreun Hercule de bâlci. Este un adevărat taur, creştinul acesta!

— Nu-mi spune nimic numele de Roblot, replică văduva şi mi se păruse că recunosc pe cineva care se numeşte totul altfel.

Străbătuseră încăperea boltită şi acum ieşeau într-o curte înconjurată de clădiri nou-nouţe, ca şi loja prin care trecuseră.

— Reparaţiile sunt neplăcute, remarcă asistentul medical. Dacă intrarea principală ar fi fost liberă, ai fi văzut că la pavilionul domnului doctor se ajunge pe un drum tot atât de frumos ca vestibulul de la Tuileries, dar acum vom fi siliţi să mergem prin zăpadă.

— Oh! protestă văduva, eu nu sunt prea cocoloşită. Roblot acela este un slujbaş al casei?

— Nu, este unul dintre convalescenţii noştri de la ospiciu. Când încep să se simtă mai bine, li se lasă multă libertate, şi ei profită spre a-i face vizite portarului. Îţi dai seama, desigur, că la ospiciu nu avem duci şi marchizi. În partea de spital rezervată pacienţilor care plătesc, lucrurile stau altfel — când vremea e frumoasă şi pacienţii noştri din înalta societate se plimbă prin grădină, ai zice că-i un colţişor din Bois de Boulogne.

O poartă situată în faţa celei dintâi fu deschisă, dând acces într-un vestibul pe care domnul Constant îl traversă fără a se opri.

După acesta urma o grădină destul de mare, plină de arbori încărcaţi de zăpadă.

— Iată stabilimentul, anunţă domnul Constant, arătând, spre dreapta şi spre stânga,

două corpuri de clădire luminate. Aici — bolnavii obişnuiţi, iar dincolo — alienaţii. Noi nu mergem în nici unul din aceste sectoare. Ştii, domnişoara se află tocmai în capăt, în pavilionul cel mare.

Merseră pe un drum de pe care omătul fusese măturat cu grijă ajunseră la o casă cu înfăţişare frumoasă, al cărei peron, orientat spre sud, domina întregul peisaj parizian.

Domnul Constant sună, şi cea care deschise fu Victoire, camerista Valentinei.

— Slavă Domnului! zise ea. E destulă vreme de când nu mai am răbdare!

Apoi, cu o curiozitate nelipsită de o oarecare obrăznicie, adăugă:

— Dânsa e persoana?

— Da, fetiţo, răspunse asistentul doctorului Samuel, este o persoană care n-are nevoie de tine, nici de mine, şi faţă de care eşti datoare să te porţi politicos. Du-te repede să ne anunţi.

Victoire schiţă în bătaie de joc o reverenţă şi se făcu nevăzută.

Doamna Samayoux se miră ea însăşi de cât de intimidată se simţea.

— Ce-o să fie când mă voi afla în prezenţa acelor doamne şi domni, şopti cu naivitate, dacă servitoarea mă sperie?

— Nimeni nu-i mai insolent decât o slujnică, răspunse domnul Constant, care se prefăcea de minune a fi indignat. Încă puţin şi aş da-o pe uşă afară. Cu stăpânii, situaţia va fi alta, şi vei vedea că se vor purta astfel încât să te simţi în largul dumitale.

— Doamna Samayoux poate intra, spuse în momentul acela Victoire, care revenise.

Mama Léo constată că începe să tremure.

Costumul ei de primă îmblânzitoare, elegant şi bogat, îi părea, în clipele acestea, ceva monstruos şi o ardea, de parcă ar haina lui Nesus[70].

Cu toate acestea, îşi adună tot curajul şi porni cea dintâi urmată de aproape de domnul Constant, care schimbă subreta o privire batjocoritoare plină de subînţelesuri.

---

[70] *Nesus* sau *Nesos* (mitol.): Centaur care, vrând s-o răpească pe Djamira, soţia lui Hercule, a fost atins de o săgeată trasă de acesta şi care fusese înmuiată în sângele hidrei din Lerna. Murind, Nesus i-a dat Djamirei tunica lui, spunându-i că avea puterea de a-i readuce soţul, dacă acesta ar deveni infidel. Când a îmbrăcat-o, Hercule a simţit nişte arsuri atât de cumplite. Încât să dus să-şi dea foc pe muntele Oeta. (n.t.)

Capitolul X - Nebunia Valentinei

Încăperea, spaţioasă şi frumoasă, era mobilată în mod auster, aşa cum se cade să fie refugiul unui medic savant. Un foc bun ardea în şemineu, pe a cărui placă de marmură se aflau două lămpi prevăzute cu abajururi.

Într-o cameră de bolnav nu trebuie prea multă lumină. Valentine era culcată chiar în propriul pat al doctorului, în adâncul unui alcov apărat de draperii ce fuseseră coborâte pe jumătate.

În momentul în care Victoire anunţase sosirea doamnei Samayoux, toată lumea se afla strânsă în jurul căminului. Prin toată lumea, îi înţeleg pe toţi aceia care-i purtau domnişoarei de Villanove un interes puternic şi constant. Se aflau acolo principalii oaspeţi ai palatului Ornans: doamna marchiză, prinţul căruia i se spunea domnul de Saint-Louis, şi chiar colonelul Bozzo, cu toată starea precară a sănătăţii sale, serios slăbită de câteva săptămâni.

Frumoasa contesă Corona, care nu-l părăsea niciodată şi-i servea drept Antigonă[71], stătea lângă el pe scaunul pentru două persoane de tip *causeuse* cel mai apropiat de şemineu.

De cealaltă parte a acestuia erau instalaţi prinţul şi marchiza.

Doamna d'Ornans discuta în şoaptă cu doctorul Samuel însoţit de un alt personaj care, odinioară, nu frecventa palatul Ornans, dar fusese primit de curând în intimitatea familiei, datorită reputaţiei sale de priceput jurisconsult, certificată atât de către colonelul Bozzo, cât şi de domnul de Saint-Louis şi de doctorul Samuel.

Nu trebuie să uităm că prietenii Valentinei aveau nevoie de un sfătuitor juridic competent aproape în aceeaşi măsură cât de un medic iscusit. Deasupra capului dragei copile, înconjurată de prieteni atât de devotaţi, atârnau două ameninţări, şi poate că, dintre acestea, nu boala era cea mai cumplită.

Într-adevăr, doctorul Samuel, în care toţi aveau încredere, spusese: "Dacă-l pierde pe cel pe care-l iubeşte, va muri."

Era clar ca o sentinţă.

Personajul despre care vorbim nu-i era cu totul necunoscut doctorului. Cândva, ne-a

---

[71] *Antigona*: eroina din piesa cu acelaşi nume a lui Sofocle (422 î.e.n.). Ea îl înfruntă pe Creon şi apără *legile nescrise* ale datoriei împotriva falsei justiţii a oamenilor. (n.t.)

fost prezentat în palatul de pe strada Thérèse, acasă la colonelul Bozzo-Corona, cu titlul de "doctor în drept".

Se numea domnul Portal-Girard şi el era acela care, după un studiu aprofundat al situaţiei lui Maurice, rostise un fel de sentinţă profetică, declarând că tânărul locotenent de spahii nu putea fi achitat.

În plus, el fusese acela care avansase propunerea de a se încerca o evadare. De obicei, această soluţie — cea mai extrajuridică dintre toate — nu este recomandată de către jurisconsulţi, dar tot aşa cum medicii prea savanţi devin adesea sceptici faţă de medicină, şi aceia care au coborât până în adâncul secretelor jurisprudenţei se simt de multe ori cuprinşi de un dureros şi teribil dispreţ faţă de justiţia omenească.

S-ar spune că, în toate domeniile, ştiinţa este duşmanul credinţei.

La drept vorbind, în cazul acesta, nu legea era în cauzala de altfel nici valoarea morală a celor însărcinaţi cu aplicarea ei.

Domnul Portal-Girard, consultat fiind de o familie disperată care-i spunea: "Vrem să-l salvăm pe locotenentul Maurice şi altceva nu ne interesează", nu se obosea să-şi formeze o părere asupra fondului însuşi al cazului, adică referitor la vinovăţia sau nevinovăţia acuzatului.

Judeca din punctul de vedere al problemei ce-i fusese dată spre rezolvare — salvarea lui Maurice — şi cu o aparenţă de adevăr, declară: "Fie că este sau nu vinovat, situaţia este aceeaşi, de vreme ce aparenţele sunt zdrobitoare; judecătorii îl vor condamna, nu pot să nu-l condamne; nu există nimeni care nu l-ar condamna, dac-ar fi judecător. În consecinţă fiindcă ceea ce vreţi neapărat este să-l salvaţi, trebuie să acţionăm în afara judecătorilor şi chiar împotriva lor."

Logica acestui doctor în drept era la fel de bună ca oricare alta.

* * *

Am spus că mama Léo îşi recăpătase întregul curaj în momentul în care înfrunta, pentru prima oară în viaţa sa, intrarea într-un salon din înalta societate. În ciuda obişnuinţei sale — declarată pe propria-i firmă — de a fi primită cu cele mai mari onoruri la principalele Curţi din Europa, fusese nevoită să facă un mare efort spre a-şi stăpâni fâstâceala de mai înainte, şi trebuie să adăugăm că îndrăzneala ei de suprafaţă era mai curând o reacţie la insolenţa domnişoarei Victoire.

În timp ce străbătea anticamera, încerca să se obişnuiască, şi-şi închipuia toate capetele acelea bătrâne şi nobile înşiruite în semicerc în jurul patului Valentinei — nemişcată şi ţeapănă între cuverturile sale, ca o prinţesă din muzeul de ceară.

"Nu-mi voi coborî privirile în faţa lor", gândea. "Nu le datorez nimic, nu-i aşa? Şi pe

cel puţin doi dintre ei îi cunosc, de când i-am văzut la baracă. Mă voi duce drept la fetiţa mea şi o voi săruta spunând: «Iat-o pe mama Léo, a venit imediat, iar cei care-ar pofti să te supere vor avea, de acum încolo, cu cine să vorbească!»"

Când ajunse în faţa uşii, domnul Constant i-o luă repede înainte, deschise şi anunţă cu glas coborât:

— Doamna Samayoux!

Apoi, se trase la o parte şi îmblânzitoarea se pomeni în prag, nu în faţa unui cenaclu trufaş, alcătuit din oameni stând pe scaune şi aţintind asupra ei priviri semeţe, ci întâmpinată de o bătrână doamnă cu părul alb, cu o expresie blândă şi tristă, şi care venea s-o primească.

În spatele acelei doamne cumsecade, ceilalţi membri ai familiei stăteau în picioare, în atitudinea pe care o ai când te ridici spre a cinsti un oaspete.

Nimeni nu rămăsese aşezat pe scaun, nici chiar colonelul Bozzo, pe care văduva îl recunoscu — livid şi aproape tremurător, sprijinit pe umărul contesei Corona; nici prinţul, pe care mama Léo îl ghici din prima privire şi căruia imaginaţia ei îi atribui o înfăţişare augustă.

Nu se aştepta la aşa ceva, şi toată îndrăzneala îi pieri în faţa simplităţii solemne a acestei primiri.

— Vă mulţumim, doamnă, pentru venirea dumneavoastră, îi spuse marchiza. V-am văzut, cândva, şi eram cu toţii foarte bucuroşi, iar eu credeam că, de la dumneavoastră, voi aduce în casa mea fericirea. Aşa a şi fost timp de doi ani. Draga copilă pe care v-o datorăm ne-a dăruit multe zile de mângâiere şi bucurie. Însă acum, la uşa noastră a bătut nenorocirea, o groaznică nenorocire despre care, fără îndoială, aţi auzit, iar noi nu mai avem speranţă decât în dumneavoastră.

— Tot ce voi putea face... îngăimă îmblânzitoarea încercând să schiţeze o reverenţă stângace.

Toţi cei de faţă îi răspunseră imediat la salut, ceea ce făcu să-i sporească la culme stinghereală.

— Constant, zise colonelul, apropie un fotoliu pentru doamna Samayoux, căci eu sunt nevoit să mă aşez. Bietele mele picioare sunt foarte obosite.

Domnul Constant, care aici părea a fi aproape un slujitor, se grăbi să-i dea ascultare, în vreme ce contesa Corona îşi ajută bunicul să-şi reia locul în fotoliu.

— Vă aşteptam cu mare nerăbdare, continuă marchiza. Sărmana, draga noastră copilă rosteşte foarte adesea numele dumneavoastră, de altminteri singurul... împreună cu un altul...

Se opri; ochii îi înotau în lacrimi.

Văduva simţi că-i ard pleoapele, căci era înduioşată, iar bănuielile ei — dacă

avusese vreodată ceva ce-ar fi putut fi numit bănuială — dispăreau ca un vis.

— S-ar spune, încheie marchiza ştergându-şi pleoapele înroşite de lacrimi, că a uitat orice altceva, şi totuşi cei care se află aici o iubesc mult, fiţi sigură de asta, buna mea doamnă Samayoux!

În loc să se aşeze, îmblânzitoarea întrebă, îndreptându-şi degetul către alcov:

— *Ea* este acolo?

Cea care răspunse nu fu marchiza.

De dincolo de perdele se auzi un glas, chemând:

— Léo! Draga mea mamă Léo!

Îmblânzitoarea se repezi imediat către alcov, trecu în spatele draperiei şi, în clipa următoare, Valentine era braţele sale.

Marchiza îşi reluase scaunul ridicând ochii spre cer.

Colonelul îşi înăbuşi o mică criză de tuse, în timpul că contesa Corona îl lovi uşor pe spate, aşa cum se procedează cu copiii care au tuse măgărească.

De după perdelele alcovului se auzea vocea puternică îmblânzitoarei, înmuiată până la a deveni un murmur, şi care spunea:

— Fleurette, micuţa mea Fleurette iubită, îl vom salva să ştiu de bine că mor!

Colonelul îşi deschise bomboniera spre a lua din ea o tabletă Regnault şi i se adresă doctorului:

— Guturaiul acesta e încăpăţânat şi mă oboseşte; va trebui să facem o consultaţie serioasă, căci n-aş vrea să mă prăpădesc la aproape o sută de ani, ca o micuţă englezoaică tuberculoasă, ah! Nu, deloc!

— Nu-i decât un fleac, replică Samuel, garantez pentru plămânii dumitale, sunt din oţel.

Un zâmbet se ivi pe buzele domnului Constant, care rămăsese în picioare, lângă uşă, fiindcă nimeni nu-i spusese să se aşeze.

— Oare doamna Samayoux — întrebă marchiza adresându-i-se tocmai lui — oare ştie ce aşteptăm de la amabilitatea sa?

— Într-o oarecare măsură, răspunse asistentul medical. I-am explicat situaţia cât am putut mai bine.

Marchiza se aplecă spre domnul de Saint-Louis şi adăugă în şoaptă:

— Pentru o treabă atât de delicată, l-aş fi preferat pe domnul baron de la Perrière, dar în ultima vreme nu l-am mai văzut.

— Adevărat, zise prinţul, ce-o fi cu scumpul nostru baron?

Domnul Constant avea ochii aţintiţi asupra colonelului, care-i răspunse printr-un zâmbet.

— Domnul de la Perrière se ocupă de dumneavoastră, buna mea prietenă, îi spuse.

S-ar putea să-l vedeţi deseară, sau poate mâine, şi veţi regreta că v-a trecut prin minte că şi-ar abandona prietenii la necaz.

În acelaşi timp, făcu un semn imperceptibil pentru ceilalţi, dar pe care domnul Constant ştiu, fără îndoială, să-l interpreteze, căci dispăru imediat.

În jurul şemineului domnea tăcerea.

Dar din spatele perdelelor nu mai răzbătea nici un zgomot de glasuri.

Doamna Samayoux îşi apăsa buzele pe fruntea Valentinei, care-i şoptea la ureche:

— Constant acela mai este în cameră?

— Nu, răspunse văduva, după ce se aplecase spre a privi în salon.

— Să tăcem! murmură Valentine.

Degetul ei arătă peretele din fund al alcovului, în timp ce adăuga:

— Trebuie să fie acolo, cu urechea la pândă.

— Cum? se miră văduva. Care va să zică, în spatele perdelelor nu se află un zid?

— Dragă mamă, spuse cu glas tare fata, vino!

Doamna marchiză d'Ornans se ridică imediat şi traversă camera, vioaie ca o fată tânără.

— De mult nu m-ai mai chemat, drăguţa mea, remarcă emoţionată.

Glasul îi tremura de bucurie. Întorcându-se către văduvă şi strângându-i mâinile cu căldură, adăugă:

— Dumneavoastră vă datorez asta! Vă mulţumesc din toată inima.

— Cât de mult este iubită! murmură contesa Corona.

Colonelul îi apropie capul de buzele lui şi-i sărută fruntea.

În vreme ce era, cumva, orbită de acea mângâiere, cei patru bărbaţi rămaşi singuri în jurul şemineului schimbară o privire ciudată şi rapidă.

Ochii prinţului, cei ai doctorului în drept şi cei ai lui Samuel exprimau îngrijorarea. În cei ai colonelului se citea un dispreţ rece ca gheaţa.

Valentine o trăsese pe marchiză la căpătâiul său. Văduva care se retrăsese ceva mai la o parte şi ai cărei ochi se obişnuiau cu relativa obscuritate datorată draperiilor alcovului începu s-o privească atent pe tânăra fată.

Poate că era din cauza febrei, dar obrajii Valentinei se coloraseră; ochii îi străluceau puternic; era atât de frumoasă încât sărmana Léocadie gândea: "Numai ea i se potriveşte tot aşa cum doar el i se potriveşte ei, şi nu-i cu putinţă ca Dumnezeu să se îndure să despartă aceste două fiinţe dragi!"

— Aş vrea să te rog ceva, bună mamă, îi spuse Valentine, în acel moment, marchizei.

— Aşadar, ai secrete, răutăcioaso? zise bătrâna doamnă pe un ton plin de mângâieri.

— Spune-le să plece, replică Valentine cu o bruscă nerăbdare pe care nimic nu o îndreptăţea. Mă supără! Nu-mi plac! Nu vă iubesc decât pe dumneata şi pe mama Léo.

Aceasta din urmă simţi un fel de şoc auzindu-i vorbele, care erau cele ale unui copil sau ale unei nebune.

Fără a răspunde, marchiza o sărută pe Valentine şi, trecând pe lângă văduvă, îi spuse:

— E mult mai bine decât ieri. Dac-aţi fi auzit-o la începutul bolii! Îşi recapătă raţiunea pe zi ce trece.

— Haideţi, domnilor, continuă reintrând în cameră, suntem în plus aici şi, pentru a ieşi, n-ar fi trebuit să aşteptăm să fim rugaţi. Daţi-mi braţul, prinţe, şi să mergem să luăm ceaiul în salon.

Nu fu făcută nici o obiecţie. Toată lumea se ridică zâmbind. Colonelul, ieşind ultimul, sprijinit de braţul Francescăi Corona, spuse:

— Ştiţi că micuţa mea Fanchette are dreptate să fie geloasă? O iubim prea mult pe copila aceasta!

— Iar eu o iubesc ca toţi ceilalţi, adăugă contesa.

— Veniţi, îi îndemnă marchiza. După ce vor termina, vom discuta din nou cu doamna Samayoux, şi sunt convinsă, că va încerca să ne ajute.

— Iată-ne singure, spuse văduva în clipa în care se închidea uşa.

Se pregătea să-şi urmeze vorba, dar Valentine îi acoperi gura cu mâna. Apoi, cu o mişcare violentă, aruncă brusc la o parte cuverturile şi, sărind din pat, începu să râdă în hohote.

Uluită, îmblânzitoarea vru s-o ia în braţe, dar Valentine fugi spre şemineu, zicând:

— Mi-e frig şi fratele meu a murit, trebuie să mă duc la înmormântarea lui.

Se ghemui lângă foc să-şi încălzească picioarele goale.

Înspăimântată, doamna Samayoux rămase o clipă nemişcată, într-adevăr, văzând-o la început pe Valentine atât de calmă, din mintea ei pierise gândul că ar fi nebună. Acum însă, îşi aminti de cele ce-i spusese domnul Constant.

Întorcându-se spre ea, Valentine îşi scutură frumosul păr ce i se revărsa în bucle pe umeri.

— Vino, o chemă cu un surâs copilăresc, vino să te încălzeşti şi dumneata. Vom vorbi despre nunta mea.

Capitolul XI - Dormind

Doamna Samayoux o învelise pe Valentine cu un capot şi o aşezase în locul ocupat mai înainte de colonel.

Din faldurile stofei ieşeau doar picioruşele fetei, părând să caute căldura vetrei.

— Eşti şi dumneata ca toţi ceilalţi, spunea pe un ton nepăsător şi blând, nu vrei să crezi că aveam un frate, dar eu îmi amintesc bine de o noapte îngrozitoare... şi când mă gândesc la acea noapte, e ca şi cum mi s-ar istorisi o poveste cu tâlhari!

Deodată, îşi coborî glasul pentru a adăuga repede:

— Sunt greu de păcălit, ia seama!

Îmblânzitoarea căscă nişte ochi mari. Nu ştia ce să creadă.

— Ce ţi-a spus Maurice să-mi transmiţi? întrebă cu voce tare Valentine.

— Nu l-am văzut pe Maurice, răspunse doamna Samayoux.

— Cum?! Chiar aşa! Şi totuşi îl iubeai mult odinioară!

— Azi-dimineaţă încă habar n-aveam de nimic, replică văduva, şi mă întreb singură cum de a fost posibil. Abia în dimineaţa asta mi s-a relatat acea groaznică întâmplare.

Valentine o întrerupse pentru a declara pe un ton plin de importanţă:

— Fratele meu era bogat, iar eu voi avea o avere frumoasă.

Privirile li se întâlniră şi, în mod sigur, în cele ale văduvei s-ar fi putut descoperi simptome de nebunie.

Sărmana îşi şterse fruntea udă de transpiraţie.

Valentine continuă:

— Sărută-mă, mamă Léo, ne vom duce să-l vizităm împreună. Oare te poţi căsători într-o închisoare?

Îmblânzitoarea simţi că i se strecoară o hârtie în mână. În acelaşi timp, glasul fetei îi şopti la ureche:

— În alcov, oricât de încet aş fi vorbit, aş fi fost auzită. Ei se află în spatele draperiei.

— Cine? îngăimă văduva.

— Cei care l-au ucis pe Remy d'Arx.

Şi deoarece biata mamă Léo rămăsese complet zăpăcită, tânăra fată adăugă în şoaptă, sărutând-o:

— Îţi uiţi rolul! Vorbeşte-mi despre evadare. Ei te pândesc!

Îmblânzitoarea n-ar fi fost mai uluită dacă i s-ar fi trântit în cap ghiuleaua cu lanţuri care provocase sfârşitul lui Jean-Paul Samayoux, soţul ei. Încercă totuşi să facă faţă situaţiei şi spuse la întâmplare, repetând fără să ştie chiar cuvintele domnului Constant:

— Nu există nici o încuietoare a cărei cheie să nu poată fi cumpărată cu bani. Aici, toţi sunt bogaţi şi toţi îşi duc cu bunăvoinţă mâna la buzunar. Mi s-a spus cum că tu, fetiţo, ai fi singura care te opui eliberării lui Maurice.

Valentine se lăsă pe spate şi-şi luă o atitudine de profundă chibzuire.

— Crezi că un nevinovat ar putea fi condamnat? şopti. Ştii bine că-i nevinovat, nu-i aşa?

— Dacă ştiu! replică doamna Samayoux. De-ar fi şi un milion de judecători care-ar spune contrariul şi tot aş mai striga că-i nevinovat! Dar vezi tu, fetiţo, asta n-ar putea împiedica o nenorocire, fiindcă stăpâni sunt judecătorii. Şi câţi n-au fost văzuţi care, deşi curaţi ca neaua, şi-au lăsat sărmanul cap pe eşafod! Hai, trebuie să te împaci cu situaţia; când Maurice va fi liber, veţi pleca în Anglia sau în Spania, sau chiar mai departe, şi vă veţi căsători.

— Şi dumneata vei veni cu noi, mamă Léo întrebă fata.

— Bineînţeles, dacă mă vreţi.

Valentine se ridică dintr-o mişcare plină de vioiciune şi se plimbă puţin prin cameră.

— Sunt foarte slăbită! se văită.

După câţiva paşi, oprindu-se în faţa oglinzii de pe şemineu, adăugă:

— Şi cât de palidă!

Apoi, cutremurată de un frison care-i accentua cearcănele negre din jurul ochilor, şopti:

— Poate că Maurice este şi mai palid decât mine!

Reveni să se aşeze, dar în loc să se mai rezeme de spătarul fotoliului, îşi sprijini capul pe umărul văduvei, astfel încât faţa să-i fie ascunsă pentru privirile dinspre alcov.

— O să dorm aşa, vrei?

— Sigur că vreau, răspunse văduva, care-şi mai recăpătase calmul şi, puţin cât puţin, îşi intra în rol. Dar pentru ce nu te culci iar în pat?

— Foarte bine, şopti Valentine încet de tot. Continuă tot aşa.

Iar cu glas tare, spuse:

— Fiindcă mi-e mai bine aici. Mi se pare că mă păzeşti.

— Aşadar, ţi-e frică, draga mea?

— Uneori, da... îl revăd pe fratele meu... Oh! Cât de mult l-aş fi iubit!... Şi tata... amândoi livizi, amândoi morţi... Mi-e somn, noapte-bună!

În poziţia pe care-o luase, gura ei era lipită de urechea doamnei Samayoux.

— Acum, să nu-mi mai răspunzi, îi şopti atât de încet, încât îmblânzitoarea cu greu o

auzi. Dacă stai nemişcată, aşa cum trebuie să faci spre a nu trezi o biată nebună care doarme, omul acela nici nu va bănui că-ţi vorbesc la ureche. Ai mototolit bine hârtia pe care ţi-am dat-o? O vei citi când vei fi singură. Nu sunt nebună, ţi-ai dat deja seama, şi nu judecătorii constituie cea mai mare primejdie pentru Maurice. L-am văzut pe Maurice în închisoare.

Aici îmblânzitoarea lăsă să-i scape o tresărire atât de puternică încât Valentine se prefăcu a se trezi brusc din somn.

— Ce-ai păţit? o întrebă cu glas tare. Pornisem deja într-un vis frumos, visul care-mi vine mereu de îndată ce adorm.

— Cu mine s-a petrecut exact contrariul, replică văduva, de data aceasta jucându-şi bine rolul. Adormisem şi eu, însă aveam un coşmar.

— Măcar de-ar putea reveni al meu! murmură Valentine, punându-şi iar drăgălaşul cap pe umărul doamnei Samayoux.

— Vezi, continuă cu glas coborât, în vreme ce prin atitudinea ei lăsa încă o dată să se creadă c-ar fi adormit, nu m-ai ascultat. Orice aş spune, de acum înainte păstrează-ţi calmul. Este necesar să ştii tot. Maurice îmi scrisese, cerându-mi otravă, căci moartea infamantă îl înspăimântă, iar eu l-am vizitat pentru a i-o duce.

Se întrerupse, adăugând pe un ton lenevos şi în aşa fel încât să fie auzită de spionul care, după cum credea ea, stătea cu urechea la pândă:

— Mi-e greu să readorm, fiindcă m-am trezit speriată.

Apoi, continuă cu glasul şoptit care cu siguranţă nu ajungea până-n alcov:

— Vezi, eu îmi păstrez întreaga prezenţă de spirit, şi Dumnezeu ştie cât este de necesară pentru a lupta împotriva înspăimântătoarei primejdii care ne înconjoară! Faptul că am putut părăsi această locuinţă şi că am pătruns în închisoarea Force[72], unde Maurice a fost transferat de câteva zile, se explică prin aceea că temnicerii mei — căci şi eu sunt o prizonieră — mi-au favorizat planul. N-aş putea dovedii asta, dar sunt convinsă că aşa este. Jucăm, ei şi cu mine, o partidă ciudată, o partidă pe viaţă şi pe moarte. Sunt numeroşi şi vicleni ca nişte diavoli, iar eu sunt singură şi nu-s decât o biată copilă care nu cunoaşte viaţa. Dar oare Dumnezeu poate fi de partea răului împotriva binelui? Îmi rămâne speranţa, îmi păstrez curajul, fiindcă am încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

Simţi că este strânsă la pieptul îmblânzitoarei, a cărei inimă bătea mai să se spargă.

— Da, continuă, te înţeleg, buna mea Léo. Greşesc vorbind despre părăsire, de vreme ce te afli aici. Dar tocmai bunătatea lui Dumnezeu mi te-a trimis şi, până în momentul de faţă, pot afirma pe drept că am fost singură. Nu-mi pune întrebări, ştiu ce vrei să-ţi spun: oamenii din jurul meu sunt de două feluri şi, desigur, doamna marchiză

[72] *Force*: închisoare, în cartierul Marais din Paris, folosită în timpul Marii Revoluţii (1789) şi desfiinţată în 1850. (n.t)

d'Ornans, care timp de doi ani mi-a fost ca o mamă, are pentru mine o dragoste plină de devotament. Ea nu-i complice, este victimă, căci singurul ei fiu, cel ce urma să-i perpetueze numele, zace în adâncul unui mormânt. Mai există aici o altă persoană care nu le cunoaşte secretele, şi anume acea sărmană făptură frumoasă — Francesca Corona. Nu ştiu ce termen li se va fixa, nici câte zile le sunt acordate, dar crede-mă, sunt şi ele condamnate, la fel ca mine, ca Maurice, ca dumneata însăţi.

De data aceasta, văduva nu se mai cutremură. Când ameninţarea i se adresa ei, nu tremura niciodată.

La rândul său, putu simţi strânsoarea braţului delicat şi fragil ce-i înconjura gâtul.

Zâmbi, fără a rosti vreo vorbă.

— Oh! Eşti curajoasă, buna mea Léo, continuă Valentine, şi dumneata mă vei salva, dacă e cu putinţă să lupţi împotriva infernalei puteri a acestor oameni! Îţi voi spune, aşadar, cum am primit scrisoarea lui Maurice şi cum mi-a fost posibil, nu numai să ies din închisoarea mea, ci şi să pătrund într-a lui.

Capitolul XII - Cu urechea la pândă

Valentine nu se înşela defel. În spatele perdelelor alcovului, se afla o uşă deschisă. Lângă acea uşă, care dădea într-un cabinet întunecos, un bărbat în picioare, aplecându-se astfel încât să-şi apropie ochii de câteva găuri extrem de mici ce străpungeau draperia la diferite înălţimi.

La lumina slabă ce răzbătea prin stofă, am fi putut desluşi trăsăturile şi silueta bărbatului, şi primul nostru gând ar fost acela de a ezita între două nume. Se afla, într-adevăr, situaţia unui comediant surprins în momentul metamorfozării, când îşi scoate un travesti pentru a îmbrăca un altul.

Bărbatul încă mai purta costumul folosit cu puţin mai înainte de domnul Constant, dar avea deja chipul şi părul acelui Proteu burghez pe care, într-o seară, l-am văzut schimbându-şi pielea în cupeul condus de Giovanni-Battista — cupeul în care Toulonnais-l'Amitié intrase cu pelerina căptuşită şi cu ghetele lui îmblănite, dar din care ieşise domn elegant, cu pantofi de lac, în frac şi cu mănuşi albe, ce fusese anunţat la palatul Ornans sub numele de baron de Perrière.

Din locul în care stătea, omul nostru vedea perfect grupul de lângă şemineu, alcătuit din îmblânzitoare şi Valentine doar că nu mai putea auzi nimic.

Foarte prost dispus, îşi spunea:

— Bătrânul nu mai e ce-a fost! Aproape că-ţi face milă! Plăcerea pe care o simte ţesând pânze de păianjen devine boală, şi noi ne vom trezi într-o bună dimineaţă, cu gâtul prins în propriile noastre laţuri. La ce bun toate astea, de vreme ce locotenentul cerea otravă şi dacă nimeni nu sare-n sus când se găseşte trupul unei nebune care-a profitat de somnul paznicilor ei pentru a se arunca pe fereastră, cu capul înainte? Azi i-am dat din nou ascultare, m-am dus s-o aduc pe acea femeie cumsecade, a cărei prezenţă constituie o primejdiei în plus pentru noi. Şi asta pentru că, în asociaţia noastră, a nu da ascultare înseamnă să-ţi rişti viaţa. Dar am impresia că-n seara aceasta totul se va sfârşi; ceilalţi sunt de aceeaşi părere cu mine, bătrânul şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul! Faceţi loc pentru cei tineri!

Acesta fusese momentul în care văduva tresărise întâia dată, când aflase că Valentine îl văzuse pe Maurice.

Este drept că fata camuflase tresărirea, prefăcându-se că se trezise brusc, dar

Lecoq era un observator cumplit de fin.

"Eram sigur!" gândi. "Îşi bat joc de noi, iar noi le dăm concursul pe cât putem. Micuţa nu-i mai nebună decât mine, îşi joacă rolul la perfecţie, şi acum, iat-o instalată comod acolo, istorisind o poveste care ne sileşte să răsucim un gât în plus, deoarece buna femeie, plecând de-aici, ne va cunoaşte secretul."

Privirile i se aţintiseră şi mai pătrunzătoare asupra grupului care-şi recăpătase imobilitatea.

Pândi astfel îndelung.

Se poate spune că văduva şi Valentine nu mai dădeau nici un semn de viaţă.

Lecoq, care vedea din spate frumoasele bucle de păr ale Valentinei, răspândite pe umărul îmblânzitoarei, ajunse să se îndoiască de prima lui impresie.

"Grăsana e bună ca pâinea caldă" — îşi zise-n gând — "şi, la urma urmei, copila a suferit un şoc puternic! În orice caz, cel mai sigur este să fim atenţi. Vom trăi şi vom vedea, şi tare-mi vine a crede că bătrânul colonel va fi cel care va trăi."

Între timp, Valentine continua să vorbească la urechea mamei Léo.

— Într-o dimineaţă, când m-am trezit, am simţit ceva în corsaj. Am căutat cu mâna şi am găsit scrisoarea lui Maurice. Eram singură, am putut s-o citesc imediat. În aceeaşi zi mi s-a părut, pentru prima dată, că aud o răsuflare omenească în spatele perdelei din fundul alcovului meu. Am pipăit de mai multe ori, încercând să-mi dau seama ce se află de partea cealaltă a draperiei, care nu are nici o deschizătură. În zadar am tras-o la ţi parte şi mi-am întins braţul, n-am dat decât de perete. Cine adusese scrisoarea? La început m-am gândit la Francesca, a cărei afecţiune pentru mine nu s-a dezminţit niciodată şi care ţinea mult la Remy, fratele meu... Nu pot spune totul dintr-o dată, mamă Léo — îi şopti întrerupându-se când ajunse aici — vei afla povestea lui Remy în acelaşi timp cu a mea. Nu Francesca fusese cea care adusese scrisoarea, deoarece, ca şi ceilalţi, ea mă crede nebună. N-am îndrăznit să mă destăinuiesc ei. Nu fusese nici Victoire, camerista mea, care era de vânzare şi pe care au cumpărat-o. Am ajuns Să cred că ar fi fost marchiza însăşi... Sărmana femeie! Nu i-ar fi departe moartea, dacă ar da dovadă de o asemene-clarviziune. Nu este apărată decât de propria-i orbire. Aşadar nu fusese nici marchiza, nu putea fi ea. De la prima privire recunoscusem scrisul lui Maurice. În scrisoare spunea: "În afară de tine, nimeni pe lume nu mă iubeşte, decât bună mamă Léo. Poate că familia mea nici nu ştie unde mă aflu şi de-ar da Dumnezeu să fie aşa! Însă dacă părinţii mei m-a uitat, eu mă gândesc întruna la ei. Nu vreau ca numele fraţilor şi al surorilor mele să fie dezonorat. Caut-o pe mama Léo găseşte-o, şi fă în aşa fel ca ea să-mi aducă otravă. Nu sunt închis la secret, pot fi vizitat..." Putea fi vizitat! Din acea clipă n-am fost stăpânită decât de un singur gând. Dar în cine să mă încred, în casa aceasta? În toţi, fără îndoială, ca şi-n primul venit, căci scrisoarea doar nu

căzuse din cer la căpătâiul meu, şi oricare din ei, cu excepţia marchizei, m-ar fi ajutat să fac ceea ce-mi cerea Maurice. Cu toate acestea, mi-am împărţit în două încrederea: mi-am exprimat în mod public dorinţa de a te vedea, dar, în secret, am încercat să acţionez de una singură. Te-au căutat, aveau interes să te găsească. Se bizuie pe dumneata, să mă converteşti la proiectul de evadare, şi contează pe mine să-l decid pe Maurice să le asculte sfatul. Nici măcar n-am încercat să împac toate astea cu convingerea lor în legătură cu pretinsă mea nebunie. Nu ştiu dacă am reuşit să-i păcălesc. În orice caz, drumul lor este trasat, iar ei îi urmează ocolişurile cu un sânge rece necruţător. Ceea ce-i sigur, este că Maurice nu va fi dus în faţa Curţii cu Juri. Aşa au decis ei. Chiar de-ar trebui să fie înjunghiat pe scara Palatului de Justiţie, el nu va păşi pragul sălii de judecată. Cât despre mine, eu sunt şi mai de temut decât Maurice. Într-adevăr, ei nu pot şti în ce măsură a putut afla el ceva, fie de la mine, fie de la Remy d'Arx, în cursul interogatoriului care a precedat ordonanţa de scoatere de sub urmărirea penală; dar au certitudinea absolută că eu ştiu totul. Eu nu voi fi nici acuzată, nici martor. Nu un căluş, ci un giulgiu trebuie pus pe o gură ca a mea. Dacă n-ar avea nevoie de mine pentru a-l ucide pe Maurice în închisoarea lui, în care Legea îl apără ca o cuirasă, în loc de o nebună, ai fi găsit o moartă. Cu toate acestea, se pare că sunt protejată împotriva lor şi de o altă împrejurare. Nu o pot defini, însă sunt conştientă de existenţa ei — este un fel de ezitare, poate o disensiune. Colonelul e bătrân şi pare bolnav... Nu trebuie să-ţi închipui că aş fi înconjurată, fără încetare, aşa cum eram adineauri, când ai venit. Erai aşteptată şi, în plus, tot teatrul ăsta se face pentru marchiză. Când marchiza este de faţă, toţi se adună în jurul patului meu şi s-ar zice că sunt copilul iubit al unei familii numeroase. Dar de îndată ce marchiza pleacă, rămân singură, de multe ori şi timp destul de îndelungat, slavă Domnului! Seara, numai contesa Corona îmi ţine tovărăşie. În cursul zilei, n-am pe nimeni. Nu se poate să fi uitat un lucru: chiar în ziua în care am devenit cea mai nefericită fiinţă, în ziua în care Maurice a fost denunţat de către mine şi arestat în faţa mea, îi dădusem întâlnire celui pe care îl numeam *marchef*-ul. Îmi aduseseşi la cunoştinţă tot ce se ştia despre Coyatier şi-mi spuseseşi: "Fii atentă!" dar, în ceea ce mă privea, eu nu credeam c-ar fi existat vreo primejdie. Toate acestea mi se păreau imposibile, ca minciunile din legende, şi aproape că-mi reproşam că-mi era teamă de cei pe care-i iubeam. Între timp avuseseră loc întrevederi între acel Coyatier şi Remy d'Arx, pentru care, spre mirarea mea, simţeam o afecţiune tot mai mare. Îl admiram cum urmărea, în întuneric şi doar el singur, o dreaptă pedepsire, o mare şi legitimă răzbunare, îmi spuneam: "Sunt puternică tocmai fiindcă drama aceasta este străină de mine." Voiam să-l văd pe Coyatier spre a mă pune pavăză între el şi Remy. Gândeam că eu nu riscăm nimic apropiindu-mă de un asemenea om, în vreme ce, prin aceeaşi manevră. Remy d'Arx îşi risca viaţa. Moartea i-a venit din altă direcţie. Eu sunt cea care

i-am fost nenorocirea. Fratele meu! Sărmanul, nobilul meu frate!

Valentine se opri o clipă, sufocându-se de plânsul ce o podidea. Ochii îi rămâneau uscaţi, dar mama Léo plângea pentru amândouă.

— Am fost atinsă aici — îşi urmă fata povestirea, după o tăcere — la două zile în urma catastrofei. Eram foarte bolnavă şi raţiunea îmi era, cu adevărat, zdruncinată, căci vedeam întruna în faţa ochilor faţa palidă a lui Remy, apărând între Maurice şi mine. Când am coborât din trăsură, mi-am pierdut cunoştinţa. Cel care m-a adus pe braţe, până aici, a fost Coyatier. De atunci, am aflat că această casă îi slujeşte drept refugiu. A rămas să mă păzească singur, în salon, în timp ce mi se pregătea patul. Îmi revenisem din leşin, însă el credea că dormeam şi, printre pleoapele întredeschise, îi vedeam chipul grosolan, aplecat până aproape de al meu.

Capitolul XIII - Coyatier zis Marchef-ul

Valentine continuă să vorbească:

— Niciodată n-am văzut faţă mai înspăimântătoare decât cea a acelui om. În privirea lui vezi sânge, s-ar spune că sânge este pe obrajii lui, sânge pe buze! Şi totuşi ghiceam în el nu ştiu ce dureroasă compasiune. Crezând, desigur, că nu-l puteam auzi, spunea:

— E un băiat frumos şi-i tare tânăr, şi deja locotenent, după doi ani de Africă! Se iubesc mult copiii ăştia, de vreme ce voiau să se omoare împreună...

Mâna lui aspră a trecut hârşiind prin părul ce-i stătea pe cap zbârlit ca o perie.

— Şi eu eram soldat, a şoptit cu un glas înfundat, un soldat curajos, şi ziarele vorbeau despre mine la fel ca despre el, şi poate că încă îşi mai amintesc de mine unii, prin Africa. O femeie este cea care-a făcut din mine un asasin. Urăsc femeile!

În ochi i s-a aprins o lumină sinistră. Dar, în timp ce mă privea, a început brusc să clipească şi a continuat, ca fără voia lui:

— Asta-i foarte frumoasă, iar eu i-am făcut atâta rău!

A îngenuncheat, să-şi strângă rochia în jurul picioarelor, care tremurau.

— Un cuvânt, un singur cuvânt — a adăugat — şi i l-aş putea reda pe acela pe care-l iubeşte!

Apoi a înălţat din umeri, râzând lugubru.

— Înţelesesem, şi ai înţeles şi dumneata, nu-i aşa? Când iubeşti mult, ghiceşti. Ştiam ce era Coyatier, ghiceam că el era cel care săvârşise crima de care era acuzat Maurice — vreau să spun prima crimă, omorul lui Hans Spiegel...

Îmblânzitoarea scoase un suspin de disperare, smuls de efortul imens pe care-l făcea spre a-şi păstra calmul.

— Nu te mişca, mamă Léo, şopti Valentine, care nu-şi părăsise nici măcar o clipă atitudinea de om adormit. Toate acestea, trebuie să le cunoşti. Am deschis ochii şi, deoarece *marchef*-ul m-a întrebat, încruntându-se: "Ai auzit?", eu am răspuns: "Da", şi am adăugat: "Am făcut chiar mai mult decât să aud, am ghicit."

Privirile ni s-au întâlnit. Nici el, nici eu nu ni le-am plecat.

— Aha! a exclamat el, şi la ce-ţi va folosi că m-ai ghicit?

— Nu ştiu, i-am răspuns, dar am ghicit şi că ţi-e milă de mine.

Şi-a scuturat capul fioros şi a schiţat o mişcare, ca pentru a se depărta. Cu toate acestea, a rămas lângă mine. Şi după o clipă de tăcere, a mârâit printre dinţii încleştaţi:

— Era o femeie în toată povestea, o femeie care voia o rochie nouă, un şal, pene şi flori. De dimineaţă, îmi spusese: "Dacă nu-mi aduci cincizeci de ludovici, te gonesc!"

M-a privit, aşa cum tremuram, şi un zâmbet îngrozitor i-a lăţit buzele.

— I-am adus cei o mie de franci, a adăugat aproape şoptit, eu am fost cel care a alungat-o.

După o pauză, a continuat:

— Ah! Viaţa mea nu face multe parale! Ştiu bine că voi muri din cauza unei femei. Mi-e tot una dacă aceea vei fi dumneata sau alta! Am chef să te aud spunându-mi: "Îţi mulţumesc, marchef!" Caraghios, nu? Întreabă: ţi se va răspunde. Am întrebat, iar el mi-a răspuns. Când au venit să mă ia spre a mă duce în patul meu... ţine-te tare, Léo!... Ştiam că această casă le aparţinea Fracurilor-Negre.

— Fata mea, pronunţă încet de tot îmblânzitoarea, imobilă şi aproape fără a mişca buzele, nu pentru mine mă tem.

— Ştiu bine asta, replică Valentine, şi cât de mult aş vrea să te îmbrăţişez şi să te strâng tare de tot la inima mea! Pentru mine te temi, pentru el, şi ai vrea din nou să-mi strig" "Fii atentă!" Dar din păcate, mamă Léo, nu mai e timp pentru a fi atent. Trebuia riscat totul cu speranţa într-o salvare. Am riscat totul. Până acum, Coyatier şi-a ţinut cuvântul; nu numai că nu mi-a ascuns nimic, dar nici n-a trebuit să vorbesc pentru a fi ascultată. Cu ajutorul lui l-am văzut pe Maurice. Mi-a înlesnit ieşirea de aici, în plină zi, prin poarta care se reconstruieşte. Mulţumită lui, am putut pătrunde în închisoarea Force, şi tot datorită lui mi-am putut procura otravă, în casă, nimeni nu şi-a dat seama — cel puţin în aparenţă — nici de ieşirea, nici de absenţa mea, care a durat mai bine de

două ceasuri, şi nici de reîntoarcerea mea. Să fie asta cu putinţă? Sau, poate, Coyatier, el însuşi, i-a prevenit pe stăpânii săi, iar aceştia mi-au înlesnit, chiar ei, acţiunea? Cu alte cuvinte, a trădat Coyatier Fracurile-Negre în folosul meu, sau m-a trădat pe mine pentru Fracurile-Negre? Nu ştiu, dar ce importanţă are? Maurice are otrava, Maurice mi-a jurat pe dragostea noastră că, pentru a o folosi, mă va aştepta. Când am intrat în celula lui şi când privirea mea a întâlnit-o pe a sa am crezut că biata mea inimă se va frânge. Era, totodată, prea multă durere şi prea multă bucurie. Mi-a întins mâna care-i ardea, m-am aruncat de gâtul lui şi am vrut să-i spun: "Maurice, Maurice, te voi salva!" Dar buzele dragi mi-a închis gura, şi încă mi se pare că-l aud rostind aceste cuvinte care mă urmăresc pretutindeni: "Speranţa te face să suferi; nu spera, Fleurette, fă ca mine, resemnează-te."

Văduva se lupta cu plânsul care o îneca.

— M-a întrebat — continuă Valentine: "Pentru ce n-a venit mama Léo?"

— Oh! Dragul de el, s-a îndoit de mine?

— Nu, după cum nici eu nu m-am îndoit. Am căutat împreună cauzele absenţei dumitale.

— Nu ştiam, îngăimă văduva. Cum să spun aşa ceva, eu, care vă iubesc atât de mult! Închideam ochii, să nu văd că sunteţi prea fericiţi...

— Prea fericiţi! repetă Valentine, ridicând privirile spre cer. Dar timpul zboară şi nu mai am multă putere. Nu eu sunt cea care se opune oricărui plan de evadare, ci el. Mi-a spus: "În viaţa mea n-am fugit decât o dată — şi o dată e prea mult. Îmi voi îndura soarta.'' Şi tot ce vrea Maurice, vreau şi eu...

Se întrerupse din nou.

— E foarte schimbat? întrebă văduva.

— Nu, este foarte palid, dar în privirea lui poţi vedea un calm aproape divin şi i-am regăsit zâmbetul frumos când mi-a spus: "Dacă ai fi soţia mea, aş muri împăcat." Am răspuns: "Orice s-ar întâmpla, voi fi soţia ta."

Privirea îmblânzitoarei exprimă uimire.

Valentine continuă, cu o linişte ciudată:

— Ei nu s-ar opune la asta, sunt sigură. Ceea ce le trebuie, este moartea noastră apropiată, căci dacă am trăi, mâna de fier care ne înăbuşe viaţa ar sfârşi prin a-şi slăbi strânsoarea. Cuvintele noastre, pe care astăzi nimeni n-ar vrea să le asculte, ar putea fi ascultate mâine. Cu condiţia ca noi amândoi să dispărem, ei vor fi milostivi, aşa cum sunt călăii care îndeplinesc ultimul capriciu al condamnaţilor...

Capul fetei păru mai greu pe umărul văduvei care, în acelaşi timp, îi simţi mâna devenind rece. Mama Léo spuse:

— Trebuie să te culci iar în pat, fetiţo!

— Da, răspunse Valentine, de acum, ştii destule, buna mea Léo. Hârtia pe care ţi-am dat-o şi pe care o vei citi cu atenţie îţi va lămuri ce-ţi rămâne de făcut... Încă ceva, totuşi: când mă vei părăsi, vor încerca din nou să te convingă să-i ajuţi pentru evadarea lui Maurice. Promite tot ce ţi se va cere, spune-le că mai convins pe jumătate şi că eşti foarte sigură că-l vei convinge deplin pe sărmanul prizonier. Interesul lor este să ducă la bun sfârşit evadarea, dar nu trebuie să-ţi explic ce rezultat gândesc ei să aibă acea încercare. Nu te teme de nimic, vezi-ţi de drumul dumitale drept. Instrucţiunile nu-ţi vor lipsi niciodată şi, de azi înainte, mă vei vedea mai des decât crezi.

Se întrerupse, adăugând aproape cu veselie:

— Acum, mamă Léo, nu ne mai rămâne decât să-l păcălim pe spionul care ne pândeşte. Dumneata eşti exact ceea ce trebuie pentru asta şi, cu adevărat, chiar şi dacă asupra noastră n-ar fi aţintită nici o privire, eu sunt moartă de oboseală, şi nu ştiu dacă aş putea ajunge la pat fără ajutorul dumitale.

Zâmbi şi mai spuse:

— Le-ai văzut pe doici, cum îi adorm în braţe pe copilaşi. După ce somnul le-a închis, în fine, pleoapele, ele duc încetişor bebeluşul în leagănul său, dar cu câte precauţii! Fă la fel ca ele, buna mea Léo, poartă-mă în braţe şi, mai ales, ai grijă să nu mă trezeşti!

Surâsul ei era contagios — se reflectă pe chipul deznădăjduit al îmblânzitoarei, care înţelesese.

Urmă o scenă atât de bine jucată, încât Lecoq, în spatele perdelei, fu pe trei sferturi păcălit.

Cu o delicateţe nespusă, mama Léo îşi eliberă umărul ce sprijinea capul fetei, apoi se aplecă asupra ei ca spre a constata că este adormită, după care o ridică tot atât de lesne parcă ar fi fost, într-adevăr, un copil, şi o purtă pe pat, unde Valentine rămase nemişcată.

Înainte de a o înveli cu pledul, doamna Samayoux îşi şterse ochii. Pe urmă îşi împreună mâinile şi spuse cu tristeţe:

— Oare n-ar fi fost mai bine pentru bietul îngeraş să fi rămas la mine, la baracă!

"Fir-ar să fie!" gândi Lecoq, părăsindu-şi ascunzătoare "Poftim că mi-am pierdut aici o jumătate de ceas. Te pomeneşti că astea, de la bâlci, încep să joace teatru la fel de bine ca la Théatre-Français?"

În momentul în care se îndepărta fără zgomot, dar totuşi nu destul de silenţios pentru că urechea la pândă a îmblânzitoarei să nu sesizeze ecoul slab al paşilor săi, uşa prin care ieşiseră doamna marchiză d'Ornans şi prietenii ei se deschise.

— Ei bine! întrebă din prag contesa Corona, ne-am spus toate marile noastre secrete?

— Sst! făcu doamna Samayoux, întorcându-se spre ea A adormit vorbind despre el.

Contesa străbătu camera în vârful picioarelor şi veni până la pat. Sărută mâna îngheţată a Valentinei şi îndreptă asupra îmblânzitoarei o privire tristă şi blândă.

— Se iubesc mult, murmură, şi cel care a murit o adora. Nebunia o face să-şi închipuie că Remy d'Arx era fratele ei. V-a vorbit despre asta?

— Da, confirmă îmblânzitoarea.

— Dumneavoastră, care o cunoaşteţi de mult, credeţi că ar putea fi, cu adevărat, sora lui Remy d'Arx?

— Pe vremea când o cunoşteam, răspunse mama Léo, se numea Fleurette. Nu bănuiam că ar fi avut vreun frate, dar nu bănuiam nici că ar fi fost ruda unei nobile marchize şi a unui colonel.

— Adevărat, aprobă contesa.

Şi aproape fără voia ei, adăugă:

— La vremea aceea, vi s-a plătit, nu-i aşa?

Văduva îi apucă brusc mâinile. Obrajii îi ardeau.

— Ea are încredere în dumneavoastră, îi spuse, şi în ochi vă citesc că aveţi un suflet bun. Ascultaţi-mă, sunt o biată femeie, o fiinţă ticăloasă care poate că a săvârşit fapte rele. Da, mi s-au dat bani şi nu-i câştigasem cinstit! Da, au venit s-o caute la mine şi poate am greşit crezând prea repede... dar ea părea să fie realmente fiica unei mari familii! Şi cum să-mi închipui că nişte oameni ca aceia ar fi vrut să mă înşele? Dacă ştiţi ceva ce m-ar putea ajuta să-mi repar greşeala, vă rog, vă rog, spuneţi-mi!

Contesa îşi coborâse privirile. Răspunse cu răceală:

— Nu ştiu nimic, bună doamnă. Când Valentine a venit la noi, acum doi ani, mi s-a spus că este verişoara mea şi am iubit-o ca pe o soră. Remy d'Arx era pentru mine un prieten, aproape un frate. Doliul pe care-l purtăm cuprinde o enigmă nu-i cunosc dezlegarea. Există o enigmă — o enigmă inexplicabilă — şi în situaţia tânărului de care toţi prietenii noştri par să se intereseze, în ciuda crimei lui.

— Oh! protestă îmblânzitoarea. Acela e nevinovat, jur în faţa lui Dumnezeu.

— Aşa a spus şi Valentine, zise contesa cu o expresie gânditoare, chiar în ziua în care a fost arestat Maurice Pagès, încă mânjit de sânge, la câţiva paşi de casa în care fusese săvârşit omorul. Eu nu sunt judecător, doamnă, şi de când eram copil, am trăit mereu înconjurată de nişte mistere încă mai de nepătruns decât acesta.

— În numele cerului! începu văduva, privind-o nerăbdare, spuneţi-mi...

Francesca Corona îşi scutură încet fermecătorul cap.

— Nu-mi puneţi întrebări, replică ea, ar fi inutil. N-am înţeles, n-am ghicit nimic, decât propria-mi nenorocire, care mă copleşeşte şi pentru care nu trebuie să dau socoteală nimănui. Dacă tânărul acela este nevinovat, să-l ajute Dumnezeu. Deoarece se

iubesc, să fie fericiţi! Veniţi, doamnă, sunteţi aşteptată în salon, şi fiecare pare să spere că intervenţia dumneavoastră ar putea produce un rezultat favorabil. Vă voi conduce şi voi reveni s-o veghez pe Valentine, care o iubesc şi mai mult de când suferă.

Se îndreptă către uşă.

Un cuvânt îi veni pe buze îmblânzitoarei, care era gata să vorbească, dar simţi o mână îngheţată care o atingea pe a sa. Se întoarse spre pat şi întâlni privirea ochilor larg deschişi ai Valentinei, care-şi ţinea un deget pe buze.

Capitolul XIV - Salonul

Mama Léo se feri să nu se supună ordinului mut pe care i-l dădea Valentine. O urmă pe contesa Corona fără a mai adăuga nici un cuvânt.

Aceasta o conduse până la uşa salonului de la etajul de dedesubt.

Mama Léo ar fi dorit ca drumul să fie mai lung, căci avea mare nevoie să-şi revină.

Pentru a înţelege ce se petrecea în mintea şi-n sufletul ei, trebuie să te pui în situaţia ei morală, fără a uita în ce mediu îşi petrecea viaţa obişnuită.

Tocmai suferise — fără o zguduire vizibilă, căci fusese obligată să-şi ascundă orice manifestare exterioară a emoţiei — unul dintre cele mai puternice şocuri pe care este în stare să le suporte o fiinţă omenească.

În locul ei, alţii ar fi putut recurge spre a se salva, cel puţin în primul moment, la îndoială sau neîncredere. Dar — am spus-o adeseori — în lumea amărâtă a bâlciului, în care văduva Samayoux deţinea un rang important, legendele crimei sunt cunoscute şi oarecum chiar onorate, aşa cum trebuie să fi fost legendele mitologiei, la păgâni.

Acele întunecate poeme ale crimei oribile circulă nu numai în teatrele de bâlci, ci şi în toate mansardele şi-n toate cocioabele din care provine publicul care asigură viaţa bâlciului.

În serile de veghe din aceste "regiuni săteşti" aflate în Paris, dar care, în acelaşi timp, sunt atât de departe şi atât de mult *sub* Paris, există barzi ca în Irlanda, improvizatori ca la Napoli, trubaduri aşa cum erau, în Evul Mediu, în întreaga Europă.

Şi tot aşa cum barzii cântă spada, iar trubadurii lancea, la baza sălbaticei *Iliade* a rapsozilor mizeriei se află întotdeauna cuţitul.

În Bretania-de-Jos, poţi vorbi despre Korrigani[73] fără a fi nevoie să explici ce înseamnă cuvântul; în Irlanda — despre sufletele-duble, şi în întregul ţinut scandinav — despre *elfi* şi *goblini*[74]. În timpul domniei lui Louis-Philippe, în nici un lăstăriş al pădurii pariziene nu ţi s-ar fi cerut să repeţi de două ori numele Fracurilor-Negre.

Oricine ştia ce voia să însemne acea reuniune de cuvinte; cel puţin, oricine îşi închipuia că ştie, căci şi în acest domeniu, la fel ca în mitologie, existau o sumedenie de variante.

Dar deasupra tuturor variantelor domina ceva — ceva ce constituia fondul superstiţiei populare: fiecare credea într-un fel de francmasonerie, alcătuită întocmai conform scării societăţii omeneşti, adică având nobilimea şi burghezimea sa, precum şi propriul său popor. Fiecare credea că ofiţerii erau numeroşi şi că generalii se aşezau, liniştiţi, pe cele mai înalte culmi ale inegalităţilor noastre sociale, apăraţi fiind împotriva diviziunii Legii de nu se ştie ce magie.

Iată şi pentru ce mama Léo, pe lângă marea emoţie ce i-o provocase scena care avusese loc şi în cursul căreia biata ei inimă fusese răscolită până în străfunduri, era tulburată şi de o spaimă care nu avea legătură imediată nici cu draga ei Fleurette, nici cu adoratul ei Maurice.

Fracurile-Negre — oamenii puterii necunoscute şi ai crimei veşnic nepedepsite! Fracurile-Negre — acele fantome omicide pe care o mulţime de poveşti de groază i le arătase dând târcoale în tăcerea nopţilor pariziene!

Văzuse Fracurile-Negre! Se afla în casa Fracurilor-Negre!

Credinţa este un lucru ciudat! Este sigur că poţi crede şi în acelaşi timp, să nu crezi, căci cei mai creduli sunt adesea uimiţi când se pomenesc, pe neaşteptate, în faţa obiectului credulităţii lor.

Coborând scara ce ducea de la camera ocupată de Valentine spre salonul doctorului Samuel, mama Léo îşi spunea: "Domnul Constant face parte dintre ei, şi asta nu mă miră, deoarece are o mutră care seamănă cu o mască, dar domnii aceia bătrâni, care au o înfăţişare atât de respectabilă! Un colonel! Un prinţ! Şi ce să crezi despre doamna marchiz însăşi? Pentru că, orice-ar zice Fleurette, cine se-aseamănă se-adună, aşa că n-am încredere în nimeni de-aici!"

Încercă să-şi stabilească o regulă de conduită, dar capul ei se învârteau toate.

Şi vedeţi trăsătura caracteristică! La un moment dat, nemaiştiind la cine să recurgă, s-a gândit să se adreseze justiţiei! Dar, pentru ea, acesta fu simptomul descurajării împinse până la nebunie.

Ridică din umeri, furioasă, şi-şi spuse: "Dacă bâjbâi în halul acesta, înseamnă că

[73] *Korigani*: în Bretania, duhuri răufăcătoare, pitici sau zâne. (n.t.)
[74] *Elfi şi goblini*: în mitologia scandinavă, genii aeriene simbolizând aerul, focul, pământul, apa, etc. (n.t.)

suntem pierduţi definitiv."

Căci oamenii de felul ei nu cred în justiţie, şi unele excepţii lugubre pe care ignoranţa lor le transformă în regulă îi fac să se teamă de judecători.

Când privesc în sus, nu zăresc binele, ei văd numai răul crescând peste măsură.

Aceasta este răzbunarea învinşilor.

Poate c-ar trebui să le fim recunoscători că nu strivesc sub greutatea multitudinii lor acea infimă minoritate de fericiţi cărora ei le atribuie — în mod greşit, este adevărat — incurabila boală a mizeriei lor.

Contesa Corona deschise uşa salonului şi anunţă:

— Iat-o pe bună doamnă Samayoux. Valentine a noastră *doarme*.

Mama Léo trecu pragul şi auzi uşa închizându-se în urma ei. Era ca beată. În jurul său, toate obiectele dansau şi se învârteau.

Dar asta dură numai o clipă, căci ea era îndrăzneala întruchipată, şi în ciuda simplităţii firii sale, la ora primejdiei avea sângele rece, dibăcia şi prezenţa de spirit specifice unei adevărate femei.

În jurul şemineului din salon, recunoscu imediat toate figurile care, mai înainte, erau reunite în camera bolnavei.

Acum apăruse, în plus, un personaj necunoscut ei şi care discuta în şoaptă cu colonelul Bozzo.

Când intră, o putu auzi pe marchiză reproşându-i nou-venitului o întârziere sau o absenţă şi numindu-l domnul baron de la Perrière. În momentul acela, mama Léo îşi stăpânise în mare parte oroarea şi spaima. Aşa cum i se întâmpla oricărui bun soldat, prezenţa duşmanului îi reda curajul.

În afară de asta, curiozitatea — atât de ascuţită în rândul poporului, care întotdeauna păstrează ceva de copil — se trezi brusc în ea. De îndată ce încetă să se teamă, avu poftă să vadă şi să ştie. Privirea ei făcu înconjurul celor de faţă şi desigur, fiecare chip fu judecat cu totul altfel decât prima dată.

Din frământările ei interioare, nimic nu răzbătea în afară. Pe obraji avea câte o pată roşie, dar asta era ceva destul de obişnuit şi, de altminteri, oricine putea pune acest lucru pe seama tulburării foarte fireşti pe care ar simţi-o orice femeie de felul ei, admisă în acea lume, atât de cu mult deasupra sa. Puţină teamă şi mult respect era, bineînţeles, exact ceea ce se cuvenea.

Doamna marchiză d'Ornans veni s-o ia de mână şi toată lumea o înconjură, cu excepţia colonelului Bozzo, care-şi păstră locul, continuând să discute cu glas scăzut cu domnul baron de la Perrière. Dar dacă el însuşi nu se deranjă, măcar îi făcu un semn protector şi prietenesc văduvei, care-şi spuse: "E-n ordine, bătrân ticălos, dă-i înainte cu manierele tale! Dacă te putem servi aşa cum meriţi, nu te teme, o vom face cu dragă

inimă!"

— Aici putem discuta liber, bună doamnă, spuse marchiza. Cunoaşteţi înspăimântătoarea nenorocire ce s-a abătut asupra casei mele. Toată lumea din acest salon îmi este devotată, toţi o îndrăgesc pe sărmana copilă care se află sus.

— În nefericirea ei, răspunse văduva, micuţa este fericită dacă are atâţia protectori puternici.

— Se exprimă foarte bine, murmură domnul de Saint-Louis. Găsiţi-mi, dacă puteţi, în altă parte decât în Franţa, un asemenea nivel intelectual în rândurile poporului!

— Ah! exclamă marchiza, dacă acel popor despre care vorbiţi atât de bine ar putea să vă cunoască şi să vă audă!

Samuel, stăpânul casei, şi domnul Portal-Girard, doctorul în drept, aprobară dând din cap şi se apropiară de grupul alcătuit din colonel şi domnul de la Perrière.

Privindu-i cum se depărtau, mama Léo gândea: "Uite doi pe care i-aş recunoaşte! Dar unde o fi dispărut Constant?"

— Haideţi, o îndemnă marchiza oferindu-i un scaun, povestiţi-ne tot ce aţi realizat.

Mama Léo avusese răgazul necesar să chibzuiască, şi instinctul îi spunea să se apropie cât mai mult de adevăr, din cauza spionului ascuns în spatele perdelei şi care putea foarte bine să fi fost domnul baron de la Perrière.

— La început am fost de-a dreptul înnebunită, răspunse, şi veţi înţelege de ce. Ce ziceţi c-a avut fantezia de a se ridica din pat imediat după ce-aţi plecat! Am vrut să vă chem, dar n-aveam cum. Mi-a astupat gura cu amândouă mânuţele, ca un diavol, şi a trebuit s-o învelesc în ceva ca s-o duc lângă şemineu. Spunea: "Mi-e frig. Mi-e frig!"

Privirea îi alunecă spre celălalt colţ al căminului şi se întâlni cu cea a domnului baron.

"Ia te uită, ia te uită", — îşi spuse — "am mai văzut eu ochii ăştia! Dar e mai ceva ca la teatru, aici trebuie să se grimeze la discreţie."

— E adevărat ce spune, domnule Lecoq? îl întrebă colonelul pe baron, în şoaptă.

— Adevărat punct cu punct, Tată, răspunse domnul de la Perrière. Dacă micuţa n-a vorbit, îţi garantez că femeia asta va merge drept, căci nu mi-am pierdut timpul cu ea la baracă. Ştii cât de bine îmi îndoctrinez oamenii, când mă pun la treabă!

— Eşti o perlă, l'Amitié, murmură bătrânul, şi când îţi voi lăsa moştenirea, nu voi avea nici o grijă cu privire la viitorul asociaţiei.

Nu-şi putu stăpâni o criză de tuse, penibilă la auz.

Doctorul, care tocmai se apropiase, îl bătu uşurel pe spate spunând:

— Sună mai bine, de acum nu va mai dura decât o săptămână.

În timp ce bătrânul îşi ştergea fruntea umedă de transpiraţie, cei doi doctori şi Lecoq schimbară un zâmbet plin de subînţelesuri, care dădea cuvintelor: "Nu va mai

dură decât o săptămână" o semnificaţie precisă.

Capitolul XV - Angajarea mamei Léo

Între timp, vorbind cu marchiza şi cu domnul de Saint-Louis, mama Léo continua:

— Mă săruta de mama focului, iar numele lui Maurice venea pe buze în fiecare clipă. Eu nici nu mai ştiam pe ce lume sunt. Căci mi se sfâşie inima văzându-i pe copiii ăştia cum suferă.

— V-a vorbit despre Remy d'Arx? o întrerupse marchiza.

— Ah! Cum să nu? Acum zice că-i fratele ei! De nebună, e absolut sigur că-i nebună.

— Nu, nu cu totul, o corectă domnul de Saint-Louis. Doctorul Samuel ne-a explicat diferitele grade de alienaţie mentală, şi în domeniul acesta el reprezintă prima autoritate în Paris. Draga noastră copilă suferă de o tulburare cerebrală a cărei cauză este cunoscută şi determinată.

— Şi când va înceta cauza, adăugă marchiza cu vioiciune tulburarea va dispărea de la sine.

— Să vă audă Dumnezeu, doamnă! zise mama Léo. Mă simt consolată când văd cât de mult o iubiţi. Aşa că, acum nu-mi mai pasă de nici o meserie, zău aşa! De azi înainte sunt la ordinele dumneavoastră, de dimineaţa până seara şi de seara până dimineaţa.

Doamna d'Ornans îi luă din nou mâna.

— Vei fi răsplătită..., începu să spună.

— Ah! Lăsaţi-o baltă! strigă văduva. Dac-o luaţi pe latineşte, nu vă mai pricep.

— Ce suflet bun! murmură marchiza.

— Minunat popor! suspină domnul de Saint-Louis.

— Aşa cum vă spuneam — îşi reluă mama Léo relatarea — şi vă cer iertare pentru vorbele care-mi scăpară, aveam de gând s-o lămuresc, în felul în care promisesem, şi nu ştiam cum să-mi încep predica. Era atât de drăguţă, în braţele mele! Îmi pierdeam timpul admirând-o, ca un copil bătrân ce sunt, şi-mi ziceam: "Dac-ar fi vrut Dumnezeu, cât de fericiţi ar fi fost!" Şi asta m-a readus la treaba mea, fiindcă trebuie ca Dumnezeu să vrea, nu-i aşa? Musai să fie fericiţi. Prin urmare, am luat problema de la cap, spunându-i că libertatea este primul bun pe lume şi că dacă-i lăsăm pe judecători să-şi

facă numărul, să-şi numeroteze hârţoagele, să îmbrobodească juriul — praful se alege! Nici dracu' nu mai poate să descurce lucrurile. Şi dă-i şi dă-i, cu toate exemplele în sprijinul vorbelor mele, că doar sunt multe şi n-aveam decât să aleg dintre ele. Ea mă asculta uitându-se ţintă la mine, cu ochii ei mari înlăcrimaţi. Repeta întruna: "Este nevinovat, este nevinovat!". "La naiba!" i-am zis. "Şi Isus era nevinovat, şi cu toate astea a fost crucificat între cei doi tâlhari."

— Ce suflet bun! spuse din nou marchiza, sincer emoţionată.

Iar domnul de Saint-Louis:

— Elocvenţa populară, în Franţa, are astfel de resurse!

— Ca să scurtez povestea, continuă îmblânzitoarea, toate astea n-o impresionau chiar atât cât aş fi vrut. Biata pisicuţă parcă-i amorţită de atâta suferinţă şi de câte lacrimi a plâns. Atunci, mi-a venit ideea de a-i încuraja scrânteala şi i-am zis: "Dacă moare, vei muri, nu-i aşa?" Mi-a răspuns: "Ah! Sunt convinsă, şi aceasta mi-e singura speranţă!"... "Ei bine! Şi atunci, cine-ţi va mai răzbuna fratele?" Ochii i s-au luminat şi a spus: "Remy, dragul, sărmanul meu Remy!"

Marchiza asculta cu o atenţie pătimaşă. Domnul de Saint-Louis clătină din cap, în semn de aprobare, dar o uşoară paloare stinse roşeaţa tenului său.

Cei doi doctori, colonelul şi domnul de la Perrière, rămaşi de partea cealaltă a şemineului, îşi încetară brusc discuţia, spre a trage cu urechea.

— Cu chestia asta o prinsesem, continuă îmblânzitoarea, mi-am dat seama numaidecât. Când am început să vorbesc iar despre Maurice, a plâns cu lacrimi fierbinţi, şi eu la fel, vă-nchipuiţi.

— Să mă ia dracu dac-am văzut sau auzit ceva din toate astea! le şopti Lecoq vecinilor săi.

Văduva povestea mai departe:

— Era atât de slăbită şi de zdrobită! Plânsul acela a obosit-o în aşa hal, încât a adormit imediat. Capul i-a căzut pe umărul meu...

— Partea asta-i adevărată, mai şopti Lecoq.

— ... şi pleoapele i-au obosit, încheie mama Léo, dar, înainte de a-şi închide ochii, mi-a zis: "Am încredere în dumneata, ai fost mama mea şi îl iubeşti ca pe un fiu. Dacă eu îi spun: Vreau să trăieşti!, va accepta să fie salvat... şi trebuie să trăiască, atât pentru dragostea noastră, cât şi pentru răzbunarea noastră."

Glasul slab şi blând al colonelului Bozzo se făcu auzit la celălalt capăt al şemineului:

— Ciudată fetiţă!

Privirea pe care i-o aruncă marchiza era plină de mânie.

Dar bătrânul îi răspunse printr-un zâmbet.

Stătea instalat comod în fotoliul său, mângâind cu mâna albă şi zbârcită o cutiuţă

de aur pe care se afla portretul în email al ţarului Rusiei.

— Buna mea prietenă, murmură colonelul adresându-i marchizei un semn din cap împăciuitor, v-aţi supărat şi în urmă cu câtva timp, când tot repetăm vorbele acestea — "ciudată fetiţă" — dar trăncăneala mea ascunde multe lucruri. Copila asta a încurcat nişte socoteli excelent făcute şi, în ceea ce o priveşte — spun asta atât pentru prietenii noştri, cât şi pentru dumneavoastră — nu trebuie să te încrezi în aparenţe.

Se întrerupse, spre a adăuga privindu-şi patern cei trei vecini, care simţiră o uşoară stânjeneală:

— La fel ca mine, copiii mei. Şi eu sunt un omuleţ ciudat.

Îşi deschise cutia de aur, luă câteva fire de tutun pe vârful degetului său arătător şi le mirosi de departe, cu o expresie de mulţumire.

Nu diplomaţia era punctul forte al îmblânzitoarei şi totuşi acest crâmpei de scenă nu trecu defel neobservat de ea.

— Domnul colonel are foarte mare dreptate, spuse, cu atât mai mult cu cât dânsul n-a avut intenţia să spună ceva împotriva copilei, sunt convinsă. Fata a avut totdeauna o fire ciudată, şi de destule ori mi s-a întâmplat, pe vremuri, să renunţ a mai încerca s-o înţeleg. Pentru a reveni la oile noastre, vasăzică adormise ca un îngeraş al bunului Dumnezeu şi, pe măsură ce dormea mai adânc, un zâmbet de heruvim i se ivea pe buze, care-au început să se mişte murmurând, ca prin vis: "Vom fi fericiţi, ne vom căsători foarte curând!... Foarte curând!"

Mama Léo se întrerupse şi o privi pe marchiză drept în faţă.

— Iată, buna mea doamnă, încheie ea, am făcut tot ce-am putut.

— Şi ai făcut mult, răspunse marchiza. Ne-ai redat speranţa, iar noi toţi, cei de aici, îţi mulţumim.

— Atunci, întrebă văduva coborând glasul, visul dragei mele fetiţe s-ar putea înfăptui? Să fie fericiţi împreună? Aţi consimţi la căsătoria lor?

Marchiza şovăi, apoi răspunse pe un ton grav:

— Alt copil nu mai am, ea este toată inima mea; nu ştiu până unde poate merge slăbiciunea ce-o simt pentru ea, dar cred că, dacă ea doreşte astfel, aş accepta să nu mă opun acestei căsătorii.

— Ah! pe Sfântul Dumnezeu! exclamă mama Léo, sărind în picioare, la noi, nobilii nu prea trec drept oameni cumsecade însă dumneavoastră sunteţi o comoară, sau să fiu eu a dracului!

Îşi aruncase braţele în jurul gâtului marchizei, cam speriată şi-i trântise pe obraji două pupături răsunătoare.

— Vă cer iertare, şopti apoi, retrăgându-se ruşinată, dar trebuia să fac asta: nu m-am putut abţine.

Doamna marchiză d'Ornans râdea, aranjându-şi coafura.

Samuel, doctorul în drept, şi domnul baron de la Perrière se apropiaseră de prinţ, care privea scena cu duioşie, murmurând:

— Poporul! Ah! Poporul francez!

Colonelul Bozzo rămăsese singur, în colţul şemineului.

— Vasăzică, trase concluzia mama Léo, sunt a dumneavoastră, ce mai! A dumneavoastră cu trup şi suflet şi, dacă trebuie, m-aş arunca în foc spre a vă fi pe plac.

Când încheie, privirea ei, părăsind-o pe marchiză, întâlni cele patru perechi de ochi ale Fracurilor-Negre, care o pândeau cu fixitate. Nici nu tresări şi schiţă o reverenţă, adăugând:

— După cum se cuvine, sunt şi în slujba celorlalţi domni. Haideţi, folosiţi-mă, ce trebuie să fac?

Din spatele celorlalţi se auzi tuşea seacă a bunului colonel, şi cei care-l mascau se traseră imediat la o parte, cu respect.

— Vă mulţumesc, prieteni, spuse bătrânul, îmi place să-i văd pe aceia cărora le vorbesc, iar voi mă stânjeneaţi, căci nu mai am glasul meu de la douăzeci de ani. Eu am fost primul care a avut ideea de a face apel la excelenta doamnă Samayoux; dacă-mi îngăduiţi, eu voi fi cel care-i va da instrucţiunile.

Toţi cei de faţă se înclinară în tăcere, iar marchiza, în nevinovăţia ei, spuse:

— Mai voiam să vă rog, bunul meu prieten, deoarece sunteţi cel mai înţelept sfetnic al nostru.

— De acum înainte, continuă colonelul Bozzo, lucrurile trebuie să meargă repede fiindcă sesiunea Curţii cu Juri urmează să se deschidă în săptămâna aceasta. Puteţi fi la dispoziţia noastră întreaga zi de mâine, stimată doamnă?

— Toată ziua de mâine şi toate celelalte zile, atâta vreme cât va fi nevoie de mine, replică văduva.

— Perfect, şi vom şti să găsim mijlocul pentru a dovedi recunoştinţa noastră, fără a vă jigni mândria ce face cinste... Aşadar, mâine, la prima oră, veţi merge la cabinetul domnului judecător de instrucţie Perrin-Champein, care este un om foarte matinal, şi-i veţi cere un permis spre a-l vizita pe locotenentul Maurice Pagès, în închisoarea Force.

— Dar dacă judecătorul de instrucţie mă refuză...

— Fiţi liniştită, se va face tot ce-i necesar astfel; judecătorul de instrucţie să nu vă refuze. Este considerată un om deosebit de abil, şi mă mir că încă n-aţi fost interogată.

— În vremuri obişnuite, replică îmblânzitoarea, aş străbate o grămadă de leghe spre a evita o asemenea treabă. Nu-mi plac nici judecătorii, nici aprozii — nu-i vina mea. Dar mă voi duce totuşi şi, dacă mă interoghează, o să vorbesc cu sufletul deschis. Bineînţeles, când voi căpăta permisul, mă voi duce să-l văd pe Maurice. Ce va trebui să

fac la el?

— Cam tot ce tocmai aţi făcut la Valentine. Îi veţi vorbi în numele Valentinei, veţi spune... Dar de ce să vă-nvăţ lecţia? Am avut posibilitatea de a vă aprecia. Ştim ce iubire delicată şi adâncă aveţi pentru acel nefericit tânăr. Nu ne-aţi crede, doamnă, dacă am pretinde că împărtăşim această iubire. Pentru noi, este un străin şi ne e indiferent. Ba, mai mult, dacă nu ne-ar fi necesar ca mijloc de salvare pentru domnişoara de Villanove, interesul nostru, însăşi datoria noastră ar fi, poate, de a-l înlătura. Dar noi o iubim pe Valentine aşa cum dumneavoastră îl iubiţi pe Maurice. Valentine este ultima speranţă a dragei noastre marchize. Asta-i de ajuns pentru ca nimic să nu ne facă să şovăim.

Îmblânzitoarea îl privi cu simpatie şi spuse:

— E plăcut să văd cât sunteţi de sincer, şi bietul băiat trebuie totuşi să-i mulţumească lui Dumnezeu care, în nefericirea lui, i-a lăsat asemenea protectori.

— Veţi fi elocventă, continuă colonelul, nu avem nici o teamă în privinţa aceasta. Dar insistaţi mult asupra argumentului acela, reţinut din verdictul rostit de doctorul Samuel: " Viaţa Valentinei se află în mâinile lui Maurice. După voia lui o poate reînvia sau ucide."

— Aşa am spus, declară solemn Samuel, şi o repet, este convingerea mea intimă.

— Fiţi liniştit, replică văduva, nu voi uita argumentul dumneavoastră, dar există şi un altul pe care eu, una, îl prefer, şi anume acela sugerat de doamna marchiză. Când Maurice va afla că poate spera să obţină mâna Valentinei...

Se întrerupse şi privirea ei o întrebă pe doamna d'Ornans, care murmură:

— Chiar de-ar trebui să părăsesc Franţa şi să mă stabilesc într-o ţară străină, nu mă dezic: numai pe ea o mai am pe pământ.

— Atunci, izbucni veselă mama Léo, ne-am înţeles. Ştiţi unde să mă găsiţi, pentru a vă da raportul asupra misiunii mele. Pe mâine! Şi bună-seara la toată lumea!

Marchiza se ridică şi-i întinse mâna.

— Dar unde-i domnul Constant? întrebă îmblânzitoarea.

— Şi-a reluat serviciul, răspunse doctorul Samuel. Pot foarte bine s-o conduc eu pe buna doamnă Samayoux, se oferi baronul de la Perrière, înaintând.

— Ei, nu! protestă văduva. Domnul Constant, treacă-meargă, dar un baron! Nu vă fie teamă că m-aş pierde! Dă-o-ncolo de treabă, dacă vreţi să rămânem prieteni, trebuie să ne păstrăm fiecare locul. Duceţi-mă numai până la poarta de afară, fiindcă n-aş fi în stare să-mi regăsesc drumul, dar, odată ajunsă pe strada Batailles, nu vă faceţi griji pentru mine. Când mă întâlnesc cu vagabonzi, eu sunt cea care-i sperie.

Refuză braţul oferit curtenitor de baron şi ieşi prima.

— Buna mea prietenă, zise colonelul după plecarea ei, că în seara aceasta am făcut

o treabă excelentă. Vreţi ca în drum, să vă las la palatul dumneavoastră? Mor de somn.

Doamna d'Ornans îşi rezemase capul în mână.

— Sunteţi într-adevăr, unul dintre cei mai înţelepţi oameni pe care i-am întâlnit în viaţa mea, murmură ea, gânditoare. Dacă n-aţi fi aici, dacă nu v-aş vedea amestecat în aceste evenimente imposibile, aş crede că visez.

— Mi se pare, doamnă, interveni domnul de Saint-Louis, că nici eu nu sunt chiar un nepricopsit...

— Aşa este... iertaţi-mă, iubite prinţ. Veniţi cu noi?

— Nu, răspunse domnul de Saint-Louis, evitând privirea colonelului. Am ceva de discutat cu domnul de la Perrière.

— Eu, zise Portal-Girard, doctorul în drept, eu sunt întocmai ca un medic care, după ce a recurs la toate leacurile ar fi recomandat o fântână făcătoare de minuni sau nişte moaşte. Doamna marchiză nici nu mă mai priveşte, de când am propus evadarea.

— De vreme ce este-unica soluţie..., începu doamna d'Ornans.

Colonelul o întrerupse, declarând cu demnitate:

— Medicul care-şi recunoaşte neputinţa e un om cinstit, domnule Portal-Girard. Aşa ceva nu li se poate reproşa, niciodată şarlatanilor. Ne-aţi arătat care-i situaţia reală, şi doamna marchiză vă mulţumeşte pentru acest lucru.

Vru să-şi ofere braţul acesteia din urmă, dar deoarece bietele-i picioare tremurau îngrozitor, marchiza fu aceea care-l sprijini până la uşă.

— Aveţi multă grijă de dragă copilă, spuse ea înainte de a trece pragul.

— Şi ia seama, prinţe, adăugă colonelul, ca un copil poznaş, domnul de la Perrière îmi va spune toate micile secrete pe care le aveţi cu dânsul.

Cei doi bătrâni ieşiră.

Domnul de Saint-Louis, Portal-Girard şi doctorul Samuel se priviră. Toţi trei erau palizi.

— Lecoq e convocat şi el? întrebă domnul de Saint-Louis.

— Da, răspunse Portal-Girard. Pentru astă-seară, peste o oră, pe bulevardul Temple.

— Este riscant! murmură Samuel.

— Ca toate jocurile, replică doctorul în drept pe un ton calm şi hotărât. E ca o aruncare cu zarurile, trebuie să aflăm dacă vom muri săraci ca nişte cerşetori, sau dacă vom trăi mai bogaţi decât nişte regi!

Capitolul XVI - Biletul Valentinei

În timpul acesta, doamna Samayoux, pornind în sens invers pe drumul urmat mai înainte spre a ajunge la pavilion, străbătea din nou domeniul doctorului Samuel.

Dacă n-ar fi ştiut cu cine are de-a face, cu siguranţă l-ar fi considerat pe domnul baron ca unul dintre cei mai amabili oameni din lume. Într-adevăr, acesta, folosind un stil cu totul diferit de cel al domnului Constant, dar tot atât de comunicativ, reluă tema recunoştinţei şi a afecţiunii, deja dezvoltată în salon, şi declară deschis că îmblânzitoarea constituia o adevărată providenţă pentru grupul de rude şi prieteni pe care-i interesa fericirea Valentinei.

Trebuie să recunoaştem că domnul baron se trudea cam degeaba.

Mama Léo suferea intens reacţia emoţiilor prin care trecuse, în vreme ce străbătea curţile înălbite de zăpadă, un cuvânt îi sună în creieri ca un dangăt de clopot.

Se cutremură toată la gândul oamenilor acelora, în aparenţă la fel ca toţi oamenii, ba chiar superiori celor mai mulţi pe care-i putuse întâlni îmblânzitoarea în întreaga ei viaţă, şi care nu erau decât nişte josnici şi necruţători asasini.

Ea fusese printre ei, atinsese mâna unei făpturi omeneşti desemnate de mai înainte să le primească loviturile — căci în felul acesta socotea ea situaţia doamnei marchize d'Ornans — şi lăsase în bârlogul lor o fată pe care-o îndrăgea cu duioşie.

Ştia că numai de ei depindea soarta unui tânăr pe care-l iubea mai mult decât o mamă.

Putea domnul baron să vorbească mult şi bine, făcându-se plăcut; ea prea puţin îl asculta, şi mintea îi lucra febril.

Trecând prin dreptul lojei portarului, mama Léo aruncă înăuntru o privire, căutându-l pe acel Roblot a cărui vedere îi trezise, la sosire, primele bănuieli.

Loja era goală.

Însă după ce trăsese cordonul soneriei şi chiar în momentul în care se pregătea să-şi ia rămas-bun, domnul baron exclamă:

— Iată-l exact pe cel de care aveam nevoie! Roblot prietene, o vei conduce pe doamna până la omnibuz.

Mama Léo recunoscu umerii laţi şi capul zbârlit al *marchef*-ului, care se plimba

încolo şi-ncoace prin faţa porţii, cu mâinile în buzunare, fumându-şi pipa.

Îmblânzitoarea voi să refuze, dar baronul insistă râzând:

— Fără complimente — este un dulău bun de pază. Bună-seara, stimată doamnă! Pe mâine!

Poarta ce dădea spre strada Batailles se reînchise brusc.

Văduva se afla acum singură cu Coyatier, care, la început, rămase nemişcat, privind-o pe sub cozorocul şepcii sale.

Între sanatoriu şi marea uzină de la marginea cheiului nu exista decât un teren neconstruit. Un felinar solitar strălucea tocmai în josul pantei, ca acele faruri pe care le vezi de departe dar care nu luminează.

Putea să fie ora zece seara.

Pe esplanada Chaillot şi în împrejurimi domnea cea mai completă singurătate. Unicele zgomote ce se puteau auzi trădând viaţa Parisului veneau de jos, unde rarii trecători şi câteva trăsuri mergeau în lungul cheiului, ducându-se spre bariera Passy sau întorcându-se de acolo.

Or, drumul pe care trebuia să apuce mama Léo nu era în direcţia aceea, dar când *marchef*-ul se urni din loc, începu să urce panta abruptă şi pustie ce ducea, într-o parte, către strada Chaillot, în cealaltă — către bariera Batailles.

Am spus că mama Léo era curajul întruchipat, dar suntem nevoiţi să recunoaştem că, în momentul acela, primul său gând fu să coboare panta în fugă şi s-o ia la goană cât o ţineau picioarele.

De data asta îi era frică, într-adevăr frică, şi un fior îi străbătu întregul trup, iar pielea i se făcu îndată că de găină.

Coyatier era sperietoarea în stare să zguduie acea făptură fără nervi, zdravănă şi solidă că lemnul de stejar, deoarece Coyatier era clădit la fel ca ea.

Oricât de redutabile îşi închipuia Fracurile-Negre prin ceaţa minţii ei, aceia îi ameninţau mai ales imaginaţia; ucideau prin viclenie şi de la distanţă, mâinile lor albe, pe care cu puţin mai înainte le văzuse, se fereau cu scârbă de treburile sângeroase.

Din punct de vedere al crimei, Coyatier constituia, dimpotrivă, mâna de lucru, muncind cu braţele.

Ceilalţi puteau fi luaţi drept judecătorii ce pronunţă sentinţa; Coyatier era călăul, Coyatier era cuţitul.

Poate că pentru prima oară în viaţa sa, mama Léo îşi simţea picioarele tremurând sub greutatea trupului ei robust.

După ce *marchef*-ul urcase vreo doisprezece paşi, se întoarse şi, constatând că văduva rămăsese nemişcată ca o piatră-n drum, spuse:

— Avem de gând să dormim aici?

Mama Léo porni anevoie către el.

Văzându-i reţinerea, *marchef*-ul adăugă, cu un hohot de râs ce răsună lugubru:

— Nu te mănâncă nimeni, bătrânico!

Îşi reluă mersul.

Mama Léo îl urma de la distanţă. Cotind pe lângă sanatoriu, recunoscu trăsura care o adusese, staţionând lângă zid, cu vizitiul ei adormit.

Îi era deja ruşine pentru slăbiciunea ei şi se certa ea însăşi în gând: "Animalul ăsta nu-i mai puternic decât un urs, şi de un urs nu m-aş teme, cu siguranţă! Iar răposatul meu Jean-Paul Samayoux avea umerii chiar şi mai laţi. De altminteri, la ce le-ar folosi să-mi vină de hac în seara asta, de vreme ce mi-au comandat treabă pentru mâine?... Şi pe urmă, dacă animalul şi-a manifestat, într-adevăr, interesul pentru micuţă, negreşit ştie că suntem în aceeaşi tabără."

— Hei! Omule! strigă ea. Mă gândesc să discut puţintel cu dumneata.

Mergeau în lungul faţadei principale a sanatoriului, cu schelele ei datorate lucrărilor de reparaţii.

În loc să răspundă, Coyatier grăbi pasul.

— Sălbăticule! bombăni văduva. Şi totuşi, despre tine se povesteşte că ai avea inimă bună, cel puţin aşa s-ar părea. Dar eu mă pricep prea bine la lei şi la tigri pentru a mă lăsa păcălită de asemenea zvonuri.

La o depărtare de o sută de paşi, *marchef*-ul se opri brusc, într-un loc ce despărţea clinica doctorului de primele case de pe strada Chaillot.

De acolo se vedea staţia trăsurilor cu lanterne galbene cunoscute sub numele de *Constantine* şi care făceau cursa spre cartierul Saint-Martin.

Coyatier o aşteptă pe văduvă scuturându-şi scrumul din pipă, reîncărcând-o apoi, aşa fierbinte cum era.

— Eu nu voi merge mai departe, spuse. Acolo, jos, sunt prea mulţi oameni şi prea multe lanterne.

— De ce n-ai vrut să-mi vorbeşti? îl întrebă văduva, cu voioşia recăpătată.

— Pe dumneata lumina şi oamenii te fac să te simţi în siguranţă, cu atât mai bine pentru dumneata, replică *marchef*-ul. De vorbit, n-am vrut din cauza zidurilor. Pretutindeni unde există ziduri, sunt şi urechi.

Văduva veni chiar lângă el.

— Aici nimeni nu ascultă, spuse cu glasul coborât. Ai ceva de discutat cu mine?

— De discutat! repetă Coyatier ridicând din umeri şi frecând bricheta. Din cauză că am discutat cu femeile am ajuns să mă tem de oameni şi de lumină. Am multă pică pe femei. Asta nu-nseamnă că nu de la ele o să mi se tragă nenorocirea, asta-i sigur. Am salvat deja câteva şi, când mă gândesc, îmi vine să râd. Fiecare cu maniile lui, nu-i aşa?

Degeaba încerc să-mi bag minţile-n cap, când ai luat un obicei, s-a terminat...

— Te pomeneşti că eşti, cu adevărat, un ticălos cumsecade? îngăimă văduva. Cum s-ar zice, adică, "Cinstitul Criminal"?

— O mânie, dacă-ţi spun! mormăi Coyatier. Un obicei nenorocit, ce mai, prostii! Asta mi-a adus necazuri, şi nu doar o dată, dar, când sunt singur, mă gândesc la micuţa domnişoară. I-am ţinut în labele mele mânuţa moale ca mătasea şi din cauza mea plânge.

— Va să zică, este chiar adevărat! exclamă văduva. Dumneata eşti vinovatul!

— Dă-mi pace, bătrână nebună! bombăni ameninţător *marchef*-ul, ridicând mâna ca pentru a o strivi.

Dar schimbând imediat tonul, adăugă:

— Destul cu vorba! Dacă l-ai cunoaşte pe cel care te va omorî, îmi închipui că nu l-ai iubi?! Pe mine, femeile mă vor omorî, şi le urăsc din tot sufletul. Domnişoara e la ananghie, şi iubitul ei la fel. Orice va trebui făcut pentru ei, voi face, mă înţelegi? Şi am şi început. Dacă trebuie să sară în aer maşinăria aia cu *se va lumina de ziuă mâine*, va sări împreună cu mine, e lucru hotărât. Însă dumneata, uită-te bine pe unde calci! Ei sunt vicleni, fii cât se poate de atentă! Bună-seara!

Îşi aprinse pipa, îi întoarse spatele şi coborî din nou strada, cu paşi rari.

Văduva, care rămăsese cu totul uluită, se duse spre staţia de omnibuz, încercând să-şi limpezească gândurile.

Tocmai când luă loc în trăsura ce urma să plece, văzu trecând în trap grăbit echipajul care-i purta pe doamna marchiză d'Ornans şi pe colonel.

Abia mult după plecarea omnibuzului, şi când tulburarea din mintea ei se mai potolise, se gândi la hârtia pe care Valentine i-o strecurase în mână. O scoase, o despături, şi se apropie de capătul din spate al omnibuzului, unde lumina lanternei îi îngăduia să citească. Hârtia conţinea următorul text:

"Vei cere judecătorului de instrucţie permisiunea — pe care ţi-o va acorda — de a-l lua cu dumneata pe fiul dumitale spre a-i face o vizită lui Maurice."

Mama Léo crezu că n-a citit bine şi, în marea sa uimire, se întrebă dacă totuşi ceva nu era deranjat în creierul fetei. Îşi frecă ochii şi citi din nou.

— Fiul meu, spuse. Chiar aşa scrie: "fiul meu". Oare oamenii aceia au dreptate, şi biata făptură să fi suferit un şoc care i-a luat minţile? Nu am alt fiu decât pe Maurice, şi doar nu pot să-l duc pe Maurice în vizită la Maurice!

Părăsi trăsura în staţia bisericii Saint-Laurent şi coborî pe jos întreaga stradă Faubourg Saint-Martin. Mersul îi făcu bine dar nu-i oferi dezlegarea enigmei. Mergea repetând întruna:

— Fiul meu! Fiul meu! De unde naiba l-a mai scos pisicuţa şi pe fiul ăsta? Cu toate acestea, e clar că mi-a vorbit în mod cât se poate de raţional, dar aşa sunt nebunii şi, când nu atingi locul în care-i scrânteală, ai zice că-s nişte filozofi. După câte se pare, scrânteala ei constă în a-mi dărui un fiu şi în a se crede sora fostului ei logodnic. Fratele ei şi fiul meu sunt cam acelaşi lucru, amândoi alcătuiesc o pereche.

De mai multe ori în cursul drumului se apropie de prăvălii spre a citi încă o dată misterioasa hârtie. O suci, o răsuci, căutând o indicaţie ce i-ar fi putut da cheia şaradei.

Căci dincolo de gândul că Valentine ar fi nebună, se încăpăţâna s-o bântuie un altul, care-i spunea că la capătul misterului exista nu se ştie ce speranţă nedesluşită.

Când ajunse la dărâmăturile ce mascau străpungerea străzii Rambuteau, o idee îi trecu brusc prin minte, oprind-o în loc, ca şi cum s-ar fi izbit de ceva.

— Fiul meu! repetă pentru a douăzecea oară, dar pe un alt ton şi bătând din palme. Sfinte Doamne! Tare proastă mai trebuie să fiu dacă n-am ghicit imediat, deşi pisicuţa ar fi putut să-mi adauge un cuvinţel de explicaţie.

În bucuria ei şi în ciuda superbei greutăţi indicate cu prilejul ultimei sale cântăriri, la bâlciul din Saint-Cloud, făcu o săritură de ied şi porni în goană spre baraca ei, de care, acum, se afla foarte aproape.

— Cu fiul acela — îşi spunea — sunt sigură că voi fi bine primită. Ah! Ce mult se va bucura comoara mea iubită!

La uşa barăcii îl găsi pe credinciosul Échalot. În ciuda frigului, sărmanul dormea rezemat de canat, încălzindu-l la sân pe Saladin.

— De ce nu te-ai culcat, umflatule? îl întrebă.

Échalot se trezi tresărind şi răspunse:

— Ah! Patroană, iată-te! Slavă Domnului! Nu mai speram să te revăd în viaţă.

— Şi pentru ce nu, bătrâne?

— Fiindcă l-am recunoscut pe omul care a venit mai înainte ca fiind Toulonnais-l'Amitié.

— Ei, na-ţi-o! replică îmblânzitoarea. Şi eu, care credeam că era domnul de la Perrière.

— Niciodată n-am auzit pronunţându-se numele ăsta, zise Échalot.

— De ce nu m-ai prevenit imediat?

— Păi, patroană, pentru că atunci când se văd descoperiţi, pericolul devine şi mai mare.

Îmblânzitoarea îl bătu prieteneşte pe umăr.

— Ai mai multă judecată decât îmi închipuiam, spuse, şi ai acţionat ca un băiat isteţ.

— Ah! exclamă Échalot, când e vorba de dumneata, patroană... da' ştii, gândul de a te fi văzut plecând cu un asemenea bandit...

— Am întâlnit o droaie de bandiţi, bătrâne! izbucni îmblânzitoarea, la care apărea reacţia, dându-i un fel de febră. Ah! Tunete de Brest! Cum spun cei din Saint-Brieuc, erau acolo de toate soiurile. Dacă voi îmbătrâni, voi putea povesti până la sfârşitul zilelor mele că am pătruns chiar în străfundurile bârlogului Fracurilor-Negre, de una singură, ca Daniel în groapa cu lei![75]

Échalot o asculta cu gura căscată.

— Prinţi, colonei, baroni, continuă îmblânzitoarea, despre care ai crede că-s crema aristocraţiei, ce mai! Avocaţi, medici...

— Şi ai reuşit să scapi din ghearele lor! îngăimă Échalot.

Îmblânzitoarea îşi înfipse mâinile în şolduri.

— Suntem tovarăşi, ei şi cu mine, declară. I-am înşelat, în mare parte prin iscusinţa şi şiretenia mea, deşi ei sunt mai vicleni decât nişte diavoli. Închide uşa şi du-te de te culcă, bătrâne! Se va lumina de ziuă mâine — că doar asta le e parola — şi mă bate gândul că vom vedea lucruri cam întunecate!

---

[75] *Daniel* (*Sfântul ~*), supranumit Stâlpnicul (secolul al V-lea e.n.): a stat mai mult de treizeci de ani în vârful unei coloane, în chip de mortificare. Mama Léo îl asemuieşte cu martirii creştini prigoniţi în antichitate şi aruncaţi, uneori, în arenele circurilor, pradă animalelor sălbatice, (n.t.)!

Capitolul XVII - Seară la "L'Épie-Scié"

În aceeaşi seară, pe la ora unsprezece, două cupeuri particulare ce mergeau unul în urma celuilalt urcară în lungul bulevardului Temple, străbătând o mulţime zgomotoasă ce se îmbulzea în apropierea teatrelor.

Cele două trăsurile opriră în locul numit "Galiote" departe de terenurile, pe atunci ocupate de cocioabe, unde se înalţă astăzi Circul Napoleon.

Din fiecare cupeu coborâră câte doi bărbaţi. Traversară trotuarul, apoi strada Basse, spre a intra pe strada cunoscută sub numele de "Calea îndrăgostiţilor", care ducea la cafeneaua *L'Épi-Scié*.

Cei patru bărbaţi nu aveau totuşi deloc de gând să joace biliard cu miză, căci trecură repede prin dreptul perdelelor de bumbac roşii ce mascau uşa cu geamuri a dubioasei cafenele, continuându-şi mersul şi cotind la stânga pe străduţă.

Imediat după colţ se afla o poartă scundă, ce permitea accesul spre o alee întunecoasă de puteai să-ţi vâri deget în ochi. În acea alee dispărură cei patru, ca nişte oameni cunosc bine locurile.

În timpul acesta, gălăgia şi veselia erau mari în jos a cafenelei *L'Épi-Scié*, unde obişnuiţii localul erau foarte numeroşi.

Regina Lampion, mare şi măreaţă, moţăia la tejgheaua ei, lângă un pahar gol mânjit de apă îndulcită.

În jurul mesei de biliard al cărui postav lucios ca o pânză cerată avea mai multe pete decât avusese cu prilejul noastre vizite, jucătorii erau bine dispuşi.

Cocotte, veselul ştrengar al Parisului, uşor cherchelit, mereu câştigător, mereu învingător şi comparat cu celebri tenori prin succesul lui la doamne, făcuse nişte caramboluri superbe. Piquepuce, prietenul său, mai serios datorită vârstei, mai distins prin educaţie, juca zaruri într-un grup de muşterii pricepuţi la vorbă, în care câteva "elegante", favorite ale modei, beau, fumând ţigări *caporal* ca nişte ducese.

Aceste domnişoare semănau întrucâtva cu cavalerii lor la care paltonul fraterniza bucuros cu salopeta. Printre ele se aflau elegante pretenţioase şi ofilite şi toalete de-a dreptul ruşinate; vedeai mătase şi stambă, pălării "şic" şi bonete murdare.

Unele erau tinere şi drăguţe, în ciuda insolenţei uniforme care, aici, lipsea de farmec toate chipurile; dar cele mai multe aveau în spate un lung trecut zvăpăiat, şi

seria aventurilor prin care trecuseră de la decădere la decadenţă, coborându-le până la aceste tenebroase adâncimi, era înscrisă pe frunţile lor cu caractere lizibile.

S-ar putea ca în Paris să existe bârloguri şi mai adânci, căci în grupul prezidat de Piquepuce am fi putut recunoaşte un tânăr cumsecade, de o urâţenie naivă şi vanitoasă, acoperindu-şi părul gălbui cu o pălărie cenuşie jerpelită, şi care părea a se afla acolo ca la o ceremonie, având înfăţişarea unui mic burghez introdus, din întâmplare, în cel mai aristocratic salon din cartierul Saint-Germain.

Amédée Similor, împins de firea sa frivolă şi de gustul lui pentru plăceri, îşi uita astfel îndatoririle de familie. Reuşise să se strecoare în acea "lume bună", unde se purta reţinut, alegându-şi cu grijă cuvintele şi neuitând niciodată să respecte regulile exprimării elegante.

Cele două fete cu faţa roşie de la baraca Samayoux îl abandonaseră, fără îndoială, sau poate le părăsise el, căci îl regăsim lansat într-o nouă intrigă amoroasă, cu o zdrahoancă veselă care avea un braţ lipsă şi un plasture pe un ochi.

— Am excelente brevete de tot felul, îi spunea el, obţinute încă din cea mai fragedă tinereţe a mea — dans la salon, poante contrapoante, dans de caracter, referitor la care domnul Piquepuce, ca urmare a relaţiilor noastre de prietenie, m-a încredinţat că un tânăr ca mine nu poate mucezi în mizerie, în ciuda talentelor şi cunoştinţelor sale, şi că, dacă s-ar oferi un prilej, eu m-aş putea distinge, urcând în primele rânduri, spre fericirea celei care va şti să-mi atragă privirile.

Scanda aceste fraze înflorite cu respectul adoptat îndeobşte spre a declama versuri frumoase.

— Habar n-am ce se cloceşte, răspunse în acest moment, Piquepuce la întrebarea pusă de un palton nou-nouţ dar lipsit de cămaşă. A venit ordinul — eu l-am executat. Dacă *se va lumina de ziuă* la noapte sau mâine, vi se va spune, da' ce-i sigur e că, de data asta, n-o să croim haine de doliu deoarece Coyatier nu-i la locul lui.

Toţi îşi îndreptară ochii spre colţul în care *marchef*-ul se aşeza de obicei, întunecat şi singur.

Masa lui era goală.

— Îmi vând bila pe patru franci! strigă Cocotte, şi mâna-i la mine. N-o vrea nimeni? Adjudecat!

Se aplecă spre masa de biliard şi-i *făcu* adversarului său *o dublă*, lipind propria-i bilă sub margine, la egală distanţă de cele ale unor "salopete".

Galeria aplaudă.

Cocotte îşi luă atitudinea jucătorului de biliard triumfător, care o aminteşte vag pe cea a cavalerilor rezemaţi în lăncile lor.

— Aşadar, spuse, nu ştiţi că *marchef*-ul a fost trimis acolo, la iarbă verde, după

afacerea bastonului cu măciulie de fildeş? Tare bine-a fost montată chestia aia, şi camaradul care-a sfărâmat broasca lui Hans Spiegel îşi cunoştea meseria... Imbecilul care, în momentul acesta, *plăteşte legea* locuia de partea cealaltă a broaştei, iar *marchef*-ul se încălzeşte acum la soare, pe domeniile firmei, în timp ce nouă ne îngheaţă buricele degetelor la Paris.

— *Legea* încă *n-a fost plătită*, ripostă Piquepuce, şi-l ştiu eu pe unul care tare-ar vrea să găsească un băţ, să-l arunce în roţile noastre.

Îl arătă cu degetul pe Similor şi adăugă:

— Iată un băiat bun pe care l-am angajat pentru a afla cam ce se petrece la văduva Samayoux. Asta şi-ar vinde baraca şi, în plus, ar da foc Parisului din toate cele patru colţuri numai şi numai ca să-l salveze pe micul ei locotenent.

Similor îşi aranja zdreanţa ce-i servea drept cravată şi-şi înmuie în gură degetul spre a-şi netezi părul.

— Nu-mi stă în obicei, spuse, să frecventez clasele de jos, dar ca urmare a împrejurărilor şi pentru a-mi folosi, silit de nenorocire, nişte brevete obţinute pe vremea când frecventam o altă categorie de artişti, în locuri ca Porte-Saint-Martin, Opera şi altele, mi-am putut coborî orgoliul până la teatru în aer liber. Nu există meserie ruşinoasă, dar nu te împrieteneşti decât cu oameni de acelaşi rang cu tine, iar văduva Samayoux nefiindu-mi nimic, vă voi dezvălui cu plăcere tainele ei.

Échalot era, desigur, o făptură blândă, dar dacă l-ar fi auzit pe Pilad[76] al său vorbind astfel, ar fi rezultat un cap spart şi, de data aceasta, Saladin chiar că ar fi rămas orfan.

Nimeni nu-i răspunse lui Similor, deoarece un clopoţel montat în spatele tejghelei slobozi un sunet unic şi puternic. Regina Lampion, trezită brusc, deschise nişte ochi înroşiţi care clipiră, orbiţi de lumina lămpilor cu gaz aerian.

Jucătorii de biliard îşi întrerupseră partida şi o tăcere adâncă se lăsă în cafenea.

Un chelner, cu şervetul pe braţ, se repezise spre scara în spirală ce urca la cabinetul particular, situat la mezanin şi cunoscut sub numele de *Confesional*, dar fu oprit în trecere de Cocotte, care i se adresă doamnei de la tejghea:

— E rândul dumitale, mamă Rogome, şi dă-i zor!

Şi regina Lampion fu văzută părăsindu-şi scaunul pe care părea bătută-n cuie de dimineaţa până seara, ducându-se la scara în spirală şi urcând-o gemând.

Când nu se afla pe tronul său, regina Lampion pierdea sută la sută. Era o hidoasă grămadă de grăsime plină de reumatisme, şi cel mai bine am putea s-o comparăm cu bătrânul leu al Léocadiei Samayoux.

În cele din urmă, reuşi să ajungă în capătul de sus al scării şi dispăru în spatele uşii

[76] Pilad: erou din Focida, văr şi prieten nedespărţit al lui Oreste, acesta din urmă fiind fiul lui Agamemnon şi al Clytemnes trei. (n.t.)

închise.

— Este ciudat că domnul l'Amitié n-a trecut prin cafenea, cum obişnuieşte, constată Cocotte.

— Asta înseamnă că a venit cu oameni care nu se grăbesc să se lase văzuţi replică Piquepuce coborând glasul. Vom afla îndată cum stau lucrurile, să aşteptăm.

Similor era profund impresionat. Murmură:

— E ceva, să te afli sub acelaşi acoperiş cu mai-marii lumii.

Regina Lampion reapăru în capul scării. Stacojiul obrajilor ei devenise violet. Vocea îi tremura uşor când dădu comanda:

— Punci sus şi jos! Aprinde, Polyte!

Polyte era chelnerul de încredere care trăgea la sorţi numerele "găinii".

— Bravo! strigă Similor, al cărui entuziasm rămase fără ecou. Trăiască punciul!

Cocotte urcase trei-patru trepte ale scării, în întimpinarea grăsanei.

— Ai tutun? o întrebă.

— Da, şi vezi de strănută! replică regina Lampion pe un ton arogant.

Piquepuce se apropie pentru a întreba la rândul său:

— Câţi sunt?

— Patru.

— Îi cunoşti?

— Poartă vălul.

Regina Lampion adăugă cu glas tare:

— Patru pahare pentru *Confesional*, Polyte!

Înfăţişarea generală a cafenelei se schimbase cu desăvârşire: bărbaţii şi femeile păreau cuprinşi de o aceeaşi nelinişte, şi prin grupuri se auzeau circulând cuvintele:

— Patru văluri deodată! La ce treabă ticăloasă ne vor trimite în noaptea asta?

Numai Similor adoptase o atitudine de matador, spunându-i vecinei sale:

— Punciul este băutura mea preferată, fierbinte şi nu prea botezat. Dacă a sosit momentul de a-l înfrunta pe burghez sau forţa armată, veţi putea vedea caracterul aceluia care-şi propune să vă frecventeze şi căruia nimic nu-i poate stăvili curajul şi iubirea!

Regina Lampion nu revenise la tejgheaua ei. Se aşezase pe ultima treaptă a scării, spre a-l aştepta pe Polyte, care-i puse în mână tava cu bolul şi cele patru pahare.

Ea luă totul şi urcă din nou. Când se înapoie a doua oară în jurul celor două castroane imense, în flăcări, se bea deja vârtos. Femeia îi făcu un semn lui Polyte. Chelnerul veni spre ea şi-i spuse:

— Acolo, străin nu-i decât individul acela, cu pălăria cenuşie. Domnul Piquepuce este cel care l-a adus.

Similor, cuprins de exaltare şi zel, tocmai îşi ridica paharul, şi striga:

— În sănătatea superiorilor mei! Pentru a le fi pe plac, aş merge şi la moarte!

Ciunga visurilor lui îi răspunse:

— E permis să fii prostănac, dar nu chiar într-atâta, decât dacă nu te afli aici din partea guvernământului.

În clipa aceea, regina Lampion se cufunda în profunzimea tronului său cu un mormăit voluptuos şi întindea paharul ei mare lui Polyte, care i-l umplu până sus.

— Vom stinge şi vom închide, spuse. Toţi vor avea bunătatea să rămână aici până li se va da liber. *Se va lumina de ziuă!*

— Trăiască întunericul! strigă Similor. Întunericul este favorabil sensibilităţii, le voi tachina pe doamne!

Ar fi spus mai multe, dacă n-ar fi intervenit pumnul lui Cocotte, înfundându-i pălăria până la bărbie, dintr-o singură lovitură.

Când reuşi să scape de acoperământul creştetului său — căluş şi totodată legătură peste ochi — scena se schimbase din nou. Polyte termina de fixat barele obloanelor, gazul fusese stins pretutindeni; numai flacăra punciului lumina cu sclipirile ei livide toate acele chipuri de bandiţi, îngrijorate şi întunecate.

Capitolul XVIII - Conjuraţii

La etajul de deasupra, în jurul unui alt castron cu punci, se reuniseră cele patru văluri, aşa cum le numea regina Lampion.

Fiecare mai avea în faţa lui, pe masă, pătratul de mătase neagă care, mai înainte, îi ascunsese trăsăturile.

Paharele fuseseră umplute, dar nimeni nu-şi în buzele în ele.

Toţi patru făceau parte dintre vechile noastre cunoştinţe şi-i vom enumera în ordinea vârstei: domnul de Saint-Louis, medicul Samuel, doctorul în drept Portal-Girard şi domnul Lecoq, în costumul său de Toulonnais-l'Amitié.

Confesionalul era exact aşa cum l-am văzut în seara care s-a plănuit lugubra comedie ce se încheiase prin asasinarea lui Hans Spiegel, în camera lui mobilată de pe Oratoire şi prin arestarea lui Maurice Pagès, la palatul Ornans.

În momentul în care intrăm, cei patru tovarăşi trebuie să fi discutat deja despre treburile lor, căci convorbirea era foarte însufleţită.

Preşedinţia părea să-i aparţină prinţului, dar Portal-Girard deţinea întâietatea ca orator, iar domnul Lecoq, contrar obiceiului său, afecta un fel de moderaţie indiferentă.

Doctorul Samuel, chiar şi mai calm, se limita la a aprecia loviturile.

Cuvântul îl avea Lecoq, care, ridicând din umeri, spunea:

— Ce vreţi, poate că-i o superstiţie, dar se împlinesc douăzeci de ani de când îl privesc pe omul ăsta drept în ochi; în fiecare dimineaţă cred că, în fine, îl cunosc, dar seara îmi dau seama că n-am ajuns nici la jumătatea drumului spre cunoaşterea deplină.

— Când drumurile sunt prea lungi, spuse pe un ton sec Portal-Girard, există o soluţie: le scurtezi.

— Pentru a-l scurta pe acesta, murmură Lecoq, luaţi seama la ce vă spun, va fi nevoie de mare dibăcie.

— Cât timp îi mai dai de trăit, Samuel? întrebă prinţul, cu vădita intenţie de a realiza o conciliere.

— Nu mai ştiu, replică medicul. Trupurile astea în care nu mai e sânge şi a căror carne s-a transformat în pergament pot vegeta luni şi chiar ani de zile.

— Dacă mai durează măcar două săptămâni, strigă doctorul în drept, al cărui pumn încleştat izbi cu putere masa, ne-am ars, camarazi! Afacerea micului locotenent este proastă, pornită greşit şi condusă în mod absurd...

— Ce de vorbe mari! zise Lecoq. Ceea ce era cu adevărat periculos era povestea lui Remy d'Arx. Şi să nu fim nedrepţi, Tatăl a descurcat dumnezeieşte ghemul acela, aşa că-i suntem îndatoraţi.

— Pe cuvântul meu, interveni Portal-Girard, e ciudat cum te-nvârte pe degete bătrânul viclean! Iei de bun orice-ţi spune el! Cu Remy d'Arx s-a sfârşit, este adevărat, dar la afacerea aceea a mai rămas o codiţă. Prietenul nostru Samuel este un medic savant, care merită întreaga noastră încredere, şi cu toate acestea, Remy d'Arx, după ce a fost declarat mort de către prietenul nostru Samuel, a mai trăit de două ori douăzeci şi patru de ore.

— Staţi puţin! ripostă doctorul. Agonia lui a durat două zile, aşa e, dar fără a se mai fi putut mişca şi fără a vorbi.

— Ce ştii dumneata? Ai rămas tot timpul lângă patul lui? Justiţia n-a putut obţine nimic, asta-i tot ce poţi afirma. Însă la căpătâiul lui se afla un bătrân servitor...

— La naiba! Dacă prăpăditul de Germain vă încurcă... întrerupse Lecoq.

Nu-şi încheie vorba, dar gestul îi fu îndeajuns de expresiv.

Doctorul în drept îşi aţinti asupra lui privirea limpede şi sclipind de inteligenţă.

— Iată ce numeşti dumneata, bătrâne, a descurca un ghem: să pui în locul unui

ghem încurcat, două, trei, patru gheme. Să-socotim pe degete, căci surzii cei mai tari de urechi sunt cei care nu vor să audă, şi mult mă mir — chiar foarte mult — că ai nevoie de atâtea argumente pentru a accepta un lucru evident: în locul ghemului care se numea Remy d'Arx, o avem pe Valentine de Villanove, sau mai curând Valentine d'Arx, căci ştii mai bine decât oricine că ea este, într-adevăr, sora mortului; îl avem pe Maurice Pagès, şi putem pune pariu o sută contra unu că ăştia doi cunosc secretul nostru. În plus, o avem pe văduva Samayoux, care ne va afla secretul mâine, dacă nu i-a fost spus deja astăzi. Şi, în fine, îl avem pe bătrânul Germain, despre care vorbeşti cu mare uşurinţă şi pe care mă pofteşti să-l lichidez, dacă mă stinghereşte. Nu pe mine mă stinghereşte, ci pe dumneata, pe noi, întreaga asociaţie. Tot jucându-se cu locul, această minte, care odinioară era, realmente, de o forţă extraordinară, lucidă şi plină de resurse — nu am intenţia de a-i minimaliza meritele — a ajuns să recurgă la subtilităţi copilăreşti, la complicaţii ale unui creier senil. Diavolul acesta bătrân se amuză cu crima, la fel cum un expert în calcule dar încărcat de prea mulţi ani îşi creează singur migrene luptându-se cu jocuri matematică complicate. Linia dreaptă îi displace. Face mii de cotituri şi mii de ocoluri inutile, sub pretextul de a-şi ascunde urma paşilor, fără a pricepe că fiecare cotitură şi fiecare ocol naşte o nouă pistă. Ascultaţi o fabulă: Aveam un unchi, căruţaş în Quercy, un ţinut cumplit pentru osii. Unchiul meu folosise o osie, timp foarte îndelungat, în ciuda bolovanilor şi a gropilor. Dar, într-o bună zi, rândaşul lui i-a spus: "Osia e pe ducă, ar trebui s-o schimbăm." Unchiul s-a supărat. O osie atât de bună! Doar rezistase la o sumedenie de hurducături! Ba chiar, cred că unchiul meu l-a dat afară pe rândaş. Dar, nu peste multă vreme, osia, care slujise atâţia ani, s-a rupt, şi unchiul s-a ales cu şalele frânte. Dacă vreţi, puteţi să mă daţi şi pe mine afară, aşa cum a fost gonit valetul unchiului meu, dar, vă spun că acest colonel al vostru, chiar dac-a fost din oţel călit, a slujit prea mult şi este timpul să fie înlocuit.

— Prin cine? întrebă Lecoq.

Îşi aţinti pe rând ochii asupra celor trei tovarăşi, care-şi feriră privirile.

— Dacă-i vorba de mine, continuă cu francheţea neruşinată ce-l caracteriza în anumite ocazii, sunt de acord. Dacă e vorba să fie înlocuit printr-unul din voi, cer timp de gândire.

Primul care-şi ridică privirea spre el fu Portal-Girard.

— L'Amitié, prietene, — îi spuse — mai întâi gândeşte-te bine la ceva: tu eşti unul singur şi noi suntem trei.

— Aha! exclamă Lecoq, aşadar, m-aţi chemat să-mi dau avizul când, de fapt, eraţi hotărâţi dinainte?

— În ceea ce mă priveşte, da, replică Portal-Girard. Vezi că-ţi vorbesc deschis. Cât despre prietenii noştri, întreabă-i şi-ţi vor răspunde.

— E rândul dumneavoastră, sire, spuse Lecoq fără a pierde nimic din buna sa dispoziţie ironică. Aş fi fericit să cunosc opinia personală a Majestăţii Voastre.

— Există ceva adevărat în cele spuse de Portal-Girard, ripostă domnul de Saint-Louis. Colonelul prea caută nod în papură, şi eu înclin să cred că parabola cu osia este cât se poate de potrivită, dar nu acesta-i motivul care mă face să...

— Aha! făcu iar Lecoq. Care va să zică, eşti decis?

— Aproape, şi iată de ce. Tatăl are mai multă minte în vârful degetului său mic decât noi toţi laolaltă, dar, la urma urmei, nici noi nu suntem nişte tonţi, şi dacă el ne spionează de dimineaţa până seara cu o grijă care-i cu totul spre lauda lui, avem şi noi dreptul de a ne uita puţin, din când în când, prin gaura cheii. Eu m-am uitat, sau am pus pe alţii să se uite, n-are importanţă, şi am căpătat convingerea că ultima ţicneală a mult-iubitului nostru Stăpân, care i-a promis fiecăruia din noi în parte întreaga sa succesiune, şi asta nu o dată, ci de mai multe ori...

— Nu-i rău, nu-i rău! îl întrerupse Lecoq zâmbind. Prinţul este un observator mai bun decât credeam.

— Chiar aşa! interveni Samuel. Această penibilă comedie cu moştenirea lui nu-i oare o dovadă evidentă că s-a ramolit?

— Aşadar, eşti de partea lor, doctore? întrebă Lecoq, vădit impresionat.

— Suntem toţi de aceeaşi parte! strigă Portal-Girard. Ne-am săturat de harababura asta! Dacă n-ar fi decât un şnapan bătrân, treacă-meargă! Dar este un bătrân idiot. Vrem o altă osie!

— Drace! Drace! murmură Lecoq, lucrurile îmi par foarte avansate. Numai că prinţul nu ne-a spus ce a văzut prin gaura cheii venerabilului nostru Tată.

— Am văzut, răspunse domnul de Saint-Louis, că venerabilul nostru Tată, fie că-şi închipuie că va trăi veşnic, fie că se pregăteşte să moară ca toată lumea, vrea să ia cu sine comoara Fracurilor-Negre, pe care eu o evaluez la mai bine e douăzeci de milioane, lăsându-ne golaşi ca pe nişte micuţi Iovi în faţa justiţiei avertizate în mod caritabil.

— Trebuie să fie, într-adevăr, mai mult de douăzeci de milioane, întări Samuel.

— De ce nu un miliard, dacă tot e vorba de evaluări? bombăni Lecoq.

Doctorului în drept îi scăpă un gest de mânie, dar domnul de Saint-Louis luă calm cuvântul şi spuse:

— Toulonnais, bătrâne, tu eşti cel mai vechi în asociaţie şi am fi vrut să fii alături de noi. Poţi observa că nu ne-am încurcat aici nici cu Corona, nici cu abatele, nici cu contesa de Clare. Tu singur ai fost convocat. Însă n-ar trebui să-ţi vâri în cap că ai fi indispensabil — ne-am lipsi foarte bine de tine. Sunt trei săptămâni de când verificăm asociaţia aşa cum frământi aluatul. Am luat legătura cu cei de gradul doi, iar pe membrii de rând îi avem în mână.

— Nu-i cu putinţă! mormăi Lecoq. Aşadar, arde?

— Îţi poţi da tu însuţi seama: în noaptea asta, jos *s-a luminat de ziuă*. Tu eşti cel care a făcut apelul?

— Nu... Dar sunteţi siguri că Tatăl n-a auzit tobele?

Nimeni nu răspunse, şi printre membrii consiliului, adineauri atât de decişi, se strecură un sentiment de nelinişte.

Chipul lui Lecoq era bun de pictat. S-ar fi zis că este inventator care, în momentul în care e gata să-şi ia brevetul, îl găseşte pe concurentul său sosit la minister înaintea lui.

— Prima dată când mi-a venit ideea aceasta, rosti în cele din urmă cu glas coborât, vreau să spun, ideea voastră de acum, încă nici nu era vorba despre voi, dragii mei, şi aceeaşi idee o avuseseră şi alţii, înaintea mea. Râdem când se vorbeşte despre bafta bătrânului, râdem când spunem că bătrânul e diavolul în persoană, şi râd şi eu ca toţi ceilalţi, însă, cu excepţia mea, care nu mi-am spus niciodată, nimănui secretul, toţi cei care au avut această idee au murit!

— Prostii! izbucni Portal-Girard. Cei care-au murit atacaseră un bărbat în plină putere, iar acum, în faţa noastră nu se mai află decât un muribund.

— Atunci, pentru ce să nu aşteptăm?

— Fiindcă va muri aşa cum a trăit, şi ultima lui glumă va fi aceea de a face să sară-n aer asociaţia ca o fabrică de pulbere căreia îi dai foc.

Lecoq căpătase o expresie gravă, şi sprâncenele i se încruntaseră puternic.

— Dacă a avut capriciul acesta, spuse, şi eu îl cred în stare, asociaţia va sări în aer, garantez. N-a mai rămas mare lucru din bătrân, de acord, dar atâta vreme cât din el va mai exista o bucăţică nu mai mare decât degetul, păzea!... Zâmbiţi? Şi ceilalţi zâmbeau... aceia care au murit. Dacă aş fi alături de voi împotriva lui, ar fi o luptă ciudată, s-ar putea ca eu să ştiu unde-i punctul slab ai cuirasei sale. Dacă sunt de partea lui, împotriva voastră, sau cel puţin neutru, nu dau nici doi hani pe pielea voastră. Adevărul este că interesele noastre sunt comune. Aşadar, să nu ne certăm, dacă-i cu putinţă, şi să discutăm prieteneşte. Tot adevărat este că există multe parale, nu într-o casă de bani, ci în cine ştie ce ascunzătoare — zece milioane, douăzeci, treizeci de milioane — nu le ştiu socoteala. Şi, în fine, tot adevărat este şi că e posibil ca Tatăl să fi avut intenţia de a înmormânta tezaurul odată cu asociaţia. Este dintre cei care spun: "După mine, potopul!"

— Recunoşti asta şi încă mai eziţi! strigă Portal-Girard.

— Ezit pentru că nu ştiu. Dar noi, noi ştim...

— Atunci, vorbiţi; în loc de a ameninţa, vorbiţi, eu vă ascult.

Portal-Girard şi prinţul îl priviră pe Samuel care, cu o vizibilă neplăcere, spuse:

— Între oameni ca noi nu poate fi vorba despre nici un document scris. La ce

servesc pactele, chiar şi când sunt semnate cu sânge? Eu, unul, nu cunosc mijlocul prin care ar putea fi legat l'Amitié, şi dacă l'Amitié nu joacă cinstit, suntem pierduţi!

Lecoq începu să râdă şi-i întinse mâna peste masă.

— Tu, doctore, îi zise, tu începi să pricepi ineficienta pilulelor, tot aşa cum bunii noştri prieteni recunoşteau inutilitatea cuţitului... faţă de anumiţi indivizi, bineînţeles, căci muritorii de rând rămân întotdeauna vulnerabili. Eu joc cinstit, de vreme ce stau să discut. N-aş fi putut oare să vă spun, de la bun început: "Să batem palma! Sunt alături de voi"? Joc cinstit, deoarece adaug: Nu vă bizuiţi prea mult, bunii mei fraţi, pe turma care se adapă cu punci, jos, căci nici eu şi nici voi nu ştim pentru cine *se luminează de ziuă* momentul acesta, sub picioarele noastre.

Izbi cu călcâiul în pardoseală şi, ca şi cum ar fi fost un semnal, o larmă înăbuşită se auzi de la etajul de dedesubt.

Capitolul XIX - Scapularul, secretul, tezaurul

Toate paharele rămâneau goale, în afară de cel Lecoq, pe care acesta şi-l golise deja de trei ori. La începutul întrunirii, tovarăşii săi îşi închipuiau că-l supun unui interogatoriu strâns. Dar lucrurile inversaseră în decursul convorbirii, iar acum Lecoq era singurul care nu manifestă nici încurcătură, nici neîncredere.

— Aici, fiecare îşi are propria sa grijă, spuse umplându-şi pentru a patra oară paharul. Dacă ne-ar fărâmiţa într-un mojar, doctorul, care este totuşi un chimist iscusit, n-ar găsi nici un atom de prejudecată. Suntem numiţi ticăloşi; cunosc destul de bine Parisul nostru pentru a şti că nouăsprezece din douăzeci dintre aceia care se autointitulează oameni cinstiţi sunt aidoma cu noi. Nu vă ascund că aveam o teamă. Omul este un animal ambiţios, chiar vanitos, şi-mi spuneam: Farsorul acela de colonel bătrân a şoptit la urechea lui Portal-Girard: "Tu vei fi succesorul meu", acelaşi lucru la urechea domnului de Saint-Louis şi tot aşa şi la urechea bunului Samuel. Dacă ideea aceasta a încolţit în mintea lor, la fel cum ar fi putut încolţi într-a mea, confuzia va fi totală, şi venerabilul nostru Tată n-ar mai avea decât să ne închidă laolaltă, pentru ca

noi să ne devorăm între noi. Or, ne aflăm închişi aici împreună şi am crezut că ospăţul urma să înceapă, dar iată că nu-i aşa deloc! În locul unor copii lacomi, găsesc nişte bărbaţi raţionali. La întrebarea mea clară: "Cine va fi Stăpânul?" mi s-a răspuns: "Nu va mai fi nici un Stăpân." La cealaltă întrebare: "Ce se va întâmpla cu asociaţia?" răspunsul a fost: "Nu ne pasă de ea, nici cât de-o ceapă degerată! Asociaţia era destinată să câştige bani, bani există, vom împărţi agoniseala în patru, şi pe urmă ne urăm unii altora noroc şi drum bun." Am înţeles bine?

— Perfect, răspunseră în cor ceilalţi trei asociaţi.

— Bunii mei prieteni, căci, de cinci minute suntem, cu adevărat, prieteni — continuă Lecoq — agoniseala este destul de mare pentru a ne mulţumi pe fiecare, iar lumea e îndeajuns de largă pentru ca să putem găsi un loc în care foştii noştri camarazi să nu poată veni să ne găsească. Aşadar, de acum înainte să vorbim serios şi să lăsăm deoparte unele descoperiri pe care fiecare din voi şi-a închipuit că le-a făcut. Colonelul lasă mici mistere aşa, la vedere, spre a zgândări curiozitatea celor din jurul său. Dar eu fac parte din cei apropiaţi lui, sunt douăzeci de ani de când sunt în casa lui. Cunoaşteţi proverbul spune: "Nici un om nu-i cu adevărat mare în ochii cameristului său[77]"? De data aceasta, proverbul a minţit. Am fost valetul, apoi secretarul colonelului Bozzo-Corona, şi declar că este un mare om, un foarte, mare om, un om mai mare decât marii oameni care au descoperit sau au inventat, din întâmplare, tipografia, America, sau energia aburilor: prin calculul probabilităţilor, el a descoperit un truc care garantează omorul sau furtul împotriva riscului pedepsei, a inventat *asigurarea în caz de ticăloşie*.

— Cu toţii ştim asta, mormăi cu nerăbdare Portal-Girard.

— Ştiţi şi care e secretul Fracurilor-Negre? întrebă Lecoq, ale cărui buze se lăţiră într-un zâmbet ironic.

Toate privirile exprimară o curiozitate avidă.

— Nu, nu-i aşa? continuă Lecoq. Colonelul Bozzo nu trebuia doar să-şi apere opera de câinii miopi şi guturăiţi ai creierului pe care guvernele noastre îl plătesc foarte scump sub numele de justiţie, poliţie, etc, el era nevoit să-şi apere opera şi împotriva propriilor săi lucrători. De patru mii de ani, universul a îmbătrânit, dar omul a rămas un copil, şi maimuţărelile solemne ce stăteau la baza misterelor din antichitate s-au perpetuat de-a lungul vremurilor, astfel încât farsorii din sanctuarul din Eleusis[78] şi din templele lui Isis au avut urmaşi direcţi în adâncul fortăreţelor în care trăncăneau judecători din Germania feudală, ca şi în peşterile în care *Camorrele* din sudul Italiei îşi umpleau cu tutun pipele lor — *trabucos* —, ascuţindu-şi pumnalele. Colonelul nu este chiar atât de bătrân încât să

---

[77] Proverbul în lb. franceză este*: Il n'est point de grande homme pour son valet de chambre*. (n.t.)

[78] *Eleusis*: localitate la nord-est de Atena (Grecia), în care se află un templu folosit în antichitatea pentru oficierea unor mistere. (n.t.)

fi frecventat sfintele Vehme, dar, la sfârşitul secolului trecut, a comandat, în calitate de şef, bande calabreze, şi întreaga Europă l-a cunoscut sub numele de Fra-Diavolo.

— Fra-Diavolo! repetară cu aceeaşi intonaţie de incredulitate cei trei stăpâni. Ce basm!

— Aşa se spune, îşi urmă vorba Lecoq, cu răceală. Eu, unul, nu-l cunosc decât pe Fra-Diavolo care se joacă la operetă, dar biografii pretind că acel celebru şef al *Camorre*-lor a fost executat la Napoli, în 1799; însă în Corsica, unde mi-am petrecut tinereţea, existau bandiţi bătrâni care, atunci când voiau să aibă un talisman binecuvântat de diavol, încă îşi mai frecau mătăniile de mâneca hainei colonelului, pe care-l numeau, între ei, Michele Pozza — numele istoric al lui Fra-Diavolo. Oricum ar fi, el le-a adus Fracurilor-Negre secretul, marele secret al preoţilor egipteni, al hierofanţilor[79], al druizilor[80], al cavalerilor liberi şi al soldaţilor liberi din Apenini. Timp de ani îndelungaţi, asta i-a consolidat prestigiul, şi acesta încă mai dăinuie. El era singurul care cunoştea secretul gravat în interiorul celor două medalioane ce alcătuiesc scapularul Stăpânilor Confreriei Milei. Am ţinut în mână scapularul Milei. Sunt un om curios — l-am deschis şi-i ştiu secretul. Nu doresc altceva decât să vi-l spun. Este un cuvânt, un singur cuvânt, repetat într-un mare număr de limbi, dintre care cele mai multe îmi sunt necunoscute, şi când privirile mi-au căzut pe primele litere ebraice, care începeau seria, am crezut că exprimau numele lui Dumnezeu. Cu toate acestea, literele arabe, care urmau, nu însemnau deloc *Allah*. Îmi amintesc de caracterele greceşti, dispuse astfel: *ouv*; latina — asta am înţeles-o — spunea: *nihil*; apoi, veneau nemţescul *nichts*; englezescul *nothing*; italienescul *niente*: spaniolul *nada* şi, spre a vă scuti de celelalte limbi, franţuzescul *rien!*

— Şi ăsta-i secretul Fracurilor-Negre! exclamă domnul de Saint-Louis.

— Neantul este contrariul lui Dumnezeu, murmură Samuel. Nu-mi displace ideea aceasta, dar nu ne va aduce cine ştie ce câştig.

— Aşa gândeam şi eu, replică domnul Lecoq, fiindcă am pus cu grijă scapularul la locul său. Dar, nemaiavând de căutat nici un secret, mi-am îndreptat întregul fler spre tezaur. În privinţa asta, o să vă trezesc un interes mai viu: tezaurul nu este, aşa cum aţi crezut, o grămadă de aur şi de argint, depozitată ici şi colo şi, probabil — potrivit primei mele păreri — în pivniţele mănăstirii din Sartena, unde Stăpânul îşi face pelerinajul o dată pe an. Comoara se află într-o casetă mică, pe care fiecare dintre voi ar putea s-o poarte sub braţ.

— Sunt diamante! zise Samuel, ai cărui ochi scăpărară.

— Nu, replică Lecoq.

---

[79] *Hierofanţi*: preoţi ce oficiau misterele la Eleusis. (n.t.)

[80] *Druizi*: preoţi celţi, alcătuind o clasă sacerdotală cu propria sa religie şi filozofie, bazată pe nemurirea sufletului şi pe metempsihoză. (n.t.)

— Sunt titluri de depuneri bancare? întrebă Portal-Girard.

— Nu, replică iarăşi Lecoq.

— Cu toate acestea, obiectă domnul de Saint-Louis, un asemenea cofret[81] n-ar putea conţine o sumă prea mare în bancnote.

— Banca engleză Royal-Exchange, ripostă Lecoq, are bancnote de la cinci până la un milion de lire sterline. Se cunosc trei de asemenea valoare, iar răposatul prinţ de Galles, care se spune că ar fi posedat un exemplar al acestei celebre tipărituri, putea purta asupra lui douăzeci şi cinci de milioane de franci în codiţa de pană cei servea drept scobitoare.

— Englezii aceştia! Ce popor mare! comentă Portal-Girard.

— Eu nu cred, continuă Lecoq, că acea casetă a noastră — căci este, în realitate, a noastră — conţine bancnote de douăzeci şi cinci de milioane, ştiu însă că în ea se află acţiuni englezeşti valorând o sumă enormă. Chiar şi presupunând că Tată-tuturor ar fi împărţit comoara în mai multe părţi, ceea ce s-ar potrivi destul de bine cu firea lui, care l-ar împiedica să-şi pună toate ouăle într-un singur coş, tot aici trebuie să se afle grămada cea mai mare. Şi vă voi explica de ce. Am multă vreme că bătrânul este deasupra firii omeneşti prin singurul fapt că în el nu există lucrul acela plăcut compromiţător care se numeşte inimă.

— Nici nu are! strigă Samuel.

— N-a avut niciodată! întăriră ceilalţi doi.

— Vă înşelaţi, nimeni pe lumea asta nu-i perfect. De aproape o sută de ani, veneratul nostru Stăpân şi-a trădat toţi prietenii, şi-a jefuit toate cunoştinţele şi i-a trimis într-o lume mai bună pe toţi aceia care l-au slujit. Cu toate acestea, într-un colţişor al străvechii sale carcase există un fel de obiect care-i ţine loc de inimă. O dată, când se credea singur, l-am văzut plângând, plângând cu lacrimi adevărate, la căpătâiul unei copile pe care medicii o condamnaseră.

— Fanchette, la naiba! exclamă doctorul în drept, ridicând din umeri. O iubeşte pe Fanchette a lui ca o portăreasă care mângâie pisica!

— Şi i-a dat-o celui mai nemernic ticălos din bandă! adăugă Samuel.

— Ea a vrut astfel, ripostă Lecoq. La vremea aceea, contele Corona era frumos ca un astru, şi cânta rolul lui Almaviva în *Bărbierul* cu o voce care valora cât o rentă de o mie de scuzi. Dar să nu ne pierdem în detalii. Prea puţină importanţă are dacă Tatăl o iubeşte pe Fanchette a lui ca pe un papagal sau ca pe un ied, fapt este că o iubeşte şi că i-a pregătit un viitor minunat. Eu, de care are întruna nevoie dar pe care nu mă iubeşte,

---

[81] Cofrét ~e *n.* 1) Cutie închisă în care sunt montate siguranţele unei instalaţii electrice. 2) Firidă în peretele unei fortificaţii sau tranşee în care se ţin muniţii, medicamente etc. /<fr. *Coffret.* În text este pus cu sensul de cutie. (nota lui BlankCd)

sunt, într-o oarecare măsură, un fel de duh al casei. Ezită să mă strângă de gât, fiindcă i-am intrat în obişnuinţă, şi a ajuns să nu-mi dea mai multă atenţie decât mobilelor din palatul său. În afară de asta, eu am micii mei spioni în teren, iar camerista frumoasei mele duşmance, contesa Corona, îmi dă un raport zilnic. Iată ce am aflat alaltăieri. În ajun, pe la ora opt seara, Tatăl avusese o criză îngrozitoare. Medicul său, chemat de urgenţă...

— Cum aşa?! Medicul său? întrerupse Samuel.

— Asta-i bună, omule, replică Lecoq, ţi-ai închipuit vreodată că Tatăl înghite hapurile tale?

— Întotdeauna l-am îngrijit cât se poate de cinstit răspunse cu seriozitate Samuel.

— Dar ai nutrit mereu speranţa că, într-o situaţie stringentă, ţi-ar fi de ajuns o poţiune bună ca să termini cu el, şi i-ai făcut pe ceilalţi să-ţi împărtăşească speranţa. Trebuie să renunţi la ideea asta. Continui deci: medicului i-a fost neînchipuit de greu să stăpânească criza, şi cred că şi-a sfătuit bolnavul să-şi pună treburile în ordine. După plecarea doctorului, toată lumea a fost rugată să-l lase singur, şi Tatăl a rămas doar cu Fanchette. Ştiţi că, de câtva timp, ea doarme în cabinetul cel mare, alături de camera colonelului. Nu ţineţi morţiş, nu-i aşa, să aflaţi prin care crăpătură a lemnăriei sau prin ce gaură de cheie am surprins cele ce vor urma? Important este că le-am surprins, şi promit să vă spun purul adevăr.

Capitolul XX - Romanul Colonelului

Lecoq îşi sorbi al cincilea pahar de punci şi continuă:

— Ideea voastră de a deschide succesiunea mult-iubitului nostru Stăpân eu am avut-o înaintea voastră, dragii mei colegi. Nu vă acuz că mi-aţi fi furat-o, dar minţile luminate gândesc la fel, asta-i tot! Tatăl-tuturor este foarte departe de a se fi ramolit aşa cum credeţi. Dar, în mod cert, ca toate geniile, are în fire ceva copilăresc. Întotdeauna a fost un copil, căutând romantismul în combinaţiile cele mai serioase, şi adaug că, aproape întotdeauna, combinaţiile sale au reuşit tocmai datorită laturii lor copilăreşti. Aceasta-i legea succesului. Imaginaţiile prea ingenioase sunt ca nişte cărţi prea bine făcute — nu au succes. Ultimul roman al Tatălui-tuturor, sau mai curând ultima lui afacere, pentru a-i folosi felul lui de a se exprima, trebuie să fi făcut obiectul celor mai atente îngrijiri din partea sa. Conţine două mobiluri la fel de pătimaşe: dorinţa de a-i asigura Fanchettei sale un viitor strălucit şi paşnic, şi nevoia de a ne juca un renghi colosal. Afacerea fusese aranjată cu luni în urmă, poate de ani întregi. Aşadar, acum trei zile, colonelul a poftit-o pe contesa Corona să ia loc lângă patul său şi, întocmai cum ai povesti o anecdotă, i-a descris tabloul existenţei ei viitoare. La Nouvelle-Orléans se află o familie de origine, franceză, a cărei situaţie este extrem de importantă. Fiul mai mare al acestei familii a întreprins, anul trecut, un tur al Europei. Colonelul Bozzo şi nepoata lui, Francesca Corona, petreceau la Roma luna cea mai aspră a iernii. Colonelul trebuie să-şi ia anumite precauţii în Italia, nu numai din cauza trecutului său, ci şi datori anumitor tâlhării, mai moderne, săvârşite de contele Corona, ginerele lui. Prin urmare, trăia la Roma, incognito, sub numele de marchizul de Saint-Pierre, Fanchette trecând drept domnişoara de Saint-Pierre. Americanul a văzut-o şi s-a îndrăgostit de ea. Fanchette are o inimă sensibilă, era pe cale de a naviga cu toate pânzele sus pe fluviul Tandreţei, când Stăpânul, care avea propriul său plan, a oprit-o brusc şi a răpit-o spre a o readuce în Franţa. Înainte de a pleca, avusese totuşi — el, colonelul — o convorbire cu tânărul american, care-şi făcuse declaraţia şi ceruse mâna domnişoarei Saint-Pierre. De atunci, colonelul întreţine o corespondenţă continuă cu el. Între cele două familii, căsătoria este stabilită.

— Cât încă e în viaţă Corona? se miră Samuel.

— Sub mâna Tatălui, răspunse Lecoq, Corona este, ca noi toţi, un fir de pai pe care-l

poţi frânge oricând ai poftă. Ceea ce v-am spus până acum reprezintă istorie. Să trecem la roman. În micul poem recitat acum trei zile Fanchettei, Corona murise de o congestie cerebrală sau de o aprindere a plămânilor. Colonelul nici măcar nu s-a ostenit să aleagă boala care-l va ucide pe acest figurant. Imitaţi-l pe colonel, presupuneţi că Fanchette e văduvă, deoarece aşa va fi când va voi colonelul. Există o doamnă englezoaică, gata oricând, cât se poate de convenabilă, având un nume drăguţ, stăpânind manierele cele mai frumoase şi care ar conduce-o pe Fanchette la Nouvelle-Orléans cu toate documentele certificând starea civilă a domnişoarei de Saint-Pierre, inclusiv actul de deces al venerabilului ei bunic. Restul se înţelege de la sine: căsătorie încheiată, văl de nepătruns aruncat peste trecut, trai princiar în sânul uneia dintre cele mai bogate şi mai-onorabile familii din lumea întreagă. Aveţi ceva de zis împotriva acestei combinaţii? După ce Tatăl a încheiat istorisirea acestei anecdote, pe care aş numi-o preventivă, a pus în mâinile contesei faimoasa casetă şi i-a poruncit s-o păstreze bine în camera ei.

— Şi îngerul acela de Fanchette a acceptat? întrebară simultan cele trei Fracuri-Negre.

— Ce anume? Rolul virginal al domnişoarei de Saint-Pierre? Habar n-am, răspunse Lecoq, dar cofretul, în mod cert, da. Şi, vă rog să remarcaţi, acesta este singurul aspect al problemei care ne interesează. Acum ştiţi unde să găsiţi comoara Fraţilor Milei, comoară ce constituie patrimoniul nostru. Să lăsăm deoparte tot restul şi să dezbatem problema de a afla cum să punem mâna pe tezaurul Confreriei Milei.

Doctorul în drept îşi frecă mâinile şi spuse:

— Pentru prima oară, după foarte multă vreme, iată-ne în faţa unei operaţiuni nete şi clare. L'Amitié ne-a făcut acum un mare serviciu, propun să-şi primească partea, plus o primă.

— Acordat! aprobară ceilalţi doi.

L'Amitié se înclină.

— Accept prima, spuse, dar ceea ce vreau, mai ales, este partea mea. Să nu vindem prea repede blana ursului din pădure. Afacerea este netă şi clară, adevărat, dar încă nu e încheiată. De data aceasta, gândiţi-vă bine, nu trebuie să lăsăm nici un indiciu în urma noastră.

— Să ne facem socoteala, zise calm domnul de Saint-Louis. Din moment ce nu ne mai încurcăm cu sensibilităţile de care abuza Stăpânul, vom vedea ce-i de făcut şi vom tăia în carne vie. Locotenentul va muri în închisoare, Valentine va muri în patul său, iar acea mamă Léo, cum i se spune — la o margine de drum.

— Rămân cei patru asociaţi ai noştri, remarcă Samuel.

Fiecare din noi se va ocupa de câte unul din ei, replică doctorul în drept. Eu îl iau pe Corona, alegeţi-i pe-ai voştri.

— Şi Fanchette? întrebă Lecoq.

— Pe Fanchette o iau eu, în plus! se oferi Portal-Girard, cuprins de o exaltare febrilă. Este o ultimă scuturare a zgărzii, după care vom fi bogaţi, puternici... şi cinstiţi!

— Dar colonelul? mai întrebă Lecoq, coborând glasul, fără vrere.

Nu răspunse nimeni.

De la etajul inferior nu mai venea nici un zgomot.

În mijlocul tăcerii, care avea ceva solemn, putură fi auzite trei lovituri scurte, date cu precauţie, dar distinct, în uşa dublă ce închidea intrarea în cabinetul zis *Confesional*.

Cei patru conjuraţi se priviră. Erau palizi şi pe frunţi le apăruseră broboane de transpiraţie.

Primul care vorbi fu Portal-Girard:

— Este un stăpân!

Bătăile se repetară, de data aceasta mai clar.

Involuntar, domnul de Saint-Louis, Samuel şi doctorul în drept se ridicară în picioare.

Numai Lecoq continuă să stea jos şi corectă în felul următor ultimele cuvinte ale lui Portal-Girard:

— Nu este un stăpân, preciză cu un glas coborât dar ferm. Este Stăpânul!

— Să nu deschidem! fu de părere Samuel.

Domnul de Saint-Louis şi doctorul în drept repetară:

— Să nu deschidem!

Însă Lecoq, ridicându-se la rândul său, făcu un pas spre uşă spunând:

— Toţi cei care se află jos îi aparţin Tatălui înainte de a ne aparţine nouă. Suntem prinşi în cursă, camarazi. Dacă Stăpânul are vreo bănuială, nici unul din noi nu va ieşi de aici!

Pentru a treia oară, cineva bătu în uşa exterioară cu o oarecare nerăbdare.

Cele trei Fracuri-Negre căzură înapoi pe scaunele lor.

— Care va să zică, vă este tare frică de el? întrebă Lecoq îndreptându-şi trupul. Aveţi dreptate, şi îmi este şi mie frică. Dar, adineauri, ne întrebam: "Cine se va ocupa de el?" Suntem patru, iar el este singur; e muribund, noi suntem puternici... haideţi, zâmbiţi, fraţilor, dacă puteţi. Ocazia este bună, trebuie doar să ne jucăm bine cărţile!

Capitolul XXI - În care se vorbeşte pentru prima dată despre nuntă

Cele trei Fracuri-Negre nu se mai osteneau să-şi ascundă tulburarea şi privirile pe care le schimbau între ei le dovedeau cumplita nehotărâre.

În timp ce Lecoq deschidea prima uşă, Samuel spuse pe şoptite:

— Probabil că Lecoq e de partea lui.

— Nu, replică Portal, căci Lecoq tocmai a trădat un secret prea mare.

— Dar, oare a spus adevărul? murmură domnul de Saint-Louis.

Mâna lui Portal-Girard se strecurase sub reverul redingotei sale.

— Voi doi, şopti repede, ţineţi-l pe l'Amitié, dar ţineţi-l zdravăn! Şi vom încerca să jucăm jocul pe care ni-l recomandă.

— Ei, bine! Ei bine! spunea în timpul acesta, afară, vocea tremurătoare şi subţire a colonelului Bozzo, mă lăsaţi să răcesc, şi eu sunt în stare să mă aleg cu o tuse convulsivă.

— Aşadar, eşti chiar dumneata, Tată? replică Lecoq. Să fiu al dracului dacă ne trecea prin minte să ne aşteptăm la vizita dumitale! E trecut de miezul nopţii şi dumneata te culci întotdeauna odată cu găinile.

— M-am dus să te caut la tine — răspunse bătrânul în momentul în care cea de a doua uşă se rotea în balamale — dar negăsindu-te şi având nevoie să discut afaceri, am venit până aici.

Lecoq se trase la o parte spre a-i face loc să treacă. Cel care intră fu, de fapt, un spectru: ceva atât de tremurător şi de dărâmat, încât s-ar fi zis că este însuşi scheletul caducităţii[82], dârdâind sub faldurile aproape goale ale pelerinei căptuşite.

Îţi făcea milă, dar era şi caraghios din cauza eforturilor cu care scheletul încerca să pară zdravăn pe picioare şi bine-dispus.

Dar era, totodată şi cumplit, deoarece Portal-Girard îşi plecă ochii în jos, strângând mânerul cuţitului.

În mijlocul acelui chip scofâlcit şi pământiu se aflau doi ochi ce se roteau în mod

[82] Caducitáte s. f. Faptul sau însuşirea de a fi caduc. ♦ Ineficacitatea unui act juridic ca urmare a survenirii unui eveniment ulterior încheierii lui. – Din fr. caducité. (nota lui BlankCd)

ciudat, lăsând din când în când să se strecoare, printre pleoapele întredeschise, ca ale pisicilor, străfulgerări verzi.

Dintr-o singură privire, fantoma văzuse şi tradusese gestul doctorului în drept. La genul acesta de scrimă, niciodată nu întâlnise un adversar mai tare decât el şi, chiar mai înainte de a trece pragul, spuse:

— Vasăzică, ticăloasa aia grasă de Lampion încă n-a urcat aici, nu?

Cuvintele acestea, rostite cu burzuluiala unui copil îmbufnat, erau rezultatul unui calcul precis.

Cuvintele acestea îi salvară viaţa tot aşa cum ar fi făcut-o cea mai puternică şi mai iscusită parare cu spadă.

Într-adevăr, Portal-Girard, îmboldit de însuşi excesul spaimei sale, era gata să-l doboare dintr-o lovitură. În loc de asta, îşi scoase de sub haină mâna goală şi zise pe un ton morocănos:

— Salut, Tată! Aşadar, ai anunţat jos?

Ceilalţi doi se ridicară spunând, ca şi el:

— Salut, Tată!

Colonelul schiţă un zâmbet plăcut ca un scrâşnet de cleşte de spart nuci şi intră, rezemându-se pe umărul lui Lecoq.

În zadar ai fi căutat pe trăsăturile sale fie şi umbra unei îngrijorări. La el, gândurile şi sentimentele rămâneau întotdeauna bine ascunse faţă de ceilalţi.

— Bună-seara, bună-seara, micuţii mei mult-iubiţi, spuse adresându-le, fiecăruia, acelaşi semn ca o mângâiere părintească! Am avut temperatură mare astă-seară, pulsul o sută zece, Samuel, drăguţă! Dar nu-i bine să te cocoloşeşti prea mult. Dac-aş sta să mă odihnesc, aş amorţi. Când am sosit jos, cafeneaua era deja închisă. Am bătut "cioc-cioc" la fereastra bucătăriei, şi Lampion a vrut să-mi deschidă, dar i-am spus: "Bombonico, cred că ai lume la tine, deşi nu se aude nimic. Mă duc la mezanin. Trimite-mi o limonadă cu anason, mor de sete..."

Se întrerupse, spre a adăuga cu tonul cel mai firesc:

— Hai, sună, l'Amitié, Lampion asta mă lasă să mă usuc.

Lecoq atinse clopoţelul, dar gândi: "Ticălosul ăsta bătrân ne-a dus de nas încă o dată. Lampion nu era anunţată."

— Ah! Sărmanii mei puişori, suspină colonelul lăsându-se să cadă în fotoliul pe care i-l apropiau Samuel şi prinţul, să nu îmbătrâniţi niciodată aşa ca mine! Este înjositor să mori astfel, cu bucăţica! Sunt tare mulţumit că te văd, Portal. Tocmai mă necăjeşte o şicană care m-a călcat pe nervi chiar când mă pregăteam să mă culc, după ce o părăsisem pe acea bună marchiză. Ştiţi? Nu vrea să renunţe în ruptul capului. Nu va consimţi niciodată să-i lase pe cei doi copii să plece, decât dacă sunt căsătoriţi în toată

regula. Morala, religia… în sfârşit, înţelegeţi, i-am promis tot ce-a vrut. Îi vom căsători şi vă invit la nuntă… Dar, sst! Iat-o pe Lampion, discutăm pe urmă despre toate acestea.

Faţa congestionată a doamnei de la tejghea apăru, într-adevăr, la uşa întredeschisă. Ca de obicei, nu văzu nimic decât cinci văluri negre pe tot atâtea chipuri.

— Am fost chemată? zise.

— Nu-mi aduci limonada mea cu anason? întrebă colonelul zâmbind zeflemitor.

Grăsana repetă cu o expresie idioată:

— Limonada dumneavoastră cu anason?

— Sac plin de absint! strigă colonelul, prefăcându-se a fi cuprins de o mânie bruscă. O să te dau afară, bei prea mult, ţuica îţi iese prin ochi! Pleacă, nu mai vreau nimic de la tine, nu mai mi-e sete. Să nu mişte nimeni, jos! Până la noi ordine, *se luminează de ziuă!*

Grăsana o şterse.

În *Confesional* nu mai era acum nimeni care să nu fi înţeles vicleşugul bătrânului; acesta izbutise să înalţe un zid solid între el şi orice tentativă de violenţă.

De altminteri, colonelul nu se feri deloc să triumfe pe faţă. Îşi frecă mâinile privindu-l pe Lecoq, care-i adresă un surâs linguşitor.

În ciuda tuturor eforturilor, ceilalţi trei nu reuşeau de să-şi ascundă stânjeneala.

— Ei, bine! Da! Ei, bine! Da! continuă colonelul, după o pauză. Aţi ghicit perfect, scumpii mei. În primul moment am avut o mică neîncredere în voi, fiindcă aici ar fi foarte la îndemână să-l asasinezi pe bătrânul Tată. Cu siguranţă, nimeni n-ar veni să caute în localul acesta rău famat cele câteva picături de sânge răcit care poate se mai găsesc în vinele colonelului Bozzo-Corona. Am greşit fiindu-mi frică, vă cunosc, m-aţi apăra, toţi, cu riscul vieţii voastre. Dar nu-mi pare rău de micul renghi pe care vi l-am jucat, pentru că aşa ceva te menţine în formă. Nu strică niciodată să-ţi fie frică, dacă frica nu te împiedică să lupţi.

Spuneam, aşadar — continuă el schimbând tonul — mă aşteptam să-l găsesc pe l'Amitié singur şi aveam să discut cu el despre situaţia noastră, căci, vedeţi voi, dragii mei, lucrurile se încurcă. Nu-mi mai amintesc prea bine povestea acelui Cadmus, rege al Thebei, care a ucis un balaur ai cărui dinţi, înfipţi în pământ, au dat naştere altor monştri, aşa cum din ghinde cresc stejari, dar şi nouă ni se întâmplă ceva asemănător. De fiecare dată când omorâm un duşman, apar trei sau patru duşmani noi. Asta-mi produce o ţiuitură în urechi, mă gândesc, chibzuiesc, îmi storc creierii, şi biata mea sănătate se resimte.

Îşi înclinase capul spre piept şi-şi răsucea încet degetele.

— Şi, colac peste pupăză, intervin şi chiriaşii mei! izbucni deodată foarte mânios. Descurcă-mă din asta, Portal, dacă vrei să rămânem buni prieteni. Îmi vei spune, poate, că sunt nişte mărunţişuri? Într-o casă bine gospodărită nu există mărunţişuri, şi sunt

convins că povestea aceasta mă va costa din nou între trei şi patru sute de franci.

Acum vorbea pe un ton sacadat, cu mare volubilitate. Se putea vedea că subiectul îl interesa extraordinar de mult şi că nu mai juca teatru. Privirile mirate ale tovarăşilor săi erau fixate asupra lui.

— Există vreo lege? continuă el izbind în braţul fotoliului cu o mână ce produse un sunet sec. Legea e la fel pentru toată lumea? Şi pentru că ai avut nenorocul să agoniseşti o avere, trebuie să fii la mâna primului coate-goale care se cocoaţă pe acoperişuri ca să strige împotriva bogaţilor şi contra proprietarilor? Iată faptele: am cumpărat casa învecinată cu palatul meu — şi între paranteze, am plătit-o prea scump; notarul meu este un pungaş pe care-l vom lichida într-o bună zi, merită. La al cincilea etaj al acelei case se află o familie de funcţionari, nişte neamuri proaste, mereu în întârziere cu chiria şi în avans cu cererile de reparaţii. În seara asta, în clipa în care mă pregăteam să mă culc, am primit o scrisoare din partea femeii care cheltuieşte pe puţin şase mii de franci pentru toaleta ei, la leafa de o sută de ludovici a soţului! Ah! Grozav secol! Şi cei care sunt tineri vor vedea lucruri şi mai şi! Ceea ce vreau să ştiu este dacă sunt obligat să înlocuiesc cu unul nou cuptorul pe care oamenii aceia l-au ars gătind întruna tot felul de bunătăţi.

— Cuptorul este înregistrat? întrebă doctorul în drept.

— *Sangodemi!* exclamă colonelul. Niciodată n-ar răspunde omul acesta *da* sau *nu*, de la început! Mereu are nişte *dacă*, totdeauna nişte *însă!* Cu toate acestea, raţiunea îţi spune că într-o locuinţă de şase sute de franci nu trebuie să cheltuieşti o mie de scuzi cu bucătăria! Cuptoarele sunt în raport cu chiria, fir-ar al dracului! Dar să lăsăm asta, tu nu m-ai scoate vinovat, iar eu vreau dreptate. Mă voi judeca, şi am destulă avere, nu-i aşa, pentru a-l aduce pe locatarul meu în pragul ruinei, cu cheltuielile de judecată! Mai întâi şi-ntâi, pe mine nedreptatea mă scoate din ţâţâni.

Pleoapele sale plecate se zbătură, în timp ce se silea să-şi recapete calmul. În jurul lui, nimeni nu mai vorbea.

Continuă coborând glasul, ca şi cum i-ar fi fost ruşine pentru emoţia lui:

— Persoanele prea în vârstă sunt ca nişte copii, îşi imaginează întotdeauna că pe prieteni îi interesează problemele lor.

Izbucni într-un râs scurt, apoi continuă pe un ton degajat:

— Iertaţi-mă, iubiţii mei, vom vorbi despre propriile voastre afaceri. Vom discuta despre ele pentru ultima dată, Cel puţin eu, căci imediat după ce vă voi scoate din viesparul în care dracul v-a băgat, îmi voi da demisia, de data aceasta mod irevocabil. Nu încercaţi să vă opuneţi hotărârii mele, ar fi inutil... Şi, de altminteri, adăugă el cu melancolie, ceasurile îmi sunt numărate. Dragii mei, dacă nu-l mai consult pe bunul nostru Samuel, asta se datorează faptului că nu mai am nevoie de el pentru a-mi

cunoaşte soarta. Ei, haide! Acum v-aţi întristat! Dar fiţi liniştiţi: voi lăsa în urma mea ceva care vă va consola. Arma invizibilă este o jucărioară drăguţă şi de altfel, nu aveam de ales, cu acel bun Remy d'Arx 4a celelalte arme nu aveau nici o putere împotriva lui. Însă arma invizibilă, ca tot ce aparţine acestei lumi, are inconvenientele şi defectele sale: ea nu ucide dintr-o dată, ca o lovitură de cuţit înfipt drept în inimă. Remy d'Arx a durat două zile până moară, şi asta e mult prea mult. Cred că ştiu ce s-a întâmplat în timpul acestor două zile, dar s-ar putea să ignor ceva. Ia să vedem, scumpilor, vreţi să fiţi atât de drăguţi şi să mă ascultaţi, încă o dată, orbeşte?

Răspunseră toţi într-un glas:

— Totdeauna te vom asculta orbeşte.

Ochii vitroşi ai Stăpânului se luminară de sclipirea aceea ciudată pe care am mai descris-o de atâtea ori.

— Am o idee, continuă el. Mi se pare fermecătoare, dar ar fi de ajuns o singură mişcare greşită, o stângăcie nu mai mare decât degetul, pentru a mi-o distruge în întregime! De aceea vă cer să rămâneţi complet pasivi. Spun: complet! Ştiţi, se spune că înainte de a se stinge, lămpile aruncă o flacără mai strălucitoare. Cu adevărat, în seara asta am avut o idee genială. Mi-a venit tocmai din cauza insistenţei cu care buna marchiză cerea căsătoria prealabilă a celor doi tineri ai noştri. Dată fiind necesitatea absolută în care ne pune, faţă de Valentine şi Maurice, faptul că ei ne cunosc secretul, prima mea idee — aceea de a-i face să dispară în cursul unei tentativei de evadare — era simplă ca bună-ziua. Dar iată că, acum, a intrat în joc femeia aceea cumsecade, văduva Samayoux, care cunoaşte mai multe lucruri decât aş vrea eu să ştie. Prietenul nostru Lecoq n-a auzit, în seara aceasta, tot ce s-a spus între ea şi domnişoara de Villanove. Copila joacă strâns, drăguţa! Să ne păzim de ea. În plus, mai este şi *marchef*-ul, care a refuzat net propunerea de a se duce la iarbă verde, pe păşunile noastre din Sartena. Şi, în sfârşit, există un oarecare Germain, bătrânul servitor al lui Remy d'Arx, care nu l-a părăsit nici o clipă în timpul agoniei lui. Ah! Dar toţi aceştia sunt cam mulţi, nu vi se pare? Nunta va avea loc, micuţii mei, va avea loc la mine. Ceremonia religioasă, bineînţeles, căci nu le pot oferi celor doi logodnici binecuvântarea domnului primar... Începeţi să-mi înţelegeţi gândul?

Îşi îndreptase trupul, în fotoliul său, şi respira gâfâit. Doctorul Samuel schiţă o mişcare spre a se apropia de el, dar fu îndepărtat printr-un gest.

— Văd că mă sting, spuse bătrânul, agăţându-se cu amândouă mâinile de braţele fotoliului. Nu-mi fac nici o iluzie şi aş putea calcula cu precizie numărul de ceasuri care mi-au mai rămas — sfârşitul încă nu va fi în noaptea asta. De altfel, vă promit că vă voi avertiza. Nu vă îngrijoraţi: voi asista la nuntă.

Cu un surâs cu adevărat diabolic, adăugă:

— Doamna marchiză d'Ornans va fi şi dânsa de faţă, pentru a-mi mulţumi că mi-am îndeplinit promisiunea. Îi vom invita, de asemenea, pe văduva Samayoux, pe bunul nostru servitor *marchef*-ul, şi chiar pe bătrânul Germain, valetul lui Remy d'Arx... şi veţi veni şi voi, copiii mei, spre a-l vedea pe Stăpânul vostru muribund câştigându-şi ultima bătălie!

Capitolul XXII - Mama Léo porneşte la luptă

Era în jur de ora două noaptea când acel minunat comediant, colonelul Bozzo-Corona, ieşi viu şi nevătămat din cursa în care intrase cu un curaj atât de temerar.

Se poate spune, desigur, că reuşea să-şi înşele tovarăşii, între oameni care se luptă pe viaţă şi pe moarte, nu-i totdeauna vorba despre a se înşela reciproc. Ba chiar, se poate afirma pe bună dreptate că rare sunt cazurile în care reuşesc să se înşele pe deplin: cei abili dispreţuiesc această ştachetă, pusă prea sus; întreaga lor ambiţie este de a le impune atât prietenilor, cât şi duşmanilor lor, rolul ruşinos pe care si l-au ales.

Oare nu cunoaştem — în alte sfere şi foarte departe de tenebroasele ateliere în care lucrează Fracurile-Negre numeroase cazuri de cinste confirmată aparţinând unor escroci iluştri? O sumedenie de viteji, zis notorii, dar mascând colicile unor fricoşi emeriţi? Şi chiar şi talente — ceea ce pare imposibil — talente foarte adulate, foarte gălăgioase pline de ifose, care ar plesni ca nişte baloane umflate cu aer, dacă în faţa sufrageriei lor nu s-ar plimba, cu arma la umăr, critica devenită complice?

Toţi aceştia au darul său puterea de a se crampona în locul pe care l-au cucerit, în vreun fel sau altul — prin bani, prin dragoste, prin viclenie, prin arta culinară sau, pur şi simplu, din întâmplare.

Ei nu vă înşeală nici pe dumneavoastră, nici pe mine, nici pe nimeni, dar, spre a nu face să roşească prea tare fruntea naivilor, sau din simplă decenţă, ei continuă să joace comedia care le-a asigurat succesul.

Aşa stăteau lucrurile şi cu colonelul Bozzo-Corona în raport cu cei care-l urau de moarte şi care, cu toate acestea, i se supuneau ca nişte sclavi.

Asupra lor apăsa mâna lui — o mână tremurătoare, dar atât de grea! Diplomaţia de care se folosea faţă de ei, uzată până la urzeală, era — ca de altfel toate diplomaţiile —

o simplă punere în scenă destinată să mascheze faptul brutal: anume, forţa unuia şi slăbiciunea celorlalţi.

Şi totuşi, exista un grăunte de adevăr în toată grămada aceea de minciuni care slujiseră de atâtea ori.

Vorbind despre necazul pe care i-l cauza repararea cuptorului, cerută de chiriaşul său, colonelul fusese sincer.

Faptul era atât de adevărat, încât, în loc de a-l lua cu el, ca de obicei, pe inseparabilul său Lecoq, îl poftise să urce în cupeul său pe Portal-Girard.

Distanţa e mare între strada Filles-du-Calvaire şi strada Thérèse.

Pe toată durata drumului, colonelul Bozzo vorbi cu o însufleţire extraordinară despre problema cuptorului, cerând să i se explice de zeci de ori teoria imobilelor cu destinaţie precizată şi categorisind drept absurdă legea care nu fusese concepută potrivit ideilor sale.

— Dacă aş fi mai tânăr, spuse, aş fi în stare să ridic, singur, baricada împotriva unei atare enormităţi! Dar nu eu hotărăsc asta, şi nedreptatea mă exasperează! Cum?! Pentru o nenorocită de chirie de şase sute de franci, cheltuieli de o sută de scuzi! Este evident că legiuitorul nu s-a gândit la altceva decât cum să avantajeze proletariatul!

Abia în apropiere de Palais-Royal, caracterul său sarcastic izbutind să predomine, spuse bătând cu palma genunchiul lui Portal:

— Imaginează-ţi că, atunci când am intrat adineauri acolo, la mezanin, şi tu îţi ţineai mâna ascunsă sub haină, mi-a trecut prin cap o idee ridicolă. Ah! Doamne! Nu mai am mintea prea zdravănă, şi dacă am lăsat să se înţeleagă că aş fi chemat-o pe Lampion...

— Înseamnă că te-ai îndoit de mine! îl întrerupse Portal pe un ton de parcă s-ar fi simţit jignit.

— Asta-i o idioţenie! ripostă colonelul. N-ai fi avut nevoie de un cuţit, un bobârnac ar fi fost de ajuns.

În momentul acela cupeul se opri şi vizitiul strigă să se deschidă poarta.

— La revedere, oiţa mea, spuse colonelul, şi-ţi mulţumesc pentru sfaturile tale bune. Nunta despre care v-am vorbit va avea loc mai curând decât vă-nchipuiţi, căci nu mai am timp să-mi tratez afacerile pe termen lung. Niciodată nu mi-am imaginat ceva atât de ciudat. Ştii, aceasta va fi capodopera mea. Veţi primi invitaţii.

Slujitorul îl luă de pe scara trăsurii şi-l purtă ca pe un copil.

— Să-ţi mai spun ceva, zise înainte de a trece poarta. Dacă găseşti vreo soluţie în privinţa cuptorului, fă-mi o vizită. Este o chestiune de principiu: nu m-aş zgârci nici la o sută de ludovici pentru a-i sufla acei trei sute de franci ticălosului meu de chiriaş.

Poarta cea mare pentru trăsuri se închise şi doctorul porni în josul străzii, cu capul plecat.

Cam la aceeaşi vreme, pe străduţa întortocheată ce lega Galiote de cartierul Temple şi care se numea Calea Îndrăgostiţilor, trei bărbaţi mergeau, şi ei tot cu capetele în jos şi cu mâinile la spate. I-ai fi luat drept nişte jucători ruinaşi, într-atât păreau de posomorâţi.

Ar fi putut fi urmăriţi mai bine de o sută de paşi fără a fi auziţi schimbând nici măcar două vorbe.

— Mă duc să mă culc, spuse în cele din urmă Lecoq oprindu-se brusc în loc. Vreţi un sfat? Faceţi pe mortul şi nu mai mişcaţi!

— Ştiai că urma să vină, l'Amitié? îl întrebă domnul de Saint-Louis pe un ton plângăreţ.

— Eşti de partea lui? îl întrebă simultan Samuel.

— Nu ştiam nimic, răspunse Lecoq, dar, când e vorba despre Tatăl, mă aştept la orice.

— Crezi că ne-a dibuit? mai întrebă prinţul.

Lecoq izbucni într-un râs puternic.

— N-a dibuit nimic în seara asta, replică, fiindcă ştia totul mai dinainte, şi aceasta-i salvarea voastră, drăguţii mei. Nu are astăzi motive de a vă suprima mai puternice decât cele pe care le avea ieri.

— Fir-ar a dracului de treabă! ocări Samuel izbind cu piciorul în pământ. Este un cadavru ambulant, abia dacă mai respiră!

— Oare chiar abia mai respiră? şopti Lecoq. Prima dată când l-am văzut, era în Corsica, în subteranele Mănăstirii Milei. Ia ascultaţi povestea asta, e nostimă. Se iscase o revoltă, căci la noi mereu sunt revolte. Tatăl — deja bătrân ca Irod — fusese legat fedeleş, iar stăpânii jucau cărţi spre a şti cine-l va înjunghia. Sorţii au căzut pe medic, un om iscusit, ca şi tine, Samuel, şi medicul a spus: "La ce bun să lovim un muribund? Lăsaţi-l să zacă pe paie, aşa legat cum este, şi garantez, că mâine dimineaţă nu va mai fi." A fost crezut, şi de fapt, prezicerea lui s-a realizat: a doua zi dimineaţa, pe paie nu mai era nimeni. Muribundul îşi rupsese legăturile şi o ştersese pe gaura cheii. Şi în timp ce acei şapte stăpâni stăteau acolo, minunându-se de-o întâmplare atât de bizară, la uşă s-a auzit un zgomot puternic, ceva cam ca o salvă de împuşcături trasă de un pluton. Şi cei şapte stăpâni nu s-au mai mirat, doar dacă nu te miri şi pe lumea cealaltă.

— Fuseseră asasinaţi! bolborosi domnul de Saint-Louis.

— Toţi cei şapte! adăugă Samuel.

— Se împlinesc exact treizeci şi cinci de ani de atunci, continuă Lecoq. Cine ştie dacă nu cumva, peste alţi treizeci şi cinci de ani de acum încolo, Stăpânul nu va fi tot muribund? Vom trăi şi vom vedea — unii dintre noi. Vă urez noapte-bună.

* * *

Cu mai bine de un ceas înaintea zorilor, mama Léo sări jos din pat şi aprinse o lumânare. Îşi petrecuse întreaga noapte întorcându-se pe toate părţile în aşternut, cufundându-se timp de câteva minute într-un somn agitat şi plin de visuri, trezindu-se apoi brusc, cu pieptul apăsat de o nespusă groază.

De îndată ce-şi închidea ochii, vedea mereu acelaşi lucru: pe mult-iubitul ei Maurice încleştat în luptă cu Fracurile-Negre, adică un biet tânăr frumos şi neînarmat, înconjurat de demoni ce-şi ridicau ameninţător pumnalele.

— Şi asta nu-i tot, spuse începând să-şi facă toaleta, care niciodată nu dura prea mult. Când visezi, te-apucă frica, dar nu contează. Însă de îndată ce te trezeşti, nu mai ai voie să tremuri. Trebuie să-ţi vină idei, ba chiar din cele bune. Trebuie să te descurci cât doi şi să nu te-nvârţi în loc ca un nepricopsit!

În vederea demersurilor pe care urma să le întreprindă în cursul acelei zile solemne, mama Léo scotoci prin boarfele ei, căutând ceva mai decent şi mai puţin bătător la ochi.

În privinţa aceasta sortimentul nu era mare, căci văduva lui Jean-Paul Samayoux avea un gust îngrozitor. În domeniul muzicii, prefera toba mare şi cimpoiul. Din punct de ere al culorilor, adora combinaţiile îndrăzneţe care împreunează roşul aprins cu verdele prăzuliu şi galbenul auriu cu albastrul de Prusia.

Izbuti totuşi să-şi alcătuiască un costum croit cât de cât convenabil şi în nuanţe relativ neutre, destinate a nu-i îndemna pe ştrengarii din diversele cartiere ale Parisului să-i facă, pe stradă, o escortă triumfală.

După ce privi în oglinda ei crăpată ansamblul acel toalete sobre, îşi spuse cu mulţumire:

— Aşa ceva n-o prea avantajează pe o femeie încă tânără, dar o face să semene a plasatoare de pe la marile teatre sau a soţie de preşedinte!

Sub patul ei se afla o ladă din lemn de brad destul de mare şi încercuită cu fier. O scoase şi o descuie cu ajutorul unei cheiţe pe care o purta agăţată la gât.

Lada conţinea arhiva precum şi averea văduvei Samayoux primă îmblânzitoare din capitalele Europei. În orele ei libere, i se întâmpla deseori să-i răstoarne pe pat conţinutul, căci acelora care au cucerit pe lumea aceasta o oarecare glorie le place să răsfoiască paginile trecutului lor.

Mama Léo era de bună credinţă când se credea o persoană celebră, şi poate că nu se înşela chiar cu totul. La Loges, la sărbătoarea de la Saint-Cloud şi la târgul cu turtă dulce, puţine reputaţii o egalau pe a sa.

Vă amintiţi că am comparat-o, cândva, cu Semiramis a nordului? Se spune că marea Ecaterina colecţiona portretele favoriţilor ei şi că acea colecţie ar fi umplut un întreg

Luvru! Mama Léo, a cărei situaţie nu-i oferea aceleaşi posibilităţi de a-şi face alegerea printre prinţi şi feldmareşali, poseda o duzină de miniaturi de cincisprezece franci bucata, cărora lada din lemn de brad le servea drept galerie de muzeu.

Spre a vă face o idee despre bunătatea inimii ei, vom spune că portretul răposatului Samayoux îşi avea locul printre celelalte şi era încadrat în cea mai frumoasă ramă.

Cel al mamei Léo nu lipsea nici el din colecţie, dar se afla pe un afiş ilustrat pe care îmblânzitoarea nu-l desfăşura niciodată fără un simţământ de mândrie amestecată cu melancolie.

— Nu poţi continua să fii ce-ai fost odată, îşi spunea privind tipăritura care o reprezenta pe ea însăşi într-un maiou colant de culoare portocalie şi înconjurată de fiarele ei sălbatice, care păreau să-i admire atitudinea graţioasă şi tot neînfricată.

Sub afiş se afla un permis de port-armă, eliberat, poate din curtoazie, Léocadiei "amorul vitejilor", de către maeştrii profesorii de arme din oraşul Strasbourg.

Mai erau acolo numeroase foi răzleţe, acoperite cu un scris greoi şi plin de greşeli care alcătuiau culegerea completă a poeziilor compuse la repezeală de către îmblânzitoare.

Aţi fi regăsit printre ele oda atât de puternic impregnantă de sensibilitate pe care doamna Samayoux, acompaniindu-se chitară, i-o cântase lui Maurice, în seara primei lor convorbiri după întoarcerea lui din Africa.

Pe aceasta o căutară mai întâi privirile ei, şi ochii i se umeziră în timp ce citea strofa care exprima atât de bine suferinţele bietului său suflet:

> Ah! De-ar putea a mele fiare să mă mănânce, deodat',
> Decât să mai dureze mult supliciul meu, pierdutu-mi vis!
> Nu suferi îndelung când eşti de animale devorat,
> În schimb, călăul adorat va fi mereu al meu Maurice!

— S-a terminat cu prostiile astea, murmură ea, şi acum, inima mea este cea a unei mame!

În fine, sub poezie şi chiar la fundul lăzii, se afla un pachet legat cu sfoară, alcătuit din titluri de rentă şi alte câteva acţiuni valoroase.

Mama Léo luă pachetul, puse toate celelalte hârţoage la loc, în ladă, şi o împinse din

nou pe aceasta sub pat, după ce o închisese.

— Astea — gândi cu glas tare şi cu o expresie tristă dar hotărâtă — eram convinsă că reprezintă liniştea bătrâneţelor mele, dar vor sări ca un ied, cât ai zice peşte. Pentru a ajuta pe cineva să evadeze, e nevoie de bani, se ştie, ca să-i cumperi pe diverşii nemernici care îndeplinesc, în închisoare, meseria paznicilor de pe la menajerii... Poate că-i prea târziu, la vârsta mea să reîncepi să strângi avere... Haide! E-n ordine, fără justificări! Dacă nu-mi voi reface averea, o să mor în mizerie, şi cu asta basta! Au mai păţit-o şi alţii, dar băiatul meu va fi salvat.

Ieşi din casa ei pe roate cu pachetul la subsuoară şi se duse să bată la uşa barăcii.

Probabil că Échalot nu dormise nici el, căci răspunse la prima ciocănitură.

Se iveau zorile. Mama Léo se angaja să-l păzească pe Saladin, în vreme ce Échalot se duse să ia cafea cu lapte de la una din lăptăriile din împrejurimile halelor, care vând douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru.

Luară micul dejun. Échalot şi patroana lui erau amândoi emoţionaţi că în ajunul unei bătălii, dar asta nu le micşora pofta de mâncare.

— Iată care-i planul de luptă, spuse îmblânzitoarea, după ce până atunci înfulecase pe tăcute. Vom închide prăvălia.

— Dar, obiectă Échalot, vor veni domnul Gondrequin şi domnul Baruque...

— N-au decât să se ducă să mă caute la dracu'! Puţin îmi pasă de toate astea, mă-nţelegi? Îmi ştii gândurile, capul meu nu mai e loc pentru altceva... Am cunoscut eu şi pe alţii, mai isteţi ca tine, băiete, dar tu eşti devotat şi atâta va fi de ajuns.

— Dacă nu trebuie decât să-mi risc viaţa... începu Échalot.

— Gura! Nu-i vorba de bătaie cu pumnii, ci de a trata treburi delicate. Îţi vei vârî mormolocul în tolba lui şi mă vei urma pretutindeni ca un câine.

— Şi voi fi tare mulţumit s-o fac! declară Échalot. Dar mai e şi leul, care n-a avut o noapte prea bună...

— Poate să crape, dacă pofteşte, iar baraca n-are decât să ardă! Şi cerul să se prăbuşească! Fă-ţi bagajele, pornim la război!

Capitolul XXIII - Rendez-vous-ul de la închisoarea Force

Nu fac defel parte dintre aceia care insultă Parisul cel nou, ale cărui artere largi sunt inundate de aer şi lumină. Se spune că acest Paris a costat mult prea mulţi bani, dar sănătatea publică merită să nu te târguieşti pentru a o realiza.

I-aş reproşa mai curând, acestui oraş alb şi nou, de a fi risipit în treacăt, o întreagă comoară de amintiri.

Fără a nega frumuseţea puţin cam prea burgheză a faimoaselor bulevarde care n-ar putea fi locuite decât de nişte bogătaşi, nu mă pot abţine să mă gândesc la celălalt Paris, mai puţin sclav al topografilor, în care palatele nu se ruşinau să se învecineze cu nişte cocioabe.

Acela era Parisul istoric, în care fiecare casă istorisea o legendă. Şi, iată! Acolo, în străfundurile vechiului cartier Marais, peste care înfrumuseţările lui Haussmann[83] au sărit spre a ajunge mai repede la punctele strategice din cartierul Saint-Antoine, încă aţi putea găsi vreo încâlcitură de străduţe, totodată populare şi nobile, a căror înfăţişare valorează, ea singură, cât un întreg volum al lui Dulaure[84] sau al lui Saint-Victor[85].

Ţin minte mansarda în care mi-am scris prima carte: asta se petrecea, vai! În 1840. De la fereastra mea, care dădea spre partea din spate a străzii Pavée, vedeam geamurile doamnei de Sévigné, la palatul Carnavalet, acea bijuterie din piatră care n-a scăpat de epidemia restaurărilor orăşeneşti. Vedeam, spun, locuinţa adoratei marchize dincolo de terenul netezit cu tăvălugul, care înlocuia casa lui Charles de Lorraine, fostul leagăn al familiei de Guise.

Vedeam şi marele palat Lamoignon, construit de către Charles al IX-lea pentru ducele de Angoulême, fiul Mariei Touchet, chiar acela despre care Tallemant des Réaux, regele clevetitorilor, spunea: "Ar fi fost cel mai mare om al veacului său, dacă ar fi putut să se dezbare de firea de escroc pe care i-o dăduse Dumnezeu. Când slujitorii lui îşi cereau simbria, le răspundea: Secăturilor, nu vedeţi străzile astea patru, care ajung la palatul Angoulême. Vă aflaţi într-un loc bun, profitaţi de trecători!"

Cu toate acestea, în dormitorul acestui celebru ticălos s-a născut austerul avocat al lui Louis al XVI-lea domnul de Malesherbes.

Şi vedeam, în sfârşit, frontoanele triunghiulare, ciudat de pitoreşti şi mereu

---

[83] *Haussemann* (Georges, baron ~) (1809–1891): Prefect al departamentului Sena. A condus marile lucrări de modernizare a Parisului. (n.t.)

[84] *Dulaure* (Jacques-Antoine) (1755–1835): arheolog şi istoric francez, autor al unei istorii a împrejurimilor Parisului. (n.t.)

[85] *Saint-Victor* (Paul Bins, conte de ~) (1827–1881): eseist şi critic francez, autor al unor studii istorice asupra teatrului şi al unor istoriografii ale Parisului. (n.t.)

încântătoare în ciuda lugubrei lor destinaţii, ale celor două palate gemene — palatul Caumont şi palatul Brienne — care, după ce adăpostiseră atâta eleganţă şi atâtea bucurii, deveniseră temniţă.

Eram vecin cu închisoarea Force, iar ceea ce am făcut nu este o simplă digresiune plictisitoare, căci aici îl vom regăsi pe unul dintre cei mai buni prieteni ai noştri, locotenentul Maurice Pagès.

Bara care-mi servea drept balcon domina cele două locuinţe senioriale care, cu începere din anul 1780, înlocuiau Fort-l'Éveque şi Petit-Châtelet. Pe deasupra curţii interioare, supranumită "cour Vit-au-Lait[86]",fiindcă fusese cândva locuită numai de deţinuţii care fuseseră condamnaţi pentru *a nu fi plătit lunile de alăptare ale doicilor copiilor lor*, zăream silueta celor trei mari saloane în care tatăl domnului duce de Lauzun organiza baluri, precum şi ochiul de bou al palatului Brienne care, într-o dimineaţă de septembrie, i-a îngăduit nefericitei prinţese de Lamballe să vadă pentru ultima dată soarele celor vii.

Imediat sub lucarna mea se afla un zid nou-nouţ şi care părea să nu servească la nimic.

Fusese construit în urmă mai multor evadări îndrăzneţe care se realizaseră chiar prin grădinile casei în care locuiam. O aripă a acesteia, constituind un fel de pavilion, era lipită de gardul împrejmuitor al închisorii Petite-Force.

O scurtă vreme, evadările fuseseră atât de frecvente, încât ţinuseră în alarmă întregul cartier, iar chiriile etajelor interioare ale casei mele scăzuseră, din această cauză, la un preţ foarte mic.

Zidul cel nou nu închisese totuşi decât o cale. Acum, se evada prin altă parte.

Spre a face să înceteze acest joc, închisoarea Force a trebuit să fie demolată.

* * *

Era a doua zi după vizita noastră în cealaltă închisoare, sanatoriul doctorului Samuel. Putea fi ora nouă dimineaţa.

Vremea continua să fie întunecată şi friguroasă. Zăpada călcată în picioare acoperea caldarâmul ca un chit maroniu.

Pe liniştita stradă Roi-de-Sicile care, pe atunci, era cel mai bun drum pentru a ajunge din piaţa Royale la primărie, puţinii trecători mergeau într-un sens şi-ntr-altul.

Paznicul de la poarta scundă a închisorii Force, înfofolit în mantaua sa cenuşie, tropăia în ghereta lui, să-şi încălzească picioarele.

Acea poartă scundă, care dădea spre strada Roi-de-Sicile, începea seria numerelor

---

[86] *Cour Vit-au-Lait* (lb. franceză): în traducere liberă = curtea celor care trăiesc cu lapte. (n.t.)

cu soţ. Intrarea principală se afla la numărul 22 al străzii Pavée.

La colţul celor două drumuri, înspre strada Saint-Antoine, exista o cârciumă dubioasă care-şi dăduse, simplu, chiar numele întunecatei clădiri. Deasupra celor trei ferestre ale ei, mascată de perdele groase din bumbac de culoare albastră, se putea citi următoarea firmă: *La Rendez-vous-ul de la Închisoarea Force*, *Lheureux*[87], *negustor de limonadă*, *vinde vinuri*, *ţuică şi lichioruri*.

Toate perdelele erau lăsate, ascunzând interiorul cârciumii, cu excepţia celei de la fereastra cea mai apropiată de colţul casei şi de la care se puteau vedea simultan poarta scundă de pe strada Roi-de-Sicile şi poarta cea mare de pe strada Pavée.

Acolo, în spatele perdelei cu un colţ ridicat, se putea desluşi, prin geamul aburit, chipul palid şi trist al unui băiat foarte tânăr, cu o şapcă pe cap, şi care pândea în afară, cu o privire extrem de atentă.

Băiatul acela purta costumul obişnuit în zilele de lucru al muncitorilor parizieni, dar faţa lui delicată şi de o paloare bolnăvicioasă contrasta cu pânză groasă a bluzei cenuşii pe care o purta peste haină.

Era, realmente, prea frumos. Şi tocmai de aceea omuleţul rotofei care răspundea la numele de Joseph Lheureux şi care conducea *Rendez-vous-ul de la Închisoarea Force* îl întrebase, când îi adusese adolescentului paharul cu vin fiert:

— Munca nu prea ţi-a dăunat la ten, tinere. Dacă alături încă am mai avea deţinuţi politici, aş şti ce gânduri îţi trec prin cap. Pe vremuri, veneau dintr-ăştia, de soiul tău, care ca şi tine, păreau să fi locuit în cutii căptuşite cu vată.

— Tocmai am ieşit din spital, răspunse calm adolescentul.

Glasul îi era blând, dar îngroşat.

Lheureux şterse colţul mesei şi mormăi:

— Ia te uită! E totuşi vocea unui ştrengar!

Susţinând privirea curioasă a cârciumarului, adolescentul adăugă:

— Şi tare mi-e teamă că voi fi nevoit să mă întorc acolo.

— La spital? zise Lheureux. Eu unul, nu le-am fost niciodată client. Chefliii de felul meu nu se duc la Hôtel-Dieu decât pentru ultima lor suflare. Astea-s adevăratele temperamente! Bea-ţi vinul cât e fierbinte, micuţule, şi stai de pază liniştit. Cu vremea care-i afară, nu-i primejdie ca muşterii să te deranjeze mai 'nainte de prânz.

Lheureux zâmbi şmechereşte şi plecă la treburile lui.

Băiatul vru să-i urmeze sfatul şi-şi înmuie buzele palide în vin; dar pe faţă i se întipări o expresie de dezgust şi paharul fu pus înapoi pe masă.

Privirile lui în care se citea o hotărâre nestrămutată şi totodată o amară suferinţă, se îndreptară către ornicul cu cuc de pe perete.

---

[87] *Lheureux*: ortografiat l'heureux, cuvântul francez înseamnă: Fericitul. (n.t.)

Ceasul arăta ora nouă şi un sfert.

Ochii adolescentului se reîntoarseră spre fereastră, cercetând când o stradă, când pe cealaltă.

— Vasăzică nu vine? întrebă după un sleit de cea Joseph Lheureux, care se încălzea la soba din sala alăturată.

În loc de răspuns, tânărul întrebă:

— La ce oră începe intrarea pentru vizitarea deţinuţilor?

— Depinde, replică Lheureux. Pentru cei care-au dat faliment, există întotdeauna derogări. Ah! Ce şmecheri! Pentru unu' care-a dat faliment te afli aici?

— Nu, o aştept pe mama, care s-a dus la Palatul de Justiţie să ceară permisul de la judecătorul de instrucţie.

— Aşadar, e vorba de un deţinut în stare de arest preventiv? Şi în cazul ăsta lucrurile depind ba de una, ba de alta, ba de cum eşti tuns. Mă bate gândul că mama dumitale n-o fi vreo contesă, aşa-i băiete?

— Mama mea este proprietăreasa unei menajerii.

— Bună situaţie! Şi dumneata, năzdrăvănule, eşti cel îngrijeşte şoriceii albi? Bineînţeles! Nu poţi avea mâinile unuia care ciopleşte piatra! Rămâne de văzut care-i poziţia socială a acuzatului.

Băiatul deschidea gura să răspundă când, deodată, o roşeaţă puternică îi năvăli în obraji şi el sări în picioare.

— Drace! exclamă taica Lheureux, nu suntem chiar atât e amorţiţi cum credeam!

Nu avu timp să spună mai mult. Adolescentul aruncă pe masă o monedă de cinci franci şi se repezi spre uşă.

O trăsură tocmai se opuse pe strada Pavée, în faţa intrării principale a închisorii Force.

Capitolul XXIV - Închisoarea Force

Taica Lheureux se instală pe locul rămas cald al băiatului şi-şi sprijini liniştit coatele pe pervazul ferestrei.

— Ia să vedem noi, îşi spuse. Ne aflăm în primele loje. S-ar părea că mucosului nu

prea-i pasă de restul lui. Dacă n-ar fi mămica de-acolo, care coboară din trăsură, aş fi jurat că băieţelul ăsta era o mândreţe de pisicuţă!

Mama care cobora, într-adevăr, şi greutatea ei lăsată pe treapta trăsurii o făcea pe aceasta să se aplece ca o corabie care primeşte o rafală de vânt în pânzele din vârful catargului.

În urma ei, din trăsură ieşi un bărbat cu umeri laţi, dar cu o înfăţişare cu totul blajină. Era îmbrăcat cu haine dintr-o stofă bună maronie şi părea stânjenit în costumul său nou-nouţ. O raniţă mare, prinsă în curele, ca o tolbă, îi atârna de gât.

"Cum aşa! cum aşa!" gândi taica Lheureux. "Colosul ăsta de femeie a ouat un copil atât de sfrijit?!"

Chiar în clipa aceea, băiatul se duse la mama lui, care se dădu cu un pas înapoi şi păru să-l privească realmente uluită.

Cu toate acestea îşi reveni şi luă braţul ce i se oferea spre a trece pragul porţii, după ce-i vorbise în şoaptă omului cu raniţa, care se îndepărtă îndată cu paşi mari în direcţia străzii Francs-Bourgeois.

Stăpânul *Rendez-vous-ului de la Închisoarea Force* urmărea curios întregul spectacol.

"Există lucruri care, pentru cei nevinovaţi, nu par ascundă nimic", îşi spuse reîntorcându-se la soba lui. "Însă pentru un om isteţ, altfel stă treaba. Mai întâi, e povestea cu moneda de cinci franci, doar dacă n-o veni copilul să-şi ceară restul, dar pariez că nu va veni. *Copilul este copila*, bine-înţeles, m-am prins eu. Apoi, este mirarea doamnei grase, posesoare sau nu de fiare, deşi le posedă înfăţişarea. Omul cu raniţa, nu-mi spune nimic. Poate fi încă un mister, dar eu n-am ghicit rebusul. Când domnii funcţionari vor veni, la prânz, să-şi ia prima cafeluţă, voi afla cât de cât despre ce-i vorba. Dac-ar fi iar în legătură cu locotenentul de spahii? Unu' a fost deja dat afară din cauza individului ăstuia. Puştiul cu şapcă îmi pare dubios, mă duc să-i previn pe camarazi.

În timpul acesta, la ghişeul porţii mari avea loc următoarea discuţie între mama cea trupeşă şi portar.

Bună femeie întrebase de locotenentul Maurice Pagès.

— Nu se intră, răspunse portarul, nu chiar atât de în morocănos cum îi prezintă romanele şi comedianţii pe cei de felul său, dar totuşi pe un ton foarte neplăcut.

— Am permisul domnului Perrin-Champein, ripostă doamna Samayoux, încă de mult recunoscută de cititor.

Portarul luă permisul, îl cercetă, apoi îl înapoie spunând:

— Nu-i ora.

Ca element burlesc, iritant, dezasperant, imposibil, administraţia franceză stârneşte

uimirea întregului univers.

Nu avem timpul necesar spre a descrie aici pe larg toate acatistele de mulţumire pe care le merită. Declarăm însă că toţi aceşti oameni bombănitori, dar fără arme, plătiţi pentru a încurca treburile şi a bloca trecerile, ar constitui — lăsând la o parte orice aspect politic — un motiv suficient pentru o revoluţie.

Remarcaţi, vă rog, că aproape întotdeauna există două duzini de diplomaţi care nu îndeplinesc nici măcar sarcinile unui simplu funcţionar.

Dacă aş fi sultanul Franţei, i-aş trage în ţeapă nouăsprezece din douăzeci, iar restul i-aş afuma.

La acele cuvinte-măciucă: "Nu-i ora", mama Léo, mult mai calmă decât noi şi care, de altfel, în această dimineaţă părea stăpânită de o bună-dispoziţie triumfătoare, răspunse:

— Dacă nu-i ora, o putem aştepta până vine. Nu ducem lipsă de ceea ce trebuie pentru a plăti politeţea funcţionarilor care, în plus, mai sunt şi înţelegători. Du-ne, pe băiatul meu şi pe mine, în sala de aşteptare.

— Nu există sală de aşteptare, răspunse portarul. Reveniţi la unsprezece.

Mama Léo tot nu se supără, numai că ochii i se congestionară, în timp ce prospeţimea obrajilor ei bucălaţi, deja înviorată de vântul dimineţii, devenea dintr-o dată roşul cel mai aprins.

— Dragul meu temnicer, spuse ea, cunosc respectul ce i se cuvine unei autorităţi competente, dar asta nu înseamnă că ar avea dreptul să mă oblige la o cursă cu trăsura, şi mai ales cu frigul ăsta la picioare din cauza anotimpului. Am cunoştinţe în guvern, ca şi fiul meu, destinat unor studii complete în cele mai de seamă colegii şi, în plus, când am ieşit de la judecător, am întâlnit un prieten de-al meu, domnul baron de la Perrière, care mi-a zis: "Doamnă Samayoux, dacă ţi se fac greutăţi acolo, la închisoarea Force, transmite-i subdirectorului numele meu."

— Domnul baron de la Perrière? repetă portarul. Nu-l cunosc.

Băiatul, care încă nu scosese nici o vorbă, îşi ridică bluza şi scoase din buzunarul hainei o carte de vizită pe care i-o întinse cerberului.

— Dacă le cunoşti sau nu pe persoanele care au amabilitatea de a ne sprijini, nu are prea mare importanţă. Dar nu poţi refuza să-i dai directorului închisorii această carte de vizită.

— Directorului! exclamă revoltat portarul. Doar atât!

Dar privirea îi căzu asupra cartonaşului şi-l citi cu pe jumătate:

— "Colonelul Bozzo-Corona!"... Asta-i altă mâncare de peşte. Ăsta vine câteodată să ia masa aici, şi când eram băiat de curse la Ministerul de Interne, intra în cabinetul ministrului ca la el acasă. Mare dreptate au cei ce spun că nu trebuie să judeci oamenii

după înfăţişarea lor. Luaţi loc acolo, lângă sobă, buna mea doamnă, şi băiatul la fel. O să trimit pe cineva la direcţie şi veţi avea răspunsul într-un minut.

Portarul ieşi luând cu el cartea de vizită a colonelului, iar mama Léo rămase singură cu pretinsul ei fiu.

— Ah! Draga mea, exclamă, te-am căutat la palat şi în tot lungul drumului. Mă uitam pe fereastra trăsurii, căci ghicisem ideea ta, că doar îmi spuseseşi că deja fusese dat afară un băiat, pe motiv că te-a ajutat să intri în închisoarea lui Maurice. Ce bucuros o să fie!... Dar şi supărat, când o să vadă că nu mai ai părul tău frumos, care-i plăcea atât de mult!

— Părul îmi va creşte din nou, replică Valentine zâmbind.

— N-are a face, înseamnă că-l iubeşti al dracului de tare, fiindcă în tot Parisul nu găseai o asemenea perucă! *Marchef*-ul te-a ajutat?

— Da... şi tot el mi-a dat cartea de vizită a colonelului.

— Ştii ceva? *Marchef*-ul ăla îmi inspiră groază, deşi seama lui se spun poveşti cu care ar câştiga premiul Montyon[88].

— Buna mea Léo, zise Valentine, temerile mele încă şi mai mari decât ale dumitale, căci nu-mi pot explica devotamentul acestui om şi, în plus, nu înţeleg autoritatea de care se bucură în clinica doctorului Samuel. Ţi-am mai spus-o, şi gândul acesta se tot întăreşte în mintea mea: în tot ce face pentru noi, Coyatier este sprijinit de cineva mai puternic decât el. Oare pe noi ne slujeşte, sau pe acel cineva? Şi oare, noi înşine, nu suntem un instrument orb în mâinile aceluia care ne conduce încet dar sigur către prăpastie?

— Dacă aşa crezi... începu îmblânzitoarea.

— Nu cred, dar mă tem de orice, şi cu toate acestea merg înainte, deoarece statul în loc ar însemna moartea — moartea lui Maurice!

— Ai totuşi o idee?

— Cel puţin, am o speranţă. Am plâns atâta, m-am rugat atât de mult, încât poate că lui Dumnezeu îi va fi milă de mine.

— În privinţa asta, o asigură îmblânzitoarea, Dumnezeu e bun, se ştie, dar dacă n-ai şi o mică manivelă pe care s-o-nvârteşti, de!...

— Ce ţi-a spus judecătorul? o întrebă Valentine deodată, ca şi cum ar fi vrut să întrerupă discuţia.

— Ciudat om! replică mama Léo. Parcă frige şi fierbe, mereu agitat şi nu-ţi lasă loc să spui şi tu o vorbuliţă. Ştie totul, a văzut totul, este sigur de toate. Tocmai scria ceva, şi eu mă amuzam privindu-l, cu nasul lui ascuţit şi cu ochelarii săi cu sticle albastre.

---

[88] *Montyon* (Jean-Baptiste, Antoine Auget, baron de ~) (1733–1820): filantrop francez, fondatorul mai multor premii decernate anual, pentru virtute şi pentru literatură, de către Academia Franceză. (n.t.)

Peniţa îi scârţâia pe hârtie de parcă tăia cu ferăstrăul un lemn noduros. În timp ce scria, mormăia încetişor. Iată unul căruia nu trebuie să-i fie greu să îmbrobodească un juriu! În cele din urmă, şi-a ridicat privirile spre mine şi am putut vedea că, în spatele ochelarilor, ochii îi erau saşii. Am vrut să vorbesc, dar vezi să nu! Asta era doar treaba lui. "Sunteţi văduva Samayoux". mi-a zis, "ştiu că i-aţi făcut felul soţului dumneavoastră prin accident, mie puţin îmi pasă. Afacerile vă merg bine şi nu sunteţi considerată o femeie rea. Aş fi putut să vă interoghez, dar nu-i nevoie! Cu siguranţă ştiţi multe în legătură cu povestea aceea, dar eu ştiu şi mai multe decât dumneavoastră, mai multe decât oricine, şi ar fi fost posibil să-mi spuneţi lucruri ce mi-ar fi deranjat instrucţia. Nu că n-aş fi întotdeauna gata să ascult adevărul — asta mi-e meseria; dar, în fine, n-aţi primit educaţia necesară pentru a înţelege ce concluzii anume aş putea trage în această problemă: vorbă multă — sărăcie. Vreţi un permis spre a-l vizita pe locotenentul Pagès, sunteţi sprijinită de persoane importante, vă voi înmâna permisul." Toate astea dintr-o suflare şi fără să facă nici o pauză. Ah! Ce mai robinet! În timp ce-şi căuta formularul tipărit ca să-l complete, mi-am luat curajul în dinţi şi i-am spus, cu glasul meu cel mai fioros: "Locotenentul Pagès este nevinovat ca un prunc nou-născut. În Paris există nişte tâlhari care sunt asociaţi ca foştii elevi de la colegiul Sainte-Barbe[89] sau de la Politehnică. Dacă domnul judecător ar binevoi să mă asculte, i-aş da nişte informaţii pe cinste despre Fracurile-Negre."

— Ai făcut asta!... exclamă Valentine îngrijorată.

— Nu-ţi fie teamă, ripostă mama Léo, ăla nu-i amestecat în afacerea asta. Este mult prea prost şi prea limbut. A început să râdă dispreţuitor şi mi-a spus: "Clasele sociale puţin luminate au nevoie să creadă în ceva ce seamănă cu diavolul. Cunosc gogoaşa aceea cu Fracurile-Negre de parcă aş fi inventat-o eu, şi ştiu că tot alergând după fantome, nefericitul meu predecesor, care, de altminteri, nu era un om lipsit de merite, a sfârşit prin a deveni nebun de legat. Este adevărat că locotenentul Pagès se pricepea grozav la trapez? Sunt amator. Dacă vă vine chef să depuneţi mărturie pentru apărare, înţelegeţi-vă cu avocatul, eu nu mă tem de contraziceri, şi avem aici un tânăr substitut care vine la mine să-i spun până şi unde să-şi pună virgulele în rechizitoriu. Va ajunge departe, băiatul! Iată permisul dumneavoastră. Când veţi dori altele; nu vă jenaţi, şi spuneţi-i colonelului Bozzo că sunt foarte fericit să-i pot fi agreabil."

— Mereu omul acela! murmură Valentine. Fără el, am fi oprite la fiecare pas.

— Şi tare nu-mi vine să cred, adăugă îmblânzitoarea, că intenţia lui ar fi să ne ducă pe drumul cel bun.

---

[89] *Saint-Barbe* (*Colegiul ~*): institut de învăţământ creat în 1460 la Paris, în piaţa Panteonului, de către preotul Geoffroy Lenormant. A avut elevi remarcabili, printre care Montaigne, Ignaţiu de Loyola, Scribe etc. Există şi astăzi, fiind condus de "barbişti". (n.t.)

Micul minut cerut de portar durase mai bine de o jumătate de oră. În cele din urmă se înapoie, însoţit de un temnicer. În locul arogantei pline de importanţă ce pare a fi lipită ca o mască pe toate chipurile funcţionarilor din administraţie, începând cu şeful de secţie ce stă pe scaun la biroul său din lemn de mahon şi până la omul de serviciu care-şi satisface perfida plăcere de a-i stropi cu apă pe trecători în acelaşi timp cu pavajul străzii, portarul arborase o expresie amabilă şi aproape binevoitoare.

— Îmi pare rău că v-am făcut să aşteptaţi, zise, dar durează mult până străbaţi tot şirul de coridoare. Vă rog, doamnă şi domnule, să-l urmaţi pe domnul Patrat. Numele meu este domnul Ragon şi, dacă vi-l veţi reaminti, aţi putea declara, la nevoie, că m-am purtat faţă de dumneavoastră cu toată politeţea şi că m-am grăbit să vă servesc, fără a mai socoti că vă voi servi şi altă dată.

Apoi, adresându-i-se purtătorului de chei, adăugă:

— Domnule Pătrat, vei conduce aceste persoane în curtea zisă a Plozilor, scara B, coridorul Sainte-Madeleine, celula număru' 5, lăsând uşa întredeschisă după ce-ai introdus persoanele, aşa cum e necesar, mai ales că acuzatul a mai cauzat darea afară a unui salariat, dar o vei face cu tot respectul, stânjenind cât mai puţin cu putinţă efuziunile prieteneşti.

Purtătorul de chei porni înainte, cu mama Léo şi Valentine în urma lui, şi străbătu mai întâi curtea numită a Găinilor, care le era interzisă deţinuţilor, fiindcă nici o barieră nu o despărţea de poarta cea mare.

După ce trecu pe sub bolta corpului de clădire principal, în care saloanele palatului Caumont fuseseră transformate în dormitor comun, temnicerul merse în lungul bisericii mănăstireşti din curtea Sainte-Marie-l'Égyptienne, trecu pe sub micul palat ce purta, pe vremea aceea, numele de Sainte-Anne şi ajunse în sfârşit, în curtea Plozilor, care servea drept loc de plimbare pentru deţinuţii ţinuţi la secret şi, în acelaşi timp, drept curte interioară pentru copii, după orele de masă.

O scară cotită, îngustă şi boltită, ducea la coridorul Sainte-Madeleine, care făcea parte din fostul palat Brienne.

Temnicerul deschise uşa care purta numărul 5 şi o lăsă întredeschisă, după ce o introdusese pe văduvă împreună cu însoţitorul ei.

Spre a îndeplini cât mai bine recomandările transmise lui de către portar şi care, în mod evident, veneau mai de sus, în loc să rămână lângă uşă, se plimbă în susul şi în josul coridorului.

După ce vom descrie celula lui Maurice Pagès, cititorul va înţelege că această îngăduinţă era cu totul lipsită de riscuri.

Capitolul XXV - Prizonierul

Trecuseră mai bine de două săptămâni de când Maurice Pagès părăsise închisoarea Conciergerie spre a fi transferat la Force.

Fusese lăsat la secret numai trei zile, apoi, deoarece — datorită bunei păreri pe care domnul Perrin-Champein o avea despre sine — instrucţia atinsese completa sa maturitate, venise ordinul ca Maurice să fie redat vieţii obişnuite din închisori.

Printre tovarăşii săi de suferinţă, Maurice stârnea o mare curiozitate, cu atât mai mult cu cât era ţinut departe de ei, continuând să locuiască în sectorul celor încarceraţi la secret şi fiind supus celor mai multe dintre precauţiile speciale ce sunt luate faţă de aceştia cu scopul de a se evita orice încercare de evadare.

Printre captivii din închisoarea Force se acreditase ideea că fostul locotenent "se împiedicase de un *ciot plantat*", cu alte cuvinte, căzuse într-un fel sau altul într-o cursă întinsă cu dibăcie, adică *plătise legea* pentru vreun răufăcător dintre cei sus-puşi.

Poliţia ar urmări mai rar o pistă falsă, justiţia ar comite mai puţine erori dacă ar putea sta de vorbă pe îndelete în întunecoasele locuri de preumblare în care deţinuţii vin să soarbă zilnic câteva guri de aer proaspăt.

În astfel de locuri fiinţează o bursă de informaţii care găseşte, uneori, cheia celor mai dificile enigme şi rezolvă, în joacă, probleme extrem de încâlcite.

Şi tocmai de aceea Canlor, Peuchet şi cei mai mulţi dintre cei care au scris despre poliţie altceva decât declamaţii idioate pun accentul pe rolul *ciripitorului* sau al prizonierului cumpărat de birourile poliţieneşti.

După părerea lor, rapoartele *ciripitorului* ar oferi informaţiile cele mai certe dacă acel mizerabil, de două ori ticălos, mai întâi prin crima şi apoi prin trădarea sa, ar putea inspira o încredere cât de mică.

Poate că în închisoarea Force lucrarea nefericitului Remy d'Arx, respinsă în unanimitate de dispreţul administraţiei şi al magistraturii, ar fi fost citită cu pasiune. Poate că acolo s-ar fi găsit cineva în stare să scrie un nume pe fiecare mască de Frac-Negru la care se referea acea lucrare.

Închisoarea Force era cufundată mult mai adânc decât bâlciul în străfundurile vieţii pariziene — deţinuţii ei cunoşteau mai bine mitologia tâlhăriei, îi cunoşteau mai îndeaproape pe semizeii omorului şi ai jafului.

În închisoarea Force, numele Fracurilor-Negre fusese pronunţat de mai multe ori în legătură cu locotenentul Maurice Pagès.

Însă nevinovăţia probabilă a acestuia, departe de a trezi simpatie, îl situa în afara graniţelor răului. Clipa procesului său era aşteptată cu o nerăbdare răuvoitoare.

Când o eroare judiciară este în pregătire, pentru bandiţi e sărbătoare. Fiecare pas greşit al justiţiei constituie o dovadă în sprijinul propriei lor absolviri de vinovăţie.

Celula lui Maurice era situată la al treilea etaj al fostului palat Brienne şi făcea parte din amenajările făcute la sfârşitul domniei lui Louis al XVI-lea cu scopul de a transforma în închisoare nobila locuinţă. Planul exterior al încăperii pe care o ocupa ar fi prezentat o suprafaţă convenabilă, dar grosimea pereţilor din blocuri de piatră o făcea să devină extrem de mică.

Primea lumina printr-o fereastră îngustă, adâncă şi păzită printr-un dublu sistem de bare din fier forjat, dintr-o curte interioară ce făcuse parte, odinioară, din grădinile Caumont şi în care rămăseseră câţiva copaci mari, trişti ca nişte prizonieri. Din strada Culture-Sainte-Catherine li se vedeau creştetele, iar cei care nu ştiau în ce pământ blestemat erau plantate acele bătrâne trunchiuri poate că se gândeau cu invidie la fericiţii vecini care se bucurau de nişte frunze atât de verzi şi, probabil de o iarbă proaspătă.

Exact în faţa ferestrei — care semăna cu o gură de foc ceva mai largă — se înălţa zidul construit de curând pentru a împiedica repetarea evadărilor deja menţionate de noi.

Dar trebuie să adăugăm foarte repede că acele evadări avuseseră loc la etajul locuit de Maurice şi care cuprindea o duzină de celule de toată încrederea, destinate criminalilor din cea mai primejdioasă categorie.

Aşadar, purtătorul cheilor se putea plimba foarte liniştit pe coridor. Chiar dacă ar fi avut aripi în locul bietelor mâini încătuşate, Maurice n-ar fi putut spera să treacă prim gratiile cumplitei sale cuşti.

Stătea, lângă culcuşul lui, pe un scaun de paie, singura mobilă mai acătării existentă în celulă, iar mâinile legate i se odihneau pe genunchi.

Purta costumul puşcăriaşilor, şi doar la vederea acestuia ţi s-ar fi strâns inima.

Lumina, care intra pe fereastră mai albă după ce se reflectase pe acoperişurile acoperite de zăpadă, cădea pe capul ras accentuându-i paloarea mată a frunţii.

L-am văzut cândva — bărbat tânăr, soldat voios, dar foarte emoţionat de speranţele ce-i umpleau inima. L-am mai văzut altădată, înduioşat şi totodată vesel, onorând cu voiniceasca poftă de mâncare a vârstei sale cina sărăcăcioasă dar cordială pe care mama Léo i-o oferea cu o bucurie atât de entuziastă. În seara aceea aflase că Fleurette continua să-l iubească; auzise pronunţându-se pentru prima dată numele lui Remy d'Arx;

presimţise prima atingere a fatalităţii care se abătuse deja asupra lui.

La acea seară se gândea neîncetat în singurătatea închisorii sale.

Pentru el, întreaga-i viaţă se rezuma la acele câteva ceasuri care îi păreau strălucitoare, dar cumplite.

Imediat după aceea, moartea unui necunoscut marcase începutul dramei oarecum supranaturale care-l învăluise ca un giulgiu de plumb şi împotriva căreia nu putea rezista.

Amintirile lui se îndreptau cu încăpăţânare spre cabina de saltimbanc, încărcată de obiecte sărăcăcioase şi ridicole, căreia el îi atribuia atât de multă poezie curată şi încântătoare.

Întregul roman ciudat dar fericit al tinereţii sale era cuprins acolo. Oare nu acolo se afla surâsul încântat al Fleurettei, în stare să reverse din plin splendoarea peste aspectul jalnic şi totodată comic al barăcii?

Ca amorţit, Maurice revedea locurile ce-i găzduiseră bucuriile.

Şi, după lunga lui absenţă, tot acolo regăsise speranţa şi fericirea.

În toată lumea, Maurice nu avea pe nimeni care să-l iubească decât două surori: Valentine şi Léocadie.

Domnişoara de Villanove şi îmblânzitoarea se situau, desigur, în poziţii foarte diferite, dar pe vremea când le cunoscuse Maurice, mama Léo era protectoarea şi patroana celei care se numea acum domnişoara de Villanove.

În afară de aceasta, ele erau legate prin dragostea lor comună pentru el.

Cu excepţia lor, Maurice nu avea nici relaţii, nici speranţe. Nu înseamnă că ar fi fost indiferent sau nerecunoscător faţă de propria-i familie, alcătuită din oameni cumsecade care se purtaseră bine cu el în copilăria lui, dar acea familie, reprezentată mai ales prin bunul tată Pagès, îl îndepărtase deja o dată, cu doi ani în urmă, ca pe o ramură prea lacomă.

În adâncul sufletului, Maurice nu-i condamnase hotărârea. Ştia bine că un om cu venituri mediocre şi cu o casă de copii, aşa cum era tatăl său, nu trebuie niciodată să se joace cu securitatea casei sale.

În timpul strălucitei sale campanii din Africa, aproape că fusese iertat, dar, de când asupra lui se abătuse nenorocirea, nu mai primise decât o scrisoare scurtă şi rece.

La drept vorbind, nu era un blestem, dar epistola se încheia prin următoarea frază — un rezumat al înţelepciunii provinciale: "*Cei care dispreţuiesc sfaturile experienţei şi trec peste autoritatea părintească sfârşesc întotdeauna prost*."

Ferească Dumnezeu să gândim cu sarcasm sau amărăciune despre această frază care, în definitiv, este expresia burgheză a unui adevăr fundamental.

Însă bătrânul La Fontaine ne demonstrează râzând cât valorează înţelepciunea

venită la momentul nepotrivit, în care nebunia ar fi, poate, mai preţioasă.

Îi prefer pe aceia care, departe de a accepta astfel împlinirea banalului lor destin, îşi ridică increduli fruntea în faţa ruşinii; pe aceia care se revoltă în pofida oricărei evidenţe şi chiar a oricărui bun simţ: "Nu! Fiul meu nu este vinovat!"

Asta înseamnă familia, adevărata familie. Familia nu există decât cu condiţia de a păstra această credinţă puternică şi aceste splendide orbiri.

După cea de-a doua arestare a lui, Maurice nu trăise o singură zi fără a aştepta vizita mamei Léo.

Nu se poate spune că aceasta chiar ar fi debordat de înţelepciune, dar Maurice ştia ce devotament nemărginit se afla în adâncul inimii sale bune. Pe măsura trecerii timpul mirarea sa de a nu o vedea venind sporea, şi totuşi nu-i trecea prin minte să o învinuiască de uitare.

Nu mai aştepta altă vizită decât a ei, fiindcă slujbaşul care-i deschisese o dată Valentinei uşa închisorii lui fusese concediat.

Când o văzu intrând pe îmblânzitoare — şi la începu n-a văzut-o decât pe ea — primele cuvinte i-au fost:

— Sărmană mamă! Pariez c-ai fost bolnavă?

Văduva se apropie de el cu impetuozitate şi cu braţele deschise. El nu putu răspunde acestui gest din cauza cătuşelor care-i fixau încheieturile mâinilor.

Mama Léo îl strânse la piept plângând şi bolborosind:

— Maurice! Dragul meu Maurice! Cât eşti de schimbat! Cât trebuie să fi suferit!

O uitase pe Valentine, pe care umerii ei laţi i-o ascundeau prizonierului.

— De acum înainte, suferinţa mea nu va mai dura mult, spuse tânărul. Mai îmbrăţişează-mă, mamă Léo, iar apoi vom vorbi despre ea, nu-i aşa? Am mare nevoie să vorbesc despre ea.

— Dar ea-i aici, replică buna femeie cu glasul coborât. Este cu mine.

Maurice o dădu la o parte printr-o mişcare atât de bruscă încât, cu toată vigoarea ei, îmblânzitoarea fu cât pe-aci să cadă pe spate.

— Sfinte Doamne! exclamă încântată — ai încă forţă, cadetule!

Maurice se ridicase pe jumătate. Ochii lui o fixau pe Valentine, care stătea în picioare, nemişcată, în mijlocul încăperii. La prima privire nu reuşi s-o recunoască sub deghizarea adoptată.

Când îşi dădu seama cine era, două lacrimi i se rostogoliră pe obraji şi recăzu pe scaun, repetând aproape aceleaşi cuvinte ale îmblânzitoarei:

— Ţi-ai tăiat părul! Părul tău pe care-l iubeam atât de mult!

Temnicerul cu cheile tocmai trecea prin faţa pragului.

— Bună-ziua, vere, spuse cu glas tare Valentine. Este adevărat că nu eşti lăsat să-ţi

fumezi ţigara? Asta cred că-i tare greu.

Se apropie de Maurice şi-l sărută pe obraz.

— Dragă! Dragă Valentine! murmură acesta. Este prea multă fericire. Să fie oare cu putinţă să te bucuri pe pământ de o asemenea fericire!?

Purtătorul cheilor reapăru şi aruncă o privire în interiorul ciulei. O văzu pe mama Léo stând pe un capăt al patului mizerabil cu picioarele atârnând în jos, pe prizonier rămas în acelaşi loc, şi pe băiat, în picioare, lângă el.

— N-avem timp de pierdut, zise îmblânzitoarea, şi nu pentru a ne amuza ne aflăm aici.

— Lasă-mă pe mine să vorbesc, mamă, o întrerupse Valentine, vreau să-i explic eu totul lui Maurice.

— Atunci, vino şi şezi lângă mine, fetiţo, că nu te mai ţin puterile.

Într-adevăr, Valentine se clătinase.

— Nu, ripostă ea, vreau să rămân aici, vreau să mă aşez pe genunchii soţului meu.

Cu blândeţe dădu la o parte mâinile lui Maurice, care privea în extaz, şi se aşeză, mai uşoară decât un copil, în locul ce şi-l dorise.

"Şi totuşi" — gândea îmblânzitoarea — "tot s-a scrântit puţin la cap, asta-i sigur!"

— Nu avem timp de pierdut, repetă domnişoara de Villanove cu un calm ciudat. În câteva minute, totul trebuie să fie explicat, totul trebuie să fie stabilit, căci lucrurile vor decurge rapid şi s-ar putea să nu ne mai vedem până în ziua cea mare.

— Ce zi mare? întrebă Maurice, care schimbase o privire cu îmblânzitoarea.

Valentine zâmbi uşor.

— Ne-ar întârzia, spuse, dacă v-aţi vârî în cap că sunt nebună. Printre cele ce vă voi spune, unele lucruri vi se vor părea bizare, dar am mintea întreagă, vă asigur, şi-mi voi urma cu încredere şi curaj drumul, pentru că l-am ales după o serioasă chibzuire.

Stătea dreaptă, şi în gestul prin care-şi rezema mâna gingaşă pe umărul logodnicului ei se simţea mândrie şi dârzenie.

— Eşti soţul meu, Maurice, continuă ea, iar eu îţi sunt soţie prin voinţa noastră a amândurora. De va fi să trăim sau să murim, dorinţa mea este că această unire să fie binecuvântată de un preot, astfel încât pe mormântul în care vom dormi împreună să fie un singur nume.

— Dar nu aşa... vru s-o întrerupă îmblânzitoarea.

— Lasă! îi porunci Valentine.

Şi Maurice, care-şi scălda privirile în ochii fetei, repetă:

— Lasă! Oh! Ba da, aşa!

Valentine îşi apleacă buzele până la fruntea prizonierului spre a-i şopti:

— Noi doi nu putem avea decât o singură voinţă. Nu-ţi cer înapoi otrava pe care ţi-

am dat-o, Maurice, dar mi-am schimbat părerea şi nu mai vreau s-o folosesc.

Ochii tânărului exprimară o îngrijorare.

Domnişoara de Villanove zâmbi din nou şi adăugă:

— Am promisiunea ta că nu o vei folosi de unul singur.

— Dar... începu Maurice.

Paşii temnicerului care se plimba tocmai la celălalt capăt al coridorului abia se auzeau.

Degetul Valentinei atinse buzele logodnicului său, dar nu ea fu cea care vorbi, căci mama Léo se înfuriase.

— Sfinte Doamne! strigă, e vorba să pregătim o evadare şi-mi închipuiam că micuţa are cel puţin câteva pile şi un cleşte pentru tăierea barelor ăstora, care nu par uşor de mişcat din loc. Credeţi oare că poţi pleca din închisoarea Force spunându-i guvernatorului: "Pardon, iertaţi vă rog, am nevoie să mă duc la capelă pentru micul meu *conjungo?*"[90] Eu, una, mi-am vândut deja acţiunile, şi am un băiat bun, incapabil să inventeze maşina cu aburi, dar credincios ca dulăul lui Ulyse, şi care bate străzile oraşului ca să angajeze oameni pentru noi. Apoi va încerca să-şi găsească spioni chiar aici, în interiorul închisorii... Hei, dar voi nici nu mă ascultaţi, ce-nseamnă asta?!

Maurice şi Valentine se priveau.

— S-ar putea să avem nevoie de oamenii dumitale, bună Léo, spuse fata, este posibil să avem trebuinţă şi de banii dumitale, şi cu toate astea eu cred că voi fi foarte bogată. Din momentul acesta până-ntr-o oră, vom fi lămuriţi. Nu mă mai întrerupe şi lasă-mă să-i explic lui Maurice ceea ce trebuie să înţeleagă, căci, în situaţia noastră, există lucruri pe care nu le pot cunoaşte în întregime, şi care trebuie să fie lăsate în grija lui Dumnezeu, la fel ca soarta nefericiţilor ameninţaţi de un naufragiu.

Se reculese o clipă. Când vorbi din nou, frumoşii ei ochi străluceau de un calm îngeresc.

— În opinia oamenilor înţelepţi, spuse, noi suntem în aşa măsură pierduţi fără nădejde, încât de două ori ne-am căutat refugiul în moarte. Dincolo de moarte, în veşnicia în care, de când sufăr, cred cu mai multă putere, pedeapsa celor care se iubeau cu înflăcărare pe pământ şi care au părăsit viaţa printr-o crimă, trebuie să fie despărţirea. Oh! Nu-mi obiectaţi nimic, îndoiala nu m-ar putea opri. Este de ajuns ca dreptatea lui Dumnezeu să existe pentru că hotărârea mea să fie de nestrămutat. Nu vreau să fiu despărţită de Maurice. Vreau ca jurământul nostru de pe pământ să se împlinească în ceruri şi, în această speranţă, nu-i cer logodnicului meu să îndure supliciul infamiei, nu-i cer să aştepte eşafodul, dar îi spun: Prietene, eram hotărâţi să murim; îţi aduc o speranţă care s-ar putea să fie o himeră, şi te implor ca, de dragul meu, să nu

[90] *Conjungo* (lb. latină) = (eu) unesc. Cuvântul are şi înţelesul familiar de căsătorie. (n.t.)

judeci această speranţă dorind s-o găseşti raţională. Ea este ceea ce este, extravagantă sau înţeleaptă; ce-ţi pasă la urma urmei, de vreme ce, ieri încă, ultima noastră soluţie era împărţirea unei băuturi ucigătoare?

— Na, poftim! Na, poftim! murmură văduva, care se agita la picioarele patului. Nu visez, că doar m-am ciupit până la sânge. Oare se vorbeşte nemţeşte sau greceşte? Să mă ia dracu' dacă pricep vreo vorbă din ce tot cânţi acolo, păstoriţa mea!

— Dar tu? întrebă Valentine aplecându-se la urechea prizonierului.

— Eu vreau tot ce vrei tu, răspunse Maurice. Însă nici eu nu înţeleg.

Căutându-şi cuvintele, Valentine continuă cu un fel de timiditate:

— Nu mă siliţi să cred că efortul meu nu tinde decât să mă înşele pe mine însămi. Nădejdea nu-mi este mare, e drept, căci sunt nevoită să mă bazez pe ceva groaznic. Dar, Maurice, chiar de-ar fi să pierim, n-ar fi mai bine să murim luptând? Şi tu, tu care eşti atât de viteaz, n-ai prefera martiriul în locul sinuciderii?

— Ba da! răspunse cu înflăcărare prizonierul, ai cărui ochi străluciră.

În acelaşi timp, mama Léo exclamă, bătând din palme:

— Atunci, este treaba lui Coyatier, nu-i aşa? Uite că deja pricep pe jumătate! Ei, bine! Sfinte Doamne! Nu-mi place martiriul mai mult decât otrava, şi doar dacă mi se leagă toate patru labele, vă voi lăsa să vă aruncaţi în gura lupului, s-o ştiţi bine!

Capitolul XXVI - Casa lui Remy d'Arx

Paznicul se opri în dreptul uşii, pe coridor, şi spuse foarte politicos:

— Cele douăzeci de minute s-au păpat, va trebui să vă gândiţi la plecare.

— Deja! exclamară simultan Valentine şi Maurice.

— Ceasul dumitale o ia înainte, omule, răspunse îmblânzitoarea, care-şi recăpătase expresia plină de hotărâre. Încă o clipuşoară, te rog, suntem pe cale să-l sfătuim pe tânăr să se împace cu soarta lui.

După ce purtătorul acorda două minute de graţie. Îmblânzitoarea i se adresă pe şoptite Valentinei.

— Fetiţo, mă faci să cred că te joci cu focul Infernului. Vezi tu, ori diavolul ori oamenii aceia, e acelaşi lucru!

— Lui Maurice nu-i este teamă de ei, murmură Valentine.

— Lui! Locotenentului meu, să-i fie teamă! protestă mama Léo. Dacă i-ar avea în faţă în Algeria, pe câmpul de onoare, i-ar înghiţi ca pe supă! Nu ca să vă fac să daţi înapoi vorbesc, nu! Ceea ce-a spus Fleurette adineauri este adevărat — ne aflăm aici ca în mijlocul unui naufragiu. Cum aşa?! Când primejdia de moarte ne înconjoară şi când nu mai ştii la ce sfinţi să te-nchini, trebuie să accepţi să laşi ceva în seama întâmplării, ba chiar şi a diavolului. Numai că am şi eu ideea mea: în timp ce Coyatier îşi va vedea de treabă, n-o să stau nici eu cu mâinile în sân.

— Ai grijă, buna mea Léo, o întrerupse domnişoara de Villanove, cel mai mic semn de neîncredere din partea noastră ne-ar distruge şi ultima şansă de salvare.

Se ridicase, şi gestul ei îi impuse tăcere îmblânzitoarei, care se pregătea să mai vorbească.

— În această ultimă şansă mi-am pus toată nădejdea tot viitorul, întreaga fericire, însăşi inima mea. Zilele şi nopţile mele nu sunt stăpânite decât de un singur gând, mă străduiesc mă rog şi, uneori, mi se pare că eu, o biată fată, voi reuşi să înşel viclenia acelor demoni... Eşti foarte hotărât, Maurice?

— Ce am de pierdut? întrebă zâmbind tânărul prizonier.

— Atunci, fii gata la orice oră. Nu este vorba nici de cătuşe sfărâmate, nici de bare tăiate cu pila; trebuie numai să urmezi pe acela sau aceea care va veni şi-ţi va spune: "*S-a luminat de ziuă*."

— Parola lor! murmură văduva pălind.

— Văd că mergem drept la ţintă, spuse Maurice cu un fel de voioşie plină de disperare.

— Când la ureche îţi vor fi şoptite aceste cuvinte, continuă Valentine, eu voi fi alături, foarte aproape, şi dacă va exista vreo primejdie, o voi împărtăşi.

— Şi aşa crezi că-l consolezi..., începu mama Léo.

— Încă ceva, o întrerupse Valentine. Pentru a te căsători, trebuie să ai un nume, iar eu nu am. Cel pe care-l port nu este al meu, sunt convinsă.

— Sfinte Doamne! Sfinte Doamne! exclamă văduva. Mi se face pielea ca de găină când mă gândesc că vom pierde timp făcând nunta asta, în loc s-o ştergem în galop pe indiferent ce drum. Eu, una, ştiu bine ce-aş face cu nunta, cât despre povestea cu a avea sau a nu avea un nume, Doamne! Când e vorba de viaţă şi de moarte...

În momentul acela, buzele Valentinei atingeau fruntea lui Maurice.

— Eu sunt domnişoara d'Arx, îi şopti cu un glas atât de coborât, încât cu greu putea fi auzit. Trebuie să-mi răzbun tatăl, trebuie să-mi răzbun fratele. Ei mă cred nebună, poate că au dreptate, căci eu, o biată fată, am luat asupră-mi o povară care ar zdrobi umerii unui bărbat. Nu spre o fugă mă îndrept, ci spre o bătălie. Soţul meu îşi datorează

suflul vieţii fratelui meu Remy d'Arx; soţul meu trebuie să împărtăşească pe din două, cu mine, această răzbunare, şi de aceea îi risc viaţa alături de a mea. Voi avea propriul meu nume pentru a-mi căpăta soţul, şi nu vă temeţi că asta va necesita o întârziere prea mare: în mai puţin de o jumătate de oră voi şti cum mă numesc şi voi putea dovedi legitimitatea răzbunării mele.

Îşi îndreptase trupul şi era atât de frumoasă şi de mândră, încât mama Léo şi Maurice o priveau cu admiraţie. Amândoi aveau impresia că o vedeau pentru prima oară.

Însă expresia i se schimbă brusc, deoarece paznicul reapăruse la uşă.

Scutură bărbăteşte mâna prizonierului, spunându-i:

— Bună-seara, vere, ne mai vedem noi! Îl ştiu eu bine pe acela care, în dimineaţa asta, nu va mai da iama în proviziile mamei. Văzându-te atât de necăjit, mi-a pierit pofta de mâncare pentru toată ziua. Hai, mamă!

Şi o împinse afară pe mama Léo, complet zăpăcită, dar, în prag, se mai întoarse o dată. Cu mână îşi atinse pieptul şi buzele, ca şi cum, într-o ultimă sărutare, i-ar fi trimis lui Maurice întreaga ei inimă.

Trăsura aştepta în faţa porţii închisorii. Dintr-o privire rapidă, Valentine cercetă ambele capete ale străzii şi nu văzu nimic suspect.

Urcă cea dintâi în vehicul.

Înălţând din umeri, mama Léo îi spuse vizitiului:

— Poftim cum sunt băieţii din ziua de azi!

Şi urcând la rândul ei, adăugă:

— Ce palmă ai mai merita, că te porţi atât de nepoliticos, lăsând o doamnă în urma ta!

"Şi o palmă de-a ta ar valora bani mulţi la târgul de palme", gândi vizitiul, care, din ochi, măsurase deja, plin de admiraţie, dimensiunile mamei Léo.

— Ai dreptate, murmură Valentine, întinzându-i tovarăşei sale mâna. Timp de o clipă, mi-am uitat rolul. Dar, nu peste multă vreme, se va încheia, şi nu voi mai fi nevoită să mi-l reiau.

Lăsă în jos geamul ce le despărţea de vizitiu şi-i spuse acestuia:

— Strada Mail, numărul 3, şi dă-i bice, dacă vrei bacşiş bun.

— Aşadar, tu eşti cea care conduce acţiunea? întrebă văduva.

— Da, răspunse domnişoara de Villanove.

Aceasta fu toată conversaţia. De două sau de trei ori timpul drumului, mama Léo încercă să mai deschidă vorba, dar Valentine rămase tăcută şi adâncită în gânduri.

Când trăsura se opri la intrarea pe strada Mail, în faţa casei cu numărul 3, Valentine păru că se trezeşte dintr-un somn.

— Cunoşti pe cineva aici, fetiţo? o întrebă îmblânzitoarea.

Dar se întrerupse, spre a adăuga:

— Dar ce ţi se întâmpla? Uite că eşti mai palidă decât o moartă!

Valentine răspunse:

— O singură dată am venit în casa aceasta. Cunoşteam aici pe cineva... cineva care-mi era foarte drag!

Se ridică să coboare. Mama Léo o mai întrebă:

— Să rămân aici, sau să vin cu tine? Ai nevoie de mine?

— Mă simt tare slăbită, răspunse Valentine, nu mă părăsi.

Văduva sări prima pe trotuar şi o prinse în braţe pe fată, care abia se ţinea pe picioare.

Intrară împreună sub boltă, unde portarul tocmai spărgea lemne pentru soba lui.

— Întreabă-l — şopti Valentine — dacă se află cineva la domnul Remy d'Arx.

Cuvintele acestea însemnau cât o întreagă explicaţie.

— Bine! Bine! zise îmblânzitoarea. Atunci nu mă mir că tremuri de parcă ai avea febră, însă te poţi lăuda m-ai speriat!

Îi adresă portarului întrebarea pe care i-o dictase Valentine. Omul, care stătea încovoiat la treaba lui, îşi îndreptă spinarea şi le privi supărat:

— Acolo unde locuieşte acum domnul d'Arx, răspunse răstit, nu mai e loc să pui pe altu' alături.

— Dar servitorul său? murmură Valentine, Germain?...

— Cu domnul Germain, o corectă portarul, e cu totul altceva. Servitorul său tocmai a urcat sus... Vreau să spun servitorul domnului Germain, şi bănuiesc că trebuie să se fi sculat la ora asta — vreau să spun domnul Germain. Îi vin destui musafiri bunului domn, de când cu povestea, dar asta nu-l prea încântă. Urcaţi la primul, şi nu sunaţi prea tare, fin'că nu-i place zgomotul.

Valentine şi mama Léo urcară. Ca urmare a soneriei acţionate cu discreţie, un valet cu înfăţişare corectă, fără livrea dar purtând doliu mare, veni să deschidă uşa.

Nu fură nevoite să vorbească. De îndată ce le zări, valetul se grăbi să le poftească în casă.

— Intraţi, intraţi, buna mea doamnă, şi dumneata de asemenea, tinere, aţi întârziat. Este mai bine de o oră de când vă aşteaptă domnul.

— Aceasta este, într-adevăr, locuinţa domnului Germain? vru să se încredinţeze Valentine, închipuindu-şi că-i vorba de o greşeală.

— Aici vă aflaţi la domnul Remy d'Arx, răspunse valetul, nu fără a-şi da o oarecare importanţă, dar cel care vă aşteaptă este domnul Germain.

Valentine şi mama Léo intrară.

Unele case de pe strada Mail sunt construite într-un stil destul de impunător, iar câteva şi-ar găsi cu cinste locul în cartierul Saint-Germain.

După ce străbătuseră o sufragerie şi un salon cu plafoane foarte înalte, amândouă spaţioase şi mobilate cu un gust auster dar în care parcă dăinuia o impresie de tristeţe şi părăsire, îmblânzitoarea şi tânăra sa însoţitoare fură poftite să intre în cabinetul de lucru al lui Remy d'Arx.

Precedându-le, valetul anunţase:

— Domnule Germain, a venit buna doamnă cu băiatul dânsei.

Cabinetul de lucru era o încăpere de aceleaşi dimensiuni ca şi salonul şi ale cărei ferestre se deschideau spre o curte plantată cu arbori. Biroul, scaunele şi biblioteca erau din lemn de abanos, al cărui luciu sobru ieşea în evidenţă pe catifeaua de culoare întunecată a draperiilor.

Lângă birou, în fotoliul în care Remy d'Arx obişnuia, fără îndoială, să se aşeze odinioară, se afla un bărbat cu părul alb şi care purta livreaua de mare doliu.

Bărbatul, al cărui chip era trist şi respectabil, dădu la o parte hârtiile pe care tocmai la consulta şi le privi pe nou-sosite.

Ne exprimăm în felul acesta, deoarece se părea că, pentru el, sexul Valentinei nu constituia un mister. Într-adevăr, se ridică şi, cu un fel de pioasă emoţie, spuse:

— Domnişoară d'Arx, domnul Remy, fratele dumneavoastră, mult-iubitul meu stăpân, mi-a lăsat porunca de a conduce aici treburile până la venirea dumneavoastră, spre a vă primi în casa dumneavoastră şi a vă pune în posesia celor ce vă aparţin.

Mama Léo căsca nişte ochi cât farfuria. Pentru ea, evenimentele căpătau o alură feerică. Imaginaţia îi era într-atât de zguduită, încât de acum înainte putea să înfrunte fără grijă absolut orice surpriză.

Pretutindeni vedea ameninţarea misterioasă, şi i se părea că răsuflarea Fracurilor Negre otrăvea până şi aerul pe care-l respira.

Nu-şi pierduse nimic din vitejie, în sensul că era gata să facă faţă oricărei primejdii, dar vitejia ei nu dădea semne exterioare. Stătea în spatele Valentinei şi privea cu un soi de groază superstiţioasă încăperea aceea în care murise un apărător al Legii pe care Legea nu putuse să-l apere.

Valentine era, dimpotrivă, calmă — cel puţin în aparenţă.

Îi răspunse bătrânului Germain printr-un simplu semn din cap, apoi merse drept spre un portret pus pe un şevalet între cele două ferestre şi pe care lumina cădea din spate.

Fără o vorbă, întoarse şevaletul astfel încât portretul fie luminat.

Chipul melancolic şi frumos al lui Remy păru să se desprindă de pe pânză.

Valentine îl contemplă îndelung, în timp ce mama Léo şi Germain tăceau amândoi.

Încercă să-şi împreuneze mâinile tremurătoare. Pleoapele i se strânseră ca spre a-şi reţine lacrimile. Însă nu plânse deloc.

— Pentru ce m-ai numit domnişoara d'Arx? întrebă revenind lângă birou.

Pe trăsăturile profund îndurerate ale lui Germain apăru un palid surâs.

— Fiindcă vă aşteptam, răspunse. Este multă vreme de când vă aştept, şi chiar azi-dimineaţă vizita dumneavoastră mi-a fost anunţată din nou. V-am recunoscut imediat. Mi s-a părut că-l văd pe domnul Remy la vârsta de cincisprezece ani. Era leit portretul mamei sale, a mamei dumneavoastră de asemenea, domnişoară, şi sunt convins că dacă aţi purta veşminte corespunzătoare sexului, aţi semăna ca două picături de apă cu răposata doamna noastră.

Trase mai în faţă fotoliul lui Remy şi gestul său respectuos o invita pe Valentine să ia loc.

Fata se aşeză şi spuse:

— Fă ca mine, bună Léo, vom rămâne aici îndelung.

Germain, care doar cu scurt timp în urmă era încă stăpânul acelei case, în care îl înlocuia cu o reală demnitate pe tânărul magistrat decedat, îşi reluase, fără afectare şi fără regret, atitudinea potrivită unui slujitor, şi s-ar fi simţit jignit dacă Valentine l-ar fi tratat altfel decât ca pe un servitor.

— Luna trecută s-au împlinit patruzeci şi trei de ani, cred, de când am intrat în casa domnului Mathieu d'Arx, spuse el cu tristeţe în glas. Pe vremea aceea era foarte tânăr, îşi încheia studiile şi, adeseori, îmi cerea sfatul. Când s-a căsătorit, m-a păstrat la dânsul, şi tânăra doamnă, care era frumoasă ca un înger, m-a iubit tot aşa cum mă iubea şi soţul dânsei. I-am slujit cât am putut de bine. Nu exista nimic pe lume ce n-aş fi făcut pentru ei. A fost mare bucurie când a venit copilul — domnul Remy. După tatăl şi mama sa, eu am fost acela care l-a sărutat primul. Acum sunt morţi cu toţii, tatăl, mama şi copilul. Dumneavoastră, domnişoară d'Arx, sunteţi singura rămasă în viaţă. Sunteţi, de asemenea, singura care nu-mi datoraţi nimic. Sper însă că mă veţi păstra, de dragul acelora care nu mai sunt.

Valentine îi întinse mâna, iar el i-o sărută.

— Vă mulţumesc! spuse el. Nu m-aş fi împăcat cu gândul de a rămâne aici numai pentru că domnul Remy vă cere acest lucru prin testament.

— Fratele meu a făcut un testament? murmură Valentine.

— N-a putut scrie unul prea lung, replică Germain, şi sărmanei sale mâini, care altădată alerga atât de repede pe hârtie, i-a fost greu să traseze câteva rânduri. Vi le voi da, acele rânduri, vă aparţin ca şi toate celelalte. Dar există şi alt testament, unul nescris: sunt ultimele cuvinte culese de buzele sale şi care, toate, de la cel dintâi până la cel din urmă, au fost rostite pentru dumneavoastră.

— Sfinte Doamne! exclamă îmblânzitoarea, scoţându-şi imensa batistă — tu, fetiţo, te ţii să nu plângi, dar eu, orice-aş face, nu te supăra pe mine, îi dau drumul.

Germain o privi, mirat de această familiaritate.

— Odată, la teatrul Gymnase, l-am văzut pe domnii Bouffé, continuă mama Léo, cu ochii înotând în lacrimi. Avea rolul unui valet credincios, ba chiar, în actul al treilea, i s-a dat premiul Montyon, dar nu era nici pe jumătate atât de reuşit ca dumneata. Zi-i înainte, venerabile Germain, eu, una nu-s din înalta societate, şi fetiţa mă ia aşa cum sunt.

Cu o mână îşi şterse ochii, cu cealaltă o strânse pe cea bătrânului adăugând:

— Cu asta, gata, poţi să-i zici mai departe.

— Domnul Remy, rosti Germain cu glas coborât, nu avut puterea să-mi spună prea multe, dar a vorbit despre o doamnă cumsecade, patroana unei menajerii, cred, căreia domnişoara d'Arx îi datorează multă recunoştinţă.

— Eu sunt patroana menajeriei, om bun. Dar fetiţa nu-mi datorează absolut nimic. Hai, descarcă-ţi tot sacul, nu ne aflăm aici ca să ne pierdem timpul.

— Există multe lucruri pe care eu nu le înţeleg, continuă Germain. Domnul Remy îmi interzisese să fac vreun demers în scopul de a lua legătura cu dumneavoastră mai înainte de a trece o lună, dar adăugase: "Va veni ea însăşi. Sunt sigur că va veni." Aşteptam. Azi-dimineaţă mi-a fost anunţat un comisionar care întreba de domnişoara d'Arx. Am poruncit să fie poftit la mine şi el mi-a spus că urma să veniţi, descriindu-mi costumul în care aveaţi să vă prezentaţi. Nu mi-a explicat pentru ce purtaţi acest costum.

Mama Léo şi Valentine schimbară o privire.

— Avea nevoie urgentă să vă vorbească, mai spuse bătrânul valet. La plecare a zis: "Rugaţi-o pe domnişoara d'Arx să mă aştepte, căci voi reveni."

Valentine întrebă:

— Cum arăta comisionarul acela?

În câteva cuvinte, Germain schiţă un portret de o asemănare izbitoare, încât nu fu lăsat să încheie. Îmblânzitoarea şi Valentine pronunţară simultan numele lui Coyatier.

— Ia seama! şopti mama Léo, încruntându-se.

— Am depăşit vremurile în care trebuia să iau seama, replică Valentine cu un zâmbet trist dar plin de curaj. Dacă dumitale, mamă, ţi-ar fi fost teamă când intrai în cuşca fiarelor sălbatice, ai fi fost pierdută.

— Asta aşa e, murmură văduva, dar este riscant.

— Doresc să ştiu, continuă fata, tot ceea ce se referă la ratele meu. Vorbeşte, Germain, şi fii scurt, căci nu dispun de mult timp spre a te asculta.

Capitolul XXVII - Vizita Fracurilor Negre

Germain întrebă:

— Doreşte domnişoara d'Arx să-i istorisesc trecutul? Dânsa are dreptul de a cunoaşte totul, şi printre ultimele cuvinte ale iubitului meu stăpân, au fost şi acestea: "Sora mea nu trebuie să ignore nimic..."

— Ştiu totul, îl întrerupse Valentine.

— Atunci, fie ca Dumnezeu să vă dea curaj sau uitarea! Povestea este sângeroasă, şi în moştenirea ce vă revine sunt multe dureri. Până în vremea din urmă, domnul Remy încă vă mai caută, în ciuda lucrării importante care-i ocupa toate ceasurile. Vreau să spun, încă o mai căuta pe sora sa, sărmana copilă dispărută cu prilejul cumplitei catastrofe de la Toulouse. Şi-a întrerupt căutările atunci când întâmplarea v-a scos în drumul său, înşelându-i afecţiunea şi condamnându-l la groaznicul supliciu care i-a adus moartea... căci nu otrava a fost cea care l-a ucis.

— Eu l-am ucis, murmură Valentine. Ştiu şi asta.

Era mai palidă decât o muribundă, dar stătea dreaptă şi neclintită în fotoliul său.

Mama Léo transpira toată.

Germain îşi lăsă capul în jos şi spuse, abia auzit:

— Există unele familii care sunt condamnate.

Apoi continuă cu glasul său obişnuit:

— Domnul Remy se ferea de mine, de parcă s-ar fi temut de sfaturile mele. Eu nu o cunoşteam pe logodnica stăpânului meu decât atât cât o putusem întrezări printr-un voal, în seara în care el a fost adus, leşinat, de la Palatul de Justiţie, şi nu datorită acelei întâlniri v-am recunoscut adineauri. Habar nu aveam nici de războiul necruţător în care se angajase stăpânul meu. Ştiam, sau mai curând vedeam doar că el devenea sumbru, îngrijorat, cu mintea şi cu trupul bolnave. Pe fruntea sa se întipărise un semn funest, şi poate că eu ghiceam natura primejdiei ce-l ameninţa, deoarece, în febra care-i chinuia nopţile, vorbea în somn. Dar ce era să fac? Era magistrat, ca şi tatăl său, şi tatăl său murise îndeplinindu-şi datoria. Chiar în ziua semnării contractului, pe la ora patru după-amiaza, a fost adus aici. Nu murise, dar nu mişca şi nici nu vorbea, iar ochii lui păreau că nu mă văd. A rămas astfel întreaga seară. Chemasem mai mulţi medici care au venit şi l-au consultat îndelung. La plecare, unul dintre ei mi-a spus: "Dacă opiniile domnului d'Arx

nu sunt împotrivă, ar trebui să i se aducă un preot." Până în momentul acela îmi pusesem nădejdea în tinereţea şi în constituţia lui robustă. Un alt medic m-a întrebat: "Dar nu are nici o familie? Ar trebui să fie anunţate rudele sau, cel puţin, înştiinţaţi prietenii săi." Am trimis să fie rugat să vină preotul de la Notre-Dame-des-Victoires, abatele Desgenettes, ostaşul acela bătrân care poartă sutana ca pe o tunică de grenadier. Ne cunoştea bine. Uneori, venea dis-de-dimineaţă la domnul Remy, pe care-l trezeam spre a-l primi, şi spunea: "Am nevoie de atâta pentru săracii mei." I se plătea ceea ce i se cuvenea. A venit şi de data aceea; i-a pus întrebări sărmanului meu bolnav, care a rămas mut ca o piatră. Domnul abate a îngenuncheat lângă pat şi s-a rugat, dar toate acestea n-au durat prea mult, deoarece îl aşteptau şi alţi nefericiţi. "Băiete", mi-a spus la plecare — "dacă domnul d'Arx îşi recapătă cunoştinţa la indiferent ce oră din zi sau din noapte, voi fi gata să vin. Dar dacă nu şi-o recapătă, să nu-ţi fie teamă, căci el niciodată n-a refuzat să-i ajute pe cei aflaţi în suferinţă. Suflete ca al său nu au nevoie de paşaport pentru a merge drept la Dumnezeu." Domnul Remy nu mai avea rude. Prieteni nu-şi dorea deloc, fiindcă prietenii necesită timp, iar el avea sarcina pe care şi-o asumase. Cu toate acestea, m-am gândit deodată la un domn foarte în vârstă pe care tânărul meu stăpân îl stima mai mult decât pe oricare alt om şi care îi dădea sfaturi în legătură cu lucrarea lui. Am trimis pe cineva în strada Thérèse, la colonelul Bozzo-Corona.

La auzul acelui nume, Valentine, ca şi îmblânzitoarea, tresări atât de puternic, încât bătrânul valet se opri.

— Îl cunoaşteţi? întrebă. Eu nu ştiam decât un singur lucru: anume, că avea o înfăţişare foarte venerabilă şi că domnul Remy nu întâmpină pe nimeni cu atâta afecţiune ca pe dânsul. A venit imediat, şi nu singur. Împreună cu el era doctorul Samuel şi un domn de Saint-Louis, pe care-i văzusem, atât pe unul cât şi pe celălalt cu alte prilejuri. Cu ei mai era şi o femeie minunat de frumoasă care, de cum a intrat, a alergat spre pat şi a luat amândouă mâinile domnului Remy, plângând. Colonelul şi însoţitorii săi păreau la fel de emoţionaţi. De la ei am aflat amănunţit scena ce avusese loc pe strada Anjou-Saint-Honoré. Doctorul Samuel l-a examinat pe domnul Remy, în vreme ce tânăra doamnă — care era contesa Corona — întreba cu glas tremurător: "Aşadar nu există nici un mijloc pentru a-l salva?" Doctorul Samuel a răspuns: "Viaţa lui nu se mai ţine decât într-un fir." Şi, după câteva minute, a adăugat: "Iată că moare... a murit!"

— Era adevărat? întrerupse Valentine, care asculta, cu faţa lividă, dar cu ochii uscaţi.

— Nu, replică Germain, încă nu era adevărat. Însă aşa am crezut, căci ochii stăpânului rămăseseră lipsiţi de privire, iar mâna mea, pe care mi-am atins-o de buzele sale, n-a simţit decât frig. Colonelul s-a apropiat şi mi-a spus: "Germain, ştii că între

nefericitul meu prieten şi mine există şi altceva în afară de afecţiune. Urmăream împreună împlinirea unei sarcini care-i ocupase întreaga existenţă." Era adevărat, ştiam acest lucru sau, cel puţin, domnul Remy îmi dăduse de înţeles că avea totală încredere în colonelul Bozzo şi că, în caz de nenorocire — căci domnul d'Arx se gândea la o nenorocire — lui trebuia să mă adresez în primă instanţă. Ştiam şi că dulapul cu sertare al stăpânului meu era plin de documente, referitoare la acea lucrare misterioasă pe care o bănuiam a fi cea despre care colonelul spunea că ar fi colaborat şi dânsul la ea. Răspunderea pe care o simţeam în clipa aceea apăsând asupra mea mă zdrobea. Poate că nu-mi dădeam prea bine seama ce fac, fiindcă durerea mă înnebunea, Fapt este că m-am dus spre locul în care domnul d'Arx punea cheia dulapului şi mă întorceam deja către colonel spre ai-o da, când contesa Corona, care se aplecase asupra iubitului meu stăpân, a strigat repetând de trei ori: "Nu, nu, nu! Remy d'Arx n-a murit!" Chiar în momentul acela colonelul Bozzo întindea mâna să ia cheia dulapului. Nu ştiu ce instinct m-a împiedicat să i-o dau şi mi-am ascuns refuzul repezindu-mă bucuros spre pat. Acesta a fost înconjurat imediat de colonel şi de prietenii săi, care, ce să spun, păreau tot atât de fericiţi ca şi mine. Ochii lui Remy d'Arx recăpătaseră, într-adevăr, o oarecare strălucire, şi obrazul meu, pe care mi l-am apropiat cât mai mult de buzele sale, a simţit o răsuflare. Dar atât de slabă! "Haide, doctore" — a spus colonelul — "poate că este începutul unei crize favorabile. Ajută miracolul să se înfăptuiască." Iar domnul de Saint-Louis a adăugat: "V-am fi recunoscători, ca şi cum ar fi vorba de copilul nostru drag." Şi am adăugat şi eu ceva, implorându-l pe medic cu mâinile împreunate. Luând mâna bolnavului spre a-i simţi pulsul, acesta a repetat: "Ar fi, cu adevărat, un miracol." Apoi s-a dus către masa în jurul căreia se consultaseră ceilalţi doctori şi a scris o reţetă. Despre cheia dulapului nu s-a mai vorbit. Luându-mă deoparte, colonelul mi-a spus doar atât: "Dacă vom avea fericirea de a-l salva, interesele mele sunt la fel de sigure în mâinile sale ca într-ale mele proprii; dacă, dimpotrivă... dar voi reveni mâine-dimineaţă, la prima oră." Au plecat împreună aşa cum veniseră. Contesa Corona a vrut să rămână, dar colonelul nu i-a îngăduit. Medicamentul recomandat de doctorul Samuel a fost adus. Aveam o vagă neîncredere în doctorul acela care, vorbind despre stăpânul meu, încă viu, spusese: "A murit." În momentul în care am vrut să-i dau poţiunea, spunându-mi că poate aceasta era salvarea, braţul domnului Remy a schiţat o mişcare uşoară pe care am interpretat-o ca pe un refuz, şi nu mă înşelam, după cum veţi vedea. N-am insistat câtuşi de puţin. Am tras un fotoliu lângă căpătâiul bolnavului şi m-am instalat pentru a-mi petrece noaptea lângă dânsul. Bineînţeles că nu dormeam, auzeam zgomotele de afară, tot mai rare, şi pendula care bătea orele, dar gândurile începeau să mi se înceţoşeze şi vedeam, ca printr-un văl, chipurile celor trei bărbaţi, care, acum, îmi apăreau ca nişte duşmani. Cele douăsprezece bătăi ale miezului nopţii tocmai

răsunaseră când am sărit în picioare ca împins de un resort. Vocea domnului Remy, extrem de slabă dar foarte desluşită, se auzea lângă mine. "Dă-mi să beau", spunea. "Nu doctoria, apă curată." "Remy, iubitul meu stăpân" — am strigat crezând că visez; căci deseori îi spuneam pe numele de botez, deoarece, cândva, când era mic de tot, îl ţinusem pe genunchi — "am avut deci inima de a dormi şi dumneata m-ai şi chemat?" Între timp, mă şi apropiam aducând un pahar cu apă. "N-ai dormit", mi-a răspuns. "Limba mea şi-a recăpătat chiar acum libertatea ca şi cum s-ar fi rupt legătura care-o ţinea înţepenită. Du-te să iei un pahar din bufet şi apă de la fântână: oamenii aceia s-au învârtit pe lângă masă." "Şi aţi crede că?..." am vrut să întreb. M-a întrerupt spunând: "Du-te, mi-e foarte sete!" M-am întors în fugă, după ce luasem apă proaspătă de la fântână, iar el a băut cu lăcomie. "Aceşti oameni sunt aceia care m-au ucis", mi-a spus cu frumosul lui glas calm şi grav, înapoindu-mi paharul. Şi, deoarece eu, uluit, bolboroseam cuvinte ca justiţie, tribunale, el a zâmbit cu o expresie de descurajare. "Nici zece ani de viaţă n-ar fi de ajuns spre a face să strălucească adevărul" — a murmurat — "iar eu abia de mai am câteva ceasuri. La ce bun să încerc imposibilul? Trebuie să-mi utilizez în alt mod timpul ce mi-a rămas." "Dar asta înseamnă că i-aţi văzut, că i-aţi auzit!" am strigat. "Am auzit şi am văzut totul", mi-a răspuns. "Tinereţea şi forţa mea n-au avut nici o putere împotriva lor, ce-ar putea face, de-acum, agonia mea? Aprinde focul!" Am crezut că n-am înţeles bine, căci gândurile se încâlceau în creierul meu înfierbântat. Domnul Remy repetat pe un ton poruncitor: "Aprinde focul!" M-am supus şi, în scurt timp, în cămin se înălţa o flacără. "Bine ai făcut că n-ai dat cheia, Germain", a continuat stăpânul meu, cărui voce părea deja mai slabă. "Deschide dulapul." L-am deschis. "Ia toate hârtiile care se află pe raftul din mijloc, toate, de la prima până la ultima, şi arde-le în faţa mea." Niciodată nu citisem hârtiile acelea, dar le cunoşteam bine. Erau, toate, ciorne ale unei vaste lucrări de care se ocupa de ani de zile, piese doveditoare, documente, rodul unor eforturi imense de cercetare şi de strădanie. "Va veni sora mea", a gândit cu glas tare stăpânul meu (şi era prima dată când îl auzeam vorbind despre sora lui). "Ar găsi toate astea, ar vrea să ducă mai departe opera fatală pe care n-am reuşit s-o închei şi ar muri şi ea, aşa cum mor eu!"

— Presupun că hârtiile n-au fost arse? întrebă Valentine, cu ochii strălucitori.

— Era voinţa lui, răspunse bătrânul valet. Hârtiile fost arse, aşa cum spusese; toate, de la prima până la ultima.

— Atunci, murmură fata plecându-şi capul, nu-mi rămâne nimic, nu mai am nici o armă cu care să lupt!

— Chiar asta şi dorea, răspunse din nou Germain. Voia să facă lupta imposibilă. Vă iubea mult, domnişoară. În ultimele sale clipe, nu era stăpânit decât de gândul la sora lui. Dar la ce bun să mai vorbesc? Veţi vedea îndată cât de mult vă iubea.

Capitolul XXVIII - Moartea lui Remy

De când începuse acea scenă, mama Léo nu pronunţase nici un cuvânt. Asculta, pătrunsă de o emoţie aproape religioasă.

Valentine era cuprinsă de o durere adâncă, dar sângele corsican din vinele ei clocotea.

Se făcuse încercarea de a pune imposibilul ca o barieră între ea şi dorinţa de răzbunare, dar era zadarnic: setea de răzbunare îi umplea inima.

În clipele acelea, însăşi imaginea lui Maurice pălea în amintirea ei.

Îl vedea pe Remy d'Arx, palid, pe patul său de agonie.

Primul cuvânt rostit de Germain, care-şi reluă povestirea, îi făcu inima să tresară.

Bătrânul valet continuă astfel:

— În timp ce hârtiile ardeau în vatră, domnul Remy vorbea ca pentru sine. Nu înţelegeam, dar fiecare cuvânt pronunţat de el mi s-a întipărit în memorie. Spunea: "Arma invizibilă! Arma de a cărei lovitură mortală nu te poate apăra nici o cuirasă! Ştiau că nu există nici o ieşire pentru acea pasiune; au făcut în aşa fel încât ea să se nască; au înteţit-o până la delir!... Mai există oare ceva după delir?... Căci eu am făcut ceea ce nici măcar patima însăşi n-ar scuza... Omul acela a venit, cu sânge rece, să-mi arate prăpastia deschisă şi să-mi spună că nefericirea mea era o crimă!"

Valentine îşi ascunse faţa în mâini.

— Am priceput mai târziu, rosti foarte încet bătrânul valet, ce anume înţelegea stăpânul meu prin cuvintele *arma invizibilă*. Există pe lume oameni mai ticăloşi decât diavolul.

— Eu, interveni mama Léo, ghicesc că-i vorba de o infamie mare cât casa, dar faceţi bine şi explicaţi-mi şi mie puţin.

Mâinile domnişoarei d'Arx coborâră, lăsându-i descoperită fruntea înroşită.

— Nici o vorbă în plus! spuse aproape cu asprime. Respect voinţa fratelui meu mort, dar oamenii aceia i-au ucis şi pe tatăl şi pe mama mea — răzbunarea este a mea, şi nu trebuie să dau seamă decât în faţa lui Dumnezeu!

Văduva şi bătrânul valet îşi plecară deodată privirile în faţa frumuseţii ei, care căpătase o strălucire tragică.

— Doriţi să-mi reiau povestirea? întrebă Germain cu timiditate.

— Vreau acest lucru, răspunse Valentine.

Germain continuă îndată:

— Flăcările umpleau vatră. Domnul Remy reuşise să se sprijine într-un cot spre a vedea arzând munca sa de atâţia ani, munca zilelor şi nopţilor lui. I se părea că distrugerea nu era destul de rapidă şi-mi spunea: "Arde-le! Arde-le! Din cenuşa asta se vor naşte viaţa ei, liniştea ei, fericirea ei!" Auzindu-l căpătam, fără să vreau, speranţă, căci glasul său devenea puternic şi, uneori, ochii îi scăpărau. Aşa te înşeală febra întotdeauna. Când ultimele flăcări s-au stins, capul îi recăzu pe pernă şi el murmură: "Cum ar mai putea lupta de acum înainte, de vreme ce nu va mai avea nici o armă?"

Pe buzele Valentinei apăruse un zâmbet cumplit.

— Sfinte Doamne! spuse mama Léo, ai un zâmbet care nu-mi place, mă sperii. Îmi închipui că nu te vei duce să zgândări tigrii aceia cu tot dinadinsul, ca să te laşi înghiţită.

— Lasă-l pe Germain să vorbească, fu singurul răspuns al Valentinei.

Bătrânul valet continuă:

— Domnul Remy a rămas o clipă tăcut, căci era doborât de oboseală, apoi mi-a poruncit să scot unul din cele două sertare mari ale dulapului, pe cel din dreapta. În spatele acelui sertar se afla o ascunzătoare, iar în ea, un plic mare purtând, în chip de adresă, cuvintele: *Marie-Amélie d'Arx*.

Văduva, stăpânită de o nouă curiozitate, îşi trase mai aproape, iar Valentine şopti foarte emoţionată:

— Aşadar, acesta e numele meu adevărat!

— Este cel pe care l-aţi primit la baptiseriul catedralei, din Toulouse, la 30 octombrie 1819, răspunse Germaine. Mă aflam acolo. Răposatei mele soţii, doica dumneavoastră, i s-a făcut rău la începutul ceremoniei, şi eu am fost acela care v-am purtat în braţe. Priviţi-mă, domnişoară d'Arx, iată-mă aici ca un martor, şi, înainte de a vă da actele care vor face din dumneavoastră moştenitoarea legitimă a stăpânilor mei, mă întreb pe mine însumi. Când v-am văzut pentru ultima dată eraţi o copilită mică de tot. Dar v-aş recunoaşte, jur pe conştiinţa mea! Sau, mai curând, o recunosc în dumneavoastră pe acea sfântă femeie, mama dumneavoastră, al cărei portret viu sunteţi. Când stăpânul meu a ţinut în mâini plicul, a sărutat numele dumneavoastră scris pe el, gândind cu glas tare: "Va rămâne ultima, va rămâne singură de tot." Apoi m-a privit în ochi şi a adăugat: "Germain, acesta e numele surorii mele. O vei iubi. O vei sluji, o vei apăra." A deschis plicul şi a continuat: "Iată actul de naştere al domnişoarei d'Arx. Cunoşti la fel de bine ca şi mine catastrofa care, odinioară, a scos-o din casa noastră. Astăzi, se numeşte domnişoara Valentine de Villanove."

Glasul lui Germain tremura când adăugă:

— Abia în momentul acela am înţeles totul. Am îngenuncheat în faţa tânărului meu

stăpân şi i-am spus: "Remy, copilul meu drag, nu te abandona morţii! Dumnezeu îţi va vindeca rana sufletească." A scuturat încet din cap. "Dumnezeu este bun" — mi-a răspuns — "i-a fost milă de mine. Murind, îmi pot păstra conştiinţa curată." Ochii lui erau aţintiţi asupra mea, ochii lui limpezi şi blânzi ca de copil. Mâna i se afla într-a mea. O resemnare calmă îi destindea, ca un zâmbet, buzele, palide. Pleoapele i s-au închis pe jumătate, căci epuizarea se apropia. M-a trimis încă o dată la dulap, unde, la indicaţiile sale, am găsit actul de deces al domnului d'Arx şi cel al soţiei sale — tatăl şi mama dumneavoastră. În urmă cu câteva luni, spre marea mea mirare şi, totodată, spre profunda mea îngrijorare, căci faptul dovedea că el se temea de o nenorocire, domnul Remy vânduse în grabă toate bunurile imobile ale familiei sale şi, în loc de a cumpăra cu banii astfel obţinuţi acţiuni franţuzeşti, luase unele englezeşti şi austriece. Toate acestea se aflau în dulap. Mi-a spus: "Germain, n-am căpătat pe bunurile rămase de tatăl meu o sumă corespunzătoare valorii lor, deoarece m-am grăbit prea mult. Evenimentele au dovedit că n-aveam timp de pierdut. Cu toate acestea, vei găsi în casa de bani din stânga dulapului — şi a cărei cheie, iată, ţi-o încredinţez — acţiuni la purtător totalizând optzeci de mii de franci rentă la un capital de aproximativ un milion cinci sute de mii franci. Averea aceasta nu trebuie să rămână aici. Îndată după ce voi muri, o vei pune într-un loc sigur. Îi aparţine în întregime Mariei-Amélie d'Arx, sora mea, şi ţi-o încredinţez dumitale." Glasul îi slăbea tot mai mult. A vrut totuşi să se ridice în capul oaselor. L-am ajutat. Deja nu mai trăgeam nici o nădejde, căci moartea îşi pusese amprenta pe fruntea lui dragă. Mi-a cerut hârtie, toc şi cerneală. Şovăiam dacă să-i dau ascultare sau nu, căci capul i se clătina pe umeri, dar m-a privit, şi ochii săi rugători păreau să-mi spună: "Grăbeşte-te, Germain, altfel nu voi mai avea timp." I-am adus toate cele de trebuinţă scrisului. Cu o mână ţineam sfeşnicul, pentru că deja spunea că lumina e prea slabă; cu cealaltă, i-am ofer călimara, în care mâna lui cu greu a înmuiat peniţa. La început a trasat foarte încet câteva cuvinte. Am crezut că nu va putea continua, dar l-am auzit murmurând: "Trebuie totuşi ca ea să-mi cunoască ultimul gând. Trebuie să-i vorbesc ca un frate... ca un tată, fiindcă eu l-am înlocuit pe acela care nu-l mai are." Şi degetele lui au părut că prind putere. În spatele perdelelor de la fereastră se vedeau mijind zorile. Încă nu terminase de scris, când cineva a sunat la uşa de intrare. "Ei sunt" — mi-a spus — "nu vreau să-i văd." Ghicise corect: erau cei trei bărbaţi din ajun — colonelul Bozzo, domnul de Saint-Louis şi doctorul Samuel. Li se alăturase un al patrulea, căruia am auzit zicându-i-se domnul de la Perrière. Nici unul din ei nu a insistat să intre. Doctorul a vrut doar să afle ce efect avusese poţiunea lui şi a spus: "Dacă nu s-a simţit mai rău, am mari speranţe, pentru că efectele secundare ale beladonei sunt uşor de combătut." Domnul de la Perrière a adăugat că fusese trimis special către doamna marchiză d'Ornans pentru ca domnul d'Arx să afle cât de mult se interesa de sănătatea lui. Când m-am întors în

cameră, l-am găsit pe stăpânul meu foarte agitat. M-a întrebat dacă se vorbise despre domnişoara de Villanove şi, ca urmare a răspunsului meu negativ, mi-a poruncit să trimit imediat, la un farmacist pe care mi l-a precizat, poţiunea doctorului Samuel. Dar nici nu ajunsesem bine la uşă când m-a şi rechemat, spunându-mi: "Este o nebunie, mintea mi se împrăştie. Dacă înăuntru s-ar găsi ceea ce cred că e, ar constitui o armă, adică o tentaţie, prin urmare o primejdie pentru ea. Varsă doctoria în cenuşă, sparge sticluţa, nu vreau ca ea să posede vreo armă, nu vreau să aibă tentaţii!" Am fost nevoit să mă supun, căci glasul îi era poruncitor şi privirea imperioasă. Se pregătea să-şi continue scrisul când soneria s-a auzit din nou. De data asta era justiţia, un anume domn Perrin-Champein, care, de atunci, l-a înlocuit pe stăpânul meu în postul de judecător de instrucţie. Venea, asistat de grefierul său. A fost primit, dar domnul Remy îşi lăsase capul să se odihnească pe pernă şi se întorsese cu faţa către perete. Domnul Perrin-Champein l-a interogat îndelung, deşi n-a obţinut nici un răspuns la întrebările sale referitoare la evenimentul de pe strada Anjou, printre care amesteca observaţii cu privire la omorul din stradă Oratoire şi la însăşi comportarea domnului d'Arx ca judecător de instrucţie. Grefierul rânjea, cu nasul în jos şi, din când în când, şoptea: "Atâta rău c-o să răspundă!..." "Domnule şi stimate coleg" — a spus Perrin-Champein abandonând asediul — "credeţi-mă că sunt dezolat de trista stare în care vă las. Un cuvânt este uşor de spus, şi s-ar putea să fiţi lipsit de bunăvoinţă. Cu toate acestea, vreau să cred că tăcerea dumneavoastră, care este ea însăşi foarte ciudată, nu este o dovadă că aţi fi săvârşit ceva împotriva conştiinţei dumneavoastră de judecător." Pe palier m-a întrebat: "Stăpânul dumitale n-a vorbit deloc toată noaptea?... Dar nu-mi vei răspunde nici dumneata mai mult decât dânsul. Ei, gata! Te las cu bine! Toate acestea sunt extrem de ciudate, dar am mai descurcat eu şi altele şi, de regulă, interogatoriile nu slujesc la nimic. Era un băiat foarte instruit, suficient de capabil şi, mai ales, cu protecţii puternice! Acum, iată că face loc altora, şi părerea mea este că şi-a cam meritat soarta." Când închideam uşa în urma lui am auzit că eram chemat. "Să ne grăbim, Germain, să ne grăbim", mi-a spus stăpânul făcând eforturi să se ridice în pat. "Încă n-am terminat. Tot ce-i cer lui Dumnezeu e să-mi dea timpul necesar să termin." L-am ajutat din nou să se ridice în şezut, iar el şi-a reluat truda care, de la o clipă la alta, devenea tot mai epuizantă. Vedeai cu ochii cum se schimbă la faţă. Tâmplele îi erau scăldate în transpiraţie. În momentul în care încheia, soneria a răsunat pentru a treia ultima dată. "Îi vei înmâna asta" — mi-a spus, împăturind hârtia — "ei, şi numai ei, bagă bine de seamă, şi-i vei spune cât de mult m-a costat această din urmă muncă. Du-te să deschizi, cea care vine este rugăciunea." Ochii săi trupeşti se înceţoşau tot mai mult, dar căpătase cealaltă vedere, care străbate prin ziduri. Era, într-adevăr, rugăciunea. Bătrânul preot Desgenettes a intrat şi i-a dat ultima împărtăşanie. Stăpânul meu a răspuns, până la

capăt, cele cuvenite, în limba latină, după care capul i-a căzut pe pernă. Abatele l-a sărutat spunând: "Du-te, suflet creştin!", şi stăpânul meu a pronunţat numele dumneavoastră. M-am apropiat. Se sfârşise. I-am închis ochii...

Pe obrajii bătrânului se rostogoliră două lacrimi grele. Întredeschise reverele livrelei sale şi scoase din sân un plic pe care i-l întinse domnişoarei d'Arx spunând:

— Îndeplinesc porunca primită şi vă înmânez testamentul fratelui dumneavoastră.

Capitolul XXIX - Testamentul

Mama Léo avea ochii plini de lacrimi.

Doar Valentine nu plângea. La ultimele ale bătrânului Germain, un suspin încercase să-i umfle pieptul, dar printr-un puternic efort, ea şi-l înăbuşise.

Pe frumosul ei chip, ce exprima o nemărginită durere, se citea ceva asemănător cu severitatea unui judecător.

Luă hârtia pe care i-o întindea Germain şi spuse:

— Dragii mei prieteni, vă rog să vă retrageţi. Trebuie fiu singură spre a lua cunoştinţă de ultima dorinţă a fratelui meu.

Germain şi văduva se ridicară imediat. În clipa când erau pe punctul de a ieşi. Valentine adăugă:

— Când va reveni omul acela, comisionarul, să-l conduceţi la mine.

— Şi presupun că vom intra, odată cu el? întrebă mama Léo.

— Nu, vă veţi înapoia numai atunci când vă voi chema. Acum, plecaţi.

Îmblânzitoarea şi Germain ieşiră din cameră.

Mama Léo se lăsă condusă până în sufragerie, unde se prăbuşi pe un scaun murmurând:

— Sfinte Doamne! Sunt frântă de parcă aş fi fost snopită în bătaie! Copila asta o să se nenorocească! Nimic de zis, judecătorul era de o bunătate îngerească, dar, asta e: a murit, şi bietei fetiţe îi ajunge cât trebuie să se ocupe de Maurice al nostru.

Bătrânul valet mergea încet încoace şi-ncolo, cu braţele atârnându-i şi cu capul plecat. Deodată, se opri în faţa mamei Léo.

— Dumneata, care o cunoşti — o întrebă — crezi că va da ascultare ultimei dorinţe

a fratelui ei?

— Cred că toţi cei din familia asta sunt la fel, replică văduva. Îl au pe dracul în ei.

Germain îşi îndreptă umerii; ochii îi străluceau.

— Cât de frumoasă e! şopti profund entuziasmat. Şi ce privire de prinţesă are! Oh! Da, este cu adevărat fiica bunei doamne... fiica lui Mathieu d'Arx, pe care nimic nu-l făcea să tremure! Sora lui Remy, iubitul meu copil, care avea blândeţea unui mieluşel şi curajul unui leu!

— Se lăsă la rândul său să cadă pe un scaun şi-şi rezemă capul în mâini,

După câteva minute, mama Léo îşi reluă vorba, cu o oarecare stânjeneală.

— Ia zi, bătrâne, spuse roşind. Mi-e cam ruşine, pentru că ce vreau să te rog nu prea se potriveşte cu împrejurările. Dar omul este aşa cum s-a născut, iar mie, sensibilitatea îmi face o foame teribilă. Fără să insist, nu s-ar putea să-mi dai ceva să bag în gură?

La început, Germain ridică spre ea o privire scandalizată, dar văzând chipul cumsecade al văduvei, care-şi recăpăta culoarea îmbujorată, îi veni să zâmbească şi spuse:

— Cred că, la nevoie, ai doborî un bărbat sau chiar doi mămico! Nu toată lumea poate fi ducesă sau marchiză, îmi eşti pe plac. Trebuie să recunosc că, de data aceasta, aş îmbuca şi eu ceva, ca oricine. Îţi voi servi un mic dejun, după care vei avea argint viu în braţe şi-n picioare, dacă tot trebuie să ne luptăm cu ticăloşii aceia!

* * *

Între timp, Valentine — pe care vom continua s-o numim astfel, deoarece sub numele acesta am cunoscut-o şi îndrăgit-o — se apropiase din nou de portret.

Trăsese un scaun lângă tablou, aşa cum faci când nişte persoane inoportune au plecat şi când, în fine, poţi discuta, între patru ochi, cu un prieten drag, după o lungă absenţă.

Nu era decât un portret nemişcat şi mut, dar în partea de jos a pânzei se afla numele pictorului, de o sobră înţelepciune care avea darul miraculos de a-i face pe morţi să trăiască.

Pensula lui Zeuxis[91] înşela păsările; pensula şi mai în îndemânatică a lui Apelle[92] l-a

---

[91] *Zeuxis*: pictor grec, din a doua jumătate a secolului al V-lea î.e.n., unul dintre cei mai iluştri artişti ai lumii antice. (n.t.)

[92] *Apelle*: pictor grec de la sfârşitul secolului al IV-lea şi începutul secolului al III-lea î.e.n. A fost portretistul lui Alexandru cel Mare.(n.t.)

înşelat pe Zeuxis însuşi. Ingres[93], pictorul cel atât de amarnic jignit, a făcut chiar mai mult odată, a înşelat chiar şi durerea unei mame.

Eu nu am fost martorul acelei întâmplări, însă l-am văzut cu ochii mei, la o expoziţie particulară deschisă cu mai multă vreme în urmă, la bazarul Bonne-Nouvelle, l-am văzut, spuneam, pe un prieten al familiei Bertin, care lucra la *Journal des Débats*, străbătând mulţimea şi repezindu-se, ca spre a-l îmbrăţişa, către portretul lui Bertin-bătrânul, care părea gata să se ridice în picioare, cu mâinile sprijinite pe braţele fotoliului.

În Franţa, certurile între diverse şcoli artistice, în muzică, pictură sau literatură, sunt oarbe până la stupiditate.

Ingres pictase cu un an în urmă portretul lui Remy d'Arx, şi asemănarea era atât de izbitoare, încât Valentine stătea cu inima strânsă, cu mintea uluită ca la apariţia unei vedenii invocate.

Avea în faţa ochilor întocmai pe tânărul trist şi blând, timid dar capabil de acte eroice, de o mare inteligenţă şi de o nespusă bunătate, dar pe a cărui frunte părea întipărit semnul fatalităţii.

Ochii lui gânditori trăiau, gura părea gata să vorbească şi, în austera nobleţe a trăsăturilor sale, se ghicea un zâmbet fermecător care totuşi nu înflorea niciodată.

Valentine nu văzuse de prea multe ori acel zâmbet, deoarece, lângă ea, Remy d'Arx era grav. El o evita pe Valentine aşa cum, instinctiv, fugi de nenorocire sau de soartă.

Cu toate acestea, îl văzuse uneori, când tânărul magistrat, atât de strălucitor şi de iubit, era departe de ea şi discuta, de exemplu, cu frumoasa contesă Corona.

— Îmi închipuiam că mă dispreţuia — şopti, şi acestea îi fură primele cuvinte. Dar *se temea de mine*, mi-a spus-o el însuţi. Presimţea lovitura morală pe care aveam să i-o dau.

Îşi plecă ochii în faţa privirii calme şi adânci pe care Remy de pe pânză, o lăsa să cadă asupra ei.

— Era tânăr, murmură ea, se credea că este fericit. Rivalii săi îl priveau de jos şi invidia lor era aproape ură. Iată-i perfect răzbunaţi! A murit de prea multă suferinţă! Au existat oameni ajuns de cruzi pentru a-l alege, pe el dintre toţi, pe el, care niciodată n-a făcut decât bine, spre a-i impune cea mai înspăimântătoare tortură. L-au ucis cu încetul, prelungind supliciul cu o barbarie oribilă şi, nemulţumindu-se să-i chinuie trupul, au încercat să-i dezonoreze sufletul…

Rămase o clipă tăcută, apoi buzele i se întredeschiseră lăsând să-i scape un nume… un cuvânt:

---

[93] *Ingres*: (Dominique) (1784–1867): pictor francez, ale cărui opere se caracterizează printr-o deosebită puritate a desenului şi o extraordinară impresie de viaţă a personajelor. Principalele sale opere sunt: *Capela Sixtină*, *Apoteoza lui Homer*, *Odalisca*, *Izvorul* etc. (n.t.)

— Remy... frate!

După aceea, rupse plicul şi despături hârtia pe care o conţinea.

Scrisul era chinuit şi tremurat, şi rândurile dezordonate îi smulseră prima lacrimă. Citi cu glas tare:

"În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului-Duh, este testamentul meu. În prezenţa lui Dumnezeu şi simţind apropiindu-mi-se sfârşitul, îndrept ultimul gând către Marie-Amélie d'Arx, sora mea mult-iubită, în ciuda numelui de Valentine de Villanove pe care l-a purtat în decursul a doi ani de zile, ca urmare a unei fraude sau a unei erori.

Documentele în sprijinul acestei aserţiuni sunt încredinţate în mâinile celui mai fidel prieten ce mi-a rămas: Germain Lambert, servitor al familiei mele de mai bine de patruzeci de ani.

Marie-Amelie d'Arx este moştenitoarea mea unică şi legitimă. Cu toate acestea, pentru cazul în care starea sa civilă ar fi contestată, declar că-i dau şi-i las moştenire, fie sub numele de Valentine de Villanove, fie chiar şi sub cel de Fleurette, pe care l-a purtat în copilărie, totalitatea bunurilor mele şi imobile.

Murind aşa cum mor, în deplinătatea facultăţilor mele mintale, semnez şi datez prezentul testament olograf, astfel încât să aibă puterea certă de lege."

Urmă, într-adevăr, numele lui Remy d'Arx, scris citeţ şi cu o mână destul de sigură.

Se vedea bine că muribundul îşi cheltuise, în acel efort întreaga energie ce-i mai rămăsese.

Sub semnătură, textul continua, dar devenea mai confuz, deoarece mâna slăbise treptat.

Valentine reuşi totuşi să citească, printre lacrimi:

"Sora mea, draga mea Valentine, îngăduie-mi să-ţi păstrez

acest nume pe care l-am iubit atât de mult.

Lasă-mă să-ţi spun mediat şt că privirea mamei noastre se poate adânci în străfundul inimii mele, a cărei rană este, acum, vindecată.

Te iubesc aşa cum îmi este permis sub ochii lui Dumnezeu care mă cheamă la El, te iubesc ca pe copila dragă pe care, odinioară, o contemplam în leagănul ei, veghindu-i somnul zâmbitor.

Am fost, amândoi, nespus de nefericiţi, surioară. Sper că moartea mea va încheia plata datoriei noastre de nenorocire.

Afişa va fi, Valentine, dacă îmi vei urma sfatul, dacă îmi asculţi rugămintea. Fie ca durerosul meu sfârşit să-ţi servească măcar de pildă. Nu încerca să-i combaţi pe oamenii aceia care posedă o putere supranaturală.

Ceea ce n-am putut îndeplini eu, care eram înarmat cu Legea, aşa cum un soldat îşi poartă spada, eu, pe care funcţia mea părea să mă facă invulnerabil, eu, care eram considerat ca bucurându-mă de sprijinul puternicilor acestei lumi, ar fi o nebunie să încerci să realizezi tu.

O nebunie inutilă, vinovată, aproape o sinucidere. Nu eşti decât o biată copilă singură pe lume; toţi cei care te înconjoară, toţi cei care în aparenţă te apără sau, cel puţin, aproape toţi, sunt afiliaţi tenebroasei corporaţii pe care am vrut s-o înving şi care m-a ucis.

Nu-ţi aduc la cunoştinţă nimic nou spunându-ţi că te afli în mijlocul Fracurilor-Negre, al căror şef s-a slujit de tine ca de o armă infernală spre a-l asasina pe singurul om care, poate, ar fi fost în stare să combată cu succes cumplita asociaţie.

Cu excepţia marchizei d'Ornans, o biată victimă sortită de mai înainte loviturilor lor şi pe al cărui unic fiu l-au ucis, în afară de Francesca Corona (şi n-aş îndrăzni să răspund de ea chiar cu totul), toţi ceilalţi sunt nişte sceleraţi ascunşi în spatele unui soi de zid de apărare magic.

Valentine, în ceasul morţii, mintea se luminează: răzbunarea nu-i aparţine decât lui Dumnezeu. Daca aş fi fost doar un judecător, poate că, acum, n-aş cădea zdrobit în luptă.

Însă în mine există şi altceva, pe lângă zelul magistratului: exista patima omului care se răzbună.

Valentine, sora mea dragă, gândeşte-te la tine, gândeşte-te mai ales, la acela pe care-l iubeşti, la Maurice, care, nemaiavându-mă pentru a-i scoate la lumina nevinovăţia din toată grămada de dovezi mincinoase acumulate de asasinii mei, va recădea în cumplita sa nenorocire.

L-am văzut chiar adineauri pe omul care mă va înlocui. Este dintre aceia cărora li se spune oameni instruiţi, înţelepţi, prudenţi. Posedă înţelepciunea aceea crudă care nu crede în nimic decât în lucrurile acceptate de bunul simţ. Tot ceea ce se abate de la verosimilitatea admisă i se pare născocire nedemnă de a ocupa o minte cumsecade.

Opinia lui este gata formată pe baza propriei mele opinii, pe care o va folosi exact invers. În ochii lui, eu eram un visător, pe când el este un înţelept. Acolo unde eu am spus nu, el va spune da.

Maurice va fi din nou trimis în faţa Curţii cu Juri, Maurice va fi condamnat. Elocvenţa nici unui avocat, perspicacitatea nici unui magistrat, într-un cuvânt, nici o putere omenească nu poate

împiedica juriul să răspundă, într-o astfel de împrejurare: «Da, acuzatul este vinovat.»

Nu ne răzbuna, Valentine, lasă-i pe tatăl tău, pe mama ta şi pe fratele tău să doarmă în sicriul lor. Morţii nu mai cunosc ura, uită ura, gândeşte-te la iubire, salvează-l pe Maurice!

Spre a-l salva nu există decât o singură cale: evadarea, fuga fără speranţă de întoarcere, schimbarea numelui şi viaţa ascunsă departe, foarte departe, peste mări şi oceane.

Pentru a deschide orice poartă, banii sunt o cheie magică. Eşti bogată, poţi împărţi aur cu amândouă mâinile, nimic trebuie să-ţi fie prea scump ca să-ţi cumperi fericirea.

Adio, Valentine, am ţinut pana cât m-au ajutat puterile. Acesta e ultimul rând scris de mâna mea. Dacă mă iubeşti, nu mă răzbuna şi fii ferici..."

Valentine rămase o clipă nemişcată, cu ochii aţintiţi asupra ultimului cuvânt, care nu fusese scris în întregime.

Duse hârtia la buze şi o sărută în locul în care se oprise mâna muribundului.

Apoi, îngenunche şi, astfel prosternată, privi portretul fratelui său, care părea că trăieşte... Care părea că trăieşte şi încă mai repetă cel din urmă gând al viteazului şi nefericitului tânăr: "Surioară, nu mă răzbuna!"

Abia la capătul câtorva minute se întredeschiseră buzele Valentinei pentru a murmura:

— Iartă-mă, iartă-mă, frate, căci nu-ţi voi da ascultare!

— Ah! Ah! exclamă în spatele ei o voce grosolană. Şi totuşi, sfatul pe care vi-l dădea defunctul era bun.

Tresări şi se întoarse. Comisionarul despre care-i vorbise Germain şi care o mai căutase în cursul dimineţii apăruse în prag şi acum închidea uşa în urma lui.

Capitolul XXX - Comisionarul

Coyatier, căci el era nou-sositul, nu făcu decât un pas în interiorul camerei. Rămase în picioare lângă uşă şi-şi scoase şapca, descoperindu-şi părul creţ ce i se zbârlea pe cap.

Costumul de comisionar îi venea ca o mănuşă, însă nu-i îmblânzea cu nimic cumplita înfăţişare, şi ar fi trebuit să ai mare încredere spre a pune în mâinile unui mesager de felul lui obiecte de o oarecare valoare.

— Care va să zică spuse cu amestecul acela de obrăznicie şi timiditate caro constituia caracteristica cea mai izbitoare a persoanei sale, care va să zică, nu avem de gând să-l ascultăm pe sărmanul domn d'Arx?

Valentine îl privi drept în faţă, şi ochii banditului clipiră de parcă ar fi fost orbit.

— Vino mai aproape, îi spuse ea drept orice răspuns.

Coyatier înaintă.

— Avem de discutat, mai zise fata. Ia loc acolo!

Degetul ei arăta chiar fotoliul tânărului magistrat. *Marchef*-ul schiţă un gest de ezitare.

— La urma urmei, şopti omul, pot foarte bine să mă aşez acolo unde stătea el, fiindcă niciodată nu i-am făcut vreun rău.

— Ai vorbit cu înţelepciune, murmură Valentine. Aşadar, îi cunoşteai pe aceia pe care mi-i denunţă în scrisoarea aceasta?

— Nu, răspunse *marchef*-ul, dar bănuiesc cine sunt. A vrut şi el să lupte, iar eu, eu care nu prea am de ce-i iubi pe judecători, îi spusesem dinainte că se duce să fie măcelărit. Judecătorul acesta nu era un nepriceput şi n-am cunoscut mulţi soldaţi mai viteji decât el. Ştia că-i spuneam adevărul, dar a continuat să meargă, pe drumul lui, până la cimitir. Cine s-a ars cu supă suflă şi-n iaurt, şi-mi închipui că înainte de a da ortul popii, domnul d'Arx trebuie să vă fi interzis să vă jucaţi cu focul.

— Aşa este, pronunţă abia auzit Valentine.

— Mă plătise pentru a afla nişte lucruri, continuă *marchef*-ul, iar eu îi spusesem, întocmai, tot ce ştiam. Asta nu era trădare. Oamenii aceia nu au putere asupră-mi prin vreo promisiune sau prin ceva ce-ar semăna cu un devotament din partea mea. Au pus în jurul gâtului meu un laţ pe care-l strâng când au nevoie de supunerea mea. Îmi

amintesc primul cuvânt pe care i l-am spus judecătorului Remy d'Arx, când a venit să mă caute până în bârlogul meu de la bariera Italiei... Şi, din partea unui judecător, era nevoie de o minte luminată ca să vină la Coyatier! Mie-mi place curajul, fiindcă, înainte de a ajunge un câine turbat, am fost un soi de leu. I-am spus: Domnule judecător, dacă mi-aş fi închipuit c-ar fi posibil să le dobori pe Fracurile Negre sau să le arzi, de multă vreme treaba ar fi fost încheiată, căci ei s-au slujit de mine ca de un călău şi, strângându-mă de gât, m-au silit să ucid. Dar nimic nu are putere împotriva lor, nici loviturile de măciucă, nici oţelul, nici focul." Omul acela nu era dintre cei care, când le orbeşti, ridică din umeri. Ştia cine eram şi nu vreau să spun că mă privea fără scârbă. Dar totuşi mă asculta. Primul său răspuns a fost acesta: "Am făcut deja sacrificiul vieţii mele." Era un corsican, toţi sunt aşa când sunt stăpâniţi de gândul răzbunării, şi în vinele dumneavoastră curge acelaşi sânge ca al lui Remy d'Arx.

— Eu, spuse Valentine trăgându-şi un fotoliu alături de al lui Coyatier şi luând loc, eu te privesc fără dezgust. Eşti omul de care am nevoie.

Marchef-ul îşi împinse înapoi scaunul. Pe chipul său aspru era întipărită o expresie de tristeţe — era să spun de pudoare.

— Nu întreceţi măsura! spuse cu glas coborât. Cu mine nu trebuie să fiţi femeie, le urăsc pe femei, mi-e teamă de femei.

— Nu sunt femeie, sunt tigroaică, murmură fata cu o voce reţinută, dar atât de profund vibrantă. Încât *marchef*-ul se cutremură. Am cu ce te îmbogăţi dintr-o dată.

— Asta ar fi culmea, ca până la urmă să mă las expediat pe lumea cealaltă de o domnişoară! bombăni Coyatier. Este adevărat că sunteţi o tigroaică, zău aşa! Nu pentru că înfruntaţi moartea spre a vă răzbuna, cea mai mică fetişcană din ţinutul dumneavoastră este în stare de acelaşi lucru, ci fiindcă discutaţi, aşa, prieteneşte, cu blestematul care le inspiră groază sceleraţilor, căruia îi e groază lui însuşi de propria-i fiinţă. Ştiţi oare că atunci când Coyatier, zis *marchef*-ul, intră casa Fracurilor Negre, Fracurile Negre, aşa ticăloşi cum sunt nu mai simt nici foame, nici sete? Tac, dacă sunt pe cale să discute sau să râdă, şi, printre ei, nu cunosc nici măcar pe unul în stare să-ndrăznească să atingă mâna asta, pe care ei o văd înroşită de sânge până la cot.

Îşi întindea mâna enormă, ale cărei vene umflate părea gata să plesnească.

În mâna aceea, Valentine, o puse pe a sa — îngheţată dar fermă, fără un tremur.

Banditul o privi cu un amestec de mirare şi înduioşare.

— Aţi fi o sfântă dacă aţi face aşa ceva pentru a-l salva pe bărbatul pe care-l iubiţi!

— Pe bărbatul căruia mi-am dăruit inima, replică Valentine cu un brusc elan de energie, îl consider ca pe mine însămi. El şi cu mine nu suntem decât unul. Lui îi aparţine tot ce se află în sufletul meu: răzbunarea mea este răzbunarea lui.

Coyatier izbucni în râs şi hohotele sale răsunară sinistru.

— E un foarte drăguţ soldat din Africa — spuse ca pentru a-şi explica lugubra veselie. Îi cunosc eu pe tipii de soiul lui: i-ar plăcea mai mult libertatea decât toate frazele dumneavoastră frumoase!

Apoi, schimbând tonul, adăugă:

— Venisem pentru a pune la punct cum să-l facem să spele putina. V-aţi schimbat cumva intenţiile?

— Da, declară Valentine pe un ton scurt şi dur.

— Ca să vezi! mormăi Coyatier printre dinţi. Care va să zică, reveniţi la prima idee a colonelului? Un pahar de otravă băut în doi?

— La ce bun să-l salvez! strigă cu impetuozitate Valentine. Oare moartea nu va atârna mereu deasupra capului său, atâta timp cât vor trăi oamenii aceia?

— Asta-i foarte adevărat.

— Cum pot eu să ştiu, prietene — continuă fata, ale cărei cuvinte se revărsau acum ca un torent de pasiune — cum aş putea şti dacă ceea ce mă mână este răzbunare sau dragoste? Sunt clipe în care, în inima mea plină de iubire, nu mai găsesc loc pentru ură; există însă şi momente când mă văd înconjurată de trei spectre însângerate care-mi strigă "Pentru fiica lui Mathieu d'Arx, pentru sora lui Remy d'Arx, numai şi simplul gând de fericire constituie o impietate! Ah! M-au crezut nebună, sau se prefac c-ar crede astfel, căci nimeni nu cunoaşte secretul redutabilei lor comedii! Dar parcă ştiu, eu însămi, dacă sunt sau nu nebună? Tatăl meu, mama mea, a căror amintire o ador fără a mă fi bucurat de mângâierile lor, fratele meu — prietenul meu nobil şi drag — toţi aceştia nu mai sunt! Nu mi-a mai rămas în viaţă decât unul, a cărui existenţă se clatină în echilibru pe marginea unei prăpăstii. Nu-l mai am decât pe Maurice, ultima mea speranţă, prima, singura dragoste a tinereţii mele, logodnicul, soţul meu, şi deasupra capului său atârnă, de acelaşi fir, aceeaşi sabie! Este adevărat, sunt corsicană, şi toate fibrele fiinţei mele tresar la gândul de a-i pedepsi pe călăii familiei mele, dar sunt femeie, mai ales femeie, şi iubesc până la idolatrizare, iar ceea ce, în mine, parc a fi nebunie, este însuşi adevărul, e lumina ce se revarsă din iubire!

Se întrerupse şi, oprindu-şi privirea descurajată asupra lui Coyatier, murmură:

— Dar cum m-ai putea înţelege?

Chipul grosolan al banditului căpătase o expresie ciudată.

— Poate că nu înţeleg chiar bine, replică gânditor, dar, la urma urmei, nici mult nu lipseşte să pricep tot. Am fost bărbat — uneori îmi reamintesc acest lucru. Încercaţi să vă liniştiţi puţin, dacă puteţi. Vorbiţi sincer şi clar. Ce vreţi de la mine?

Valentine nu răspunse imediat şi, timp de un minut, se priviră în tăcere.

În ochii fetei se citea o speranţă încă tulbure... cei ai banditului exprimau dorinţa de a rezista unui elan entuziast.

Primul care vorbi fu Coyatier.

— Ar fi bine să nu ignoraţi nimic, zise cu glas coborât. Mă aflu aici din ordinul colonelului, iar acesta a ştiut întotdeauna tot ce s-a petrecut între noi.

— Bănuiam, ripostă Valentine, şi cu toate acestea, ceva îmi spunea că nu mă trădai.

— Acel ceva spunea adevărul, continuă *marchef*-ul, însă numai până la un punct. În infernul în care ei domnesc şi noi suntem chinuiţi potrivit capriciului tiraniei lor, nimic nu este în întregime adevărat — lucrurile se petrec altfel decât oricare altă parte. Îngăduiţi-mi să vă mai spun un singur cuvânt, apoi îmi veţi răspunde la ultima mea întrebare, căci timpul trece şi colonelul mă aşteaptă: imediat după uciderea lui Hans Spiegel, pentru care va fi condamnat Maurice al dumneavoastră, trebuia să plec în insula Corsica, unde se află refugiul nostru. Fuseseră descoperite relaţiile mele cu domnul d'Arx şi presupun că aveau de gând să se descotorosească de mine la mănăstirea Milei. În loc de asta, am primit un contraordin, chiar în ziua plecării mele, care se nimerea să fie ziua în care aţi fost adusă la sanatoriul doctorului Samuel. Am fost deghizat astfel încât să semăn cu un bolnav şi m-au dus la infirmerie — toate astea pentru că aveau nevoie de mine în legătură cu dumneavoastră şi cu Maurice, care, în momentul acela, eraţi singurele două făpturi omeneşti ce posedau secretul Fracurilor Negre. Acum, în aceeaşi situaţie cu a dumneavoastră, mai sunt încă trei: mama Léo, bătrânul Germain şi eu. E rândul dumneavoastră, vă ascult!

Capitolul XXXI - Inima Valentinei

Sprâncenele Valentinei se încruntaseră sub efortul gândirii.

— Eşti condamnat ca şi noi, spuse, şi o ştii prea bine.

— Eu sunt mereu condamnat, răspunse Coyatier, dar mă răscumpăr mereu. Tatăl se pricepe la oameni; nu iar fi prea greu să şi-l înlocuiască pe Louis al XVII-lea acela, sau pe oricare dintre membrii consiliului său, dar îi este clar că un alt *marchef* n-ar putea găsi.

— Te temi de el? murmură fata.

— Bineînţeles, confirmă banditul, şi ar trebui să fii nebun ca să nu-ţi fie frică de el.

— Nu te-ai învoi să lupţi împotriva lui? Prin asta înţeleg să-l combaţi vitejeşte, ca un bărbat, ca un adevărat bărbat, ca un soldat care, după ce a dezertat, se înapoiază şi, cu

trupul drept, înfruntă moartea?

— Dac-am fi în Alger, mormăi *marchef*-ul, ar fi unii oameni care să mă privească.

— Te privesc eu, rosti fata cu glas coborât.

— E adevărat, mi-aţi atins mâna, zise banditul. Sunteţi o tânără foarte curajoasă!

— Vrei să mi te dai mie în întregime? îl întrebă brusc Valentine.

— Şi la ce mi-ar sluji? bombăni *marchef*-ul în chip de răspuns.

— Îţi spun eu: ei se bazează pe dumneata. Întregul eşafodaj al urzelii lor se poate dărâma, dacă nu te mai au.

— Ce-i drept, e drept, confirmă Coyatier cu o ciudată expresie de amărăciune, valorez mult, iar ei nu se târguiesc.

— Fixează-ţi preţul, spuse Valentine.

— Grozav chilipir, gândi cu glas tare Coyatier, să ai în buzunar o sută de mii de franci, cu un ceas înainte de-a da ortul popii!

— Averea mea personală depăşeşte un milion, adăugă Valentine.

Marchef-ul ridică din umeri, dar repetă:

— E clar că sunteţi un boboc de fată foarte hotărâtă — mi-aţi dat mâna! Ia să vedem, presupuneţi c-aş face prostia de a vă accepta propunerile. Aveţi vreun plan?

— Da, am un plan.

— Dacă-i cât de cât bun, poate fi explicat în două cuvinte.

— Da, poate fi explicat în două cuvinte.

În ochii Valentinei se aprinsese o lumină sumbră.

— Spuneţi-mi cele două cuvinte, o îndemnă Coyatier, ale cărui pupile luceau ca o reflectare a acelei lumini.

— Să moară! rosti Valentine cu glas coborât dar desluşit.

— Ehei! Corsicano! exclamă Coyatier, aproape înveselit, văd că mergeţi direct la ţintă.

— Toţi deodată! adăugă Valentine cu un calm extraordinar. Sânge pentru sânge! Eu, fiica şi sora celor pe care i-a asasinat, îi condamn la moarte!

Ochii banditului exprimau o sinceră admiraţie.

— Bravo! zise. Drace! Grozavă fată! Iată o frumoasă copilă care urăşte aşa cum trebuie! Păcat că-n toate astea nu-i şi vreo vorbuliţă pentru locotenentul prizonier.

Privirile fetei nu se plecară, dar îşi schimbară expresia, iar frumuseţea ei tragică fu parcă aureolată de o profundă duioşie.

— Maurice! murmură ea cu un glas atât de blând, încât banditul simţi un nod în gât. Prima şi ultimă bătaie a inimii mele!... Mi-ai cântărit ura, dar numai eu sunt în măsură să-mi apreciez iubirea.

Cu ceva mai mult calm, adăugă:

— Aşadar, ţi-ai închipuit că-l uitam pe Maurice? Numai la el mă gândesc, numai pentru el mă zbat. Însuşi Dumnezeu ne-a legat unul de celălalt. Fratele meu, pe care ard de dorinţa de a-l răzbuna, nu era oare binefăcătorul lui Maurice? Cât de bucuros ar fi Maurice să-şi rişte viaţa spre a plăti datoria mea, dacă ar fi liber! Sentinţa pe care am pronunţat-o este singura soluţie de salvare pentru Maurice. De data aceasta, dacă oamenii aceia sunt învinşi. Maurice va fi salvat, cu adevărat salvat, căci nu va mai avea a se teme decât de Lege, iar Legea nu va merge să-l caute la trei mii de leghe de aici, unde-l voi duce eu!

Un fel de zâmbet flutură pe buzele lui Coyatier.

— De ce râzi? îl întrebă Valentine intrigată.

— Pentru că-i caraghios să vezi cum se aseamănă gândurile, replică banditul. Şi altora le-a venit ideea asta... dar nu-mi puneţi întrebări, n-aţi câştiga mare lucru. Mă aşteaptă treburile mele şi vă spun: rămâneţi cu bine.

— Fără a-mi răspunde? protestă Valentine. Prin urmare, m-am înşelat? Nu ai şi dumneata dorinţa, nevoia de a-ţi recăpăta libertatea?

— Ah! oftă *marchef*-ul. Libertatea mea!... s-ar putea.

Cuvintele lui, ca şi intonaţia cu care le rostise, păreau enigmatice.

— Nu simţi nevoia — continuă fata, punându-şi tot sufletul în priviri — nu tânjeşti să redevii bărbat, să-ţi speli, o dată pentru totdeauna, mâinile înroşite de sânge?

— Ah! gemu din nou Coyatier, a cărui expresie nu se poate descrie. Dumneavoastră aţi atins mâinile astea, sunteţi o tânără îndrăzneaţă şi plină de hotărâre! Dar unde să mi le spăl, mâinile astea ale mele, mânjite de sânge? Tot în sânge?

Fruntea şi obrajii Valentinei erau ca de marmură.

— Într-un sânge care purifică! şopti. Oricine are dreptul de a ucide o fiară sălbatică.

— Atunci, oricine are dreptul să mă ucidă, ripostă Coyatier. Gata, ajunge. Ştiţi bine că toate astea sunt o prostie şi o imposibilitate, dar numai lucrurile de felul acesta izbutesc, întindeţi braţele, de vreme ce vreţi să luaţi luna de pe cer. Eu, unul, sunt foarte încântat să vă ţin scara.

— Este adevărat ce spui? îngăimă Valentine, care nu se aştepta la o asemenea concluzie bruscă. Consimţi?

— De ce nu? Ce importanţă are dacă-mi voi frânge gâtul într-un loc sau în altul? Şi loteria este o prostie: cu toate acestea, există unii care nimeresc lozuri câştigătoare. Adineauri priveam. Cred că sunteţi dintre cei norocoşi... Doar atât că-mi voi impune propriile mele condiţii: dacă merg cu dumneavoastră, nu vreau s-o luaţi când la stânga, când la dreapta, după cum veţi avea chef. Există nişte cărţi gata împărţite, vreţi să le luaţi?

Vorbea pe un ton scurt şi limpede. Valentine murmură:

— Nu te înţeleg.

— Mă voi exprima mai clar: colonelul urmează să organizeze evadarea lui Maurice Pagès chiar mâine.

— Cum, mâine?! exclamă Valentine. Maurice, pe care l-am văzut adineauri, nu ştie nimic de aşa ceva.

— În toată povestea asta, Maurice este a cincea roată la căruţă, replică *marchef*-ul. Când ne place o afacere, n-o ţinem decât pentru noi. Şi tot mâine urmează să fiţi căsătorită cu Maurice.

De data aceasta. Valentine nu-l mai întrerupse — rămase mută de uimire.

Marchef-ul continuă:

— În timp ce vă aflaţi la închisoarea Force, eu eram la colonel. Nu se simte bine, şi mă bate gândul că n-o s-o mai ducă mult. Dac-ar şti Toulonnais-l'Amitié, prinţul şi ceilalţi ce mi-a spus bătrânul... Era caraghios, să-l văd cum îmi mângâie bărbia, trăncănind în şoaptă: "N-am încredere decât în tine, *marchef*, prietene. Tu eşti capul isteţ al asociaţiei, iar testamentul meu — care-i gata întocmit — te numeşte legatarul meu universal..." Ei, bine? Şi cei cu asta? I-aş putea conduce la fel de bine ca oricare altul, zău aşa. Şi dac-aş fi eu Stăpânul, ar veni toţi să-mi lângă mâinile ca nişte câini umili.

Se opri, iar Valentine spuse:

— Toate acestea nu-mi explică vorbele dumitale.

— Iată care-i explicaţia. Colonelul a adăugat: "Asta-i ultima mea afacere şi vreau s-o închei înainte de a mă duce. Trebuie ca totul să se sfârşească mâine seară."

— Dar pregătirile în vederea evadării... începu Valentine.

— Sunt opt zile de când Toulonnais se ocupă de ele. Avea mână liberă şi bani cu nemiluita. Când s-a dus s-o caute pe văduvă, treaba era gata aranjată.

— Dar pentru căsătorie... preotul?...

— Există un domn Hureau, vicar la Saint-Philippe-du-Roule, care are o încredere neclintită în Louis al XVII-lea. După cum bine ştiţi, căsătoria este ideea fixă a doamnei marchize, care s-a împăcat cu orice, dar nu şi cu scandalul de a lăsa două turturele ca dumneavoastră să urce în caleaşca nupţială fără să se fi pronunţat asupra lor sfântul *conjungo*. Domnul de Saint-Louis, neputându-i refuza marchizei nimic, s-a înţeles cu abatele Hureau, şi deşi o căsătorie secretă nu-i privită cu uşurinţă de către arhiepiscopie, bunul vicar de la biserica Roule nu-i poate refuza nimic surogatului său rege, care-şi ia asupra propriei conştiinţe acest mic păcat care-i va scrie însuşi Papei, dacă arhiepiscopul face pe răul. Şi astfel, convenienţele vor fi respectate, nu-i aşa?

Turuind toate acestea, Coyatier îşi păstrase zâmbetul amar.

— Şi după căsătorie? întrebă Valentine, cu glasul schimbat.

— La naiba! Începe luna de miere! Dumneavoastră şi Maurice o ştergeţi...

— Este gata pregătită şi această plecare?

— Ah! Bineînţeles! Pregătită în cele mai mici amănunte.

— Încotro ar urma să plecăm?

— Nu fiţi copilă! o dojeni Coyatier. Ştiţi la fel de bine ca şi mine.

— Un dublu omor! rosti cu greu fata.

— Încă n-am primit instrucţiuni complete, continuă Coyatier. V-am mai spus, colonelul mă aşteaptă pentru a afla cum luaţi lucrurile. Dar bănuiesc că vor fi mai mult de două omoruri, căci toţi cei care se află în momentul acesta la Remy d'Arx au de încheiat cu asociaţia aceeaşi socoteală ca şi Maurice şi dumneavoastră.

— Bătrânul Germain, mama Léo... şopti Valentine.

— Şi eu. Să nu mai vorbim fără rost, v-am spus-o deja.

— Iar ca să fii alături de noi, ar trebui?...

— Să închideţi ochii, tânăra domnişoară — o întrerupse Coyatier, de data aceasta pe un ton serios — şi să mergeţi pe pipăite pretutindeni unde voi avea poftă să vă conduc. Vreau să spun nu numai dumneavoastră, ci şi locotenentul. Nici o observaţie, nici o împotrivire. Cât priveşte preţul, ne vom socoti la urmă. Vă convine?

Deoarece Valentine ezita, el se uită spre pendulă şi se ridică în picioare.

— Bătrânul o să-şi piardă răbdarea, zise. Nu vă grăbiţi, gândiţi-vă bine, răspunsul mi-l veţi da mâine. Căci în toată treaba asta există o dificultate: eu nu vă promit nimic. Numai dracu' poate şti dacă vom câştiga partida sau dacă vom fi distruşi în ultima manşă.

— Nu voi aştepta până mâine! strigă Valentine. La ce să mai chibzuiesc? Moartea ne înconjoară din toate părţile, altă ieşire nu avem, mă învoiesc! Tot ce am îţi aparţine; condiţiile pe care mi le-ai pus vor fi îndeplinite orbeşte.

Marchef-ul, care se îndreptase către uşă, se opri.

— Apăi, de curajoasă, ştiu că sunteţi curajoasă! Atunci, trebuie să vă grăbiţi să vă întoarceţi acasă. Domnul Samuel se va preface că nu şi-a dat seama de absenţa dumneavoastră — ăsta-i cuvântul de ordine — şi, la poarta unde sunt zidarii veţi găsi pe cineva care vă va ajuta să intraţi — n-aude n-a vede — în camera dumneavoastră. Deseară, dacă-şi va putea părăsi patul, căci este cu adevărat bolnav, colonelul va veni să vă povestească tot ce-a făcut pentru dumneavoastră şi spre a vă asigura fericirea. Veţi fi uimită, încântată, înduioşată, în fine, veţi juca o micuţă comedie, nu-mi fac griji în privinţa asta. Însă va trebui să nu uitaţi să spuneţi că vă simţiţi mult mai bine şi să vă purtaţi ca şi cum raţiunea ar reveni în creierul dumneavoastră ţăcănit. Nu contează dacă va crede sau nu, deoarece în partida ce se joacă fiecare ştie că vecinul lui trişează — iată partea ciudată. În ceea ce mă priveşte, nu sunt sigur că mă veţi mai vedea înainte de nuntă, dar priviţi-mă bine în ochi: am o mică speranţă, nu prea multă... fapt cert este

că voi face tot ce-mi va sta în putinţă. Spun *tot*, pentru că mi-aţi dat mâna.

— Îţi mulţumesc! Îţi mulţumesc! îngăimă Valentine, atât de mişcată încât nu-şi mai găsea cuvintele.

Coyatier ieşi grăbit, dar se înapoie imediat şi spuse:

— Încă ceva. Ne lipseşte o sculă pe care n-o găseşti cu uşurinţă la L'Épi-Scié, dar necesară pentru evadare: un om care să nu fi fost adus niciodată în faţa justiţiei. Ne trebuie spre a lua, fără prea mari riscuri, locul prizonierului. Mama Léo va găsi aşa ceva la baracă sau în altă parte... La revedere, frumoasă domnişoară, căci ne vom revedea cel puţin o dată, iar pe urmă, cum va voi bunul Dumnezeu, dacă există vreunul!

Capitolul XXXII - Agonia unui rege

Se înnoptase. Parisul bogaţilor îşi lua cina; Parisul săracilor îşi încheia supeul. Birturile pe drept celebre printre muncitori şi care, mai ales acele vremuri, existau cu grămada în preajma halelor erau în pline de muşterii.

Mi s-a întâmplat deseori să-mi strecor privirea printre geamurile murdare ale acestor refectoare ale muncitorimii. Birtul nu-i nici pe departe un cabaret. În birturi vezi, în majoritate, chipuri bune şi naive. Fiecare pare sincer mulţumit în faţa porţiei sale mari de mâncare aburindă. Acolo, nu se cunoaşte lipsa apetitului. Toţi şi-au câştigat cu greu plăcerea de a mânca, iar comesenii nu posedă acel delicat simţ al mirosului care ar suferi din cauza anumitor miresme răspândite prea din abundenţă în atmosferă.

Usturoiul şi ceapa nu displac nimănui, haşma[94] şi untul prăjit nu au decât prieteni.

Este cald, şi asta-i plăcut, când te gândeşti la frigul umed de afară.

Poţi vedea meseni care-şi economisesc cu un fel de senzualitate sfertul de vin, pentru a se bucura din plin, la desert, de paharul pe care-l beau cu prune luate din fructiera mare expusă în vitrină, sau după zeama lungă a compotului de mere acrişoare.

Am auzit spunându-se că toaleta atât de costisitoare făcută, în ultima vreme, marelui oraş de către şeful edililor săi, a micşorat cu mult numărul acestor birturi, situate

[94] *Haşma*, (asmaţui sau hasmaţuchi): plantă erbacee din familia umbefilelor, originară din Asia, asemănătoare cu pătrunjelul. Se cultivă pentru frunzele sale aromatice, care se întrebuinţează drept condiment. (n.t.)

în apropierea pieţei, şi care le dădeau celor ce muncesc o hrană destul de sănătoasă şi curată.

Mi s-a mai afirmat că restaurantele muncitoreşti s-au înfrumuseţat ca şi cartierul însuşi, şi că muşteriii lor plătesc acum nu numai rasolul de vită cu legume, ci şi chiria, oglinzile şi gazul de iluminat. Toate acestea sunt scumpe şi nu te satură deloc.

Duval, măcelarul inteligent care s-a îmbogăţit ca un rege doar dovedindu-i publicului autenticitatea mărfii sale, nu-şi vinde carnea muncitorilor.

Voi fi fericit când voi vedea renăscut în Paris bătrânul birt, dar adaptat la progresul moravurilor noastre. Poate că va mai trebui să treacă mult timp pentru aşa ceva, fiindcă industriaşii preferă să speculeze viciile muncitorului, decât să se gândească la nevoile lui.

În locul sălilor de mese comune pe care le-aş dori, se construiesc cafenele splendide, bazate pe binecunoscutul principiu că nimic nu-i mai uşor de jefuit decât sărăcia. În asemenea cafenele, vezi o mulţime de oameni care vin să se îmbete cu absint falsificat şi cu un lux batjocoritor.

Acestea sunt afaceri bune. Lombarzii[95] care conduc aş menea Eldorado-uri scandaloase strâng averi şi nu-şi fac probleme nici din sudoarea, nici din lacrimile care le udă încasările zilnice.

Însă când muncitorul, încă orbit de atâta iluminare şi de atâtea aurării, se înapoiază în mansarda lui întunecoasă, mai păstrează el oare veselia?

Adesea, găseşte acolo o femeie care plânge între mai multe leagăne.

Trebuie să recunoaştem; dacă cercetezi îndeaproape unele afaceri pariziene, te înfiori tot aşa cum te cutremură tenebroasa meserie a lui Coyatier, zis *marchef*-ul.

Au trecut vremurile melodramei, este posibil, dar, la noi, încă mai există alchimişti care se pricep să fabrice aur, cât se poate de legal, din durere şi ruşine.

Parisul se obişnuieşte repede cu frigul, la fel ca şi cu orice altceva. În ciuda ceţei îngheţate ce devenea tot mai deasă pe străzi, se puteau vedea hoinari circulând pe trotuare şi bătrânii curioşi care privesc vitrinele merceriilor se aflau la postul lor pe toată lungimea străzii Saint-Denis.

Pe la ora opt seara, izbucni un zgomot ciudat, de nedefinit, pe care nimeni nu-l mai auzise vreodată şi care răspândi în întregul cartier un ecou groaznic şi totodată lugubru.

Toţi cei de pe stradă se opriră să asculte. Agenţii de ordine îşi încordară auzul, întrebându-se dacă nu cumva era larma îndepărtată a unui început de revoluţie. În case, cetăţenii se mirară şi toate ferestrele ferecate se întredeschiseră, la diverse etaje. În birturi, paharele ridicate rămaseră la jumătatea drumului spre buze, iar furculiţele

---

[95] Referire la italienii, în mare parte originari din Lombardia, care, în acea epocă, reprezentau majoritatea proprietarilor de cafenele din Paris. (n.t.)

încetară să mai scârţâie pe faianţa groasă a farfuriilor.

Ce zgomot era acesta, care domina imensul zumzet al Parisului? Zgomotul acesta înăbuşit şi grav ca un tunet şi care străbătea totuşi prin toate zidurile, diferit de orice alt vacarm, pătrunzând în case prin uşile închise?

Jules Gérard, ultimul cavaler rătăcitor, a scris o carte despre adversarii săi învinşi. În cartea sa, plină de sentimente epice, Jules Gérard relatează viaţa şi moartea leilor pe care i-a ucis. Există în ea o pagină, extraordinar de emoţionantă, în care se descrie răgetul unui leu ce agonizează în deşert. Este un răcnet care se stinge, dar încă mai este uriaş. Ascultându-l, bărbaţi şi femei, deopotrivă, tremură în cortul lor; triburile se înfioară; caii tremură pe picioarele lor paralizate şi, de-a lungul uedului[96] ce curge, pe jumătate secat, printre pietre şi palmieri, celelalte vieţuitoare ale pustiului ascultă, cuprinse de o groază adâncă.

Cel care moare este regele, domnitorul, Stăpânul-Leu. Firea toată ia parte la agonia lui şi poartă un doliu plin de spaimă.

Şi de data aceasta tot Stăpânul-Leu, domnitorul, regele deşertului era cel al cărui ultim vaiet zguduia un întreg colţ civilizaţiei pariziene.

Degeaba era sclav, învins, dezonorat — strigătul său de moarte se înălţa aproape tot atât de puternic ca bubuitul tunetului.

În van fusese umilit — de câtă vreme oare? — sub grotescul ultragiu al servituţii, suportând medicina ignorantă a lui Échalot, machiat ca o curtezană îmbătrânită, peticit ca un manşon vechi care-şi pierde perii blănii; zadarnic fusese acoperit cu plasturi şi purtase perucă — moartea îl înălţa până la inalienabila sa măreţie.

Parisul nu ştia toate acestea. Leii sunt rari la Paris. Parisul care vorbeşte toate limbile pământului, era incapabil să recunoască ultimele cuvinte ale leului.

Căci cel caic scotea răgetul său suprem în baraca părăsită era, într-adevăr, domnul Daniel, prizonierul infirm al mamei Samayoux.

Departe de muntele Atlas, al cărui creştet sprijină cerul departe, foarte departe de nisipurile nesfârşite împrăştiate de simun[97], acolo unde soarele arde privirile oamenilor încântând ochii leilor, la Paris, paradisul leoaicelor[98], al căţeluşilor cu păr lung şi creţ şi al motanului mamei Michel, el, regele deşertului, murea jefuit până şi de numele său, aşa ca toţi regii exilaţi.

---

[96] *Ued*: cuvânt arab însemnând "curs de apă". În regiunile aride, "curs de apă temporar", mai adeseori secat, dar putând căra imense cantităţi de apă şi mâl în timpul unor revărsări violente. (n.t.)

[97] Simún s. n. Vânt puternic, fierbinte şi uscat, care bate în Sahara şi în Arabia, de la sud la nord. – Din fr. simoun. (nota lui BlankCd)

[98] Joc de cuvinte, în limba franceză cuvântul *lionne* (leoaica) fiind aplicat femeilor elegante şi de moralitate îndoielnică. (n.t.)

Sic transit gloria mundi: Astfel trece gloria lumii! Regele Leu murea fără fast şi fără coamă, în pielea cheală a domnului Daniel.

Din cauza frigului cumplit de afară, pe terenurile străzii în construcţie nu se afla nimeni. Răgetele muribundului izbucneau la intervale aproape egale, despărţite de tăceri adânci, aşa cum, potrivit legendei, răsunau chemările cornului de luptă al lui Roland[99], în defileul de la Roncevaux.

Nu răspundea nimeni, căci există zgomote cărora în zadar le cauţi originea şi punctul de plecare. Toţi se întrebau de unde izvora acel tunet; nimeni nu se gândise la casa de scânduri a doamnei Samayoux.

Sub zăpada care reîncepuse să cadă, o siluetă întunecată se desprinse, conturată în contralumină de felinarele de pe strada Saint-Denis. Bărbatul care se îndrepta astfel către baracă nu purta îmbrăcămintea groasă cerută de anotimpul respectiv. Înainta tremurând şi înfăşurat într-un pardesiu încheiat până-n gât, strângându-şi coatele lângă trup şi virându-şi cât mai adânc în buzunare mâinile îngheţate.

În drumul său se afla o grămadă de pietre, marcată de un opaiţ pus acolo prin grija municipalităţii. Lumina flăcăruii alunecă pe pardesiul ros până la urzeală, scoţând în evidenţă pălăria cenuşie ponosită cocoţată pe nişte şuviţe de păr gălbui.

În viaţa unui don Juan există suişuri şi coborâşuri. În seara aceasta. Amédée Similor nu avea noroc. Se întorcea cu nasul în jos, cu buzunarul gol şi cu stomacul înfometat. Întâlnirea din ajun, de la cafeneaua *L'Épi-Scié*, nu avusese nici un rezultat, aşa încât soldaţii simpli ai armatei Fracurilor Negre fuseseră trimişi pe la casele lor, fără alt câştig decât o abundenţă distribuire de punci.

După ce dormise nu se ştie unde, Similor dăduse o raită de vânătoare prin Paris şi se înapoia la cuib cu coada-ntre picioare, fără să fi îmbucat nimic încă din ajun.

Vă puteţi închipui cât tic bine dispus era.

— Doamnele mişună în jurul tău când te afli în momente de prosperitate — îşi spunea urcând scara de scânduri ce ducea la principala uşa a barăcii. Însă când vine perioada mizeriei, s-a zis, ura!

Încercă să deschidă lisa şi zgomotul pe care-l făcu îl îndemnă pe domnul Daniel să scoată un geamăt înăbuşit.

— Fir-ar al dracului! ocări Similor. Ghinion! Aici nu-i nimeni decât animalul ăsta nesuferit. Probabil că văduva e pe undeva, limpăind vreo tărie în tovărăşia unor cunoştinţe… te pomeneşti că împreună cu dobitocul de Échalot!

Coborî din nou scara şi dădu înconjur barăcii, pentru a ajunge la uşa din spate,

---

[99] *Roland*: cel mai celebru dintre eroii legendari de pe vremea lui Charlemagne. Legenda spune că a murit în anul 778 e.n., într-o luptă împotriva muntenilor basci, pe când combătea în ariergarda armatei. (n.t.)

denumită "intrarea artiştilor". Aceasta se deschidea printr-o şmecherie cunoscută de toţi obişnuiţii casei.

De astă dată, reuşi să intre şi se pomeni în interiorul cabanei care nu mai fusese deschisă din acea dimineaţă şi în care plutea o îngrozitoare duhoare de fiară, răspândită de agonia domnului Daniel.

— Da' urât mai pute cetăţeanul ăsta! bombăni Similor. Hei! Alo! Échalot, unde eşti, bătrâne? Întotdeauna mă pişcă la inimă când trece o vreme fără să vă văd, pe tine şi pe comoara mea de Saladin.

Era drăgăstos deoarece cunoştea sufletul bun al lui Pilad al său, şi pentru că spera să capete de mâncare,

Dar nimeni nu răspunse avansurilor sale.

Îşi repetă chemarea, însă, de data aceasta, leul scoase răget care păru că zdruncină baraca din temelii.

Lui Similor îi îngheţă sângele în vine. Când intrase, închisese uşa în urma lui. Interiorul barăcii era cufundat în cea mai neagră beznă. Privirile sale, îndreptate instinctiv către leu, desluşiră două sclipiri roşietice, ca două bucăţi de jar gata să se stingă.

În acelaşi timp, un pas greoi şi moale se auzi pe pardoseală, şi lui Similor i se păru că cei doi cărbuni aprinşi apropiau.

Parizienii sunt rareori laşi. Similor, acel ticălos amalgam al tuturor cusururilor, al tuturor viciilor şi al tuturor defectelor ridicole ale boemei de speţă joasă, era măcar înzestrat cu un oarecare curaj.

— Tu, dihanie, nu mai faci multe parale, zise. Dac-ai fi fript, aş mânca bucuros o felie din carnea ta, fiindcă mi-e o foame de lup, însă nu vreau să mă mănânci tu pe mine.

În timp ce vorbea, se aplecase, căutând în jurul lui vreo bucată de lemn de care s-ar fi putut folosi ca armă.

Leul continua să se apropie, greoi şi, după toate aparenţele, liniştit, căci la toate animalele, în ceasul suferinţei, instinctul este acelaşi: caută ajutor.

Mâna lui Similor tocmai nimerise o porţiune din prăjina de echilibrare care, odinioară, îi slujise dansatoarei pe frânghie şi care constituia o măciucă excelentă.

— La coteţ, bătrâne Rodrigue! strigă. Du-te la culcare sau te pocnesc!

Tocmai în momentul acela, se întoarse şi văzu foarte aproape de el cei doi cărbuni aprinşi, simţind în acelaşi o răsuflare urât mirositoare.

— Drace! exclamă retrăgându-se cu un pas, te pomeneşti că i-o fi foame şi domnului Daniel?

Spaima îl făcu să-şi piardă cumpătul. Ridică bucata de prăjină, o roti cu putere şi o

izbi în capul leului.

Leul se prăbuşi cu un răget ce semăna a vaiet şi cei doi cărbuni nu mai străluciră.

— Dracu să-l ia! înjură Similor. Muierea n-o să fie încântată Dar nici nu trebuie să-i povestim în amănunt toată chestia asta. Oricum — continuă îndreptându-şi umerii, cu naivitatea copilărească trufiei sale — de la Hercule ăl din antichitate, nu găseşti mulţi în stare să doboare un leu doar cu o bucată de lemn şi dintr-o singură lovitură!

Merse pe bâjbâite către colţul ce slujea drept bucătărie, căci foamea îi dădea ghes. Soba de fontă era rece, iar pe scândura pe care Échalot îşi punea de obicei bietele sale provizii, nu găsi nici măcar o coajă de pâine uscată.

"Parcă-i pasă, ticălosului?" gândi Similor. "Unde dracu' s-o fi dus eu mormolocul? Îmi închipui că, oriunde s-ar fi dus, tot o să se-ntoarcă aici ca să doarmă. În fine, vorba zicalei: «Cine doarme, mănâncă.» Până una-alta, să-ncerc să trag un pui de somn!"

Străbătu baraca în toată lungimea, spre a ajunge acolo unde erau paiele leului.

— Încă mai e cald, dar nu se poate spune că miroase a trandafiri, mormăi culcându-se în locul ocupat, cu puţin înainte, de victima lui.

În clipa în care închidea ochii, cineva, afară, trase zăvorul intrării artiştilor.

Similor se săltă într-un cot, gândind: "Ei, lasă, am noroc, n-a trebuit să-mi aştept prea îndelung supeul."

Capitolul XXXIII - Tentaţia lui Similor

Şi cel nou-sosit părea să fie un obişnuit al barăcii, deoarece deschise uşa fără nici o greutate şi intră ca la el acasă.

Acum, Similor aştepta. Sălbaticul parizian este prudent ca un indian irochez: întotdeauna, înainte de a acţiona sau de a vorbi, stă puţin la pândă.

De-abia făcuse necunoscutul câţiva paşi în încăpere, că se şi împiedică de trupul leului.

— Bănuiam eu, zise el cu melancolie, bietului animai i-au lipsit îngrijirile mele şi sărmanul şi-a dat sufletul.

"Este Échalot!" gândi Similor. "Să tăcem mâlc! Vom afla de unde vine şi ce mai învârteşte."

Într-adevăr, Échalot, ca aproape toate nefericitele făpturi care nu au prea mulţi prieteni, vorbea adeseori singur.

"*De profundis!*"[100] murmură el. "Mai curând sau mai târziu, toţi vom sfârşi aşa. Asta-i o pierdere pentru patroană Da' acum, nu-i stă mintea la afacerile băneşti."

"Şi la ce, mă rog, i-o sta mintea?" se întrebă Similor. "Poate că are de gând să se călugărească, spre a-şi plânge locotenentul din Alger."

Între timp, Échalot se duse în colţul în care se afla cuptorul şi începu să scapere amnarul.

Similor deschisese deja gura, hotărându-se în fine să vorbească, dar tăcu auzind următoarele cuvinte cu adevărat remarcabile:

— Pe mine, unul, mă stinghereşte să am la mine atâta bănet. Nu ştii niciodată ce se poate întâmpla. De la prânz o tot caut pe patroană şi mi se năzare întruna că buzunarul mi s-a găurit şi că lasă să-mi curgă toate bancnotele.

Urechile lui Similor se deschiseră ca nişte pâlnii de trompetă.

— Bancnote! repetă.

Se vârî şi mai adânc în paie, mirosind c-ar fi rost să încerce o lovitură grozavă.

— Oricum, doamna Léocadie trebuie să aibă mare încredere în mine, continuă Échalot, apropiind o lumânare de iasca pe care-o aprinsese. Nu-mi venea să cred că

[100] *De profundis* (lb. latină): primele cuvinte (însemnând: Din adâncuri) ale unui psalm de penitenţă ce se cânta ca rugăciune pentru morţi. (n.t.)

hârţoagele ei ar valora atât cât spunea, dar n-a fost nevoie decât să le pun pe scândura ghişeului biroului de schimb, şi-am şi căpătat miile franci.

Similor îşi ciupea vârful degetului, spre a se încredinţa că nu visează.

"Ce mai funcţionar, şi acela, de la biroul de schimb! Se vede treaba că are atâta încredere de-i dă pe dinafară! Când a văzut cum e înţolit amărâtul ăsta, nu i-a trecut prin minte că acţiunile puteau să fi fost furate?"

Remarca lui era plauzibilă şi cât se poate de îndreptăţită, însă lumânarea lui Échalot, aprinzându-se tocmai în clipa aceea, îi dădu un răspuns năucitor.

Ochii lui Similor clipiră des, că izbiţi de o lumină orbitoare. N-ar fi fost mai uluit dacă şi-ar fi văzut umilul prieten înveşmântat într-o mantie de hermină şi purtând coroană regală.

Într-adevăr, survenise o metamorfoză aproape ca-n basme, Échalot avea pantofi noi văcsuiţi, un pantalon negru şi o haină bine croită, totul nou-nouţ şi din stofa cea mai fină. Pe lângă acestea, avea şi o pălărie de mătase cu un luciu perfect şi care — cu ninsoarea deasă de afară — călătorise, fără îndoială, cu trăsura. În fine, purta o cămaşă de un alb imaculat, pe care se înnoda o cravată de satin.

În plus, părul îi era bine pieptănat, iar bărbia — proaspăt bărbierită.

Nu intenţionăm să spunem că, aşa cum arăta, ar fi fost frumos, însă urâţenia lui era în aşa măsură transfigurată, încât lui Similor îi fu realmente greu să-l recunoască. Cu atât mai mult, cu cât tolba, azilul obişnuit al lui Saladin, nu mai atârna de gâtul lui Échalot.

Prin capul lui Similor trecură prea multe gânduri ca să mai aibă timp să le exprime. Spuse doar în sinea lui: "Ei, drace!" şi această simplă exclamaţie valora cât un întreg discurs.

Échalot aduse sfeşnicul pe masa la care, în dimineaţa din ajun, doamna Samayoux ciocnise paharul cu Gondrequin Militarul şi cu domnul Baruque. Luă loc chiar pe scaunul văduvei şi scoase din buzunar un teanc de hârtii pe care Similor, de la prima ochire, le recunoscu drept bancnote.

Era produsul negocierii încredinţate de mama Léo pajului său Échalot. Ştim că-şi folosise ziua aceea cu alte treburi şi se despărţise de Valentine.

Devotamentul bunei femei era din soiul acelora care nu se târguiesc. Îşi vârâse în cap — sau mai curând în inima — să-l salveze pe Maurice Pagès cu orice preţ.

În dimineaţa respectivă, mijloacele pe care avea să le folosească încă nu-i erau clare, dar ştia că banii constituiau energia necesară în războiul la care pornea.

Ca atare, făcuse ceea ce trebuia pentru a-şi procura bani.

În ciuda neîncrederii fireşti a celor care au trudit mult spre a agonisi puţin şi care, în plus, se simt înconjuraţi de oameni dubioşi, nu ezitase să-şi încredinţeze întreaga avere

în mâinile lui Échalot.

Spre a-şi scuza în propriii săi ochi acest curaj, îşi spusese: "Am ochi buni. Am cântărit fiinţa asta din prima privire. Am în el mai multă încredere decât într-un notar."

După care, adăugase: "Cât despre banii puşi de mine la ciorap, trei sferturi din ei îi datorez talentelor reunite ale lui Maurice şi ale Fleurettei, de pe urma cărora monedele de cinci franci cădeau ca ploaia în tejgheaua mea. Cel mai mic lucru pe care-l pot face pentru copiii ăştia e să le înapoiez ceea ce mi-au dat."

În sfârşit, deoarece săracii cunosc foarte bine obstacolele pe care sărăcia le ridică la tot pasul în viaţa omului, mama Samayoux se gândise imediat să îmbunătăţească înfăţişarea lui Échalot, spre a-i face posibilă îndeplinirea misiunii încredinţate.

Socotise întocmai ca Similor, spunându-şi: "Dacă se prezintă cu hainele lui la agentul de schimb, ar crede că-i hoţ, şi-ar fi în stare să-l aresteze."

Mai înainte de orice, îi dăduse, aşadar, prietenului nostru cu ce să-şi cumpere o garderobă completă, şi pentru a se duce la croitor o părăsise Échalot, pe strada Pavée, în cartierul Marais, în faţa intrării principale a închisorii Force.

Teancul de bancnote era legat meticulos. Cu toate acestea, grija lui Échalot era atât de mare, şi el era atât de pătruns de responsabilitatea lui, încât vru să numere una câte una hârtiile de o mie de franci, pentru a se încredinţa că pe drum nu şi-luat zborul nici unul din acele preţioase petice de hârtie.

— Toate astea încap într-o mână, îşi spunea deznodând sfoara, şi dacă le-ai schimba în monede de un franc, ai avea un morman mare cât baracă. Cât de capabilă trebuie să fie Léocadie, sub înfăţişarea ei de femeie plăcută şi lipsită de griji, dacă a strâns o asemenea avere!

Îşi înmuie în gură degetul cel mare şi bancnotele mototolite foşniră uşor.

Similor aproape că nu mai respira.

Alegeţi dintre poeţii a căror glorie a cucerit întreaga lume şi-i daţi-i celui mai talentat sarcina de a exprima pofta febrilă cu care Similor dorea să pună gheara pe economiile mamei Samayoux: vă asigur că minunatul dumneavoastră poet nu prea va face faţă încercării.

Se descrie iubirea, ura, lăcomia, toate patimile omeneşti, dar nemaipomenita foame simţită de Similor în faţa celor şaizeci sau optzeci de bancnote este ceva ce desfide dibăcia penei sau a cuvântului, ceva cu adevărat supraomenesc.

Văzuse el bancnote în vitrinele agenţilor de schimb, le mângâiase cu privirea adesea şi îndelung. Încă din adolescenţă, gândul de a poseda o bancnotă constituise pentru el un vis plin de înduioşare şi de nebunie.

Nu era zgârcit — Doamne Sfinte! Dimpotrivă, era tot atât de cheltuitor ca feciorii de bani gata care vin la Paris să pape, în compania unor doamne roşcate, capitalul tăticului

decedat.

Se spune că aceasta e firea francezului. Similor avea firea unui francez.

După ce-au devorat patrimoniul vicontelui sau al fabricantului de cuţite care le-a fost tată, imbecilii la care mă refer devin escroci sau cerşetori, după cum le este soarta şi temperamentul.

Similor era, de mai înainte, şi una şi alta, ba încă în mare măsură!

Avea şi el — acest don Juan al mocirlei — un suflet de poet: voia să ducă o viaţă în stil mare, dorea să uluiască noroiul.

Tânjea să bea oceane de voluptate, în tomberonul său triumfal, tras de toate Afroditele răguşite şi de toţi Cupidonii râioşi ce mişună în adâncul boschetelor în care Armida[101] Gunoaielor îşi are Curtea galantă, la o sută de picioare sub canalele de scurgere ale Parisului.

"Ah! Nu se poate spune că ticălosul acesta urât, mergând pe picioroangele lui slabe, n-ar fi o figură măreaţă! Şi sper că portretul său, oricât de slab schiţat de neputinţa mea, va dăinui peste veacuri, ţinându-mi loc de geniu în ochii posterităţii."

Se răsucise fără zgomot pe paiele lui umede şi sfărâmate care nu mai foşneau.

Se sprijinea deja în mâini, întinzând gâtul, cu ochii injectaţi cu pieptul lipit de pardoseală, în atitudinea sălbaticului ce se pregăteşte să sară pe neaşteptate asupra duşmanului.

Échalot nu bănuia nimic. Se credea singur şi întorcea bancnotele una câte una, numărându-le cu voce tare. Însă, în timp ce socotea, cugeta.

— Optâ'şpe, nouă'şpe şi douăzeci, spunea. Când gândeşti că s-ar putea ca toţi să se ducă pentru locotenent! Douăzeci, două'ş-unu, două'ş-doi şi două'ş-trei. Na că se lipiseră! Sunt moi ca vata şi-ţi face plăcere să-i pipăi. Patroana a zis, două'ş-nouă şi treizeci, că nu-i pasă dacă va trebui să-şi ia de la capăt cariera, cu cheltuieli noi. Nu-i aşa că-i o formidabilă dovadă de devotament? Treize'ş-şapte. De fapt, uite o-mprejurare care-mi oferă prilejul de a-mi îndeplini cele mai arzătoare dorinţe; deoarece averea ei era un obstacol, patruzeci, patru'ş-unu, în calea obţinerii mâinii sale.

În momentul acela, un zgomot abia perceptibil ajunse până la el; dar nu-şi ridică ochii, fiindcă privea cu îngrijorare o bancnotă puţin ruptă.

— O fi bună şi asta? se întreba.

Similor nu mai îndrăznea să facă nici o mişcare, într-atât era de speriat de zgomotul pe care-l produsese. Încă nu părăsise culcuşul leului. Din întâmplare, îşi agăţase piciorul stâng în sfoara unei legături de paie şi, de fiecare dată când încerca să şi-l elibereze, paiele foşneau.

---

[101] *Armida*: Eroină din "Ierusalimul eliberat", de Tasso. În grădinile ei fermecate, l-a reţinut pe Renaud, departe de armata cruciaţilor. (n.t.)

Care-i era totuşi planul. În afară de scopul principal, dorinţa aceea ameţitoare — voinţa de a intra în stăpânirea bancnotelor? Îl cunoştea pe Échalot pe toate părţile, ştia că băiatul acela cinstit ar apăra până la moarte comoara care-i fusese încredinţată.

Scopul scuză mijloacele. Să nu scotocim prea mult în adâncimile caracterului acestui personaj. Într-adevăr, cu unii domni bine îmbrăcaţi, purtând mănuşi albe şi ghete de lac, ne-am simţi mult mai în largul nostru.

Şi, la urma urmei, este posibil ca Similor să nu se fi gândit că va fi silit să-l omoare pe Échalot, cel mai bun prieten al său.

Tocmai când acesta număra cea d-a cincizecea bancnotă, un zgomot desluşit îl îndemnă să ciulească urechea.

Privi spre paie şi văzu doi ochi care luceau, într-adevăr, mai roşii chiar decât ai leului însuşi.

Lumina slabă a lumânării puse pe masă abia dacă ajungea până la fostul culcuş al fiarei. Échalot nu-l recunoscu pe Similor, dar zărind o siluetă omenească, apucă bancnotele cu amândouă mâinile, le vârî repede în buzunare şi-şi încheie nasturii hainei.

Dându-şi seama c-a fost descoperit, Similor sări în picioare.

— Tu eşti, Amédée? întrebă Échalot cu un oftat de uşurare. Poţi să te lauzi că m-ai speriat.

Similor se apropie cu câţiva paşi şi-şi încrucişă braţele la piept.

— Cineva a cărui conştiinţă nu-i liniştită se sperie întotdeauna uşor, spuse vorbind cam la întâmplare, însă cu foarte multă emfază. Ce-ai făcut cu micuţul lăsat în grija ta?

— O să-ţi explic, răspunse Échalot, s-au petrecut o mulţime de lucruri.

Se opri brusc şi adăugă:

— De fapt, n-am voie să-ţi pomenesc despre lucrurile alea. Tot ce-ţi pot spune, este că odrasla noastră se află în siguranţă: puştiul e bine hrănit, bine îngrijit şi mai fericit decât era la baracă, fiind acum în mâinile unei persoane de celălalt sex, obişnuită cu educarea vârstei fragede.

Similor îl lăsă să vorbească fără a-l întrerupe, pentru că făcea apel la toată viclenia lui, întrebându-se dacă trebuia să încerce o negociere sau să treacă imediat la bătaie.

Era îndeajuns de curajos, am spus-o, şi avea o părere extrem de bună despre talentele sale în materie de box francez[102]. Pe de altă parte, ştia însă că Échalot nu era defel un adversar de dispreţuit, în ciuda aparenţei sale timidităţi.

— Suntem sau nu fraţi? întrebă pe neaşteptate. Am trăit timpuri în care împărţeam pe din două cea mai mică fărâmă de pâine, şi totuşi, în momentul de faţă, tu ai în burtă o cină bună, pe când eu postesc de aseară.

— Dacă vrei, îţi fac cinste cu un supeu! se oferi bucuros Échalot.

---

[102] *Box francez*: box în care erau admise şi loviturile cu piciorul. (n.t.)

— Eşti înţolit ca un prinţ, de la talpa ghetelor până la fundul pălăriei tale, continuă Similor cu şi mai mare amărăciune, iar mie, asociatul tău, îmi atârnă pe trup nişte zdrenţe care abia se mai ţin.

— Asta, replică tatăl-doică al lui Saladin, este o parte din secretul pe care nu ţi-l pot dezvălui.

— Fiindcă eşti vinovat, ba chiar criminal, strigă Similor începând să simuleze izbucnirea unei indignări. Te-am văzut numărând bancnotele care-ţi burduşesc buzunarele! Eşti un trădător şi un frate rău, ai dat o lovitură doar pentru tine şi complotezi, pe ascuns, să fugi în străinătate, lăsându-ne în mizerie, pe Saladin şi pe mine!

— Îţi jur!... încercă să protesteze Échalot.

— Taci! Fără jurăminte false! Le dispreţuiesc. Dacă n-ar fi vorba decât de mine, te-aş lăsa aşa cum eşti, în ticăloşia ta, dar sunt tată, mă gândesc la făptura nevinovată pe care o părăseşti şi nu mai stau la tocmeală. Îţi spun verde-n faţă: să facem pe din două, da' acum, imediat, pe colţul mesei — o hârtie mie, una ţie — că dacă nu, simţământul meu patern mă va sili să te lichidez şi să iau tot!

Capitolul XXXIV - Lupta

În bunătatea inimii sale, Échalot ar fi fost gata să parlamenteze, căci simţea o afecţiune sinceră pentru tatăl lui Saladin. Dar se vedea limpede că acesta nu era în stare să asculte de raţiune.

Similor nu mai era acelaşi om. Înfăţişarea lui te speria: tenul său căpătase culoarea pământie a bolnavilor şi avea privirea întunecată a taurului furios care scurmă praful cu coarnele.

Bufonul grotesc al drojdiei pariziene devenea tragic. Îl stăpânea febra banilor... febra sângelui.

Échalot îşi spuse: "O să fie greu! Şi când te gândeşti că are tupeul să vorbească despre copil şi că, dac-ar avea biştarii, i-ar înghiţi pur şi simplu în petreceri şi festinuri cu folos personal, fără a cumpăra lapte nici de doi bani pentru nevinovata fiinţă!"

Dădu ocol mesei, dar numai pentru a avea timp să-şi suflece manşetele şi să termine de încheiat haina până sub bărbie.

Imediat după această toaletă pregătitoare şi rapidă, sări cu eleganţă în spaţiul liber, unde, cu o expresie melancolică şi totodată hotărâtă, îşi luă o poziţie de luptă.

— La drept vorbind, spuse, mă necăjeşte puţin să mă iau la bătaie cu prietenul meu din adolescenţă, însă dacă m-aş văicări, te-ai îndoi de onoarea mea.

Cu siguranţă, nu în amintirea celor patru fii ai lui Aymon[103] a devenit verbul a se văicări celebru în limbajul persoanelor lipsite de jenă.

Cât despre cuvântul onoare, luat în înţelesul său cavaleresc, afirmăm că persoanele care nu prea se jenează îl folosesc actualmente cu mai multă seriozitate şi mai frecvent decât este utilizat în oricare altă societate.

Este posibil ca Similor să nu fi citit *Iliada* şi totuşi răspunse întocmai ca Ajax:

— Păzea mie, păzea ţie, grămadă de pleavă! Treaba nu va dura mult!

Se înfipse în picioare conform elegantei poziţii de gardă a profesorilor de box şi luptă franceză. Îşi încordă gambele întreţinute prin practicarea dansului în saloane şi pe

[103] *Cei patru fii ai lui Aymon*: referire la lupta lui Charlemagne împotriva fiilor ducelui Aymes: Renaud, Alard, Guichard şi Richard, toţi patru încălecând calul Boyard, celebru pentru salturile lui. Paragraful conţine un joc de cuvinte intraductibil, verbului *a se văicări* corespunzându-i, în limba franceză, cuvântul *renauder*, care pare a deriva de la numele lui Renaud. (n.t.)

care de atâtea ori le vânduse pictorilor, în calitate de model, "pentru partea de jos", şi-şi aşeză tălpile în unghi drept, făcând două-trei flexiuni elastice, înainte de a-şi propti zdravăn trupul pe baza lor astfel lărgită. În acelaşi timp, îşi scoase pălăria cu un gest fanfaron şi-şi ridică pumnii închişi la înălţimea ochilor.

Era splendid, şi specialiştii în lupta cu mâinile şi picioarele n-ar fi putut decât să-l admire.

Échalot, nu tot atât de admirabil "croit", respectă o veche tradiţie şi, în prealabil, îşi trecu mâinile prin praful de pe jos. Neglija înfloriturile artei şi adoptă, pur şi simplu, poziţia combatantului umil care-şi apără ochii în mahala, într-o seară de bal-mascat — cu picioarele depărtate, cu capul dat spre spate, cu mâinile întinse şi pregătite, mai ales, pentru defensivă.

— Dă-i drumul, Amédée, îi spuse pe un ton grav. Vei încerca să mă distrugi, potrivit caracterului tău; eu, ca paznic al comorilor patroanei, voi încerca doar să-ţi rup o labă.

Ultimele cuvinte fură întrerupte de o lovitură cu piciorul demnă de un maestru. Similor procedase aşa cum fac unii bătăuşi de prin regimente, care încep cu o lovitură directă înainte ca mâna adversarului să fi căpătat viteza maximă necesară apărării.

Însă Échalot, care cunoştea vicleşugurile Pilad-ului său, pară brusc lovitura, dar fără a riposta.

Un râs zeflemitor se strecură printre dinţii încleştaţi ai lui Similor.

Recăpătându-şi echilibrul, aplică dubla lovitură a boxului englezesc, şi pieptul sărmanului Échalot răsuna ca o tobă, de două ori.

— Atins! anunţă acesta pe un ton paşnic. Ai talent, Amédée, şi deoarece nu ai un torace zdravăn, scatoalcele-astea două te-ar fi dărâmat, dar eu pozez "pentru partea de sus", care mi-e solidă. Te previn că, de acum înainte, voi lovi.

În chip de răspuns, o izbitură cu piciorul, piezişă şi rotită, îl nimeri în coaste, cu tăria unui glonţ. Similor nu pierdea timpul cu vorba.

În loc să reia poziţia de apărare, Échalot înaintă un pas cu singurul scop de a amortiza şocul, şi-şi slobozi pumnul drept, atingându-l pe Similor drept în frunte, tocmai în momentul în care acesta se ridica.

Similor se clătină ca şi cum s-ar fi izbit cu capul într-un zid şi căzu în genunchi.

Fără măcar să se gândească la avantajul său, Échalot îl întrebă:

— Te-a durut, Amédée?

Aproape că-şi recăpătase glasul blând pe care i-l cunoaştem şi cu care rostea vorbe atât de înţelepte pentru educarea micului Saladin.

Probabil că pe Similor îl duruse, căci nu încercă să se ridice şi, drept răspuns, scoase doar un geamăt. Capul îi atârna, aplecat spre piept.

Échalot se miră.

— Este clar, zise, că-n ultima vreme te-ai cam înmuiat, din cauza tuturor voluptăţilor cărora li te dedai la cafenea şi la doamne, că doar n-am lovit cu întreaga mea forţă. În loc de a continua, te las să suferi, nedorind să abuzez de victoria mea.

Se apropie de masă spre a vedea mai bine, la lumină, locul în care piciorul lui Similor îi atinsese redingota.

— Bătaia nu li se potriveşte decât oamenilor de proastă condiţie, bombăni pe un ton de serioasă contrarietate, şi mai ales bătaia cu încălţăminte plină de noroi. Haina mi s-a pătat chiar din prima zi când mi-am înnoit-o. Mi-o voi scoate şi o voi împături cu grijă, pentru cazul în care lui Amédée i-ar trece prin minte să se mai joace.

Îşi descheie redingota.

Similor îşi ţinea capul cu mâinile şi stătea nemişcat ca o piatră.

Când să-şi scoată mâna din prima mânecă, Échalot se răzgândi.

"E şmecher ca o maimuţă" — gândi — "şi trişor, şi mai viclean decât o vulpe. Poate că face pe mortul pentru a mă ataca mişeleşte. Dacă-mi scot haina, nu voi mai avea economiile Léocadiei la piept, gata să le apăr până la moarte Dar, pe de altă parte, când voi mai avea oare prilejul să-mi cumpăr un asemenea înveliş? Este moale, plăcut la mână şi inspiră bogăţie!"

Pipăia cu dragoste stofa costumului gata confecţionat, care, în mod sigur, nu-i merita elogiile.

Dorinţa de a salva acele veşminte atât de dragi fu mai puternică. Îşi scoase o mânecă, adăugând cu voce tare:

— Hei! Bătrâne! Vasăzică am lovit puţin prea dur?

— Asasinule! pronunţă cu glas înăbuşit Similor, răsturnându-se într-o parte şi lăsându-se să cadă în praf, fără a-şi lua mâinile de la frunte.

"S-ar zice că a încasat-o" — gândi Échalot cu o strângere de inimă — "dar de-atâtea ori m-a mai păcălit cu schimonoselile şi cu fasoanele lui."

Îşi scoase şi cea de-a doua mânecă.

— Pe vremuri, murmură, ne jurasem o prietenie reciprocă şi fidelă, care nu trebuia să se sfârşească decât odată cu viaţa unuia din noi. Din partea mea, mi-am respectat jurământul cât am putut de bine, iar legătura ce ne unea s-a scurtat şi mai mult prin naşterea lui Saladin al nostru, a cărui mamă mă făcea să simt aceleaşi emoţii pure pe care le-am încercat, mai târziu, faţă de Léocadie. Este o prostie să ne încăieram unul cu altul, când împărtăşim îndatoririle tată vis-à-vis de acelaşi prunc, care, dacă s-ar întâmpla o nenorocire printr-un dublu accident, ar rămâne singur pe lume cu biberonul lui.

Îşi întinse eu grijă redingota pe masă şi o perie eu gesturi mângâietoare, urmându-şi vorba:

— Acestea-s roadele purtării tale inconsecvente şi destrămate, Amédée. N-aş vrea să te cert cu asprime, fiindcă lovitura a fost dureroasă, însă tu eşti cel care a început, iar eu n-am făcut altceva decât să apăr obiectul sacru ce mi-a fost încredinţat şi care nu-mi aparţine... Nu-mi răspunzi?... Aşadar, suferi rău?... Stai puţin, să-mi pun haina într-un loc curat, şi mă întorc să-ţi dau îngrijirile potrivite cu ucenicia mea de farmacist Ah! Că multe măgării mi-ai mai făcut, de când suntem împreună. Dar e ceva ce mă depăşeşte şi ţi-o voi ierta şi pe asta, la fel ca pe celelalte.

Îşi împăturise redingota, uitându-se de mai multe ori la locul mototolit şi murdărit ca urmare a loviturii de picior.

Şovăi o clipă dacă să lase comoara îmblânzitoarei în haina împachetată, dar bunul lui simţ îl sfătui că era mai bine să nu se despartă de ea, şi strecură bancnotele între cămaşă şi vesta lui, încheiată de sus şi până jos.

După aceea, se duse în colţul în care, de obicei, fierbea laptele lui Saladin, şi puse preţioasa haină pe scândura ce-i servea drept dulap.

Apoi, reveni plin de milă spre Similor, spunând deja:

— Acum, iată-mă cu totul la dispoziţia prieteniei. Nu te teme, Amédée. Dacă trebuie, o să-ţi fac un ceai de tei şi muşeţel.

Dar fraza i se sfârşi într-un strigăt de uimire.

În locul în care-l lăsase pe Similor nu se mai afla nimeni.

— Dar unde-ai dispărut, Amédée? întrebă aruncând o privire sub masă.

Chiar din momentul acela se născu în el o neîncredere, într-atât de bine îşi cunoştea mult-iubitul prieten.

"Na, poftim treabă", gândi serios îngrijorat. "Ar fi trebuit să-i demontez o labă, aşa cum promisesem la început."

Lumânarea de pe masă îşi proiecta lumina la o distanţă de câţiva paşi. Restul barăcii era cufundat într-o semi-obscuritate care înşela ochiul şi în care obiectele abia se distingeau.

Privirea lui Échalot se îndrepta în toate direcţiile, interogând întunericul dar nevăzând nimic.

Şi de ce trecea timpul, îngrijorarea îi sporea, căci i se întărea bănuiala că urma să fie atacat prin surprindere.

Tocmai când deschidea gura spre a mai întreba, fără speranţa c-ar obţine vreun răspuns, auzul îi fu izbit de un zgomot de fier vechi.

— Săbiile, bolborosi cu glasul schimbat. Sunt un om mort!

În momentul acela, un reflex străluci în beznă şi vocea lui Similor, care-şi recăpătase întreaga putere, rosti:

— Nu mai vreau să împărţim, îmi trebuie toată puşculiţa mamei Putifar. Dacă nu-mi

arunci teancul de biştari, te tai în două ca pe-un măr.

Capitolul XXXV - Ultimul răcnet

Iată ce se întâmplase: Similor primise realmente o izbitură zdravănă între ochi, dar în viaţa lui mai văzuse el şi altele şi, după prima ameţeală, ar fi putut să se ridice, deoarece imprudenta milostenie a lui Échalot îi lăsa răgazul s-o facă. Însă nu fără motiv am folosit în această relatare cuvântul "sălbatic".

Nimic nu seamănă atât de bine cu eroii lui Cooper decât mohicanii noştri din savana pariziană — aceeaşi viclenie, aceeaşi iscusinţă, aceeaşi lăcomie, chiar aceeaşi ferocitate.

Acolo departe, la combatanţii cei roşii ai pădurilor, vitejia cea mai îndrăzneaţă nu exclude şiretenia, şi amintiţi-vă că, dintre cei doi semizei cântaţi de bătrânul Homer, cel puţin unul era diplomat.

Fără a face nici o analogie între Échalot şi înflăcăratul Achile, regăsim la Similor câteva din calităţile ce-l caracterizau pe înţeleptul Ulyse.

Atâta doar că Similor n-ar fi rezistat la cântecul sirenei.

Nu existase nici o prefăcătorie în căderea lui. Pumnul lui Échalot îl trântise în mod neîndoios. Prefăcătoria intervenise în durata ameţelii sale prelungită atât cât dorise.

Pentru el nu era vorba de un turnir, de un asalt în care numai gloria constituie premiul învingătorului. Gândul la bancnote făcea să-i clocotească sângele şi-i stăpânea întreaga fiinţă.

Era fanfaron ca toţi cei asemenea lui şi se credea mult mai puternic decât Échalot. Dar nu în asta consta problema. În orice luptă există şi un risc. Similor nu voia nici luptă, nici risc.

În timp ce juca rolul omului doborât, mintea îi lucrase intens. Când Échalot se întorsese cu spatele pentru a se duce la dulapul său. Similor se ridicase repede şi, în vârful picioarelor, mersese până la perete.

Odată ajuns acolo şi simţindu-se apărat de întuneric, se târâse ca o şopârlă, fără a face nici cel mai mic zgomot, spre locul în care l-am văzut, cândva, dând lecţii de dans celor două fete cu obraji roşii.

Locul acela era situat foarte aproape de dulapul lui Échalot, şi, ca să ajungă la el,

Similor fu nevoit să treacă pe lângă mai bine de jumătate din pereţii barăcii.

De altfel. Échalot, revenind către masă, îi lăsă drumul liber.

Chiar în momentul în care sărmanul Échalot observa absenţa lui Similor, acesta, atingându-şi ţinta, îşi înăbuşea în piept un strigăt de bucurie.

Ţinta lui consta într-o panoplie prăpădită, alcătuită din accesorii — cum se spune la teatru — de care se folosea când lucra în public. Conţinea două florete, două bastoane, două săbii şi două mănuşi îmblănite, agăţate pe o scândură.

Nu erau nişte arme bune, însă orice armă e folositoare împotriva unui braţ neînarmat.

Zgomotul de fiare ruginite îl avertizase pe Échalot. Nefericitul ghicise că Similor lua din cui una dintre săbii.

"Eu le-aş fi luat pe amândouă şi i-aş fi dat să aleagă una." gândi.

Şi adăugă cu amărăciune: "Dar eu nu sunt decât un imbecil, iar Amédée este un om isteţ şi talentat!"

Amédée se simţea atât de stăpân pe situaţie, încât îşi recăpătase toată obrăznicia.

Fără grabă, îşi scoase zdreanţa de palton şi îmbrăcă redingota nou-nouţă a lui Échalot, care-i era la îndemână. Gătit astfel, se apropie cu capul sus, cu zâmbetul pe buze, şi spuse:

— Redingotei îi vei adăuga vesta şi pantalonul, dacă nu te supui imediat ordinelor mele!

— Mă poţi ucide, replică Échalot, fără măcar a încerca să fugă şi încrucişându-şi braţele la piept. Slăbiciunea pe care-am avut-o pentru redingota mea a fost o greşeală şi-mi primesc pedeapsa, dar cât despre a-ţi da ceea ce-i aparţine patroanei, şterge-ţi asta din agendă. Hai, apropie-te, vino să străpungi inima fratelui tău care, în acelaşi timp, a fost şi mama copilului tău!

Se spune că ridicolul ucide emoţia. Nu-i întotdeauna adevărat, căci în calmul amărâtului aceluia era o reală măreţie.

Iar Similor, tovarăşul lui lipsit de inimă, se enerva din cauză că vorbele lui Échalot îl făcuseră totuşi să-i tremure mâna.

Cu toate acestea, continua să înainteze, căci febra lăcomiei era cu mult cea mai puternică, iar gândul la grămada de aur pe care-o reprezentau bancnotele îi înfierbânta creierul. Începu să numere:

— Unu, doi… Ideea de a te ucide mă agasează. În fond, erai un animal bun. Dar nu mă lăsa să ajung până la trei, că mă obligi să te străpung!

Ceva ce semăna a frumuseţe apăru pe chipul curajos a lui Échalot, în timp ce numele Léocadiei îi urca din inimă pe buze.

— Trei! zise Similor ridicând braţul.

Sabia ameninţătoare scânteie în semiîntuneric.

Dar în loc să lovească, Similor se trase repede înapoi fiindcă un zgomot sinistru, profund, imens, zgudui scândurile barăcii, fiind curând urmat de o tăcere de moarte.

Era ultimul răget al bătrânului leu, care se trezise din ameţeala lui spre a muri.

O clipă, putu fi văzut ridicându-se pe labele din spate, ca un urs, şi mai înalt decât un gigant. Apoi recăzu, scoţând un geamăt cumplit, şi sub izbitura uriaşului său cadavru, pământul păru că se cutremură.

Totul se petrecu iute ca gândul şi totuşi, când Similor îşi ridică din nou arma, situaţia se schimbase cu totul.

Murind, leul smulsese victoria din ghearele şacalului.

Într-adevăr, auzind răgetul leului, Échalot se retrăsese şi el cu un pas, şi călcâiul său se lovise de bucata de prăjină de care se slujise Similor cu puţin înainte.

Nu trebui decât să se aplece pentru a avea în mână o armă teribilă, împotriva căreia sabia proastă a lui Similor nu mai era decât un scut derizoriu.

Nemernicul aprecie dintr-o ochire noua situaţie şi deveni livid.

Échalot îi spuse calm:

— Amédée, poţi pleca dacă vrei. Voi continua să-i fiu tată copilului, şi dacă voi auzi că ţi-e foame, jumătate din pe care o voi avea va fi pentru tine.

Similor îşi lăsă capul în jos şi făcu un pas către uşă.

Dar şi asta era tot un vicleşug. Crezând că Échalot nu se mai aştepta la vreun atac, se întoarse pe negândite şi, năpustindu-se ca un tigru, îşi repezi sabia spre pieptul lui. Lovitura fusese dată cu sete şi ar fi pus definitiv capăt luptei. Însă Échalot îi prevăzuse mişcarea şi Similor îşi făcuse socotelile fără a ţine cont de prăjină. Izbindu-se de ea, sabia se rupse în ţăndări.

— Asasinule! bolborosi pentru a doua oară Similor, a cărui limbă se împleticea ca aceea a unui om beat.

Aceasta nu-i defel o greşeală a scriitorului, şi nici o eroare a tipografului: Similor spusese: "Asasinule!" chiar în momentul în cave încercase să săvârşească un asasinat.

Şi adăugă — căci faţă de sărmanul om care, vreme atât de îndelungată, fusese sclavul său, avea perfidia neruşinată a anumitor femei în faţa soţilor lor, pe care, după ce-i bat îi mai şi înşală:

— Laşule! Mă vei ucide, acum că am rămas fără armă?

Cu o mutră jalnică, ţinea în mână ciotul de sabie.

Échalot, care îşi ridicase deja măciuca, se opri.

Mielul acesta era un adevărat cavaler viteaz, puternic cutezător ca un taur — un viteaz cu aripi de înger.

— Aruncă bucata ta de tinichea, spuse, şi să punem punct. Nimic în mâini, nimic în

buzunare.

Ascunzându-şi un zâmbet triumfător, Similor zvârli imediat, departe, mânerul sabiei sale. Échalot îşi părăsi măciuca şi amândoi, de data aceasta fără a mai vorbi, se năpustiră unul asupra celuilalt cu atâta violenţă, încât piepturile li se izbiră cu zgomot.

Toate instinctele rele ale lui Similor erau stârnite la maximum, şi până şi lui Échalot sângele începuse să-i clocotească în vine.

Fu o luptă corp la corp cumplită.

Văzându-le trupurile încleştate, când în picioare, când în genunchi, când rostogolindu-se în praf ca un singur tot, semănând cu doi şerpi care-şi înnoadă inelele, un profan ar fi crezut că renunţaseră la toate posibilităţile "scrimei populare" pentru a se ataca aşa cum se mănâncă între ei lupii înfometaţi.

Dar era doar o aparenţă: şi înotătorul căzut în apă execută, din instinct şi fără a şti, mişcările necesare.

Din instinct şi fără a şti, se băteau cu o iscusinţă de temut.

Până şi în bestialitatea cu care-şi cuprindeau trupurile, exista ştiinţa luptei, stăpânirea artei pugilatului.

Numai că Échalot, chiar în paroxismul mâniei sale, rămânea loial, pe când Similor, în momentele cele mai furioase ale demenţei lui, încerca să trişeze şi să trădeze.

Nu erau de faţă martori care să vadă acea luptă hidoasă dar ciudată, ce se desfăşura în tăcere. Nu se auzeau decât respiraţiile tot mai gâfâite şi şuierătoare.

Din când în când, răsuna bufnitura unei lovituri, dar destul de rar, căci mâinile le erau strâns prinse în încleştarea lor.

Échalot era mai puternic. La un moment dat, când îl ţinea pe Similor sub el, scoase un ţipăt gâtuit:

— Nu muşca, Amédée, că te zdrobesc!

— Asasinule! mormăi ameninţător adversarul său, reuşind să-şi tragă într-o parte capul.

Avea gura roşie şi umedă, ca un câine care tocmai şi-a scos botul din măruntaiele vânatului.

În dreptul claviculei, pe cămaşa lui Échalot apăruse o pată mare, roşie.

Apucă din nou capul lui Similor, şi acesta nu opuse rezistenţă, eliberându-şi însă uşurel mâna dreaptă şi vârându-şi-o în buzunarul pantalonilor.

— Predă-te! zise Échalot. Mi se urcă sângele la creier şi văd roşu!

— Asasinule! scrâşni Similor.

Îşi scoase din buzunar mâna înarmată cu un cuţit pe care izbuti să-l deschidă.

— Predă-te, Amédée, spuse pentru a doua oară Échalot.

Mâna ţinând cuţitul îi pipăia spinarea, în căutarea zonei inimii.

Oamenii de felul lui cunosc mai bine decât chirurgii locul exact în care trebuie să loveşti spre a fi sigur că ucizi.

Găsi locul şi, în timp ce-şi depărta mâna pentru a putea înfige mai cu putere pumnalul, repetă:

— Asasinule!

Însă din momentul acesta lupta avea un martor, deşi nici unul dintre cei doi combatanţi nu auzise deschizându-se uşa. Pumnul lui Similor fu oprit de o mână cu forţa unei menghine de oţel, şi un glas cunoscut rosti destul de calm:

— Hei, umflatule, ăsta nu-i joc cinstit!

În acelaşi timp, Échalot fu dat la o parte printr-un ghiont căruia nu i se putea rezista.

— Mama Léo! exclamară amândoi simultan.

Échalot se ridică, dar nu şi Similor, al cărui piept era apăsat de călcâiul îmblânzitoarei.

— Ia zi, spuse aceasta adresându-i-se lui Échalot, ai căpătat, la agentul de schimb, banii pe hârtiile mele?

— Da, patroană, paralele sunt aici, răspunse bunul băiat ducându-şi mâna la piept.

— Nu trebuie să fii somnambulă sau ghicitoare, continuă văduva, ca să pricepi ce s-a-ntâmplat. Ticălosului aici de faţă i se năzărise să petreacă pe socoteala puşculiţei mele.

— Fie-ţi milă de el, patroană, se rugă Échalot, este tatăl copilului meu.

Similor rămăsese ca trăsnit şi nu putea scoate o vorbă.

Degetele puternice ale îmblânzitoarei îi răsuciră încheietura mâinii şi cuţitul căzu.

Échalot, care încă nu-l văzuse, şopti:

— Şi mă numea asasin!

Fu tot ce avu de spus.

— Pentru tine era cuţitul ăsta de măcelărie, zise îmblânzitoarea. Dar fii pe pace, n-am de gând să deteriorez fiara. Ocupaţiile mele nu-mi îngăduie să-mi pierd timpul cu asemenea pleavă. Ia fă bine de vezi dacă nu ţi-a furat nimic.

Échalot îşi descheie vesta — pachetul era intact.

Mama Léo dădu drumul mâinii lui Similor şi-l înhaţă de ceafă, în aşa fel încât, doar capul fiindu-i ridicat, picioarele îi rămâneau pe pardoseală. Îl târî astfel, fără ca el să opună nici o rezistenţă, până la uşa principală, pe care o deschise.

Échalot vru s-o mai implore, însă că îi porunci aspru să tacă şi ieşi pe galeria exterioară, de unde-l azvârli pe Similor în josul scărilor, ca pe un câine mort.

Apoi, reveni în baracă şi, liniştită, închise uşa.

— Mi-a făcut bine povestea asta, spuse ducându-se spre masă. Eram enervată, ce mai! Nici mai mult, nici mai puţin decât la fel ca o marchiză pe care-o apucă migrena.

Tu, tu ai vrea să te duci să vezi dacă nu şi-a făcut vreo bubă-n frunte, când a căzut, nu-i aşa? Stai colea! Îmi plac oamenii buni, dar de imbecili mi-e silă.

— Patroană... mai încercă Échalot.

— Gura! Mai e ceva ţuică în sticla aia, din spatele frânghiilor, du-te de mi-o adă, cu două pahare. Este limpede că dacă n-aş fi sosit, te-ai fi lăsat înjunghiat de javra de-afară şi banii mei ar fi fost acum plecaţi pe apa sâmbetei.

Échalot lăsă capul în jos şi murmură:

— Este adevărat că, având asupra mea bunuri ce nu-mi aparţineau, ar fi trebuit să dau dovadă de mai multă ferocitate, dar, data viitoare, n-are decât să se păzească!

Mama Léo se lăsă să cadă în fotoliul ei de paie şi-şi sprijini coatele pe masă.

Când aduse sticla şi cele două pahare, Échalot o găsi cu capul între mâini şi cufundată într-o profundă cugetare.

— S-a întâmplat vreo nenorocire, patroană? o întrebă timid.

— Toarnă de băut, replică văduva, fără a se mişca.

Échalot umplu unul dintre pahare.

— Şi-n celălalt, zise mama Léo. Nu cunosc mulţi oameni cu inimă mai bună decât a ta, şi acum poţi ciocni şi bea împreună cu mine, căci te-am ridicat în rang prin prietenia mea.

— Ah! Patroană... suspină Échalot ameţit de o atât de mare onoare.

— Taci din gură! Îţi spun că-s enervată.

Sorbi o înghiţitură de ţuică şi cu un gest brusc îşi puse paharul la loc pe masă.

— Şi ce-ar fi fost dacă mi-ar fi ciordit banii? continuă privindu-l pe Échalot drept în ochi. La ce-mi pot servi banii? Tu nu pricepi, nu-i aşa? Nici eu nu-nţeleg, şi când mă încurc în rebusuri şi-n şarade, mă zăpăcesc, nu mai ştiu dacă trebuie s-o iau la dreapta sau la stânga, nu mai ştiu nimic! Absolut nimic! Micuţa nu ştie nici ea mai multe decât mine, marchiza nu ştie mai mult decât micuţa, domnul Germain habar n-are nici el, ceilalţi... Ah! Ceilalţi ştiu. Şi tare mă tem că ştiu chiar prea mult!

Échalot o ascultase cu gura căscată.

— Bea, îl îndemnă ea, eşti alb ca varul.

— Din cauza nenorocirii lui Amédée... îl chinuie pasiunile, dar n-are inimă rea. În sănătatea dumitale, patroană!

— Mă tem, repetă mama Léo, ale cărei trăsături trădau o neobişnuită răvăşire a minţii. Credeam că chestia asta, păţania cu animalul ăla urât, m-a mai liniştit, dar nu — mă arde febra.

— Dacă mi-ai spune... începu timid Échalot.

— Taci! Colonelul parc-ar fi mort, şi există morţi care nu sunt atât de livizi ca el. Abia se mai ţine pe picioare; pielea îi e lipită pe oase, şi sunt absolut convinsă că-n

vinele lui nu mai e nici o halbă de sânge. Pariez că nu va apuca ziua de mâine. O să-mi zici: "Cu atât mai bine, este un scelerat." Eşti chiar sigur? Există momente când eu, una, aş crede că-i om cumsecade, fiindcă, la urma urmei, el a vrut aşa — vom lua cu toţii parte la nuntă.

— Ce nuntă, patroană? întrebă Échalot, începând să se îngrijoreze, căci în ochii mamei Léo vedea o rătăcire.

— Taci! îl repezi încă o dată. Îţi spun că bătrânul colonel ne-a invitat la nuntă, şi-ţi garantez că n-o să pornim în călătoria asta fără provizii. Vom fi toţi înarmaţi, pe Sfântul Dumnezeu! Sunt şi eu la fel de bună ca oricare altul, iar Maurice al meu va avea în buzunar două pistoale drăgălaşe, spre a lua parte la conversaţie, dacă se va discuta aşa cum mă tem că se va întâmpla.

Îşi frământa cu degetele părul de pe cap, leoarcă de transpiraţie.

— Şi totuşi nu ştiu nimic, nimicuţa! Am făcut tot ce mi-a stat în puteri, doar-doar oi afla ceva. Da' se pare c-ar fi nevoie de cineva mai şmecher ca mine. *Marchef*-ul era deghizat în comisionar; discutase cu micuţa mai bine de-un ceas, în salonul în care se află portretul judecătorului. Noi, domnul Germain şi cu mine, aşteptam şi ne uitam că proştii unul la altul. Ţi-e frig în casa aia, care miroase a doliu de-ţi umple nasul. Când *marchef*-ul a trecut pe lângă noi, la plecare nu-a făcut un semn prietenesc. Nu m-am putut stăpâni — mi s-a făcut pielea ca de găină. Fleurette era şi mai palidă ca înainte, dar ochii ei mari străluceau. Nu mi-a spus nimic pe toată durata drumului de-ntoarcere, nici măcar un cuvinţel! Ah! Acum chiar că arată ca o biată nebună! Şi nu puteai să mănvinuieşti că nu i-am pus întrebări, ba bine că nu! Dar vorbeam cu un pietroi. Cu toate astea, când trăsura s-a oprit în faţa sanatoriului, la poarta aia unde sunt zidarii, mi s-a părut că o aud suspinând aşa, aproape în şoaptă: "Este o aruncare de zaruri!..."

Pe chipul bun al mamei Léo se întipărise o adevărată spaimă. Îşi ridică privirile spre Échalot, care făcea eforturi supraomeneşti s-o înţeleagă.

— Ce zici, tu, de toate astea? îl întrebă pe neaşteptate.

Échalot îşi strânse pumnii cu disperare. Era la fel de congestionat la faţă ca şi îmblânzitoarea, într-atât îşi chinuia sărmana minte.

— Zic, replică el, că tare-aş vrea să am însuşirile lui Amédée. S-ar părea că sunt complet bătut în cap, căci tot ce-mi spui îmi dă impresia că ascult latină vorbită de un chinez.

— Şi totuşi cunoşti şi tu bine jocul ăsta, murmură văduva, a cărei privire era fixă şi întunecată: un ban de-o parte, un ban de cealaltă şi: cap sau pajură! Însă în loc de un ban, aici, în partea în care se pierde, e moartea, şi vrei să ştii ce cred eu? Par sau impar e prea puţin spus. Se poate paria o sută, ba chiar şi o mie, pentru partea în care se află moartea!

Capitolul XXXVI - Răsplata lui Échalot

Mama Léo vorbea ca sub influenţa febrei şi, aşa cum se întâmplă când mintea este tulburată în halul în care era a ei, vorbea mai mult pentru ea însăşi, decât pentru bunul băiat care o asculta cu toată atenţia, sorbindu-i fiecare cuvânt şi storcându-şi creierii să-i priceapă înţelesul.

Deoarece subînţelegea o sumedenie de evenimente de care Échalot nu avea cunoştinţă, mama Léo nu-şi dădea seama de ceaţa în care plutea el. Era atât de animată de cele ce-o frământau, încât i se părea imposibil să nu fie înţeleasă.

Ne vedem obligaţi să le spunem pe scurt cititorilor ce anume socotea mama Léo, furată de preocupările sale, că ar fi inutil să explice.

Se înapoiase de la clinica doctorului Samuel, unde o recondusese pe Valentine.

Acolo văzuse din nou ciudata parodie de familie: Fracurile Negre înconjurând patul presupusei nebune.

Valentine se înapoiase pe înnoptate, în veşmintele sale de împrumut, în aparenţă fără a trezi nici o bănuială. Nimeni nu părea să-şi fi dat seama de îndelungata ei absenţă, cu excepţia cameristei Victoire, care fusese, în mod obligatoriu, complice.

Totul se petrecea ca în poveştile cu zâne în care prinţesele posedă inele ce le înzestrează cu darul de a fi invizibile.

Mama Léo nu păcătuia printr-un exces de neîncredere, dar nici de prudenţă. Aparţinea unei lumi în care accepţi cu uşurinţă miraculosul, dar ceea ce se întâmpla acum depăşea în asemenea măsură limitele verosimilului, încât mama Léo refuza să creadă.

În salon, deşi conştientă de rolul său, nu-şi putu reţine o vorbă care-i trăda îndoiala ce-o chinuia.

Se pomeni înconjurată imediat de zâmbete binevoitoare şi aprobatoare.

Se schimbară priviri pline de înţelesuri, şi colonelul îşi clătină capul palid, murmurând:

— Doamna Samayoux nu este dintre cei pe care-i poţi păcăli.

Domnul de Saint-Louis adăugă:

— Dacă Dumnezeu mi-ar pune pe frunte coroana străbunilor mei, eu, fără a îndepărta sistematic nobilimea şi burghezimea, m-aş înconjura de oameni din popor.

Colonelul avu o criză de tuse penibilă. Arăta mult mai rău decât în ajun. Când deschidea gura, erau toţi obligaţi să păstreze cea mai adâncă linişte spre a-i prinde cuvintele care, literalmente, îi mureau pe buze. Îşi păstrase însă privirea perfect calmă.

— Nu vă neliniştiţi, buna mea doamnă, spuse adresându-i văduvei un mic semn de protecţie prietenoasă, nu ne vom juca de-a v-aţi ascunselea cu dumneavoastră. Sunt încărcat de ani şi aceştia sunt greu de purtat. Aş avea totuşi cochetăria de a-mi împlini suta de ani, căci aproape am şi atins-o. Drept răsplată pentru o viaţă atât de lungă, la drept vorbind foarte modestă şi cât se poate de paşnică, dar care n-a fost lipsită de fapte bune a căror amintire îmi înfrumuseţează ultimele zile, am câştigat experienţă şi încrederea prietenilor mei... Apropiaţi-vă, stimată doamnă, căci mă oboseşte efortul de a vorbi tare.

Mama Léo înaintă şi colonelul continuă cu o bunătate crescândă:

— Ceea ce doream cu toţii, era salvarea acelui tânăr, Maurice Pagès, de vreme ce viaţa lui este legată de cea a Valentinei, scumpa noastră copilă. Trebuia să fie convertit să accepte planurile noastre de fugă. Cunosc atât de bine Sufletul omenesc! Zadarnic am fi implorat-o pe mult-iubita noastră fetiţă; s-ar fi încăpăţânat în refuzul ei, pe când ideea unei escapade, a unei mici revolte, strecurându-se prin dragul ei creieraş zguduit, a fost de ajuns pentru a o transforma în complice, contribuind la eforturile noastre. N-a trebuit decât să închidem ochii — ea s-a ascuns de noi spre a vă obţine concursul, şi astfel a acţionat pentru noi, adică în folosul ei.

Mama Léo respira ca şi cum i s-ar fi luat o greutate de pe suflet.

În mod clar, acesta era purul adevăr, deoarece toate primirile înduioşate confirmau spusele colonelului, iar marchiza însăşi murmură ştergându-şi o lacrimă:

— Bunul nostru prieten este foarte înţelept şi are o inimă mare!

Acum, mama Léo era pe trei sferturi păcălită.

Rugăm cititorul să nu se enerveze din cauza simplităţii acestei femei curajoase care, în momentul acela, era singurul combatant al unei cauze aproape pierdute.

Chiar şi cei mai abili ar fi făcut la fel ca că, ba poate mai puţin bine decât ea, căci jocul omului care deţinea principalul rol în acea comedie aproape că atingea perfecţiunea.

Alţii n-ar mai fi păstrat îndoiala care continua să frământe conştiinţa mamei Léo.

Familia părăsi salonul şi reveni în camera Valentinei. Cercul de prieteni ai marchizei d'Ornans îşi luă ca de obicei locul în jurul şemineului, iar colonelul se duse să se aşeze lângă pat.

În timp ce Valentine discuta cu el în şoaptă, marchiza îşi luă sarcina de a-i anunţa oficial mamei Léo că marele eveniment fusese programat pentru a doua zi.

— Ştiţi mai bine decât oricine, stimată doamnă, că sănătatea Valentinei noastre nu

va constitui un obstacol, îi spuse. Expediţia ei de astăzi, care ne umple de bucurie, dovedeşte acest lucru. Acum mai puţin de o oră, mă aflam în aceeaşi neştiinţă ca şi dumneavoastră, şi surpriza ce vă încearcă nu o poate depăşi pe a mea. Totul este gata, providenţialul devotament al prietenului nostru, colonelul Bozzo, a luat din timp toate măsurile. Nimic n-a fost prea scump pentru el, şi Dumnezeu ştia ce făcea atunci când a pus o imensă avere la dispoziţia acestui suflet admirabil. Evadarea nu va fi una obişnuită, nu va exista nici un pericol, nici o violenţă. Bani distribuiţi cu largheţe au aplanat toate dificultăţile. Atâta doar că mai avem nevoie de dumneavoastră. Domnul de la Perrière vă va explica ce anume aşteptăm de la afecţiunea care i-o purtaţi tânărului Maurice Pagès.

Atunci, domnul de la Perrière luă cuvântul. Era un om discret şi priceput în a exprima toate nuanţele vorbirii. O făcu pe văduvă să înţeleagă că toate persoanele de faţă se aflau pe o treaptă a scării sociale care nu admitea absolut deloc anumite relaţii, şi că numai ea, doamna Samayoux, e în situaţia de a alege pârghia de care depindea funcţionarea întregului plan: adică omul care, pentru un preţ convenit, ar consimţi să ia locul lui Maurice Pagès, în închisoarea lui.

Vom vedea în curând amănuntele acestei părţi a planului, care, ca tot restul, era admirabil conceput.

— Pe scurt — interveni domnul de Saint-Louis după ce baronul îşi încheiase pledoaria — de îndată ce, într-o acţiune oarecare, se ajunge în punctul în care se cere trudă, efort şi curaj, trebuie să te adresezi, întotdeauna, poporului.

Mama Léo încă nu avusese timp să răspundă, când colonelul Bozzo, de lângă patul Valentinei, se ridică în picioare.

— Care va să zică, ne-am înţeles, draga mea micuţă, spuse. Am terminat cu micile noastre vicleşuguri, de-acum mergem înainte de comun acord. Este necesar, te rog să mă crezi. Dacă am întârzia şi o singură zi să ne jucăm miza cea mare, n-aş mai putea garanta rezultatul partidei... Vino să-mi dai braţul, Francesca. Îi voi ceda locul meu bunei doamne Samayoux, pentru că scumpa noastră Valentine să-i dea ultimele ei instrucţiuni. Totul depinde de ele două. Nu vreau să par de o solemnitate nepotrivită, spun lucrurilor pe nume: viaţa locotenentului Maurice Pagès se află de acum în mâinile lor.

Se îndepărtă, aproape purtat de contesa Corona, căreia i se alătură domnul de la Perrière. Samuel şopti la urechea domnului de Saint-Louis:

— Îmi rup în bucăţele diploma dacă omul ăsta nu-i la capăt, cu totul la capăt. Nu mai e ulei în lampă, şi fiecare minut pe care-l mai trăieşte este un miracol diavolesc.

Mama Léo se aşeză în fotoliul pe care tocmai îl părăsise colonelul, la căpătâiul patului Valentinei.

— Ce trebuie să fac? întrebă.

— Trebuie să găseşti omul, răspunse Valentine.
— Ai încredere? mai întrebă văduva.
Fata se înfiora sub cuvertură sa.
— Nu ştiu, murmură, niciodată nu mi-aş fi închipuit că-i cu putinţă să suferi atâta fără să mori.
Urmă o tăcere.
Văduva căzuse din nou pradă tuturor spaimelor sale.
Valentine continuă:
— Trebuie să găseşti omul. Alege bine. Dumneata eşti adevărata noastră mamă, şi mi se pare firesc să mori împreună cu noi.
Mânia Léo luă mâna ce atârna în afara patului şi şi-o apăsă pe buze.
— Este adevărat, sunt mama ta, şopti. M-am rugat lui Dumnezeu, care mi-a împlinit ruga. Iubirea mea pentru tine este la fel ea iubirea mea pentru el... Dar, fii bună, vorbeşte-mi... explică-mi!
Valentine schiţă un zâmbet chinuit.
— Mâine voi aştepta în trăsură, în faţa închisorii — spuse — şi pe urmă, noi trei nu ne vom mai despărţi. Iată tot ce ştiu, restul se află în mâna lui Dumnezeu... Du-te, găseşte omul şi, pe mâine!

* * *

Când plecase de la acea întrevedere, mama Léo revenise la baracă. Omul era gata găsit, căci îmblânzitoarea se gândise imediat la Échalot.
Se înapoiase cu sentimentul tulbure şi sfâşietor pe care ultimele cuvinte ale Valentinei îl produseseră în sufletul ei Nu-şi făcea griji dacă Échalot va accepta sau nu, era cu totul absorbită de imposibila strădanie a minţii sale de a găsi o luminiţă în toată bezna ce-o înconjura.
Nu se gândea nici măcar să dea vreo explicaţie oarecare; îşi vedea de drum, evitând nesiguranţa amintirilor, agăţându-se de cea mai mică speranţă ce încerca să se nască.

* * *

— Da, continuă fără să remarce deznădejdea tot mă mare a bietului băiat. De înarmat, va fi înarmat, de asta răspund, şi dacă se lasă cu bătaie, Doamne Sfinte! Vreau şi eu doi sau trei dintre duşmani pentru mine.
— Dacă se lasă cu bătaie, repetă Échalot, voi lua şi eu, nu-i aşa, patroană?

— Nu, tu nu vei fi acolo, răspunse văduva. Tu vei avea altceva de făcut, dar dă-mi voie să termin. Ea n-a vrut biştarii mei, şi deşi îţi mulţumesc, oricum, hârtiile alea nu vor servi la nimic. Nici nu mă miră, că doar, acum, ea are bani mai mulţi ca mine, însă nici ei n-au vrut paralele fetei, cu toate că trebuie să fi costat o groază, să cumperi atâţia oameni! Domnul de la Perrière mi-a povestit în amănunt toată tărăşenia: au fost cumpăraţi toţi — pe jumătate, se-nţelege, vei vedea — de la portar până la paznicul cu cheile, fără a-i uita pe cei care-ar putea fi întâlniţi întâmplător pe coridoare. Ah! S-a lucrat cu generozitate, nu s-au zgârcit la bani... dar iată ceea ce te priveşte: e nevoie de un om, unul care să nu fi ajuns niciodată în faţa justiţiei, fiindcă un recidivist ar risca prea mult, şi oameni dintr-ăştia n-am putea găsi la cafeneaua *L'Épi-Scié*. Îţi aminteşti că odată mi-ai spus: "M-aş duce în celula locotenentului Pagès şi, în timp ce el ar şterge-o, aş rămâne în locul lui!"

— Da, mi-aduc aminte, răspunse Échalot.

— Am râs atunci, şi eu mai tare decât tine, continuă văduva, deşi aveam mai curând poftă să plâng. Am râs zdravăn, pentru că tu nu semeni deloc cu el, nu-i aşa? Ei, bine! Degeaba râdeam, umflatule, fiindcă aşa vom face treaba.

— Adevărat, doamnă Léocadie, exclamă Échalot, să fiu oare atât de norocos încât să am prilejul de a-ţi dovedi sentimentele mele înfruntând primejdii?!

— Nu, replică văduva, tocmai asta o să-ţi explic. Nu vei înfrunta nici o primejdie, de vreme ce tu nu eşti căutat, aşa cum spun ei, în justiţie, pentru nici o crimă sau pentru vreun delict.

Échalot îşi reţinu pe cât îi stătea în puteri duioasa exaltare ce i se urcă la cap ca o beţie.

— Ah! ripostă cu o înflăcărare foarte comică şi elocventă, nu-mi vorbi în felul acesta, patroană, dacă vrei să-mi exciţi temperamentul. Pericolul este cel care mă atrage! Când se pune problema de a-ţi fi agreabil, ard de dorinţa de a sfida moartea pentru dumneata.

Suveranii au un mod deosebit de a iubi. Fără a-l compara pe Échalot cu regretatul prinţ Albert care, timp atât de îndelungat, a fost fericirea aliatei şi prietenei noastre regina Victoria, putem cel puţin afirma că acest băiat cumsecade poseda unele dintre calităţile necesare unui prinţ consort.

Mama Léo îl privi cu bunătate.

— Întrevăd starea critică în care ţi se află inima, bătrâne îi spuse, şi nu mă simt ofensată de faptul că ai avut îndrăzneala unei atare iubiri. Nu tremura ca un nătărău. Asta-i doar un crâmpei de conversaţie intimă pe care-l amestec aici, în problema noastră cea mare. Trage o duşcă, pentru ca bucuria să nu te-mbolnăvească taman când avem nevoie de toată sănătatea ta.

Cu o condescendenţă plină de graţie, umplu ca însăşi paharul lui Échalot, a cărui

mutră era numai bună de pictat.

Bieţii lui obraji păliseră sub şocul emoţiei de nedescris ce-l zdrobea; picioarele îi tremurau, ochii plini de lacrimi exprimau neîncrederea copilărească a acelora cărora li se anunţă prea brusc o fericire nesperată.

Mama Léo ciocni şi continuă:

— Nu trebuie să mergi prea departe cu modestia, care-i mai curând apanajul sexului meu. Ţi-am recunoscut talentul în maşinăria destinată celor doi falşi fraţi siamezi şi în perii din coada de vacă pentru peruca răposatului domn Daniel. Pe de altă parte, ai merita să ţi se acorde premiul Montyon pentru purtarea ta dezinteresată faţă de tânărul Saladin. Toate astea m-au predispus în favoarea ta. Fiind lipsită de noroc, omorându-l fără premeditare pe primul meu soţ, mă retrăsesem în văduvie, a cărei libertate nu mă jena cu nimic. Dar nu mai avem două'ş cinci de ani, aşa-i? S-a terminat cu zbenguiala exerciţiilor de gimnastică, în stare să prilejuiască, după plăcere, accidente funeste.

Se întrerupse şi scoase un suspin în amintirea lui Jean-Paul Samayoux, apoi îşi urmă discursul:

— Bineînţeles că, la vârsta când făceam furori, exteriorul tău nu m-ar fi atras. Dar acum, nici nu mai mă sinchisesc de asta, fiind decisă să duc o viaţă liniştită, fie în provincie, fie în străinătate, dacă vom scăpa cu viaţă din chestia de mâine.

— Spuneai că nu există pericol? încercă s-o întrerupă Échalot.

— În închisoare nu, răspunse văduva. Dar în alte părţi...

— Atunci nu vreau să merg la închisoare! strigă Échalot.

— Nu vrei?!

Échalot căzu în genunchi.

— Bravo! aprobă văduva. Spuneam, aşadar, că vreau să-mi aranjez un interior legitim, cu un soţ ascultător şi cu copii pe care mai târziu, el îi va creşte cu grijă, conform caracterului său casnic dovedit în baracă.

Se opri să soarbă din pahar.

Imaginea fericirii conjugale astfel invocată sporise la culme entuziasmul lui Échalot. Mâinile i se împreunaseră într-un gest de ardoare şi nimeni nu şi-ar fi putut păstra seriozitatea văzând aureola cu care extazul îi încununa fruntea.

— Drept urmare a celor spuse, încheie mama Léo punând paharul gol pe masă. Îţi îngădui să pretinzi la mâna mea şi să mă frecventezi, pe viitor, pentru motivul ştiut.

Însă în momentul în care Échalot, recăpătându-şi în fine glasul, vru să intoneze Cântarea Cântărilor, ea îl întrerupse brusc.

— E-n ordine, umflatule, o să-mi cânţi altă dată. Să batem palma, de înţeles, ne-am înţeles. Acum să discutăm din nou afaceri. Vasăzică, suntem de acord să renunţi momentan la libertatea ta pentru a-l ajuta pe Maurice să evadeze?

— Suntem de acord, patroană, şi fericirii mele nu-i lipseşte decât un singur lucru, anume că nu-mi risc zilele.

— Fii calm, şi pricepe-ţi bine rolul. În toată povestea există — şi desigur îţi dai seama — o mulţime de clenciuri pe care nu le înţeleg, dar cel puţin ceva e limpede şi clar. Se bazează pe cele ce cunoaştem cu privire la fidelitatea slujitorilor guvernului. Fracurile-Negre sunt şirete ca nişte maimuţe şi-nvârt pe degete toate şmecheriile astea. Când ţi-am spus c-au cumpărat jumătate din slujbaşii închisorii, înseamnă că există doi, trei, patru, poate o jumătate de duzină de oameni cumsecade care-au consimţit să-şi rişte postul pentru o rentă drăguţă; dar n-au vrut să accepte decât riscul acesta, şi a trebuit să se găsească o soluţie pentru a-i lăsa, când treaba va fi făcută. În situaţia în care mă aflam eu după necazul cu răposatul Jean-Paul Samayoux. Pricepi?

— Ah! Cum să nu! exclamă Échalot. Fericirea îmi destupă creierii şi cred că, acum, voi deveni inteligent: trebuie că toţi aceia să poată zice ca dumneata, patroană: "Este o nenorocire, dar nu-i din vina noastră!"

— Corect! aprobă îmblânzitoarea, şi va fi tare caraghios. Nu va fi nici fereastră de escaladat, nici zid de străpuns, nici temnicer de strangulat — nu va trebui decât să intri cu permisul domnului Perrin-Champein, şiretul şireţilor, care, data aceasta, nu va vedea mai departe de vârful nasului său ascuţit. Nimeni nu ne va ajuta, este adevărat, dar nici nu ne va deranja nimeni, nici măcar ăla cu cheile, care se plimba în susul şi-n josul coridorului şi-şi va câştiga renta de şaizeci de mii de franci doar neprivind prin gaura cheii în timp ce tu vei lua hainele locotenentului iar el îşi va pune toaleta ta nou-nouţă.

— Şaizeci de mii de franci doar pentru atâta lucru! murmură Échalot.

— Ehei! râse văduva, ăsta-i cel mai mic preţ, şi alţii vor câştiga aceeaşi sumă pentru şi mai puţină treabă; le va fi ajuns să nu spună, când te vor vedea trecând din nou pe culoare: "Ia te uită, ia te uită, ce mult a slăbit cavalerul doamnei Samayoux, şi cât a mai crescut în răstimp de zece minute!"

Échalot începu să râdă din toată inima.

— Un oarecine, zise, va face avere neridicându-mi pălăria, care va fi trasă, pe ochi, un altul — necoborând gulerul redingotei mele... Acum, că nu mai sunt gelos pe locotenent, dac-ai şti cu câtă plăcere mă gândesc că va scăpa cu ajutorul hainelor mele!

Râzând şi ea, văduva spuse:

— Cu bani e lucru sigur, ce mai! Am putea ajunge până-n dormitorul guvernului, să-l vârâm într-un coş şi să-l vindem în hale, doar dacă n-am prefera să-l amanetăm.

Ciocniră încă o dată, apoi Échalot continuă:

— Aşadar, iată cum stăm, doamnă Léocadie: eu sunt la răcoare în locul locotenentului nostru. Când urmează primesc veşti de la dumneata?

Mama Léo nu răspunse imediat. Un mic nor îi înnegură fruntea.

— Băiete, spuse în cele din urmă, este foarte posibil ca asta să fie ultima dată când mai râd. Vezi tu, nu-ţi pot face nici o precizare, fiindcă mai e de sărit un şanţ care-i tare adânc şi groaznic de lat. S-ar putea să rămân înăuntru.

— Iar eu, ripostă Échalot revoltat, eu voi sta la adăpost!...

— Potoleşte-te, umflatule! i-o reteză văduva, ridicându-se. Bunul Dumnezeu este îndurător şi ce-am zis la început e adevărat: nu există nici o primejdie. Numai că — adăugă — ia banii ăştia.

Îi puse în mână întregul teanc de bancnote.

— Mâine, în zori, continuă ea, vei duce asta la persoana care-l îngrijeşte pe micul tău Saladin, sau, dacă n-ai totală încredere în ea, n-ai decât să sapi undeva o groapă, în care-ţi vei ascunde comoara.

— Dar... încercă să obiecteze bietul om, începând să tremure, ce-nseamnă toate astea, patroană?

— Taci! îl întrerupse din nou mama Léo. Mi-i vei înapoia atunci când ţi-i voi cere. Dar, ascultă-mă bine, amice, dacă nu ţi-i cer în răstimp de opt zile de azi înainte, ai tăi sunt, te numesc moştenitorul meu.

Închise gura lui Échalot care voia să răspundă, adăugând pe un ton repezit şi imperios:

— Ai auzit ultima mea dorinţă, bătrâne, şi sper că o vei respecta. E testamentul meu... Acum, mă duc să mă culc. Să ne vedem cu bine, mâine dimineaţă, şi noapte bună!

Capitolul XXXVII - Înainte de luptă

Era ajunul zilei celei mari. Colonelul nu fu văzut deloc pe la sanatoriul doctorului Samuel; Valentine rămase singură aproape tot timpul; Coyatier nu-şi făcu apariţia; mama Léo nu dădu nici un semn de viaţă.

Pe la ora unsprezece, domnul Constant, asistentul sanitar, veni să facă vizită în locul doctorului şi declară:

— Stimată domnişoară, de ieri şi până astăzi sănătatea dumneavoastră s-a îmbunătăţit cu sută la sută. Vă aduc veşti: doctorul şi-a părăsit azi-dimineaţă clinica

pentru a se ocupa de problemele dumneavoastră, deoarece forţele bunului colonel nu mai sunt pe măsura bunăvoinţei sale. A căzut la pat, greu bolnav.

Fiindcă Valentine nu răspundea nimic, domnul Constant adăugă râzând:

— Mica dumneavoastră călătorie de ieri nu v-a obosit prea mult. Este teribil de caraghios, zău aşa, dumneavoastră vă ascundeţi de doctor şi de ceilalţi, doctorul şi ceilalţi se ascund de noi, şi toată lumea ştie despre ce-i vorba. Nu riscaţi să fiţi trădată, credeţi-mă, stimata mea domnişoară, sunteţi prea iubită pentru aşa ceva, şi-mi face plăcere să-mi amintesc că eu sunt cel care v-a adus-o pe femeia aceea cumsecade, pe doamna Samayoux, a cărei prezenţă s-ar putea spune că v-a reînviat.

— Vă sunt recunoscătoare pentru eforturile dumneavoastră, pronunţă foarte încet Valentine.

— Nu sunt tocmai convins, replică domnul Constant. N-aş îndrăzni să repet vorbele colonelului: "Ciudată fetiţă!", dar este cât se poate de sigur că nu semănaţi cu celelalte domnişoare. În fine, ce importanţă are! Toată lumea vă iubeşte aşa cum sunteţi şi până şi dulăul de Roblot vă linge mâinile ca un caniş. Iată prescripţiile mele: gata cu doctoriile, sculaţi-vă din pat când poftiţi, mâncaţi ce doriţi, şi când veţi fi liberă, amintiţi-vă puţintel şi de un sărman ucenic într-ale medicinii care, din toată inima, s-a făcut luntre şi punte spre a vă fi de folos.

Cuvintele erau dintre acelea care întreţineau vag speranţele Valentinei. Oamenii care o înconjurau păreau, într-adevăr, că nu încearcă s-o înşele.

Însă, pe de altă parte, primejdia — care, de câtva timp era însăşi viaţa sa — dezvoltase în ea o percepţie intelectuală de o extraordinară fineţe.

Se spune că vânătorii de prin deşerturi văd şi aud la distanţe de necrezut. În zadar se încercase să fie învăluită Valentine în cea mai adâncă beznă, degeaba fusese împinsă arta înşelăciunii până la cele mai înalte culmi ale perfecţiunii — ea ghicea, lăsându-şi întreaga miză pe masă şi fiind gata să aleagă, între cele o mie de probabilităţi contradictorii, şansa unică pe care curajul ei putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-o valorifice.

Pe la ora trei după-amiaza, doamna marchiză d'Ornans, emoţionată şi foarte tristă, veni să-i spună că era timpul să se pregătească.

Marchiza o găsi îmbrăcată mai curând în vederea unei călătorii decât pentru nuntă, stând pe jumătate culcată pe canapeaua ei şi cufundată în gânduri.

Ochii marchizei erau înroşiţi. Întreaga ei înfăţişare exprima o profundă tulburare.

Când Valentine o întrebă care era cauza supărării sale, răspunse:

— De mai bine de şase săptămâni n-am dormit nici măcar o noapte liniştită. Gândeşte-te numai la tot ce ni s-a întâmplat, sărmana mea copilă! Slavă Domnului, iată-te mult mai bine, eşti calmă, inteligenţa ţi-a revenit, dar am ajuns oare la capătul

suferinţelor noastre?

Valentine îşi plecă ochii. Amărăciunea zâmbetului ei constituia un răspuns dureros.

Însă doamna d'Ornans nu-i putea înţelege tăcerea. Continuă:

— Acum că poţi raţiona, desigur că-ţi dai seama de o mulţime de lucruri: consimţind la această căsătorie, mi-am luat o grea răspundere. Scuza mea constă în iubirea nemărginită pe care-o am pentru tine, draga mea. Acel tânăr nevinovat trebuia să fie salvat, fiindcă moartea lui te-ar fi făcut să mori — în ochii mei, orice alt considerent n-a mai contat. Zi şi noapte mă gândeam la voi doi şi-mi spuneam: "Când Maurice va fi eliberat, va părăsi Franţa, ea va voi să-l urmeze, şi tot ce vrea ea trebuie să vreau şi eu. Datoria mea este să încerc să legalizez, pe cât cu putinţă, această situaţie..."

Se întrerupse spre a-şi şterge o lacrimă.

— Ah! suspină apoi, ştiu bine că, orice-aş face, toate acestea sunt în afara legii şi nu vor fi acceptate de lume. Ştiu bine că însăşi căsătoria voastră va fi nulă în faţa legii, dar, vezi tu, am conştiinţa mea, am religia mea. Am putut renunţa la aprobarea oamenilor, n-am vrut însă să nu respect poruncile Domnului. Iată explicaţia purtării mele, fetiţo... Dar la ce-ţi zboară gândul? Nu-mi mai răspunzi.

Valentine îi întinse mâna şi rosti abia şoptit:

— Te ascult, mamă, şi-ţi mulţumesc.

— Domnul Hureau, vicarul de la Saint-Philippe-du-Roule este un bun preot, continuă marchiza, ca şi cum ar fi pleda faţă de ea însăşi. Este un foarte bun preot, îl cunoaştem cu toţii, şi a fost nevoie de insistenţa domnului de Saint-Louis pentru a-i învinge scrupulele, căci, la urma urmei, ceea vom face nu prea este în regulă...

Îşi şterse din nou pleoapele umede.

— Dar nu despre asta-i vorba, spuse cu un glas aproape înecat de lacrimi, nu te mai am pe lume decât pe tine sărmana mea micuţă, şi cu toate acestea nu pentru tine plâng. Ai inimă bună, îmi vei împărtăşi durerea. Din ziua de doliu în care am aflat că nu mai aveam fiu, nu-mi amintesc să mai fi avut vreodată sufletul atât de rănit. Prietenia noastră e atât de veche! Iar pentru tine avea o iubire atât de părintească! Copila mea, ah! Copila mea, există un sfânt care, în clipele acestea, se pregăteşte să se înalţe la cer: îl vom pierde pe bunul colonel Bozzo. Zace pe patul său de moarte. Niciodată mă înţelegi, niciodată nu se va mai scula!

Mâna Valentinei, rece ca gheaţa, strânse braţele tremurătoare ale marchizei, dar fata nu pronunţă nici un cuvânt;

— Bineînţeles, nu te acuz, fata mea, spuse doamna d'Ornans. Tu nu eşti stăpânită decât de un singur gând; în inima ta nu mai este loc pentru durerile celor din jurul tău. Dar dac-ai şti cât de mult te iubea! Dac-ai şti... el este acela — el singur — care a făcut totul; lui îi vei datora fericirea ta, dacă ruga îmi va fi împlinită şi dacă vei fi fericită. La el

acasă, lângă patul pe care suferă, pe care moare el, acolo se va înălţa altarul...

— Ah! o întrerupse Valentine, ai cărei ochi continuau să fie plecaţi, aşadar acasă la colonelul Bozzo urmează să fim cununaţi, Maurice şi cu mine!

Reţinându-şi un fior şi cu un glas atât de scăzut încât marchiza cu greu o auzi, adăugă:

— La el! Eu!

— Numai la tine se gândeşte, îşi reluă vorba buna femeie, tu eşti ultima lui preocupare. Prietenul nostru, vicarul din Roule, îmi spunea chiar mai adineauri: "Este un sfânt, nu mai face parte din lumea noastră decât prin milă şi iubire!"

— Un sfânt! repetă Valentine, cu glas posomorât şi înfundat.

Marchiza o privi mirată.

— În ce fel rosteşti cuvintele acestea! murmură. Este foarte adevărat că fericirea, ca şi durerea ne face egoişti. Tu nu te gândeşti decât la tine însăţi.

Marchiza se înşela.

Valentine se gândea la strălucitorul tânăr în camera căruia locuise în palatul d'Ornans. Se gândea la fiul unic al celei care vorbea şi care-l numea sfânt pe Stăpânul Fracurilor Negre. Se gândea la marchizul Albert d'Ornans, fericit, bogat, zâmbind tuturor plăcerilor vieţii ce i se ofereau, şi care, într-o zi, plecase spre castelul său din Sologne pentru a nu se mai întoarce niciodată.

În mintea ei cuvintele se înghesuiau, încercând să-i vină pe buze. Însă în lupta pe viaţă şi pe moarte în care era angajată, un cuvânt ar fi fost de ajuns spre a distruge şansa supremă de care se străduia, cu încăpăţânare, să-şi lege speranţa. De altfel, la ce bun să vorbească? Nu era preferabil ca acea femeie nefericită să rămână în neştiinţa sa? Ce-ar fi putut ce împotriva asasinilor fiului său?

Marchiza continua:

— Şi totuşi, n-ai suflet rău, fetiţo, ştiu asta, sunt convinsă. Din cauza îngrijorării ai devenit nepăsătoare la toate. Ei, bine! Hai, trebuie să te liniştesc: el, colonelul — prudenţa personificată — este cel care a luat toate măsurile. Doar dacă n-ar surveni un obstacol neprevăzut, ceea ce nu-i posibil, deoarece el prevede întotdeauna totul, îl poţi considera pe locotenentul Maurice ca fiind deja liber. Ah! Chiar azi-dimineaţă, când m-am dus să aflu cum se mai simte, îmi spunea cu glasul său, atât de slab că abia de-l poţi auzi: "Buna mea prietenă, n-am neglijat nimic. Am aruncat bani pe fereastră ca şi cum ar fi fost vorba de evadarea unui prinţ prizonier de stat. Aceasta va fi ultima mea afacere." Şi zâmbea. Ai văzut vreodată zâmbetul drepţilor în faţa morţii?

Valentine simţea că se sufocă. Repetă din nou:

— Al drepţilor!

Apoi şopti:

— Nu, n-am văzut niciodată aşa ceva.

— Mă sperii, strigă marchiza aproape indignată, şi mi-e teamă că vei refuza... căci vreau să te rog ceva, fiica mea. După ce colonelul va muri şi voi veţi pleca, eu voi rămâne singură pe pământ... nădăjduiam că mă vei lăsa să vă însoţesc.

Valentine îşi îndreptă trupul şi ochii ei, atât de lipsiţi de viaţă până atunci, străluciră.

— Pleacă înaintea noastră, mamă! spuse cu vioiciune. Ideea aceasta a dumitale este minunată, mă bucură nespus. Pleacă, te rog mult, vom veni după dumneata.

Doamna d'Ornans rămase mirată şi aproape jignită. Nu putea înţelege adevăratul sens al cuvintelor ce izbucnise din însăşi inima fetei.

Într-adevăr, aceasta voia pur şi simplu să o îndepărteze de apropiata bătălie.

Ziua aceea nesfârşită de singurătate îi calmase dubla înfierbântare a speranţelor şi a temerilor sale. Vedea primejdia aşa cum era în realitate şi se simţea prizonieră într-un cerc de nestrăbătut.

Speranţa nu-i murise cu totul, deoarece iubea cu înflăcărare şi pentru că nu numai din punct de vedere al dorinţelor iubire trebuie să afirmi: "Nu există dragoste fără speranţă."

Iubirea, marea iubire din anii tinereţii, iubirea care visează veşnicia devotamentului şi a beţiilor dragostei, implică toate speranţele.

Iubirea naşte încredere, şi aceasta constituie forţa ei, tot aşa cum raza aduce căldura odată cu lumina.

Aşadar, Valentine încă mai spera, dar speranţa ei era în Dumnezeu, deoarece, cântărind bine încercarea de neînchipuit pe care avea de gând s-o întreprindă, constata că nu se putea aştepta la nici o şansă favorabilă, cu excepţia acelora care apar în afara calculelor prudenţei omeneşti, şi pe care unii le atribuie Providenţei, alţii — hazardului.

Aceste considerente nu o înspăimântau sau, cel puţin, nu-i slăbeau cu nimic hotărârea rece care-i îngăduie condamnatului să privească fix instrumentul supliciului.

Să ne reamintim, de fapt, că acea descurajare plină de îndrăzneală era punctul de plecare al întregii sale conduite, chiar dinainte de ultima sa întrevedere cu Maurice.

Să ne aducem aminte că nu-i descrisese în nici un fel logodnicului ei planul pe care-l concepuse şi că-i spusese: "Nu mai vreau să ne sinucidem, vreau ca crima morţii noastre să nu se ridice între noi doi ca o barieră în eternitate."

Să moară soţie, să moară fie în luptă, fie printr-un martiriu, aceasta fusese dorinţa pe care şi-o exprimase.

Mai târziu, dacă entuziasmul firii sale curajoase făcuse să se nască şi să crească în ea gândul de a învinge, de a trăi, de a-i răzbuna pe aceia a căror amintire îi era dragă, asta se întâmplase în momente de elan febril.

Prin urmare, strigătul care-i izvorâse acum din inimă se datora numai milei. Încerca

s-o smulgă pe marchiza d'Ornans din primejdia către care, în mod fatal, se îndrepta fără voia ei. Voia să intre singură în acea casă minată şi să salveze măcar zilele sărmanei femei ce-i fusese ca o mamă.

Dorinţa aceasta se trezi în ea atât de pe neaşteptate, încât fu pe punctul de a se trăda. Izbuti să tacă numai gândindu-se la Coyatier şi amintindu-şi misterioasele promisiuni ale acelui om a cărui adâncă decădere avea licăriri de căinţă sau de generozitate.

Crezuse în *marchef* atunci când *marchef*-ul se afla acolo, în faţa ei. Acum, chipul banditului îi revenea în minte că o enigmă întunecată.

Voise să-i lase, pentru cazul în care devotamentul lui n-ar fi fost o ultimă batjocură a destinului, întreaga libertate de acţiune pe care-o asigură un secret păstrat cu fidelitate.

Desigur, marchiza nu putea ghici toate acestea. Foarte mirată, repetă:

— Să plec înaintea voastră, fiica mea! Dar de ce? Oare sunt deja în plus şi nu credeţi c-aş avea măcar dreptul de a asista la căsătoria voastră?

— Ai dreptul să fii oriunde suntem noi, ca şi cea mai respectată, cea mai iubită dintre mame, răspunse Valentine, dar pentru ce să împărtăşeşti, fără absolută necesitate, riscurile unei evadări? Maurice ar putea fi urmărit. A-l însoţi eu, asta mi-e datoria...

— Copila mea, o întrerupse marchiza pe un ton plin de nobleţe, erai prea tânără pentru a fi fost util, sau măcar convenabil, să te iniţiem cu privire la marile noastre planuri. N-ai bănuit niciodată nimic, fiindcă cea mai importantă calitate a unei femei-politician este cea de a şti să păstreze un secret. Nu cu începere de astăzi voi învăţa să înfrunt primejdia. Sărmana mea fetiţă, eu ocup un loc foarte important printre cei care, prin dorinţa şi prin eforturile lor, grăbesc readucerea pe tron a nefericitului fiu al lui Louis al XV-lea. Nu-ţi reproşez că nu te-ai priceput să ghiceşti firea mea aventuroasă: am îndeplinit misiuni dificile şi deseori i-am înşelat pe cei mai iscusiţi copoi ai uzurpării. Ceea ce am făcut pentru un rege, n-aş putea oare face din nou pentru tine, care, de acum înainte, eşti toată familia mea? Să nu mai discutăm, ne-am înţeles, plec împreună cu voi şi — cine ştie? — dacă poliţia ne face probleme pe drum, obişnuinţa mea cu felul acesta de intrigi s-ar putea să nu vă fie cu totul inutilă.

Sărută fruntea Valentinei şi continuă:

— Acum, draga mea, nu mai avem timp. Îmi închipui că te vei căsători în negru, aşa cum eşti îmbrăcată? În tinereţea mea, am asistat la o nuntă clandestină, pe vremea războaielor din Vendée. Tânărul purta uniforma lui de port-drapel al armatei catolice şi regale: tânără persoană era îmbrăcată cu o rochie simplă din moar[104] negru, cu un voal

[104] Moár ~uri *n.* Ţesătură de mătase, cu reflexe lucioase şi mate, folosită pentru obiecte vestimentare feminine. [Sil. mo-ar] /<fr. *Moire*. (nota lui BlankCd)

de dantelă după moda spaniolă. Era foarte convenabil. De flori de lămâiţă nu putea fi vorba. De altminteri, ştii că totul este pur şi simplu o problemă de conştiinţă, ca şi ceremonia botezului oficiată de un laic, care precede un botez întârziat în mod fortuit. Asta nu vă va împiedica să vă căsătoriţi a doua oară, potrivit ritualurilor Bisericii, de îndată ce evenimentele o vor permite, şi chiar vă veţi lua angajamentul solemn că veţi proceda astfel, în faţa domnului Hureau, bunul nostru vicar, pentru liniştea conştiinţei sale... Eşti gata?

— Sunt gata, răspunse Valentine, palidă dar hotărâtă.

— Ne-am înţeles, se bucură marchiza. Mi s-a dat sarcina de a mă duce să-l iau de acasă de la dânsul pe preotul nostru. Toţi prietenii noştri ne vor aştepta la sărmanul colonel, şi să dea Dumnezeu să-l mai găsim încă în viaţă. Nu cumva să-ţi închipui că lucrurile se vor petrece într-un pustiu — vom avea o asistenţă destul de numeroasă. Tu, aşa cum ţi-ai exprimat dorinţa, vei urca în trăsura mea (eu o voi folosi pe cea a colonelului, dar cu oamenii mei, căci nu-mi place să-mi schimb vizitiul), şi o vei aştepta pe femeia aceea cumsecade, doamna Samayoux, pe strada Pavée, în faţa închisorii Force.

Valentine îşi aruncă un şal pe umeri şi-şi înnodă panglicile pălăriei.

— Să mergem! spuse marchiza încercând să adopte un ton dezinvolt. Momentele de criză nu sunt ceva nou pentru mine. Mai ales, nu fi îngrijorată, ţi-ar face rău. Nu va exista nici o încurcătură, s-a cheltuit cât a fost nevoie pentru ca totul să meargă ca pe roate.

Câteva clipe mai târziu, două trăsuri se despărţeau la colţul străzii Batailles: cea a colonelului, în care se afla marchiza, urca din nou spre Champs-Élysées, prin strada Chaillot; cealaltă, marcată cu blazonul familiei d'Ornans, dar al cărei vizitiu şi valet purtau livreaua colonelului, cobora către chei, în direcţia cartierului Marais.

În cea de-a doua era Valentine.

Când ajunse pe strada Pavée, constată că în faţa porţii principale a închisorii staţiona un cupeu.

Valentine îi porunci vizitiului să se plaseze în spatele acestuia, apoi lăsă storurile trăsurii sale şi aşteptă.

Capitolul XXXVIII - Plecarea spre bal

Tocmai se auziseră bătăile de ora şase ale anticului orologiu al cărui pendul se balansa gemând. Era întuneric în camera colonelului, luminată doar de sclipirile vetrei aproape stinse.

Dincolo de ferestrele înalte, acoperite cu draperii de culoare închisă, se zăreau vag creştetele înălbite de zăpadă ale arborilor din grădină.

Prin uşa întredeschisă, se vedea, dimpotrivă, o lumină puternică în camera alăturată, devenită de câteva zile locuinţa contesei Francesca Corona, care putea astfel să vegheze mai uşor asupra bunicului său.

O cameristă elegantă se agită, făcându-şi de lucru, în această ultimă încăpere. Două mănunchiuri de lumânări ardeau în stânga şi în dreapta unei oglinzi.

Prin deschizătura uşii se putea vedea dezordinea încântătoare şi pitorească ce invadează camera unei femei drăguţe în ceasul hotărâtor când se îmbracă.

Mobilele graţioase şi cochete erau pline de etalarea stolelor de tot felul, de numeroase zorzoane — elemente necesare în măsura tocmai a caracterului lor superfluu şi care alcătuiesc, potrivite fiind prin cea mai fermecătoare dintre arte, panoplia cu care se împodobeşte frumuseţea spre a porni la luptă pentru plăceri.

Pretutindeni găseai voaluri, mătăsuri, flori, dantele; zăceau împrăştiate pe fotoliu, pe pat, pe comode; atmosfera era uşor parfumată, deoarece fiecare din obiectele acelea drăgălaşe îşi are, ca şi trandafirii, propriul său miros plăcut: mănuşile evantaiul, batista încărcată de broderie şi până şi pantofii — adevărate bijuterii ale căror dimensiuni ar fi sfidat piciorul Cenuşăresei.

Era vorba despre un bal, căci carnetul în care urmau să fie notate dansurile promise se răsfăţa pe masă, cu coperta sa sidefie, printre sipete deschise ce-şi împrăştiau în jerbe scânteierile multicolore.

Obişnuindu-se treptat cu întunericul care domnea în austerul refugiu al bătrânului, ochii puteau măsura contrastul izbitor dintre aceste bogăţii frivole şi goliciunea aproape totală din jurul patului fără perdele, cu picioare scurte şi amintind, de fapt, culcuşul unui schimnic.

Lângă acest culcuş — patul de moarte al unui sfânt — venise să plângă, mai înainte, doamna d'Ornans. Colonelul zăcea pe pat, culcat pe spate, nemişcat, cu braţele încrucişate pe piept şi respirând foarte anevoie. Abia de i se zărea faţa palidă, a cărei culoare pământie părea să absoarbă lumina, dar, îngenuncheată la căpătâiul patului, se putea desluşi limpede silueta unei femei tinere, purtând un neglijeu şi ai cărei umeri frumoşi atrăgeau, dimpotrivă, toată lumina ce venea din camera alăturată.

Tânăra femeie vorbea pe un ton de rugă şi săruta cu duioşie mâinile bătrânului.

— Te rog, te rog, bunicule, — spunea — nu mă sili să te părăsesc în seara aceasta.

Ştii bine că nu-mi place lumea. Ştii că, în societate, sunt tristă şi parcă nu mă simt la locul meu. Doamna de Tresme nu trebuie să se mai bizuie pe mine pentru dineul său, şi nici pentru bal, fiindcă ştie că eşti suferind şi că eu sunt infirmiera dumitale.

— Încăpăţânato! o dojeni bolnavul.

Şi repetă:

— Încăpăţânato, încăpăţânato, încăpăţânato!

La capătul puterilor, Francesca voi să se ridice, însă el o reţinu.

— Domnişoară Fanchette, îi spuse, nu-mi plac falsele motive, ţine minte. Ruşine! Ce faptă rea — să-l necăjeşti pe sărmanul tău bunic care tuşeşte, contrazicându-l fără încetare!

Fie că-şi recăpătase puţină putere, fie că uitase, voit sau nu, să joace un rol, în momentul acela glasul nu-i era prea schimbat.

— Gândeşte-te, continuă încetând s-o certe. Ar fi foarte nepoliticos să te eschivezi aşa, în ultima clipă. Şi dacă, din cauza ta, la masa doamnei de Tresme ar fi treisprezece persoane? Fără a mai pune la socoteală că îngeraşul acela scump de Marie este o bârfitoare aproape la fel de rea ca mama sa. Absenţa ta ar fi iar prilej de clevetiri.

— Nu vorbi atât de mult, bunicule, încercă să-l întrerupă contesa, te oboseşti.

— Întocmai! Când nu mi se poate răspunde la argumente, sunt sfătuit să tac din motive de sănătate. Aprinde veioza[105], când vei fi îmbrăcată, vreau să te văd şi să te admir, scumpa mea. Cine ştie cât timp te voi mai putea iubi pe pământul acesta? Dar te voi vedea de sus — am fericirea de a crede în nemurirea sufletului, iar cei care au trăit aşa cum trebuie nu părăsesc această tristă lume decât spre a se refugia într-o alta, mai bună.

Contesa aprinse veioza. De îndată ce o puse pe noptieră, chipul muribundului ieşi din umbră, cu trăsăturile descompuse şi realmente înspăimântător la vedere.

În ciuda eforturilor sale, contesa nu-şi putu reţine o tresărire dureroasă.

— Nu prea ţi se pare că aş avea o mână mai bună decât ieri?... întrebă bolnavul pe un ton imposibil de caracterizat printr-un singur cuvânt.

Nimeni n-ar fi putut spune, într-adevăr, dacă în întrebarea sa era un exces de simplitate sau o inexplicabilă ironie.

— Eşti puţin palid, bunicule, răspunse Francesca.

— Puţin? repetă colonelul, cu un râs realmente sinistru. Haide, haide, fetiţo — continuă ceva mai blând — nu-ţi fă gânduri prea negre. Tu, sărman înger, nu cunoşti

---

[105] A nu se înţelege că pe vremea aceea exista curent electric sau becuri electrice. Probabil traducătorul face referire la un obiect folosit pentru iluminare, posibil cu flacăra neprotejată, ceva similar lămpii alimentate cu gaz lampant; sau poate fi un obiect de iluminat alcătuit dintr-un recipient în care se punea grăsime de gâscă, cu fitil din in sau bumbac, acoperit cu un vas de sticlă. (nota lui BlankCd)

misterul vieţii mele. Este posibil că uneori să fi ajuns să mă bănuieşti... Vezi tu, există oameni al căror eroism seamănă a infamie. Mai ţii minte povestea aceea americană, pe care mi-o citeai ca să adorm? Povestea unui biet colportor[106] de ştiri false utilizat de Washington, în timpul războiului de independenţă, şi care, o viaţă întreagă, se lasă insultat cu numele de spion spre a sluji mai bine cauza libertăţii?

— Oh! Bunicule, exclamă contesa împreunându-şi mâinile, am bănuit adesea că erai slujitorul, poate stăpânul, conducătorul unei mari acţiuni politice.

— Destul în legătură cu asta, mica mea Fanchette, o întrerupse colonelul. Mă vei cunoaşte mai bine când nu voi mai fi aici. Pentru moment, îmi este suficient să-ţi spun că joc o partidă dificilă şi periculoasă. Ca să vezi câtă încredere am în tine, îţi voi spune un secret: nu te gonesc astăzi, din cauza temerii de a o nemulţumi pe buna doamnă de Tresme te gonesc pentru că aici urmează să se petreacă lucruri pe care nu trebuie să le vezi.

— Bunicule, zise contesa, ai cărei ochi se umeziră, ce mult îţi mulţumesc! Adaugă un singur cuvânt, spune-mi dacă această paloare cumplită...

— He! He! Micuţo, se înveseli bătrânul, care, timp de o clipă, zâmbi cu surâsul lui de totdeauna. Nu-ţi pot afirma că aş fi proaspăt ca un trandafir, dar, în fine, fiecare se apără cum poate, nu-i aşa? Am de a face cu nişte tigri, şi se împlineşte aproape un an de când îi joc ca pe nişte marionete! Termină cu îmbrăcatul, comoara mea. Îţi dau douăzeci de minute pentru a-ţi pune rochia şi a te face mai frumoasă cât un astru. Te vei înapoia să mă săruţi şi, la cinci minute după plecarea ta, mă voi apuca de treabă.

Francesca, fericită dar gânditoare, îi puse pe frunte o sărutare şi se grăbi să-şi facă toaleta. De îndată ce trecu pragul camerei, uşa situată în partea opusă a încăperii se întredeschise lăsând să se vadă conturul capului acoperit cu păr ţepos al *marchef*-ului.

— Nu încă! spuse colonelul, atât de tare cât abia să poată fi auzit.

Capul banditului dispăru în umbră şi uşa se reînchise.

Urmă o tăcere întreruptă doar de un acces de tuse cavernoasă şi epuizantă.

"E clar că va trebui să-mi îngrijesc guturaiul acesta", gândi bătrânul ştergându-şi cu o mână tremurătoare sudoarea de pe frunte. "Dar, până una alta, se poate spune că mi-a fost de mare folos!"

Înainte de trecerea celor douăzeci de minute acordate, Francesca reveni, strălucitoare de eleganţă şi frumuseţe.

Colonelul se ridică într-un cot spre a o admira.

— Eşti atât de tânără! murmură vorbind mai mult pentru sine. Asta nu-i o himeră: poţi trăi de două ori şi, înainte de a mă duce, voi săvârşi miracolul de a te face să trăieşti

[106] Colportór ~i *m.* 1) Vânzător ambulant de cărţi. 2) *fig.* Persoană care răspândeşte zvonuri (de obicei false). /<fr. *Colporteur.* (nota lui BlankCd)

o nouă viaţă.

Contesa se apropie şi-l sărută cu dragoste. Pe buze îi stătea o întrebare, dar nu îndrăznea s-o formuleze.

— Tare-ai vrea să mă întrebi unde începe adevărul, unde se sfârşeşte comedia? pronunţă aproape în şoaptă colonelul. Vom discuta mâine, fata mea, pleacă liniştită, distrează-te bine şi nu te întoarce acasă mai înainte de ora două noaptea. Înţelegi? Este un ordin.

Contesa ieşi însoţită de camerista sa şi, foarte curând, se auzi huruitul trăsurii care pornise pe pavajul curţii.

Colonelul bătu din palme.

Uşa la care apăruse deja *masrchef-ul* se deschise din nou şi bătrânul spuse:

— Vino mai aproape, omule!

Când *marchef-ul* ajunse lângă pat, colonelul adăugă:

— Mi se pare că astăzi nu eşti beat?

— Nu, răspunse Coyatier.

— Vrei să bei?

— Nu.

— Cum pofteşti! Aşează-te aici, alături de mine, şi să discutăm.

Marchef-ul luă loc lângă pat. Colonelul îşi sprijini capul pe colţul pernei. Vreme de trei sau patru minute vorbi, dar atât de încet, încât o persoană aflată în mijlocul încăperii nu i-ar fi putut auzi nici un cuvânt.

Marchef-ul asculta, nemişcat şi rece ca o piatră.

— Ai înţeles? îl întrebă în cele din urmă colonelul.

— Da, răspunse Coyatier.

— Vei fi în stare să-ţi faci treaba?

— Da.

— Uită-te la mine, porunci bătrânul.

Coyatier se supuse. Privirile li se întâlniră timp de o secundă, apoi Coyatier şi-o întoarse pe a sa şi repetă ca un om subjugat:

— Da! Am spus: da.

— Perfect, aprobă bătrânul, ţi-am făcut un examen al conştiinţei şi sunt mulţumit de tine. Dar ţine minte: degeaba ai avea toate comorile din lume, ţi-ar rămâne întotdeauna un lanţ de oţel în jurul gâtului, nu-i aşa?

— Este adevărat.

— Ei bine, dacă faci ceea ce ţi-am spus, *tot* ce ţi-am spus, nu vei mai avea zgardă, omule. Nu vei fi doar bogat, ci şi liber.

Un suspin umilă pieptul banditului.

Colonelul îşi îndreptă degetul spre camera contesei Corona, care rămăsese puternic luminată.

— Du-te şi stinge lumânările, îi spuse.

Marchef-ul nu era beat, *marchef*-ul nu băuse, şi totuşi, când străbătu încăperea, se clătina.

Intră în camera contesei şi închise uşa în urma lui.

Capitolul XXXIX - Antispasticul

Colonelul îşi puse din nou capul pe mijlocul pernei şi închise ochii, ca un om în căutarea odihnei. Greutatea ce-i apăsa pieptul sporise simţitor.

— Toate acestea mă cam obosesc, murmură încercând să respire mai uşor. Nu mai am douăzeci de ani, bineînţeles, şi n-ar trebui să mă surmenez. Dar, atâta pagubă! Este ultima mea afacere. După ce-o închei, voi trece la odihnă, trăind bine ca un şoarece într-o roată de caşcaval şi, începând de mâine, mă voi scula târziu.

Braţul uscat şi friguros ieşi de sub pled spre a lua de pe masă un clopoţel pe care-l scutură.

— Articulaţiile încă îmi funcţionează uşor şi sunt puternice, constată cu o satisfacţie ce contrasta în mod ciudat cu fragila caducitate a întregii sale fiinţe. Cine ştie până la ce vârstă aş putea ajunge, cu menajamente?

Văzându-l şi auzindu-l, cei ce nu-l cunoşteau pe acel tigru decrepit[107] ar fi putut avea poftă să râdă şi ar fi simţit mila care-i cuprinde pe cei puternici în faţa bătrâneţii recăzând în copilărie.

Ca urmare a sunetului clopoţelului, un servitor veni şi se apropie de pat spre a-şi asculta stăpânul, care, cu glasul său cel mai tremurător, îi spuse:

— Fă ceea ce ţi s-a poruncit, repede şi fără zgomot.

Atunci se petrecu ceva ca la teatru, când ajutoarele intră pe scenă pentru aranjarea accesoriilor unui decor schimbat la vedere.

Vreo doi-trei slujitori i se alăturară celui dintâi, care conducea lucrările. Masa pătrată ce se afla de la început în mijlocul încăperii fu acoperită cu o pânză brodată pe care fură puse sfeşnice, un crucifix cu piedestal şi o carte de rugăciuni pe pupitrul ei.

Câteva rânduri de scaune fură aliniate între acest altar improvizat şi uşa prin care ieşise *marchef-ul*.

Scaunele se aflau în acelaşi plan cu patul colonelului, şi acesta nu trebuia decât să se ridice în capul oaselor pentru a face parte din asistenţa aşteptată.

De fiecare parte a mesei fu aprinsă câte o lumânare înaltă.

Nu am putea spune în ce măsură pregătirile acestea, făcute în vederea unei

---

[107] Decrepít, -Ă, *decrepiţi, -te,* adj. Atins de decrepitudine; ramolit. – Din fr. décrépit, lat. decrepitus. (nota lui BlankCd)

căsătorii, semănau cu cele destinate unor funeralii. Cu atât mai mult cu cât mirii încă lipseau, pe când muribundul era deja acolo.

Colonelul îşi duse streaşină la ochi mâna aproape transparentă şi privi punerea în scenă cu o expresie mulţumită.

— Nu-i rău, nu-i rău, spuse încetişor, mai bine nu se poate face cu resurse atât de puţine, şi nu va fi nevoie decât să se mute lumânările pentru a le pune acolo unde le este locul, lângă patul meu.

— Domnul colonel n-a ajuns până acolo, slavă Domnului! încercă să-l încurajeze valetul principal.

— Ah! Ah! Sărmanul meu Bernard, îi răspunse stăpânul său, mă simt foarte, foarte slăbit, dar lasă, nu-i nevoie să mă consolezi, mi-am trăit întreaga viaţă — o viaţă lungă, băiete — făcând ceea ce trebuie spre a nu te teme de moarte.

Slujitorii se opriseră într-o atitudine plină de respect.

— Duceţi-vă, copii, continuă colonelul, cunoaşteţi numele celor pe care urmează să-i lăsaţi să urce. Dacă unii dintre ei se află deja în salonul de jos, spuneţi-le că-i aştept.

Servitorii ieşiră.

Un zâmbet aproape deşănţat flutură pe buzele vinete ale bolnavului.

— *Marchef!* chemă cu glas coborât.

Uşa camerei contesei se întredeschise şi chipul sinistru al lui Coyatier apăru, luminat de flăcările luminărilor.

— Cum ţi se pare? îl întrebă colonelul.

Banditul nu răspunse. Pe trăsăturile lui se putea citi un fel de spaimă şi-şi ferea ochii, să nu vadă crucifixul din faţa sa.

— Scumpii noştri prieteni sunt în întârziere, mai spuse colonelul.

— Sunt jos în faţa porţii pentru trăsuri, replică de astă dată Coyatier. Aşteaptă şi discută. Altceva nu aveţi a-mi spune, Stăpâne?

— Nimic, fiule, decât că tare-aş vrea să fiu ascuns într-un colţişor, acolo jos, lângă mult-iubiţii mei, ca să-i aud cântându-mi osanale. L'Amitié este împreună cu ei?

— Nu.

— E-n ordine. Reia-ţi postul de pază.

Marchef-ul intră din nou în camera Francescăi, în care, potrivit ordinului bătrânului, toate luminile erau acum stinse.

* * *

Pe strada Thérèse, nu departe de poartă pentru trăsuri, se afla, într-adevăr, un grup alcătuit din medicul Samuel, Portal-Girard (doctorul în drept) şi domnul de Saint-Louis.

Grupul se adunase acolo deja de câtva timp, iar membrii săi putuseră vedea trăsura contesei Corona ieşind din curtea palatului.

Toţi conspiratorii seamănă între ei: aceştia erau frământaţi de acea îndrăzneală laşă şi străbătută de frisoane care constituie febra conjuraţilor.

Se trăseseră la o parte pentru a lăsa să treacă trăsura frumoasei contese, apoi Portal-Girard întrebase:

— Oare *marchef*-ul o fi sosit?

— Da, răspunse Samuel, este aici de mai bine de un ceas.

— Dar ceilalţi?

— Nu-i decât *marchef*-ul.

Domnul de Saint-Louis, care-şi ţinea mâinile înfundate până la cot în buzunarele paltonului, tropăi din picioare pe pavaj, spunând:

— E un ger de crapă pietrele!

Situaţia în care ne aflăm nu-i de natură să ne încălzească, murmură Samuel. L-a văzut careva pe Lecoq?

Nu răspunse nimeni.

Portal-Girard continuă cu glas coborât:

— Dacă Samuel ar vrea să prepare un hăpuleţ drăguţ pe care i l-am da ăstuia...

Îşi lăsă vorbă neterminată, deoarece un slujitor, venind de pe strada Sainte-Anne şi purtând sub braţ un pachet cu lumânări, se apropie de poarta pentru trăsuri.

După ce omul trecuse, cei trei conjuraţi rămaseră o clipă tăcuţi.

— Este o minte ciudată! şopti în cele din urmă Samuel.

Acum nu despre Lecoq vorbeau.

— Va muri omorând! spuse Portal-Girard.

— Şi blasfemând, adăugă domnul de Saint-Louis. Ceasul său din urmă se va încununa cu un sacrilegiu... Ah! Ascultaţi-mă, domnilor, nu suntem nici noi nişte sfinţi, dar eu, care vă vorbesc, sunt revoltat de aceste excese de ticăloşie!

— Este o imprudenţă să-l sfidezi pe Dumnezeu, dacă există; dacă nu există, e o acţiune inutilă.

— Ceea ce vom face, trase concluzia Portal-Girard, constituie pur şi simplu o faptă bună. Intrăm?

Aceşti bizari răzbunători ai moralei nu erau, desigur, lipsiţi de hotărâre, şi totuşi nimeni nu se clinti.

Lungeau discuţia, deşi nu veniseră acolo ca să discute, amânând cât puteau ultimul pas ce le rămăsese de făcut.

— Avem încă multe lucruri să ne spunem, fu de părere domnul de Saint-Louis. Omul acesta e o enigmă, a depăşit limitele perfidiei, ale răutăţii şi cruzimii; cu toate acestea,

există în el un locşor sensibil: în momentele de criză, întotdeauna o îndepărtează pe contesă. Nici în seara aceasta n-a vrut că iubita lui Fanchette să-i cunoască adevărata faţă.

— Da, chiar aşa! interveni Samuel. Doamna contesă era în toaletă de bal. Cum a putut să-l părăsească, în starea în care se află?

— Contesa are propriile sale treburi în oraş, replică pe un ton sec Portal-Girard, noi să ne vedem de ale noastre. Nu mai avem timp — vorba ceea — să dăm înapoi spre a sări mai bine. Să discutăm în şoaptă şi să spunem doar atât cât este necesar: bătrânul trebuie să moară în noaptea asta. Oricât de slăbit ar fi, putem oare — da, sau nu? — să ne bizuim că va muri de moarte bună?

Întrebarea i se adresa lui Samuel. Domnul de Saint-Louis tăcu.

După o scurtă tăcere, Samuel răspunse:

— L-am văzut acum câteva ore. Dac-ar fi vorba de oricine altul decât el, aş spune: Nu-l vom regăsi în viaţă. În starea în care se află, ultima criză este o sufocare: bronhiile plesnesc, nu mai poate respira. Spectacolul e foarte penibil şi, când criza se prelungeşte, unii medici administrează câte ceva, spre a grăbi sfârşitul. Este pur şi simplu un act de milostivire.

— Evident! confirmă domnul de Saint-Louis.

— Dar el nu vrea să primească nici o doctorie din mâna dumitale, obiectă Portal.

— Acestor medicamente, continuă Samuel, li se dă un nume vag: li se spune antispastice. Cel mai mic obstacol ce s-ar opune respiraţiei ar avea acelaşi rezultat, ba chiar mult mai repede. Ar fi de ajuns, spre pildă, ca o pânză subţire să fie pusă pe gura bolnavului, împiedicându-l să respire liber şi acesta ar scăpa de suferinţe...

Doctorul Samuel se opri, ezitând.

— Încheie-ţi vorba, îl îndemnă domnul de Saint-Louis încercând să-şi stăpânească tremurul glasului.

— Voi încheia, într-adevăr, replică Samuel, fiindcă ideea mea este filantropică şi nu implică nici un risc, deoarece nu lasă nici măcar umbra unei dovezi, fiind totodată şi foarte uşor de executat. Cunoaştem cu exactitate scenariul ultimei tragedii imaginate de colonel. Ştim că, odată cu deznodământul, *se va lăsa noaptea*. Ei, bine! În momentul în care se va *înnopta*, cineva să aibă grijă doar să arunce cuvertura patului până pe pernă şi s-o ţină acolo câteva secunde — va fi de ajuns, garantez.

— Dar cine-şi va lua această sarcină?... începu domnul de Saint-Louis.

— Eu, îl întrerupse Portal-Girard cu hotărâre.

— Bravo!

— Vom intra împreună în camera Francescăi, continuă Portal. Lecoq ne-a spus unde se află caseta cu bancnote, restul poate rămâne. Nouă ne aparţine comoara.

Un trecător înfăşurat într-o pelerină apăru de după colţii străzii Ventadour şi se apropie rapid.

— Gata! Nici o vorbă-n plus! spuse doctorul în drept. Iată-l pe l'Amitié.

— Suntem gata, domnilor? întrebă Lecoq, venind spre ei cu mâinile întinse. Am fost nevoit să supraveghez puţin executarea planului, acolo, la închisoarea Force. Totul a mers de minune şi turturelele noastre sunt în drum spre noi. Pe de altă parte, v-o anunţ pe doamna marchiză care va veni cu vicarul său, respectabilul domn Hureau.

Un bătrân în doliu se opri în clipa aceea în faţa porţii şi întrebă:

— Domnilor, palatul acesta îi aparţine, într-adevăr, domnului colonel Bozzo-Corona?

— Da, bunul meu Germani, răspunse Lecoq, iar toţi cei de faţă vor asista, ca şi dumneata, la căsătoria domnişoarei d'Arx, tânăra dumitale stăpână.

Izbi cu ciocanul în poartă şi, după ce aceasta fu deschisă, îl pofti să intre pe Germain (care mulţumi cu recunoştinţă) şi le şopti celorlalţi trei:

— Trăsura de poştă aşteaptă aici, în spate, la portiţa de pe strada Moineaux. Eu însumi am ales caii. După încheierea trebii, vom traversa grădina, vom face împărţeala în trăsură şi ne vom opri, unde veţi vrea, spre a ne lua zborul care încotro, potrivit propriei dorinţe. E-n ordine?

— E-n ordine, răspunseră ceilalţi.

Apoi, intrară.

Capitolul XL - Trăsura mirilor

Lecoq nu minţise câtuşi de puţin. La închisoarea Force, totul izbutise ca prin magie. În ciuda diferenţei cam prea mari dintre înfăţişarea frumosului locotenent şi cea a lui Échalot al nostru, acesta din urmă putuse efectua fără nici o dificultate schimbul cavaleresc, luând loc pe scăunelul prizonierului, după ce îmbrăcase, de bine de rău, haina zdrenţuită a acestuia — costumele de puşcăriaş nu se execută pe măsură.

O miopie epidemică părea să se fi abătut asupra administraţiei închisorii, căci nimeni nu văzuse nimic. Doar portarul schiţase o uşoară strâmbătură când zărise silueta zveltă a locotenentului înotând în redingota neagră pe care pieptul amplu al fostului ucenic farmacist o umflase cu puţin mai înainte.

— Patroană, spusese Échalot în clipa despărţirii, ţi-l recomand pe Saladin, adoptivul meu, din cauza fragilităţii vârstei sale şi pentru că adevăratul său tată este incapabil să-l îndrume pe calea virtuţii. În ceea ce mă priveşte, faptul că m-am sacrificat spre a-ţi face plăcere, va fi de ajuns pentru inima mea, consolând-o în singurătatea ei. Să ne vedem cu bine şi noroc!

— La revedere, bătrâne! răspunsese îmblânzitoarea strângându-i mâna mai-mai să i-o zdrobească. Îţi confirm astăzi că ţi-am ales persoana, din mulţimea de pretendenţi care suspină în preajma mea. Te iau în casa mea pe postul de soţ al meu, care-ţi va fi mai târziu răsplata.

* * *

Trăsura marchizei aştepta pe strada Pavée. Pe capră l-am fi putut recunoaşte pe vizitiul cel tăcut care răspundea la numele de Giovanni-Battista. În spate, valetul însoţitor semăna, în pofida perucii sale pudrate şi a uniformei sale majestuoase, cu banditul glumeţ care, în cafeneaua *L'Épi-Scié*, îşi împărţea popularitatea cu tânărul Cocotte — domnul Piquepuce.

Maurice şi Valentine se aşezară unul alături de celălalt, iar mama Léo luă loc în faţă, după ce-i spusese vizitiului adresa palatului Bozzo.

Trăsura se urni şi porni pe strada Saint-Antoine. Mama Léo rămase o clipă tăcută, privindu-i pe cei doi tineri ce se ţineau de mână cufundaţi în gânduri.

— Da' ce-i asta?! exclamă deodată, încruntându-se spre a-şi reţine o lacrimă ivită pe pleoapă. Care va să zică, eu sunt singura vitează aici! Aveţi nişte mutre de parcă aţi fi doi condamnaţi în drum spre Roquette[108]. Doamne Sfinte! Dacă ne aflăm într-un codru din Bondy[109], există totuşi destui trecători în jurul nostru pentru a-i ţine la respect pe tâlhari şi pe lupi. Ah! De-aş fi eu cea care conduce jocul, vizitiul fonf şi javra de Piquepuce, pe care l-am recunoscut pe scaunul din spatele trăsurii, ar fi puşi la pământ cât ai zice peşte şi, în zece minute, am fi şi trecut în galop bariera Tronului!

Valentine răspunse cu glas coborât:

— Cu un cuvânt, un singur cuvânt, cei la care te referi l-ar transforma pe fiecare trecător într-un duşman mai înverşunat să ne urmărească decât înşişi lupii şi tâlharii. Aici se află un asasin care evadează.

Vorbind astfel, îşi duse la buze mâinile lui Maurice.

— Ai dreptate! murmură mama Léo, lăsând, fără voie, capul în piept. Nu s-a mai

---

[108] *(La) Roquette*: închisoare din Paris, în perioada 1830–1900. (n.t.)

[109] *Bondy*: Comună în apropierea Parisului. În trecut, zona era împădurită şi codrul respectiv era împânzit de tâlhari. (n.t.)

pomenit aşa ceva. Totul este împotriva noastră: hoţii, justiţia, lumea întreagă!

Îşi întredeschise bluza şi scoase două pistoale, pe care i le dădu lui Maurice.

— Locotenente, te pricepi la astea, îi spuse. Mai am şi altele, şi cânt şi eu destul de bine la instrumentul ăsta.

Maurice luă armele oferite cu o tresărire de bucurie.

— Dacă intrăm pe uşa acestui infern, continuă îmblânzitoarea, trebuie măcar să le putem răspunde celor care ne vor vorbi.

Valentine îşi scutură fermecătorul cap şi murmură:

— Armele acestea nu au nici o valoare. Nu ştiu dacă cele alese de mine sunt mai bune. În afară de Dumnezeu, într-ale cărui mâini se află vieţile noastre, nu există decât o singură fiinţă omenească în care sper. Totul depinde de Coyatier.

— Ba, cu cred mai curând, mormăi mama Léo, că totul depinde de colonel. Dar nu te supăra, draga mea. *De profundis*-ul meu l-am spus o dată pentru totdeauna. Urmează-ţi drumul, tu ai miza cea mai mare, ţie ţi se cuvine să ţii cărţile.

Cititorul ştie deja care din două, Valentine d'Arx sau mama Léo, gândea corect în problema Coyatier sau colonelul.

Trăsura înainta în trapul celor doi armăsari frumoşi ai marchizei. Pe străzile centrale ale Parisului, atât de pline de lume şi de veselie, ar fi fost de ajuns un cuvânt rostit la portieră spre a obţine un ajutor instantaneu. Ba, chiar mai mult, nimic nu i-ar fi împiedicat să coboare, iar dacă s-ar fi aflat cu adevărat în codrii din Bondy, mama Léo, ea singură, le-ar fi venit repede de hac celor doi bandiţi deghizaţi în valeţi.

Dar ceea ce de obicei constituie securitatea tuturor, în cazul de faţă n-ar fi însemnat decât pieirea fugarilor. În realitate, nici Giovanni-Battista, nici domnul Piquepuce nu erau cei care-i ţineau prizonieri. Fuseseră atinşi de arma invizibilă: erau legaţi cu un lanţ magic.

În momentul în care soseau în faţa porţii pentru trăsuri a palatului Bozzo şi în timp ce cupeul lor se oprea, Valentine îşi oferi fruntea lui Maurice, care-o atinse uşor cu buzele.

Giovanni-Battista ceru să i se deschidă poarta şi echipajul pătrunse în curte.

Coborâră cu toţii. Un slujitor îi aştepta la picioarele scării şi înainta, poftindu-i să intre.

Mama Léo nu mai vorbea.

Urcând scara, Maurice îşi apăsa pe inimă braţul Valentinei.

— Cât de fericiţi am fi fost! şopti.

— Sufletul nu moare, răspunse fata, ridicându-şi spre cer ochii frumoşi.

În faţa lor se deschise o uşă şi se pomeniră în camera colonelului, aranjată aşa cum am descris-o şi deja plină cu cei care urmau să asiste la căsătorie.

Capitolul - "Binele" şi "răul"

Când Valentine şi Maurice, urmaţi de mama Léo, intrară în camera colonelului, toată lumea se afla strânsă în jurul patului de moarte, cu excepţia bătrânului Germain, care stătea modest la o parte.

Nu mai era nevoie de nici un medic pentru a constata, acum, progresele rapide şi sigure ale acelei agonii liniştite. Cel care zăcea pe salteaua austeră părea mai curând o umbră decât o mumie, iar licărul lumânărilor, luminând pieziş fruntea bătrânului muribund, îi imprima deja nuanţe cadaverice.

Uneori, bătălia dată în ultimul ceas este cruntă, şi pentru a se elibera, sufletul dă o luptă înspăimântătoare. Dar aici nu exista decât liniştea care, potrivit credinţei populare, însoţeşte supremul rămas bun al drepţilor. Nici o durere nu era vizibilă; inteligenţa rămăsese întreagă şi, din când în când, o strălucire aprindea sărmanii ochi stinşi, atunci când muribundul îşi plimbă de jur împrejur privirile afectuoase şi blânde.

Cu o voce pe care înduioşarea o făcea să tremure, domnul de Saint-Louis tocmai exprimase gândurile tuturor spunând:

— Venerabilul nostru prieten nu este dintre aceia cărora li se ascunde adevărul. Moartea sa e frumoasă aşa cum i-a fost şi viaţa: pleacă dăruind fericire unor tineri.

Ceilalţi prieteni ai colonelului, domnul baron de la Perrière, doctorul Samuel şi Portal-Girard păreau cufundaţi într-o dureroasă reculegere.

Abatele Hureau ţinea ambele mâini ale marchizei înlăcrimate şi, pentru a o consola, îi spunea:

— I-am mai putut auzi glasul, adineauri, când i-am pus crucea pe piept. Mi-a spus: "După căsătorie, vă veţi ocupa de mine." Ah! Doamnă, este pregătit, nu-l plângeţi, mai curând invidiaţi-l: cu un picior a păşit deja în ceruri!

Prin mişcarea produsă la intrarea Valentinei, Fracurile Negre se grupară întâmplător, timp de o clipă, şi toate privirile îi adresară lui Samuel o întrebare nerăbdătoare.

La acea întrebare mută, medicul răspunse printr-o tăcere mai expresivă decât orice cuvinte şi care afirmă cu tărie: "Totul s-a sfârşit."

Cu toate acestea, aţintindu-şi ochii asupra lui Portal, adăugă:

— Nici o precauţie n-ar putea fi inutilă.

— Rămâne stabilit că trebuie să ridic pledul? întrebă doctorul în drept, care niciodată nu păruse mai decis să acţioneze.

— Da, şi să-l ţii bine, replică Samuel.

Marchiza, al cărei biet chip era umflat de lacrimi, înaintă câţiva paşi în întâmpinarea Valentinei şi a lui Maurice. O îmbrăţişă pe Valentine şi-i întinse mâna tânărului locotenent, care o salută respectuos.

— Intraţi, intraţi, buna mea doamnă, îi spuse apoi mamei Léo, rămasă în urmă şi ai cărei ochi treceau de la pat la altar cu o reală stupefacţie.

— Veniţi, adăugă marchiza adresându-se tinerei perechi, mulţumită lui este liber domnul Maurice Pagès, datorită lui veţi fi fericiţi. Vrea să vă vadă. Veţi împărţi cu Dumnezeu ultimul său gând.

Valentine se lăsă condusă. Ar fi fost greu să defineşti expresia de pe chipul ei, mai palid şi părând mai rece decât marmură.

Emoţia ajunsă la paroxism produce uneori o astfel de rigiditate a trăsăturilor, ce par lipsite de viaţă.

Cât despre Maurice, el nu se apăra împotriva impresiei de solemnitate a atmosferei.

O adâncă tăcere domnea în cameră.

La apropierea celor doi logodnici, ochii colonelului, ficşi şi fără nici o strălucire, nu-şi schimbară direcţia privirii. Răsuflarea îi era scurtă, inegală şi şuierătoare.

— Iată-i pe copiii noştri, spuse marchiza cu glas tare, condusă de instinctul care ne face să ridicăm tonul când le vorbim celor aflaţi pe moarte şi care ni se par a fi deja departe de noi.

Capul colonelului rămase neclintit, dar mâna sa schiţă un imperceptibil gest de chemare.

Marchiza se aplecă imediat, apropiindu-şi urechea de buzele bătrânului. Când se ridică, spuse înecându-se în plâns:

— Îngenuncheaţi, vrea să vă binecuvânteze.

Valentine şovăi. În ochii săi se citea nesiguranţă şi oroare.

Maurice îngenunchease. În cele din urmă, Valentine îl imită, dar nu numele lui Dumnezeu fu rostit de buzele sale tremurătoare, de pe care scăpară cuvintele: "Frate! Tată!"

Din nou, mâna bătrânului se agită uşor, şi marchiza îngăimă printre lacrimi:

— Să ne grăbim, îmi este teamă că nu va vedea sfârşitul.

Fracurile Negre îşi ascundeau febrilitatea aşteptării sub o ţinută gravă. Îi stăpânea acelaşi gând şi se întrebau cu spaimă dacă o asemenea perversitate nebună era

posibilă. Oare în ceasul cumplit în care oricine tremură, chiar în pragul necunoscutului, marele comediant îşi juca cel mai îndrăzneţ dintre rolurile sale?

Răspunsul le era dat, desigur, de dovada evidentă din faţa lor: Nu, nimeni nu poate contraface amprenta morţii.

Şi totuşi, se temeau.

Lecoq fu cel care-i înlocui pe logodnici şi pe marchiză lângă patul de moarte. Colonelul păru că nici nu-şi dă seama.

În faţa altarului, domnul de Saint-Louis îi spunea vicarului, cu o majestuoasă bunătate:

— Scrisoarea mea a şi plecat spre curtea Romei. Am luat totul asupra mea, informând-o pe Sanctitatea Sa că a trebuit să vă supuneţi dorinţei suveranului dumneavoastră legitim. Cât priveşte arhiepiscopia, mă voi duce eu însumi, chiar mâine, să fac o vizită Înălţimii Sale.

Asistenţii se orânduiră ca la biserică în spatele celor doi miri, cărora li se pregătiseră scăunele de rugăciune. În stânga Valentinei stătea doamna marchiză d'Ornans, în loc de mamă; în dreapta lui Maurice veni domnul de Saint-Louis, remarcând că se considera doar ca fiind reprezentantul venerabilului său prieten, colonelul Bozzo.

Domnul baron de la Perrière era oarecum maestru de ceremonie şi veghea ca totul să se petreacă aşa cum trebuie. Luă loc pe scaunul de lângă cel al mamei Léo şi-i spuse:

— Vedeţi, buna mea doamnă, am rezolvat problema rapid.

Starea febrilă în care se afla mama Léo se manifesta printr-o totală imposibilitate de a sta locului. Se ridica, se aşeza din nou şi scotea suspine adânci, ştergându-şi transpiraţia cu o batistă cu pătrăţele, deja udă.

— Vă aduc la cunoştinţă, îi declară domnului de la Perrière, că persoana care-l înlocuieşte pe prizonier la închisoarea Force este pe cale să intre în familia mea, şi că mă interesez de ea din prietenie. N-ar trebui să putrezească prea mult acolo.

Baronul îi promise sprijinul său, dar suntem nevoiţi să recunoaştem că atenţia sa era îndreptată în altă parte: nici măcar o clipă nu pierdea din vedere patul pe care colonelul zăcea acum nemişcat, fără a mai da vreun semn de viaţă.

Portal-Girard şi Samuel, aşezaţi în ultimul rând, îşi pândeau şi ei prada, schimbând câteva vorbe pe şoptite.

Valentine şi Maurice păreau calmi şi reculeşi.

Când preotul le adresă întrebarea uzuală, fiecare răspuns *da* cu o adâncă emoţie.

Apoi, rămaseră o clipă ţinându-se de mâini şi Valentine murmură:

— Soţul meu! Soţul meu!

Nu rosti decât aceste cuvinte, care îi exprimau deopotrivă spaima sfâşietoare şi iubirea nemărginită ce-i umpleau inima.

Maurice îi răspunse:

— Curaj! Nu mai avem mult de aşteptat.

Convingerea era mai mult a Valentinei decât a lui. Se poate spune că ea juca acea partidă în deplină cunoştinţă de cauză, şi cu cât se apropia, momentul fatal, cu atât scădea speranţa pe care cu atâta trudă încercase să şi-o sădească în inimă.

Simţea sabia invizibilă suspendată undeva în aer, ştia că nici o putere omenească nu-i putea evita loviturile inevitabile.

În inima ei nu exista nimic ce-ar fi semănat cu frica, dar o vedenie oribilă i-l arăta pe Maurice însângerat, murind. Suferea chinuri de nespus, şi secundele îi păreau lungi cât ceasurile.

Preotul dădu binecuvântarea nupţială.

În momentul în care se întorcea către altar, dinspre pat se auzi un zgomot uşor şi din pieptul colonelului ieşi un geamăt slab.

Imediat, toate privirile se îndreptară spre el. Îl văzură pe jumătate ridicat şi luptându-se împotriva unei convulsii. Totul fu atât de rapid, încât nimeni nu avu timp să alerge spre a-i da ajutor. Scoase un suspin şi recăzu neînsufleţit.

Ca şi cum ar fi fost un semnal, toate lumânările se stinseră simultan şi, în mijlocul întunericului total, instalat brusc, un glas, răsunând de nu se ştie unde, rosti nişte cuvinte ce păreau o contrazicere ironică:

— *S-a luminat de ziuă!*

Se produse o forfotă în beznă şi nimeni nu mai vorbea, cu excepţia doamnei marchize d'Ornans, care, cu voce stinsă, gemu:

— Ajutor!

Portal-Girard şi conjuraţii nu ezitaseră. Se repeziseră spre pat. Cel dintâi trase cuvertura şi, apăsând-o pe pernă, înfipse un pumnal în locul în care poate că inima mortului încetase să bată. Mormăi ameninţător:

— Dacă-i din nou o comedie, iată-i deznodământul!

Se auzi un zgomot slab, ca suspinul unui copil — apoi, tăcere.

Valentine îl înconjurase pe Maurice cu braţele făcându-i pavăză din trupul ei şi îngăima, într-un sărut suprem.

— Acum sper! Ar fi trebuit să fim deja loviţi, şi chiar dacă moartea ar veni, nu ne-ar mai putea despărţi!

Condeiul nu poate exprima uluitoarea rapiditate a dramei ce se desfăşura. Relatarea este, în mod obligatoriu, lungă. Dar, în realitate, tot ce povestim s-a petrecut într-un singur minut.

În mijlocul tăcerii se auziră cele două pistoale ale mamei Léo, cărora le scotea piedica, în vreme ce, cu glasul ei cel mai calm, spunea:

— Sfinte Doamne! Să nu mi-l atingă careva, c-o păţeşte!

Dar cineva îi şopti la ureche:

— Supune-te!

Crezu că recunoaşte vocea Valentinei şi, aproape imediat, se simţi împinsă de Maurice, astfel încât să străbată camera. Rochia de mătase a marchizei îi atinse uşor mâna şi recunoscu vorba tremurătoare a bătrânului Germain care întreba:

— Unde mă duceţi?

Trecură pragul.

În beznă, două braţe mari şi puternice împingeau înainte grupul acela ca pe o turmă.

Aproape în aceeaşi clipă, Fracurile-Negre răzvrătite părăseau patul şi se îndreptau bâjbâind spre camera contesei.

Acolo aveau să găsească mult râvnitul tezaur.

Când Samuel ajunse primul, două strigăte răguşite izbucniră la câţiva paşi de el, în cealaltă cameră.

— Gata treaba, spuse Portal-Girard cu sânge rece, asta-i ultima afacere a bătrânului — postumă, de data aceasta! Vă rog să poftiţi.

Intrară toţi trei: Samuel, domnul de Saint-Louis şi doctorul în drept, care spuse rânjind, căci auzise uşa închizându-se în urma lui:

— L'Amitié va rămâne cu buzele umflate şi aşa-i trebuie. Haideţi, copii, la treabă!

Într-adevăr, l'Amitié ajunsese la uşă. Mersese cu precauţie prin întunericul în care, după cum îşi închipuia, se putea pomeni cu o lovitură de cuţit.

Îşi încorda la maximum auzul, mirat de tăcerea ce domnea în jurul lui. Camera mortuară părea să se fi golit ca prin farmec.

— Deschideţi, şopti în cele din urmă, împingând în uşă, eu sunt.

De dincolo auzi un horcăit înfundat, apoi alte două, pe urmă trei.

— Iarăşi! exclamă. Credeam că s-a terminat!

Nu era el acela care să se înşele; cunoştea prea bine zgomotul ce iese din gâtlejul unui om înjunghiat. Bătu din nou în uşă, cu un început de nerăbdare:

— Deschideţi odată!

Şi gândea: "Te pomeneşti că vor s-o şteargă fără mine?"

Din camera contesei nu se mai auzea nici un zgomot.

Lecoq simţi că i se-nfioară tot trupul şi, fără să vrea, îşi făcea un fel de calcul, spunându-şi: "Primele două horcăieli sunt ale celor doi tineri, fiindcă, fără-ndoială, cu ei s-a început, de vreme ce colonelul este acela care a aranjat treaba... Ceilalţi trei, ia să vedem: era doamna marchiză, apoi femeia aia, mama Léo, pe urmă bătrânul servitor al domnului d'Arx — socoteala-i exactă: cinci lovituri."

Făcu o pauză şi continuă cu glas tare:

— Deschideţi, voi de-acolo, ce? Nu mă auziţi?

Deoarece tăcerea se prelungea, adăugă printre dinţi:

— Bănuiam eu că vor să mă tragă pe sfoară. Tocmai de aceea, atâta vreme cât ar mai fi trăit bătrânul, nu l-aş fi părăsit.

Auzi în spatele lui un mic râset ironic care-i îngheţă sângele în vine.

Crezu că s-a înşelat, însă un glas blajin şopti în beznă:

— Uite cum vorbeşti de Tăticul tău, băiat rău ce eşti!

Lecoq încercă să deschidă gura, dar din gât nu-i ieşi nici un sunet. Era literalmente paralizat de uimire. Glasul blajin continuă.

— Ceea ce ai spus adineauri nu-i respectuos în formă, pisoiule, dar fondul este bun, şi asta-ţi salvează viaţa.

Un chibrit scapără răspândind lumină. Lecoq, necrezându-şi urechilor, se întoarse.

Îl văzu pe colonelul Bozzo în picioare, ţinându-se drept pe picioare, cu capul sus şi privindu-l zâmbitor.

Bătrânul avea în mână sfeşnicul pe care-l aprinsese, iar degetul său tremurător schiţa gestul prin care ameninţă cei glumeţi.

Lecoq simţi că i se înmoaie încheieturile şi căzu în genunchi.

— *S-a făcut noapte!* rosti rar colonelul, ridicând sfeşnicul.

— Îndurare! bolborosi Lecoq, aplecându-şi capul spre piept.

Acum putea vedea că încăperea era complet goală.

Probabil că preotul ieşise prin uşa din fund, care rămăsese întredeschisă.

Cuvertura de pe patul în care colonelul zăcuse mai înainte era încă trasă până pe pernă, iar cuţitul lui Portal-Girard stătea înfipt în dreptul pieptului.

Bătrânul se bucura de deznădejdea prim-ministrului său şi râdea uşurel.

— Nătărăul acela de doctor în drept — spuse — mi-a ucis halatul, pe care-l făcusem sul. Niciodată nu trebuie să loveşti când nu vezi, doar dacă ai talentul *marchef*-ului. Iată un băiat priceput la aşa ceva!... He! He! Scumpeteo, după câte se vede, omuleţul încă mai trăieşte, ce zici de asta?

Lecoq rămase mut şi-şi împreună mâinile ca pentru o rugă.

— Hai! În picioare! continuă colonelul, mângâindu-i prieteneşte obrazul. Avem treabă, şi singur nu pot face totul.

Lecoq se ridică, ameţit şi clătinându-se ca un om beat.

Bătrânul vârî o cheie în broasca uşii contesei Corona, care era încuiată pe dinăuntru, şi o deschise.

— Intră! porunci.

Înălţă sfeşnicul, spre a lumina mai bine.

Lecoq vru să-i dea ascultare, însă la primul pas, se dădu înapoi, înspăimântat. Părul i se ridică măciucă pe cap.

Încăperea era aşa cum o lăsase Francesca, atunci când plecase la bal — stofele rămăseseră împrăştiate pe pat şi pe celelalte mobile, dar faţă de toată acea dezordine fermecătoare rezultată din îmbrăcarea unei femei moderne, acum se aflau în plus — hidos contrast! — trei cadavre zăcând într-o baltă de sânge.

Gâfâind, Lecoq se rezemă de tocul uşii.

— Înţelegi bine, nu-i aşa — îi spuse colonelul, nepărând să simtă nici cea mai mică emoţie — că micuţa mea Fanchette nu putea rămâne aici. Am trimis-o să danseze, biata căpriţă! Păcat că-n conjuraţie n-a intrat şi nepotul meu Corona; acum ar fi şi el acolo, împreună cu ceilalţi, şi scumpa mea Fanchette ar fi scăpat de necazuri!

Tăcu o clipă, apoi continuă, schimbând tonul:

— Băiete, n-avem de ales, în seara asta ai sarcina de a curăţa toată mizeria de-aici. Este o treabă grea, dar mă bate gândul că vei face pe dracu-n patru spre a-i fi pe plac Tăticului, aşa-i, l'Amitié?

Îl împinse înainte pe l'Amitié, năucit.

— Drăguţii ăştia! comentă bătrânul apropiindu-se pe rând de cele trei cadavre. Ce-nseamnă şi omul! Fiecare din ei avea micul său talent, şi nu mi-ar fi greu să ţin trei discursuri frumuşele dac-ar fi să fie înmormântaţi la cimitir... Ia te uită! S-ar zice că bunul Samuel încă mai respiră? Nu cred că-i ceva serios, căci Coyatier nu se înşeală niciodată.

Îl împinse cu piciorul pe doctor, din gâtlejul căruia ieşi un geamăt şi trecu mai departe, adăugând:

— Cât despre Portal-Girard şi majestuosul urmaş al lui Saint-Louis, bună-seara la toată lumea!... Dar ce-i asta, puişor, ţi-a pierit glasul?

— Mărturisesc... îngăimă Lecoq.

— Greşeşti! Întotdeauna e mai bine să negi.

— Boala dumitale care părea mortală...

— Ah! oftă bătrânul cu tristeţe, este un guturai foarte rău, zău aşa, şi mă voi duce să urmez o cură balneară la Bagnères. Vrei să mă însoţeşti?

— Desigur, răspunse Lecoq care-şi revenea puţin câte puţin, dar care-i situaţia, Stăpâne? Ceilalţi...

— Care, ceilalţi?

— Toţi cei ce se aflau în camera dumitale?

— Este prea frig pentru a merge să ne plimbăm prin grădină, replică bătrânul, dar îmi vine să cred că pe-acolo se petrec lucruri interesante. Ne putem permite să pierdem cinci minute, căci Fanchette nu se va întoarce acasă prea curând. Dă-mi braţul şi ia

lumânarea.

Se sprijini cu familiaritate de Lecoq şi, părăsind camera contesei Corona, adăugă pe un ton pătruns:

— Puşlamalele acelea îmi datorau totul. Ceea ce-i pierde pe oameni este nerecunoştinţa... iar tu, l'Amitié, care eşti un băiat inteligent, înţelegi, desigur, cât de prostesc era complotul lor! În biroul micuţei mele Fanchette nu-i nici o comoară, după cum nu-i nici în colţul ochiului meu. Ah! Ah! Tezaurul! Suntem bogaţi, pisoiule, chiar mai bogaţi decât îşi închipuiau ei, dar averea noastră e bine păzită, poţi să mă crezi, şi vesta de lână care se află între cămaşă şi pielea mea nu ştie cu nimic mai mult despre tezaur decât ştii tu!

Se opri şi-l privi pe Lecoq pe sub sprâncene.

— Vezi tu, este tot aşa cum e şi cu secretul — continuă apoi coborând glasul — marele secret al Fraţilor Milei! El există, adânc ca marea şi înalt cât un munte. Dar micuţii curioşi de soiul tău, când cred c-au pus mâna pe el, nu găsesc decât câteva fire de cenuşă şi un hohot de râs ironic — râsul Tăticului, he! He! Scumpeteo — care le spune *neant în* toate limbile, vii sau moarte, fiindcă bătrânul Tată-al-tuturor cunoaşte multe limbi, şi nu are de gând să-şi divulge secretul, după cum nu-şi trădează nici tezaurul!

Se aflau în camera în care se oficiase căsătoria. Colonelul aruncă o privire mulţumită către patul său, mai întâi, apoi spre altarul improvizat.

— Ia spune, l'Amitié, îl întrebă deodată, ai citit tragediile domnului Ducis[110]?... Nu, ţie nu prea îţi place literatură. Domnul Ducis era un poet de pe vremea Imperiului lui Napoleon care-i răstălmăcea pe autorii englezi şi se obosea să imagineze trei sau patru deznodăminte pentru fiecare din tragediile sale. Eu nu fac parte din Academie, dar procedez oarecum ca domnul Ducis: primul meu deznodământ nu era prea rău — căsătoria şi atât. Îi adunam la un loc pe toţi cei care văzuseră prea de aproape afacerile noastre, şi le cântam: "*Plecaţi voi, nuntaşi!*", la pian fiind Coyatier. Dar v-am descoperit micile manevre şi am modificat deznodământul... Deschide fereastra, încet de tot, fiindcă nu trebuie să fim auziţi.

Continuaseră să înainteze. Ajunseseră în încăperea a cărei uşa era faţă-n faţă cu cea a contesei şi în care Coyatier aşteptase până la plecarea Francescăi.

Fereastra acelei camere dădea spre grădină. Lecoq o deschise şi privi afară.

— Sunt acolo, spuse trăgându-se înapoi.

— Sst! Nu aşa tare! îl dojeni colonelul. Drace, sunt acolo toţi, vii şi nevătămaţi, nu-i aşa? Este o fetiţă ciudată, dragostea are nasul mai fin decât un procuror regal. Nici o

[110] *Ducis* (Jean-François) (1732—1818): poet francez. A tradus piesele de teatru ale lui Shakespeare, adaptându-le regulilor dramatice clasice. (n.t.)

clipă n-a crezut în vinovăţia locotenentului ei... un băiat frumos, ce zici, l'Amitié?

Suflase el însuşi în lumânare şi acum se apleca la fereastra deschisă.

Imediat sub el, în grădina îngustă ale cărei boschete desfrunzite lăsau să se vadă zidul ce mărginea strada Moineaux, un grup de persoane se agitau în jurul marchizei, leşinată.

Capul bunei doamne se odihnea pe genunchii bătrânului Germain, care stătea pe jos, în zăpadă, iar mama Léo, în genunchi, încă îşi mai ţinea în mâini pistoalele.

Lecoq întrebă în şoaptă:

— Unde-i *marchef*-ul?

— Pregăteşte trăsura de poştă, răspunse colonelul.

— Aşadar, treaba se va face pe drum?

Colonelul oftă.

— Cei trei sărmani prieteni pe care-i plângem, murmură, i-au salvat pe toţi aceştia. Regret puţin primul meu deznodământ.

— Dar domnişoara d'Arx cunoaşte conţinutul memoriului fratelui ei, iar ceilalţi... încercă să obiecteze Lecoq.

— Ia te uită! îl întrerupse colonelul în loc să răspundă. Iată că marchiza, draga de ea, îşi revine în simţiri. Nu vom fi martorii urcării lor în trăsură, dar e ca şi cum i-am vedea, în fond, tu ştii bine, am oroare de violenţă. La urma urmei, ce vrem noi? *Să plătim legea* şi să trăim liniştiţi. Fuga locotenentului *plăteşte legea*, de vreme ce va fi condamnat în contumacie. În felul acesta, evităm deliberările din Curtea cu Juri, unde am fi putut da peste un juriu mai puţin sucit, adică mai puţin orb decât domnul Perrin-Champein... Pe de altă parte, însăşi această condamnare îi va scoate din cap locotenentului orice gând de întoarcere.

— Vasăzică, interveni Lecoq, neputându-şi reveni din uimire, îi laşi să plece?

— Îi *fac* să plece, îl corectă colonelul. Iată ce anume m-a decis.

Şi pentru că însoţitorul său îl privea întrebător, adăuga râzând:

— Ciudată fetiţa! O cunosc mai bine decât tine. Îl iubeşte pe Maurice al ei ca o nebună, dar a riscat viaţa aceluiaşi Maurice spre a se răzbuna. O adevărată corsicană! Şi care l-a vrăjit pe Coyatier! Tot ce am putut obţine de la *marchef* care lucra pentru mine dar şi pentru ea, a fost s-o înşele asupra numărului celor vânaţi în contul ei. La ora actuală, în mintea ei nu mai există Fracuri Negre. Ca şi tine, fata a numărat horcăiturile: ne crede exterminaţi pe toţi. Ascultă şi priveşte!

În grădină, mama Léo o ajuta pe marchiză să se ridice şi-i spunea:

— Sfinte Doamne! Da, plec şi eu împreună cu ei în călătorie, în calitate de jandarm, dar nu ca să rămân cine ştie cât de mult cu drăguţii de ei. I-aş încurca, dumneavoastră veţi fi adevărata mamă.

În momentul acela se auziră nişte paşi grăbiţi şi Coyatier apăru dintr-un tufiş.

Mâna lui întinsă arătă spre poarta din spate, pe unde Samuel, doctorul în drept şi domnul de Saint-Louis plănuiseră să fugă cu faimoasa casetă.

— Acolo ne aşteaptă trăsura de poştă. La drum!

Valentine îşi încolăci braţele în jurul gâtului lui Maurice şi-l îmbrăţişa strângându-l cu putere la piept.

— Nu-ţi aparţineam în întregime înainte de a mă fi răzbunat. Vino, nu ne vom mai întoarce niciodată în Franţa, unde acea cumplită acuzaţie apasă asupra ta, însă copiii noştri vor fi francezi, iar tu le vei arăta, într-o bună zi, drumul care duce spre patrie!

— Ai priceput, l'Amitié? îl întrebă colonelul, cu un râs blajin. De acum şi până când vor reveni pruncii lor, avem destul timp în faţa noastră.

* * *

Nu peste multă vreme se auzi zgomotul poştalionului pe caldarâmul străzii.

Grădina devenise tăcută şi pustie.

Bătrânul rămăsese singur la fereastră. O rază de lună se juca în părul lui alb, înconjurându-i fruntea cu reflexe ciudate.

Lecoq îl privea cu o groază superstiţioasă.

Când huruitul roţilor nu mai ajunse până la ei, Stăpânul Fracurilor Negre păru să se trezească dintr-o visare.

— Micuţa mea Fanchette trebuie să doarmă în patul ei la noapte, spuse. Treci la treabă, l'Amitié! Cei trei excelenţi confraţi ai noştri te aşteaptă.

Lecoq îşi şterse transpiraţia care-i inunda tâmplele. Colonelul îi mângâie obrazul, adăugând:

— Cunoşti pe cineva care-ar putea fi un bun Louis al XVII-lea? Am în vedere o afacere, va fi ultima, doar dacă totuşi...

Se opri şi începu să râdă încetişor.

— Închipuie-ţi, zise, ieri am avut un vis bizar. Mă vedeam peste o sută de ani de-acum înainte şi-i spuneam cuiva al cărui tată încă nu se născuse, dar care avea deja o barbă căruntă: "Există două lucruri nemuritoare: *binele*, care este Dumnezeu, şi eu, care sunt *răul*."

Sfârşit

Continuarea altor aventuri o poţi afla din următorul volum din serie:

Înghiţitorul de săbii

* * *

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] – 04-05
Secretul Fracurilor Negre

* * *

E-book realizat după: Paul Féval – Secretul Fracurilor Negre
Editura Elis
Bucureşti, 1994
Grafică copertă: Adriana Ioniţă
Traducere de: Daniela Truţia
ISBN 973 – 96369 – 1 – 8
ISBN 973 – 96369 – 8 – 5

Ediţie originală: Paul Féval – Les Habits Noirs
L'arme Invisible ou Le secret des Habits Noirs
Maman Léo, suite de L'Arme Invisible
Éditions Robert Laffont, S.A. Paris, 1987

* * *

O formatare unitară făcută de BlankCd. Pentru a fi evidenţiată de alte formatări, fiecare volum va purta pe lângă numele fişierului şi menţiunea: [v. BlankCd]. În aceeaşi formatare unitară mai puteţi citi:

Paul Féval-tatăl

Paul Féval – 01 Mănuşa de oţel
Paul Féval – 02 Inimă de Oţel
Paul Féval – 03 Turnul crimei
Paul Féval – 04-05 Secretul Fracurilor Negre

În pregătire:

Paul Féval – 06 Înghiţitorul de săbii

Notă: Dacă ţi-a plăcut formatarea şi îţi lipseşte una sau mai multe cărţi formatate unitar, le poţi găsi (cu ctrl+click-stânga) aici.

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] – 04-05
Secretul Fracurilor Negre

Cronologie Ciclul "Fracurile Negre" de Paul Féval – tatăl & fiul			
I.	Le cycle italien - Veste Nere / 2-e Camorre:	1. Bel Demonio [autre titre: Beau Démon]. (temps d'action: 1625-1655)	Nu am informaţii dacă s-a tipărit în limba română.
		2. Les Compagnons du Silence (temps d'action: 1823): – 1vol. Les Compagnons du Silence; – 2vol. Prince Coriolani.	Nu am informaţii dacă s-a tipărit în limba română.
II.	Le cycle anglais - Black Coats / Great Family:	1. Jean Diable. (temps d'action: 1817)	Nu am informaţii dacă s-a tipărit în limba română.
		2. Les Mystères de Londres (temps d'action: 1830-36): –1 partie. Les Gentilshommes de la nuit; –2 partie. La fille du pendu; –3 partie. La grande Famille; –4 partie. Le Marquis de Rio-Santo.	2. Misterele Londrei – 2 vol. de Paul Féval-tatăl
		+ Les Mystères de Londres, (1900-01, continué par Paul Féval fils), (temps d'action: 1840): – 5 partie. Guerre à l'Angleterre!; – 6 partie. Le grain de sable] [*? = Les Amours de Rio Santo (1905*)].	Nu am informaţii dacă s-a tipărit în limba română.
		+ Les Bandits de Londres, (1905, par Paul Féval fils): – 1 vol. L'Œil de diamant; – 2 vol. La Belle Indienne; – 3 vol. Trois policiers].	+ Banditţii Londrei de Paul Féval-fiul
III.	Le cycle français - Habits Noirs	1. Les Habits Noirs. (temps d'action: 1825-26, 1842)	1. Mănuşa de oţel
		2. Cœur d'Acier. (temps d'action: 1832, 1842-43)	2. Inimă de Oţel
		3. La Rue de Jérusalem (temps d'action: 1834-38 septembre, [+1843, 1848]): – 1 vol. Les Aventures de Pistolet (Clampin dit Pistolet); – 2 vol. Les Demoiselles de Champmas.	3. Turnul crimei
		4-5. Le Secret des Habits Noirs (temps d'action: 1838 septembre, novembre): – I. L'Arme invisible; – II. Maman Léo.	4-5. Secretul Fracurilor Negre
		6. L'Avaleur de sabres (temps d'action: 1852-63, 1866): – 1 vol. La Petite Reine; – 2 vol. Mademoiselle Saphir.	6. Înghiţitorul de săbii

		7. Les Compagnons du Trésor (temps d'action: 1835-43): – 1 vol. L'aventure de Vincent Carpentier; – 2 vol. Histoire d'Irène.	7. Cavalerii Tezaurului
		8. La Bande Cadet (temps d'action: 1840-43, 1853): –1 vol. Une Évasion et un contrat; –2 vol. Clément-le-manchot.	8. Banda Cadet

Atenţie: Pentru a vă deplasa mai uşor prin e-book, plasaţi cursorul mouse-ului în Cuprins e-book pe un anumit capitol, apoi apăsaţi tasta ctrl apoi click-stânga.

Cuprins e-book Paul Féval – Secretul Fracurilor Negre

Seria "Fracurile Negre" III [ciclul francez] – 04-05
Secretul Fracurilor Negre

Coperţile originale:

